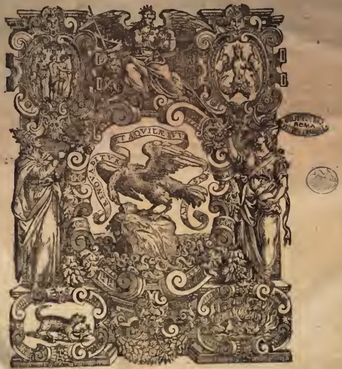
PAVLI CASTRENSIS

Auenionicæ Prælectiones.

IN TITVLOS QVAM PLVRES PRIMÆ partis ff. Veteris, necnon secundæ Digesti Noui, sanè per quàm vtiles, & necessariæ.

Nunc demum summa fide, curaq; peruigili ab innumeris propè mendis ac erroribus, qui in alijs editionibus passim conspiciuntur, repurgata:

Cum solitis etiam summarijs, & Indice in calce huius voluminis copiosissimo.

VENETIIS, MDXCIIII.

Elenchus Rubricarum huius Voluminis.

PAVLI CASTRENSIS IVRISCONSVLTI PRÆSTANTISSIMI.

Prælectiones Auenionenses in digestum Vetus.

Quas Auenione plausibili auditorio fœlicissimè dictauit, nouissimè summa cura fidelique diligentia recognitæ, & emendatæ, suisque summarijs auctæ, & ornatæ, in gratiam, & communem omnium vtilitatem incipiunt, in LibrumPandectarum Quintum.

1 *Iudicium in iure uariè dicitur.*
2 *Iudicium, causa, & instantia, in quo differant.*
3 *Iudicium ordinarium quid sit.*
4 *Iudicium ciuile quotuplex habeatur.*

De iudicijs. Rubrica.

COntinua. Vt in glossa. Ad euidentiã tñ totius tituli sciendũ, ꝙ
5 †iudicium dr̃ multis modis. Primo modo
idem est, ꝙ discretio, vt iste hẽt bonum iu-
diciũ, i. bonã discretionẽ. vt in §. præterea.
Insti. qui. non est per. sa. te. & in capitu. gra
ue. de ꝑben. Secundo modo pro actione,
vt l. j. C. fami. ercil. Tertio pro snia, vt in c.
bonæ. §. nec obstabat. de post. p̃la. Quarto
pro anthoritate, vt in c. a. extra eo. Quinto pro foro. extra eo. c.
quanto. Sexto pro vltima voluntate. extra de testamentis. c. fin.
Septimo pro instantia causæ, & ita capitur in isto ti. & vide gl. in
2 l. ordinata. §. sed si quas. j. de lib. cau. Item est sciendũ, ꝙ nos ha-
bemus cãm, iudicium, & instantiam, q̃ vñt synonima, differunt
tamen, quia causa dr̃ prout res in iudicium deducitur: iudicium
prout in iudicio prosequit̃, instãtia prout snia terminatur: vt in
c. forus. eñ de verb. sig. Vnde iudiciũ prout hic sumitur, triplici-
ter nominatur. Vno mõ iudicium. vide de hoc plenè p Ioã. Mo.
e. lib. 6. in rub. vbi ponit. 15. significata. Alio modo dr̃ negotium.
Alio modo iurgium. Alio modo lis. vt in d. c. forus. circa princip.
3 Quęritur † quid est iudicium ordinarium. est actus legitimus triũ
personarum, iudicis, actoris, & rei. quod a iudice tanq̃ a nobilio-
ri nominatur, vt in d. c. forus. §. index. Iudicium vero extraordi-
narium dr̃ duarum personarum. ut in d. c. forus, vt iudicis, & rei.
& dic, vt ibi. Glossa rubricæ quærit quotuplex sit iudicium, & di
cit, ꝙ duplex: ciuile, & criminale: tu tertium adde mixtum, ut si
vir propter adulterium mulieris agat ad separationem thori. c.
4 tua. extra de adulte. Item † sciẽdum est, ꝙ iudicium ciuile est qua-
druplex. Quoddam est vl̃e: vt petitio hæreditatis j. de peti. hæred.
per totum. Quoddam est generale, ut pro socio. neg. gest. tutelæ,
vt l. pro socio arbiter. j. pro soc. quoddam est singulare, vt j. de
rei vendic. per totum. Quoddam est commune, vt fam. ercisc. ut
l. in tribus. j. eod. vide omnino Io. Mo. ubi supra & per Ioan. An.
in nouella. eod. ti. in rubr.

L E X   P R I M A.

1 *Doctor scholasticorum est iudex.*
2 *Prorogatio iurisdictionis partium consensu, num citra litis contestationem fie ri posse.*
3 *Prorogationem iurisdict. per quemlibet actum iuridicum fieri posse.*
4 *Clericus iurisdictionem cur sine episcopi licentia nõ prorogat, Laicus uero sic. Et quid in uasallo. nu. 6.*
5 *Honor cuicunque lucro praferendus.*
7 *Clericus duos habens iudices an altero inuito in alterum ipsorum consentire queat.*
8 *Laicus an in his, in quibus episcopum iudicem habet, possit in laicum citra episcopi licentiam iurisdictionem prorogare. Et possit committere eidem ex communicandi facultatem, & nu. seq.*
10 *Exempti an possint sine Papa licentia iurisdictionem prorogare.*
11 *Iurisdictio uoluntaria an possit progari.*
12 *Prorogatio in criminalibus an locum habeat.*

SI se subijciant. Ista ẽ notab. lex & hẽt materiam
vtilem, & est prima, quam repetij in ista ci
uitate in scholis palatij apostulici. & h. d.
Iudicis habentis iurisdictionem, & tribu-
nal, vel iurisdictionem tm̃, potest iurisdõ
prorogari. h. d. ſm Bar. vel sic. si partes cõ-
sentiant in non suum iudicem, faciunt ip-
sum iudicem suum, dummodo habeat iu-
risdictionẽ ordinariam cum administratione, vel sine. h. d. & sic
in ordinario fit prorogatio de persona ad personam: sed in dele-
gato non: vt in c. P. & g. extra de offi. dele. In tex. iurisdõni, s. iudi-
cis non sui. Et no. verbum subijciant: quia p hoc vr̃, ꝙ possit fieri
prorogatio per pactũ. In tex. tribunali præest. s. qui hẽt iurisdõ-
nem cum administratione, ut iudices ordinarij. In tex. uel q aliã
1 iurisdictionẽ, s. sine administratione, vt † in Doctore q est iudex
scholaris, uel in consule mercatorum. & de ista materia proro-
gationis hr̃ hic & l. seq. vsque ad §. legatis. & C. de iurisd. omn. iu.
l. j. & l. si quis ex. C. de epis. au. in iure ciuili raro alibi reperies. Ca
nonistæ uero hñt plenius istam materiam, quicquid tamen hñt,
hñt a legistis, & ponunt ipsi in d. c. P. & g. & c. de causis. & c. qm̃
olim Abbas. extra de offi. deleg. & extra e. c. i. & c. statutum. §. in
2 nullo. de rescrip. li. 6 Glo. i. opp. † tripliciter circa prin. dicit Guil.
de Cun. ꝙ si partes consentiant in iudicem cuius iurisdõ proro-
gatur, hoc põt fieri lite non contestata, ut l. cum receptum, de iu
risdict. om. iud. & probat tex. subijciant, ſm eum. Sed opp. ꝫ glo.
de l. si quis in conscribendo. C. de pactis. Sol. ibi non fiebat pro-
gatio, nec pactum de consentiendo in iudicem nõ suum: sed tm̃
de non opponendo fori declinatoriam. Item põt ẽt fieri proro-
gatio per alios actus litis contesta. præced. lite tñ contestata oĩa
confirmantur: ut uidemus in simili, ꝙ si pars non citata ueniat
ad iudicium, & ibi litem côtestetur, valet: quia omnia per litem
contest. confirmantur. Sed pone, ꝙ litigatur in causis modicis,
& breuibus coram non suo iudice, in quibus non requiritur lit.
3 contest. quæritur qñ dicatur eius iurisdictio prorogata? dico † ꝙ
per quemlibet actum iuridicum fit prorogatio. l. nihil. C. de pro
curat. Sed quæritur ſm Pet. pone ꝙ duo iurisdictionem alicuius
prorogauerunt, & aliquis actus factus est, nunquid possint pœ-
nitere ante litis contestation. do. Petr. ꝙ sic, quia hoc sibi a iure
concessum est, & sine pœna per l. si conuenit. in glo. alleg. Ex
quo no. ꝙ obligatus ad factum si non fiat, quod conuenit, non
tenetur ad interesse, quod tene menti: quia est contra commu-
nem regulam l. si quis ab alio. §. primo. de re iudicata. Oppo. glo.
secundo de §. œconomos. Sol. de iure ff. poterat fieri proroga-
tio per quemlibet etiam clericum per l. istam: quæ generaliter
loquitur. Fallit in d. §. œconomos. Sed de iure canonico aliter
est ordinatum, ut in glossa. & per constitutionem Federici posi-
4 tam in auth. statuimus. C. de episco. & cler. Quæritur † quæ est
ratio quare clericus non potest iurisdictionem prorogare sine
licentia episcopi, & tamen laicus potest? Bart. dicit, quòd ratio
est, quia fieret præiudicium episcopo, & clericus commodum
afferret iudici seculari, quæ ratio cessat in laico, cum omnes lai-
ci sint subditi Imperatori, & omne commodum applicatur sibi,
sub quocunque iudice seculari fiat. Et ista ratio non dr̃ ualere,
nec hodie locum sibi uendicare, cum etiam in laicis sint iurisdi-
ctiones distinctæ, & commoda separata. Item quia si propter
præiudicium, quod fiebat episcopo impediebatur fieri proroga
tio a clerico: eadem ratione non potest fieri a laico, quia facu

præiudicium sui iudici quo ad honorem. honor est. n. iudicis ha
bere multitudinem causarum, vel. l. si seruus. §. sed eum l. ff. de ad b.
ergo si pp commodũ pecuniariũ poterat impedire, multo ma-
5 gis pp honorem, quia † honor pferendus est cuicunque lucro l.
Iulianus. ff. si quis omit. cau. te. & l. reprehenda. C. de inst. & sub-
sti. sub condi. fac. Sed hoc est falsum, q iudex laicus possit impe-
dire prorogationem, vt hr per Cy. in d. l. si quis ex consensu. ergo
ratio sua non procedit. innuit enim ipse, q vbicunque fieret p-
iudicium pecuniarium, iudex posset prorogationem impedire,
quod tamen est falsum. nimis enim restringeretur materia pro-
rogationis. Et ideo dicit, q ratio est, quia maiorem iurisdictionẽ
habet episcopus in clericũ, quàm habeat iudex secularis in suũ
subditum. Episcopus enim habet potestatem in clericum quo
ad mores, & potest etiam beneficio ipsum ex causa priuare, quod
tamen secus in laico. Quid enim ad viguerium, si laicus non ha
bet bonos mores, uel malè gubernet bona sua? certè nihil. Et
ista intelligas in iudice qui habet iurisdictionem tantum in liti-
bus, & causis, quia si esset iudex, vel alius superior, qui haberet
iurisdictionem in laicum vltra causas, & lites, vt domini castro-
rum, ipse laicus sine consensu ipsorum, non posset iurisdictionẽ
6 prorogare. vassallus † enim sine licentia domini non potest, ut
in c. cæterum extra. eod. tunc enim est eadem ratio, quæ est in e-
7 piscopo. Quæritur † quid si clericus habet duos iudices, nunquid
potent in vnum ipsorum, alio inuito consentire? gl. videtur hic
dicere, q non distingue duos casus, quia interdum isti iudices
æquè principales, & tunc refert, quia aut iste alias iurisdictionẽ
parem habet, vt erat olim in ciuitate Remen. vbi archiepisco-
pus, & archidiaconus habebant iurisdictionem parem, nec de-
pendebat ex parte clerici, & tunc erit locus præoccupationi. p
c. in pari. de reg. iur. lib. 6. & ibi Ioan. And. in mercurialibus. ubi
disputat hanc q. Aut dependet ex uoluntate clerici, licet sint æ-
què principales, clericus tunc potest forum declinare etiã sine
licentia alterius. c. j. de iud. quod no. in auth. habita. ne filius pro
patre, interdum sunt quidam subalterni, vt si esset ita de consue
tudine, q clericus primo conueniretur coram archidiacono, &
post coram episcopo: & certè tunc potest consentire in episco-
pum sine licentia archidiaconi, vt no. singulariter Inn. in c. dile-
cto. circa medium. extra de offi. archi. & tenementi, quia nõ est
alibi. facit, quod not. idem in c. quæ ecclesiar. extra de offic. ord.
8 Sed † quæritur nunquid laicus in his in quib. habet iudicẽ epm
possit iurisdictionem laici iudicis sine licentia episcopi proroga
re? & dic, q non, in merè spiritualibus, ut in c. decernimus. extra
eo. ti. Sed nunquid in alium episcopum? dico, q sic, per l. ex con-
sensu. C. de epi. audi. secundum unum intellectum secundũ quẽ
9 intelligitur de prorogatione. † Sed nunquid potest sibi dare licẽ
tiam excommunicandi? & dic, q non, vt in c. pen. & glo. alle. &
no. Inno. in c. de cau. eod. ti. & in c. quoties cordis oculus. j. quç-
stio. 7. ratio, ideo quia Deus dedit istam potestatem episcopo in
suos subditos, & illud quod a Deo uenit prorogari non potest
10 in alium. vt in c. ratio nulla. de præben. in simili. Sed † nunquid
exempti possunt iurisdictionem prorogare sine licentia Papæ, &
dicit, q non, ut in c. authoritate de priuile. li. 6. Sed nunquid idẽ
inuito delegato cognoscere poterit, pone. n. q Papa delega-
uit alicui aliquam causam, episcopus vult cognoscere inuito de
gato. nunquid potest, & dr̃, quod aut iste datus est ad requisitio-
nem partium, & tunc antequam incipiat iudicium potest co-
gnoscere, vel ante literarum prçsentationem, arg. c. nostrum. de
appel. & c. super eo. Aut fuit datus proprio motu, & sine postu-
latione, & tunc qa princeps causam ad se vr̃ aduocare, non põt
etiam consentiente delegato, ut in c. ex conquestione. de restit.
spol. & ita no. Inno. in c. ad petitionem. extra de accusationibus,
11 & hoc uidebatur dicendum in prin. Circa † principium gl. quæri
tur nunquid possit uolũtaria iurisdictio prorogari, & dic, q aut
loquimur inter personas inhabiles, & non potest, ut l. inuito. §.
tutoris datio. de tute. inhabilitas. n. personarum impedit proro-
gationem, ut l. j. C. qui legi. perso. habent standi in iudicio. & ff.
dicetur. Aut quæritur de personis habilibus, & potest, ut l. j. C. de
emancip. lib. Sed qçritur quid in notario, si mãdat ut alius scri
bat, quæritur nunquid possit de incerto, dic, q non, vt l. in frau.
§ quoties. ff. de iure fisci. & l. repenta. de epi. & cler. per Guil. In
12 glo. fi. quæritur † nunquid in criminali causa possit fieri proroga
tio, & breuiter dicendum est, q sic, dum tamen ille cuius iurisdi
ctio prorogatur habeat merum imperium, vt gl. fi. dicit per l. fin.
C. vbi de crimi. agi oportet. & l. inter consi. ad mu. l. j. C. ad l. Cor.
de sicar. ad l. fla. de pla. l. j. Et ista sunt vera, quando per se procedi
tur per viã ordinariam accusationis, quia secus esset, si procede-
retur per uiam inquisitionis, quia tunc maleficia remanerent
impunita, & daretur occasio delinquendi. aliquis enim inconti
nenti, q maleficium commisisset, iret ad iudicem amicũ suum,
cui forte daret pecunias, & præueniret iudicem ordinarium, &
ita maleficium remaneret impunitum, & hoc no. ponit Bald. in
d. l. si quis ex consensu. de episc. audi. q nullus alius ponit. tene
menti: residuum materiæ uidebis in l. seq.

L E X II.

1 *Consensus in prorogatione, siue de re ad rem, siue de loco ad locum, siue de per sona ad personam, siue de tempore ad tempus, quis, & cuius requiratur.*
2 *Voluntatem coactam uoluntatem esse.*

CONsensisse. Cõsentire dñr illi, qui sciunt se nõ
subditos iudici, & corã ipso litigãt
sponte. Si autem errant in iure, vel in facto, vel nõ spõ-
te litigent, consentire non uidentur. h. d. Et no. † q nõ
1 requiritur q talis consensus sit expressus, sed sufficit tacitus per
litis contestationem comprehensus, qñ fit prorogatio de perso-
na ad personam idem, qñ fit de re ad rem, ut colligitur in c. cum
olim Abb. de offic. deleg. Sed qñ fit de loco ad locum, debet esse
expressus. tex. est cũ gl. in c. statutum. §. in nullo. extra de rescrip.
lib. 6. Qñ de tempore ad tempus, dic, ut colligitur. in c. de causis.
de offi. dele. Item adde, q si partes litigent vsque ad finem iudi-
cii, non pp hoc præsumuntur consentire, nisi sciant iudicem es-
se incompetentem. ut no. in Spe. de compe. iud. aditione. §. j. ver.
sed nunquid præsumitur. Ista l. venit ad declarationem l. pced.
qñ dicantr̃ consentire. Consentiunt etenim tacitè litigando, nõ
enĩ requiritur, q expressè dicant prorogamus iurisdictionẽ tuã
& hoc in prorogatione de persona ad personam. idem de re ad
rem. sed in prorogatione de loco ad locum, vel de tempore ad
tempus, debent hoc expresse dicere, vt s. dixi. ibi, si putarunt. s. er
2 rore iuris, aut errore facti. In gl. nulla op. quia † coacta uoluntas,
est uoluntas, ut si aliter. † si dos. Sol. hic est speciale in dote, alius
casus est in matrimonio carnali, ut in c. cum locum, de sponsa-
libus, idem in spirituali, ut in c. bonæ. de elect. item opp. gl. de l. in
terdũ. q cum falso tut. Sol. dic, q ibi fuit facta compulsio p iud.
competentem. Quæritur nunquid ambæ partes debent consen
tire, vel sufficiat vnus. Pe. in l. si quis ex consensu. alle. q ambç de
bent consentire. Tu dic, q aut iudex est incompetens respectu
vtriusq; partis, & tunc utraque pars debet consentire. ita intel-
ligit̃ opinio Pet. Si uero iudex est incompetens respectu unius
tñ, & tunc sufficit consensus illius, qui non est de iurisdictione,
qa tunc in illius præiudiciũ tñ agitur, & ita intelligo dcm̃ Spe.
positum in ti. de comp. iud. adi. §. j. ver. sed quid si duo Pisani.

1 *Iudex in quem prorogatur iurisdictio, an habeat necesse expressè dicere, placet, quod prorogetis, ad hoc, ut prorogatio teneat. Et an saltem requiratur eius scientia.*
2 *Statuto cauente, q minor citra duorum consanguineorum consensum non contrahat, an si cum duobus consang. contrahat sine curatore, efficax sit contractus.*
3 *Iudex si absentem citari fecit, nec seruiẽs retulit, & sic in absentem processit, an ualeat processus sine seruientis relatione factus.*

§. Conuenire. In prorogatione iurisdictionis de per
sona ad personam sufficit consensus
partium, nec requiritur consensus iud. qa lex Iulia. priuatorum
iudiciorum de consensu tantum partium facit mẽtionem, non
de consensu iud. & nos debemus esse contenti uerbis legis. h. d.
1 notabiliter. In tex. consensus. i. scientia. i. dicere, vt † requiratur,
quod iudex sciat se non esse iudicem competẽtẽ, quòd prorogẽt
iurisdictionem in eum, non autem intelligas, quòd requiratur,
vt iudex debeat expresse consentire, dicendo placet mihi, q pro
rogetis iurisdictionem in me, ut parebit ex his, quæ statim di-
2 cam. Finis istius tex. inducitur ad q. † si statutum dicit, q minor
debeat contrahere cum consensu duorum consanguineorum,
ipse contraxit cum consensu illorum, & non curatorum, nun-
quid ualet, & videtur, q sic per istum tex. contrarium tamen ve
rum, quia de iure communi debet interuenire authoritas cura-
torum, ut l. si curatorum. C. de in inte. rest. nec ob. ista l. quia hoc
q requiratur authoritas iudi. nulla alia lege cauetur, ac in l. j. de
verb. obl. quoties. Opp. extra glo. q requiratur scientia iud. quia
quoties alicui datur potestas, & nescit, nõ ualet, quod agitur, vt
l. quæro. §. de eo qui pro tuto. ne. gessit. Idem in hærede. l. si hĩs
instituirus. ff. de hæred. insti. ergo ita dicamus in iud. ista est fortis
opp. Sol. interdum ille qui habet potestatem, nescit illud, quod
ei principaliter dat sibi, quod facit, & tunc non ualet, quod facit
interdum qui habet potestatem scit illud quod principaliter est
causa suæ potestatis, non tamen scit quomodo, nec alias circun
stantias, & tunc non uitiat. in l. qui sibi dubitet. de acq. hær. & l.
Gallus. §. sciendum. de lib. & posthu. & ita hic in iudice, quia scie
bat se iudicem, nesciebat tamen quomodo, utrum esset ordi. vel
prorogatus, & quod facit non uitiatur, ut hic. Ex quo infero, q
si iudex sciat se iudicem incompetentem, & ignorat utrum par-
tes sciant, uel ignorent prorogationem, quod nõ ualet pcessus.
3 † Infertur etiam ad aliud, iudex fecit citari absentẽ, seruiens tamẽ
non fecit sibi relationem, & iudex procedit contra absentem si-
ne relatione, q non ualet processus, quia ignorat illud quod est
causa sui processus. Item inducitur ad aliud, q si iudex ferat sen-
tẽtiam, & sciat litem non fore conte. q non ualet, secus si igno-
raret quo esset conte. utrum p confessionem, uel negationem.
primum dicit Bar. in l. hæc autem. §. non defendi. ff. quib. ex cau.

in poss.ea. Quia ad hoc, ut quis contumax per iudi. pronuntiet,
dēt constare iudici de contumacia, vt ibi, facit quod no. in simi
li. in c. prudentiam. de offi. dele. pro quo facit, quod not. Inn. eo.
ti. in c. consuluit. in gl. iuste. eo. tit. & iō ꝯsilium est, quod iudex
dicat, visis citatio. conte. &c. & de hoc ēt ponit Bar. in l. multū,
de condi. & de. & alle. istum tex. pro secundo, facit quod dixi i d.
l. Gallus. §. si eius. ꝟ. de lib. & posth. & dixi ibi in l. qui in domini
ꝟ. de testa. ubi etiam hoc anno præterito tetigi.

1 *Prorogatio temporis ad tempus quando efficaciter fiat, & quando non: Et scientia iudicis requiratur. Et quid in alijs prorogationis generibus.*
2 *Episcopus quo casu extra territorium, etiam inuito alio iudice iurisdictionem suam exerceat.*
3 *Prorogatio de habitu ad actum quando fiat.*
4 *Iurisdictio prorogata utrum sit eadem natura cum prima, an uero diuersa. Et an a prorogato iudice appellari possit.*

§. Si iudex. Iurisdictio delegata potest prorogari de tpe ad
tp̄s de consensu ambarum partium, & ēt iudi-
cis, nisi per delegantem fuerit prorogatio inhibita. h. d. nota. In
tex. datus. i. delegatus. Principali. i. principis qui delegauit. In glo.
1 †inhibita: interdum tp̄s apponitur iudici, & iurisdictioni, & pōt
prorogari, ut hic. interdum apponitur tempus iudici tātum, ut
in ordinario iudice, ut si statutū dicat, ꝙ si causa ventiletur inter
duos consanguineos, ꝙ terminet̄ ꝟ. duos menses, & tunc loqui-
tur l. 3. C. vt intra certum tempus, & vt omnes tam ei. quàm mil.
l. fi. Interdum statuitur iurisdictioni, & instantiæ: & non pōt pro
rogari, vt l. properandum. in glo. alleg. Circa gloss. istam quæro
quomodo intelligitur hic consensus. respondeo pro scientia, i.
oportet, ꝙ iudex sciat, ꝙ partes prorogauerit de tempore ad tp̄s
iurisdictionem. Sed quare in hoc casu requiritur scientia iudi-
cis, cum secus est de prorogatione de persona ad personam? re-
spondeo, ꝙ hic pro tanto requirit̄ scientia, quia si ipse ignoraret
illud, quod est principalis causa sui processus, non ualeret, ꝙ fie
ret, iudex enim ad certum tp̄s datus finito tpe scit se iurisdictio-
nē non habere, & ita si ignorat principale, nō ualet ꝓcessus, vt
l. quæro. ꝟ. quod cum falso tu. & l. hæres institutus de acq. hę. Et
idem est prorog. de loco ad locum, & de re ad rem. Requirit eñ
scientia iudicis, quia aliàs nesciret principale processus. In proro
gatione aūt de persona ad personam non sic, qa licet iudex ne-
sciat prorogationem partium, tñ pōt procedere, quia iustè pōt
ignorare, uel credere, vel nescire vtrum illi sint subditi, uel non,
& semp credit illud, quod est principalis cā sui processus, s. iuris-
dictionem, credit. n. vel credere pōt illos esse subditos suos, & iō
semper se scit iudicem, licēt nesciat qūo, & iō ualet processus, vt
l. qd si dubitet. de acq. hær. secus tñ si sciret illos nō esse subditos
s̄. proxi. §. dixi. Nunquid possit fieri prorogatio de loco ad locū?
& post multa dic, aut loquimur in delegato, & tunc dic, ut in ca.
statuimū. §. in nullo. de elec. li. 6. quia pōt fieri ēt inuito iudice, qa
tex. ibi generaliter loquitur: aut loquimur de ordi. Et tunc dic, ꝙ
si iudex illius loci ubi fit prorogatio expresse prohibet, qd pōt: &
tunc nō pōt fieri. Aut tacet, & pōt. ut l. hēs in fundo. de vsufruc.
le. & c. sancimus. de rest. spo. & ista est uera īter nō suos subditos, si
āt inter suos subditos ex̄ territorium uellet cognoscere vna par
te inuita, & non pōt, nisi in casu spāli, qñ ep̄s est expulsus de se-
2 de: †quia tunc potest etiam inuito iudice in alieno territorio, vt
clem. quamuis. in princ. de foro comp. rō est, quia iudex ex̄ terri
torium pro priuato habetur, vt l. præses. de offi. præsid. Est & alia
3 †species prorogationis de habitu ad actum, de qua per Inno. in
c. prudentiam. extra de offi. dele. & per Bal. in l. si quis ex consen-
su. C. de epi. aud. & fit quando tribus, uel pluribus committitur
causa cum clausula, ꝙ si omnes interesse nequeant, ꝙ duo ex ip-
sis procedant: quia procedere nō debent, nisi tertij iudi. habeāt
excusationem literatoriæ, uel nuntium specialem, ut d. c. prudē-
tiam. & licet quilibet ipsorum habeat iurisd. habitu, non tamen
actu partes tamen in ipsos duos tunc actu possunt iurisdictionē
prorogare ēt non habita excusatione tertij. ita ponit Inno. in d.
c. prudentiam. Idem est in iudicibus quorum iurisdictio, quan-
tum ad exercitium finitur ante tempus eorum per octo dies. vt
l. pridie. s̄. de ferijs. & l. omnes. cum gl. C. de ferijs. licet enim per
illud tempus non habeant iurisdictionem actu, tamē partes pos
sunt in eos iurisdictionem prorogare. ita no. magister meus do.
4 Bal. in d. l. si ex consensu. de epi. au. An† autem iurisdictio proro-
gata sit eiusdem naturæ cum prima, vt habeat propriam natu-
ram? hic ponit Pet. in d. l. si quis ex consensu, & ꝙ eiusdem natu-
ræ est. An aūt possit appellari? idem tenet ibi, ꝙ sic, si talis sit iu-
dex prorogatus, a quo aās poterat appellari. ut le. consensu. ff. de
appella. Ad unum tamen aduerte, ꝙ iurisdictionis prorogatio
de tpe ad tp̄s non potest fieri in eodem post tp̄s suum finitum,
quia priuatorum consensus non facit iudicem. secus in delega-
to, & ita intelligitur hic prorogatio de tempore ad tempus.

§. Legato. Qui causa legationis, uel testimonij dicendi,
aut alia iusta, & probabili causa nō merè vo-
luntaria, se transfert ad aliquem locum, vbi sortitur forum rō-
ne communis patriæ, uel ratione originis, aut qualibet alia rō-
ne, non pōt ꝯueniri, sed hēt ius reuocādi domū. h. d. vsq. ad § oēs,
ibi si non. Limitatur hoc sex modis per ordi. Præmitte pro eui-
dentia, ꝙ multis modis quis sortitur forum, vt l. absens. ꝟ. eo. nt.
in tex. Romæ, vbi sortitur forum ratione communis patriæ, uel
alio loco vbi sortitur forum alia causa, puta, originis. Et est iō,
Ideo ne officium sit eis damnosum, ut l. uidelicet. s̄. qui ex cau.
maio. alia ideo ne turbetur officium legationis, uel tertia. ideo
quia sunt ibi ad tempus breue. ut l. quæsitum. §. idem respondit.
de fun. instru. Et inducit hoc Bar. ꝙ etiam isti de quibus hic, non
possunt pro represalijs capi, nec etiam detineri. quod est not. Et
no. gl. destinati. etiam glo. uenerat.

1 *Aditio quandoque quodammodo fit coactè, & quandoque nuda uoluntate, & non facto.*
2 *Statuto si caueatur, ꝙ quis conueniatur cessante omni priuilegio, qualiter intelligi debeat.*

Versi. Omnes. Hic limitatur illud quod dr̄ in §. lega
tis. sex modis vsq. ad §. in omnibus.
Prima limitatio, quod illa sunt vera, qñ conueniunt̄ super ꝯtractu,
vel obl̄one alibi facta, secus si super ꝯtractu celebrato in eodē loco
in quo reperiuntur. Ibi. n. omnes s̄. dicti possunt conueniri, si ꝯ-
traxerint ante tpa suæ legationis. secunda limitatio, quod illa pro-
cedunt durante cā rationabili ꝑ quam ibi sunt, sed ea finita
possunt conueniri. tertia limitatio, ꝙ illa procedunt qñ conue-
niuntur sup ꝯtractu celebrato in propria terra, vel prouincia. si aūt
conuenirentur de ꝯtractu facto extra prouinciam, non possunt pe
tere se remitti, perinde ac si in illo loco proprio ubi reperiūtur
ꝯtraxissent, ratio ideo, quia ꝯtrahendo extra prouinciam vīnt consenti
re, ꝙ extra prouinciam conueniantur. vnde indebitè petunt se
ad locum proprium remitti. h. d. vsq. ad §. sed si agant. In tex. pla
nē, secunda limitatio. Item tertia limitatio in gl. ꝯtraxerūt qa dicit,
secus in quasi ꝯtractu, forte istud non esset verū in quasi ꝯtractu, q sit
ex mera voluntate, & ꝯsistit in fcō, ut in neg. gest. qa sunt aliæ rō-
1 nes, q̄ in aditione, q̄ †quodammodo fit coactè: vt nō adita nō trās
mittatur, & q̄ fit ēt nuda uoluntate, & nō facto. In gl. ꝯpellit. no.
gl. secundo quatenus dicit de priuilegio cessante. Idem no. in ꝯ-
tractu. ut in l. hēs absens. ꝟ. eo. †Et facit ad q. si statutum dicat, ꝙ qs
2 conueniatur omni priuilegio cessante, quod debet intelligi de
priuilegio impetrato, non a pacto, uel statuto concesso.

1 *Reconuentio in criminali non fieri possit.*

§. Sed & si agant. Ille qui agit coram aliquo iudi-
ce potest coram eodem conue-
niri, uel reconueniri, nec potest declinare forū eius, nisi agat ex
cā, q̄ sibi inuito accidat. h. d. no. & est quarta limitatio. Iste §. in-
1 ducitur ad q. ꝙ in causa criminali non potest fieri reconuentio
secundum Bar. in auth. & ꝯñr, quod verum est, quando illa cā re
conuentionis est minor, quam criminalis. Constat, tamen, ꝙ cā
conuentionis, & reconuentionis debent simul terminari. Et ita
non potest fieri hic, quia causa criminalis est maior. iō prius dēt
terminari l. per minorem. ꝟ. e. licet iste §. modicum ad hoc faciat
quia hic non agebatur criminaliter, sed ciuiliter tantum. Item
inducitur ad q. an clericus in causa conuentionis possit recon-
ueniri coram iudice sæculari, & tunc, aut in causa ecclesiastica,
& spirituali, & non potest, ut c. decernimus, & c. quanto. de iud.
Aut in cā prophana, & tunc, aut circa eandem causam, uel con
tingentem, & potest reconueniri, aut forte si agat petitorio, pōt
reconueniri in possessorio, vel simili, vt & in l. 3. de quib. reb. ad
eundem iudi. ea. Aut in causa prophana penitus separata, & tūc
si suæ ecclesiæ non potest, quia sicut ecclesia non potest conue-
niri, ita nec recōueniri. Aut in causa prophana sua, & in hoc est
dubium, quia quidam dicunt, ꝙ nullo modo potest. c. de causis.
de or. cogni. tamen opinio est, ꝙ possit per c. at si clerici. de iud
& ita ibi uidetur tenere Io. And. 3. q. 8. §. cuius agendo. in princ
probatur in §. Reuerendissimis. in auth. de san. epis. & quod no
in d. auth. & consequenter.

§. Sed si dubitetur. Super exceptiōe dilatoria co-
gnoscendum est, & pronun-
tiandum antequam ad ulteriora procedatur, & si pronūtietur
illā obstare, remittetur opponens ad iudicē competentem præ-
stita cautione, ꝙ certa die coram illo competenti iudice compa
rebit, hoc dicit multum no. per Bald. Et ponuntur hic 5. & 6. li-
mitationes ad §. legatis: nam personæ de quibus ille §. loquitur.
In duobus casibus hic contentis respondere tenentur. Opp. cō-
tra primum, quod non sit super dilatoria pronuntiandum d. l. 3.
C. de or. cog. Solut. ut infra eod. l. de qua re. Item contra secun-
dum de c. fi. de sent. excom. Sol ibi in clerico, cui opponitur sen-
tentia excommunica. de qua laicus se intromittere non debet, hic
vero in laico. No. glos. promissione, quæ semper alle. & est simi-
lis in l. nisi. §. quamuis, si cui plus quam p l. fal. & l. j. de præto. stip.

Circa quam dic, q aut remittitur alicui cautio quam nō potest
pstare, puta forensi, tunc debet promittere, vt hic in l. eum non
facile: si cui plus quàm per l. Fal. Si uero remittit aliàs, quia non
tenet, debet obligare bona, quando est in suo loco, vt l. filio ꝭ. vt
lega no. ca. In glossa accipere notat glossa, quod vbi iudex ãs ha
bet iurisdictionem, habet locum iste tex. aliàs non. Idem tenet
Inn. in c. præterea. de dila. & Spec. in titu. de comp. iudi. adit. § r,
versi. sed nunquid competens. Item no. in eadem gl. q iste text.
locum habet in iudi. longinquo, secus in propinquo.

§. In omnibus.

Dum exceptio fori discutitur, tēpus
præscriptionis non labitur. Bal. & est
multum singularis, & vix reperies alibi (protelatur,) vt quia con
uentus allegat cām legationis, actor dicit legationem finitam,
nam dum iudex de hoc cognoscit, non currit tempus actori. In
glo. quæ oppo. neutra so. gl. valet. Dic ergo, q in contrario erat
certum ipsum fore legatum, & sciebat, hic ignorabat.

§. His datur.

Mulctā non pōt indicere nisi iudex, qui
merum hēt imperium. h. d. pœnam uero
quilibet iud. pōt imponere, qui pōt de causa cognoscere, vt not.
Inn. in c. licèt. extra de pœ. est aōt dīa inter mulctam, & pœnā.
vt l. aliud est fraus. §. inter mulctam. de verb. sig. In tex. publicè iu
dicium, i. merum imperium. hic hr̄ quis possit mulctam impone
re, pœnam quilibet iudex, quia ex quo a lege dr̄, iudex potest de
clarare. ita dicit Inno. in c. licet extra de pœ.

LEX III.

1 *Iudex aduersus contumacem latitātem ad secundum decretum procedere potest.*
2 *Processus aduersus latitantem contumacem factus, num sit efficax.*

NOn videtur. Cōtra illum, qui hēt exceptio-
nem declinatoriam fori nō pōt
2 procedi tanquam contumacem. Bat. præmitte, † q ꝯ
contumacem latitantem proceditur ad secundum de
cretū: vt l. Fulcinius, & in discursu tt. ꝭ. quib. ex cau. in pos. ea. Et
no. q iste processus factus ꝯ istum tanq̄ ꝯ contumacem, non va-
let, qn̄ sic esset præsens &c. Glo. quærit, & opponit, & primo qn̄
ex defectu iurisd. citantis. secundo ex defectu iuris agentis, tertio
pp defectum personæ agentis, vt quia est bannitus, vel excom.
Ego dico qn̄ pp defectum citationis, vt si citatio fuit facta die fe
riata, qa non valet processus, vt c. fi. de fe. itemq qn̄ est defectus ex
parte loci, vt s̄. de arbi. l. sed & si cum dies, & l. quæsitum. de re
iud. & clem. pastoralis. eo. ti. de re iud. item qn̄ est defectus, quia
non tenetur respondere pp priuilegium, vt s̄. §. legatis: & l. si qs
ex aliena. Item gl. fi. quæ finaliter distinguit, aut est certum, & nō
tenetur, aut est dubium, & tenetur, & ualet processus. Bar. dicit
contra gl. quia ualet processus factus contra absentem. licet ab-
2 sens possit mulctari. Et † ideo tu dic plenius vtrum valeat pcess'
factus contra citatum, & non comparentem, dic ita, aut non te
netur comparere pp defectum iurisdictionis citantis. & tunc nō
ualet processus, siue esset certum, siue non, vt l. extra territoriū,
& capitulo, at si clerici. de iud. quia si tunc non ualet sñia, vt ibi,
nec processus. Interdum est defectus pp alia, & tūc aut iudex scit
competere exceptionem absenti, & processus est nullus, vt l. q̄si-
tum. de re iud. & c. si duob. in princ. de appellatio. & est ratio, qa
iudex debet seruare exceptionem declinatoriam absenti, q obti
net locum præsentiæ ipsius, & supplere de facto l. ampliorem. in
prin. C. de appel. & ideo quicquid facit ꝯ ipsum est nullum. tan-
quam a doloso factum. Aut iudex nihil scit, tunc tex. in d. cap. si
duobus vr̄ dicere, quòd valet, tu dic plenius, aut pars agens scit
exceptionem absenti competere, & tunc dicendum est idē, qa
non valet. ita no. dicit Inn. in c. præterea. de dilationibus. vbi mi-
rabiliter vr̄ glossare hanc l. Aut neuter scit, & tunc, aut est defe-
ctus ex parte iuris agentis, & tunc non ualet processus ita intelli
gitur lex. eo tempore de pecu. Aut est defectus propter locum
non tutum, & tunc idem in cle. pastoralis. de iud. & d. l. si cum
dies. Aut propter defectum citationis, & tunc non ualet, ut c.
fi. de ferijs, interdum est defectus pp defectum personæ agentis,
quia agens est bannitus, vel excommunicatus, & tunc idē, quia
non valet l. vir bonus. iud. sol. interdum propter priuilegium, vt
qui a legatus, & tunc si iudex est certus, non ualet c. hic allegat. si
duobus, & ita intelligo l. si quis ex aliena.

LEX IIII.

Lis nulla. Inter subiectum alterius potestati, & illum cui
subiectus est, non potest esse iudicium, nisi ī ca
su quo penes ipsum subiectum potest subsistere. h. d. Præmitte, q
subiectus alterius potestati acqrit illi, in cuius est ptāte, vt l. pla-
cet. de acq. her. in glo. est alius casus in l. Imperator. ꝭ. ad Trebel.
item alius in auth. unde si parens. C. de inoffi. test. signa. glo.

LEX V.

1 *Iudex qui ex causa relaturus est aliquod commodum, an pronuntiare in causa queat.*
2 *Iudex ob modicam causam recusari potest.*

SI is quis ex aliena. Citat' licet habeat declina
toriam fori, tenetur cōpare
re, & exceptionem illam opponere, de qua iudex ipse co-
gnoscet, & pronuntiabit. h. d. & in hoc semper all. Quam
examina, ut plenè no. in l. ex quacunque. s̄. si quis in ius uoc. nō
ierit. per Bar. & per Inn. in c. pterea. de dila. & differt finis a prin-
cipio, quia principium loquitur, qn̄ citatus nullo modo erat de
iurisdictione citantis, finis uero loquitur, qn̄ citatus erat de
iurisdictione, licet habeat declinatoriam. Glo. in fi. oppo. & non
5 soluit. † Ex qua inferunt quidam, q si commoditas aliqua, puta,
sportularum perueniret ad iudicem, ipse nō posset iudicare. di-
cit gl. in l. de iure. ꝭ. de muni. Per. tñ dicit, q ēt si iudex hēret utili-
tatē. pōt pronūtiare, qa hoc nō de directo, sed per obliquū arg. l.
t. ꝭ. de auth. tut. & est sīle ī teste, qui pōt esse testis in testō, ī quo
aliquid sibi legatur, ut l. qui testō. ꝭ. de testib. Bar. tñ tenet gl. hic,
2 & in l. de iure. ꝭ. ad Mu. † quia iudex pp modicam suspitionem
pōt recusari, puta, si fuit aduocatus, ut l. si prætor. s̄. de iur. omn.
iud. sed hæc suspitio posset fieri, & opponi semper iudici, & non
posset cognoscere. qd̄ esse nō debet, tu distingue plenius, ut di-
cit Io. And. in c. statutum. de rescr. q aut est contentio de parte
ad partem, & tūc iudex licet habeat utilitatem pōt pronūtiare,
vt hic, si uero sit cōtētio inter partem, & iudicem cognoscere
nolētem de cā propter sportulas, & nō pōt, ita oo. Io. An. in d. c.
statutū de rescrip. lib. 6. Ponit Inn. in c. ex parte. extra de uer. sig.
& in c. uenerabili. in gl. mag. de cēsib. Nūqd ualet processus fa-
ctus ꝯ cōtumacem in casu istius l. dic, aut loqmur in prin. huius
l. & nō ualet, ī fi. uero ualet, ita notat Cy. in l. gñaliter. C. de epis.
& cler. ubi dicit, q si eps̄ sit uocatus &c. & in c. cum personæ, de
priuilegijs. libr. 6. Item debes limitare istam l. qn̄ proceditur sup
declinatoria, q̄ nō cōtingit negotium principale. ita oo. Inno. in
c. cæterum. extra de iud. & gl. ur̄ ord. in c. j. gl. fi. de inuest. in mari
facta. in usib. feud. & qd̄ no. Cy. in l. j. C. ubi cā. sta. in sīsi. Item in-
ducit ad qōnem de qua uide p Bar. in l. fi. §. diuus. de publ. de de-
nūtiatorib. maleficiorū, q̄ incipit & c. facit in ꝯrium uide ibi.

LEX VI.

Cæcus. Circa glo. qd̄ si loquamur de maiorib. iudicib', &
nō pñt fieri, si sint cæci, ut l. si longius. ꝭ. e. Secus in
delegatis, in quib. nō est tātum præiudiciū, ut hic. Item in fi. glo.
qualiter sētētiam dabit in scriptis. dic, q iudex ubi nō potest per
se, potest tamē assessor. ut no. in l. certi iur. C. eo. ti. & ur̄ ratio in
c. fi. extra de sentētia, & re iud. libr. 6. Et inducitur ad q. q si filius
uasalli sit cæcus, & adhuc potest de feudo inuestiri.

LEX VII.

1 *Declinatoria fori quando opponi debeat.*
2 *Milites quandoque largè sumuntur, & qui sint.*
3 *Citatione sola num quis forum sortiatur.*

SI quis postea. Declinatoria fori superueniēs post
citationem, nō eximit quem a foro
h. d. Bar. uel sic. Præuento per citationem, non prodest sta
tus mutatio, nec noui priuilegi acquisitio, quin coram iu-
dice citāte teneatur litigare, glo. all. cōcor. l. cum quid. s̄. de iuris
om. iud. & c. pe. de foro compeētī. Et adde Lincolam. la 2. & qd̄
ibi notat. ꝭ. ad Munici. & C. ut lite pen. l. 2. & quod no. in c. ut de
bitus. de appellatio. in gl. & quod no. per Bar. ꝭ. de pœn. l. j. & per
Io. And. in c. j. de ob. ad ratioci. Vel alterius fori, qui mutauit do-
micilium, quod potest, ut l. quæ manumittitur. C. de ope. libe. &
l. domicilium. ad Munici. in gl. pe. soluere ur̄ l. quod aut. si quis
cau. per l. nō distinguemus. §. item si Romæ. s̄. de arbi. dic, ut in
5 contra. Et illa uera, q † ante litem contest. dēt opponi declinato
ria, quando añ litem cōtestatam competit. si uero post litem cō
testatam superueniret, tūc opponi posset, ut in c. insinuāte. de
offi. dele. & adde l. nos accusare. §. hoc bñficio. ꝭ. de accusa. ubi p-
batur, q exceptiones dilatoriæ superuenientes post litem cōtesta
tam sine facto cōuēn possūt opponi. Pro quo leg. 2. C. de cōtor.
2 eiusdem litis. Item sol. l. qui cum uno. §. reus. ꝭ. de re mili. † scili-
cet, quod milites largo modo dicuntur omnes, qui super aliquo
officio se exercent, ut militia mercatorum, militia campsorum,
Sol. gl. uidetur diuinatio. Ideo Bar. dicit, q dicendum est, sicut ad
primum cōtrarium, quòd aut fuit inuitus factus, & prodest, a ue
uolūtarius, & non prodest, ut hic, sed ista Sol. est contra illum §.
quia ibi de uolūtario expreisè loquitur. Et ideo dic, quod ille §.
nihil facit, quia ibi nō agitur, coram quo conueniatur de primo
delicto, de quo erat accusatus, quia certè esset accusatus coram
primo, ut hic, si de secundo delicto qd̄ commisit, eo ipso, quod
est accusatus, & uolūtariè fit miles, quia tunc debet puniri co-
ram magistro militum de illo delicto, quod secundo commi-
sit, ut hic. Sed oppo. de l. iuris ordi. C. de iurisdictione omnium
iudicum, quia uidetur, quod potest mutare forum, & ideo uide-
tur, quod de nihilo nobis seruiat. Sol. interdum quis sortitur,
forum

forum ratione ɔ̃ctus,& tunc non,pōt mutare, quin semp in lo-
co cōtractus conueniat, vt in contra. interdum rōne domicilij.
a & pōe, vt hic. Secundo † oppo. quia non vr̄,ꝙ per citationē,imò
requiritur lit.contest. vt ĵ.eo.vbi cœptum. imo ēt vr̄,ꝙ nec īnīa
præoccupetur in primo, vt in capitulo cum ab homine. de iud.
cum simi.bus,dico,ꝙ tres sunt casus: quia interdum fit præoccu-
patio de iurisdōne ad non iurisdōnem & tunc fit præoccupatio
per habentem iurisdōnem per solam citationem, vt hic. Interdū
fit præoccupatio de iurisdōne ad iurisdōnem, vt quia sunt duo
iudices habentes in eodem iurisdōnem, & tunc non fit præoccu
patio, nisi per lit.contest, vt l. vbi cœptum, quia non dr̄ incipi, nisi
per lit.contest. & ponit Bar. in l. si pluribus. de leg. j. & hoc qñ iu
dices. s. cum habent iurisdictionem, vno respectu tamen, sed si di
uersis respectibus, vt in iudice ecclesiastico, qui tendit ad degra-
dationem. & iudice seculari, qui tendit ad pœnam corporalem,
tunc nō fit præoccupatio per vnum ipsorum, vt in Auth. vt cle-
rici apud proprios episc. post principium, & in capitulo cum nō
ab homine: de iudicijs. Sed nunquid ista l. habeat locum in cleri-
cos? Guliel. de cug. ponit. in l. qui autē, si quis cau. & Ioan. And. in
ti. de oblig. ad ratiocina. & dic, plenè per Bar. in l. j. ĵ. de pœnis. vbi
eam plenè examinat. Item quæritur nunquid habeat locum in
collegiatos? & dic, vt l. Incola. ĵ. ad municip. vbi bonus casus. Sed
quid in monachos? & dic, vt in gl. in d. l. incola. Item qd si fiat cō-
uersus. Sed quid erit, si citatio sit commissa per iudicem, sed nō-
dum parti denuntiata, nunquid hac citatione præueniret, si mu
tauit domicilium? & ista quæstio vt audiui a dño Bal. habuit lo-
cum in persona Leodegarij. Et fuit dictum, & consilium p no-
tabilissimos viros, ꝙ non nocebat per l. qui absenti. de acq. poss.
& clem. fi. vt lite pendente. aliud qñ iudici, & aduersario cogni-
ta. vt auth. q semel. qūo & qñ iud. sene menti, pro quo c. j. de cō-
cess. præb. lib. 6. Sed qd si citato sit facta per nuntium sine man-
dato iudicis, nunquid per eam fiet præuentio? & dic, ꝙ non, quia
est ipso iure nulla, ut l. fi. de custo. reorum. Sed nūquid requirit
relatio nuntij? & dic, ꝙ aut quærimus nunquid ɔ̃ absentem pos
sit procedi, & non potest sine relatione, quia ignorat. iud. aliud ꝙ
est principale in iurisdictione, vt dixi. s̄. ca. l. j. §. conuenire, & ita
intelligitur no. per Bar. in l. multum, de cond. & demonstra. Aut
quærimus nunquid per citationem sine relatione fiat præuen-
tio. & tunc quia ita sic se rei veritas habet, & dic, vt hic facit l. si
sponsus ĵ. de don. inter vir. & vx. in prin. Sed nunquid ista l. lo. si
habeat in delegato? & dic, vt in capitulo, vt debitus. extra de ap-
pellationibus, & quod no. in c. cum ad monasterium. de re iud.
& vide gl. in l. a. vt lite pendente.

L E X X.

1 *Soluere Parisijs hic qui se constituit, an alibi quam Parisijs cōdemnari queat Et quid si obligatio in aliquo loco nouetur, an alibi nouans conueniri possit, quàm in loco nouationis.*

SI quis in legatione. Quo ad forū inspicitur cā primitiua, & originalis, non secundaria. h. d. Bal. vel sic, si quis tpe legationis & lo-
co legationis constituat se soluturum, quod alibi promi-
sit, non adiecto certo loco: non potest conueniri vbi constituit,
quia videtur se referre ad locum primi contractus. h. d. nota.
In gl. in ver. vel pone. Ista solu. est vera in le. Et no. gl. istam, & si-
a milem in l. 3. de bo. auth. iud. po. quæ semper alleg. ꝙ † si quis cō
stituat hic se soluturum parisijs, non pōt conueniri hic, sed Pari-
sijs. vt l. contraxisse. de act. & obli. & hoc versa, nisi haberet alias
domicilium, vel posset alias conueniri. vt l. hæres. §. fi. ĵ. eo. Neu-
tra sol. glo. valet, quantum ad istum tex. & iō dic, ꝙ contrarium
loquitur, qñ cōcurrunt locus, & tempus in legato. Secus si vnū
tantum, vt hic, per quod videtur determinari, ꝙ si obligatio no
uetur in aliquo loco, quòd non possit conueniri, nisi in loco,
vbi fit nouatio, non obstat iste text. quia loquitur in constituto,
quod est accessorium, & sequitur naturam principalis, quod re-
manet, secus in nouatione. vbi prima tollitur. argumen. in l. o-
bligationum ferè. de act. & oblig.

L E X XI.

1 *Insula marina in cuius sint dominio. Et Papa si in mari moriatur, ubi nam fieri electio debeat.*

INsulæ. Istæ sunt tres insulæ principales. Sardinia. Terā-
iagia, & Sicilia. secundum Odo. p istam l. domi-
nus Bart. dicit, quod cū esset assessor in ciuitate Pisana, fecit
suspendi tres pyratas, qui deliquerant in insulis Italiæ, & sub
ditis districtui, vel iurisdictioni ciuitatis Pisarum: semper enim
1 uolui punire malefactores. Sed † contra quia insulæ marinæ nō
sunt in dominio alicuius, vt l. adeo. §. insula. de acq. rer. domi. er-
go dominus Bar. malè fecit. Solut. dico. quod non sunt in domi-
nio alicuius priuati, sed bene sunt de iurisdictione loci, in cuius
districtu, uel territorio sunt positæ, & quantum ad hoc dicitur
pars illius loci, uel ciuitatis, ut hic, & in capitulo ubi maius peri-
culum, de electione. lib. 6. circa medium. ubi dicit glo. ꝙ si Papa
moriatur in mari, ꝙ debet fieri electio eius in loco, cui est subie-
ctum illud mare. pro quo etiam facit, quod no. ꝙ sit de districtu,
uel territorio in c. 1. de postulatio. prælat. & uide quod not. C. de
condi. inst. l. si testamentum. per Bal.

L E X XI.

1 *Differre desistere, & renuntiare, respectu litis quid inter se differant, & qualiter aduersus unumquemque desistentem scilicet renuntiantem, & differentē a iure succursum sit.*
2 *Expensas in lite multipliciter uenire.*

DEstitisse. Hic ponitur differentia inter ista tria
uerba, s. differre, desistere, & renuntia-
1 re. differt † Item ille, qui nec litigat, nec renuntiat
sed tm̄ negligit: desistit aūt ille, qui renuntiat liti, quā
calumniosè instituit. Si uero nō calumniosè, sed bona fide, tūc
dr̄ deserere, uel renuntiare. h. d. contra differentes prouidetur
per authen. qui semel. C. quomodo, & quando iudex. in causa ci
uili. sed in causa criminali, per l. si ea quæ. qui accusa. non pos-
sunt, contra desistentes in causa ciuili prouidetur per hanc l. &
l. eum quem temere. infra eo. ut teneanī ad expensas, sed in cau
sa criminali tenentur de calūnia ad pœnam talionis. cōtra de-
ferentes seu renuntiantes prouidetur, ut amplius nō audiātur.
ut l. postquam liti. C. de act. Item in criminali, ut teneātur pœna
Turpilliani. si deserant, sine abolitione, ut l. j. ad Turpillia. & C.
de abolitio. l. fallaciter. Sed nunquid ille, qui litem deseruit, quā
calumniandi animo non instituerat, puniatur in expen. Bart. di-
cit. ꝙ non, & dat bonam practicam, ꝙ si in medio litis produca-
tur contra aliquem instrumentum, per quod appareat ipsum
non habere causam, ꝙ non tenetur in expen. quod tñ uerum
est, si alias habuit iustam causam litigandi. alioquin secus, ut ĵ.
2 eod. eum quem temere. Expensæ † multipliciter in litem ue-
niunt, scilicet ratione contumaciæ. ut l. sancimus. C. eo. aliquan-
do ratione calumniæ: aliquando ratione uictoriæ.

L E X XII.

Si a me. Soluitur iudiciū si peruenit ad casum, a quo non
poterat incipere. h. d. facit l. Iulianus ait. §. si alr. ĵ.
en. & quod plene no. per Bar. in l. plurib'. §. & si placuit. de uerb.
obl. ubi examinat istud Brocar. & uide per Dy. in c. factum legi-
timè. de reg. iur.

1 *Iudicare minor ann. 18. non cogatur.*
2 *Iudicem non se pronuntiare poterit, qui infamis est.*
3 *Procuratores ad resignandum si constituit quis, an reuocato uno, alij poterūt resignare beneficium.*

CVm prætor. Quod uni ꝓhibetur, alijs permit-
ti uidetur, hoc primo, & illi pōt
iudicem delegare, quibus est concessum a lege, sena-
tuscon. uel constitu. principum, aut consuetudine, hoc
secundo. Et dic breuiter, quòd omnes ordinarij habentes iurisdi
ctionem possunt delegare, ergo competit omnibus iurisdictionē
ordinariam habentibus. ut l. imperium. in fi. de iurisd. om. iud.
Item dicit, quòd non omnes possunt iudices delegari, quia qui-
dam prohibentur propter defectum naturalem, scilicet illi qui
carent iudicio rationis, vt furiosus, & impubes, quidam per legē
vt infamis, quidam moribus, vt fœminæ. Item quantū ad ius pu-
blicum pertinet patria potestas non curatur hoc dicit vltimo.
In glo. j. in fi. oppo. de l. Gallus. §. & quid si tantū. de lib. & posth.
& l. mulier. in prin. ad Trebell. quia expresso uno casu ueniunt
omnes similes. glo. soluit, ꝙ hoc quod dr̄ habet uerum, nisi esset
ratio eadem prohibitionis. Quod facit ad quæstionem, q̃ habui
de facto, quod sicut leg. prima. C. de secundis nupt. corrigatur,
per canonicum ius in infamia, quod ita est in alijs pœnis ibi po
sitis, quod est uerum, licet quidam contra, quia eadem subest ra
tio, & eadem causa in omnibus, per istam glo. finis enim per cām
regulatur. ut l. cum patri. §. dulcissimis. de leg. s. Sed quæro nun-
quid per istam prohibitionem perdet iudicaturam? Et dic, bre-
uiter, quod non, quia aliud est prohibere, ne se impediat, & aliud
ex toto remouere, vt est tex. cum gloss. not. in l. & si plurib. ĵ. de
authoritate tu. tene menti perpetuo. In glos. fi. habes, quòd mi-
1 nor decemocto annis non cogitur iudicare. Sed quid si nō fuit
oppositum? Inno. in c. cum super abbatiam. de offic. deleg. vr̄ sic
dicere, aut prohibetur ex defectu naturæ, & non potest, ut pu-
pillus, & furiosus, aut prohibetur moribus, aut per l. & pōt, nisi
opponatur, & uide eundem Innoc. in c. scitatus. de rescriptis. &
glo. in c. cum uicesimam. de officio deleg. ubi ponit aliam q. nū-
2 quid † poterit se iudicem pronuntiare, si sit infamis. & de istis
duabus uide per Bar. in l. quidam consulebāt. de re iud. ĵ. & dic,
3 ut ibi. Item ad q. quod si quis constituit procuratores ad renun-
tiandum, & quosdam reuocauerit, alios non, non reuocati pos-
sunt resignare benefi. necesse est enim, ꝙ reuocatio ad ipsorum
notitiam perueniat. ut cle. i. de renun.

L E X XIII.

1 *Minor rem cum alio communem habens, num diuidere eam possit.*
2 *Diuisio, an per sortes fieri possit.*

IN omnibus. In duplicibus iudiciis, ille dr̃ actor ori
ginarius, & principalis, qui ad iudiciũ
primo prouocat, & si ambo pariter prouocant, sorte dirimẽ
dum est, cum sit hoc necesse scire pp ordinem iudicij. h. d. cũ
l. seq. tex. & gl. Actor. s. originarius, & principalis, quod est neces-
se scire pp ordinem iudicij, vt in gl. & propter litem conte. & te-
stium productionem, nam quo ad adiudicationem faciendam. i.
vt possit vtrique fieri, vterque est actor, & reus, quia uterq. dat li
bellum suum, aliàs non posset res adiudicari illi, qui non dedit li
bellum, & hoc est quod sequitur, quia par causa, &c. Actorem. s.
originarium. gl. proponit aliquos effectus ego ponam alios in te
1 statore prohibente alienationem. Pone † q̃ minor hẽt rẽ com-
munem cum alio, quæritur, an possit diuidere. quia est alienatio
& dic, q̃ aut prouocat prior, quia est actor originarius, & non p̃t
aut prouocatur, & p̃õt: quia non est actor originarius: ut l. j. §. si
communis. j. de rebus eo. quia in isto casu nõ alienat liberè. lic̃
facit, quia banniti, & excommunicati prohibentur agere, bãniti
ex forma statuti, qui non possunt prouocare, quia agerent prin-
cipalr. si tñ prouocentur, possunt agere, & est ratio in casu isto,
2 quia non sunt voluntarij actores. † In glo. quæ opponit de c. j. de
sortileg. Sol. q̃ aut alio modo potest fieri, & non curas de sorte.
in contrarijs tamen sic, ut hic, & l. fi. C. de leg. in prin.

L E X XV.

1 *Filiusfa. iudex qui per imperitiam iudicauit, quatenus condemnetur. Et an pater ob id, & quatenus conueniri queat. Et quid si condemnetur filius ob delictum ex contractu descendens.*
2 *Errorem iuris latam culpam esse.*
3 *Arbiter in arbitrando num litem suam faciat. Et quid in notario qui per imperitiam partem lædit.*

SI filiusfa. Si filiusfamilias iudex per imperitiã faciat
litem suam, condemnatur inquantum ra-
tioni iudicantis æquum videbitur, quod quantitatem pe-
culij non excedit, sed si per dolum malè iudicauit, insoli-
dum, & talis actio non transit in hæredem iud. h. d. cum l. seq.
Ista est notabilissima l. Faciat. per imprudentiam intelligitur in-
1 solidum, quia aliter finis contradiceret principio, & † intelligit̃
vt veram æstimationem litis præstare cogatur, vt in fi. l. quã hic
coniungas, vt benè sonet litera cum eo. Opp. secundo gloss. sed
non benè soluit, q̃ non est speciale, & ideo Io. ad l. j. §. cũ seruus.
vt in l. 3. §. sed vtrum s̃. de mi. quod illa l. & similes loquunt̃ in cõ
trachibus, vel quasi. idem in his q̃ re contrah. & tunc insolidum
ꝯdemnatur. Si vero ex quasi delicto, quod venit nõ sua volunta
te, & sponte, sed ex quodã errore, & tunc mitigat̃, vt hic in prin.
Sed tunc ob. fi. l. sed dic, q̃ ibi non ex errore, sed ex dolo volunta
rio, & ita ꝯcor. sed tunc opp. de l. si iudex. de varijs, & extraor.
cog. & Inst. de oblig. ex quasi deli. in princ. Sed illic in p̃refami-
lias: hic in filiofam. qui peculiũ habeat, & tenet̃ quantum ratio-
ni iudicis videbitur. Sed opp. de l. 2. j. quod cum eo. vbi tenetur
inquantum facere potest, sed illa loquit̃, qñ filius ꝯuenitur post
mortem patris de ꝯctu facto, qñ erat in potestate, hic conuenie-
batur viuente patre, quia distinguitur, vt s̃. dixi. Et ideo distin-
gue, aut post mortem patris conuenitur, & tenetur in id qđ face
re p̃õt, vel. l. j. quod cũ e. & hoc iõ est, quia executio fit, & s̃nĩa fer
tur contra ip̃m, & iõ prætor voluit sibi subuenire. Aut in vita, &
dic, vt s̃. Sed ꝯ, q̃ non fiat executio, qñ pater viuit, dic, q̃ si filius
hẽt peculiũ ꝯ patrem fiet executio, quodcunque sit peculium,
si aũt nullum habet, & tũc nõ fit executio ꝯ ip̃m, vt in c. a. ex̃ de
del. puę. Et hoc verũ, nisi in legitima filij, & alimentis, vt no. Ioã.
And. in c. a & Specul. in ti. de execut. sentent. §. sequitur. versi. sed
hic si filius. In alijs aũt non tenet̃, nec valeret statutum in ꝯr. in
d. c. 2. & ita intellr̃ gl. posita. C. de decretis decuno. in rubr. q̃a dẽt
testing. q̃tum ad legitimam, & q̃tum debet præstari pro alimen
tis, quia non ualet consuetudo in contrar. vt d. c. ergo nec statu-
tum, ut dicta gl. quæ sic debet intelligi. Et ista sunt vera in lite pe
cuniaria, quia si criminalr̃ filius cõdemnetur, remanet peculiũ
penes patrem, vt l. 3. C. de bo. dam. nisi exprimeretur expresse in
sententia, facit, quod no. in l. si finita. §. si de vectigalibus. de dam-
no infecto. Et hæc etiam uera, qñ obligatio concernit peculium,
quia si conueniretur ratione depositi, vel commodati, filius cõ-
demnaret̃ insolidum, vt l. & si cõdemnatus. de noxa. & l. 3. §. sed
vtrum. de mino. Si uero non habet, fiet executio contra patrem
in legitima & alimentis, vt s̃. Sed nunquid in hoc casu ultimo re
quiritur consensus p̃ris? glo. videtur quòd sic, j. eod. l. si longus,
& videtur in l. 3. §. j. infra commo. & dicto §. sed vtrum, sed illa
gl. l. si longius §. j. non est vera, & probatur in c. si annũ. de iud. li.
6. quia in his, in quibus patri nihil quæritur, non est necessarius
consensus. Sed contra Azon. opp. quod teneatur insolidum, vt
l. a. supra quod quisque iuris. Sol. contrarium loquitur, quando
per imperitiam iudicauit, & fuit in lata culpa, quæ dolo æquip
rat̃, vt l. quod Nerua. depo. hic erat in leui, q̃a per imprudentiam
1 Sed † contra, quia error iuris est lata culpa, vt l. liberorum. §. not.
& quod ibi no. de bis qui no. infa. glo. in §. j. Instit. de oblig. quæ.
ex quasi delic. dicit, q̃ aut iudex errauit in l. multum clara, &c. ut
ibi, facit, quod no. C. de pœ. iud. qui malè iudic. in l. j. per Barto-
lum, licet Archidia. contra in cap. cupiẽntes. de elect. lib. 6 Sed ꝯ
de l. 4. §. in eum, de damno infecto. aut malè iudicauit negligen-
do, & loquitur contra. aut malè faciendo, vt hic, sed ego non ui-
deo rationem. Et ideo dic, q̃ aut errauit in opin. magis commu
ni, aut in obscura, & dubia. vt s̃. dixi. Item opp. quod non faciat
litem suam, quia pars potest appellare, ergo respectu iudic. est iu
dex liberatus. dic, quod licet debeat appellare, non tamen ꝓdest
iudici, ut l. iniquissi. de iur. & fac. igno. & no. in l. j. s̃. quod quisq;
iur. quia pars potuit habere iustam causam non appellandi, pu-
ta propter paupertatem, vt l. si procurator. §. si ignorantes. infra
mand. Sed quid si pars in hoc casu appellauit, nunquid pars con
tra iudicem poterit agere, & istam q. disputauit dominus Bar. &
incipit iudex p imperitiam iudicauit, & c. & finaliter, & post mul
tas distinctiones dicit quatuor membra, quia aut iudex confir-
mabit, aut confirmauit, aut fuit deserta, aut pendet, habet tamẽ
pro constanti, q̃ ubi pars potuit appellare, & non appellauit, po
test suam actionem contra iudicem exercere, quia potuit iustã
causam habere nõ appellandi, ut s̃. dictum est, & ipse ibi assignat
multas rationes. Et isto primo casu, quando iudex appellationis
infirmauit, iudex desinit teneri ad interesse principale, tenebit̃
tamen ad sumptus litis in causa appellationis factos. j. rem ratã
haberi. l. si sinc. §. cum autem. & §. Marcellus ad quod c. sacro. de
sentẽ. excom. Item quia desinit esse iudex per appellationem, ut
l. prima. in fi. de appellatio. ergo &c. ut capitu. si qs. extra de fur.
& hoc modo intellige no. in l. fi. de va. & extraord. cog. uel dic, q̃
quãdo sententia est nulla, iudex non facit litem suam. s. quo ad
totale interesse, sed bene quantum ad expen. vt s̃. Aut in causa
appellationis succubuit, & sic confirmauit, & non tenetur. talis
enim sententia excusat eum, vt l. a proconsulibus. C. de appella
tio facit l. j. si plur. una senten. condem. sunt. Ad glo. præ. facit de
excep. rei iud. l. j. in prin. Aut pendet causa appellationis, & tunc
quia non est pronuntiatum, non poterit conueniri. ff. de ali. iud.
mut. causa fact. l. 3. in princ. Aut causa appellationis fuit deserta
negligentia partis, vel alio modo, quia renuntiauit. Et tunc cũ
ratione renuntiationis sit quæsitum ius liberationis iudici respe
ctu interesse, non remanet obligatus ad sumptus, & non potest
pars p suam renuntiationem tacitam, vel expressam obligatio-
nem ꝯ iudicem resuscitare, supra de pact. l. fi. nec partis negligen
tia sibi nocere. C. de appellat. & consul. l. præses: & de euictio. l. j.
in prin. & l. habemus. §. Caia. in e. tit. ita dicat Bar. quẽ ibi latius:
& hoc tñ vltimum non credo verum, quia ex quo pars excusa-
tur ab appellando pp iustam cãm, & iudex tenetur, vt supra di-
ctum est: ita potest habere iustam causam litem non prosequen
3 di paritate rationis. Quæro † quid in arbitro malè iudicante,
nunquid facit litem suam? dic, q̃ sic, secundum intellectum glos
satoris, vt est casus in l. si quis in conscribendo. C. de pact. & glo.
in l. fi. infra de extraordi. cogni. Sed nunquid præmissa habent
locum in notario, qui per imperitiam lædit partem, vt teneatur
ad interesse? & dic, quód sic. vt l. fin. C. de magi. conue.

L E X XVII.

1 *Iudex non tenetur deserere negotia sua propria propter litigantium utilitatẽ.*
2 *An iudex potest appellare a sua sententia, ut hæres postea factus.*

IVlianus ait. Si iudex efficiatur pars in totum, uel p
parte amouendus est, & alter subrogan
dus, quia non debet esse iudex in causa propria, & idem si
longo tempore est absuturus. h. d. cum princ. l. seq. Et no. in
1 fi. † quód iudex non tenetur deserere negotia sua propria pp vti
litatem litigantium. plenè s̃. de arbitris. l. licet, & adde j. de vaca.
muner. l. semper. §. si ubi est no. tex. Ad hanc l. si longius, idem est
in aduocato, quia si diu esset absuturus, debet pars constituere
alium, nec debet expectari ille. Ita debet intelligi l. ait prætor. &
l. fi. quibus ex causis maio. Et hæc sunt vera in delegato: sed quid
de ordinario, qui fuit factus hæres? certe non amouebitur a iu-
dicatura, sed ibitur ad alium competentem, ut in Authentico,
clerici apud proprios episcopos, circa medium, vbi tex. & gl. vel
potest dici, quod causa delegabitur alij, ut l. prætor. s̃. de iurisdi-
2 ctione omniũ iudicum. Sed quid † si post sentẽtiam fuit factus
hæres, nunquid poterit appellare? videtur, quòd non, quia
uenit contra factum suum. sed hoc uerum, tanquam iudex,
sed bene tanquam pars, & est gloss. in l. prima. infra de excep.
rei iud. l. j.

1 *Debitorem in fuga propria authoritate capi posse. Et an de fuga suspectus citari debeat.*
2 *Extraordinarium, & ordinarium remedium quandoque concurrere. Et si iudex*

dex potest abbreuiare dilationes t
3 *Filius quando in actionibus per patrem quæsitis agit, quid referat, agat proprio nomine, an patris, & procuratorio. Et quas actiones filius exercere possit.*
4 *Pater in actionibus filijfami. num quando est præsens possit exercitium concedere filio.*
5 *Patris consensus an requiratur, quando filius conuenitur.*

§. Si filiusfa. Actiones quæsitæ patri p filium possunt
per ipsum filium intẽtari nomine proprio
patre absente, si non sit alius, qui nomine patris agat. h.d. notabiliter.
Et potest ẽt in his constituere procuratorem. s. de procu
rato. l. filiusfam. Idem etiam vt, si pater erat præsens, & furiosus,
vel vilis persona: quia haberetur pro absente, vt j. de iniurijs. l. sed
si vnius. §. filiam. & dicta l. filius. §. fi. & l. filia. de procurato. Actio
nes vero competentẽs patri, non tamen per filium sibi quæsitas,
non potest filius intẽtare nomine proprio etiam absente patre,
sed nomine patris tanquam coniuncta persona sic: vt l. sed hæc.
in prin. de procu. & C. eod. l. exigendi. Competit. sed ex persona
filij quæsita, si nomine proprio agat: vt quia pater non misit pro
curat. Idem si misit, sed non sufficiẽtem, vel idoneum, vel q̃a nõ
potest docere de mandato. nam paria sunt non hr̃e mandatum,
vel nõ posse de ipso docere, ut j. de iniu. l. sed si vnius. §. procuratorem
patris. & ibi no. Bal. Vtili quia directa est penes patrem, &
affixa ossibus. vt l. quid ergo casus. de pecu. & ista vtilis est datiua
a lege. Subtrahat. no. ꝙ non debet institui fuga debitoris, nec ex-
1 pectari, ꝙ fugiat. Et † ideo sicut potest debitor capi, qñ iam est in
fuga. vt l. ait prætor. §. si debitorem. j. quæ in frau. cred. & not. j.
de pig. l. quæsitum. Ita cum dubitatur de fuga sua non dẽt citari
ne fuga sibi instruatur, per istum tex. ita no. Ia. But. C. quomodo
& quando iud. l. consentaneum. Bal. Si res moueat. i. æquitas sua
deat. vel sit eadem ratio, quæ est in dicto Iul. Credidit. quo casu
non solum habet vtilem certicondi. vt hic: sed etiam officiũ iud.
2 Et est † casus, in quo ordi. & extraordinarium remedium simul
concurrunt fauore studentium. vt j. si cert. petat. l. cum filius. in
tex. & gl. quam no. perpetuo. Egestate. no. ꝙ non est expectãdũ,
ꝙ creditor moriatur fame, vnde si esset multum pauper, hoc esset
iusta cã abbreuiandi dilationes iuris. s. illas, quæ dantur iudicatis
ad soluẽdum. Bal. tene menti. Auget eius vtilitas. & ideo a-
3 gere poterit. In gl. j. habes, ꝙ † filius agit in actioōib. per patrem filio
acquisitis procuratorio nomine, nõ nomine proprio, cuius
effectus est: q̃a quãdo nomine proprio, iurat de calumnia: secus si
nomine patris: vt l. a. §. sed q̃a veremur. cum seq. C. de iura. calũn.
Item quia si nomine proprio, non cauet de rato: secus si nomine
patris. vt l. Pomponius. §. fi. s. de procur. Item si nomine proprio,
non tenebitur defendere patrem in cã reconuentionis: secus si
noĩe pr̃is, vt l. si seruum §. fi. s. de pc. Est ẽt alius effectus. vtrum
nomine proprio, vel alieno: q̃a si ꝓprio, & pater decederet: tunc
non communicaret fratrib. suis: secus si alieno. & est ideo in alijs
casib. quare nomine suo filius agit: q̃a filio principaliter fit iniuria
vel furtum hoc vltimum ponit Bar. in d. l. filiusfamilias. & vide
ipsum. in l. in factum. de ac. & obl. j. quia ponit extraneum in
tellectum in alia gl. quæ quærit quas actiones filiusfamilias pos-
sit intentare. circa quod dic. ꝙ refert: quia quædam sunt, quæ to
taliter filio competunt, & quo ad dominium, & quo ad exercitium,
vt actiones ex Castrẽsi, vel quasi, & iõ patre præsente, & cõ
tradicẽte potest. vt l. a. ad Mace. Quædam sunt, quæ sunt in dñio
patris, & exercitio pr̃is, & tunc filius non potest eas nomine pro
prio intentare: quia nullo iure cauetur, qñ non sunt per filium
acquisitæ, sed vt dictum est, põt eas nomine patris intentare, & iu
rabit, & cauebit, vt dictum est in gl. præcedenti. Si vero per filium
fuerunt acquisitæ. potest quando pater est absens. & ita loquit
iste §. cum limitationib. iam dictis. Quædam sunt, quæ quo ad do
minium acquiruntur filio, exercitium vero patri, & tunc quando
pater est præsens, non potest filius intentare, si vero pater esset
absens, tunc filius nomine proprio exerceret, vt in isto §. Ꝫnot.
4 & gl. circa hoc distinguit, vide gl. Gl. quærit. † nũquid pater exer
citium istius actionis filio cõcedere potest, quod intellige, vt gl.
habeat dubium, quando pater est præsens. & concedit, vt filius
possit nomine ꝓprio intentare, & est casus ſm gl. in auth. qđ locum,
C. de coll. quod intellige, ꝙ nomine proprio, q̃a consolidat
exercitium cum dominio, & extinguitur exercitium pr̃is, & cõsolidatur,
sicut in vsufructu l. vti frui. si vsusfructus petatur. & pt
fieri extra iudicium, ut l. honores. in fi. j. de decurionibus. & nõ
requiritur, ꝙ exprimantur actiones specialiter, sed sufficit, ꝙ generaliter,
quam alleg. Bart. Sed si intelligas gl. istam in actionib.
quæ patri acquiruntur, & quo ad dominium, & exercitium, &
est præsens filius, impossibile est, quòd proprio nomine possit in
tentare, quia & proprietas, & exercitium est penes patrem, & ip
so exercitiũ concedente, adhuc remanet penes ipsum proprietas.
& ideo directam, nec nomine proprio potest intentare, & iõ
debes intelligere glossam in actionib. quarum proprietas est pe
nes filium, vt hic in sex casib. Alias aũt non potest locum habere
hæc gl. si enim & proprietas, vel dominium est penes patrem, &
hic concedat exercitiũ, filius tunc nõ hr̃ pleniora iura, q̃ vnus
procurator, qui nomine proprio litem exercere non potest. Itẽ
5 † quærit gl. nunqđ requiratur cõsensus patris qñ filius conuenit?
& dicit ꝙ nõ gl. est Ꝫ. in l. 3. § si filio. j. commod. & l. 3. §. sed vtrũ.
de minno. q̃ sunt falsæ, & iõ dic, ꝙ in aduentitijs requiritur consensus
in signum repudiationis vt l. fi. §. necessitate, de bo. quæ li
be. In alijs asit, q̃ patri non acquiruntur. not. & ita intelligit ista
gl. & probat in c. si annus. extra de iud. lib. 6. Item gl. q̃rit quid de
monacho. no. eam. & semper alleg. & est similis in c. ex parte tua.
extra de accusa. Item no. gl. quod filio apponi debet curator.

LEX XIX.

1 *Priuilegiatus non priuilegiato succedens, an suo priuilegio vtiqueat in quibus successit.*
2 *Conuentio duplex. Et verbum absolute positum in potiori, & principali sumi significatu.*
3 *Priuilegia a iure scripto concessa, in dubio motu proprio concessa videri.*
4 *Priuilegium secundum non facta in eo prioris mentione an efficax sit.*

HÆres absens. Ista l. tractat de foro competenti.
& de secunda parte rubricæ.
Bal. hæres sortitur forum ex persona defuncti, & dẽt
ibi se defendere, ẽt si sit absens, nec potest proprio pri
uilegio se excusare. h. d. prin. no. Priuilegio. simile habes. in auth.
1 qua in ꝓuincia. C. ubi de crimine agi oportet. Not. † qñ priuilegiatus
succedit non priuilegiato, non vtitur priuilegio suo. vt l.
fiscus. j. de iure fisci. primum, quod hic dr̃, habet locum qñ illud
est trãsibile ad hęredem, alias secus. & ideo si defunctus iuraret
quia non transit iuramentum ad hæredem, vt l generaliter. C. de
iureiuran. nõ transiret. ita notat Ioannes Andreas. in c. fi. de foro
compe. lib. 6. in nouella. Ad quod bene facit l. quæsitum. §. fina.
de precario licet Abbas teneat Ꝫrium ſm Bal. Sed istud, quod di
cit de iuramento, non vr̃ posse procedere, quia primo si dicamus
ratione exceptionis, si iurasti mihi nihil deberi, & postea ab hære
de meo petatur, habebit exceptionem. si quæris in actione, quia
iurasti mihi aliquid dare, & tunc etiam videtur, ꝙ non possit ha
bere locum, quia licẽt ex iuramẽto non agãtur, agitur tamẽ ratione
contractus. precarium tñ ad hæredem nõ transit. vt l. cum
precario. §. fi. de preca. & ideo hæres non potest conueniri, nisi
quatenus ad eum peruenit. ut l. quæsitum. §. fi. cum sua gl. no. e.
tit. Item habes hic, ꝙ hæres potest cõueniri si est præsens, nõ autem
qñ est absens: quia tantum defenditur. Sed nõne ille qui de-
2 fenditur cõuenitur? Pro quo † sciẽdum, ꝙ cõuentio est duplex,
quædam ꝑfecta, per quam uenitur ad diffinitiuam, & ista nõ potest
fieri nisi ipso præsente, quia verbum absolute positum dẽt
intelligi in principali significatu, vt l. quod iussit. de re iu. & tũc
cõtestabitur lis ipso præsente, licet postea se absentaret, quia tũc
essent remedia l. consentaneum quomodo, & quãdo iud. C. Alia
est cõuentio imperfecta, per quam non peruenitur ad diffinitiuã,
vt est, qñ est absens, quia lis nõ potest cõtestari, nec sententia
ferri, sed hic debet se defendere ad hoc, quòd nisi faciat, perueniretur
ad missionem in possessionem. vt capitulo Romana. §. contrahẽtes.
de foro competẽti. cum similibus. nõ autem quòd pos-
sit lis cõtestari, nec ad diffinitiuam perueniri. modo intelligis text.
licet hoc per aliquem nõ dicatur. Item nota circa gloss. de priui-
legijs. & vide Cynum, & glossam. in auth. quas actiones. C. de sa-
3 crosanctis ecclesijs, ꝙ † priuilegia cõcessa a iure scripto, in dubio
videntur concessa motu proprio, & vide etiam ibi. quæstio. quã
habuit in facto de quibusdam, qui prætendunt se exemptos, vt
sunt fratres, de monte Carmelo. Et pone ipsi successerunt alicui
laico: nunquid poterunt cõueniri coram iudice loci, vbi defunctus
habebat domicilium, & dic, ꝙ vbi ipsi prætẽdũt se habere
priuilegium iuris communis, vt quia est clericus, qui nõ potest
cõueniri nisi coram episcopo, & tũc debebit cõueniri coram loci
episcopo, vbi defunctus habebat domicilium, vel cõueniri po
terat nõ tamẽ coram iudice defuncti, quia licèt qs sortiatur ibi
forum, nõ tamẽ coram quocũque iudice, sed tãtum coram suo,
vt dicimus in cõtractu, quia ratione cõtractus sortitur quis domicilium
coram iudice competẽte, nõ alio, vt est tex. cum gloss.
no. in l. 1. s. si quis in ius voca. nõ ierit. Aut prætẽdit se priuilegiũ
habere, ꝙ nõ cõueniatur, nisi coram episcopo sui loci, & dic, vt
distinguit gloss. quia aut priuilegium est in corpore iuris clau-
sum, aut nõ. & vide gl. istam, & eãdem gl. in l. 2. C. de sum. Trini.
& fide catho. Vltimo opp. hic dicitur, ꝙ nullo priuilegio excusa-
4 tur. cõtra de capitulo ex literis. extra de dolo, & cõtu. vbi † scđm
priuilegium nõ valet, nisi fiat mẽtio expresse in secũdo de prio-
re, hic tamẽ nõ fit ergo videtur, ꝙ nõ valet. Sol. aut priuilegium,
quod cõceditur secũdo in corpore iuris nõ est clausum & nõ va
let, nisi in secũdo fiat mẽtio de primo, aut priuilegium cõcedit,
secũdum ius commune, & est clausum in corpore iuris commu
nis, & valet, licet nõ fiat expressa mẽtio, vt hic. & c. penultimo

extra

extra de sepulturis.& cle.alma.de senten. excommunicatio. facit.c.1.& quod ibi no.de rescr.& est ratio.qa in secundo casu nō fit in fauorem alicuius expresse,sed statuitur ius commune.Item quia sine postulatione vt s.

1 *Sententia diffinitiua aduersus absentem lite non contestata, an ferri possit.*
2 *Foro alterius licet quis pacto se subijcere non possit, poterit tamen pacto ab eo se eximere.*
3 *Contractus ad delicta quo ad fori sortionem æquiparari.*
4 *Remissio ad suum iudicem non in contractibus locum habeat.*
5 *Episcopus in alterius territorio, an citare possit.*
6 *Obligatus sub conditione in loco domicilij, si postea alibi nata obligatione reperiatur, an ibi conueniri possit.*
7 *Forum sortiri scholasticus per quauis tempora, quibus studij causa alicubi immoratur, non dicitur.*
8 *Fur repertus, cum re furtiua, num vbi reperitur capi ac suspendi possit.*

§.Si quis tutelam. Hic §.est notabilis,& habet materiā quotidianam.h.d. vbi geritur negotium ex quo resultat contractus vel quasi, sortit qs forum,nisi ꝯtrium sit actum,vel sit cōtractum cū viatore, quem qs sciebat cōfestim recessurum.h.primo vsq.ad §.apud Labeonem. Bar.& Bal.Quod est verum,siue cōtractus fiat per se, siue p aliū vere,vel interpretatiue.l.i.& in loco domicilij, & vbicūq. actus geritur, ex quo resultet obligatio,ēt si nō sit cōtractus,vel quasi, sed delictum,aut quasi. h.d.cū l.seq.vsq.ad l.si debitori. Et diuiditur,nam primo loquit in quasi cōtractu.secundo de ꝯtu . tertio,quod de cōtractu dixerat limitat quarto tripliciter extendit. Secūda ibi,proinde.tertia ibi,nūquid,quarta in §.apud labeonē vsq.ad l.si debitori.In tex.defendere.si abest,nō tamē perfecte ꝯ
1 uenitur:qa † si venire nō vult,nō poterit lis contestari,nec ad sententiam diffinitiuam perueniri,sed fiet missio in possessionē, vt sequitur,& hoc ſm illam opi.ꝙ nō habeat locum remissio.Si vero esset præsens:tūc posset ibi cōueniri:vt in prin.l.quod intellige.l.perfecte:quia cogetur litem contestari,præcisè per capturā personæ,vel multa indicta.C.quomodo , & quādo iu.l. cōsentaneum.& in Auth.de exhib.reis.§.si verò etiam quidam . Bona.s. quæ habet ibi : vt c. Romana.§.cōtrahentes.de foro compeien. lib.6.dic tamē , ꝙ ibi nō habebat maiorem partem fortunarum suarum,vnde nō sortitur ibi domicilium.vt l.libertus. §. sola. ∫. ad mun.aliàs esset cōtra,quod statim dixerat: neque ibi domicilium &c.Si verò nō haberet ibi bona, pronūtiabitur per iudicē demittēdo in possessio.bonorum alibi existētium. & fiet executio per iudicem loci,vbi bona sunt:vt dicto §. cōtrahentes. licèt alij contra, vt in fi.mag.gl.vbi conuenerit,& nō ibi secūdum gl. Alias enim si tātum esset actum,vt cōueniretur alibi : non pro-
2 pterea sequeretur,ꝙ nō posset conueniri ibi. No.ergo, † ꝙ licet per pactum non possit qs se subijcere foro,vt l.si cōuenerit.§. de iurisd.om.iud. potest tamē per pactum se a foro eximere, qđ vix alibi reperies.facit tñ l.si quis in cōscribēdo.C.de pact.sed ibi loquitur de foro,quod quis sortitur ex priuilegio,hic de illo q sortitur iure criminis,quod ēt ideo difficilius videbatur se posse eximere,facit ∫.de test.mili.l.eius militis.§.militia. In ver. nūquid . nota ꝙ vbi quis aliquid emit in aliquo loco,non ideo est præsumendum , ꝙ velit ibi precium tradere. Nam vbi hic repetit , ut addat,& magis declaret.l.ꝙ licèt habeat tabernam , vel hospitiū in loco,non propterea videtur habere ibi domicilium.vñ nō posset ibi cōueniri pro alijs cōtractib.alibi factis.quod nota pro istis mercatorib.florētinis,vel lombardis,qui veniūt huc nouiter , & aperiūt banchum:nam non possunt cōueniri hic,nisi transferāt maiorem partem fortunarum suarum,vel faciant se ciues,quod est verum de contractib.alibi factis:secus de his quos faciūt hic, vt sequitur.ibiq.destraxit &c.puta Romę.Idem si alibi,ut habeat dubium.& est ibi ratione domicilij,alias enim si nō haberet domicilium in loco,vbi celebratus est cōtractus,& alibi collata solutio nō posset ibi cōueniri, vt est gl.in l.si quis in legatione.s. e. & in l.vlt.de bo.auth.iud.pos.quas gl.tene menti. In l.omnem,p
2 contractu.etiam si non sit ex cōtractu,sed ex delicto.Et † sic not. ꝙ cōtractus , ac delicta æquiparantur quo ad forum,ad hoc alle. pro gl.in §.si quis tutelam.In gl.supple.nota. ꝙ prima opinio nō nō est vera,quia siue reperiatur,siue nō,debet ibi defendi , quia pn̄c.l.facit ad hoc.Alia vero opinio fuit,ꝙ si nō sit in loco contractus, vel quasi habet locum remissio . Et fundari potest,qa si non vult cōstituere procuratorem,ꝙ cogatur,vel cogatur iurare de calumnia,quia aliàs videtur opinio eorum fatua,qa ēt delegatus principis in causa pecuniaria,nō posset facere,vt pars ꝑsonaliter compareat,ut c.1.extra de iudi.& l.j.§.usus. s. de proc. No.gl.mirabilem.in ver.vt in auth.ꝙ contractus,& delicta æquiparātur.hoc nimirum tēpore istorum iurium . sed in iure postea facto non,quam nō tenet Bart.in l.nō possunt.& quod ibi no.s. de leg.qa etiam statuta per l.trahuntur ad futurum.Pro determinatione gl.huius,& opinionum istarum est hodie decretalis Ro
3 mana.§.cōtrahētes.s.alle.quia † in cōtractib. nō habet locum remissio,ēt si nō sunt bona in loco,quia pronūtiabitur per iudicē, vt dctū est.habet tamē locum remissio in quatuor casib. ſm omnes.& sic limitatur.h.d.§.cōtrahentes.Primo quando est renunciatum foro,vt dicta l.j.si quis in ius uoc.non ier . & ibi norat in tex.& gl.Secundo quando latitaret absens.vt in Auth.de exhib. reis.§.si vero etiam quidam. Tertio quando non habet bona in loco cōtractus,quod non placet,vt in dicto §. contrahentes . & iō dic. Tertio qn̄ agitur super statu personæ,vt C.vbi de cau.conu.l. fi. Quarto si debitor fugit . ſm Odof.quia sicut poterat per creditorem capi propria authoritate, ita fortius per iudicem alterius loci,& remitti,& dicas,ꝙ ista remissio fit,vbi est necessaria præsentia personæ.puta.vt litem contestetur,vel quia iudex posset scire melius veritatem.Aliàs nunquam in ciuili causa quis est cogēdus præcise personaliter venire. vt l.fin.C.de proc.& c.3. de iud.lib.6.Item habet locum in terris,quæ subsunt vni domino , nam tūc si iudex alterius loci denegaret remittere, punitē per superiorem vt in §.si quis verò comprehensorum.in Authen. vt nulli iud.secus si essent sub diuersis dominis. nam tunc si denegaret,nō esset qs cogēdus venire. Et ideo in ciuitatib.lombardię quæ nō recognoscūt superiorem etiam in delictis , nō cōsueue-
5 rūt hodie fieri remissiones . Sed si † quæritur vtrum episcopus in alterius territorio possit citare.Respondetur quærēdo primum, nūquid iudex loci contractus possit eum citare? Et est antiqua quæstio,& quidam ꝙ sic,indirectè,per l.omnes.§. executoribus. ver.verum si apparitor.C.de epis.& cle.& in dicto §. cōtrahētes . vt casus,Secūda fuit opinio ꝙ nō, quia esset mittere falcē in messem alienam,sed debet mittere literas iud.loci, vbi est,videtur casus in l.fi.∫.de re iudicata. & clem.pastoralis.de re iud.Dominus Cy.disputauit istam q.& eam posuit in d.l.omnes . & distinguit , ꝙ aut vult iudex citare realiter per captionem personę,& nō potest,quia esset mittere falcem in alienam messem,qđ est prohibitum,vt l.sicuti.§.Aristo.∫.si serui.vend. Aut vult citare per nuntium per literas,& tenuit in sua disputatione,ꝙ potest de rigore iuris.Sed ad clem.pastoralis.dicit,ꝙ nō potest reduci in pace,sed trāseat cum alijs errorib.canonist.Sed Bar.istam quæst. mouit in l.2.§ præsi.de.de req.re. dicit,ꝙ hoc est verum si ambo territoria erāt subdita vni dño, si verò diuersis, tūc nō debet directo mitti nūtius,sed scribi iudici illius loci, vt moneat , vt compareat ita intelligitur l.prima.§.præsides.∫.de req.re.& ita etiam potest intelligi clem.pastoralis. alle.vel potest intelligi clem. quādo fit citatio in territorio maioris domini:sed si minorem , vel æqualis , de directo posset nūtius mitti ſm Bar.in dicto §.præsides.Secunda quæstio.nūquid habet locum remissio? Dictum est. Tertia est, vtrum si nō remittatur habet locum mulcta? Et gl.tenet,quòd sic,ibi,ꝙ si nō habet bona:vide gl.Opp.extra gl.ꝙ in loco cōtractus,vel quasi,quis nō sortiatur forum. ∫.eo.l.exigere.Sol.est speciale in cōtractu dotis,vt nō sortiatur quis forum,& dic,vt ibi dicam. Quarto quia hic loquitur de illo,qui sciēter cōtrahit, & scit se obligari. Sed quid de ignorāte,puta,de illo cuius negotia ignoranter geruntur,& sine voluntate obligetur, nunquid sortietur forum hic?rñdeo sic,vt est casus in l.qui certo loco. ∫.de cōdictō. indeb.ſm verum intellectum,quia quodlibet potest conueniri, & vide ibi Barto. Item quæritur nunquid in loco contractus sit quis subditus iudici, vt possit cogi ad collectas,& alia onera . gl. ꝙ nō,in clem.quamuis.de foro compete.cōtrana glossa est in c. a nobis.de sentētia excommunicatio.& ideo distingue,quòd aut quærimus nūquid ratione illius cōtractus,vel quasi,& dic,ꝙ il-
6 lo respectu dicitur subditus,quo ad alia nō. Item † quæritur pone habes isthic domicilium, promisisti mihi 10.sub cōditione , & nata obligatione reperiam te hic,an possum te cōuenire ? & videtur,ꝙ nō,sed tātum in loco vbi es tempore natæ obligat. per tex.istum ibi,vnde obliga. & per omnem. & videtur casus ∫.eo.l. si vxor.Cōtrarium determinat Bal. & dicit , ꝙ sortitur quis forū in loco cōtractus tali ratione , quia adueniente conditione retrotrahit per l.potior.& l.qui balneum.q pot.in pig.hab. & per l.si vt ꝓponit.de fideius.sed tpe ꝯctus,hic erat subditus, ergo & per eandem rationem:similem quæstio.determinat.Archi. in c. a.de constit.lib.6.Bar.Brixien.declarat contra : per c. a nobis.de sentent.excom. sed ego vltra ipsos dico , uidetur ꝙ non sortitur forum hic quia ad hoc,ꝙ retrahatur,requiritur , ꝙ sit in eodem statu.ar.l.bonorum.ff.rem rat.ha.& l.qui balneum.§.circa ꝓdiū all.pro quo facit bene in l.si tm̄ acceptum.ff.iud.sol. Et ideo dic ꝙ interdum euētus ꝯdōnis est talis , ꝙ est sufficiens ad obligandum partem per se: & tūc totus actus depēdet ab euētu conditionis,& non retrotrahitur ꝯdō,vt l. 1. ∫.qui po.pig.habe.& l.quidam cum filium.de ver.obl.interdum euentus conditionis est talis,ꝙ nō est sufficiēs ad obligationem ꝑ se sine ꝯctu,& tunc dico, ꝙ retrotrahitur, vt l.potior.& l.q balneum.item no.in l.q̄ legata de re.iu.& ibi uide.Et ita in casu nostro.q.ita est, & iō teneo me cum magistro meo domino Bal.& cum Archi.Si eodem casu loqueret .sed in casu suo in quo loquitur,teneo ꝯtrium.ut per Bar. Brixien.in q.sua disputata in c.præterea.de dila.& ibi etiam vide Inn.in gl.scit.facit in ar.ad q.ꝙ si contraham cum aliquo,q non habet

habet immmobilia,& postea habeat : ꝙ nō possim ipsum facere
incarcerari. & dic,ꝙ aut sciebat creditor:aut ignorabat.arg.l.cre
ditores.de priui. credi,& l.bona.§.de illo.de dam.infe.In glo.do-
7 micilium dic,ꝙ† si aliquis staret in studio per mille annos, & tō-
ne studij:ꝙ non sortit forum.vt l.quæsitum.de leg. 3.& per Bart.
in l.lex Cornelia.§.domum.de iniu.In fi.gl.dic,ꝙ gl.est ꝯ. in l.2.
§.oēs.ſ.e.& ibi dixi.In gl.quotquot pone,ꝙ vendidit ibi aduena
equum,& volo ipsum conuenire in loco contractus:ipse oppo-
nit,ꝙ est aduena,& incōtinenti recessurus:quæritur quid iuris?
Dic,ꝙ refert:quia aut est actum expresse,ꝙ aduena soluat in lo-
eo contractus.& tunc ibi potest conueniri,non ratione contra-
ctus,sed ratione collatæ solutionis.vt ī.§.fi.Aut est actum cōtra
rium : & non potest,vt ſ.ver.proinde.Aut est dubium:& tūc aut
aduena emit rem sibi necessariam ad iter puta, quia emit equū :
& tūc,quia non potest vltra ire sine equo,videtur actum, ꝙ hic
soluat:quia incōueniens esset,ꝙ cum re mea recederet,vt l.si qs
legationis.ī.eo.ne cōtractus claudicet.ar.in l.fi.de acce. Aut nō
est sibi necessaria ad iter:& videtur habita fides de ꝑtio,& alter
videtur habere fidem de re,& non potest conuenire eum,nisi al
ter rem petat.arg.in l.Iul.§.offerri de act.emp.Item iste tex. facit
2 contra opinio.Bar.positam in l.si domum.ī.de fur.quæ†est ter-
ribilis.ꝙ si repeṗatur fur cū re furtiua:ꝙ ibi potest capi,& suspen
di.tamen iste tex.dicit,ꝙ non:qa non est æquum,ꝙ per tot loca
conueniatur per quæ transit: nec quantum ad rigorem iuris est
vera:licet eam per aliquas rationes suasius fundet.de quo dic,vt
ibi per eum & per Bal.in l.abducta.C.de fur. & bene facit ꝯ eū.
ī.eo.l.nō aliàs §.1.In gl.debebit,q̄ quærit.q̄d si debitor cæpit va-
gari.&c. no.gl.& similem in l.4.§.fi.ī.de dam. inf. pro quo l.eius
qui.§.fi.ad municip.Item in eo,quod dicit ratione originis. vide
Bar.in l.assumptio.ad munic.pro gl.ista ēt videtur Cyn.in l.iuris
ordinem.C.de iurisd.omn.iud.Item in fi.qn̄ gl. dicit ratione cur-
sus decennij.habuisti statim contrariam in gl.domicilium:& il-
la est vera,qa etiam si p mille annos ibi staret,ut ibi dixi:& ponit
Bar in l.Seia.§.Pamphile.de fundo instruct.& dicta l.quæsitum.
& hoc,nisi ratione contractus : quia tunc sortitur forum:vt hic.

L E X XXI.

1 *Debitor rei restituendæ propter præstationis difficultatem, non a pœna liberetur.*
2 *Tempus modicum in iure quando dicatur.*
3 *Debitori pecuniam ad solutionem paratam habenti dilatio non datur. Et cū lex dat dilationem,cautionem præstari debere.Et quid quando à contrahentibus.Et quid si à principe.*
4 *Debitor vbi præstare cautionem detractat,an incarcerari possit.*
5 *Sententia diffinitiua in confessum,an ferri debeat.*
6 *Prouisio hominis ad ea,quæ lex operatur,non extenditur.*

SI debitori. In confessum non est ferenda sentētia,
sed danda est sibi dilatio ad soluendum
cum competēti cautela.Bar,Vel sic,si post libellum obla-
tum qs confiteat̄ debitum condemnabitur,& dabitur sibi
tp̄s ad soluendum,quod datur iudicatis.h.d.ſm Iaco.Rau. Et sic
sunt casus duo.Sed posterior ēt verior,& notabilior.vel in actio-
nem.i.libellum:non tn̄ edidi:licèt Iac.dicat,ꝙ edidi.No.ꝙ debi-
tori datur dilatio, si non habet pecuniam ad manum. Item iste
tex.facit ꝯ opi.Bar.positam in l.continuus.§.illud.de ver. ob.&
1 in l.quod re.si cer.pet,vbi dicit,† ꝙ licèt debitor speciei liberet̄
a pœna propter difficultatem præstationis,sed datur sibi tp̄s: vt
l.cum res.de leg. 2.secus tn̄ in debitore pecuniæ: quia difficultas
eum non excusat a pœna:sicut nec a carcerib. hic tn̄ est casus ꝯ
2 eum.& ita dixi in d.l.quod re.in repetitione.Item†no. ꝙ dicatur
modicum tp̄s.& dr̄ alibi modicum tp̄s ut l.fraudem.all. in gl. de
iud.sisti.& alibi,ꝙ iudicis statur arbitrio.vt l.pen.de iud.sed dic:
ꝙ vbi l.limitat,stamus legi.sed vbi non est determinatum,statur
arbitrio iud. vt l.j.de iure delib.& l.si itaquis.§.Seia cauit.de ver.
3 obl.Itē†no.in gl.ꝙ vbi debitor habet pecuniā expeditā. nō datur
sibi dilatio.Item no.hic,ꝙ qn̄ lex dat dilationē,dēt præstari cau-
tio.Idem qn̄ a ꝯhentib.vt l.in oib.ī.eod.idem qū a principe:vt l.
4 vniuersa.C.de preci.impe.offe.Item no.†aliud secundum Barto.
vbi debitor non præstaret cautionem,ꝙ posset incarcerari. Sed
ꝯ,quia non debet qs incarcerari propter cautionem , quia suffi-
cit iuratoria,item quando agitur nomine proprio,non est neces
saria cautio:vt §.sed hodie.Insti.de satisd.Sol.illa loqtur de cau-
tione,q̄ fit ante sententiam,quia non potest cogi,hic vero loqui
tur de cautione,quæ fieri debet post sententiam. qa tunc cōstat
de debito,& ideo magis debet ardenter costringi.sed Cy. & Iac.
de Are.in quadam apostilla.dicunt,ꝙ hodie non seruatur . Sed
dic secundum Bal.ꝙ aut pars petit,& sine dubio debet fieri. Aut
non petit,& tunc dicit, quòd si est soluendo , non datur cautio ,
quia etiam non datur sibi dilatio,vt dictum est,veritas tamē est,
ꝙ vbi pars petit,ꝙ de iure debet fieri cautio.In alia glo.nunquid
5 †in confessum sit secunda snīa.dic,ꝙ aut fit confessio post litem
conte.& tunc debet ferri snīa. vt l.Iul. & l j.& quod ibi not.ī.de
confessis.Aut fit confessio ante lit.cont. & tunc , aut fit animo
lit.conte.aut animo declinandi iudicium, aut est dubium. Pri-
mo casu sententia,quia aliqū interest in confessum dari senten-
tiam,vt l.vsq.de rei ven.Aut fit animo declinandi, & non datur
snīa. vt hic. Aut est dubium, & nunquam præsumimus factam
fuisse confessionem animo litis contestandæ.& hæc vera in ciui
li,quia in criminali,siue ante litis contesta.siue post, fertur sen-
tentia.vt l.si confessus.de custo.reo. Item circa p̄missa not.ꝙ ea
quæ dicuntur hic,ꝙ in confessum,vel condemnatum fit execu-
tio post quatuor menses,& datur eis ad executionem tp̄s qua-
drimestre,est verum de executione hominis,non legis,vt l.furti.
in prin.de his q no.infa.& ibi p Guil.& Bar.ponit in l.talis scriptu
6 ra.§.fi.de leg.1.Ad ea†enim,& circa ea quæ l.operatur non extē
ditur hominis prouisio,& ibi videatur,facit l.qui vltro. de pœ.

L E X XXII.

Qui non. Omne agens in agēdo repatitur.Bal. vel sic iudicem coram quo quis agit declinare non potest,si ibi reconueniatur.h.d.Ista l.facit,an clericus in causa recōuentionis possit conueniri coram laico, de quo in c.at si clerici. de iudi.& dixi in l.2.§.sed si agant.

L E X XXII.

1 *Sententiam ferri non posse super eo,in quo lis contestata non est.*
2 *Iudicia super futuro non fundantur.*

NOn potest. Ius post litem contest.superueniēs
agēti cōdemnationem : ex eadem
instātia nō inducit. Bal. vel sic,si post litem cōtestatā
superueniat actori ius,super quo pricipaliter agebat ,
nō potest super illo ferri diffinitiua , quia nō est in iudicium de-
ductum,nec super ipso lis est cōtest.& ideo necesse est actori de
nouo agere.h.d.not.& est ista l.vnus aphorismus adde c.abbate
sanè.de re iud.in 6.vbi glossatur hæc l. Alia interpellatione. & a-
1 lio iudicio. Nota.†quòd super quo nō est lis cōtestata,nō potest
ferri sentētia. Item nota,quod dicitur in gl. secūdo cōtrario , &
dic,quòd istud non videtur habere rationem,quia per hoc vide-
tur,quod si Titius possidebat hæreditatem, quæ adhuc mihi de-
lata nō est scilicet quia adhuc nō est mortuus ille cuius est , ꝙ si
post litem cōtest.mihi sit delata,ꝙ possit in ea cōdemnari. quod
nō videtur verum.Et ideo dic,ꝙ duo sunt cōsiderāda.i.ius acto-
ris,& illud debet esse tempore litis cōtest.& ius rei,& illud debet
cōsiderari tempore sentētię,quia in iudicijs est quasi quidam cō
tractus stipulatiōis:& actor tp̄e litis cōtest. obtinet vicem inter-
rogātis,tp̄e sentētiæ reus tenet vicem respōdētis . & ideo sufficit
ꝙ extremum rei sit habile tp̄e sentētiæ , si tn̄ ius actoris sit factū
tempore litis cōtestatæ.& ita patet so.ad l.4.& l.quæsitum: cum
si.Ad l.si rem.§.fi.de pig.ac.dic,ꝙ ibi agebatur ex causa præcedē.
s.ex vēditione.Oppo.de c.abbate sanè.extra de re iud.in 6.ubi di
citur totum ꝯriū.Sol.ista l.intelligitur ſm illud c.& ideo refert ,
ut ibi dicit tex.ꝙ aut agit cā expressa,aut gn̄aliter. pro quo alle.
Bal.in l.fi.C.de anna.exce. Sed tn̄ Pet.in l.vnica.C.de alie.iu.mu.
cā fac.dicit,ꝙ illud c.procedit de æquitate canonica,nō aūt de ri
gore iuris ciuilis.Rō est,qa nō potest fieri cōdemnatio , nisi sup
illo,in quo tibi ius competebat tempore litis cōtest.& fuit in iu
dicium deductum,quod nō pōt fieri, si tūc non competit. Circa
hoc distingue,cum quæritur, an possit ferri diffinitiua super iu-
re superuenientī post litem cōtest. quia aut illud ius erat accesso-
rium ad primum quod principaliter intētabatur, & quod tem-
pore litis competebat : & tūc ferri potest.ut l.ædiles.§. item sciē-
dum.& l.j.§. nō tātum dolus. ī.depositi.& de rei uend.l. non so-
lum. Aut illud erat principale idest illud quod principaliter in-
tētabatur, & tūc,aut superuenit ex causa de præterito , & idem,
ut l.si rem.§.fi.de pig.act. Aut ex causa de futuro.i.quæ habuit or
tum post litem cōte.& tūc,aut nō erat defectus ex parte actoris,
sed ex parte rei, vt quia deficiebat cā , quare deberet cōdemnari
tempore litis cōte.tn̄ actori competebat ius,& tūc idem,quia p̄t
cōdēnari,si superueniat ante snīam,ut l.4.ī.de pet. hær. & l. sin-
autem.§.possidere.de rei uen.Ita intelligitur l. quæsitum.de pe-
cu. Aut erat defectus ex parte actoris, & tunc , aut egit ex causa
certa.& expressa,ut dico rem meam ex uenditione,uel te obliga
tum ex stipulatione,& nō potest fieri condemnatio, ut hic. Aut
egit generaliter , ut dico rem ad me pertinere iure dominij, uel
quasi,uel te obnoxium,& tūc uidetur in iudicium deducere, nō
solum ius competens tēpore litis cōtest. sed ēt omne ius futurū
post litis cōtest.superueniens, & ideo su p re pōt fieri condemna
tio de æquitate canonica, ut d.ca. abbate. de subtilitate uero iu-
2 ris ciuilis secus, quia † iudicia super futuro non fundantur.inf.
eo.l.nō quemadmodum.quod dic : ut plenè notatur per Cynū
in l.j.C.de ali.iudi.in 6.q.Item aduertendum,quia isti iterū agē-
ti in casu huius l.non obstat exceptio rei iudicatæ, ut lege si ma-
ter.§.eandem infra de exceptio. rei iudi. & adde notata in l.non
quemad-

quemadmodum. ȷ.eo.& quod ibi dixi. & vide l. non moris. § 1. ȷ.tit. 1.quæ videtur superiori notæ contrariari. Item vide l.si Titius.de ver.obl.&c. Rainaldus. de testam. vbi agitur ad pœnam nondum commissam, vt ibi, super verbo si contra ipsum venerit, & ibi no.

L E X XXIIII.

1 *Rei vendicationem aduersus legatum non competere, nisi pro alterius possessione.*

2 *Forum quem sortiri ratione rei, qua ratione sit intelligendum.*

NOn aliàs. Pro contractu, vel delicto commisso in loco legationis, potest legatus cōueniri, & etiam rei vend. pro re aliena, quam incœpit ibi possidere, secus si alibi, licèt ibi fuerit continuata
1 possessio. h.d. vsq. ad l. de eo. No. ex versi. † sed si postulatur, q͂ rei vendicatio non competit aduersus legatum, nisi pro possessione alterius, vt l.vnica. C. de ali.iud. quod facit ad q. si aliquis legat actiones suas, non videtur legare res suas, quia pro reb. suis non habet locum rei vend. Quod est verum actu, sed habitu secus. ar. in l. 1. §. hoc interdictum. ȷ. vti possi. de qua vide in l.fin. de hære. vel ac. vendi. Item not. mirabilem limitationem. ad fi. C. vbi in rē
2 acti. quia † quod dicitur, q͂ ratione rei quis sortitur forum, verū est, vbi res est, vt perpetuò ibi stet, item vbi fuit incępta possessio, non autem q͂ in quocunq. loco vbi repenatur cum re, q͂ possit conueniri: sed tantum in loco vbi incępta est possideri, quod facit ꝯ Bar. de quo dixi in §. si quis tutelam. in fi. Salua eius pace, hic est casus a contrario sensu, quod etiam si res non sit ibi mansura potest conueniri, quod est contra opinionem Bar. & aliquorum aliorum. C. vbi in rem act. l. fi. & ita tenet ibi Saly.

L E X XXVI.

De eo. Propter aditionem hæreditatis, vel restitutionem eius factam legato, in loco legationis nō potest ibi conueniri, licèt ex hoc obligetur ex quodam quasi contractu, si tamen non cauet fit missio in possessionem bonorum. h. d. vsq. ad l. sed si restituatur. Ibi ne impediatur. ista ratio nō est sufficiēs, sed est alia, de qua dixi in l. 2. §. oīs. & est duplex. Primo quia istud fit quasi ex quadam necessitate transmissionis ad hęredem. Item ratione quasi contractus qui solo animo celebratur. & sine scō suo, secus si facto. vt l. interdum. Per quod tene menti ad q. de hæretico, qui incæpit esse hæreticus in Roma, licèt postea mutet domicilium, Vtrum possit accusari de hæresi, quia solo animo contrahitur.

L E X XXVIII.

1 *Officium iudicis vbi quis intentat, num reconuentio locum habeat.*

SEd si restituatur. In prima gl. aduerte quæ videtur dicere, q͂ vbi quis intē-
1 tat † officium iudicis, q͂ non habet locum recōuentio, per per l. 1. in fi. de var. & extraor. cog. Sed circa. h.d. Bal. aut illud officium iudicis requirit magnam causæ cognitionem, aut disceptationē, & tunc potest fieri reconuentio. vt l. 1. §. fi. de var. & extraor. cog. aut non requirit causæ cognitionē, nec fieri disceptationem, nec altiorem indaginem, vt in restitutione fideicommissi, quod debet fieri simpliciter, & de plano, vt l. a quo. §. si de testamento. ad Treb. & tunc non habet locum, ut hic, Bal.

§.Contra. Si legatus hæres institutus, & de restituendo rogatus, in loco legationis hæreditatem restituat, priuilegium suum non transit ad fideicommissarium, quia personale, hoc primo. Ad quod vide l. quia pennde. §. restituta. ad Treb. & l. cum patronus. de leg. 2. Item vbi non cogitur quis iudicium suscipere, nec etiam iurare, vel alium actū iuris decisorium facere. h. secundo. ad quod vide l. in contractib. §. illo. C. de non nu. pec. Item vbi periculum est in mora, vel ius actoris est periturum, cogitur legatus iudicium suscipere, quatenus necessitas exigit. h.d. vsq. ad §. si potest. Ibi, vt lis contesteiur, & non vltra. sed mittetur processus ad alium iudicem. vbi faciet fidem. facit l. fi. C. de test. Et facit in ar. iste tex. q͂ si Papa alicui concedat conseruatorem, & hæres instituatur & restituat hæreditatem, q͂ ad fideicommissarium non transit priuilegium conseruatoris. no. ex fi. gl. ibi in actione de dolo, proquo 4. q. 7. quòd pro eo.

1 *Legem semper certam esse, de eo quod est in rerum natura.*

2 *Lex ad monstra, & portenta non se extendit.*

§.Si pater. In ventre præsumuntur esse tres in dubio; & ideo iam natus non admittitur interim ad petendum hæreditatem, nec debitū hereditarium, nisi pro quarta parte. Bart. Quod dic, vt plenè declaratur per eundem ȷ. de acqui. hære. l. cum quidam. §. quod dicitur. & §. suum hæredem. & vide. l. antiqui. ȷ. si pars hęredita. pe. vel sic incertitudo naturę naturatæ non tollitur per certitudinem naturæ naturantis. Fīl. Accursij. vel sic, iudex non habet necesse attendere scientiam, q͂ apud Deum est, vel naturam, sed illam, quæ cadit in eum ex verisimilib. iuris præsumptionib. Bal. Mortuus ab intestato. Partem. f. quartam, nec contrarietur iam dictis, ipse tamen est hæres suus necessarius pro dimidia, ex quo in ventre non erat, nisi vnus, vt d. l. cum quidam §. suum hæredem. de acq. hęr. non tamen admittitur, nisi pro parte quarta: vt quia in primo. f. in faciendo ipsum hæredem operatur. l. quæ ipsum facit heredem necessarium etiā
1 ignorantem. Lex † autem semper de eo quod est in rerum natura certa est, sed in secundo. f. in admittendo ipsum ad iudicem operatur homo. f. iudex, qui de illo non est certus, & ideo non debet sequi illud, quod euenire potest, ut hic, & d. l. antiqui. Sed vī q͂ non sit hæres, nisi pro octaua, quia pōt esse septem, ut d. l. antiqui. Solutio, dico, q͂ naturaliter non sunt, nisi tres: quando autē in uentre sunt ultra tres, illud est quoddam monstrum, uel portē
2 tuosum, ut l. utrum. de reb. dub. Ad † quod lex se non extendit regulariter.

L E X XXIX.

1 *Conuentio ac reconuentio in criminalibus, an locum habeant.*

Et qualiter in his ferenda sit sententia.

QVi prior. in causa conuentionis, & reconuētionis hic est ordo, ut prius audiantur iura conuenientis, scdō reconuenientis, h.d. ſm uetam lectu. Et intellige, ut statim ubi post actum unius, sequatur actus alterius: non aūt, ut primo non debeat terminari cā cōuenientis, & post recōuenientis. hoc ēt probatur iure C. ut C. de compē. l. neq. & iure Auth. in auth. & cōsequēter. C. de sentē. & iure canonum. ut c. 1. de mutu. pet. & de rescriptis. c. dispēdia. §. reus. Et quicquid dicas gl. dicat, q͂ ista l. loquitur in causa ciui-
1 li. Et † ideo dic, q͂ aut ambæ causæ sunt criminales, & nō procedit hæc lex. sed l. is qui reus. ȷ. de pub. iud. Aut una criminalis, altera ciuilis: & idē: nam tunc loquitur lex fi. C. de ord. iud. nō ergo bñ dicit, q͂ in criminalibus hēat locum. Aut ambę sunt ciuiles, & tunc aut una est sup petitorio, altera sup possessorio, & nō ꝓcedit hęc l. sed l. si de ui. cum materia tua. ȷ. e. Aut ambæ sup petitorio: & tunc, aut secunda est ꝑiudicialis ad ꝑsonam, & similiter non ꝓcedit: sed de ꝑiudiciali est primo cognoscendū, & ꝓnunciandum, & sup alia supersedendum: ut C. de adult. l. qñ Alexandrū, & Inst. de ac. §. ꝑiudiciales. Aut neutra est ꝑiudicialis, & tūc, aut secunda est emergens: & similiter non ꝓcedit, sed sup illa est primo cognoscendū, & pronunciādū, & sup alia supersedendū. s. eo. l. 2. §. sed & si dubitet. aut utraq. est principalis, & tūc ꝓcedit. l. ut in singulis actib. primo admittitur qui primo prouocauit: & post singulos actus admittatur alter similiter ad eosdem actus: & causa utriusq. eadem sententia terminetur, præmissa tamen in ordine scripturæ sententia primi: alias posset appellari, ut l. 3. in fi. quæ sententiæ sine appella. rescin.

L E X XXX.

1 *Iudicium captum quando censeatur.*

2 *Contumax coram priore iudice, an possit coram secundo exceptiones proponere. Et an possit priori processu apud secundum iudicem se adiuuare.*

VBi cæptum. Pro intellectu istius l. uidendū, quod plenè no. Bart. in l. sepulchri uiolati. ȷ. de sepul. uiol. & aliter nō summaī: & limitatur ista l. nisi ex necessitate fuerit cęptum: q̄a tūc remittitur. ut s̄. e. l. si restituatur. Item limitatur qñ iudex est impeditus ſm gl. Est & tertia limitatio ſm Bar. quia locū habet, qñ reus conuentus non est contumax corā primo iudice, sed si esset contumax, posset coram alio conueniri: nec pōt opponere de penden. lit. coram alio iudi. postq̄ coram illo nō uult cōparere.
1 ita dicit hic, & circa l. sepulchri. Quęritur, † qñ dicatur iudiciū cęptum: & uī, q͂ post citationem: ut l. si quis posteaquàm. s̄. eo. in ꝯrium uī, q͂ requiratur litis contestatio, p §. fi. Inst. de poena temere litigan. Sed dic, q͂ aut conuentio te coram iudice non competen. & tunc requiritur litis contestatio, quia oportet tunc pro
2 rīa iuris. Item quęritur † quis poterit in alio iudicio excipere: & dic, q͂ ille qui non fuit contumax: ille autem qui fuit cōtumax: sicut non potest se iuuare de processu iam facto, nisi soluat expen. ut l. properandum. §. censemus. C. de iud. ita non potest opponere exceptionem. ſm Bar. in d. l. sepulchri. Item etiam iudex non potest impedire, & suam iurisdictionem defendere, & si alter ī ꝑiudiciū lit. pēd. se ītromittat ſm Bar. q boc ibi plene ponit.

L E X XXXI.

1 *Iudicium cum defuncto captum ad quos successores pertranseat.*

2 *Fiscus proprios habet iudices.*

SI petitor. Instantia cœpta cum defuncto transit ad hæredem eius pro hęreditariis portionibus nec potest unus partem alterius in iudicium deduce
1 re. hoc dicit notabiliter. Et adde: quòd † etiam ad alios uniuersales successores trāsit, licèt nō sit hęres. ut ȷ. eo. l. tā ex ꝯctib. pręterq̄ in fiscum, in quē nō trāsit, licet sit uerus successor,
2 quia † iudices suos babet speciales. hoc probatur in l. si cōstante. §. fi. sol. ma. ubi est tex. no. in successorem singularem nunquam transit, ut no. per Inn. in c. quia 5. extra de iud. licèt hodie hęc limitentur per c. 2. ut lite pendente. lib. 6. Et adde quod plenè no. per Barto. in l. si hominem. ȷ. de fide. Instantia uerò incœpta

coram

coram arbitro non transit in hæredem, nisi expresse sit dictum, §.de arbi.l.diem proferre.§.1.Egent prosequendo instantiam cœptam cum defuncto.Deductam esse.,& ideo sententia pro eo lata non nocet alijs.

L E X XXXII.

Si iudex. Nouus iudex delegatus alteri subrogatus. tm̃ tempus habet ad finiendam causã quantum habuit ille cui subrogatus est, etiam si hoc non dicatur expresse ꝑ delegantem.dum tamen per hoc non excedatur tempus instantiæ.l.triennium.h.d.Magistratus delegans.

L E X XXXIII.

1 *Declinatoriam ante lit.contest. non amitti.*

NOn videtur. Petens copiam libelli, nõ vr̃ in iudicem consentire.h.d.no. Idẽ est de quocunq.actu facto ante lit.contest.coram iudi
1 ce.Nunquam.† n. perditur declinatoria vsq. ad litem contest.vt §.de iuris.om.iud.l.si conuenerit.fallit in duob.casib. primus est,qñ per illum actum peteret per iudicem aliquid fieri, puta.pronuntiari super alia exceptione emergẽti.non enim posset pronuntiare,nisi esset iudex,& ideo tacitè vr̃ in eum consentire,vt ĩ.eo.l.sed & si susceperit.in prin. Item fallit,quando opponeret exceptionem suspicionis,quæ de sui natura debet sequi declinatoriam fori.Nam & tunc perdit declinatoriam.iuxta no.in c.inter monasterium.extra de re iud per In n.& Bar.in l.quidam consulebant.in eo.tit.facit auth.offeratur.C.de lit.cont.In rex. iudicẽ.l.non suum genus actionis.i.libelli in quo ptinetur actio.

L E X XXXIIII.

Si is qui Romæ. Iudicium inchoatum cum defuncto,non vitiatur ex persona successorum.h.d.Iac.Rau.vel sic,instantia cœpta cum defuncto transit ad hæredes eius coram eodem iudice terminanda.Bar.no. quòd hic instantia causæ transit ad hæredem:vt l.si seruus.§.de his qui not.infa.& dixi §.e.l.si petitor.

L E X XXXV.

1 *Iudicium omne rectum in sententia terminari.Et iudicium triũ personarum actum legitimum esse.*
2 *Iudicium vt super futura non fundatur,sic nec rescripta generaliter impetrata ad lites futuras non extenduntur.*
3 *Sententia sub conditione efficaciter an ferri queat.*
4 *Rei vendicatione agens,si generaliter dicat rem ad se pertinere iure dominij, vel quasi,qua tamen re vera ad eum tempore litis contestatæ non competebat,si eidem post litem conte.dominium superueniat, num super eo sententia ferri queat.*

NOn quemadmodum. Iudicium nõ potest fundari super futuro,secus in contractib.h.d.hæc lex est vul
1 gatis,& est ratio in iudicijs. quia†omne rectum iudicium terminatur in sñia,sed si debitum nõ subsistit,sñia ferri nõ pôt,quia esset iniusta vel frustratoria.si conditio debiti non in futurum subsistet,quod esse non debet,vt ĩ.eo.l.si prætor Item iudicium est actus legitimus, qui non recipit diem vel cõditionẽ.
2 vt l.actus legitim.l.de re iud. Et† adde,ꝙ sicut iudicium non fundatur in futuro,ita nec rescripta generaliter impetrata extendũtur ad lites futuras.vt c.si.eo de rescriptis.Idem in procuratore cõstituto ad lites, quia intelligitur de præsentibus,non futuris, ut no.§.de proc.l.omnium.In glo.quæ opponit de l. in l. Aquilia si deletum. prima solutio est vera secunda non procedit, quia leg. Aquiliç non datur,nisi ad interesse, & pendente conditione nõ interest.Item op.de l.1.de fideicom.dic,vt dixi.Item opp.gl. de l.
3 1.§.biduum.So.aut† ago super iure de præsenti: & si lata est sententia sub conditione tenet, vt ibi, aut ago super iure de futuro, & non possum,vt hic.Item hoc verum de extrinseca,secus de intrinseca.vt l. cum iudex.C.de sententijs. Item no.tex.in fi.dum dicit,non posse. per quem vr̃,ꝙ decisio decretalis: abbate sanè. de
4 re iud.lib.6.non posse substineri.dicitur enim ibi,ꝙ† si quis agat rei vendicatione, dicens generaliter rem ad se pertinere iure dominij,vel quasi,quæ tamen re uera non pertinebant tpe lit.contestatæ, si post lit. contest.superueniat dominium actori, potest super illo ferri sñia. Sed hoc videtur impossibile. nam aut dices, ꝙ illud dñium superueniens fuerit in iudicium deductum pp generalitatẽ petitionis.& hoc est falsum,qa si vellet exprese non posset, vt hic. Aut dices, ꝙ nullum fuit in iudicium deductum, qđ est verius,& tũc sequitur,ꝙ nõ pôt ferri super eo sñia, cũ nõ sit in eo lis contc.vt §.eo.l. nõ pôt videri. procedit ergo decretalis de æquitate canonica, nõ de rigore iuris ciuilis, vt plenè no. p Cynum.in l.1.C.de alie.iudi.& tunc dicas, ꝙ ibi nõ est casus,vbi fertur sñia sup eo,quod non erat in iudicium deductum, nõ aũt dicas, ꝙ de æquitate canonica videatur deductum in iudicium. Nam hoc esset periculosum dicere:quia si reus absolueretur,nõ posset actor agere postea ex causa superuenienti post lit. conte. quod tamen facere potest de iure ciuili, vt l.si mater. §. eandem. de excep. rei iudica. Debemus ergo illi decretali dare intellectũ minus præiudicialem.Item opp.de no.in l.non potest,§.eo. quia ibi fertur sententia super eo, quod post litem contest. accidit'. ꝑ l.si rem.§.fi.de pig.ac. Sed dic: ꝙ iudex ipsum agentem potest repellere, vt hic, si verò non opponatur, potest ferri sententia, & valet, vt ibi. Pau.de Cast.

L E X XXXVI.

1 *Mulieres quandoque coniugum morte gaudent.*
2 *Appellari in arbitrijs an possit.*

INterdum. Petenti iustam dilationem non est denegãda,& dicitur iusta ex causis, vel personis. Et pendente dilatione supersedetur in processu. h. d. vsq ad § senator. Itẽ no.ꝙ ista dilatio datur arbitrio iudicis: quia si iudex videret patrem, qui non curaret de morte filij, uel
1 mulierem,quç non curaret de mariti:quin† aliquando gaudẽt: vt l.pater seuerinam. §.foctus.ĩ.de condi. & dem. iudex tunc nõ debet dare dilationem:quia hic non subest humanitas luctus, q̃ est causa dilationis concedendæ. Item non potest pars appella-
2 re.quia† in arbitrijs non debet appellari: vt no.in l.nõ quicquid. ĩ.eo.& ibi dicam,& no.per Inno.in c.conquestus.de ferijs.

L E X XXXVII.

1 *Actiones pro consequendo olim legata quot dabantur. & quid hodie.*
2 *Forum quem sortiri occasione rei mobilis, vbi eadem res est.*

QVod species. Species legata solui debet vbi est,sine dolo tamen, vel culpa hæredis,sed quantitas solui debet vbi petitur.i.vbi po-
1 ti debet.h.d.not. Et no. † ꝙ etiam de iure ff.dabantur duæ actiones pro legato ſ.personalis, & realis. hodie dat ẽt hypothecaria: vt l.1.C.cõia delegatis. Debet.i.potest: nam aliqua pôt peti.s.vbi est maior pars hæreditatis,& vbi hæres hñet domiciliũ: vt hic,circa fi.magnæ gl. Sed quando agitur personali, nõ potest peti res ubi est: nisi sit ibi maior pars hẽditatis: vel hæres hẽat do-
2 micilium. vel alia ratione sortiatur forum. Et † no.hic dum dicit de re mobili,ꝙ in re mobili quis sortitur forum, vbi est res mobilis,sicut vbi est res immobilis.facit.§.eo.l.legationis. licèt alij dicant ꝯ,vt no.in l.fi.C.vbi in rem actio.vbi vide.In gl. etiã si actor, quæ opp. Docto.nõ tenẽt sol. glo.sed dñt,ꝙ ista l.intelligitur secundum illas.In alia gl.i.vbi peti debet.ego dixi, ꝙ vbicunq.hæres potest conueniri,non tamen in loco,vbi defunctus conueniri potuit, & si opponatur de l.hæres absens.§.eo. respo. verũ est, ꝙ hæres ibi debet defendi,vbi defendi debuit ratione cõtractuũ, vel quasi defuncti,& etiam obligationum.sed hic defunctus pro legato non est obligatus.

L E X XXXVIII.

1 *Iurisdictionem ignoranti acquiri posse,sed & inuito.nu.seq.*
3 *Arbiter ob propria negotia non debet partium negotia deserere.*

CVm furiosus. Furiosus habens dilucida interualla, potest iudex delegari,nec in delegatione requiritur eius consensus, vel scientia, & quicquid facit tempore sanç mentis ualet. h.d. usq. ad §.qui legationis. Adijcitur,& adiũgitur alijs delegatis.& not. de adiuncto:aliquando subiungitur,ut §.eo.l.si iudex:aliquan-
1 do principaliter datur Nec.n.no.tex.singularem, ꝙ † ignoranti acquiritur iurisdictio.& sic furiosus adiungi potest in locu absentis,vel ignorantis:vt l.2. ĩ.de iure codicillo. Licèt quidam dicãt cõtra,quod ignorãti nõ acquiritur iurisdictio:vt no. per Inn.in c.ex cõquestione.de restit.spol.pro cuius intellectu opp. de his, quæ dixi sup.eo.l.2.& l.quçro.de eo.qui pro tu. neg.gest. So.dic, ꝙ ignoranti acquiritur iurisd.vt hic:sed exercitium iurisdict.nõ, vt ibi.Sed cõtra,ꝙ nõ acquiratur ignorãti.vt in c.1. & c.si tibi absenti. de præben. lib.6.Solut.illud quod non acquiritur inuito, non acquiritur ignoranti,si vero aliquid acquiritur inuito, & ẽt
2 ignorãti, vt hic.iurisdictio † autem inuito acquiritur, ut in c.prudentiam.de offic.deleg.quod est no. Item opp.de c.super eo.& c. vt debitus.extra de appellationib.vbi acquiritur iurisdictio a tpe rescripti.Solu.secundum quosdam acquiritur actu: ante autem
3 habitu habebat: vt no.in d.c.ex cõquestione.No.† glo.P.secundũ Doct.ꝙ arbiter propter sua propria negotia non debet deserere negotia partium,de quibus est compromissum. Sed contra glo. videtur casus in l.licet supra de arbi.So.aut initio erat certum de impedimento arbitri, & tunc loquitur l. contra, aut non erat a princ.impeditus,sed ex post facto.& loquitur gl.ista.

§.Qui legationis. Legatus fideiubens in loco legationis non habet priuilegium reuocandi domum.h.d.sed priuilegium sui iudicis non admittit, vt supra si quis in ius voc.non ierit.l.j. & hic in glo. & iste §. examinatur supra eo l.2.§.item si eg. per glo.in Italia. istud facit dubium,sed dic, vt in alo. Paulus de Castro.

LEX

L E X XL.

1 *Iudex in arbitrarijs qui non facit, quod pars petit, non dicitur eam grauare, & ideo nec eam appellare posse.*
2 *Iudex non debet dicere legem rigorosam esse, nec debet esse clementior lege.*

NOn quicquid. Illa quæ per l.nõ committũ-
tur officio iudicis, nõ habet
iudex necesse, secus in illis, quæ determinate præcipiũ
1 tur.h.d.no. Et est effectus quia in primis. s.in arbitrijs,
licèt iudex nõ faciat illud, quod pars petit, nõ dicitur partem gra
uare: & ideo nõ potest appellari, vt not.per Inn.in c.cõquestus.
de ferijs.in fi. Nec etiam facit iudex litem suam, secus in his quæ
præcipiũtur per legem, vt l.4 §.in eum.de dam.infect.& l.prope-
rãdum.§.si autem.vtraque.C.eo.& ista est mẽs, & vtilitas huius
l. Pone exemplum extra gl. per l.ad peremptorium.ĩ.eod.quia
inuito iudici committitur, verum assignet vnum pro omnib. &
ideo licèt per partem requiratur facit, si vult, alias non. Item in-
terdum.s.eo.& quod ibi dixi ratione effectus: vt dixi. In secũdo
dicto: pone, ꝙ actor ponit reum incidisse in pœnam alicuius le-
2 gis: puta l.si quis maior.C.de transac.iudex † dicit, ꝙ illa l.est ni-
mis rigorosa, certe iudex hoc non debet dicere, immo puonitur,
casus est hic. non enim debet esse clementior lege.

1 *Suspectus de fuga, vt personaliter apprehendi potest, sic multo magis satisdationem præstare cogitur. Et quid si obligatus purè esset, an possit cogi cauere. & nu.seq.*
3 *Cautionem in triplici esse differentia in contractib. & vltimis voluntatibus.*
4 *Debitor sub conditione, an adueniente conditione possit alteri promittere compelli.*

IN omnibus. In ꝯctib. bonæ fidei pẽdente ꝯdõne,
vel die potest debitor ad instãtiã cre-
ditorum cogi satisdare de soluẽdo debitum adueniẽte die:
si iusta causa subsistat.h.d.ista no.l.vulgaris, & singularis. Et
intellige iustam causam, si dubitetur de fuga: nam † sicut põt rñe
capi, vt no.per Iacob.Butriga.in l.contentaneum.C.quomodo:
& quando iudex.& dixi, ŝ.eo.l.si longius.§.si.filius. ita fortius co-
gi potest satisdare. vt hic & ĩ.de priui.credi.l.si creditores. per q̃
l.intelligas istam gl.quia in multis istã supplet, & glossat in qua-
tuor. Quid autem si obligatio esset pura, vtrum possit cogi caue
2 re? † dic, ꝙ aut potest statim exigi debitũ, & nõ potest cogi: sed de
bet agi ad ipsum debitum, vt ĩ.de condi. ob turpem causam. l. si
mulier.& l.hoc senatus.§.1.ĩ.de vsufr.ea.rerum.quæ vsu con.be-
ne tamen posset cogi ad faciendum instrumentum de debito, si
nullum fuisset factum, vel esset perditum. vt l.sicut datum. C.de
lib.causa.& est glo.in l.chyrograph.ĩ.de admi.tu.secus si nõ pos
set statim exigi: quia debitor est pauper. quod dic, vt plenè not.p
Bar.ĩ.de lib.leg.l.4.§.nunc de effectu.& l.si finita.§.eleganter.de
dam.infect.& tangitur per eundem.ĩ.soluto matrim.l.2.in prin
3 cip.in gloss.In gloss.in princ. † no.ꝙ triplex est dr̃ia inter cautio-
nem in ꝯctib.& in vltimis voluntatib.quia in ꝯctib.fit authorita
te prætoris. Secunda quia in vltimis volũtatib.cum fideiussore,
hic nõ semper, nisi sit suspitio. Tertia est, quia ibi indistinctè sem
per cauetur, hic nõ, nisi subsit iusta cã. In eadem gl.nũquid in cõ
tractib.stricti iuris caueatur? gl ponit duas opinio. Bar. distingue
aut facile potest præstari, & cogitur: aut nõ, & nõ cogitur. ita di-
cit in l.2.ĩ.sol.mar. In eadem glo.vr̃ qñ dicit, ꝙ põt peti interim
pẽdẽte cõdi. Doct.dñt hoc nõ verum: quia ista secũda nõ plus o-
peratur, q̃ prima, ergo &c.vt l.bis idem.ĩ de ver.obl.Item quia su
perstitiosa cautio fieri nõ debet, vt l.hæc stipulatio.§.fi.ĩ.vt leg.
no.cau.& l.non cogẽdum de proc.Sed ego dico, ꝙ adhuc ista gl.
procedit: quia potest esse, ꝙ in prima nõ essent testes, vel instru-
mẽtum. ita singulr̃ ponit in l.4.in §.nũc de effectu.de lib.leg.quẽ
ibi omnino vide, pro quo facit l.sicut datam.de libe.cau.Item gl.
vr̃ ꝙ sine fideiussore, sed Doct.ꝙ subsit iusta cã, de qua dixi s. &
intellige, qñ ex postfacto venit suspitio, ut l.fi.§.is autem. de spõ.
& dixi s.eo.l.hæres.§.si quis tutelam.in gl.sic, & l.si creditores.al
le.& vide ibi. Et iõ si quæramus vtrum ista cautio erit cum fide-
iussorib. rñdeo, glo.vult, quod si vult petere nudam cautionem,
audiatur, secus si cum fideiussorib. Sed primum dictum intellige
verum, qñ cautio secũda cõtinet aliquam vtilitatem, puta. quia
prima fuit sine testib.vel instrumẽto, secũda petitur cum testib.
vel cum instrumẽto per d.l.sicut datam, & expresse per Bar. in d.
§.nunc de effectu. aliàs nõ esset præstanda, quia superfluis cau-
tionib.&c.vel l.hæc stipulatio.§.diuus alle. Secundum vero dctm̃,
quod nõ possint fideiussores peti, non est verum, quia immo pe-
ti pñt, si cã suspicionis subsistat. vt l.creditorum.de priuile.cred.
& hic in fi.dum dicit, ex iusta cã, alias non, & ita intellr̃ l.2.C. de
hær.vel act.vend.& hoc verum, in cautione ciuili. secus in præto
ria, vt in toto ti.ĩ.vt leg.nom.ca. Item hoc verum, qñ dilatio fuit
concessa per creditorem, secus si per alium, quia tũc indistinctè
cauet cum fideiussore, puta si fuit concessa per l. vt l.si constãte.
§.quoties sol.matri.vel per principem, vt l.vniuersa.C.de preci.
impe.of.uel per iudicem, vt no.ŝ.eo.l.si debitori. An autem pos-
sit cogi ad pœnam promittendam? dic, vt no.ŝ.qui satisd.cogan.
4 l.2.in fi.& de præto.stip.l.fi.per Bar. Sed quæritur † nũquid alte-
ri cogatur debitor adueniente die promittere? & dic, ꝙ si sine
præiudicio suo potest facere, cogitur, si vero vellet creditor, ꝙ debi
tor promitteret vni litigatori, & posset esse præiudicium suum,
& non cogitur, vt no.notabiliter ĩ sol.mar.l.2.

L E X XLII.

Si vxor. In loco diuortij potest dos repeti. h.d.text.qđ est
verum, si fuerit ibi tradita, aliàs secus. h.d.gl. vide
l.iurisgentium.§.vt puta post diuortium.ŝ.de pactis.in ver.fina.
Pau.de Cast.

L E X XLIII.

1 *Actio arbitraria occasione loci, in facti obligationibus locum habet.*
2 *Actio subrogata eius, cui subrogatur naturam non sapit,*

EVm qui. Licet quis promiserit factum in certo lo
co, si tamen nõ facit potest agi ad interes
se, quod eius loco succedit, etiam alio loco, vbi debitor
1 sortiatur forum.h.d.tex.cum gl. Et no. † ꝙ actio arbitra-
ria ratione loci locum habet etiam in obligationib.facti. Oldra.
præmitte, ꝙ locus debet adijci, vt l.2.§.si insulam.ĩ.de eo.quod
certo loco, & non debet fieri, nisi in illo loco vt l.his qui. eo.tit.
2 & ista est ratio dubitandi. Et † no.ꝙ actio subrogata, nõ sapit na-
turam eius, in cuius locum subrogatur, licèt regulariter contra,
quæ sit ratio cogitabis.

L E X XLIIII.

Non idcirco. Si iudicium sit incœptum contra plu-
res, potest quo ad quosdam procedi, &
quo ad alios supersederi.h.d.secundum Bar.no. Pau.de Cast.

1 *Inhabilitas in iudicio quando obijci possit. Et sententiam quandoq. cum inhabili valere. & nu.seq.*
3 *Inhabilitas quandoque in fauorem personæ, quandoq.in odium inducitur. Et quis sit effectus.*
4 *Actus cum excommunicato factos efficaces esse. Et quid de futuris.*
5 *Inhabilitas occulta, & dubia iudicium non impedit, nec vitiat.*

§.Cum postea. Non valet iudicium, si actor legiti-
mam personam in eo standi nõ ha-
beat, & si inhabilitas fuit occulta, quãdocũq. de inhabilitate cõ-
stiterit pronunciabitur iudicium retro nullum, & reus absolue-
tur ab instãtia iudicij.hoc dicit.no.No. ꝙ requiritur declaratio.
1 Opp. † de lege ita demum.C.de proc. Sol.interdum quis est inha
bilis ad agẽdum nomine alieno, & tũc loquitur contrarium, aut
quis est inhabilis nomine proprio, & potest opponi quandocũ-
que, vt hic, primum intellige, vbi haberet mãdatum, aliàs secus,
vt l.licèt.C.de procu.Opp.de l.non eo minus.C de procu. quia
2 † valet sentẽtia etiam cum inhabili. vt in c.pia. de exceptionibus
hic innuitur cõtrarium.Sol.dic, ꝙ interdum inhabilitas inducit
incapacitatem, & tũc nõ valet iudicium nomine suo, & qñcũq.
potest opp.vt hic in seruo, qui nihil est de iure ciuili. Interdum
3 † ista inhabilitas nõ inducit incapacitatem, sed est introducta in
fauorem personæ, vt in minorib.& si contra eos, nõ valet, si pro
eis valet, vt d.l.nõ eo minus. quia quod in fauorem &c. Interdũ
inhabilitas introducitur in odium meræ personæ. Et tũc dic, ꝙ
sñia valet, quia exceptio non contingit, vel attingit causam prin
4 cipalem, vt est in excommunicato, & † actus per eum facti valẽt:
licèt in futuris secus, vt d.ca.pia. Et ista faciũt ad q.de monacho,
quia ea iura quæ habent in seruis locum, habent locum in mo-
nachis, vt in ca.cum olim. de priuile.per Inno. licèt idem dicat
ꝯtrium in c.cum I.& A.de re iud.& dicit, ꝙ si iudicium inceperit
nomine monasterij, & tunc habet locum distinctio legis, nõ eo
minus.de proc. Nisi fecerit de licentia abbatis. Aut egit, nomine
proprio, & tũc, quia nihil habet. iudicium non valet, quod facit
4 nomine proprio, casus est hic. Opp. qa † quando est dubium de
habilitate personæ, ꝙ ratione dubij valet iudicium, ut l.Barba-
rius.ŝ.de offi.præsi.& l.2.C.de sen.& interlocu.& l.1.C.de testam.
Idem etiam videtur in patre, in l.si putas, cum glo.sua. C.de pet.
hær. dubium stat, nunquid inhabilitas occulta validet iudicium
circa quod dic, ꝙ interdũ inhabilitas est in psona iudicis, & non
reddit iudicium nullum pp publicã utilitatẽ, nec ut dicit.Bar. in
teste.ut l.de test. interdũ est inhabilitas psonæ actoris, & tũc si est
incapax, dic, ut ŝ. Si uerò nõ est incapax, & tunc ualet iudiciũ, ut
d.l.si putas, cũ gl.licèt postea qñcũq. ꝯstiterit nõ ualeat iudiciũ,
& reddatur retro nullũ, ut hic br̃ casus, & probat benè in l.ordi.
ĩ.de lib.cau. Per quam intelligitur gl. in l.si putas. Pau.de Cast.

L E X XLV.

Argentarium. Argentarius ubi gessit, potest conue-
niri, & ibi tenetur actiões edere.h.d.
Iste tex.facit ad q.notariorum, qui etiam tenentur ad portandũ
processum coram auditore, ꝙ si notarius dicat habere proces-
sum alibi, ꝙ non uidetur sibi dari dilatio, quia secum debet ha-
bere, & hoc nisi iusta causa, aliàs possit excommunicari.

1 *Pupillus habens domicilium apud unum iudicem, & bona apud alium a quo iudice tron debitur, tum reſpectu perſonæ tutelæ, tum bonorum.*

§.Nomine. Sententia lara in vno loco per unum iudicem, pôt executioni mandari in alio lo
co per alium iudicem, & in alleg. Sed vtrum hoc fiat ad literas
primi iudicis, vel ad ſimplicem requiſitionem patris, vide plene
no.in Spec de execu. ſenten. §.nunc dicendum, ſed pone. & per
Bar.in l.a diuo Pio.in prin.§.1.de re iudica. vel ſic, ſi hæres ex cô-
tractu defuncti fuerit conuentus, & condemnatus in loco pro-
prij domicilij, poteſt petere, q̃ ſententia mittatur executioni in
loco ɔ̃ctus, ſi hæres habet ibi bona. h.d. multum ſingulariter, qd
forte alibi non reperies. Sicut ergo pôt creditor agere in loco
ɔ̃ctus, & ſi reus ſe ibi non defendit, in poſſ. bonorum, quæ ibi ha
bet ex primo, & ſecundo decreto, vt ſ. eo.l. hæres abſens.§.ſi qs
tutelam. ita eóam ſi egit alibi, & ſententiam obtinuit, poteſt pe
tere illam mandari executioni in loco ɔ̃ctus, quod eſt menti te
1 nendum. Et præmitte, q̃† ſi pupillus habeat in uno loco domi-
cilium, & bona alibi, quod iudex domicilij, cui perſona pupilli
eſt ſubiecta, dabit tutores, quia tutor datur perſonę, bonis tamẽ
alibi poſitis, iudex in cuius territorio ſunt, dabit curatores. Ita
no.in l.pupillo.de tut.& curat.da.ab his.& ita intel ſr.l.iuriſperi
tos.§.cum oriundus, de excu.tuto.& l.propter litem.§.fi. eo.tit.
curatores dati Romæ bonis. No.q̃ executio fit per alium iudi-
cem, io c.poſtulaſti.de foro compe.l.epiſcopale, de epiſ.audi.

L E X XLVI.

Iudex. Furor ſuperueniens non facit quem deſinere eſſe iudicem ipſo iure, ſed ſi furor eſt perpetuus, & con
tinuus, poteſt mutari, & alius ſubrogati. h.d. permanet enim iu
dex ipſo iure, & habitu, non actu. Pau.de Caſt.

L E X XLVII.

5 *Reſcripto impetrando num requiratur conſenſus partis aduerſę. Et princeps nemini notabili uiro uerecundiam ingera.*

a *Iudici cum recuſatur verecundiam eſſe.*

OBſeruandum. Iudex non eſt nominatim ab altera parte petendus, qa nõ
ſolet tunc dari, niſi a † verecundiam peoti iudicis. h.d.
Si uero nominetur ab vtraque parte, tunc poteſt con
cedi, nec poterit amplius recuſari, ut in c.ſuper quæſtio.in fi. de
a offi deleg. † An autem requiratur conſentus partis in impetra-
tione reſcripti, cuam ſi non nominatim iudex petatur? Dic, q̃
non, ſi tale reſcriptum non eſt parti præiudiciale, vt no.p Inno.
In c.olim, de verb.ſig.& ita habui in facto. Nota, q̃ princeps nõ
a debet ingerere verecundiam alicui notabili viro. Item† no q̃ ve
recundia eſt recuſari, ut l.ſi vero.§.qui pro rei qualitate.ſup.qui
ſatiſ.cogan. Paulus de Caſtro.

L E X XLVIII.

1 *Magiſtratus durante officio a ſubditis num conueniri poſſunt. & num ſeq. in fin.*

2 *Statuti pars, aut teſtamenti, quæ ad rem faciat, an efficaciter produci queat, ut probet ac ſi integrum productum eſſet.*

PArs literarum. Maiores magiſtratus durante officio nec agere, nec conue-
niri poſſunt, nec etiam de illis cauſis cognoſcere, in qui
bus prius fuerant tutores, vel curatores. h.d.§.fi. † intel-
1 lige hanc l.in magiſtratibus temporalibus, ſed perpetui bene
poſſunt conueniri, alias periret ius, arg. eorum quæ notantur in
l.niſi.§.fi. de ture.& rationib.diſtra. Et ita determinat Bar.in l.de
pupillo.§.ſi quis ipſi prætori. vide pro hoc l.iubemus.C.ad l.Iul.
repe.cum gl.no. Et adde, quod no.Cy.C.de epiſco.audi.l.ſi præ-
2 ſes, & ſ̃.de offi.præſi.l.ſenatus. Pars† literarum, no.hic arg.q̃ pôt
produci pars ſtatuti, vel pars teſtamenti. quæ facit ad propoſitũ
& facit fidem, ac ſi totum ſtatutum, vel teſtamentum produce-
retur. Ad hoc ſ̃.de eden.l.ſi legatum.& quod ibi no.in tex.& gl.
& quod no.per Bar ĩ.de noui ope.nuntiatio.in rubrica. Oppo.
de l.ſecunda.§.legatis.ſ̃.eo. Sol.aut vult ibi remanere, & poteſt
conueniri, vt hic, aut non, & non poteſt. Si quæratur, vtrum ma
giſtratus poteſt conueniri durante officio, diſtingue, aut ſunt
magiſtratus ſine adminiſtratione, & poſſunt, vt in fi. Aut admi-
niſtrationem habent, & dic, aut ſunt perpetui, & dic, vt dixi per
lam dicta in glo. Si vero vult agere, dic, q̃ aut habet ſocium, &
poteſt, aut non, & tunc coram maiore iudice poteſt agere taltẽ
vſque ad litem conteſtatam, ut d.l.ſenatus. Et no.per Cy.io d.l.
epiſcopale. Paulus.

L E X XLIX.

5 *Declinatoriam fori non opponit, qui alium ex neceſſitate defendit. Et in rei vendicatione an fiat executio contra emptorem.*

a *Promittens fundum ea lege, ut ſi non dederit, ſoluat certam rem in pœnam, ſi interim moriatur pluribus hæredibus relictis, quorum alij ſatisfacere promiſſis defuncti uelint, alij non, an uolentes euitent pœnam.*

VEnditor. Venditor ſequi debet forum empto-
ris, cum ipſum defendit, nec vtitur priui
legio proprij iudicis. h.d. nnt. ſecundum Bart & Bald.
s Notat ergo, q̃ qui defendit alium ex neceſſitate, non
poteſt opponere fori declinatoriam ex perſona ſua, vt hic, ſed
peremptoriam ſic, vt ĩ.mandati.l.idemq;.§.generaliter.in fin.
Bal.& adde, q̃ hæc l.non habet locum in fiſco vendente, qui ſp
remittitur ad forum ſuum, ut C.de iure fiſci l.3.& ibi no. p An.
de Baru.& Bart.& per eandem rõnem non vr̃ habere locum in
clerico vendirore. Ita no.glo.11.q.1.c.clericus nullus. ſed Iacob.
Butri.cum eſſet in facto determinauit hoc eſſe uerum, qñ cleri-
cus venditor ſuſciperet io ſe iudicium animo nouandi: ſecus ſi
tâquam ſimplex defenſor, & vide quod no. Galberinus in auth.
clericus.de epi.& cle.& quod no.per Bar.in l.procurator ad ex-
hibendum. ĩ.rem ra.habe.ex gl.in fi. non vr̃ procedere, q̃ fiat exe-
cutio ɔ̃ venditorem: quia ſi emptor eſt condemnatus ad rei re-
ſtitutionem, debet ɔ̃ eum fieri executio, niſi dicas, q̃ ille dolo de
ſijt poſſidere, & ita condemnatur ad æſtimationem. quod nõ vr̃
procedere: quia ex dolo ſuo hoc fit, q̃ venditori non nocet, vt l.
ſi perluſono.de appella.& l.ideo.ĩ.de cuſto. Et ſi dicas, quod ɔ̃
venditorem fertur ſñia, non procedit: quia venit, vt defenſor, ɔ̃
quem non fit executio, ut l.Plautius. de procura.& ibi not. nec
obſt.auth. ɔ̃ in prouincia: quia ibi fit executio ɔ̃ illum, cui fuit
a denuntiatum. Sed iura allegara in gl. faciunt† ad q.quam ponit
Bar.in l.eadem.§.Cato.de verb.obl. q̃ ſi iſte promittat mihi fun-
dum, & ſi non det, promittat pœnam, q̃ ſi decedat pluribus hæ
redibus relictis, licet omnis excepto vno velint ſoluere partem
ſuam, adhuc tñ tenentur ad pęnam: quia partem ſuam poſſunt
cedere.& alle. Iſtam glo. pro quo auth.ſi captiui.de epiſ.audi.&
l.ſi procurator.§.ſi ignorantes.in medio. Pro intellectu huius le
gis videndum eſt, quod oo.Io.Fab.Inſti.de repell.§.fi.

r *Iuriſdictionem hodie ſola citatione perpetuari.*

a *Prohibitionem expreſſam plus operari, quam tacitam.*

§.Iudices autem Delegatus poteſt cogi iudicare per ſucceſſorem, delegãtis. h.d.
Gl.nõ vr̃ procedere circa prin.& ideo dic, q̃ aut iudex dicit, de-
legatore poſt mortem meam, vel poſt finitum officium: & non
poteſt, ut in ɔ̃r. aut ſimpliciter, & poteſt, vt hic. Et ultra dum gl.
t dicit, q̃ aut eſt lis conteſt. nõ procedit: quia† hodie fit perpetua-
tio iuriſdictionis per ſolam citationem, ut in c.gratum. alias rela
tum extra de offi deleg. Nota tamen glo. quia innuit, q̃ ſicut qñ
iudex delegat perpetuata iuriſdictione per citationem, non ex-
pirat iuriſdictio delegãtis morte: vt l.& qa.ſ̃.de iuriſ.om.iu. ita
eſt, qñ iuriſdõ delegantis expirat tempore: vt hic innuitur, quã-
do gl. format contra.& alibi non inuenies. & iõ notandũ. Itẽ
2 in fi.gl.no. † q̃ plus operatur expreſſa prohibitio, quam tacita l.
hæres.in fundo.de viuſr.leg.facit, quod dixi ſ̃. eo. l.a.§.ſi iudex.
Item ſi huius text.in eodẽ ſenſu c.Inducitur ad q. de notario,
qui ponit, ſecundus teſtis dicit, ſicut primus &c. de qua p can.
in c.intelligẽtiam. extra de ver.ſig.& vide Bar.io l.eos. ad l.Cor.
de falſis. Paulus.

L E X L.

1 *Forum quis ſortitur ex ſolo iuſſu, atque teſtatoris mandato.*

2 *Aes alienum fundum non ſequitur.*

3 *Fideicommiſſum vbi peti debeat. Et quid ſi executor teſtantis uoluntatem non exequatur, quis exequetur.*

4 *Debitum hęr dit vium fundum non reſpicit.*

5 *Legatarij in colligendis legatis, an vero creditores in repetendis nominibus præferantur.*

6 *Hæres an Romæ inuentus pro legato ſoluendo conueniri poſſit.*

SI fideicommiſſum. Fideicommiſſum regulariter tribus locis
peti p teſt. ſ. vbi eſt maior pars hæreditatis. Item vbi teſta-
tor voluit. Item vbi hęres habet domicilium. & ibi dicitur
eſſe maior hæreditatis pars, ubi eſt maior pars corporum, licet
ibi plura debita ſint contracta: niſi p illis debitis dicta bona ſint
1 ſpecialiter obnoxia. h.d.no. vſq. ad §.tractatũ. No. circa prin. † q̃
ex ſolo iuſſu, & mandato teſtatoris quis ſortitur forum, vbi con
ſtituit ſe ſoluere, vt l.contraxiſſe. ĩ.de actio.& obl. Ita ex manda
2 to teſtatoris. Cum non loci. no.tex. qui ſemper alle. q̃ † æs alie-
num non ſequitur fundum. concor. ſunt in gloſſ. Oppo. contra
prin. de l.hæres abſens.ſ̃.e. Sol. ut dixi in l.q̃ legatũ.ſ̃.eo quod il
la l.loquit de ɔ̃ctibus, uel quaſi defuncti. hic non erat obligatio
ex parte defuncti. ſ̃m Bar. Opp. q̃ hæres poſſit conueniri vbicũ-
que ſortitur forum, vt ſ̃.eo.l.2.in fi. Sol. illud eſt verum, quando
ex proprio ɔ̃ctu, vel quaſi, vel delicto. non autem qñ obligatur
partim ex facto ſuo, & partim teſtõris, ut hic: propter quod red-
ditur hæc l.ſingularis. quod ubi eſt maior pars hæreditatis &c.
3 Et † inducitur ad q.coram quo iudice petetur fideicommiſſum
vt fuit in facto in cauſa Rogerij per hæredem: & dic, quod corã
iudice

Iudice vbi est maior pars hæreditatis. Item etiam, ꝙ si executor
non impleat voluntatem testatoris, eps loci vbi est maior pars
hæreditatis exequitur, secundum Iacob. Bat. & Doc. Item etiam
Inducitur ad q de vsuris. si testator debet vsuras. & certè in hoc
casu non mutatur conditio obl'onis: quia ad hoc est obligatus
4 testator. Not. in §. tractatum. ꝙ † debitum hæreditarium non
respicit certas res, sed totum patrimonium. Ex hoc sequitur, ꝙ
licet debita sint in vno loco contracta, non tamen debet exsol-
ui de bonis tantum illius loci, sed de bonis alibi positis. Item se-
quitur, ꝙ si creditor alterius loci veniret ad locum vbi debita il
la non sunt contracta, pariter admitteretur cum alijs, quorum
debita fuerunt ibi contracta, nec possent dicere, nos sumus po
tiores in istis bonis: quia debita nostra fuerunt hic ɔ̃cta, sed de-
bita vestra fuerunt ɔ̃cta alibi. Item sequitur, ꝙ si legatarij petant
legatum, vbi est maior pars hæreditatis. i. corporum hæditario-
rum & creditores illius loci dicant, nos volumus, ꝙ primo sa-
tisfiat nobis de istis bonis: & de eo quod superetit, satisfiet vo-
bis, non audiantur, postquam ibi est maior pars hæreditatis, qa
ipsorum debita non respiciunt ista bona tantum, vnde possunt
dicere legatarij, faciatis vobis satisfieri etiam de alijs bonis, quę
sunt bene sufficientia, ista est mens Iuriscons. hic. nec ob. l. fin. §.
licet. C. de iur. delibe. vbi creditores præferuntur legatarijs, qa
illud est verum, quando bona non sufficiunt ad debita, & lega-
ta soluenda: quia tunc conuenientius est, ꝙ legatarij perdant q̃
5 creditores, secus † si sint sufficientia ad vtrunque. Nam tunc vbi
maior pars hæreditatis est, legatarij præferuntur creditoribus,
casus est hic, quem nunquam obliuiscatis. Sed hic loquitur ex
parte debitorum, quid ex parte creditorum: vtrum credita reci
piant certum locum? dic, ꝙ non eadem ratione, sed totum pa-
trimonium, ut ff. de leg. a. l. Casus in prin. & de leg. 3. l. quæsitū.
§. peto, per Iacob. de Are. In ver. quid tñ. glo. exponit. quia Ro-
mæ. etiam no. istam gl. secundum Bar. ꝙ si quis conueniatur Ro-
mæ, ꝙ debet dici in libello expressè ꝙ ratione cõmunis patriæ.
neutrum placet, quia hic non conuenitur Romæ. vt videbis in
l. quamuis. nec dictum Bar. quia hoc verum, quando est dubiū
de iurisdictione: hic tamen non est dubium, vt no. per Inn. in c.
cum in iure. de offi. delega. In fin. gl. dum dicit, ꝙ deficientibus
fructibus &c. Istud non est verum: quia multum refert, an testa
tor dicat, lego alimenta Titio, quæ percipientur, & colligentur
ex fructibus talis fundi, & tunc obtinet verum gl. & l. in ea alle.
An dicat, lego tibi alimenta, & volo, ꝙ hæres præstet de fructi-
bus talis fundi, & eum tibi pro alimentis obligo, nam tunc hæs,
si fructus non sufficiant, supplere debet, vt l. Lucius. ff. de ali. le-
6 ga. & probatur in l. quidam testamento. ff. de leg. 1. Item no. † ꝙ
hæres Romæ pro legato non potest conueniri, vt tex. apertè di-
cit. licet gl. aliter intelligat, & malè Quia dico, ꝙ nec Romę, nec
in loco originis, nec electionis nec manumissionis, quorum ra-
tione quis sortitur forum, vt l. ciues. C. de inco lib. x. hæres, p le-
gato potest conueniri, nisi ibi habeat domicilium, vel sit maior
pars facultatum, vt hic Nec ob. l. Roma. quia Romæ quis sortit
forum ratione contractus, vel quasi, vel delicti, vel quasi: non
autem, ꝙ ibi possit peti legatum. Paul.

a Fideicommissarium quandoque hæredem dici.
1 Declinatoriam habens, num si procuratoriæ exceptionem obijciat, videatur declinatoriæ renunciare.
5 Exceptiones plures habens si eas præposteret, an videatur renuntiasse præposteratis non oppositis.

§. Quoties. Vbi cæpit hæres legata soluere, vel cõsen-
sit conueniri, tacitè, & expressè in iudicio,
vel extra, potest ad alia legata conueniri. h. d. cum l. seq. & prin.
l. seq. Quod Intellige, dummodo sortiatur forum ex aliqua cau-
sa in loco, vbi conueniri consensit: alias enim si iudex esset omni-
no incompetens, tunc consensus extra iudicium præstitus, non
faceret eum competentem. ff. de iurisd. omn. iud. l. si cõuenerit.
Ex quo sequit̃, ꝙ si pp dictum consensum conuenitur in loco,
vbi forum sortit, si non consensisset, nõ cõueniret, nisi haberet
ibi domicilium, vel esset maior pars hæreditatis. qđ est spãle in
legatis. malè ergo sensit gl. ff. in ver. quid tñ. quæ dicit, ꝙ Romæ
põt hæres conueniri ratione communis patriæ, licet ibi non sit
maior pars hæreditatis. Soluere. l. Romæ, ut patet in prin. l. sequ.
vel vbi sortitur forum aliqua ratione, puta originis, secus si nul
lo modo, ut dictū est. Hac præscriptione. i. ꝙ non sit maior pars
hæreditatis, vel nõ habet domicilium sm gl. Fideicommissarij.
1 no. † gl. expositiuam ꝙ interdum fideicommissarius appellatur
hæres quod facit ad q. si testator dicat, facio tales fideicommissa
rios, ꝙ si nullum alium hæredem instituat, ꝙ isti erunt hæredes.
non omnes enim sciunt dicere talem hæredem instituo: ut est
gl. in l. quoties. C. fam. ercis. Consenserint etiam extra iudicium,
2 ut differat a sequenti. Item not. ꝙ † si quis habẽs declinatoriam
opponat exceptionem procuratorij, vel peremptoriam, vĩ de-
clinatoriæ renuntiare. casus est hic, quem alibi forte non ita cla
rū reperies. In gl. quæ opponit de l. argentarium. dic, ꝙ glo. non
procedit, sed quod dicit nec in actore, nec in reo locum hẽt, sed
nõ ob. l. ɔ̃ quia ibi erat iudicium finitum, & fiebat executio. Ad
3 l. non vĩ ff. eo. soluo: vt ibi dixi. Item no ꝙ † vbi quis habet plures
exceptiones dilatorias. & eas præposterat, si proponat postpo-
nendam, primam perdit. Nec obst. glo. in l. propter litem. §. 1. de
excu. tuto. quia illa in peremptorijs, vt ibi soluit no. gl. Item nota
casus, vbi quis perdit declinatoriam: duo sunt hic: tertius ponit̃
per Inno in c. præterea. de dila. videlicet. ꝙ in casibus in quibus
proceditur lite non contesta. si pars sit contumax in primo ter-
mino, videtur renuntiare declinatoriæ, nec postea potest eam
opponere. quod est mirabile, licet post idem Inn. in c. innotuit.
illud dictum limitauit. quod est verum, si se iudicem pronuntia
uit. quod dic. vt ibi. Paulus de Cast.

1 Legata panni Parisiensis petia una, aut Aurelianensis pauseria vna, legatum tale ubi peti debeat?
2 Legato facto de tribus uini pippis, si hic in usu non sint pippę, sed bottę, qualiter & ubi peti debeat huiusmodi legatum.
3 Modicum quandoque dicitur, ex qualitate personę.

§. Si libertis suis. Legatum solui dẽt, vbi testõr vo-
luit. voluntas autem præsumitur
ex tribus. i. ex conditione rei legatæ. Item dignitate legatarij. Itẽ
exitu rei iudicatæ tempore, uel testamenti: in quibus quidem lo
cis potest omne legatum peti: sed ad cautionem præstandã põt
hæres conueniri vbicunque sortitur forum ex aliqua ratione.
h. d. ad fin. sm verum intellectum. Tesseras. quædam mensuræ
sunt, quibus in Roma vtuntur, & non alibi Pondo. i. duo. Et no.
tex. qui semper allegatur. Eo loci sit. i. ubi petitur. Qui petit etiã
actione personali, si erat hic tempore testamenti, quia testator
videtur voluisse, ꝙ ibi soluatur: vt l. cum res. de leg. 1. ergo potest
ibi peti, vt ff. eo. si fideicommissum. in fi. prin. secus si nõ erat ibi
tempore testamenti: quia tunc non posset ibi peti actione perso
nali, sed reali tantum, vt ff. eo. quod legatur. in fi. Et ita intellige
gl. Et si nihil sit. dum tamen sortiatur ibi forum ex aliqua cau-
sa, puta, Romæ, uel in loco originis, non tamen requiritur, ꝙ ibi
habeat domicilium in gl. alias si esset iudex omnino incompe-
tens, non posset cogere ad cauendum, ut no ff. eod. l. 2. §. sed & si
dubitetur. facit cõtra Bar. qui dicit, ꝙ si res ibi sit, cogitur: aliter
non. qui dicit contra text. Principium huius tex. inducitur ad
1 q. † si quis legat mihi vnam petiam panni Parisiensis, vel pause-
riam Aurelianensem, ꝙ ibi debet peti, sed circa hoc dic, ꝙ si res
est, vel fit in vno loco, & non reperitur alibi, & tunc obtinet iste
tex. Aut alibi reperitur, & tunc si expedit legatario, petitur hic
secundum vnum intellectum, aut alibi fit, & venditur, & tunc
ibi, vbi testator est, vt tex. dicit in l. Titia. §. 1. de auro & arg. lega.
2 Item facit in argu. ꝙ † si quis leget tres pippas vini, cum hic nõ
sint in vsu, sed bottæ: ꝙ si non potest hic reduci ad similem men
suram illius, ꝙ Tholosæ, vbi his vtũtur, debeat peti, secus si põt
reduci: vt arg. in d. l. Titia. §. 1. Item facit in arg. si quis legat tres
bottas vini: vtrum veniant vasa, & bottæ dic aut dicit bottas vi-
ni, & non ueniunt, aut bottas vinarias, & ueniunt ita no. in leg.
Titia Seio. de l. 2. Item no. secundam lec. gl. quæ facit in ar. ꝙ si
quis legat alimenta alicui studenti, ꝙ vĩ uelle, ꝙ præstentur sibi
in studio, vt l. plenum. all. in gl. Item no. si. gl. pro qua all. l. Titia.
§ fi. de auro & arg. leg. quam alle. Old. in consilijs suis. Item facit
in ar. ꝙ si quis Parisijs existens legat centum bottas vini vni car
3 dinali, ꝙ hic ubi sunt cardinales, debent solui. Item no. † ꝙ mo-
dicum dicitur ratione personæ notabilis, quod tamen magnũ
esset uni pauperi. & uide gl. de ista materia huius §. & l. præced.
per Cy. in l. 1. C. vbi fideicom. peti pot. Istos intellectus nõ ponit,
nec aliquis. Pau. de Cast.

LEX LIII.

Vix certis. Hic ponuntur octo casus, in quibus seruus
potest esse in iudicio contra dominum, quo
rum quatuor sunt criminales, de criminibus tangentibus statũ
serui, vel multum lędẽ. rempublicam, quatuor vero sunt ciui-
les, in quibus agit pro statu suo ad libertatem consequendam.
h. d. vix de hoc in l. si vere. & l. si filio. de lega. 3. ca. a. extra de cog.
spirituali. Paul. de Castro.

LEX LIIII.

a Causa una alia maior quatuor modis dici potest.

Per minorem. Si in eodem iudicio inter eosdem mi
nor, & maior causa moueantur, sup-
sedetur in minori, & proceditur in maiori. h. d. Et nota, † quod
5 vna causa potest dici maior altera quatuor modis. Primo, ra-
tione authoritatis, ut petitio hæreditatis, quæ dicitur maior
alijs petitionibus particularibus propter authoritatem centũ
uiralis iudicij, vt l. si quis libertatis. de pet. hæred. & l. fin. C.
e. ti. nam si per unum agatur petitione hæreditatis cõtra aliquẽ
dicentem testamentum nullum, uel annullãdum, & per alium
agatur ad libertatem consequendam ex eodem testõ, procedit̃
in primo, & supersedet̃ in secundo, ut ibi, & ita loquitur primũ
exemplũ gl. Scđo mõ dr maior rõne p̃iudicij, ut cã status, nam si
quis te accusat, & tu dicis eum seruum tuum, hæc secunda dr

maior

maior quia præiudicialis ad personam : quia an seruus est, a te
sc . non potest: ut l.quoniam Alexandrum.C.de adul & ita lo-
quitur secũdum exemplum. Tertio dicitur maior, ratione con-
tingentiæ: ut quæstio proprietatis, & fructuũ, ut cum ago con-
tra te rei uendicatione ad rem, postea ago ad fructus eiusdẽ rei.
Nam prima est maior: nam fructus deberi non possunt, nisi res
sit mea: & ideo proceditur in prima, & supersedetur in secunda.
ut l.fundi.& l.fundum. j.de exec. ꝙ ita loquitur tertiũ exẽplum.
Quarto dicitur maior ratione præeminentiæ, ut criminalis ad
ciuilem: nam proceditur in criminali, & supersedetur in ciuili,
si inter eosdem intentetur una ab uno, altera ab altero, ut l.fina-
li.C.de ordin.iudi.secundum Bat.& ita loquitur ultimum exem
plum glo. Paulus.

L E X LV.

1 *Iudex successor prioris procedere non debet sine citatione.*

EDictum quod. Nouus iudex, noua citatio.
Iac. Butr. vel dic, si numerus
citationum non fuit per prædecessores completus, suc-
cessor complebit eũdem, nullamque aliam superaddet.
si vero completus fuit, vnam superaddet Bar premitte, ꝙ ad sen-
tentiam proferendam requiruntur tria edicta: vt j.eo.l.ad per-
1 emptorium. Edictum.i.citatio. Nota, ꝙ successor nõ debet pro-
cedere, sine citatione. quod est notãdum: præmitte tamen quod
habetur infra eo. l.ad peremptorium. Sed quid si prædecessor
pronunciauit ipsum contumacẽ: nũquid successor debet aliam
dare? Bal.hic dicit, ꝙ non: quia illa pronunciatio est interlocu-
toria: vt l.cum clericis. C. de epis. & cler. sed interlocutoria est
seruanda per successorem. j.eo.l.mortuo. & ita ista lex debet in-
telligi.vbi stetit in nudis finibus citationis. & ita si pronunciaf-
set actorem mittendum in possessionem, debet illum seruare suc
cessor: quod credo verum. Sed hic dicitur de ordinariis quando
ordinarius successit ord. sed quid si transfertur de ordinario ad
delegatum, post numerum citationum? Inno. videtur tenere, ꝙ
non, in c.dudum.in pen.glo.de elect. sed Archi.contra, & verius
per hanc l.6.q.3.si ægrotans. & 24. q.3. de illiteta. Pau.melius in
3.q.9.caueant.vbi tenet, ꝙ successor iterum debet citare. Sed qd
si pendente dilatione iudex moritur, nunquid citatio habebit
effectum? quidam ꝙ non: quia circunducitur edictum: vt j.e.
& post edictum. quidam dicunt. quod aut nomine proprio: &
non habet effectum: aut non, & sic de hoc dic plenè vt per Ioã.
And.in c.licèt in beato.extra de accus.

L E X LVI.

1 *Sententiam latam cum falso procuratore in sui præiudicium ratam dominus habere potest, non partis.*
2 *Procurator falsus rem in iudicium deducere non potest.*

LIcèt verum. Ratihabitio retrotrahitur, & con-
firmat iudicium cum falso procu-
ratore actitatum h.d. Bart. & loquitur ex parte actoris:
cum procurator eius non habebat mandatum. quod ta-
men intellige, si ratihabitio superueniat ante sententiam latam.
1 Idem † si post sententiam, dum tamen sit lata contra ipsum fal-
sum procuratorem: nam potest dominus eam ratam habere in
sui præiudiciũ: vt l.3 §.falsus. j.rem rat.habe. secus pro ipso fal-
so procuratore: nam tunc dominus non posset eam ratam ha-
bere in præiudiciũ alterius partis: imo semper potest altera pars
dicere iudicium nullum, quia factum cum falso procuratore. Ita
intelligitur.licèt.C.de procur secũdum Pet.& Cyn. quia ita no
tant eleganter in l.si tutor. C.in quib. cau.in integr.rest. non est
necessaria. licèt aliter videatur tenere gl.in l.si mater. §.hoc iu-
re. de excep.rei iud. Quod dic, vt ibi plenè per Bart. Et adde hic,
quod notat Cy.in l.cum nõ solum. §.necessitate. de bo.quæ lib.
& quod no.in Spec.de his, quæ fiunt a præla.ver.sed pone.& per
Innoc.de rescript.c.ex parte decani.in fi. Et ad q. gl.de iud. vide
quod plenè no.per eundem.in c.prudẽtiam. de offi.deleg.& per
gl.C.de iure fisc.l. a.lib.10. Præmitte ad euidentiam l.nõ videtur.
2 j.eo. Item ꝙ † procurator falsus non potest rem in iudicium de-
ducere, vt l.3. §.falsus.rem ra.hab. in gl.quæ opponit de l. si ante
acceptum iudicium semel. per quam videtur, ꝙ iudicium non
retrotrahatur dic', ꝙ ibi loquitur in procuratore, vel defensore
rei, qui potest defendere etiam sine mandato: vt l.similem.& l.iu
dicium.de sol. vnde ratihabitio superueniens nõ trahitur retro,
quia retrotractio non fit, nisi ad confirmandum actum inuali-
dum, sed illa, quæ facta sunt per eum, valent, vt dictum est. sed hic
loquitur de procuratore actorum, qui sine mandato agere non
potest, nec valet: quod agit. vnde ratihabitio superueniens re-
trotrahitur, vt cõfirmet. Ita colligitur ex no.in l. Iulianus.in gl.
alleg. In gl.quæ quærit nota gl.quæ semper alleg. ad hoc. & est,
quia procurator hic factus est dominus, sed iudex non. sed istud
non videtur sufficiens: quia etiam si aliquis nomine eiusdem iu
dicaret, non valeret iudicium, quia deficit iurisdictio. Et ideo dic,
quia iudex quicquid facit est nullum, & ita nõ potest haberi ra-
tum. hic tamen in procuratore, actus aliqualiter valet, saltẽ in
præiudicium ipsius falsi procuratoris, vt teneatur ad expensas:

vt ponit Innoc.in d.c.prudentiam. d e meliorem rationem per
And.de Baru.in l.2.C.de iure fisci.

L E X LVII.

1 *Filius si ante litem contestatam moritur, non proceditur super libello ab eo edito, sed proponendus est nouus.*
2 *Actiones ex delicto post litem contesta. ad patrem tanquam filij hæred. in pertransire.*
3 *Feudum si quis accipiat pro se, & suis filijs, tale feudum ad filios pertransit, etiam si filij hæredes patris non sint.*

TAm ex contractibus. Instantia cepta cũ
filio per eius mor-
tem trãsit in patrem cum modificatione de peculio: &
incepta cum procuratore transit in dominum, non ta-
men in patrem procuratoris h.d.no.l. No.circa prĩc.primæ
1 magnæ, ꝙ † si filius moriatur ante litem cõtestatam, ꝙ non pro-
ceditur super primo libello, imo est necessarius alius. Et vltra cũ
glo.opponit dic, ꝙ substantia non mutatur: qualitas tamen [illegible]
2 vt l.in delictis. §.si detracta. j.de noxa. Et † nota hic, ꝙ acti[illegible]nes
ex delicto, post litem contestatam efficiuntur transitoriæ ad pa-
trem, sicut ad hæredem: vt C.ex delict.de sun.l.1.ita intelli[illegible] tex.
quicquid glo.dicat. Item ꝙ ex persona patris fit mutatio instan
tiæ: quia contra filium dabatur insolidum, contra patrem [illegible] pe
culio, sed hæc est mutatio qualitatis, nõ substantiæ actionis, quę
mutatio non est prohibita: vt l.in delictis alleg. & ad se l.quan
quam.§.Iul.de aqua plu.arc. & quod no. s.de procura.l.militari.
3 pone, † ꝙ aliquis recipit feudum pro se, & filiis suis certè f[illegible]dum
transit ad filios, etiam si non sint hæredes: vt no.in l.vt iulii an
di §.1.de op.libe.& no.in l.Gallus.§.nunc de lege. pone ergo: ꝙ
lis est contestata super feudo, moritur pater, filij non sunt hære-
des: nunquid transibit instantia ad eos? diceres tu, ꝙ non, quia
non transit ad singularem successorem: vt dixi s. eo.l.si iudex.&
no.per Innoc.in c.quia.de iudi. certè contrarium dico per illam
l.no.nec obstant notata p Inno.quia loquitur in extraneo: secus
in filio, tene menti.

L E X LVIII.

1 *Iudex ordinarius superior, num possit inferiori pariter ordinario inhibere ne in causa procedat, vt eam se aduocet.*
2 *Delegans sicut potest delegato inhibere, ita eius interlocutoriam reuocare.*

IVdicium solui. Hic ponuntur tres casus notabi-
les, in quibus impeditur proces-
sus delegati. Primus est, cum delegans prohibet. Secundus
est, cum prohibet superior delegantis. Tertius est cum de-
legatus efficitur ordinarius illius causæ h.d. not.& dic: ꝙ impe-
ditur his casibus, quo ad futura: sed quæ facta sunt remanent fir
ma vt no.per Innoc. in c.intimasti. de appel. Item loquitur hæc
l.cum delegans inhibet, & nullum alium subrogat. aliàs enim
soluitur: & subrogatus procedet.ar.s. eo.l.si iudex.& j.eo.l.mor
tuo. Item si ad se aduocaret causam: nam tunc non soluitur, nisi
quo ad delegatum, ut no. per Gul.in l.& quia. de iurisd.omn.iu.
Et allegatur ista lex, ꝙ per litem contestatam delegatus non effi
1 citur dñs litis, secus in procu. vt hic in glo. Quæro † nunquid or-
dinarius possit alteri iudici ordinario inferiori inhibere, ne pro-
cedat, & causam ad se aduocare? dic, ꝙ non, vt in Auth.de defen
so.ciuit.§.sed interim.& in c. Romana.de fo.cõp. lib.6. & quod
no.in c.pastoralis.de offi.ord.& per Arch.11.q.1.de persona Fal-
lit in principe. qui potest, quãcunque ordinariam causam auo-
care expresse, vel tacitè, saltem committendo. de offi.deleg.c.li-
cèt.de appel.vt nostrum.& quod no.Arch.34.q.11.§.is ita. Et vi-
de quod no.per Io.And.de off.Arch.c.dilect. qui videtur velle,
ꝙ quãdo inferior ordinarius exercet iurisdictionem aliquo mo-
do nomine superioris, vt Archid.qui est tanquam vicarius epi-
scopi, superior potest sibi inhibere, licèt Innoc. videatur ibi sen-
tire contrarium. Et adde, quòd sicut delegans potest inhibere
2 delegato † ita potest eius sententiam interlocutoriam reuocare.
vt no. j.a quib.appel.non licèt l.si.quod tene menti: quia ita pri
die in facto consultus respondi, & allegaui dictum Bart. Paul.

L E X LIX.

SI locus. In delegatione videtur expressus locus soli-
tus h.d. facit l.ꝙ si nolit.§.qui assidua. de ædi.
edic.& de iure fisc l.super creãdis.lib.10.q.& j.de aqua plu
uia arc.l.si prius §.rectè placuit. lex sequens nõ legit. Paul.

L E X LXI.

SOlemus. In iudicium videtur deductum quicquid
poterat sub petitione comprehendi, licèt
non sit specialiter expressum.h.d. Ex quo patet, ꝙ si quis
dicat rẽ q̃ alter possidet, pertinere ad se in libello, ꝙ vr̃ in-
tentare petitorium, & possessorium: cum verba sint generalia.
qđ vr̃ per Ber in c.cum ecclesia Sutrina. de causa possessionis, &
proprietatis.& in gl. j.eo.l.si quis intentione.& facit l.an & can-
dem.§.actiones.de exec.rei iudica. No. istum tex.secũdum Bart.
Pau.Cast.nouæ prælect.in ff.vet. B quod

quod valet libellus. peto a te hæreditatem excepto tali fundo, quia partes possunt consentire, ne aliquid in petitione veniat. In glo. quæ opponit ꝗ. de arbi. de l. si cum dies. Bartol. dicit, quidem esse in arbitris: vbi proceditur per libellum. secus si ex cõpromisso, vt ibi.

§. Latrunculator. Iudex maleficiorũ non debet de causa pecuniaria cognoscere. ad hoc alleg. hoc est verum principaliter, sed incidenter postq̃ de crimine cognouit, potest cogere criminosum ad rem restituendam: vt l. interdum §. qui furem. ꝗ. de fur. & ibi per Bartol. & in Authen. de manda. princ. §. quod si delinquentis. col. 3.

LEX LXII.

1 *Iudicium actum trium personarum dici.*

INter litigantes. In iudicio requiruntur duæ personę. s. actoris, & rei: actor dicitur sustinere onus probationis, reus vero gaudere cõmodo possessionis. h. d. Adde quod requiritur, & tertia persona. s. iudi-
1 cis, vnde dicitur iudicium † actus trium personarum: vt in c. forus. post medium. de verb. sign. Paulus.

LEX LXIII.

1 *Citandus personaliter, vt compareat non est, qui per procuratorem se tueri potest.*

2 *Clausula de defendendo quid contineat.*

REctè defendi. Dicitur quis se defendere per se, vel alium: nec dicitur plenè se defendere, nisi soluat iudicatum h. d. Et no. ex
1 primo dicto, ꝙ † non est quis citandus, vt personaliter compareat, cum possit se defendere per procuratorem, nisi esset necessaria præsentia personæ. quod dic, vt l. fi. C. de procu. &
2 in c. 1. de iud. lib. 6. Ex secundo dicto nota, ꝙ † clausula de defendendo continet clausulam iudicatum solui: sicut econtra ꝗ. iudica. solui. leg. iudicatum solui. vnde si quis promisit se defendere sub pœna, nisi soluat iudicatum, incidit in pœnam. quod singulariter no. Rectè defendi. quod expedit scire ad hunc finem, vt sciamus, an debeat fieri missio in possessionem, quæ fit quando reus se non defendit. Cum satisdatione de iudicio sisti. quod est verum, quando per alium se defendit. sed si per se, non præstaret eam, si possideret immobilia, quod dic: vt l. sciendum. ꝗ. qui satisd. cog. & est casus, in l. hæc autem. §. rectè defendi. quib. ex cau. in poss. eatur.

LEX LXIIII.

1 *Interesse verum rei æstimationem dici.*

2 *Prædo, quod interesse prætendere queat.*

NOn à iudice. Contra dolosum fit æstimatio interesse per iuramẽtum in litem. quod quidem interesse, cum sit affectionis etiã prædo potest prætendere, qui tamen verum interesse
1 prætendere non põt hoc dicit. Interest, scilicet verè. quod † quidem interesse, dicitur æstimatio rei. Iuratur quod est interesse affectionis. si ergo depositarius per dolum non vult rem restituere, quæ quidem valebat centum, non condemnatur tamen ad illa centum, sed ad illud, quod actor iurabit. propter affectionem: nam si tantum afficiebatur, ꝙ voluisset ipsam potius, quàm centum, & quinquaginta, dabitur sibi iuramentum, ꝙ ita sit, & si ita iurabit, in centum quinquaginta fiet condemnatio, licèt reuera non valebat, nisi centum. Denique probat, quod dixerat. nam
2 prædo non potest prætendere verum interesse, cum non sit dominus, sed tãtum affectionis ratione cuius aduersarius sibi condemnabitur. Allegatur ꝙ prædo est restituendus dicã in l. si idẽ.

§ Si quis in alio. Si mutat persona iudicis: vel res, aut actio. stipulatio iudicatum solui, non committitur h. d. tex. cum gl. & est no. §. Paulus.

LEX LXV.

1 *Consuetudines de dote lucranda vbi diuersæ sunt, puta, in loco originis mulieris, & domicilij viri, vtra in huiusmodi lucro sit spectanda.*

2 *Notarius an possit in vno loco rogari de conficiendo instrumento, & in alio cogi ingrossare.*

EXigere dotem. In cõtractu dotis est hoc speciale, vt nõ inspiciatur locus contractus, sed vbi vir habet domicilium. hoc dicit Bar. vel sic. vbi agitur ex distractu, non inspicitur locus contractus. sed locus vbi fit distractus h. d. Cy. quæ lectura videtur vera Bar. in l. 2. C. vbi & apud quos. de qua dic, vt no. in l. qui certo loco ꝗ. de condict. indeb. per Gul. & Bart. sed prima lect. commu-
1 niter tenetur, Secundum quàm inducitur in arg. ad q. ꝙ † si in dote lucranda sunt diuersæ consuetudines, vna in loco originis mulieris, ꝙ vir lucretur tertiam, alia in domicilio viri, ꝙ lucretur dimidiam: inspicietur consuetudo, quæ est in domicilio viri. de qua q. dic, vt no per Bar. in l. omnes populi. de iustitia, & iure per Io. An. in c. 1. de spon. per Archi. xij. distin. cap. illud. Ex prima le-
2 ctu. glo. no. ꝙ † si notarius concipiat instrumentum in aliquo loco, nõ tenetur in alio ingrossare, nec potest in vno loco rogari de instrumento, & conficere notam, & in alio instrumẽtum ingrossare: quod intellige verum, quando fit instrumẽtum, quantum ad probationem: secus si fieret ad solennitatem, vt in testamento cæci, in quo requiritur scriptura per septem testes signata, vt l. hac consultissima. C. qui testa. face. poss. nam tunc notarius debet in præsentia ipsius cæci instrumentum perficere, cum omni solennitate. nec valeret, si in domo sua solennitatem adhiberet ex interuallo, cum debeat adesse in ipso actu: vt in d. l. hac cõsultissima. probatur. & C. de test. l. antiquitas. facit l. obligari. §. Tutor. de autho. tut & ita pridie de facto cõsultus respondi. Item no. ꝙ ratio huius l. ꝙ non sortiatur forum in loco contractus tantum: est, quia ibi videtur contraxisse. vbi maritus habet domicilium. Item quia ibi mulier est domicilium habitura cum viro.

LEX LXVI.

1 *Reus confitens rem de qua agitur actoris esse, qualiter intelligatur confiteri eius esse.*

2 *Testium dicta ita debent interpretari, vt ipsis non noceant, & ad concordiã reduci Et an interpretatio per legem fieri debeat, an per hominem.*

SI quis intentione. In iudiciis verba ambigua interpretantur pro proferente. ad hoc alleg. Et nota petitionem, vel exceptionem ambiguam admitti in iudicio. quod est verum, quãdo potest recipere sanum intellectum alias reijcitur. arg. de leg. 1. l. Titiæ textores. de fiu. l. 1. §. Labeo. & dic per Bart. in l. 1. de exceptio.
1 Et no. glo. quæ dicit, ꝙ † si reus confitetur rem ad actorem pertinere intelligatur confiteri, ꝙ pertineat tanq̃ debita, non tanquã sua, quia primum est sibi vtilius, vt non teneatur ad fructus. nisi secundum legem videamus ꝗ. de vsur. in secundo sic. Sed hoc est verum, si non appareat, ꝙ actor diceret eam suam iure dominij, vel quasi: nam tunc responsio rei intelligeretur secundum petitionem actoris. vt ꝗ. de interrog. act. l. si defensor. §. 1. & §. præterea. Insti. de inuti. stip. secundum Bal. Vel pone exemplum in reo secũdum ipsum, si actor narrabat duo in libello, quorum vnum faciebat pro reo, aliud contra, puta, ꝙ reus possidebat rem suam, reus autem negat narrata prout narrãtur in libello simpliciter, certè uidetur negare, quod faciebat contra se, scilicet, ꝙ res esset actoris. sed quod faciebat pro se, non. s. quod ipse possideret, quia cõmodum est sibi possidere, ut s. e. l. inter litigatores. quod tene menti. Et no. etiam ꝙ istud est uerum sine protestatione. fa-
2 cit l. cum precum. C. de liber. cau. Item quæ hic dicuntur locum habent in testibus. ut semper interpretatio fiat, ne sibi noceãt, & ad cõcordiam reduci debent. ut no. in c. cum tu. extra de testi. & idẽ in notatio, qui loco testis habetur, ut l. Domitius de testa. Item in glo. uidetur, ꝙ interpretatio fiat per l. & ideo uidetur, ꝙ consensus partis non sit necessarius, ut l. quæ sub conditione. §. fi. ꝗ. de cond. inst. respondeo, licèt l. interpretetur, adhuc tamen requiritur declaratio hominis, qui declarabit, quod magis sibi expedit. arg. in l. cuiussima. & quod ibi no. de conditio. & demon. Item, quæ sit ratio inter contractus, & iudicia. uide in l. inter stipulantem. §. 1. ꝗ. de uerb. obli. Item in fine glo. quærit Bar. respondeo, quò sic, si inter partes, ut si pars non possit deliberare, utrum cedat, uel cõtendat, arg. l. si defensor. §. illud. ꝗ. de interrog. actio.

LEX LXVII.

1 *Actori vbi per missionem in poss. ex primo decreto nõ potest esse consultum, iudex quid facere debeat.*

2 *Testamentum quod nullum est, si quis annullari petat, an rectè petat.*

QVi se dicit. Qui dicit se liberandum, est liber à die sentẽtiæ, uel decreti pro eo interpositi. Bar. Vel sic. qui se liberandum dicit, debet petere se liberum, nõ tetro liberum pronuntiari. h. d. Bal. Vel proprius ad literam, licèt seruus sit redemptus suis nummis, non tamẽ est liber, nisi sequatur manumissio, ad quam fiendam potest dominus per iudicem compelli, sed contumaciter abest, ipse iudex seruum liberabit h. d. Et no. singulariter ulti-
1 mum dictum, & fi. l. ꝙ † ubi non potest actori esse consultum per missio. in possessio. ex primo decreto, iudex interponit decretum contra absentem, ꝙ habet uim sententiæ diffinitiuæ. Ad quod facit. C. si ut se ab hære. abst. auth. si omnes. Bar. tamen alle. tex. in c. primo. de eo qui mit. in po. causa rei seruan. lib. 6. ubi est casus. Quod facit ad q. si petatur testamentum annullari, ꝙ potest ferri sententia diffinitiua in absentia partis, quia non potest procedi ad missionem personalem. Ista l. inducitur in arg. ad q.
2 ꝙ † si quis petat testamentum, ꝙ sit nullum, annullari, ꝙ ualeat petitio, nec possit aduersarius repellere, quia intelligitur annullari, quatenus de facto processit, ut l. eleganter §. 1. supra de dolo. & l. ex empto. §. qui uina. de act. empt. facit l. fundus. de rescind. uend. l. solutum. §. 1. de pign. & c. accedens, ut lite non contesta. & no. per Innocen. in cap. examinata. de iud.; ubi ponit ad hoc unum bonum dictum, & ita in simili habui pridie de facto, de quodam minore, qui peteret se in integrum restitui aduersus actum, qui erat ipso iure nullus, Item facit ad aliam q. quam habuit

buit dominus Bal. Perusij tempore meo. statutum est ibi, ꝙ nisi
quis faciat insinuari testamentum ĩ.duos menses, sit nullum: ve
rum tamen ĩ.duos menses possit insinuari, nisi per venietes ab
intestato petatur cassari. contigit, ꝙ venientes ab intestato post
duos menses petierunt nullum pronunciari, alter vult ĩ. alios
duos menses gaudere priuilegio statuti, non obstante petitione
inepta partis aduersæ, quæ debet petere cessari, & non facit, &
fuit maxima controuersia inter Docto. finaliter tamen fuit con
sultum, quód venientes ab intestato bene petebant. argum. iam
dictorum, & istius l.

L E X LXVIII.

1 *Peremptorium necessarium esse, quando iudex uelit ad diffinitiuam uenire.*
2 *Citationem fieri debere ad partis instantiam.*
3 *Argumentum ab allusione uocabuli in iure procedere.*
4 *Comminatio iuridicialis, quot modis fieri queat.*
5 *Iudex an per hoc, quod dicat in prima, & secunda citatione, ꝙ ueniat reus ad diffinitiuam, comminatio huiusmodi peremptoria dicatur.*
6 *Iudex num possit nulla subsistente iusta causa dilationem minuere.*

AD peremptorium. Ad sententiam diffi
nitiuam peruenit p̃-
cedente peremptorio ordine hic expresso, qui tamen
ordo potest per iudicem moderari, & alterari ex cau-
sa. h. d. vsque ad l. & post edictum, Bar. Quam l. examina, ut plenè
no. per Cy. in auth. qui semel. quomodo & quando iudex. & per
Bar. in l. si finita. §. nullam. de dam. insec. per gl. 2. 4. q. 2. de illicita.
per Inno. ad c. ad petitionem. de accu. Et adde glo. in c. constitu-
1 tionẽ. de sen. excom. li. 6. Ad peremptorium, quod † est necessa-
rium cum iudex vult venire ad sententiam diffinitiuam. Et ita
intelliguntur istæ ll. per gl. ĩ. c. & post edictum. Sunt & alij casus
in quib. sim requiritur hic ordo peremptorij. l. cum venitur ad
missionem ex primo decreto. vt no. glo. in l. finita §. Iulianus. de
dam. insec. Et idem videtur sentire in l. & post edictum. in pen. q.
& per Inn. in c. j. vt lit. non cont. & vr̃ tex. in l. præsenti. circa med.
C. de his qui ad ecclesias confugi. Item est necessarium cum pro
ceditur ad transferẽdam possessionem in aduersarium lit. quasi
conte. vt l. consentaneum. quomodo & qñ iudex. Item, & cum
proceditur ad absolutionem ab instantia iudicij, ut no. per Inn.
in c. consuluit. de offi. dele. & per Bart. in l. cum Titia. de accu. &
dicam ĩ. c. & post §. circunducto. Item & cum proceditur ad ex-
cõicationem, vt d. c. constõnem & c. de illicita. Idem vr̃ cum quis
citatur ad videndum testes iurare, vt d. c. consuluit. sed alias, ꝗ cẽ
istos casus non requiritur iste ordo, sed qualibet citatio intelli
peremptoria, vt cum quis citatur ad vidẽdum publicari proces-
sum, vel ꝯcludendum in causa. Cum datur dilatio ad probandũ,
nunquid dilatio vna sufficit, & intelligat peremptoria? dic ſm p̃-
2 dictos Doc. vbi s̃. ad vlt. facit l. j. in fi. C. de dila. Petat no. † citatio
nem debere fieri ad instantiam, & petitionem partis, alias nõ va
let, & ad hoc alle. Vnde dicit Bar. in d. §. Iulia. ꝙ iudex in visione
processus debet videre, si citationes factæ sunt ad instãtiam par-
tis, alias annullatur processus. vide ibi per eum. Peremptorium,
quod erit quarta citatio. nec debet ista continere interuallum
tot dierum, postquam alia præcesserũt cum interuallo. quod pa
tet: quia non fit de necessitate, sed benignitate. postquã præcesse
runt tres, vt l. tres denunciationes. quomodo & quãdo iudex. &
3 in c. consuluit. de offi. dele. no. † Quod inde hoc nomen &c. No.
arg. ab allusione vocabuli, vt l. iurgium. de verb. sig. quod dic per
4 Bar. in l. 1. ĩ. de testa. Comminatur. † hæc comminatio potest du-
pliciter fieri. primo prout hic dicitur, scilicet, ꝙ in eius absentia
procedetur. secundo, vt dicatur citamus te peremptorè: nã hoc
verbum hẽt vim comminationis. & no. ꝙ quãdo peruenitur ad
tertiam, vel quartam citationem, hæc comminatio non est ne-
cessaria: cum illæ habeant in se peremptorium annexum, vt d. l.
tres denun. quia tunc oporteret hoc expreisè dicere: cum de iu-
re non sint peremptoriæ, secus si iudex vellet, ꝙ prima, & secun-
da essent peremptoriæ, vt ll. præcedentib. Item aduertendum, ꝙ
5 † licet iudex dicat in prima, & secunda citatione, ꝙ reus veniat
ad sñiam audiendam, hæc comminatio non censetur perempto
ria, cum qualibet citatio fiat ad illum fin. Et idem est, si dicat, a-
lias prout de iure poterimus, procedemus, quia post primã, vel
secundam non potest de iure procedere ad sententiam, nisi fue-
rint peremptoriæ. oportet ergo, ꝙ alterum de duobus dicatur.
vel ꝙ ponatur peremptoriè, vel ꝙ in eius absentia procedetur,
vt no. per Bar. C. de cohorr. l. si apparitor. facit quod no. Inno. de
6 testi. c. causam quæ. In gl. fi. pone, ꝙ † nulla causa subest minuen
di dilationem, nunquid iudex poterit minuere? dic ꝙ sic, ſm In-
no. in d. c. ad petitionem. & hoc si legis authoritate conceditur
facere. s̃. eod. l. non quicquid. dat tamen ipse practicam, ꝙ iudex
apponat causam quare minuit. & tunc licet non sit vera, credi-
tur tamen sibi, plusquam parti, & non poterit appellare. quod
no. Item vide gl. in d. c. constitutionem. de sent. excom. ꝙ debet
fieri vnum edictum pro omnibus. Paulus.

L E X LXXIII.

1 *Citationes ad sententiam diffinitiuè proferendam, quot sint necessaria.*
2 *Reo in termino peremptorio comparenti aduersus actorem absentem, quæ re media de iure ss... uum competierunt. Et quæ hodie.*
3 *Edictum cum circunduci petitur, num sit necesse actorem citari*
4 *Absolui quem a iudicij obseruantia quot modis contingat.*
5 *Iudex post peremptorium, num possit partem ream per duos, tres, aut plures dies absentem expectare.*

ET post edictum. In l. p̃ceden. Adde, ꝙ inter
dum prima, uel secunda ci
tatio intelligunt pemptoriæ, ẽt si nõ sit expreisè dcm̃. l.
cum iudex monet partem pronasr, ut l. cessante. C. quõ,
& qñ iudex. Idem si non iudex, sed nuncius personali apprehen-
dit partẽ, & ipse rñdet, ꝙ nõ ueniet, nam amplior citatio nõ req
ritur, ut no. p gl. l. tres. & p Inn. in d. c. ad petitionem. & p gl. in d.
c. de illicita. Casus in l. & post edictum. post peremptorium edi-
ctum iterum absens reus ex benignitate citat. qui si nõ venerit,
sñia ſm iustitiam profert. sed si venerit in peremptorio, & actor
abest, cessat illa citatio, & illius edicti perimir, sñia diffinitiua nõ
pferẽ, lis tñ remanet actori salua. h. d. vsq. ad § sciẽdum. Bar. Et di-
uidir in tres partes. in primo loquir, qñ reus est absens. in secũda,
qñ actor est absens, & qd dẽt facere iudex. in tertia, qd sequitur
ex ordi. iud. secũa ibi, qđ si nec tertia ibi, circũducto. Citari dẽt, &
erit quinta citatio de benignitate tamen, non de necessitate. in
1 c. consuluit. de offi. dele. Tres † em̃ solæ necessariæ sunt, ut l. tres.
alle. si tñ actor petat, ẽt quinta erit necessaria. Responderit. l. cõ-
paruerit. Circunducendum. i. de actis abolendum. qa perinde e-
rit, acsi nõ emanasset, unde necesse hẽbit actor iterum facere ip-
2 sum citari peremptoriè. Et no. † quia de iure isto fforum, si reus
comparebat in termino peremptorio, & actor non. reus non ha
bebat aliud remedium, nisi vt circunduceretur edictum, & hret
p non citato, instantia tñ litis remanebat tota firma. vñ non hẽ-
bat actor necesse incipere litem à capite, sed sufficiebat iterum
facere reum citari. sed hodie per iura. C. põt reus petere se absol
ui ab instãtia iudicij. C. eo. l. properandum. §. & si quidem. & hoc
est plus, qa tota instantia perit, & oportet actorem a capite rein
3 cipere, ut ĩ. de acc. l. libellorum §. ꝙ si libelli. † Item cum petitur
edictum circunduci, nõ est necesse, ꝙ actor absens citeẽ, secus cũ
petitur absolui ab instantia iudicij, cum sit maioris p̃iudicij, ut
no. eleganter Inn. in d. c. consuluit. & Bar. in l. cum Titia. ĩ. de ac
cusa. Hodie uero per ius Aut. potest reus adhuc plus petere, qđ
actore absente feratur diffinitiua etiam lite non contesta. ut in
authen qui semel. quod facere non poterat de iure ff. uel C. ẽt
li. contesta. quia actore absente non contrahebatur eremodiciũ.
ratio autem est, quare lite non contestat. potest procedi contra
actorem ad diffinitiuam, non autem contra reum, quia reo con
tra absentem actorem non prouisum esset per missionem ex pri
mo decreto, sicut econtra. ergo &c. s̃. eo. l. qui se. in fi. Conueniri
posset. i. de nouo citari. ita ꝙ non requiratur, ut a capite rei actor
incipiat litigare. Et q. stat in hoc, utrum pereat tota instantia, qa
non posset iterum citari. si a capite esset incipiendum: an uero
pereat instantia tñ edicti illius, quia tunc secus, & respondetur,
quód hoc ultimum est uerius, ut sequitur. Instantia. not. ꝙ etiã
unius actus lite contesta. dicitur instantia Bal. non solum totius
4 litis. Et adde, ꝙ pluribus modis dicitur † quia absolui ab instantia
iudicij, & aliqñ talis absolutio habet uim diffinitiuę, aliquando
uim interlocutoriæ, ut plene no. Bar in d. l. cum Titia. Litigan.
i. citati aliàs uideretur innuere contra. Item nota hic secundum
Bar. ꝙ si post citationem peremptoriam apponatur de benigni
tate, quarta, uel quinta citatio, non necesse est, quod in tali po-
natur peremptoriè, quia per hoc non vr̃ ab eo recessum. Et est
effectus, quia non est necessaria alia citatio de nouo. quod intel
ligo uerum, qñ reus nõ comparet, qa si actor esset, secus arg. in l.
post diem. de l. commis. Circa qđ dic, ꝙ aut ista quarta, vel quin-
ta citatio fuit facta per iudi. de benignitate, & sine postulatione
actoris, & nunc si reus illa die veniat, tunc non vr̃ recessum a p-
emptorio, licet actor cõpareat. quia iudex parti non potuit præ-
iudicare, & ideo licet actor non cõpareat, reus sic, nõ erit locus
nouis citationib. Si uero post peremptorium, actor aliam cita-
tionem petijt, & tunc si reus in illa comparet, actor non, & tunc
circũducetur effectus edicti, & erit sibi necessaria noua citatio,
quia actor uidetur recessisse a peremptorio, ut probatur expres-
se. in d. l. post diem. esse multum no. quod & probat hic. Item no.
ꝙ sicut absente actore reus potest contractum liquidare, ita a-
ctor reo absente potest &c. authen. quod semel secundum om-
nes, qa non est uera ad hoc tõ diuersit. Item † nunquid post pem
ptorium iudex partem ream absentem poterit p duos, aut tres
vel per plures dies expectare, & post illos pronuntiare, sine noua
citatione? & dicendum est, ꝙ sic, quia potest iterum citare: ergo
multo magis expectare, vt probatur in c. consuluit. de offi. del. &
ita dicit se Bartol. millesies fecisse. Contra tamen ipsum videtur
casus in l. si uicem. §. fi. ĩ. quod ui aut clam. & gl. in §. omnis. inst.
de obl. sed dic, ꝙ primũ uerius. nec ob. d. l. si uicem. qa hic perem
ptorio facto reus pronunciatur contumax, & sic certe semper

remanet in eadem contumacia. Item quia io l.si uicem §.si.cita-
batur pars ad ꝯdicendum, uel uoluntatem suam declarandam.
nam sequenti die non pōt declarare, quia nescit, utrum alter ędi
ficet, vel nō. & ideo requiritur noua citatio. at in ca.cōsuluit re-
citabai ad audiendam uolūtatē iudicis, & oō Ipsius citati, nec p
eum aliquid erat sciendum, quod impedire posset contra.

§. Sciendum. Verus cōtumax non appellat: sed fictus sic. Ad hoc alleg. quod declara, ut ple-
nè no. per Bar. in l.ex consensu.§.cum.de appellatio.& per glos.
magistram.in clem.j.de do.& contum.& per Cy. C.eo.l.prope-
randum.§.cum autem. Defuerit, scilicet: verè. secus si non verè,
sed fictè. Paulus.

L E X LXXIIII.

1 *Incidens causa qua dicatur, & quę emergens.*

DE qua re. Iodex cogit pronunciare super re, de qua cognouit, & pōt eius iurisdictio
progari de re ad rem.h.d cum§.seq. Et no.ꝙ si est or-
dinatius, coget per superiorem.si delegatus p delegā-
tem quod est uerum si sit de sua iurisdictione, alś non: ut in c.pa
storalis.de offi.dele.& l.3.C.q.p sua iurisdictione Item coget prę
cisè, uel caulaouè pp pœnam, uel aliàs faciet litem suam: ut l.4.
in eum.de dam.infec. In gl.quæ quærit, quid sit emergēs. dic me
2 lius, †incidens cā dī ea, quæ tangit negotium pncipale, ut exce
ptio pacti. uel p̄scriptionis. sed emergēs dī, ꝙ non tangit negotiū
principale. ut si iudex non hēt iurisdictionem: vel actor est excōi
catus: uel pręuaricatus. super primo non est pronunciādum, su p
secundo sic. ut d.gl. similia uerba ponit Inn.in c.cum inter. R. se
niorem.de elec. Aduertendum tñ, ꝙ si super inciden. fuerit pro-
nunciatum, non est nullus ꝓcessus: ut l.ait prætor §. quid tamē.
§.de mi.& ibi p Bar. Item si sup emergenti non est ꝓnunciatum:
non reddei, tñ ꝓcessus nullus, quia eo ipso. ꝙ proceditur ad ulte
riora, vī tacitè ēt ꝓnunciatum super emergēti, ut l.alleg. exhibi-
ta. & melius ꝓbat in c.suborta.de re iud.& in c.cum ex parte de
appel. facit quod no. Bar. in l.inquiramus.de testam.& in l.1.C.de
appel.& l.si mācipium.§.si cōmuni.de euic.& uide in gl. Paulus.

§. Cum absentem. Iudicium agitatum nomine absentis, qui verè credebatur
quantum ad eum est nullum, sed noīe ipsius solutum potest ab
hærede, cui proficit. repeti.h.d.ẜm Bar. & adde, quod plenè not.
in l. Neratius.de reg.iu p gl.in l.si uerò pro condemnato. qui sa-
tis cog per Cy. Opp de l.cum quasi. in princ. de fideicommil. lib.
multi soluunt, quod ibi est speciale fauore libertatis. Solu. aut a-
ctus est factus nomine mortui, & non ualet. secus ecōtra, ut hic,
prout d.l. Neratius. Aut non est factus nomine mortui, sed qui
absens credebatur, & principaliter ad utilitatem eius, & idem.
Aut non principaliter, sed per consequentiam, & tūc ualet in p-
sona hæredis defuncti, ut d.l. cum quasi, quia ibi principaliter fie
bat utilitas serui, ius tamen patronatus per consequentiam ac-
quiritur suo hæredi. Solu. in medio. glo. posita est uera, licet per
Doct. non teneatur. Paulus.

L E X LXXV.

1 *Iudex propter tres exceptiones sententiæ executionem retardare debet.*
2 *Executor nudus ac merus de exceptionibus aduersus sententiam non cogno-
scit.*
3 *Citatio generalis ad omnem causam an fieri possit. Et quid inde?*
4 *Sententia declaratoria in personali, uelut & in reali ferri potest.*

SI prætor. Iudex cui commissa est executio sñīæ, non dēt de ipsius iniquitate cognoscere, nec pp
ipsius iniquitatis exceptionem executiuam retardare.h.d.
princ. de quo dic, ut plenè no. in c.pastoralis. §. quia uero.
1 de offi.dele.& p Inn.in c.de cætero.de re iudica. pp†tres tñ exce-
ptiones tardabit executionem. prima est, si opponat, ꝙ sñīa nō
sit lata. nam de hoc cognoscet, ut colligit, dum dicit de iudi.co-
gnoscit. Secunda est qñ opponitur, ꝙ sñīa est nulla, ut sequit. in
§. Marcellus. ẜm verum intellectum. Et sic exceptio nullitatis re
tardat executionem, nisi iudex cognoscat, ꝙ malitiosè ꝓponat,
ut C. de Fal.l.satis aperte. de quo dic, ut plene p Bar. in l.4.§.ꝯdē-
natum. de re iud. tertia exceptio est, si opponatur, ꝙ ueniat sen-
tentia rescindenda per rest. in integrum, ut in §. fi. ẜm unum in-
tellectum. quod est uerum, si non requirat altiorem indaginem,
alś mittit executioni præstita cautione, ut in c.restituta. de rest.
in integ.& C. de preci.impe.offe.authen. quæ supplicatio.& hoc
2 vult tota lex, quæ est multum singularis.† Et ista uera sunt si hēt
executor aliquā iurisdōnē de se, ut cum iudex alterius loci mit
tit executioni sententiam alterius iudicis. s̄. cod.l. argentariū. §.
nomine, uel cum ordinarius exequitur sententiam delegati, ut
l.a diuo Pio. in prin. de re iud. Tales enim debent supersedere. Et
de istis exceptionibus poterūt cognoscere. secus in simplici via-
tore. & seruitore curiæ, q nō habet nisi nudum ministerium fa
cti, coram quo non sunt tales excep. proponendæ. Ad hoc j̄. eo.
3 l.si. Abesse, per hoc vī, quod† possit fieri generalis citatio, vt com-
pareat, quis ad causam per agendam. & si non compareat, pōt ad
singulos actus procedi eo vlterius non citato, quia generalis est
ad omnes actus, sed si esset citatus ad unum actum, pura, ad vidē-
dum iurare testes, licet esset in illo contumax, deberet citari ad
alios, ut in c.consuluit. de offi. delega. Et no. per glossellam. C.eo.
auth. iubemus, quæ incipit citabitur tamen, ita Inn. in c.auditis.
de procu. quod tene menti. Absentem debere no. quia non con-
4 demnauit eum, sed declarauit eum debere. Et sic† no. secundum
Bar. quod in personali ferri potest sententia declaratoria, ut hic.
& j̄. de arbi.l.quid tamen.§.si arbiter. sicut in reali, vt l.sicuti. §.si
quęratur. si certi. vendi.& l.ex diuerso. de rei uend.

§. Marcellus. Iste est no.§ h.d. sententia contra absentē per falsas allegationes scienter factas,
non ualet ipso iure h.d.& noo est alibi, & hunc intellectum ha-
buit gl. super uerbo, sciens, quæ melius loquitur, quam alia, quæ
incipit: imo, sed si lata esset contra præsentem, licet per falsas al
legationes valeret, sed competeret restitutio in integ. Ita intelli-
gitur totus tit. C. si ex fal alleg.& j̄. de exce.l. quæ agnitis. & de re
iudi.l.diuus. quæ oēs limitantur per istum singularem §. Et not.
quia § iste excipit hunc casum a prio.l. ẜ vt executor debeat hanc
excep. admittere. Et no. quod quatuor requiruntur. Dolus scien
ter. ecce primum. Falso. secundum, ecce tertium. Item quia erat
absens voluntariè. l in gl. approbatum. No. ꝙ oportet, quod iudex
ex falsis allegationibus ferat sententiam, & probetur ex falsis al-
legationibus, vt in c.cum I.& A. de re iudica. Paulus.

1 *Sententia lata aduersus absentem impeditum, an sit efficax, Et ex sententia quot remedia nascantur nu. seq.*

§. Paulus. Sententia lata contra absentem, & impeditum comparere, non mittitur executioni, si de hoc
1 oppo.h.d. Sed† si quæratur, an ualeat, dic quod non, si iudex scie
bat impeditū. sed si ignorabat. ualet, sed rescinditur per resti. in
inte. ut l.quæsitum. de re iudi. & l.fi.s̄. de in inte. resti. Actionem
iudicati cum actor intentat actionem in factum ex sententia, &
quod sequitur uel exequi, intellige qñ intēiat offi. iud. quicquid
2 gl. dicat. & hic ail. iste tex. ꝙ † ex sententīa oriuntur duo remedia. s.
actio in factum, & offi. iud.& primum requirit ordinem iudicia-
rium. secundum non, ut no. j̄. de mi. l. minor 25. an. cui fideicom
missum. ad hoc j̄. de peti. hære. l. item ueniunt. §. idem in rectè.

L E X LXXVI.

1 *Rei identitate durante, res eadem permanet.*
2 *Compromissum factum per uniuersitatem, an morte expiret.*

PRoponebatur. Ista est pulchra lex. licet mutetur iudex, instantia durat ea-
dem h.d. Iac. Bu.& Bal.& prodest hoc scire ad ea, quæ ha
bentur s̄. eo. non a iudice §.fi. Old. Item quia si non mu
tatur instantia, noui iudices resument eam in eodem statu, alias
incipiēdum esset a capite. tria facit. primo rñdet q.& eius respon
sionem probat tribus exemplis. Tertio per reductionem ad ab-
surdum. secunda ibi. Neque. tertia ibi. Quod si quis. Et loquitur
hæc lex de quadruplici toto, s. de toto numerali, de toto vniuer-
sali, de toto integrali. Item de toto iudiciali, & in omnibus con
1 cludit, ꝙ† durante identitate, res durat eadem, licet in suba ꝯtin-
2 gat mutatio Bal. Item† per hāc l. determinat Dy. ꝙ compromis-
sum factum per uniuersitatem, non expirat morte cōpromitten
tium, sed transit ad successores, quia eadem durat uniuersitas, se
eus in herede, j̄. de arbi. l. diem proferre. §.1.& j̄. de leg. j.l.& si gre
ge. per Dy. Item alle. ꝙ interdictum positum. io uniuersitate per
mortem ancianorum non expirat, sed durat in successorib. Dicit
tamen Io. And. in c. ex rescripto. in fi. de iureiu. quod secus in iu-
ramento ab uniuersitate præstito, quia cum sit personale, non
egreditur personam illorum, qui iurauerunt, arg. in eo. ti. c. ueri-
tatis. In ꝯtrium facit in Auth. de iureiu. a moriente præsti. ubi trāsit
ad successorem. cogitabis non tamen dictum suum. Eadem res. i.
instantia. Fore. i. sequeretur, Decederent. alias. n. si non decede-
rent, non esset necessarius cibus qui fit ad restaurationem deper
diti, secundum Philosophum oo. gl. primam cum l. seq.

L E X LXXVII.

1 *Pater in filij causa, & econtra index esse potest, nisi recusatio proponatur.*

IN priuatis. Filius potest esse iudex in causa patris, & ecootra. hoc dicit. Dic tamen, quod
1 † poterit recusari, si pars vult, quia propter quamlibet
consanguinitatem, uel affinitatem, uel etiam nimiam ami-
citiam

etiam. aut familiaritatem recuſari poteſt, vt in c. poſtremo. de
offi.deleg.& c.inſinuante.& ita intelligo contraria glo. l.qui iu-
riſdictioni de iuriſd.omn.iud.& l.quin etiam. & quod ibi no. de
arbi.& l.Cornelia.de iniur. Nam ſi opponatur de ſuſpitione tem
pore congruo, non poterit eſſe iudex, vt dictis iuribus, ſed ſi non
opponatur, procedit iudicium. & hoc vult hæc l.quicquid alij
cantent. & quidam dicunt, quod verior ſol. eſt in dicta l. quin
etiam.quod nihil eſt dicere.

L E X LXXIX.

1 *Citatio dubia citatum non arctat ad comparendum.*
2 *Practica vbi banniti ob contumaciam apprehenduntur, qui nomina cum aliys ſimilia habent poſſunt efficaciter condemnari, nec poſſint excipere de nominis ſimilitudine.*
3 *Opinio doctorum communis ab expenſis releuare, quandoque ſolet.*

EVm quem. Temerarius litigator punit in ex-
penſis. quas aduerſarius fecit, tam
in lite. q̃ in itinere h.d. No.gl.quæ ponit ſm exemplum.
Ex † qua no. φ dubia citatio non arctat citatum. & ad
hoc ſemper alleg. & vide Bar.in l.demonſtratio. §.fi. in princ.de
cond.& demõ.quia ſi ſint plures eiuſdem nominis temerarium
eſt citare aliquem de ipſis, niſi apponatur aliqua demonſtratio,
per quam differat ab altero. Ex quo ſequitur, φ eſt temeraria, &
non arctat citatum, nec valet. & quicquid factum eſt vigore ip-
ſius ſimiliter non valet. vnde ſemel quidam euaſit pœnam capi-
tis, quia citatus fuit in cauſa criminali: ipſe verò nõ comparuit.
& propterea fuit in banno poſitus. nam cum poſtea captus eſ-
ſet, & ad mortem iudicaretur ratione banni, excuſauit ſe, φ non
tenebatur comparere ad illam citationem, quia erat alius eiuſ-
dem nominis, & ipſe ignorabat, de quo iudex ſentiret. vnde non
valuit bannum factum ratione citationis nullæ. & per cõſequẽs
non debebat mori ratione ban.& per iſtam gl.euaſit. Vnde Bar.
2 in d.l.demonſtratio.de cõdit.& demon. practicam † ponit, φ q̃ñ
capiuntur tales banniti, iudex faciat eos confiteri, φ ipſi ſunt ea-
dem perſonæ, & eadem corpora, quæ in citatione, & banno com
prehenduntur, & tunc non poterunt variare. Et adde, φ tunc qs
punitur, de temeritate quando per ſe, vel alium habentem man
datum traxit aliquem ad iudiciũ: ſecus ſi procurator exeat man
datum.no.in c.licet in beato.de accuſatio.per Barto. Adde con-
trarium glo. de l.properandum. dic, φ interdũ quis nullam cau
ſam petendi habet, & tunc dicitur temerarius, & habet locum,
quod dicitur hic: interdum habet cauſam, licèt non iuſtam, &
habet locum contrarium. interdum iuſtam cauſam: vt leg.qui
ſolius.§.etiam &c.

§.Iudicibus. Superior non eſt conſulendus de facto,
ſed de iure ſic, h.d. Et dic, de hoc: vt no.
C.eo, l.iudices.de rela.l.j.Paulus.

L E X LXXX.

1 *Error in iudicis imperati nomine reſcriptum non vitiat. Et quid in errore nominis partis; remiſſiuè.*

1 SI in iudicijs. Error † in nomine iudicis non vitiat
reſcriptum: ſi cõſtet de corpore h.d.
quidam hic ſentiunt de errore nominis partis. ita intelli-
gitur c.ſignificante. de reſcript. & ibi per Innoc. Compo.
collect. & alios. & adde j.de reb.du. l.qui habebat. quæ l. eſt do-
mini Bal.& eſt multum ſingularis.

L E X LXXXI.

Qui neque. Sententia lata ab eo, qui nulli iuriſdictio-
ni præeſt, vel cognitioni, non valet h.d.dic,
vt C.de iuriſd.omn.iudi.l.priuatorum.

L E X LXXXII.

Nonnunquam. Nuntijs publicis non debet cauſa
delegari, niſi neceſſitas vrgeat, pu-
ta ſi modica eſt: & vilis h.d. no. Bart. & vide quod no. Innoc.in
c.eum olim.de priuileg. in gl.iſte portarius. & de re iudicata. de
cætero. Et ad id, quod dixi ſ.co.l.ſi prætor.

De inofficioſo teſtamento. Rubr.

L E X P R I M A.

1 *Querela præterito an exhæredato competat, & item ius nullum dicendi, & bonorum poſſeſſ. contrata. quando competere dicatur: remiſſiuè.*
2 *Querela olim quatuor caſibus competebat.*
3 *Querelã patri cõpetere exhæredato, ſi non exhæredationis cauſa ſit expreſſa.*

SCiendum. Querela inofficioſi teſtamẽti cõ-
petit aſcendentibus, & deſcẽden
tibus: collateralibus autem non vltra fratrem, & ſo
rorem h.d. Et procedit iuriſconſul. hoc ordine. Nam
in hac l.ponit quibus querela competit, in l. 2. ponit
in quo querela fundetur. in l.3. cum l.ſeq. ponit, quid debeat in
libello ponere, qui eam intentat, in l.nam & bis. §.j.ponit, quid
1 debeat probare.ad gl.hic poſitã. † Et quæro hic, vtrum querela
competat præterito, vel exhæredato. & quando competat ius
dicendi nullum, vel contratabu. vide glo.in authen ex cauſa. C.
de liberis præteritis.& in Authen.de hæredi.& Fal. §.exhæreda-
tos.vbi eſt glo.ſingularis, & per Dy. in l.Gallus. de liberis, & po-
ſthumis.in magna diſtin. quam recitat Barto.in l.filio præterito.
2 de iniuſto teſta. Et præmitte, φ † in quatuor caſibus competebat
olim querela, ſcilicet, exhæredato, vel pro exhæredato habito.
Item illi, cui erat relictum minus legitima portione, ſi nolebat
eam acceptare. ſed ſi acceptabat, ſibi præiudicabat: vt j.e.l.Pap.
§.ſi conditioni. Tertio quando relicta erat legitima integrè, ſed
in ea grauabatur per legatum, vel fideicommiſſum. Quarto, q̃ñ
relinquebatur cum appoſitione diei, vel conditionis. Sed hodie
omnes iſti modi amputati ſunt per l. omnimodo. & l. quoniam
in prioribus.C.eo.excepto primo modo, & ſic olim erãt frequen
tes, hodie non, ut in prima glo. & iſtud eſt menti tenendum. In
glo.pater.iib.in prin.hoc intellige, niſi pater eſſet excluſus repu-
diatione, vel tempore, vel morte: quia interdum ex tranſmiſſio-
ne, interdum vigore ſucceſſionis, nepos veniet: vt j.eo.l.pater
filium.dicam.C.eo.l.filium.& no.in l.3.§.ſi emancipatus. de con
tratabu.per glo.tñ melius facit l ſi quis.de iniuſto. Item in ſecun
3 do dicto gl.intellige, φ † pater habet querelam ſi non fuit exhæ-
redationis cã expreſſa, quæ eſt neceſſaria hodie ſm verã opinio
Iac.de Bel.in §.aliud quoque ca.& §.ſiue igitur. licèt Bart.videa-
tur tenere contrarium in l.filio præterito.de iniuſto. In gl.eadẽ.
in fi.de fratre dic: vt in l.fratris.C.eo. & ibi vide multas per Guil.

L E X II.

1 *Teſtamentum quaſi dementis hodie non reſcinditur, quando cauſa exhæredationis inſerta eſt. & quid ſi eſt inſerta, quo ad legata.*
2 *Petitionem omnem coloratam eſſe debere.*
3 *Inſtitutio filij an ſit de teſtamenti ſolennitate.*

HOc colore. Querela proponitur captato co-
lore dementiæ, in qua proponens
habet probare ſe indignè fuiſſe ab hæreditate ſubmo
tum h.d.vſque ad l.poſthumus. ſm Bart. Et no.hic de
dictione, quaſi, quia eſt nota improprietans. Item no. de dictio-
1 ne ritè, & rectè. vt in glo.quæ ſemper alle. Hodie † non reſcindi-
tur teſtamentum, quaſi dementis, quando eſt inſerta cauſa, ſed ſi
non probatur bene remanent hodie legata firma, ſm Iacob. de
Arena & Barto.in l.filio præterito: quia quilibet ſapiens, ita fe-
ciſſet. Secundum hoc ſequeretur, φ ſi non eſſet inſerta cauſa, re-
ſcinderetur tanquam dementis, & non conſeruarentur legata p
authen. ex cauſa, vt j.eo. l. Titia. quod tamen eſt falſum: vt ibi
tenent omnes, cum faciunt vim in hoc verbo, quaſi: nam ſi eſſet
verè demens teſtator, non conſeruarentur per authen. Sed quia
non eſt verè demens, conſeruantur: vnde puto, φ etiam hodie
reſcindatur hoc colore captato. iſta eſt veritas. quod miror non
2 vidiſſe tam ſolennes Docto. Hoc colore. Nota. † quòd omnis
petitio debet eſſe colorata. In glo.ſed rectè.no glo.per quàm vi-
3 detur φ † inſtitutio filij, non eſt de ſolennitate teſtamẽti. de quo
dic, vt in l.ſi filius, qui in poteſtate. infra de liberis, & poſthumis.
& ibi dixi.

L E X III.

1 *Exhæredatio in aſcendentibus, ac deſcendentibus per lineam maſculinam, vt teſtamentum ſubſiſtat eſt neceſſaria: per lineam verò fœmininam præteritio pro exhæredatione habetur.*
2 *Pater filijs iniurius eſſe non debet.*
3 *Præteritio quot modis ſumatur.*
4 *Querela olim pacto remitti poterat. & quid hodie.*
5 *An querela locum habeat.*

INofficioſum.ibi. Exhæredant. hoc referas ad
deſcendentes, & aſcenden-
1 tes per lineam maſculinam. In † quibus eſt neceſſaria exhære-
datio. & quod ſubijcit, uel præterierint. referas ad maternam
lineam, cuius præteritio habetur pro exhæredatione: vt Inſt..eo.
§.fin. Item no. contra nouercas. In §. huius. ibi, reſq; & intentio.
Item no. hic quomodo fundatur intentio actoris. quomodo aũt
concludatur habetur j.eodem l. mater decedens, & leg. quæ de
Inofficioſo. quia petetur reſcindi teſtamentum. Item † no. quod
2 pater non debet facere iniuriam filijs, etiam in poteſtate. In glo.
mag. in prin. quæ dicit, quid eſt præterire? contra hoc uidetur ca
ſus. in l.omnimodo. C.eodem ti. in §.qui uero. ubi dicitur præte-
ritus, ſi nihil relinquatur. Pro cuius intellectu eſt dicendum ſe-
3 cundum Bar.in l.filio præterito. Quod † præteritio capitur tri-
pliciter. Vno modo large. Alio modo ſtrictè. Alio modo ſtri-
ctiſſimè. Strictiſſimè capitur, quando nulla mentio fit in teſta
mento. ſtrictè, quando fit mentio, ſed nihil ſibi relinquitur, vt d.
l.omnimodo. large capitur, quando aliquid relinquitur, ſed non
per modum inſtõnis. & ita intelligitur gl. vide ibi latius per Bar.
4 Item in gl. in uerſi. item olim. adde aliud, quia † olim per pactum
excludebatur a querela. De iure. C. tamen ſecus, vt l.ſi quando.
§.illud.C.eo. Item eſt alius caſus, quia ubi apponebatur dies, vel
condõ, agebatur querela. hodie de iure C. reucitur, vt l. quoniam

in prioribus. Item in glo in versi. Item quia. hoc iure istud videt contra id, quod statim dixit, & cõtra casum in l. ita tamen. §. qui rogatus. ad Velle. & ideo dic, q de iure ffotum requirebatur institutio, sed non de iure. C. sed hodie per iura Authen. sunt redacta quãtum ad hoc, ad iura ffotum: vt dixi in l. si filius qui in potestate. de lib. & posth. Itẽ no. gl. in ver. Itẽ olim. & vide gl. in l. si filius. s̃ de m. q. vr tenere, q sufficiat hodie iure legati relinquere. quæ tamen non est vera, si ita intelligitur. Item quęrit gl. in fi. an habeat hodie locum querela. de quo plenè dic, per glo. & Bart. in l. j. j. de test. & ibi etiam dixi.

L E X VI.

1 *Posthumus alienus, qui dicatur.*
2 *Natus ex secto matris ventre, num posthumus propriè dicatur.*

POsthumus. Posthumus exhæredatus, vel p exhæredato habitus, habet querelam vbicunque haberet, si tempore mortis testatoris iam natus esset, siue sit de suis, siue de legitimis, siue d̃ cognatis. hoc primo. qui si foret institutus, licèt esset posthumus alienus valeret institutio, & ex ea cõpeteret bonorum possessio nomine ventris, si adhuc esset in ventre. vel s̃m tab. si postquam natus esset, licèt ex ea non posset adiri hæreditas de iure ciuili, & ideo imputatur illi, qui non instituit. hoc secundo. Et quæ dicta sunt in posthumo, locum habent in illo, qui non nascitur sicut verus posthumus, sed exsectus fuit de ventre h. d. tertio, & vltimo text. cum gl. & Doc. Quid ergo hic præmitte quis est posthumus alienus: de quo dic, vt dixi in l. Gallus. in prin. de lib. & posthu. Et sciẽdum. q olim posthumus alienus non poterat hæres institui de iure ciuili. i. vt ex illa institutione adiretur hæreditas de iure ciuili: sed de iure prætorio sic: quia poterat ex ea peti bonorum posses-
1 sio s̃m tab. † Et dr̃ alienus posthumus, omnis ille, qui si iam natus esset, non teneret primum locum in suitate: vt posthumus nepos quem filius præcedit, vel quicunque alius ex linea transuersali, vel linea materna. in quibus lineis nõ est reperire suitatem. & hoc erat verum, nisi in quibusdam casibus adinuẽtis per Gallum, Velle. & Scæuolam, ad tollendum materiam subuertendorum testamẽtorũ, qui ponuntur in l. Gallus. Sed per Iustinianũ fuit introductum, q indistinctè possit institui, vt Inst. de bo. pos. in prin. Hoc præmisso, pone casum. iurisconsultus dicit, q posthumus habet querelam, siue sit de legitimis, siue de cognatis, cõtra talis posthumus, si non sit de suis, non põt esse, nisi alienus: sed talem non poterat quis instituere: & si instituisset non potuisset hæreditatem adire de iure ciuili. & sic reddidisset testatorem intestatum non adeundo. sic ergo imputatur sibi, quare non instituit: sed exhæredauit. ergo imputatur, cur intestatus non decessit quod fuisset, si instituisset. Sed hoc apud iudicem nemo posset imputare ad fundandum suam intentionem, q quia intestatus non decessit, ergo benè fecit exhæredare, & sic querela videtur nõ competere. sed r̃ndet in uersi. Non enim. q immo potuit eum instituere, quia non prohibetur institutio de alieno posthumo, licèt ex ea non possit hæreditas adiri de iure ciuili: quia sunt
2 alia remedia de iure prætorio, vt sequitur. Ex secto iste † tamen non dicitur proprie posthumus: vt l. anniculus. §. falsum. de ver. sig. tamen pro posthumo reputatur, vt hic, & facit ad quæstionẽ, q si quis instituerit posthumos suos, videatur etiam tales instituere. & ita consuluit Bald. in ciuitate Lucana. pro quo est l. quod dicitur. de liberis & posthumis. alij dicebãt contra, q non videtur institutus, ut l. commodissime. de liberis. & posthumis.

1 *Testamento infringendo, vel eum admitti cuius non intersit.*
2 *Res inter alios acta, quando alijs prodesse dicatur.*
3 *Testamenti inofficiosi agens cuius non intersit, a quot personis repelli queat ac quousque.*
4 *Exceptio, sibi nullum ius competit, quę exceptio sit. Et quę sua non interest*
5 *Libellus hoc solo ineptus, quia non interest agentis, non propter remedium intentatum, non potest reijci, vt ineptus. Et quid contra, & item si propter ineptam conclusionem.*

§. Si quis ex. Sententia rescissoria testamẽti lata ad petitionem eius, cuius non interest, prodest his quorum interest. hoc dicit multum singulariter hic §. Nota.
1 † q ad rumpendum testamentum admittitur ille, cuius non interest. Item no. q sententia iniusta dr̃ annullata. In gl. quæ oppo
2 nit, C. res inter alios acta &c. solue melius: quia † aut ille, q agit, poterit sibi aliquid dari, vel fieri & tunc alijs nõ prodest, nec nocet: vt in cõtra. Aut petit aliquid rescindi, vel cassari, & licet sua non intersit, alijs tamen prodest, vt hic. Istam solutionem ponit Inno. in c. super his. extra de accusa. & not. solut. Bal. & dic, vt per eum ibi de materia huius. §. vel dic, q in actione rescissoria, si fertatur pro actore alteri prodest, vt hic, secus si contra. uel si ferat̃ declinatoria, aut introductoria. quod plene examina s̃m Cyn. in l. secunda. C. quibus res iudicata non nocet. Item in fi. glo. nunquid querela sit accusatio, vel actio? glo. determinat q non: sed est quoddam medium. & bene, s̃m Bart. qui tenet, q est officium iudicis. Et pone casum in filio, qui fuit exhæredatus. nepos, vel alius cognatus intentauit querelam dicens testm̃ inofficiosum propter exhæredationem filij. poterat quidem repelli, quia non intererat sua, sed filij. Si tamen repulsus non est, valet sententia
3 ad eius petitionem lata, non tamen prodest sibi, sed filio. † Sed a quo potest repelli? dic, q a tribus, scilicet, ab hærede q̃ quẽ agit, vt hic. & arg. de elect. c. cum inter R. seniorem. & de testi. c. ex parte. el primo. & quod ibi nota. item a iudice, qui interrogabit eũ, quod ius habet in hæreditate. & quia respõdere non poterit, eũ repellet. ut no. C. de transactio. l. vbi pactum. in gl. magna. & i fra de bon. libe. l. qui cum maior §. primo. &c. examinata. de iud. in glo. si patris. Item a filio exhæredato, quia sibi primo loco competebat ius agendi, vt l. sæpe, insta de re iudi. Sed usque ad quod tempus? dic, vsque ad contestatio. litis, post non quia querela, quam intendebat vere competebat, licet non sibi, ita no. Innoc. de accusatio. in c. super his. & de procura. c. qñ nostra. vbi vide. & per glo. in dicto c. ex parte. de testib. Si autem querela quam intentabat nullo modo competebat, ut quia dicebat se exhæredatum, cum non esset, puto, q possit opponi vsque ad sententiã,
4 sicut quælibet exceptio peremptoria. hæc † enim verè est peremptoria: quia perit ius intentatum. C. sentẽtiam rescin. non posse l. peremptorias. sed prima, quia sua non interest est dilatoria, quia ius intentatum non perimit: cũ vere competeret: sed repellit agen. Plus dico: q si lata esset sententia: isto casu ad petitionem agen. in qua exprimeretur eum cognatum: & exhæredatum: qui tñ erat talis: quod nõ poterat querela cõpetere: nõ ualet sententia tanquam continens iuris errorem expressum, vt l. 2. C. qñ prouocare non est necesse. & l. si expressim. de appellat. Si vero sibi cõpeteret pro parte, sed ageret in totum: tunc dic, vt infra eodem. l. qui repudiantis. §. j. & tangitur in l. Papin. §. sed
5 nec impuberis. & l. mater decedens. Ex prædictis no. † q qñ libellus est ineptus ex hoc solo: quia non interest agentis: non propter remedium intentatum: quia uere competebat: non potest reijci, nisi vsque ad litem contestatam. vbi uero pp remediũ intentatum: quia uere non competebat, tunc usque ad sententiam, & aliquando post, vt dixi. Si vero pp malam conclusionẽ libelli, tunc in quacunque parte iudicij põt repelli, vt nota. per Cy. in l. j. C. vt quæ desunt aduoc. partium. ita intelligitur c. examinata de iudi. si tamen non opponatur, videtur ualere sententia: potest tamen rescindi in causa appellationis, ut in c. cum ad sedem. de restitutio. spoliatorum. sed si pp solam actionem, dic: ut per Innoc. in dicto capitulo examinata. An autem iste §. locũ habeat in contratabu. credo, quòd non, quia per contratabu. nõ reducitur ordo ad casum intestati: ut ex l. duob. §. fi. cum l. seq. de contratab. nec in iure dicẽdi nullum, ut l. antiqui. in fi. si pars hær. pet. in gl. pro quo uide gl. super uerbo, scilicet, directẽ. in j. solutione. in l. Pap. §. h. j. eo. nisi probetur.

§. Si quis instituta. Querela præparata transmittit̃ ad hæredem. & dicitur præparata per citationem, uel libelli oblationem h. d. Vsque ad legem Pap. Bart. Controuersia. nota, q dr̃ cõtrouersia, etiam lite non contest. de quo per Cy. in l. si quis maior. C. de transactio. in glo. super uerbo hæredem. nota, quò sumitur suum, hic, pro posteritate sua. ut l. si quis fil. in fine. C. eo. tit. quia mater transmittit ad filium, qui tamen non est suus auo materno. Ex quibus no. q interdum capitur suus largè pro posteritate sua, ut dixi in l. Gallus. s̃. nunc de lege. de lib. & posth.

L E X VIII.

L. Papinianus. Querela etiam præparata licèt trãseat ad hæredem, ut s. l. prox. non tamẽ ad patrem, quia non est hæres filij, sed occupat bona iure peculij h. d. tex. cum glo.

§. Si quis post. Non potest quis redire ad querelam, cui semel renuntiauit tacitè, uel expresse h. d. tex. cum glo. & adde l. cum mota. C. transactio. Et no. glo. singularem hic, quæ uidetur uelle, quòd intentans querelam, si non comparet in termino peremptorio, uidetur renuntiare querelæ, sicut si sibi esset assignatus terminus ad agendum. ut l. diffamari. de inge. & ma. & de remissio. pig. l. si eo tempore: Et idem uidetur sentire in criminalibus, ut accusator non comparens in termino peremptorio ad litigandum uideatur desistere ab accusatione: secus in ciuili. quia tantum circunducitur edictum: ut l. & post edictum. §. j. s̃. titu. primo. Sed Bart. hic, & Doctores idem dicunt in criminali. quod proceditur, sicut in ciuili: ut l. absentem. de pœnis. l. inter accus. de publi. iudi. Sed tu dic, quòd pro glo. uidetur casus in cap. licet. de accusatio. & ibi expresse per Innoc. in glo. quæ incip. Sed quare, ubi no. q accusator, qui non comparet in termino, uidetur renuntiare accusationi quem nullus alle. & tene menti.

§. Si Imperator. Dignitas instituti nõ excludit querelam. hoc primo. Item testamentũ militis, qui desinit militare subiacet querelæ, nisi decesserit infra annum missionis. hoc dicit cum principio l. sequen. usque ad §. sed nec impuberis. No. circa glo. quod magis est priuilegiata legitima filij, quam legata pia. & semper alleg.

1 *Pupillari expressa matrem excludi,& quid in tacita nu. 5.*
2 *Pater pupillo filio turpem personam substituere potest.*
3 *Pupilli tabulę,quando patris testamentum,& quando ipsius pupilli esse dicantur.*
4 *Substitutionem pupillarem filij testamentum esse.*
6 *Legata sine testamento consistere possunt,substitutio non potest.*
7 *Pater turpis persona pupillariter filio non substituit.*
8 *Testamento per querelam rupto, cur omnia in eo rumpantur, non item rupto per contratabulas.*

§.Sed nec Impuberis.

Tabulæ pupillares non
pñt p matrem vel fratrē
impuberis, uel fratrem testõris p querelam expugnari, si tñ pris
testm̃ fuerit ex toto rupiũ, per q̃relam rumpunĩ ẽt tabulæ pup.
1 secus si p patre.h.d.no.Et ail.† q͛ expressa pupillaris excludit ma
trem.secus in tacita: vt l.precibus.C. de impub.& alij substõ. ubi
hr̃ utrunq.in c.si pater.de test.li.6.Item ex tex.coniuncta glossel
2 la,quæ incipit,sui substituit turpem p̃sonam.no.q͛ † pr̃ põt filio
pupillo turpem personam substituere,qđ est expressum.in l.si is
qui.de vulg.& pup.in tex.& gl.In tex.s.cui nihil erat relictum in
pupillari substitutione,cum tñ debeat hr̃e legitimam.D.Grego
3 rius de Gilis dicit pro intellectu huius §.q͛ † quotiescunque est fa
uor pupilli,testm̃ pupillare dr̃ esse pupilli,nõ patris. vbi verò est
fauor eiusdẽ,q͛ non sit suum,sed patris,ut hic, qñ mater agebat
tunc dr̃ patris,& nõ suũ.h.d.in l.Iul.de aeq.hær.& ibi probar̃ in
l.cum antiquiorib.de iur.delib.in l.si filius qui patri.de vul.in re
petitione sua.& l patris.eo.ti.de vulg.ita dicit fore hunc §. intel
4 ligendum. Testm̃ & pupillarem substõnem,quæ † est testm̃ filij.
Hoc fecit.aut ergo mr̃ conquerit̃ de filio,& non põt:qa filius nõ
fecit,sed pater. aut conquerit̃ de patre:& idem,quia pater in nul
lo sibi tenebatur.Patris frater.qui dicebat turpem person᷉a subs-
stitutam.& sic sibi debuisse relinqui lr̃mam de bonis filij postq̃
pater fraterq.suus testm̃ fecit: sed non admittit̃:nam aut ɔqueri
tur de fratre patreq.pupilli, & non põt, quia non testabatur de
bonis suis,sed impuberis. Aut de pupillo,& idem : quia pupillus
in nullo sibi tenebatur:ut ĩ eo.l.1.Frater impuberis.l. exhęreda
tur in testõ patris,qui dicebat substõnem inofficiosam.quia tur
pis persona substituta,s.excluditur ea ratione,quia frater. & sic
bona remanebũt penes substitutum. Si tñ vult querelare testm̃
patris,in quo exhæredatus est,& in quo pupillaris substõ conti-
netur: admittitur,& si obtineat,& rescindat in totum: rescindit̃
ẽt substõ pupillaris.& bona deuenirent ad eum ab intestato.Sed
si pro patre:remanet substõ,& ẽt bona pupilli penes substitutũ.
Si pris.s.testm̃.Non dixit.s.inofficiosum.Sed si in pr̃is.s.testõ.Ob
tẽtũ est.s.q̃rela.Nec hoc.s.pupillare testm̃.Valebit,quia rescisso
5 p̃mo,rescinditur pupillare. Not.† q͛ pupillaris expressa excludit
matrem,secus in tacita, quæ non admittitur s̃m aliquos aliquo
modo.Alij,& uerius dñt,q͛ admittitur, sed non habet effectum:
quia matre mortua uenit substitutus uigore tacitæ pupillaris.q͛
non faceret,nisi nullo modo compreheñderet.ut est casus singu-
laris in l.si.in §.fi.de inst.& subs.Et no.q͛ hoc uerum in tacita ver
bis & mente secus si verbis tacita mente tñ expressa,ut in com-
pendiosa,quia illa excludit matrem,ut est casus.in c.si pater. de
test.li.6.& l.Lucius.de vul.Item no. q͛ ista substitutio pupillaris
conseruatur per auth.ex causa.s̃m Dy.in l.1.de vulg.& pup.licet
6 quidam ꝯ.quia licet per illam Aut.conseruentur legata illa† tñ
possunt esse sine testõ:substitutio autem nõ.Sed cõis opinio est,
q͛ immo cõseruatur per dictam auth. quia ẽt conseruantur iure
7 le,quæ non pñt fieri nisi in testõ.Itẽ† no.hic s̃m Bar q͛ pater tur
pis persona non põt substituere filio pupillariter : quia sicut re-
mouetur ab administratione eius in uita: quia pater utilis actio
nem de dote intentare non põt.ut l.soluto mat.in ti.sol.ma. ita
& in morte sibi remouetur. In gl.1.an admittatur variatio? Do-
ctores ponunt.in l.1.C.de fur.& multi distinguunt, q͛ aut circa
diuersa:& admittatur,licet iste tex.modicũ faciat. aut circa idẽ,
& tunc aut in eadem instantia,& non põt:aut in diuersis:& tũc
aut obtinuit:& non põt variare.aut succubuit,& põt.vt l.Aemi
lius.§.idem quęsiit.de lib.lega.dic tamen: vt ibi.Item nota fi. hu-
ius gl.melius declarantem,vtrum sit testamẽtum patris. vel filij,
8 q̃ alia.& Bal.semper alleg.In glo.fi.quę † est ratio: quare testõ ru-
pto per querelam omnia rumpuntur.secus per contratab. quia
querela est remedium iuris ciuilis: & põt facere desinere esse hr̃
dem: secus in contratab.quæ est de iure prætorio: pro quo vi-
de gl.in l.in substitutione de vul.& l.ex duob.in gl.alleg.

1 *Legitimam relinquere ffforum tempore,nõ satis fuerat quoquo relicti titulo.*
2 *Donatio mortis causa,num in legitimam computetur.Et quid in donatione inter viuos.*
3 *Legitimam si mortis causa filio pater donet, num possit filium postea efficaci testamento causa non inserta exhæredare. Et exhæredationem etiam hodie sine causa,quandoque valere. num.seq.*
5 *Legata ac mortis causa donationes hodie æquiparari.*
6 *Legata, hodie in legitimam imputari,qualiter intelligendum sit.*

§.Si quis mortis.

S filius habeat tm̃.q͛ sufficiat a
gitimam per donationem cã mor
tis,non potest habere querelam.h d.G o.dicit.q͛ hodie hoc non
sufficeret:quia debet hr̃e iure instõnis,vt in § aliud quoque ca-
1 pitulum.& sic innuit.q͛ † s̃m ista tẽpora non requirebatur insto,
sed poterat relinqui quoquo relicti titulo,quod est falsum:nam
ẽt s̃m ista tempora dẽbat filius hæres institui,vel exhæredari, alr̃
erat testm̃ nullum,vt l.Gallus.§.in omnib.de lib.& posthu.vnde
dicebatur præteritus ẽt si per fideicommissum rel cta erat hr̃di-
tas,& poterat dicere nullum,vel intentare ꝯtab. tanquam præte
ritus,vt est casus in l.ita tñ.§.qui rogatus.ad Treb.& no. C. eo l.
sancimus.§.cum aũt.Vnde oportet te intelligere istũ text. quod
iste filius,cui facta erat donatio,fuit postea exhæredatus,vel fuit
2 sibi relictum aliquid iure instõnis.nam † tunc computabit sibi in
ltimam illam donationem , & si non sufficeret, aget ad supple-
mentum,vt J.e.l.si non mortis.Quod intelligo verum,ẽt s̃m ista
tpa.vt ibi dicã.donatio vero inter viuos sifr imputatur in legiti-
mam,si sumit effectum post mortem, vt quia facta filio in ptãte,
vel.l.filium quem hr̃rem. C familiæ ercis.Si vero sumit effectum
in vita,vt facta filio emancipato:tunc non imputat, nisi sit dctũ
expresse.ita intelligitur d.l.si qñ. §.& generaliter. & l. sancimus.
post prin.C.eodem.& ita fecit Accursius.cum emancipauit filiũ
suum.de hoc per Cy.in d.l.filium.& per Bar.in l.in quartam.ad l.
5 Falcidiam.Et nota.† q͛ puto,q͛ etiam hodie remaneat secũdum
verum intellectum iste §.incorrectus.s.q͛ si pater filio donaret le
gitimam causa mortis, sufficiat ipsum postea exhæredare, etiam
sine causa,& valebit testm̃,postquam habet legitimã: quia tunc
requiritur causa,quando nihil habuit.Nec obst.§.aliud quoque
capitulum vbi videtur expresse dici,q͛ non sufficiat donatio,sed
requiratur institutio:quia illud est verum,nisi exhæredetur,etiã
4 sine causa.Nam † & alias valet,etiam hodie exheredatio sine cau
sa,vt no.in l.cum filio.de vulg.& pup.& C.eo.l.filia matrẽ. & ita
tenuit in repetitione l.filio p̃terito.Tholosæ,& Auenion. vt di-
ctum est,& vide l.etiam.§.si ex debita.& l.si verò.§.1.de bo.liber.
& l.sequẽs quæstio.de le.2.& l.si patronus testõ. in prin.de bon.
liber.Contra præmissa opp.dictum est ŝ.q͛ donationes cau.mor.
computantur in quartam. Contra.etiam legata non computan
tur in quartam . probatur s̃m ista iura , quia filius agnoscendo
qualecunq; legatum, etiam minimum excluditur a querela , vt
l.si is qui.§.fi.J.eo.cum si.ergo non cõputatur in quartam. Si n.
5 computaret,ageret ad supplementũ.Sed ita est,q͛ † legata,& do-
nationes cau.mor.æquiparantur,vt l.etiam.§.si ex debita. de bo.
lib.& l.fi.de dona.cau. mor. igitur concluditur,q͛ sicut donatio-
nes cau.mor.computantur in quartam,ita & legata.Solu.dico,
q͛ legata,& donationes causa mortis in hoc differunt:quia don.
causa mortis fit volen.& acceptanti, l.inter mortis. J.de donat.
cau.mor.& ideo ex quo scienter aliquid capit,videtur renuntia-
re querelæ,secus tamen in legatis,quæ fiunt surdo, & absenti, vt
l.cum pater.§.surdo. de leg.2. & ideo nisi legatum post mortem
agnoscat,non videtur renunciare querelæ.Sed dices tu,idem est
in vtroque,quia ex quo agnouit,non agit querela. respondeo,q͛
non,quia vbi quis accipit donatio.cau.mor.videtur iudicium te
statoris approbare,quantum ad hoc, vt non habeat querelam,
non tamen in totum approbat quin postea possit agere ad sup-
plementum quartæ,secus tamẽ in legato . quia illud agnoscitur
post mortem,& scitur tota voluntas testatoris.& ideo agnoscen
do videtur omni iuri renuntiare,quod secus est in don.cau.mor
6 tis,vbi eligitur quædam media via , vt dictum est .hodie † tamen
imputantur legata in quartam, vt l.omnimodo.C.eod.quod in-
tellige.si aliquid sibi relinquatur iure institutionis,per ea quæ di
xi.in l.si filius qui in potestate.de liberis,& posthumis. Sed vna.
l.est,quæ turbat spiritum meum in l.si Mæuio.§.1.de bon.lib.vbi
videtur probari ,quod legatum etiam iure isto computetur in
quartam,quia si acceptetur, & nõ sufficiat agitur ad supplemen
tum.Sed dic q͛ illa loquitur in contratabu. quæ competit patro
no,qui non potest agere præteritus,nisi ad quartam suam dunta
xat.& ita non reducit ad causam intestati omnimodo,ut l. Pan-
tonius.si quis a pa.fuerit ma.& l. si cum patrono. de contratab.
hic uero loquitur in querela, quæ reducitur ad casum totaliter
intestati,si agatur simpliciter.Sed contra præmissa opp q͛ immo
eo ipso,q͛ quis disponit de sua re uidetur reuocata donatio cau-
sa mortis,ut l.non omnis.& quod ibi no.si certum petatur,& ẽt
si obligetur. argum.in l.in fideicom.& l.11.§.si rem.de leg.3.Sol.
illud est uerum , ubi sit certa dispositio super re. uel rebus causa
mortis donatis,secus si non super illa,licet fiat alia dispositio,ut
probatur in l.sequens quæstio.de leg 2.tene menti ista,quia non
repenes scripta Paulus.

1 *Substitutio pupillaris num grauamen dicatur.*

§.Si quis Impuberi.

Per pupillarem substitutio-
nem non uidetur filius gra-
uari,& ideo non habet querelam.h.d.Secus si per fideicommis-

ſum, quod dic, vt plenè nor. C. eo. l. ex tribus. Impuberi inſtituto
&c in ſola legitima. Querelam. videbatur ꝯ. quia ſm iſta tempora
dabatur querela etiam illi, cui relinquebatur legitima, ſi poſtea
grauabatur in ea vt dixi. ſ. eo. l. j ſed verum erat, ſi per legatum,
1 vel ſideicommiſſum. ſed † pupillaris ſubſtitutio non dicitur gra-
uamen eo, ſed prouiſio filij, quæ poteſt fieri etiam in legitima: ſed
fideicommiſſum, vel legatum non, vt l. quoniam. C. eo. & l. cohę
redi §. cum filio de vul. & pup. Paulus.

§. Quoniam autem. Quarta pars eius, quod qs habiturus eſt ab inteſtato, q̃ dr legitima, excludit querelam, ſi ſibi relinquat. hoc primo. Itē exhæredatus, qui non admittit, ſed admitti ſperatur, facit partē alteri exhæredato, vt non admittat ad querelā, niſi pro portione quā eſſet habiturus ab inteſtato. hoc ſecundo. Et inter deſcendētes fit ſucceſſio in ſtirpes, non in capi. quia tm̄ habebunt plures deſcendentes ex vno pro legitima ſua, quantum debuiſſet habere ille, a quo deſcendunt. hoc tertio. & vltimo. Sufficit. l. ſi relinquatur. Exhæredati. Et vnus agit querela, alter tacet. qa p quinta parte agit. Sexcuncia. i. dicete, ꝙ ſi illi qui ſolus deſcendit ab vno relinquat Sexcuncia. i. vncia cum dimidia, excludit a q̃rela, ſed in aliis tribus, qui deſcendunt ab altero, ſi cuilibet eorum relinquatur Semuncia. ſiſt excluditur a querela, quia inter omnes tres non debent hēre, niſi unciam cum dimidia: ſicut pater eorū ſi viueret, de qua quemlibet ipſorum tangit ſua vncia.

1 *Aes alienum legitima potentius eſt.*
2 *Filius in bonis paternis creditoribus hæreditariis, an præferendus ſit.*
3 *Relicta pro reſarciendis reſtituendiſque uſuris, & malè ablatis æs alienum dici.* 5
Vſurarium, & hominum, & Dei debitorem eſſe.
4 *Sepultura humanitas maior, quàm debitum naturæ.*
5 *Libertates legitima fauorabiliores. Et an legata ad pias cauſas legitimam minuant. & quæ dicantur pia legata.*
6 *Falcidia iure inſtitutionis, an de libertatib. detrahi queat.*
7 *Falcidiam in legitimam imputari. Et an duas filius detrahat quartas.*
8 *Cautela filio inſtituto cui nihil ex inſtitutione commodi futurum eſt, ut teſtamentum impugnans ab inteſtato ad hæreditatem perueniat, & in edictum ſi quis omiſſa cau. non incidat.*
9 *Pater in legandis libertatibus, an poſſit filij legitimam in totum tollere. Et an ea ſaltem ſtatuto tolli queat.*
10 *Subſtituti datio ſui hæredis exiſtentiam tollit facitque, ut liberum ſit ſuo ab hæreditate abſtinere. & de neceſſario uoluntarium hæredem facit.*
11 *Querelam inſtituto aduerſus vulgariter ſubſtitutum quandoq. dari.*

§. Quarta autem. Legitima intelligit̄ deducto ære alieno, & funeris impenſa, & ſeruis libertate donatis. & ex cā grauaminis filius inſolidum inſtitutus pōt repudiare, & hēt q̃relam ꝯ ſibi vulgariter ſubſtitutū, & non incidit in edictum, ſi quis omiſſa cā teſta. ſi repudiat ex teſtō, & recipit ab inteſtato, quia non facit in fraudem legatorū, ſed vt patris fraudem excludat. h. d. Bar. & eſt ſcrupuloſus §. tñ vtilis. Et diuiditur. Nam primo q̃rit, vtrū ęs alienum, & funeris impenſa de patrimonio deducantur & dicit, qđ ſic, vnde filius de reſiduo tantum dēt hēre quartā. vt ſi erant in bonis ccc. & æs alienum cum funeris impenſa aſcendebat ad centum, deducuntur de patrimonio centū. & ſic non valeret patrimonium niſi ducēta, de qbus debet habere quartam. l. quinquaginta. hoc
1 primo. Nota † gl. quod legitima æs alienum eſt, potius quam
debita iure naturæ. contrarium videbatur, quia etiam legitima
dicitur debita, ſicut æs alienum, vt l. eum ratiq. ff. de bo. dam. tñ
hic probatur, ꝙ non eſt ita debita, quia præualet æs alienum. Et
ideo gl. dicit, in l. cum emancipata. C. de iur. & fac. igno. quod legitima non dicitur debita, ſed quaſi debita, ut l. fin. in princip. de
cura. furio. & hic probatur. Ex hoc etiam ſequitur, quod ſi tantū
eſſet in ære alieno, quantum in bonis, filius nihil deber hēre p legitima, per quod videtur, ꝙ ipſius præteritio, vel exhæredatio
tunc non noceret, qa pater non delinquit non relinquendo ſibi
2 legitimam quam habere non dēat. Tu † dic, ꝯ. quia ſaltem filius
præfert creditorib. in bonis paternis, quia poteſt retinere bona,
& offerre debitum propter affectionem, forté quam habet ad
bona, quæ fuerunt anteceſſorum ſuorum. Et ideo ſaltem ratione affectionis debebat ſibi relinqui. alias habebit querelam, uel
contra. uel dicet nullū. Probatur in l. libertus qui ſoluendo. ĵ. de
4 bo. liber. quæ l. eſt ſingularis. Item † adde, quod etiam illa, quæ teſtator relinquit reſtituenda pro uſuris. & malè ablatis dicuntur
æs alienum, & debent de hæreditate primo deduci, quam legitima deducatur. Ideo, quia pro qualibet eſt debitor Dei, & etiam
hominum. licet ignoretur qui ſunt. 13. q 2. pro obeuntibus. ita
conſuluit excellens Doctor Federicus de Senis. conſilio 243. &
eſt valde menti tenendum. Item not. quod ſi in hæreditate non
eſſent, niſi decem floreni, & illi ſint neceſſarij pro ſepultura teſtatorum, non poteſt filius de illis petere legitimam, & relinquet
3 patrem in ſepultum, quia † maior eſt humanitas ſepulturę, quàm
debitum naturæ, hoc probatur hic. Secundo quęritur in verſiculo. Sed an & libertates, quid de ſeruis, quibus eſt relicta libertas, utrum deducētur de patrimonio, ſicut æs alienum, & hic quinque facit. Primo format q. quando extraneus eſt inſtitutus inſolidum, filio uero eſt aliquod relictum pro legitima, quod ſufficit ſi ſerui non deducantur, ſed ſi deducantur non ſufficit, ſecundo antequam ad iſtam reſpondeat, format eandem q. in aliis terminis. ſcillcet, quando ipſe filius fuit inſolidum inſtitutus, & multis ſeruis relicta libertas, qui ſi computentur in patrimonio data libertate, non remanet ſibi tantum, quod ſufficiat ad legitimam, verum tunc filius habebit querelam. tertio ad utranque quæſtionem reſpondet. quarto ex reſponſione ſecundæ quæſtionis mouet unum inconueniens. quinto ad id inconueniens dat remedium. ſecunda ibi. & nunquid. tertia ibi, poteſt dici. quarta ibi, cum igitur. quinta ibi, niſi forte. Quæritur igitur de primo ſi ſunt ccc. in bonis. & tot ſerui, qui valent centum, quibus omnibus eſt relicta libertas & extraneus inſtitutus, filio vero ſunt relicta quinquaginta. Certè ſi ſerui computant in patrimonio cum valeat patrimonium ccc. filius non habet legitimam, quia deberet habere 75. de ccc. Et ſic habebit querelam, & reſcindet teſtamentum, & libertates, ſed ſi ſerui deducantur, cum non remaneant, niſi ducenta, reperit ſe habere quartam de ducentis, & ſic non habebit querelam. Quæritur qd iuris? Reſpondet iuriſcōſ. in verſicu. poteſt dici hoc modo, ſcilicet quartam detrahendam deductis libertatibus. hoc eſt dicere, quod ad hoc, quod ſciamus an habeat quartam iſte filius, debent deduci de patrimonio dicti ſerui, & uidere deinde, an in reſiduo habeat quartam. in caſu
5 igit̄ iſto, ſi hoc fiat, iam reperit filius habere quartam. No. † igitur
libertates eſſe magis fauorabiles, quam legitima, quia legatum
libertatis ſimile eſt patrimonio, nam ſeruitus morti comparat̄,
& pium eſt reducere quem de morte ad uitam, per quod videretur, ꝙ idem eſſet de legatis relictis ad pias cauſas, puta pauperib.
uel in legato alimentorū, uel in legato dotis: omnia em̄ iſta ſunt
pia, ſicut libertas vnde æquè bene uiderentur deduci de hæreditate, antequàm legitima filij. & quòd non deberent deſalcari ad
ſupplementum legitimæ, contrarium eſt uerum, quia legitima
pręfertur his legatis. ita intelligitur glo ſ. eo. l. Papi. §. ſi Imperator. quæ dicit, patrem non poſſe relinquere Deo, & ſic ad pias
cauſas in præiudicium filij. quod tene menti: fauorabilior em̄ eſt
libertas per quam quis de morte reducitur ad uitam, q̃ iſta legata, per quæ prouidetur, quòd quis non moriatur. nam & aliunde forte poſſet ei prouideri, ne moriatur, quàm per iſta legata. ſđ
ſeruo non poteſt prouideri, ut reducatur ad uitam, niſi per libertatem relictam. Sequitur verſiculus. & nunquid. & hic ſtat tota
difficultas. hic format eandem q. in aliis terminis. ſ. cum filius ſit
inſolidum inſtitutus. Pone in patrimonio ualente ccc. vbi erant
tot ſerui, q valebant quinquaginta. quib. oīb. eſt relicta libertas:
vnde ſi liberentur non remanet filio legitima, quæ eſt quarta
pars de ccc. ſi ſerui computentur in patrimonio, & ſic 75. ſibi vero non remanent niſi quinquaginta, unde aget querela. ſed ſi
deducantur, non ſolum remanet legitima, ſed totum, quia deductis ſeruis non cenſetur ualere patrimonium, niſi quinquaginta. de quib. quarta pars ſunt 12. cum dimidio, quæ ſola debuiſſet
habere filius: ſi alter fuiſſet inſtitutus. nunc autem non ſolum
12. tm̄ habet, quæ ſunt quarta pars patrimonij: ſed etiam quinquaginta: quę ſunt totum patrimonium. Quæritur quid iuris.
Iuriſconſultus arguit, ꝙ non habet querelam per talem rationem, licet omnibus ſeruis ſit relicta libertas, tamen filius, ex quo
eſt inſtitutus, poteſt detrahere Falcidiam de legatis iure inſtitutionis, quę falcidia eſt quarta pars totius patrimonij, & ſic de oībus ccc. iſta verò Falcidia computatur in debito iure naturę. Nā
qualitercunque filius habeat quartam partem bonorum, ſufficit, quia non debet habere duas quartas. ſed hic per Falcidiam
iure inſtōnis hēt quartam omnium ccc. ergo non poteſt cōque
6 ri. Sed Iuriſconſultus dicit, ꝙ iſta ratio nihil ualet, quia † Falcidia
iure inſtitutionis non detrahitur de libertatibus: quia non poſſunt liberari pro parte: & pro parte non. & ideo ſoluit quæſtionem per aliam rationem meliorem in deducendis libertatibus
ad quartam detrahendam. & ſi uis ſcire, an habeat quartam partem, deducas libertates. & tunc illud, quod remanet cenſet̄ patrimonium. filius autem iſte non ſolum quartam eius, quod remanet habet: ſed totum, ergo non poteſt habere quærelam. h. d.
Pone: quòd filius non poteſt detrahere duas quartas: ut hic dicā
gloſſ. dixit: quòd iſte tex. corrigitur: quia non poteſt hodie pater
filium grauare in legitima: & ſi grauat tollitur grauamen: ut in
Auth. de trien. & ſemi. §. prohibemus ubi tenet idem glo. quod
hic. ſed certe de libertatibus nihil dicitur ibi: nec videtur hoc verum: quia Iuſtinianus introducit. quòd tunc grauamen tolleret̄
quando ratione illius poterat agere querela, & hoc ad tollēdam
materiam ſubuertendorum teſtamentorum: ut patet in l. quoniam in prior. C. eo. ſed quando grauabatur p libertatem, non
poterat agere querela: ut hic. ergo vr̄, ꝙ nihil immutatū, ſecus eſſet, ſi nihil eſſet in patrimonio, niſi ſerui: quia non poſſet omni-
bus

bus hodie relinqui libertas in præiudicium filij, quoniam tunc
7 etiam olim competebat querela: vt j. versi. prox. Vltimo † no. quod
Falcidia imputatur in legitimam: & sic non potest filius detrahe
duas quartas facit j. ea. l. §. si quis impubes. & dicam in §. memi-
nisse. Item glo. propter dictionem, cum, reddit tex. scrupulosum.
nam sufficiebat dicere, si quis. sicut, si cum quis. unde aliqui dñt,
quod superfluit illa dictio. cum: aliqui transponunt eam ad versicu.
Falcidia autem. dicentes si cum. i. quãquis &c. legentes interroga
tiuè, & suspẽsiuè vsq; illuc, qui hẽt Fal. sed idem est sensus. Sequit
versi. cum igitur. hic est quarta pars in qua ponit inconueniens,
quod resultat ex prædictis. nam si pr̃ potest dando libertates mi-
nuere patrimonium, & per ɔ̃ns legitimam, nec filius de hoc pos
set conqueri, ut dictum est, sequeretur quod poterit filium hoc mõ
defraudare tota legitima: puta, si non sunt in hæreditate nisi ser-
ui. nam dando eis libertatem dicetur nihil esse in pr̃imonio: &
sic filium nihil deberet habere pro lr̃ima, quod est iniquum. Sed
8 ɔ̃sidetur, quod † hoc casu postq̃ pr̃ vult filium ex toto fraudare: filius
potest conqueri. & remedium est, ut si ipse non sit in ptãte con-
stitutus repudiet hæreditatem ex testõne. nam tunc si quidem
habet substitutum vulgarem, qui uelit adire, intentabit querelã
contra ipsum, per quam rescindit instõnes, & libertates. Si uerò
substitutum non habet, recipiet hæreditatem ab intestato, & le-
gata libertatum euanescunt. nec potest dici, quòd incidat in edi
ctum si quis omi. cau. testa. quia hoc non fecit in fraudẽ legato-
rum. quo casu loquitur ille tit. sed fecit ad excludẽdum fraudem
patris, quod facere potuit impunè. h. d. No. glo. quod † licet pr̃ pos-
9 sit legando libertates diminuere filio legitimam: vt s̃. versi. prox.
non tamen potest ipsam ex toto tollere. & sic facit optimè pro
opinion. illorum qui dicunt, quod per statutum non potest tolli ex
toto legitima filij, sed diminui sic. de quo per Cyn. C. de mino. l.
sancimus. & per Dy. in c. indultum. de reg. iuris. Item facit cõtra
illos, qui dant remedia qualiter pater possit defraudare filium le
gitima: quia fraude reperta nihil proderit cautela de qua p Dy.
in l. hæreditatium. de bon. authoritate iudi. possi. & in l. non vsq.
si quis a paren. fue. manu. per Bar. & per Hostiẽ. in c. Raynuuus.
& Raynal. de testam. Item no. dum dicit si non fuit in potestate.
nam si esset talis repudiatio sibi non prodesset: quia cum sit su[us].
& necessarius per repudiationem non desinit: ut l. j. §. qui sunt in
potestate. si quis omi. cau. testa. unde illa existentia sui hæredis
confirmat libertatem: ut l. cum quasi. §. sed si quis. de fideicom.
liber. & hoc uerum, quando non habet substitutum vulga. nam
10 † tunc datio substituti tollit existentiam sui hæredis, & sic ꝓdes-
set repudiatio. & est ratio, quia dando substitutum dat sibi licen
tiam abstinendi, & facit eum de necessario uoluntarium secun-
dum glo. hic positam, quam perpetuo tene mẽti: quia semper al-
leg. & est de hoc casus in l. si filius hæres. de lib. & posth. & inde q̃
ibi dixi. & hoc dicit gl. in effectu usque ad versiculum. querelam
11 instituet. Vltimo † no. quod instituto datur querela, quando gra
uatus est in legitima contra substitutum vulgarem, sicut datur
ɔ̃ hæredem: ut colligitur j. in §. vnde si quis. Nam isti æquiparan
tur: ut l. si Titio & Mæuio. §. Iuli. de leg. a. olim ergo sicut com-
petebat querela exhæredato, ita & instituto, & in legitima gra-
uato: ut dixi s̃. le. j. licet ab illo versiculo vsque in fin. multum in
hoc laborat licet non expediebat, hodie uero non procederet
consilium huius l. quia cum pro tali grauamine possit agi quere
la, ut hic, remouebitur de legitima ut C. eod. l. quoniam: secus in
casu, qui est s̃. prox. Pau. de Cast.

1 *Testatoris iudicium non uidetur approbare, qui a legatarijs aliquid accipit.*
2 *Nummum recipiens ex testatoris iudicio, an querelam & ius ad supplemen tum agendi perdat.*
3 *Conditionis implendæ causa datum in legitimam, num hodie imputetur.*

§. Si conditioni. Si filius aliquid percipiat ex iudi-
cio testatoris, etiam gratia condõ-
nis implẽdæ perdit querelam quam habet, uel habiturus erat, si-
ue ab hærede, siue a legatario percipiat. h. d. Et intellige duobus
modis. Primo in filio exhæredato, ut sentit prima gl. & tunc pu-
to, quod hodie corrigatur in hoc, quod dicit de legatario: quia le
gata remanent hodie firma. per authen. ex causa. unde recipien-
1 do † a legatarijs non videtur approbare iudicium testatoris, qa
l. approbat quo ad legata, & non ipse. Nam & si uellet reproba-
re: non posset. Prætetea etiam rescisso testamento per querelam,
cum ipse succedat ab intestato, legatarij deberent implere con-
ditionem in persona: ergo si primo recipit, non renunciat que-
relæ. & hæc est ratio demonstratiua: secus esset si reciperet ab in-
stituto: quia per querelam potest institutionem impugnare: vn-
2 de † recipiendo etiam unum nummum perdit querelam, vt hic.
uel dicas quod agat ad supplementum: quia illud non compe-
tit exhæredato, sed instituto. istud est nouum, & credo vetilli-
mum. Item secundo intelligitur in filio instituto in minori par-
te, quam sit legitima, q habebat olim querelam. Sed hodie corri-
gitur: quia agit ad supplementum: ut l. omnimodo. Item quia li-
cet olim recipiendo datum gratia condõnis implendæ perderet
querelam ut hic: tñ ius agendi ad supplementum hodie non per
dit, ut l. si quã. §. gñaliť. C. eo. & in Auth. vt cum. de appel. cog. §. cæ-
3 terum. Tertio † quia olim datum gr̃a condõnis implendæ impu
tatur in legitimam. vt hic. Sed hodie non: sed petet suppleri de ip
sis rebus hæreditarijs. & illud quod capit gratia condõnis, habe-
bit præcipuum: ut l. sancimus. §. repletionem. C. eo. & secundum
istum intellectum procedunt glo. duæ istæ, quæ aliter facerent
te uacillare. Vel dic, quod nec etiam olim imputabatur in legiti
mam datum causa condõnis implendæ, nec propter hoc exclu-
debat a querela. sed quia recipiendo iudicium testatoris appro
babat: ut no. glo. quæ incipit nisi.

1 *Legitima de rebus hæreditarijs hodie detrahi debet.*
2 *Hæres olim de restituendo grauatus, quatenus restituere cogebatur.*
3 *Filius legitimam & fructus eius ßorum tempore habere debebat, idq; in omni quarta generale.*
4 *Filius in proprietate institutus, an possit in usufructu omnino grauari*
5 *Legitima alijs accrescit, quando alterius pars diminuitur.*

§. Vnde si quis. Filius grauatus restituere ad certum
tempus fructus medij temporis in le
gitimam computat. h. d. Bar. & intellige de quarta Trebellianica
quę imputatur in legitimam: & etiam in eo, quod sibi deficiebat
ad legitimam. nam de utraque hic loquitur. sed primum de Tre-
bel. corrigitur per l. iubemus. C. ad Treb. quia detrahitur de bo-
nis hæreditarijs statim per filios primi gradus siue sint rogati sub
condõne, siue ad certum tempus, quicquid glo. hic dicat. p quo
facit glo. j. ca. l. §. meminisse. in fi. magnæ gl. Rõ, quia imputatur
in legitimam, & ideo censetur eodem iure. in quantum loquit̃
1 de legitima dupliciter corrigitur. Primo, † quia ipsa legitima de
bet hodie de ipsis reb. hæreditarijs detrahi. l. sancimus. §. repletio
nem. C. eo. Item quia non expectatur hodie, ut currat tempus,
& sic percipiant fructus pro lr̃ima. ut hic dr̃. nam per hoc patet,
2 quod † olim tenebatur hæres in toto eo, quod erat rogatus resti-
tuere: nec deducebatur legitima, sed hodie statim deducitur. Et
debet ipsam habere purè: vt C. eo. l. qñ in prioribus Ex quo seq-
tur, quod de ipsis rebus hæreditarijs deducitur nec expectatur la
plus tpis de quo vide per Cyn. in d. §. repletionem. vbi declarat
istum §. Ex semisse. cui tamen ab intestato debebantur octo vn-
ciæ: quia succedebat cum nepte ex altero filio, cui nepti debebat
tertia pars, & accrescebat isti filio. vnde legitima de octo vncijs
erant duæ vnciæ, quę dicebantur sextãs. i. sexta pars totius hr̃di-
tatis, qa diuisa in sex partes q̃libet pars continet duas vncias. Sic
ergo rogatus restituere semissem: pro trebellianica nõ põt detra
here, nisi quartam partem semissis. quem rogatus est restituere,
quæ est vncia cum dimidia: adhuc ergo restat sibi pro supplemẽ
to legitimæ media vncia, quam retinere non poterat ex Treb. &
ideo volebat intentare querelam ɔ̃ cohæredem: quod videbatur
olim posse ꝑ grauamen. sed dicit ɔ̃trium: quia cum istud graua-
men sit positum ad tẽpus, nõ est sibi præiudiciale. cum possit in-
terim recipere fructus, de quib. sibi satisfaciet. h. d. Sextans. i. duæ
vnciæ. Hæreditatem. i. illum semissem. Debitam portionem. i. to-
3 tam legitimam, & eius fructus. No. † quod etiam isto tpe fil[ius] de-
bebat habere legitimam, & fructus eius, quod est generale in oĩ
quarta: vt l. quod de bonis. §. fructus. ad l. Falc. & l. mulier §. si hæ
res. ad Treb. poterat tñ hoc tpe de fructib. fraudari, quando sibi
relinquebatur de proprietate, quam debet habere: vt si institue
batur insolidum, & poterat legare alteri vsumfructum bonorũ:
vt j. de vsufr. l. omnium. & de vsufru. l. idest vxori meæ. & sic inte
4 rim habebat nudam proprietatem. quod † hodie correctum est,
vt saltem quo ad legitimam non possit vsufru. illius legari: ut in
Auth. de trien. & semis. §. prohibemus. & no. in d. l. omnium. &
d. l. vxori. Not. glo. primam, quæ continet vnum bonum dictum,
5 s. quod † quando alteri pars diminuitur, legitima alterius crescit.
de quo dicam in l. si pars iudicãtium. & dominus Bal. dicit, quod
continet meram dulcedinem. Paulus.

1 *Remedia contraria sub conditione proponi simul posse.*

§. Si quis irritum. Duo remedia contraria nõ pñt
simul proponi etiam alternati-
uè: sed debet quis alterum eligere. hoc dicit multum nota. Sed
1 sub conditione possunt proponi, ut no. in l. j. C. quando prouo.
non est necesse. ubi possum dicere sententiam nullam, & si qua
est, appello. facit c. constitutus. de resti. in integ. & quod no. C. lo-
ca. l. conductorem. & j. de actio. empt. l. j. in prin. secundum Bar.
sed hic non ponitur disiunctiua libelli, sed disiunctiua legis. nec
ponitur inter duo contraria. sed inter comparibilia, dum dicit ir
ritum, uel ruptum. sed cum subditur, uel inofficiosum, ponitur
copulatiua. vnde non proponebatur disiunctiuè, sed copulati-
uè. si uero disiunctiuè forte admitteretur, nisi propter incerti-
tudinem repellatur.

§. Si filius.

§.Si filius. Querela potest proponi per filium in modũ exceptionis: sed tunc debet in ea concludere, & petere rescindi testm̃, sicut si proponeret per modum actionis. h.d. no. adde l. nec non. § exemplo. & quod ibi no. ex quibus cau maior. & l. si præteritus. ĵ. de contra tab. & quod no. per Bar. in l. nam & postea. §. si minor. de iureiu. Paulus.

1 *Sententia ffororum iure an in absentem actorem ferri potuit Et quid hodie.*
2 *Sententia, quando quis uenires puniendus in alio, quàm in quo sententia fertur, ut pœnam euitet, quod remedium subsistit.*
3 *Fisco applicatur, quod ab indigno aufertur.*
4 *Quarta duæ num hodie detrahi possint.*

§.Meminisse. Succumbens in querela per sñiam latam ꝯ ipsum præsentem perdit illud, quod ex testamento percepturus erat ad sui commodum, & applicatur fisco, secus si percepturus erat ad commodum alienum, vel ꝯ eum absentem lata sit sñia, uel ante ipsam sñiam destiterit.
1 h.d. Et si absente sed † quomodo poterat sententia ferri in eius absentia, cum esset actor sm̃ ista tempora: vt §. titu. j. l. & post. §. j. dic ꝙ se absentauit, post conclusionem in causa: ut l. quamuis in dubitati, & quod ibi no. C. ad leg. Iulia. de adulte. nõ ergo vr̃ bona ratio gl. ꝙ ista sententia lata ꝯ absentem videatur lata ex defectu probationum in casu isto: quia post conclusionem in cã, hoc non potest dici. & ideo dic, qui grauatur in uno, releuat̃ in
2 alio. Est † ergo remedium, ut cum quis sit propter sententiam latam contra eum puniendus in alio, quàm in quo lata est, se absentet, cum iudex vult ferre sentẽtiam, & euitabit pœnam, quod est mirabile. sed si cõstaret de fraude verè, vel præsumptiuè, hoc non prodesset sibi: argumen. š. de transac. l. cum hic. §. si lis. & ĵ. de rei ven. l. in fundo. Opp. quia hic dr̃, ꝙ usque ad sententiam licitum est pœnitere. contra de l. j. C. de plus peti. & l. libertus. š de in ius uocan. Sol. aut quis punitur in eo quod petit, & tunc añ litis contest. pœnitere potest: vt in contractu, aut in alio: & usque
3 ad sententiam, ut hic Item † no. ꝙ id quod aufertur ab indigno, applicatur fisco. pro quo l. Claudius. & l. mulierem. ĵ. de his quibus ut indignis. quæ ita probant, sicut hic. licèt gloss. contra. pro quo l. hæreditas. C. de his quibus, vt indig. & ibi ple-
4 nè per Bart. facit l. j. C. de secundis nup. dic, vt ibi. Item † not. gl. f. Treb. de quast. an hodie possunt detrahi duæ quartæ: quod est hodie expeditum iure canoni. in c. Rayn. & c. Raynal. extra de test. Pau. de Cast.

2 *Frater si eam personam hæredem instituat, quæ alioquin ab intestato ad hæreditatem ventura sit, potè filium, vel nepotes infames, aut viles, an eius testamentum alius frater per querelam impugnare possit.*
3 *Clausula codicillaris num legata filio exhæredato confirmet. Et quid in præterito.*
3 *Legatum relictum a filio præterito, num ab auth. ex causa confirmetur.*
4 *Legata ex clausula codicillari, an debeantur ex alia causa multum referre.*

§.Si quis impubes. Qualitercunque filius hēat quartam excluditur a querela: sed si de facto fuit admissus, & succubuit, non perdit eam, si a-
1 liunde q̃ ex testamẽto habeat h.d. No. † ergo, ꝙ sufficit una quar
2 ta. concor. š eo. l. 4. Item not. † ꝙ ista exceptio ubi non competit querela, uel talis actio, potest opponi in limine iudicij ad excludendum agen. & sic impediet litis contesta. facit. quod no. C. de transac. l. vbi pactum. item si non opponatur in prin. ad impediẽdum contestationem litis, põt opponi post ad impediendum victoriam, ut uidetur ibi, ꝙ si egerit nec obtinuit. quod est regula re in omnib. exceptionib. quæ impediunt litis conte. vt ĵ. de cõdi. indebit. l. eleganter §. si post. & ibi no. per Bar. & in c. j. de litis
3 conte. lib. 6. Exceptiones † vero quæ non periment ipso iure intentionem agen. sed elidunt, ut pactũ de non petendo, non põt a prin. opponi ad impediendum litis contesta. sed opponuntur ex postfacto. ut d. c. j. & C. de præscrip. long. temp. l. cum pro. Item
4 no. † ꝙ legitima dr̃ æs alienum. & ideo non potest filius in ea grauari. ut plene no. C. eo. l. ex trib. per Cy. non tamen propriè dr̃ æs alienum, ut dixi in §. quarta. Item ꝙ vbi competit aliud remediũ cessat querela. nam ad istam quartam diui Pij, filius habet condictionem ex le. š. de ado. l. si arrogator per quam condictionem si consequetur illam solam quartam, excluditur a querela, p quam fuisset cõsecutus totum, quod est notandum. & in hoc stat virtus istius §. quam nullus declarat. Diui Pij. quam consequitur per condictionem ex l. vt dictum est.

§.Si ex causa. Rescisso testamento per querelam, rescindũtur omnia in eo relicta, & præstita repetũtur a soluente directa, ab obtinente vtili, saluo ꝙ libertates, quæ semel ꝯpetierunt, si post quinquennium a fideicommissarijs agatur, sed directè bene reuocantur tunc hoc dicit cũ l. seq. Iac. de Rau. Suus hæres. Sed nunquid tempus mortis inspicitur ad hoc, ut quis dicatur suus hæres, vt §. Inst. tit. de hæredit. ab intest. Sol. quando nullum est factum testamentum, illud est uerum, sed ubi fecit testamentum, non inspicitur tẽpus mortis sed aditæ hæreditatis, ut l. si quis posthumos. §. si filium. de lib. & posthu. Bonorum possessor. si erit ille, qui obtinuit. Hoc f. bonorum pos. sic contendit. i. dicit, ut est filius emancipatus, q rescisso testamento nõ est suus hæres ab intestato, sed habet petere bo. poss. vnde liberi secundum ista tempora hodie admittũtur de iure ciuili, ut in Authen. de hæredi ab intestato. §. nullam ferè. i. ut plurimum. In glo. ibi, ipso iure. quæ non soluit. dic aut in hærede præsente, & præiudicat aut absente, & non, quia præsumitur pro absente: ut s. §. meminisse.

LEX X.

Si pars iudicantium. Si sententiæ iudicum sunt difformes: præualet illa, q̃ pro testamento fertur, nisi sit euidẽter iniqua. Item qui consequitur legatum ex testamento ad sui commodum repellitur a querela, secus si ad commodum alienum. hoc dicit. tota l. non perdit legatum. & tene menti.

LEX XI.

1 *Testamento rupto non rumpuntur, quæ ex testamento non pendent.*
2 *Et quis inde effectus sequatur. Et quid in donatione causa mortis. nu. seq.*

Etiam si. Succumbens in querela non perdit illud, quod extra testm̃ capit. h. d. Nota
1 † hic, ꝙ ea, quæ ex testamento non dependent testamẽto rupto, non rumpuntur. sicut hic in donatione causa mortis. Et est effectus, quia ad illorum confirmationem non requiritur aditio hæreditatis, secus si dependerent ex testamento.
2 vt l. eam quàm. C. de fideicommiss. pro quo. l. si quando delega. j.
3 † & ideo hoc in donatione causa mortis, quia eam confirmando in testamento videtur reuocare, & ita habet vim legati. vt l. sequens quæstio. de leg. 2. & dicta. l. si quando quod secus est, si nõ esset confirmata, quia tunc peteretur per condic. ex l. si quis a paren. quæ etiam locum habet in donatione causa mortis, vt est tex. cum glo. in l. cum pater. §. Mæuio. de leg. 2.

LEX XII.

1 *Dolo qui non capit capere videtur. Et petitio in non iure inefficax, in iure non præiudicat.*

Nihil interest. Qui percepit commodum ex testõ per se, vel alium suæ potestati subiectum, vel percipere potuit, sed fraudulenter omisit, repellitur a querela, secus si fuerit ausus percipere, sed petitio non habuerit effectum. Item secus, si percipiat
1 in consequentiam sine facto suo. h. d. tota l. not. † ꝙ qui dolo nõ capit capere videtur. Item no. ꝙ petitio inefficax in non iure, nõ præiudicat in iure. Paulus.

LEX XIII.

1 *Quartam ad querelam excludendam unam sufficere.*
2 *Exceptio ubi non competit querela, vel talis actio in iudicij limine opponi potest ad agentem excludendum. Et quid si in principio ad litis contestationem impediendam non opponatur, num ad victoriam impediendam post opponi queat.*
3 *Exceptiones quæ ipso iure agentis intentionem non periment, sed elidunt, quando opponi debeant.*
4 *Legitimam æs alienum dici, & ideo filium in ea grauari non posse.*

Titia filiam. Clausula codicillaris nihil operatur quando testamentum rumpitur per querelã, quia ideo defectus est in ea, quæ est in testamento: secus si testamentum deficit ex alia causa, quæ non subest ipsi clausula codicillari. h. d. no. & vide quod plenè no. per Bar. in l. j. de iure codicil. & quod plene no. de leg. 3. l. etiam. Filio legatum dedit. & filiam aliam præterijt. uel exhr̃dauit. & illa egit querela, & obtinuit: ista clausula codicillaris melius probat̃ hic, quam alibi Bald. Credat. idem, si non credat, ut l. j. in fin. de leg. 3. nisi essent tales uenientes ab intestato, quos si testatur sciuisset se habere, eos instituisset, & tot legata forte non fecisset. nã tunc quo ad eos nihil operabitur illa clausula: ut ĵ. de iure codicillo. l. si is qui. & l. cum pater. §. cum existimaret. de leg. 2. facit l. sicut certi. C. de test. mili. & l. si cum vel in vtero. eo. ti. Bal. In gl. soror. no. gl. istam no. ex qua singulariter infertur secundum Docto. ꝙ
5 † si frater eam personam hæredem instituat, quæ esset uentura ab intestato ad hæreditatem, puta filium, vel nepotes infames, vel viles, ꝙ frater non potest eius testamentum querelare. vt in ista glo. in prin. & ita limitatur l. fratris. C. eod. quod tenent oẽs Doct. quod facit in argu. ꝙ si statutum dicat, ꝙ filia non succedat patri, nec etiam fratri, quandiu erit masculus. ꝙ si frater filiũ suum, uel fratrem, uel patrem, turpes personas instituit, filia non venit obstante statuto ita determinatur per istam gl. no. quã te-
2 ne menti. Sed quæritur, qa videmus hic, ꝙ clausula codicillaris non confirmat legata filio exhæredato, quid in præterito? dic br̃, ꝙ si relinquantur ab ipso præterito, ꝙ non valeant, nec confirmantur per clãm codicillarem, vt est casus in l. ex filio. sm̃ verũ intellectum ĵ. de leg. 3. Aut fuerunt relicta ab hærede, & valent, & p̃stabuntur ꝓ præteritum venientib. ab intestato, vt l. j. §. sciẽdũ.

e. tit. &

3 eo.tit.& iste est uerus intellectus illius l. ſm Bart. Sed† nunquid
quando filio præterito legatur, confirmatur per authē. ex causa.
Certè Barto. ibi tenet, ꝙ non quia non ualet, & habetur pro non
scripto. & illa auth. tantum confirmat legata simpliciter. non au
tem a præterito relicta, ut ibi, in text. & glo. licet quidam ibi alle-
4 gent eam. sed non facit ſm Bar. Sed† ad id quid est hodie hoc ne
cesse scire, cum ex causa præte. itionis, uel exhæredationis, legata
debeantur, ut d. auth. ex causa. respondeo dla tantum loquitur
de legatis singularibus, sed per clausulam codicillarem, quis ui-
detur legare fideicommissum ultimo a ueniennb. ab intestato,
ut per Bart. ſin d. l. j. de iure codicil. Item refert in alio: quia si de-
beantur uigore illius authen. petuntur condictione ex l. illa, quę
est stricti iuris. si uero petentur ex codicillis: petentur actione ex
testamento. quæ est bonæ fidei, uel illi comparatur. ut l. minorū.
C. in quib. cau. in integ. restit. Paulus.

L E X XIIII.

1 *Testamenti rumpendi ordo, vbi est, est, & succedendi ordo.*
2 *Præcedentes extare, sed exclusos esse, & non extare paria esse.*
3 *Prætor in hæreditatibus ab intestato quot edicta fecerit.*
4 *Querelæ remedium quærere in sequentibus gradibus ex transmissione, & per successor. edictum longè differre.*
5 *Hæreditas filij patri non perinde debita, ac contra: & cur ita.*
6 *Amor paternus magis descendit, quàm ascendit.*
7 *Opus proprium diligit quisque magis, quàm ab eo diligatur.*
8 *Hæreditas filij, & si patri iure naturæ debita non sit, debetur tamen ex pietatis officio, quod naturali rei æquipollet.*
9 *Aliud in filij emancipati hæreditate ius maius, quàm in matris hæreditate habet.*
10 *Sententiæ acquiescere num uideatur, qui non appellat.*
11 *Filios per sententiam exclusos, uel temporis cursu a querela non ob id repelli, ab intestato si per alium testamentum rumpatur. Et querelam, & hæreditatem ab intestato diuersa esse.*
12 *Petitio hæreditatis, ante querelam non competit. Et petitio hæreditatis longioris uitæ, quàm querela.*
13 *Sententia contra filium in querela lata num ei noceat ueniens ab intestato, si per alium ipsi aperiatur uia.*
14 *Exclusio per repudiationem simpliciter facta plus efficit, quàm quæ per sententiam, uel temporis cursu fit.*
15 *Successorium edictum in querela de gradu in gradum, num locum habeat.*
16 *Præcedens in gradu exclusus, num obstet sequenti.*
17 *Dominij continuatio in filij persona de paternis bonis, an faciat, ut paternæ præteritio filij testamentum reddat nullum.*
18 *Actus ab agentis intentione denominari.*
19 *Querelam odiosam magis, quàm contratab.*
20 *Nepos per successorium edictum, num contratabulas habeat.*
21 *Possessio unde legitimi, & unde liberi in quo distent.*
22 *Præcedens in gradu, & item sequens excluso præcedente qualiter ueniant.*
23 *Charitatis naturalis naturæque officio nostræ posteritati aliquid relinquere obligamur.*
24 *Successorium edictum in iure agendi ad supplementum num locum habeat. Et ius agendi ad supplementum in locum querelæ succedere.*

PAter filium. ista est subtilis l. ex & habet mate-
riam subtilem, & altam. in succes-
sione contra testamentum filii præferuntur descenden-
tes parentibus, quibus exclusis parentes vocantur, quia
licet non sit eis debita filiorum hæreditas de iure naturæ, turba
to tamen ordine mortalitatis, ex officio pietatis non minus est
relinquendum, q̃ liberis, quibus est debita. h. d. no. Diuiditur: pri
mo loquitur, quando filij, qui præcedebant parentes, non erant
adhuc exclusi. secundo, qñ exclusi erant. tertio, quod dicit pro-
bat. secunda ibi, ꝙ si contra. tertia ibi: nam & si parentibus. Nota
1 †ergo tria in hac l. Primo, ꝙ ubi est ordo rumpendi, est & succe-
dendi. nam sicut filij præferuntur alijs in succedēdo, ut in auth.
in successione. C. de suis. & le. hæt. ita & in rūpendo, ut hic. facit
j. de ꝯtra. l. j. ver. j. Secundo no. ꝙ anteq̃ præcedens excludatur, se-
quens ad rumpendum non admittitur: sed eius intentio dr̃ pen-
dere. Ratio est: quia cum ad succedendū nō admitteret̃, nullum
locum possit facere sibi in rumpendo, uel irritando. ut j. de bo.
pos. ꝯtab. l. si post mor. §. liberi. ideo. n. quis rumpit, ut sibi locum
faciat: quod si facere non potest, non rumpit. ut hic. & j. de iniu
sto testamento l. nam & si sub condōne. §. rumpendo. si tñ facto
non admitteretur, tunc rumperet. licet non ad sui ꝯmodum. ut
s̃. eo. l. si quis ex. §. si quis ex his. & l. mater decedens. Et hæc facit
ad q. dicit statutum, ꝙ masculo existente fœmina non succedat,
utrum talis fœmina si sit præterita, uel exhæredata existente ma
sculo possit dicere testm̃ nullum, uel querelare? de quo dic ſm
quod no. per Bar. in l. j. §. si pater. de coniung. cum eman. l. j. & de
contrata. l. j. §. si & dicitur in l. si quis posthumos. §. si filium. c' li-
2 be. & posthu. Tertio† no ꝙ paria sunt præcedentes, non exstare,
vel extare, & esse exclusos: quia neutro casu obstant sequentib.
ut hic, & ibi, de contratabu. l. j. §. si. Item neutro casu faciunt par
tem, ut j. eod. qui repu. Quarto nota. ꝙ exclusis filiis pater voca-
tur ad querelam. quod exponit Azo. idest contratab. quia cum
sit præteritus, non pōt sibi querela cōpetere. ut j. e. l. si pponas
Alij intelligūt propriè, qđ an sit verum j. dicam. Secundū istos
tñ, si dicat, quomodo vocat pater ad querelam, cum filij sint ex-
clusi: quod vr̃ contra l. nam & si parentib. §. j. ubi querela a qua
quis est exclusus non transmittitur. Rñde, ꝙ non transmittit ad
hæredem. vt ibi: sed bene defertur in sequentem in ordine, vel
gradu per successorium edictum, nam hic iste pater non venit tā
quam hæres filiorum. quod patet: quia etiam ipsis uiuentib. com
petit patri, quod nō esset, si veniret tanquam hæres: quia uiuens
non habet hæredem: vt j. pro hærede. l. j. & de hæred. vel actione
ven. l. j. & ibi no. gl. Item quia competit filiis exclusis. quod non
esset: si veniret tanquam hæres. ut l. si quis filium. C. e. venit ergo
2 per successorium edictum. i. successiue. pro cuius intellectu † est
aduertendum, ꝙ prætor in hæreditatib. ab intestato fecit duo e-
dicta, nam in uno uocauit ab intestato personas in quadruplici
gñe successiuè, s. liberorum. post liberos legitimos, post legitimos
cognatos: post cognatos. vnde vir, & vxor. vt j. quis or. in po. bo.
seruetur l. j. in prin. Sed quodlibet genus unum caput: vel vnus
ordo edicti dr̃. nam dicitur caput, uel ordo liberorum. Item ca-
put, vel ordo legitimorum. & de alijs. Item quodlibet caput, ha-
bet in se diuersos gradus, nam in capite liberorum est gradus pri
mus. s. libe. gradus secundus. s. nepotum. gradus pro nepotum, &
sic de alijs. voluit aũt prætor, quousq. extarent aliqui de primo
capite liberorum, ꝙ sequens caput legitimorum non admittere
tur, & silr quousq. extarent aliqui de legitimis, non admitterētur
cog. Item uoluit, ꝙ in quolibet capite, ille qui p̄cedit in gradu,
esset potior, vt filius potior nepote, ut nepos pronepo. Verum
quia contingebat interdum, quòd tempore mortis testatoris ex
tabant oēs istę personæ, s. liberorum, & cog. deinde liberi exclu-
debātur bonorum possel. unde liber. tpe, vel repudiatione. & du-
bitat̃, an sequens caput legitimorum admitteret̃ ad possessionē
legitimorum, dicebant em̃ quidam. ꝙ cum tempore mortis ste-
tissent liberi, legitimi erant exclusi. vnde videbatur, ꝙ perpetuo
exclusi permanerent, quasi deberet inspici tempus mortis, & eo
dem modo si in capite libe. extabant plures gradus, s. filij, nepo.
& pnepo. cum exclusis filijs, pp quod euenire poterat, ꝙ quis de
cederet, sine hærede, quantuncunq. multi de consanguinitate
extarent. & sic bona deferrentur in fiscum, tanquam uacantia,
ut l. si de suce. edic. pp quod prætor fecit ſm edictum, in quo vo-
luit, ꝙ excluso primo capite lib. ab vñ liberi, & post mortem le-
gi. veniāt cognati. Item ꝙ excluso primo gradu, unius capitis, pu
ta filiorum veniet sedus gradus eiusdem capitis. s. nepotum, quo
usq. tñ extāt aliqui de priori capite, non ueniat sequēs caput. &
illud edictum vocauit successorium: quia præcedentib. exclusis
ueniunt sequentes successiuè ex eorum persona, non ex psona,
exclus. nec ueniunt ad illā bo. poss, quam habuit exclusus, sed ad
suam propriam. nam exclusis liberis ab unde lib. ueniunt legiti-
mi, non ab unde lib. sed ab unde legitimi. Item exclusis legitimis
ueniunt cognati. ab unde cognati. Dr̃ ergo istud successorium
edictum habere locum de capite in caput. de capite liber. in ca-
put legiti. & de gradu in gradum. & hæc statuta fuerunt per prę
torem in hr̃ditatibus ab intestato, quæ postea per iurisconsultos
fuerunt extensa ad remedia contra testamentum: ut ad q̃relam.
quia exclusis præcedentibus in ordine, uel capite uocantur se-
quētes ad eandē, siue sint sequentes in ordine, ut hic, siue in gra
4 du. ut s̃. e. l. si is qui. Multum † autem refert, an sequentes veniant
ex transmissione ad querelam: an per succ. edic. Nam primo ca-
su ueniens per successionem, uenit ex persona illius, cui dicit se
successisse. unde requiritur, ꝙ ille sit mortuus. Item ꝙ non fuerit
exclusus repudiatione, uel tempore. ut l. si quis filium. Item nō
inspicitur conditio illius successoris. nam etiam si esset penitus
extraneus, admittitur ad querelam transmissam ad eum, p illum
cui competebat, & nō inspiciūtur merita sua: sed illius ex cuius
psona uenit. & ita de ea loquitur l. posth. cum seq s̃. eo. & l. nā &
si parētib. §. si. s̃. eo. & leg. si qs filiū. sed ille, qui uenit per successo
riū edictum longè diuersum est. nam ille uenit ex persona sua
non ex persona exclusi. unde requiritur, ꝙ sit talis: cui possit q̃re
la competere: puta pater, filius: uel frater. si esset extraneus, non
posset uenire, etiam si esset præcedens exclusus: vt hic. Item req-
uiritur: ꝙ sint exclusi præcedentes repudiatione, tempore: vel sen
tentia. Item inspiciuntur merita sua: non merita p̄ceden. exclu-
si ut leg. 3. §. si eman. de bon. poss. ꝯtab. Hæc omnia vera sunt: si p̄-
supponas sequentē posse uenire ad querelam. in casu uero istius
5 legis puto aliā opinionē veriorē de qua subijciam. Quinto† no.
in l. nā & si pa. hr̃ditas filij nō est debita prī: sicut eꝯ. de iure natu
ræ. & hoc pp duo. s. propter uotum parentum: qui naturaliter
thesaurizant filijs: non econtra acquirūt filij. ut in euangelio. &
j. de bo. li. l. nihil. §. facilior. secundo propter naturalem charita
tem parentum erga filios. i. quia prædiligunt filios eis superuiue
re: & se præmori, & si contrarium superueniat: turbatur ordo
mortalitatis. Vnde pater debet magis diligere filios: quam dili-
6 gatur. & hoc est naturale, tum † quia amor magis descendit: &
magis dependet. facit l. si quidem. quod met. cau. & de excu. tu

l. ami-

l.amicissimos,§.Lucius.tum quia ſm Aristo.in.lib.x. eticho. ca.
7 xx.vnusquisq. † proprium opus diligit magis quàm diligatur ab
eo,vt poetę qui diligunt propria poemata,& parentes q diligũt
proprios liberos magis,quàm diligantur.& benefactores qui di-
ligunt eos quibus benefaciunt magis,quàm ab eis diligantur.di
cit enim benefactores curare salutem benefactorum, tanquàm
proprii operis: illi autem non curæ esse,nec paria reddere: quia
8 non reciprocè diligunt.Sexto not. † ꝙ licet patri non sit debita
hæreditas filij iure naturæ: tamen debetur ex officio pietatis. qđ
æquipollet rõni naturæ . per quod solent communiter Doct.di-
cere,legitima patris est hodie aucta,per Aut.de triẽte,& se.sicut
legitima filiorum.de quo per Doct.in auth.nouissima.C.e.ti.&
in Aut.de trien.& se §.j.colla.3. Et antequam intrem glo. quæro
cum hic essent duo filij exhære.qui præcedebant patrem in que-
rela,ad cuius commodum habent illam q̃relam? tũde si q̃ratur
de illo filio,qui fuit susceptus post emancipa. dic, ꝙ ille habet ad
commodum suum:quia cum non sit in potestate illius,nihil sibi
acquirit de hæreditate patris sui filij emãcipati.sed si quæris de a-
lio suscepto ante emancipationem,qui remãsit in ptãte aui,dic,
ꝙ ille hẽt ad commodum ipsius aui . nam rescisso testõ hẽditatẽ
pro parte sua q̃ret auo,ſm ista tempora, licet sit hẽditas pr̃is sui .
ꝓbat in l.si putas.C.de peti.hære.& ĵ.de colla.bon.l.si filium. &
de bo.pos.ↄ̃tra.l.si retẽtus.secus in hæreditatem matris , quæ etiã
isto tpe acqrebat̃ filiosa.ſm quosdam,ut probatur ĵ.eo. l. filius.
post prin.& no plc.ĵ.de acq.hær.l.e.si is,qui hæres.§ fi.& p Doct.
9 in l.j.de his,q admit.ad bo.Nam † auus maius ius habet in hære-
ditate filij emancipati , cum duret adhuc ius cog. non obstante
emancipatione,quàm in hẽditate matris,q̃ est penitus extranea.
Nunc capio gl.q̃ format tres difficiles oppo.Et primo opp.ꝙ isti
patri non competat querela,cum sit præteritus : sed ↄ̃trab.ut ĵ.si
a parente fuerit ma.l.j in prin.& ĵ.eo.l.si proponas.So. Azo. fa-
tetur ↄ̃trium.& exponit hic querelam.i.contratabu. & vĩ tenere
gl.hic,in d.l.j.si quis a pa.fuerit ma.& l. postumorum.circa prin.
de iniusto test.quod est bñ ponderandum ex quo gl.se firmaue-
runt. Et hoc ẽt sequit̃ Iac.Bu.sed Old.dicit,pr̃i competere ↄ̃tra. vt
l.ↄ̃na.& ẽt q̃relam.ut hic,nec obstat ĵ.eo.l.si proponas,quia lo-
quitur in filio præterito,cui nõ competit nisi ↄ̃ta.sed hic loqtur
in patre cui datur utrunq.remedium ſm eum. Sed hoc dcm̃ nõ
est verum,qa q̃rela est remedium,ut C de lib.præte.l. maximum
uitium.& si aliud remedium nõ est ita odiosum,sicut q̃rela,p il-
lud nõ rescindit testm̃ ,sed petit tm̃ legitima.ut s̃.e.l.Papi.§. si qs
impubes.sed per ↄ̃tab.quæ datur patri,non petit̃ nisi legitima, si
non est instituta turpis ꝑsona,ut ĵ.si qs a par.fuerit ma.l.Papin.
Præterea non habẽt in se rõnem . nam si filio præterito non dat̃
nisi unum remedium,vt l.si proponas multo minus patri cui nõ
est ita debita hæreditas.ſm Bar.unde est tacita opinio. ꝙ hic q̃re
la ster propriè. Ad ↄ̃trium respondetur,ꝙ patri præterito dat̃ ↄ̃-
ta.qñ filij non præcedunt ut ibi,quia tunc habetur pro præteri-
to.Sed qñ præcedunt,datur querela,quia tunc hẽ pro exhæreda-
to,ut hic.quo casu datur querela,ut s̃.e.hanc solu.tenet Bar.sed
certè gratia disputationis probatur multipliciter , ꝙ non est ve-
ra. Primo,quia vĩ contra l. filio.§.contratab.ĵ.eod.ubi filij ꝑce-
debant, & tñ pater intentauerat tanquam præteritus , & iõ dĩ
ibi malè intentasse,quia filij non erant adhuc exclusi.nam si ex-
clusi fuissent bene intentasset.licet Bar.ibi distinguat intellectũ
literæ.Item quia,nepoti præterito,qui præcedatur a filio dat̃ cõ-
tratab.casus est in l.4.§.si emancipatus.de ↄ̃trab.quicquid dicant
Dy.& Bar.pro se cum faciat contra eos, ut ĵ.dicam, tamen ple-
nius probatur per rationem inconuincibilem , nam secundũ hãc
opinionem sequitur, ꝙ plus delinquit filius prætermittendo pa
trem,quando habet filios,quàm quando non habet,quod patet
apertè,nam si non haberet filios patri præterito daretur contra-
tab.per quam non rumpetur testamentum,sed consequit̃ tantũ
legitimam,ut d.l.Papi.sed si habet filios, dabitur sibi querela se-
cundum eos.per q̃ rescindetur totum testamentum,ut sup.eod.
l.mater.& l. Papi.§.fi.& uidebatur testatus tanquàm furiosus.ut
ĵ.e.l.qui repudiantu.ut s̃.l.proxi.secus si daretur contrata.ergo
magis punitur prætereundo patrem,quando habet lib.ergo ma
gis delinquit.Quod est contra mentem & fundamentum Bar.q
dicit.ꝙ quando habet liberos,non tenetur patrem instituere, vĩ
exhæredare,quia non est quod sibi imputetur,cum liberi pręce-
dant.Et ideo habetur pro exhæ. & tamen apparet totum cõtra-
rium.i.ꝙ magis imputatur,ex quo magis punitur. & propter istã
unicam rõnẽ ego teneo me cum Azo.& Accur. Querelam.i.cõ-
trata.aliàs non est multum extranea expositio.nam etiam inten
tans contrata.conqueritur de iure suo diminuto.ut d.l.alio.§ ↄ̃-
ta.ĵ.eod.non ergo caret veritate hæc expõ.alleg.de leg. 2.l. cum
filio § hæres meus.Nec est uetum fundamentum Bar.ꝙ uidetur
ẽt exhæredatus, qñ filij præcedunt , ut ĵ. plenius demonstrabo.
Secundo oppo.reiecta opi.Alderici. & Bar.ꝙ hic detur querela,
non vĩ, ꝙ hoc possit stare, nam rescisso testamento per quere-
lam intentatam per patrem,filij tanquam posteriores ab intesta
to præferuntur patri . ut supra eodem l.posthu.§. si quis ex his,

& l.mater deceden. ergo poterit pater repelli per exceptionem.
tua non interest agere.Sol.si teneamus opi.gl ꝙ exponatur que-
rela.i.contratab.reducitur res ad causam intestat. Sed conseque
tur pater tm̃ legitimam,ſm aliam opi ꝙ detur querela . Alderi-
cus fatetur ↄ̃trium,ꝙ hic pater non rumpet ad suum commodũ,
sed filiorum,& ideo posset repelli a prin.Sed si non fuerit repul-
sus,procedet hæc l.ut rumpat . Sed Bulgarus contra dicit,ꝙ post-
quam,dicti filij sunt exclusi per sententiam,non admittentur ab
intestato per l.qui repudiantis.ĵ.eo.Sed Alde.& glo.respondẽt,
ꝙ ibi fuit expulsus per repudiationem,hic per sententiam. & sic
volunt,ꝙ exclusus a querela per repudiationem,sit etiam exclu-
sus ab intestato. Sed si per sententiam, vel lapsu temporũ secus .
Bar.contra:nam secundum hoc , si pater iste rumperet ad com-
modum filiorum,posset excludi a prin.cuius contrarium innuit
tex.in fi.dum dicit,ꝙ pater suam intentionem implet.non enim
implet si non sibi,sed aliis prodesset. Item contra l. nam & si pa-
rentibus.vbi tex.innuit,ꝙ iste pater per querelam obtinebit hæ-
reditatem.dicit ergo, quod filij exclusi per sententiam nõ admit
tentur ab intestato,sicut si essent exclusi per repudiationem. nã
10 † ille qui non appellat,videtur acquiescere sententiæ,& sic repu
diare,vt C.quomodo & quando iudex. l.ab eo.& de re iud.l.ab-
solutionem. Tu vero subtilius considera,quia non sine mysterio
11 gl.defendit Aldericum.dico † enim. ꝙ filij exclusi per sententiã,
vel cursu temporis a querela,non propterea repelluntur ab inte
stato,si per alium rumpatur testamentum,secus si per repudia-
tionem,vel lapsu temporis probatur,certum est, ꝙ aliud est que
rela,aliud hæreditas ab intestato,vt per no. in l.qui de inof.si er-
go contra filium currit præscriptio,in querela , quia non egit ĵ.
biennium rupto testamento per alium,non nocet sibi ista præ-
scriptio in hæreditate,quæ est penitus diuersa . Hoc probatur.ĵ.
de aqua plu.arcen.l.si prius.in prin.& de serui.vrba.prædiorum.
l.si ædes meæ. & ad hoc facit opinio, quod dicunt Canonistæ, ꝙ
præscriptio est odiosa.& ideo licet l.concurrat pro uno iure,non
extẽditur ad alia iura,etiam similia,ut in c.monachus. de capel.
monachorum.de præscrip.c.audi.de decimis ca.coniugat. & in
12 c.tuam.in prin.& ibi clarè per Inno.præterea † ante querelam nõ
competit petitio hæreditatis.vt no.in d.l.qui de inoffi. vnde non
potest currere præscriptio. vt l.prima.in fin.de annali excep. ma
ximè cum sit longioris vitæ,quàm querela.Item præscriptio que
relæ currit inter filium,& hæredem , vnde solis hæredibus debet
prodesse , & non patri, quia ius præscriptionis est personale , &
prodest tantum præscribenti.argu.ad hoc. quemadmodum ser-
13 ui . amittatur l.quam. Item † quod dicit de sententia , probatur.
nam licet lata sit contra filium in querela , quæ est præstatoria ,
non debet sibi nocere in hæreditate ab intestato,si per aliũ ape-
riatur ad eum via,quia iudex hoc non intendebat , cum hæredi-
tas sit diuersa l.si diuersa.ĵ.de excep.rei iudic.l.si testamento . &
si ex testamento.& l.si quis ad exhibendum.facit quod not. per
Inno.in c.quoniam fre.ut lite non contesta. super verbo,nomi-
nate.hoc etiam videtur determinari per tex.quasi in propriis ter
minis,in c.in via.de procu.vbi dicit , ꝙ si sententia sit lata contra
vnum,puta actorem,& sit exclusus per sentẽtiam, (certè eidem
præclusa est via super iure suo, non quod per ipsam sit sublatum
ius,vt no.in l.Iulianus verum debitorem.de condi.inde.) si alius
cuius non.interest,obtinuit sentẽtiam rescindi,dicit ipse. quod
hoc nõ proderit obtinenti,sed illi cuius interest, licet fuisset ex-
clusus per dictam l. posthum. §. si quis ex his . ita dicendum est
hic , quod licet filij sint per sententiam exclusi , si effectus illius
sententiæ rescindatur per procuratorem,hoc proderit filijs . nec
obstat, quòd non appellando videatur acquiescere : nam pone,
quod succubuit per tres sententias . amplius enim appellare nõ
potest,& sic cessat ratio. si vero sit exclusus per repudiationem a
querela , tunc quia illa procedit ex voluntate repudiantis fit in
ea larga extensio, vt extendatur etiam ad hæreditatem . pro hoc
doc. ibi glo.in l.ordinata.infra de succes.edic. l.prima. §. uiden-
14 dum.vbi † hoc expressè . ꝙ exclusio per repud. simpliciter facta
plus operatur,quàm exclusio per sententiam, vel lapsum tempo
ris.non obstat ergo l.ista.quæ innuit,quod pater aget ad utilita-
tem suam,quia dico,ꝙ aget per contratab.non per querelam &
sic faciunt ista ad illa quæ tenui supra proxi. Tertio oppo. quòd
licet filij qui præcedebant sint exclusi,tamen sequens.i pater nõ
admittatur,ut infra de iniusto testamento l.si quis ex hæredita-
te.in prin.vbi filius erat exclusus per exhæredationem, sequẽs.s.
nepos non admittitur.super hoc factæ sunt in gl.duæ difficiles so
lutiones.nam dicit Azo,ꝙ ibi sequens erat in alio gradu. sed hic
erat in eodem. nam pater est in eodem gradu cum nepotib. quo
ad filium,quia quilibet in primo,licet sint in diuerso ordine,qa
filij præferuntur.Sed nepos est in gradu diuerso. vnde dicit ipse,
quod sicut excluso filio non admittitur nepos . ita nec admitte-
tur auus,nec proauus,qui sunt in diuersis gradibus , & ita intel-
15 ligit l.si is qui.infra eodem. Ex † quo no.quòd successorium edi-
ctum non habet locum in querela de gradu in gradum secundũ
eum,sed de capite in caput sic,sed & gl. contra,ꝙ etiam exclusio
filio

filio admittatur nepos ad querelã, per l.si is qui.q̃ gñalr loquitur
de quolibet sequẽte. Item admittetẽ auus,& proauus ut hic. sic
habet locum de gradu in gradum, & de capite in caput ista est
verior rõ nam quod dicit de auo probaẽ,q̃a licet illa l. loquatur
de patre,tñ l.sequens, loquitur gñalr de parentib. secundũ Bar.
15 † Item de nepo. probatur. nam si exclusis filius admittitur pater
ut hic,multo fortius nepos ex illis filijs quibus hẽditas est magis
debita,quàm ascendentib⁹. Ad contrarium respondetur, quod
in l.si quis filio.licet filius esset exclusus ab hære.per exhæredatio
nẽ.vt l.j.§.si pr̃.de coniungen.cũ emã.lib.tñ ab ipsa querela, nõ
erat exclusus,sicut in l.ista. & iõ,q̃a sperabaẽ admitti,obstat ne-
poti.ut hac l.in prin. Sed ipso excluso a querela, nepos admitte-
retur ex p̃sona sua. Ita tenet Dyn.in l.ꝯtra.& l.si quis posthu. §.si
filium.de liber.& posthu & in c.non debet aliquis.de reg.iur.&
Cyn.C.e.l.si quis filium.Sed tu da aliam sol. nam ibi dr̃.ꝙ exclu-
so filio per exhæreditationem, nepos non admittitur ad rumpẽ
dũ,quia non obtinebat primum locũ tp̃e mortis,sed nos quæri
mus,an admittaẽ ad querelam,quo casu,vt statim dicam. Distin-
16 guo † igitur,cum quæritur,an præcedens exclusus obstet sequẽ
ti,aut erat exclusus morte naturali,uel ciuili, & non obstat etiã
quo ad ius dicendi nullum,vel ꝯtab.ut l.Gallus §.& quid si tan-
tum.de lib & posth.& l.j.§.fi.de bon.poss.contratab. Aut per ex
hæredationem,& tunc,aut quæritur,an obstet sequenti,quo ad
ius dicẽdi nullum,& dico,ꝙ sic,quia etiam si sit a querela exclu-
sus,postquam sequens non tenebat primum locum tẽpore mor
tis,nunquam potest dicere nullum.hic est casus, & in l.si quis fi-
lio exhęredato. Aut quæritur,an obstet sequenti, quo ad quere-
lam,uel ꝯtab.& tunc,aut præcedens non erat exclusus, & tunc
obstat tam in querela,ut hac l.in prin.quam in ꝯtab.ut l.illud §.
j.de ꝯtab.quam sic intelligo:si uerò sit exclusus præcedens a que
rela,nunq̃ obstat sequenti,nec in querela,nec in ꝯtabu.de que-
rela est casus,s̃m Bar.sed tu dic,ꝙ est casus.ĩ.eo.l.si is qui de ꝯta.
itẽ de hoc vr̃ tex. in l.3.§.si emancipatus.de ꝯta. Quarto & vltimo
opp.extra gl.dictum est,ꝙ nepoti datur querela excluso filio, si-
cut datur patri contratab.si est præteritus,non põt hr̃e querelã.
vt ĩ.eo.l.si proponas.Sol,uerum est,ꝙ p̃terito non datur quere
la,secus qñ præcedit ne ab alio.ita intellr̃ l.si filio.s̃m Dy.& Bar.
& ẽt ista l. Sed quæ sit rõ Bar.subtilissimè dicit esse cõsiderandũ
ad huius intellectũ,quid sit,non ꝙ p̃terito filij sui postea reddat
testamentum nullum,quia vbi cessabit rõ illa,dabit querelã. di-
17 cit ergo,ꝙ † cum filius in potestate sit dñs rerum p̃rnarum in vi
ta patris,nisi pater ipsum priuet per exhæredationem, non põt
illud dñium alteri assignare,q̃a non possunt duo dñi insolidum.
vt l.ꝙ ꝯ.§.vni duo.de reg.iur.& hanc dic esse mentem l.in suis.
de lib.& posth.ex quo patet, quare præteritio materna non red
dit testm̃ nullum, quia dñium rerum maternarum non conti-
nuatur in filium:& ideo cum non habeat necesse instituere,vel
expressè exhæredare, prætentio hr̃ pro exhæredatione. ex quo
sequitur,ꝙ cum prætento filio non continuetur dominium in
nepotem, prætentio ipsius habeatur pro exhæredatione, sicut
p̃teritio paterna.non mirum ergo si datur querela,quia non p̃-
teritus,sed exhæredatus,nec ẽt datur s̃m tab.ꝯeum: quia non
erat necesse de iure prætorio,vel ciuili. Sed certè primum fun-
damentum non dr̃ continere veritatem. Nam si ꝯtinuatio dñij
est in cã, sequiẽ,ꝙ cum ꝯtinuetur dñium rerum hæreditarium,
non sufficeret relinquere legitimam,nisi a residuo esset exhære-
datus.Quod est falsum quia relicta legitima de residuo securè te
staẽ.vr̃ s̃.e.l.Pap.§.si q̃s.& §.qm̃ aũt quarta Nec obstat,si dicatur
relinquendo lĩtimam,vr̃ ipm̃ a residuo exhæredare.Nam eodem
mõ posset dici, ꝙ instituendo alium vr̃ filiũ dño rerum suarum
priuare,q̃a vult dñm aliũ eẽ,vt ff.de p̃cura.l.Papi.§ sed & his.Pre
terea filius in vita patris non est verè dñs rerum paternarum,sed
fictitiè,& imaginatiuè pp spem,quam habet , ut post mortẽ sit
verus dñs ipse,ut d.l.in suis. Facit quod no.in authẽ. si qua mu-
lier,de sacros.eccl.& de lib.agnu.l.fin. posset ergo pater,qui hẽt
verum dñium facere alium dominum absq.eo, ꝙ priuaret filiũ,
qui habet dominium fictum,& in spe,quia sic faciendo facit eua
nescere illam spem effectu,quod facilius fit , quàm si filius esset
uerus dñs,sic uidemus in simili,si quis vẽdit rem duob.s. primo,
& secundo:primus qui habet actionem ex empto,videtur quo-
dammodo dñs rei imaginatiuè , vt l.qui actionem. de regu. iur.
Si tñ tradatur secundo transfertur dñium in s̃m,& euanescit fi-
ctum dñium primum,quod fieri non posset, si in primum esset
dñium translatum.vt C.de rei vend.l quoties.& de act.empt.l.si
ea res §.fi.de rei ven.l.si actio.ergo continuatio dominij non fa
cit,vt præteritio paterna reddat testm̃ nullum, sed solennitatis
omissio. Quia inter cæteras solennitates testamenti, hęc est de
liberis instituendis,vel exhæredandis,vt ĩ.de libe. & posth. l.in-
ter cætera.& l. Gallus. §.in omnib. nam & hòdie prætentio mr̃-
na , uel filij emacipatio facta sine causa reddit testm̃ nullum pp
omissam solennitatem. ut in auth.ut cũ de appella.cog.§. aliud
quoq.cap.tulũ.& no.in Auth.de hæ.& Fale.§.exhæredatas.& p
Dyn.in l.Gallus.in gloss.mag. & tamen in illis non continuatur
dñium.Sed hoc operatur omissio causæ.& solennitatis. Idẽ er-
go operatur p̃teritio filij in potestate,ẽt cũ causa, & solennitatis
omissio.nisi talis causa esset uera, quia tunc habeẽ pro exhęre
datione:ut in l.filio prætento.Item quo Bar. subijcit de p̃teritio
ne materna, quod hr̃ pro exhæredatione,quia non continuat,
sitr non vr̃ bene dictum, nam in emancipato non continuatur
& tamen non vr̃ exhæredatus:ut ĩ.eo.l.si proponas.nec ideo da
tur querela prætento a matre, quia non sit exhæredatus:nã ẽt si
mater prætenit filium quem ignorabat se habere,datur sibi que
rela,ut ĩ.eo.l.si instituta.§. fin. & tñ non põt dici ipsum exhære-
dasse,q̃a exhæredare est actus priuationis, qui non cadit ĩ ignorã
tem,quia ignorans nihil agit,vt s̃.de iud.l.2.in prin.de iur omn.
iud.l.si per errorem.de aeq.hær.l.Clodius.de act.& obl.l.ex ma
18 lefi.§.longe minus.Actus † enim denominatur ab intentione a-
gentis si cer.pe.l.non omnis,quia intentio non cadit in ignorã-
tem:vt ĩ.de reg.iur.l.in totum . Sed ideo datur querela prænteri-
to a matre,quia nullum remedium erat sibi introductum de iu-
re ciuili.uel prætorio.Ius dicendi nullum non,quia non est in po
testate.Item contratab.non, quia non extenditur ad testamẽta
fœminarum,ut l.illud.§.de testamenta.de contratab. Datur er-
go sibi querela , ne remaneat destituta. vnde tex. Insti.de exhæ.
lib.§ fi.non dicit,ꝙ talis præteritio sit exhæredatio,sed idem ope
ratur:quia vtraq;facit cõpetere querelam.Sic ẽt videmus in simi
li in emancipato exhæredato. nam licẽt de iure ciuili non co-
gnoscatur:tamen quia prætor nullum remediũ sibi dedit : ideo
ne remaneat destitutus,ius ciuile dat sibi q̃relam, sed prohibita
bono.poss.gratia litis agnoscendæ:vt no.s̃.l.posthu.§.fin.cum l.
seq.& ĩ.e.l.si proponas.ex quibus patet , ꝙ conclusio sua nõ p̃-
cedit,scilicet,ꝙ nepos præteritus quem præcedit filius,habeatur
pro exhæredato:quia non continuatur in eum dominium. hoc
enim de continuatione dominij non debet attendi , ut dictum
est. Item hoc nulla l. cauetur , sed potius innuunt leges ꝯtrarium
nam l.si quis filium.C.e.dicit,ꝙ nepos ex filio exhæredato, mor-
tuo filio , ante præparationẽ querelæ erat olim destitutus omni
auxilio,quo ad querelam,& ideo statuit ibi, quòd transmittatur
ad eum,etiam non præparata.Sed si habetur pro exhæredato,&
sic haberet q̃relam ex persona sua,sicut ibi dicunt Doct.non es-
set destitutus omni remedio,immo melius esset,sibi uenire ex p̃
sona sua,q̃ ex p̃sona patris. Tamen q̃a tp̃s inciperet sibi curre-
re post mortem p̃ris,quod non est in q̃rela, quam intentaret ex
persona p̃ris,non excluderetur,ut l.3.§.emancipatus.de ꝯtab.hoc
autem est contra mentem illius l.dum dicit , ꝙ omni remedio
exclusus erat.præterea non est imputãdum testatori,si prænteri-
tat nepotem,quando filia præcedit, quia non tenetur ipsum hæ
redem instituere, vel exhæredare. vt l.si quis filio. de iniusto testa
mento.secus quando non præcedit:quia tunc tenetur. vt l.Gal-
lus.§.nunc de leg.de lib. & posthu. Et tamen si uideretur exhr̃-
datus , & sic daretur sibi querela, magis uideretur sibi imputan-
dum,q̃ si videretur præteritus.Quo casu datur contrab.tñ.ĩ.di-
19 cam.quia q̃rela est magis odiosa,q̃ contrata.quod patet, q̃a non
currit, ut l.maximum vitium.C.de lib. præ. Item quia per q̃relã
rescinditur ex toto testamentum,& reducitur ad cãm. intestati
& omnia legata annihilantur:vt ĩ.eo.l.mater decedens.& l.qui
repudiant.& s̃.eo.l.Pap.§.si.secus in contratab. per quam testa-
mẽtum non rescinditur:vt no.ĩ.eo l.filio.§.contratab. & l.si cõ
trara.de vulg.& pup.& de ꝯtab.l.filium. nec ẽt omnia legata re-
scinduntur,vt ĩ.de leg.præstan.p totum. Dico igitur, ꝙ talis ne-
pos præteritus quẽ pręcedit filius exhr̃datus excluso filio a q̃re-
la:non habet ipse q̃relam p̃ succes.edic.tanquam exhr̃datus . Itẽ
non põt dicere nullum: q̃a non obtinebat primus locum tẽpo-
re mortis:ut d.l.si quis filio.in principio. Sed dic ꝙ hẽbit ꝯtabu.
q̃a postquam ius ciuile sibi non subuenit,ius prætorium subuẽit
& p̃ hoc optimè l.3.§.si emancipatus.ĩ.de ꝯtab.quam Doct.all.
pro se.sed facit ꝯ:nam ibi filius pręcedebat.& tñ nepos ex eo nõ
hẽt q̃relã:sed ꝯtabu.ut dr̃ ibi expressè. Sed si tñ esset exhæreda-
tus:tunc hr̃et q̃relam:vt dr̃ ibi in fi. Item si solus pr̃ esset exhr̃da-
tus,adhuc nepos hr̃et ꝯtab.ut ibi tenet gl. Nec obst.cod.ti.illud
§.j.vbi dr̃,ꝙ nepoti ex filio exhr̃dato non daẽ ꝯtab. q̃a illud intel
ligo anteq̃ filius excludatur a querela:sed post sic.Item non obst.
ĩ.eo.l.si non mortis.§.fi.& l.si is qui.ubi excluso præcedenti:daẽ
q̃rela sequenti,q̃a intelligo,qñ sequens fuit exhæredatus. Item
non obst.qđ talis nepos,quem filius p̃cedebat, non erat instituẽ
dus de veritate ex iure p̃torio:ergo non daẽ sibi ꝯtab. vt insti. de
exhære.li.§.fi.nam uerum est in specto pri.l.filio exñte , & nõ ex-
cluso,sed inspecto euentu sic.sicut alibi dicitur in l. posthumo-
20 rum.de iniusto testõ.Et si q̃raẽ verum nepos hẽat ꝯtab. p̃ succe.
edic. rñdeo sic, n.ĩ excluso filio a q̃rela , successiuè vocaẽ nepos
ad remediũ suũ.& hoc ẽ uerũ p̃ succe.edict. nõ.n.ẽ necesse,ꝙ ille
q̃ successiuè venit,itẽtet illud remediũ,qđ ꝯpetebat p̃cedẽti ex-
cluso venire p̃ edictũ succe.sed sufficit,ꝙ intẽtet remediũ sibi p̃-
priũ,& approbatũ.vt patet in l.q̃a exclusis libens ab vñ lib.vocã
21 tur p̃ succe.edic.ab vñ ltimi.q̃a est diuersa ab vñ liberi.quia vnde
lib.durat anno , sed vnde legitimi centũ dieb. ut ĩ.,quis ordo in
poss.

22 post seruetur l.fi. Vt ergo plenius liqueat, sit † quæratur qualiter
pcedens in gradu,& ēt sequens excluso p̄cedēte veniat. Disti n-
gue,aut ambo sunt exhæredati, aut ambo sunt præteriti,aut vn⁹
p̄teritus,& alter exhæredatus. Primo casu p̄cedens uocatur ad
querelam,& ēt sequens excluso præcedēte per succ. edictum. &
tunc,pprie dr̄ habere locum successorium edictum in querela,
i.de querela in querelam,intelligo ita l.si is qui.& l. si nō mortis.
§.i.j.eo. Sed secundo casu,cum ambo sunt præteriti,tunc si qui
dem ille,qui præcedebat erat in potestate, habet duo remedia.s.
jus dicendi nullum,quia tenebat primum locum in suitate tem-
pore mortis,& ideo pp eius præteritionē deficit solēnitas testa-
menti. Item & ɔ̄ta.quia deficit naturalis charitas, quam p̄tor cō
siderauit.ipso uero excluso per repudiationē, ut quia testm̄ ap-
probauit,uel per sn̄iam,tunc sequens non uocatur ad ius dicen-
di nullum.quia tunc non tenet primum locum tpe mortis.& sic
eius præteritio non facit deficere solennitatem. verum q̄a defi-
cit naturalis charitas,& debitum,non est satisfactū debito natu
23 ræ,per † quam quis obligatur suæ posteritati aliquid relinquere,
quā æquitatem principalr̄ pr̄tor considerauit. Ideo data sibi ɔ̄ta.
quæ licet loquatur qn̄ præcedens erat emancipatus, eadem rō
& maior est,qn̄ vterq.erat in potestate. Ex quo patet singularis
limitatio ad l.filio præterito.de iniusto testamento, ubi præteri-
sus pōt approbare testm̄:nam uerum est in præiudicium sui,sed
in p̄iudiciū nepotis ex eo non,primo.n.epprobāte,nepos uoca-
bit.l.si post mortē.§.fi.de ɔ̄trab.& isto casu dr̄ habere locum suc-
cessorium edic.contrata.j.de contrata.l. in contrata. licēt com-
muniter soleat dici contrarium. Sed non uideo fundamentum,
ad quod facit l.2.de bo.lib.non.n.video multum maiorem ratio
nem in contrata.parentum,quàm in contratab.liberorū:Immo
cum hæreditas sit magis debita liberis, quàm patri magis debet
habere locum in cōtratab.liberorum.iste est casus infra de li. &
posthu. leg.si quis posthu §.si filium.in fine. Tertio casu, quādo
vnus est præteritus,sequēs exhæredatus, tunc præcedens habe-
bit remedium suum,quia dicetur nullū,si est in potestate. vel ha
bebit contrata. vel de iure dicendi nullum in querela. Si vero
econtra præcedens sit exhæredatus,sequens p̄teritus, tunc præ-
cedens habebit querelam.& ipso excluso sequens habebit con-
trata.siue sit sequēs in gradu,siue in ordine,& iste est casus istius
legis exponendo querelam idest contratabula.quam expositio-
nem tenuerunt vbique gl a quo expositione non recedo,& tūc
dicetur successorium edictum habere locum de querela in con-
24 tratab. Vltimo quæritur † circa prædicta, vtrum in iure agēdi ad
supplementū habeat locum successorium edictum. Bart. format
istam q.hic,sed non bene declarat. vnde aduerte aut vtrique.s.p̄-
cedenti,& sequenti fuit aliquid relictum pro legitima,aut neu-
tri aut alteri tm̄. Primo casu si præcedens fuit exclusus a iure a-
gendi ad supplementum tpe. vel repudiatione, puto quod se-
quens ex successorio edicto agat ad supplementum: quia nō est
satisfactum debito naturæ quousque præcedens,vel sequens ha-
beat legitimam. Item quia illud succedit in locum querelæ, in
qua locum habet successorium edictum ergo &c.vt C.eo.l.om-
nimodo,coniuncta l.si is qui j.eod. Si uero præcedens non esset
exclusus ab illo iure tempore,repudiatione, uel morte,sed agni-
so eo,q̄ sibi relictum est decedat, tunc ius agendi ad supplemen
tum transmitteret ad hæredē. vt colli.C.eo.l.si quis filium. Et iō
sequens non admitteret,nisi esset hr̄s p̄cedentes,q̄a tunc veniret
ex persona illius,& peteret supplem, q̄ deficiebat illi, non quod
deficiebat sibi. Secundo uero casu qn̄ neutri est aliquid relictū
non hēt locum,quia non pōt dici suppleri q̄ nihil est:sed hn̄t lo
cum q̄ ulterius dicta sunt quam p no.in l. 4. de damno infect. in
prin. se p̄catio.sed si manente. Tertio vero casu, qn̄ uni est aliqd
relictum alteri non.aut p̄cedenti nihil est relictum, puta filio, se-
quenti sic puta nepoti, tunc excluso filio a iure dicendi nullum
ɔ̄ta.uel q̄rela nepos non admittitur ad rumpendum, sed agit ad
supplementum. Nam licet illud relictū nō sit sibi fcm̄ ad hunc
finem,ut excludatur a rumpēdo, q̄a tpe quo fuit exclusus filius
p̄cedebat,& sic non poterat rumpere,tn̄ ex quo deuenit ad casū
rumpēdi,tale relictum,uel instō excludet eum a rumpēdo, ac si
facta esset ad illum finem. ad quod optime facit l. filio quē pr̄. j.
lib.& posth.in prin §.fi.vbi est expressum in rōne sui, & sic dicet
hēc locum successorium edictum de iure dicendi nullum,uel q̄-
rela in ius agendi ad supplementum. Si uero eō p̄cedenti fuit ali
quid relictum, pro lītima sequēti non.tunc si p̄cedens non esset
exclusus,sed ad hr̄dem trāmisit sequēs admittitur, vt s̄.dictū est.
Si uero exclusus fuit, tunc multum dubito,quarē sequēs veniet,
tunc enim dici non pōt, q̄ agat ad supplementum, ex quo sibi
nihil est relictum,& ue nihil est,q̄ suppleat. Itē si dicemus uocar-
ri ad ɔ̄ta hoc dubiū vr̄ ex quo patet aliquid relinqui præcedenti,
& sic non tn̄ penē,sicut si exhr̄dasset,uel peruisset. vnde vr̄,q̄ eli
genda media uia est: ut dicamus,q̄ aut p̄cedens non fuit exclu-
sus a toto,sed ab eo,quod sibi relictum fuit q̄a nō cognoscit, sed
repudiauit,& etiam a iure agendi ad supplementum,& tunc q̄q̄
sic nihil esset sibi relictum, sequens uocabit ad remedium suum,
ad ɔ̄tabul. uel querelam secundum ea,quæ s̄ dicta sunt. nam &
tunc est aliquid,quod patri imputetur, quia no integram legiti
mam reliquit, q̄ si forte reliquisset filius accepisset. facit.s̄ eod.l.
nihil.§.si cum filius in ratione sui. Si uero non fuit exclusus a to
to,vt quia quod sibi relictum erat agnouit: sed a iure agendi ad
supplementum fuit exclusus lapsu tpis,q̄a non egit j. quinquen
nium s̄m opin Bar. in l si quis filium. C.eod.vel q̄a repudiauit ex-
presse,ut l.si qn̄.§.gn̄alr̄.e.ti. tunc benigna esset opinio,q̄ sequēs
nullo modo admittaī contra testamentum. & illud,quod agno
uit succedat loco integræ legitimæ. & sic non sit tantum impu-
tandum pr̄i,ac si nihil reliquisset,ad quod facit.s̄.e.l. Pap.§.quar
ta.& quod ibi dr̄.ubi hr̄,q̄ non imputatur illi, qui minuit legiti-
mam,sicut illi,q̄ abstulit. vt no.per Cy.in l. sancimus.C. de nup.
& per Dy.de reg.iur.c. indultum ex prædictis remanet hęc l. de-
clarata:cætera succe.edic in remediis contra testamentum tetti-
gi in l.si quis posth.§.si filium.de lib.& posth.in hæredit anb. aūt
ab intestato.in l.si filius hæres.Bar.aurē format hic tres pulchras.
q. Vtrum in legitima habeat locum ius accre.de quibus tetigi in
l.qui repudianus. Sed quia propositum nostrum non tangunt,
vlterius non prosequor.

LEX XV.

1 Querelam præparasse non uidetur,qui in ea intentata non perseuerauit.
2 Instantia cui quis post renunciauit nihil operatur.
3 Querelam quia quis repudiatione est exclusus,per successionem non deferri.

NAm & si.
§.Hæredi eius. Qui lite mora desistit, querelam non trāsmittit, Bar.
1 No.ergo.† q̄ non vr̄ querelam præparasse,qui non perseuerauit.
facit ad no.in l.si pecuniam.in prin.de condict.ob causam Bald.
2 Item † no.q̄ instantia cui quis renuntiauit,nihil operatur. per q̄
vr̄,q̄ interruptio præscriptionis facta per lit.cont.euānescat,si re
nuntietur liti,Bal.Sed dic,q̄ hoc est uerum,si renuntietur liti, &
causæ,secus si soli instantię per gl.ordi.C.de iud.l.properan.§.&
si quidem circa fi.§.super uerbo iudicii. Item no.quod † querela
a qua quis per repudiationem est exclusus per successionem nō
defertur. idem est, si sit exclusua lapsu temporis, uel per senten
tiam, alio modo.C.eod.l.si quis filium. per successorium edictū
autem nunquam defertur, nisi præcedens totaliter sit exclusua.
vt supra.eod.l.pater filium.& j.eod.l. suus. & sic excluditur ua-
riis modis. Paulus.

1 Iudicis sententia quando plus efficiat, quàm testatoris factum.
2 Iudicium familię erciscundæ inter hæredes etiam diuerso iure uenientes locum habere. Et quid in iure accrescendi.

§.Filius qui de. Si querela fuerit intenta ɔ̄ unum
ex hæredibus pro parte, pro illa tan
tum parte rescinditur testamentum. & sententia contra ipsum
lata non nocet alteri cohæredi.h.d. Et no.casum in quo plus po-
test sententia iudi.quàm factum testatoris: quia iudex potest fa-
cere quem pro parte testatum,& pro parte intestatum.quod te-
2 stator non poterat. Item † no. quod iudicium famil. erciscund.
competit inter hæres diuerso iure uenientes, scilicet hæredem
ex testamento, & ab intestato, sed ius accrescendi non habe-
ret locum inter tales. infra de bono. poss. secundum tab. l.cum
patrono.

LEX XVI.

Filius qui. Si unus ex filiis exhæredatis egit querela pro
parte sua tantum,& obtinuit, non tenetur ui
ctoriam suam alteri filio communicare.h.d.adde l.debitor.§.fin.
j.ad Senatuscon.Trebel.

1 Secundus in data si aduersus beneficii possessorem egerit,& obtinuerit: an sententia priori in data præiudicet.
2 Testamenti iuris in contratabulas quæstio non sit, sed iuris eius qui præteritus est.
3 Sententia pro possessore lata cum bonafid. possessorem censeri facit.

§.Contratabul. Pater qui contratab.indebitè intē-
tauit:filiis testatoris uenientib. hæ-
reditatem cum fructib.restituere tenetur. Bar.uel sic, uictoria su
perueniens in eo,qui debuit præferri,tollit uictoriam eius,q in-
1 ordinate prælatus est.Bald. Et facit ad qu. † q̄ si secundus in data
egit contra possessorem beneficii, & obtinuit, quòd sententia
non præiudicat priori in data sed quandocunque obtineat, re-
cuperabit beneficium cum fructib⁹. Et aduerte:nam ꝑut loqui-
tur de patre, & filiis. secundum primam lectu. in duobus male

egit

egit. Primo quia cum procederitur a filiis testatoris, qui non erant
exclusi, non competebat sibi aliquod remedium contra testm. Secundo,
quia posito quod illi essent exclusi, nõ competebat sibi contrab. quam
intentauit, sed querela secundum Bar. Hec duo probantur. s. eo. l. pater
filium. sed certè iste tex optimè facit pro illa expositione, quę ibi
ponitur querela. i. contrata. dic. vt ibi dicam. Item no. ad quod al
2 legatur semper, quod in contra. non quæritur de iure. testamẽti, sed de
iure præteriti. Guil. dicit, quod in contra. non petitur testm̃ rescindi, quia
rescindi non põt, cum sit remedium prætoris, quasi non põt tol-
lere testm̃, quod est de iu. ci. vt l. testamenti factio. de testa. Sed p̃-
teritus petit se admitti. contra. non obstan. tabulis, secus in querela,
in qua petit testm̃ rescindi, ut probatur. j. eo. l. mater. ver. sin qd.
& no. j. eo. qui de inof. testa. in fin. magnæ gl. In tex. Adeptus sit.
per quam consecutus fuit legitimam suam tm̃, si instituta non
erat turpis persona. sed si turpis erat, fuit consequutus totam hæ
reditatem, vt j. si quis a paren. fue. ma. l. Pantonius. sed postquã
extabat filia testatoris, etiam legitimam non debebat habere. si-
cut nec patronus extantib. filiis liberti, ut l. si ex modica. in prin.
de bon. lib. & Inst. eo. §. sed nostra. Cum fructib. quatenus factus
3 est locupletior. nam † ista snĩa pro ipso lata facit eum censeri bo-
næfidei possessor. qui non tenetur de fructibus, nisi quatenus fa
ctus est locupletior. etiam si sententia sit nulla, vel iniusta. arg. j.
de peti. hær. l. sed si lege. §. scire. & j. de nox. l. & generaliter. & de
rel. & sump. fun. l. at si quis. §. sed si adita. & ex. tut. l. qui testimo-
nio. & adde quod notat Archi. de elec. c. si. lib. 6. & vide c. cum in
nostris. de præben. Paulus.

L E X XVII.

1 *Legitima ut suppleatur, cum quis agit, num qui ad partem non admittitur, partem faciat.*
2 *Legitima quanta sit.*
3 *Legitimæ successio uniuersalis non est. Et an in particulari successione accrescendi ius locum habeat.*

QVI repudiantis. Qui nõ admittitur ad par-
tem, nec admitti speratur,
non facit partem, secus si speratur admitti. ad hoc al-
leg. vel sic, si vnus exhæredatus repudiet querelam, al-
ter admittitur in totum. secus si nõ repudiet. sed speratur admit
ti, quia tunc non potest agere, nisi pro parte sua, sed si egit in to-
tum, & pendẽte iudicio alter repudiet, in totum obtinebit. h. d.
no. Ageret. i. insolidum altero adhuc non repudiante. hic. l. qui
egit insolidum. iste tex. loquitur de querela, quæ uno repudiante
accrescit alteri. Quæro quid de iure agendi ad supplemẽtum. po
1 nc, † quod quidam hĩs tres sorores vtrinque cõiunctas, & matrem,
instituto extraneo matri aliquid relinquit pro legitima, non tñ
tm̃, quod sufficeret, sorores autem præterit. mater agit ad sup-
plementum, & petit tertiam partem totius hæreditatis, hæres ve
ro scriptus dicit, quod non debet habere, nisi tertiam partem eius,
quod erat habitura ab intestato, quo casu non esset habitura nisi
quartam partem hæreditatis, & tres uncias. quia aliæ tres soro-
res, cum sint utrinq; coniunctę, fuissent admissæ ad hẽditatẽ una
secum, ut in auth. defuncto. Et sic quælibet habuisset tres uncias
2 ab intestato. legitima † uero est tertia pars eius, quod quis ab inte
stato est habiturus. & sic dicit eam non debere habere, nisi unã
unciam. Mater vero dicit se debere habere quatuor uncias, & sic
tertiam totius hẽditatis. quia illi fratres, vel sorores sunt exclusi
per testm̃. postquam fuit instituta persona non turpis, non. n.
pñt aliquid petere, ut C. eo. l. fratres. si ergo sunt exclusi, non fa-
ciunt sibi partem, quia perinde est, ac si non essent, ut in hac l. &
s. eo. l. pater filium. sed si nõ essent in rerũ natura, mater debuis-
set habere tertiam totius, ergo & nũc. Et istam partem disputan
do tenuit Iac. Bur. ut refert Bar. s. eo. l. pater filium. sed ipse tenet
contrarium. nam aut ista mater vult venire iure suo, & non põt, nisi
ad tertiam eius, quod esset habitura ab intestato, quæ est una vn
cia, ut C. eo. l. parentib. Aut iure accrescendi, pp exclusionẽ alio-
3 rum, & nõ potest, quia † in legitima non est vlis successio, sed par-
ticularis, cum debeatur ære alieno deductũ, ut s. e. l. Papi. §. quae
ta. coniuncta l. nam quod. in fi. ad Treb. Sed in particulari succes-
sione non habet locum ius accre. etiam inter coniunctos cõiun
ctione legali, ut j. de leg. 2. l. & Proculo. sed requiritur verbalis,
vel realis, ut l. re coniuncti. de leg. 3. cum sim. Sed illa mater cum
fratrib. defuncti non erat coniuncta, nisi cõiunctione legali, quo
ad ltĩmam. Ergo non potest ex ipsorum persona prætendere ius
accre. & dicit de facto tenuisse. Sed cum pridie contingeret mihi
de facto pro opi. Ia. Bur. allegabam tex. cum gl. in l. Papin. §. unde
si quis. ubi per dictionem, quæ sic uni. i. nepti ex filio, augeatur le
gitima alterius filij, quia debuisset hr̃e unciam cũ dimidia, si suc-
cessisset cum illo, cui diminueretur. si cum illo succedit, in casu
illo hẽt sextantem. i. duas uncias. Item adducebam alium solem-
nem testem. l. Old. qui ita consulendo determinauit q. quæ incipit,
qõ, an potius. ubi uide. l. quod mater debeat hr̃e tertiam totius per

l. commu. liber. j. de bo. lib. & per § sed nostra. Insti. de succe. lib.
quem ẽt alle. Bar & Butr. in Auth. quib mo. nat. eff. sui. §. si quis
autem. & §. si uero. in quib. dicit esse casum. Tamen ab opi. Bart.
non recessi. & cogita tñ tum ad iura. eadem qõ formatur in filiis
per Dy. in l. plane. §. si duobus. & §. si coniuncti m. de leg. 1. & dic,
vt d. l. pater. per Bart. ego autem ultra ipsum faciebam vnam ra-
tionem, quia nõ accresceret matri ius fratrum, uel sororum, qd
nunq habuerunt, testamento facto per fratrem non turpib. per-
sonis hæredibus institutis. propter quod omnino ab hæreditate
prædicta sunt exclusi. ergo matri accrescere nõ potest. & per hoc
patet solutio ad iura per Old. alleg. cogitabis. Paulus.

1 *Querela mota ad sententiam lite non contest. num peruenitur.*
2 *Hæres in tota causa licet præsens fuerit, sententia aduersus eum lata in absentia legatarijs non præiudicat.*

§. Cum contra testa. Sententia lata in querela,
contra præsentem facit ius quo
ad oẽs, si contra absentem h. d. not. Non respondente. i. non ueniente
secundum gl. alias non posset perueniri ad diffinitiuam. vult dicere, quod
bene rñdit libello, & sic fuit lis contc. sed postea in snĩa non cõ-
1 paruit. Ex † qua no. duo. Primo, quod in querela non potest perueni
ri ad snĩam lite non contc. quod Bar. reprobat, quia cum nil pe-
tatur a parte, nec possũt esse consultum agenti querela permissio
nem in pos ex primo decreto, põt perueniri ad snĩam lite nõ con
test. s. tit. j. l. qui se. & C. si ut se ab hæredi absti. autb. si omnes. &
2 ideo exponas proprie non rñuente. i. libello. Et no. ex † glo. 2. quod li
cet hæres fuerit præsens in tota causa, sed in sentẽtia fuit absens,
talis sententia non præiudicat legatarijs. dicit tamen Bar. quod acta
facta cum præsente bene præiudicant, & sententia lata præiudi-
cat. secundum Inno. vt notat Bar. in l. si mater. §. fin. de excep. rei
iudica. tene menti uerba sua.

L E X XIX.

1 *Querelam intendit quis pro ea duntaxat parte, q̃ ab intestato habiturus est.*
2 *Iuri quod quis sibi competere ignorat, an aliud intentando renunciare uideatur. Et quod sibi plura habens remedia inualidum intentet, quod efficax existimabat.*
3 *Querela & contratabulas in quo distent.*

MAter decedens. Querela inofficiosi p ea
parte de iure competit, p
qua ab intestato succeditur. sed si in totum intente-
tur, in totum testm̃ rescinditur, sed non tota hẽditas
sibi conceditur: sed eam cõicat illi, qui secum ab intestato esset
successurus, licet ille fuerit institutus. & ex testõ adiuerit, qa non
videtur repudiasse uiam intestati, quam ignorabat sibi compete
re. h. d. Bald. diuiditur in quatuor partes. primo ponitur thema,
& qõ. secundo examinatur pro quota parte debeat, quis admitti
ad querelam. tertio determinat qõ, quid iuris sit, si fuit in plus ad
missus q̃ debeat admitti, quarto elicitur, una cõclusio. Secunda
ibi, Respondi filia. Tertia ibi, Cæterum. Quarta in fi. ibi, Ex quib.
Item secunda diuiditur, quia primo ponitur allegatio pro filia
præterita agen. querela. secundo allegatio, & determinatio contra ip-
sam pro filia instituta secunda ibi, sed non est admittendum. Itẽ
tertia diuiditur, quia primo ponitur determinatio qõnis. secun-
do respondet tacitæ qõni, & responsionem probat. secunda ibi.
1 Nec. n. no. pulcherrimum casum. & no. plures regulas, quod † pro il-
la parte tantum potest quis agere querela quam esset habiturus
2 ab intestato. Et no. ad id ad † quod alle. quod iuri, quod quis igno
rat sibi competere, non videtur renunciare. Item, quod ubi quis scit
se habere plura remedia ad idem, acceptando unum quod cre-
dit ualere, & non ualet, non uidetur alijs renunciare. quod facit
ad acceptationem beneficiorum. In gl. sed nonne. ista gl. est not.
Sed pone, quod filia præterita agit contra extraneum tantum, & in-
solidum, pro nouem uncis: nunquid ista filia habebit totum. &
ista quæstio hic non tangitur, sed dic, quod totum habebit. quia ex-
traneus in totum est exclusus: quia testm̃ est ruptum, nec alia fi-
lia, quæ iam agnouit, & in iure quæsito non habet locum ius ac-
crescendi. ut l. j. §. interdum. de usufr. accre. & hoc nisi sequeretur
absurditas, quia decederet pro parte testatus, sicut uidemus in
simili in l. si seruus communis ab extero. de acq. hære. Item quia
venit diuerso iure. In gl. inexpugnabilr. & de isto passu utrũ eli-
gendo unã uiam pluriũ iurium succedendi videatur renunciare
alteri iuri, dic plene per Bar. in l. Pedius. de acq. hær. & per gl. in l.
quæ fideic. de leg 2. similis gl. est in l. qui filium. de acq. hær. In gl.
3 fi. no. † quod querela inof. & contrab. differunt primo nunq̃ institutis
datur querela, quia exhæredatus pro parte tm̃ quam habiturus
esset ab intestato agere debet, ut s. eo. l. filio. in prin. & hic, j. eo. l.
circa. contrata. autem datur, etiam instituto aperto sibi edicto,
vt l. si post mortem. §. fi. de bo. pos. contrata. Item contratab. ante
& post aditam intentatur, ut l. illud in princ. j. de contrata. que-
rela

rela autem non, nisi adita hæreditate, vt s̃. eo. l. Papin. § si conditioni. Item quia in querela, si semel institutus adiuerit hæreditatem, & quereletur postea testamentum, institutus minori habet virilem, casus est hic, sed secus est, in contratab. quia si institutus semel agnouit. licet post petatur contratabu. non potest habere amplius, vt l. ex duobus. §. sed illud. ĩ. de contratab. & hoc sentit glo. in fi. quæ tenet ipsam ueritatem, licet dicat sibi non placere. Et est ratio differentiæ, quia in querela totum testamẽtum rumpitur, & eius etiam institutio. ideo habet virilem. secus per contratab. quia per contrata. non rumpitur institutio. & ideo in ampliori parte non potest succedere.

LEX XX.

1 *Carboniani commoda quæ, ac quot sint.*
2 *Quorum bonorum interd. quando detur. quando poss. l. edicto.*
3 *Conditionis melioris esse non debet, qui status dubij est quàm certi.*
4 *Carboniani beneficio in possessionem missus, an actiones, & quas mouere possit.*
5 *Carboniana possessio num ius misso tribuat.*
6 *Remedia duo simul an intentari possint.*

Quidei inofficioso. Carboniana bonorũ possessio nõ datur exhæredato siue negetur filius, siue non. alij uerò datur, qui hoc ipso, quod alias uere non est filius, est hæres,
1 uel bon. poss. h. d. Iac. But. Et no. hic tria commoda Carboniani. primum est, q̃ missus ex eo uerè possidet, vt hic, & l. 3. §. missum. ad Carbon. Secundum est, quia de bonis recepit alimenta, quod in alijs possessorijs adipiscendæ possessionis nõ reperitur, vt missus in possessionem, per interdictum quor. bon. vel condictionẽ ex l. edicto. C. de edic. diui Adri. debeat de bonis interim habere alimenta. Tertium est, quia missus ex eo intentat actiones hæreditarias, de quo dic, vt statim dicam in gl. Est & quartum. quod hic non continetur, quia durante pupillari ætate nõ cogitur respondere super petitorio, quia essent ibi fiendæ probationes de statu, quæ debent differri in tempus pubertatis. C. ad Carbo. l. j. Est & quintum, quia filius admittitur ad istam bon. poss. extraordinariam petendam, etiam si non petierit bon. pos. ordinariam, & sic non habeat ius in re, ut notat glo. ordi. in d. l. i. quæ est no.
2 Secus in alijs possessorijs adipiscendæ. Nam † quor. bon. non datur, nisi primo quis petierit ordinariam bon. poss. puta secundũ tab. vel vnde liber. nec possessorium l. edicto. competit antequã sit adita hæreditas ex testamẽto, licet hoc faciat dubium. Bonorum poss. puta, si dicat patrem decessisse intestatum, vel dicat se præteritum: nam tunc hoc ipso, q̃ constabit eum filium, apparebit ipsum esse hæredem ab inte. vel bono. poss. per contratab. vel vnde liberi. sed exhæredatus licet sit filius ante prolatam querelam, nõ est hæres vel bon. poss. Non patiatur ĩ. dicere, q̃ interim intẽtabit actiones hæreditarias, quod dic, vt in gl. Nec actionẽ. s. hæreditatis petitionem. ista non est hæreditaria. quia nunquam competit de facto. & dic, q̃ potest eam intentare prolata prius, & terminata querela contra hæredem scriptum. vel dic, vt in gl. Confiteretur. i. dicere quia etiam si hæres cõfiteretur ipsum esse filium, tamen postquam est exhæredatus, non sequitur, q̃ esset
3 hæres, aut bon. poss. & sic non competit sibi Carbo. Idem, † ergo si quis negat. Quia non debet esse melioris conditionis in statu dubio, q̃ in statu certo. quod tene menti, secus esset, si diceret se præteritum, uel patrem decessisse ab intestato: nam tũc si aduersarius confiteretur ipsum esse filiũ, hoc ipso constaret ipsum esse hæredem, uel bon. poss. & ideo si negat competit Carb. In gl. nõ
4 patiatur. † quærit an missus ex Carboniano possit mouere actiones, aut quæritur de peti. hæred. quæ non est hæreditaria, aut de alijs particularibus hæreditarijs. de primo dic. Aut quæritur, an possit, & dico, q̃ sic, etiam cõ illum, qui negat eum esse filium, debet tamen plenè probare de filiatione. casus est in l. j. ad Carb. C. aut quæritur, an bene faciat, & tunc aut expedit sibi, q̃ discutiatur statim de statu, vt qui habet probationes in promptu, quæ possunt perire, tunc bene facit. vt l. 3. §. duæ causæ. ad Carbo. aut non habet in promptu, nec sibi expedit, q̃ de statu disputetur. & tunc male facit intentare petitionem hæreditatis, quia necesse habet probare de statu. vnde debet esse cõtentus de prouisione Carb. ita intelligitur. l. j. C. de Carbo. Si uero vult intentare particulares actiones hæreditarias, tunc, aut contra illum, qui negat ipsum esse filium, & dicit se hæredem: & non potest, quia per hoc fieret præiudicium petitioni hæreditatis. nam si condemnaretur, præsumeretur ipsum non esse hæredem, illum qui dicit se filium. & ideo supersedebitur vsque ad tempus pubertatis. Ad hoc s̃. de iudi. l. per minorẽ, & quod ibi notatur. de arbitris. l. non distinguemus. §. si is. Aut contra alios. & tunc aut nullam præstitit satisdationem, & non agitur quia non datur sibi bonorũ administratio, vt ĩ. ad Carb. l. sed & si is. §. denique. Aut satisdationem præstitit, & tunc, aut vult agere tanquam curator bonorum, & potest. ut l. pe. ad Carbo. Quod videtur intelligẽdum de actionib. tempore pericilitis, vt in hac glo. Aut vult agere tanquã hæres, vel bonorum possessor, & tũc aut non petijt bo. pos. ord. scilicet vnde liberi. vel contra ta. sed tantum extraordinariã Car-
5 bonianam, & tunc non potest, q̃ † talis Carboniana non tribuit sibi ius in bonis, vt no. s̃. eo. l. Papin. circa prin. in gl. q̃ incipit tres sunt. Nec facit, ipm esse filium. Et hic est casus in l. 3. §. missum. ad Carb. Aut petiit bo. pos. ordinariam, & in illa se fundat, & tunc põt. vt d. §. missum. coniuncto. §. fi. In gl. fi. ista glo. est not. & bene arguit circa intellectum. tñ dicit, q̃ executio potest fieri in peti. hære. obtenta in querela. quod non est uerum, vt est expressum. s̃. eo. l. posthu. §. si quis ex his. Item in eo, quod dicit de actione in factum, non est uerum: quia requirit iudicium ordinarium: secus est in iudicis officio, quod ex sententia descendit, vt l. si prætor. §. fi. s̃. tit. j. & l. minor 25. an. circumuent. ĩ. de min. & l. qui re-
6 stituere. ĩ. de rei vend. In fi. gl. in. quærit de no. q. † q̃ duo remedia possunt intentari. vnum purè, aliud sub conditione. concor. l. j. de act. & ob. & ibi no. Et Bal. arg. huius gl. formabat libellũ super vsuris repetendis per debitorem, qui tñ iurauerat, non repetere, & faciebat sic, q̃ impetrato rescripto petebat iurm remitti, per c. debitorum. extra de iureiu. quo remisso petebat vsuras. Sed vt ipse dicit, iste libellus fuit repulsus, & bene quia eo ipso, q̃ quis petit venit contra iuramentum, & in hoc peccat. ideo non põt petere, nisi prius, sibi remissum fuerit, quæ ratio cessat hic.

LEX XXI.

Eum qui inoffi. Qui fraude hæredis scripti desistit à querela, desistisse non videtur. h. d. Et est arg. q̃ si quis renũtiat beneficio credens, sibi aliud esse collatum a Papa, cum non sit, & hoc fecit ad instãtiam alicuius, qui fraudulenter eum induxit, talis renuntiatio non valet, probatur etiam. in l. mater decedens. circa fi. ibi. nam, & hi, qui nesciãt etiam. Paulus de Castro.

§. Item quæsitum. Hæres qui soluit legatũ: sciens testm̃ posse querelari non repetit, quia donatio videtur, h. d. & sic no. q̃ paria sunt scienter soluere indebitum, vel id, quod potest ex post facto indebitum fieri: quia neutro casu repetit. Pau. de Cast.

§. Idem respondit. Causa cõfusionis reducta ad non causam, reintegrat iura in pristinum statum. Bal. q̃ no. per Cy. C. eod. l. si maritus facit l. dominus. ĩ. de usufruct. In glo. Docto. in d. l. si maritus, tenent contrarium, & faciunt differentiam, utrum acceptando delinquat, uel non, dic vt ibi.

LEX XXII.

1 *Hæreditas matris filio, num suorum iure quæratur. & quid de hæreditate filij emancipati.*

Filius non. Acceptatione legati facta per patrẽ nõ tollitur querela filio competẽs. hoc primo. quam potest etiam ipse pater nomine filij intẽtare, licet nomine suo non possit h. d. secundo. item intentans querelam ex persona alterius, & succumbens, non perdit commodum ex testamento. hoc tertio & ultimo dicit tota l. Et not. tex. ibi, Quoniam alij commodum victoriæ parat. Per quem vr,
2 q̃ etiam de iure suorum hæreditas matris quæretur filio. de quo plenè disputat gl. in l. si qui hæres. de acq. hær. & per Doct. in l. j. C. qui admit. ad bo. pos. idem videtur dicere gl. de hæreditate filij emancipati, q̃ etiam olim quęrebatur nepoti in potestate aui retento. C. de pet. hære. l. si putas. quod est falsum, ut probatur expreise. in l. filium. de colla. bon. & unde in l. pater filium: iure successionis. no. q̃ aliquid cõpetit iure successionis, quod non competeret nomine proprio, facit ĩ. de his quib. vt indi. l. qui Titij testamentum. facit l. fi. in prin. de leg. 3. Gl. inducit ad q. de illo, qui tulit sententiam primam, a qua fuit appellatum ad superiorem, quo de officio remoto, post iud. fuit ad illud assumptus, ut possit iudicare de sua sententia, quia non facit tanquam primus iudex: sed tanquam secundus, de hoc dic, ut l. eos. C. de appella. & adde, quod no. in l. j. ĩ. de excep. rei iud. Paulus.

LEX XXI.

Si proponas. Emancipatus præteritus non habet querelam, sed contratab. sed exhæredatus habet querelam contra institutum, etiam si sit filius eius. & in potestate aui retentus, & si obtineat iungitur filio suo in hæreditate per titulum de coniun. h. d. No. hic gl. no. q̃ titulus de coniungen. cum eman. libe. est correctus. de quo dixi in l. Gallus. §. & quid si tantum. de lib. & posthu. Paulus.

§. Si hæreditatem. Per contractum factum cũ hærede, tanquã hærede perdit quis querelam. h. d. facit in arg. cõ filios primi matrimonij cõhentes cũ nouerca, cui plus fuit relictum, quam eis, ut uideantur renunciare beneficio l. hac edictali. C. de secun. nup. Bal. Paulus.

1 *Exhæredatus cum ad querelam in totum propter alterius exclusionem uenit. quo iure uenire censeatur.*
2 *Ius accrescendi post querelæ agnitionem locum habere.*
3 *Ius accrescendi contra testatoris uoluntatem procedere.*

§. Si duo sunt. In querela agnita postea repudiata locum habet ius accrescendi. hoc dicit.

Nota

1 not. † ergo primo, q̃ q̃n vnus exhæredatus venit ad querelam in
totum pp exclusionem alterius, non venit iure proprio, sed iure
accre. quod habet locum in particulari successione inter disiun
ctos, vel coniunctos coniunctione legali, vt l.& Proculo.de le.2.
& sic facit ad q de qua dixi in l.qui repudiantis.s̃.e.Secundo no.
2 q̃ † post agnitionem querelæ locum habet ius accre. secus est in
hæreditate, quæ post agnitionem alteri non accrescit, ut l.1.§.in-
terdum.de vsufr.accre.& no.s̃.eo.l.mater.in glo.sed nonne ratio
est: quia per agnitionem querelæ non acquiritur ius in bonis, se
3 cus in agnitione hæditatis, uel legati.qd̃ tene menti.Tertio † not.
q̃ ius accre.procedit contra uolun. testatoris, nam querela non
est ex uoluntate, sed contra quod est contra glo.quæ dicit. q̃ ius
accre. procedit ex tacita uolun.testatoris.in l.si Titio & Mæuio.
§.1.de leg.2. Sed dic, q̃ illud est uerum regulariter, sed non sem-
per, vt hic.Paulus.uel dic.q̃ in his, quæ ueniunt a testatore cessat
ius accre. contra eius uolun.ut in contra. in his autem, quæ ue-
niunt, uel dantur a lege, accrescere: licet sit contra ipsius testato
ris voluntatem vtrunque vt ius accre. casus est hic.

L E X XXIIII.

Circa inoffi. Ex postfacto pôt quis decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. ad hoc alleg. dic ex postfacto.i. post aditam hæreditatem, sed ante non, vt infra de iniusto testamento.l.si ego.

L E X XXV.

Si non mortis. Datum inter viuos computatur in legitima. & si hoc fuit dictum expresse, a querela excludit.hoc primo.& si non sufficit ad legitimam: agit ad supplemẽtum, hoc secundo, & etiam ab intestato succeditur cum fratrib.hoc tertio.de primo dic, ut plenè dicitur s̃.e. l.Papi. vers.si quis mortis.de secundo dicit gl. q̃ est additum a compositoribus noui iuris: quia ius agendi non fuerat introductum isto tempore, sed per Iustinia.ut de inof.test. C.l.omnimodo. tñ potes dicere, q̃ hic loquitur in donatione in qua filius semel consensit, non.n.poterat aliter fieri cum sit ꝯctus.unde cũ per talem consensum excludatur a querela, ꝯueniens erat, q̃ si aliquid sibi deficeret, suppleretur, sed l.oĩmodo.loquit in hæditate, uel legato in qua filius non ꝯsenserat. vnde si non sufficiebat, nõ tenebatur olim acceptare, sed hẽbat querelam. Sed hoc per Iusti. introductum est, ut acceptare teneatur, & agat ad supplementum. Et si dicas postq̃ filius consensit in donatione ẽt si modica sit, debet sibi imputari vt perdat querelã, nec agat ad supplementum, ut l.Papi.§.si condõni.s̃.eo. & l.si pars.§.fi.resp.q̃ illud procedit, qñ consensit in eo, qd̃ sibi relictum est in testõ. nam tunc dr̃ ipsum approbare.sed hic ꝯsensit in donatione, q̃ fit extra testm̃. vñ cũ grauet in uno, q̃a querelã perdit, releuat in alio, quia ad supplementum, agit, qd̃ tene menti.& per istum tex.ꝯsulint si statutum dicit, q̃ filia dotata arbitrio boni uiri non succedat, modicũ habuerit in dotẽ inspecta ꝯdõne pr̃is, & q̃titate bonorum q̃uis nõ succedat, q̃ si petet sibi suppleri dotẽ: quia ius agendi ad supplementum non solum hẽt locum in hæditate, uel legato, ut l omnimodo.sed ẽt in datis inter uiuos.ut hic, quod puto no. de ultimo dic, q̃ donatio simplex tunc ꝯfertur ab intestato, qñ facta est filio emancipato, ut l.lib. C.de colla.& ita intellr̃ hic: si uero scã sit filio in ptãte: dic, ut plene no.per Doc. C.eo.tit.auth.ex testõ. Item no.ibi uiri boni arbitrio, q̃ supplementum legitimæ fit arbitrio boni viri. Idem habetur. C.eo.l.scimus.circa prin.pro quo dicit Old. q̃ si iudici uidebitur, fiet suppletio in una re tantum. si non expedit, q̃ singulæ res diuidantur, quicquid in alijs quartis dicatur, vt no.in l.filium quem habentem. fam.ercis.

§.Si quis. Ius imperfectum intentatũ, & ex postfacto fortificatum ꝯdemnationem inducit. h. d. Bal. uel sic. Si querela sit intentata per illũ, cui non ꝯpetebat in actu, sed in habitu, si pendẽte iudicio superueniat ius in actu cũ effectu, vr̃ intentasse querelam. h. d. Et q̃ feretur sñia pro eo. quia excã præce. litis conte. superuenit. qd̃ dic, vt l.non pôt uideri.s̃.de iud. & adde qd̃ no.s̃.eod.l.pr̃ filiũ. per quã l. pon hic casum. Paulus.

L E X XXVI.

Si sub hac. Libertas data causa implendæ cõditionis in testamento inofficioso adiectæ non rescinditur, sed eius pretium a manumisso soluitur. h.d.Bar. Et no. quando quis propter causam aliquam perdit ius, quod habet, reducta causa ad non causam recuperat illud, uel æstimationem eius, vt dictum est supra eo.l.eum qui.§.fi.per quod inducitur.in ar. q̃ si quis renuntiat beneficio ueteri, acceptando nouum, q̃ postea ab ipso euincitur. recuperat uetus. ut ipse no. Archid.8.q.3.c.talia.& alleg.hanc l.Bal.

L E X XXVII.

Si instituta. Si querela iam mota per transactionem remittatur, remissa nõ uidetur, nisi fides transactionis seruetur. hoc dicit: illa tamen transactio pro non facta habetur. & ideo decedens ad hæredem non transmittit tãquam si præparata non fuisset. C.de transac.l.cum mota. dic, ut ibi per Pau.& Cyn.Paulus.

1 *Exhæredatio eius quem quis filium negat, unde efficax sit.*

§.Et qui se. Licet exhæredatus fuerit in testõ appellatus non filius, tñ hẽt querelam. h.d. An aũt te-
1 neat exhr̃edatio illius quem quis negat filium, dic, † q̃ aut non negat in ipso actu exhr̃dationis, sed in alia parte testamenti, & tunc
valet, vt hic. sm̃ gl. Si uero in actu exhr̃dationis, tunc aut pr̃ errauit credens ipm̃ non esse filium cũ esset, & tunc non ualet. quia
deficit causa finalis, ut j.de li.& posthu.l.posthu.§.fi.& ad Carb.
l.1. C.ꝑsumo aũt ipm̃ errasse, qñ in uita non hẽbat ipsum pro filio. si uero non errauit, ut q̃a in tota uita sua habuerat eum pro
filio, & ira tractauerat, tunc talia uerba non ualidant exhr̃dationem, q̃a non præsumuntur dicta cum illa intentione, q̃ credat
eũ non filium, sed ex iracundia quadã, sicut solent aliqui dicere
iste non est filius meus, q̃a non sequit mores meos, uel nõ diligit
me, sicut debet, ita intelligo l.3 circa prin.de liber.& posthum.

§.de inofficioso. Testm̃ militis non impugnat per querelam. h.d. priuilegium testatoris ꝑfertur priuilegio filij exhæredati. h.d.no.& sic no. q̃ priuilegiatus non utitur priuilegio suo contra testm̃ priuilegiati. de quo dic, ut in auth.quas actiones. C.de sacrosi.eccl.per Cy. & de materia istius §.uide plene per eundem in l.fi.C.eod.tit.

1 *Nepos quis dicatur.*
2 *Præsumptionem pro sententia esse, & si ab ea appellatum sit, & lata sententia pro actore fructus beneficij sequestrantur.*
3 *Actor qui pauper est uincens ab eo alimenta habere debet, & item pro litis sumptibus si unde eos faciat, non habeat.*

§.De inofficioso. Si exhæredatus obtinuerit in q̃-
rela per vnam sñiam, licet ab il-
la fuerit appellatum, si tñ est pauper, dñr sibi de aduersarij bonis
alimenta decerni, & aduersarius ad hæc ꝑstanda cogi vsq. ad fin.
1 litis. h.d. No. hic in uerbo nepos, & in uerbo patruum. † q̃ nepos
appellatur filius fratris. & ita dicitur sm̃ communem usum lo-
quendi. sed propriè dicitur filius filij. de primo tñ hr̃ hic. & 10.
coll. quib.mod.fratrum fil.admit.§.si fratris.& C.de succes.edic.
l.2.& no.extra de scisma c.1.lib.6.pœ.c.solit.eo. lib.& no. per Io.
And.de elec.c.fundamenta.in nouella. Secundo † not. q̃ præsu-
mitur pro sententia. licet ab ea fuerit appellatum, facit l. Heren-
nius § Caia.de euic.& quod no.in c.bonæ.fi.per Inn. & in hoc ui
detur fundari clem. 1.de sequest.po.& fruc.quæ dicit, q̃ lata vna
sententia pro actore fructus beneficij sequestrantur. Tertio not.
3 † q̃ si actor est pauper postquam obtinuit per unam sñiam, de-
bet habere alimenta a reo. & ẽt pro sumptibus si nõ habet vnde
faciat ar. vt hic, & l.fi.C.de or.cog. In contrarium facit l.Impera-
tor. de tu.& ra.dist.dic. q̃ aut agitur actione personali, & tũc ali-
mẽta, neq; sumptus debent decerni, ut ibi, Aut actione reali. uel
mista pro rebus. quas dicit suas, & tunc, aut pro modica re, uel
tali, de qua non percipiãt fructus & idem, quia est eadem ratio.
Aut pro magna parte bonorum, & tũc, aut est uera præsumptio
ꝯ agentem, & dicunt decerni postquam obtinuit per unam sen-
tentiam. Nam hic erat præsumptio ꝯ eum pp exhær. sed si nõ es-
set ꝯ eum præsumptio, & esset talis quem constaret nulla bona
habere, tunc vr̃ q̃ statim debẽt sibi alimenta decerni. ut in d.l.
fi.de ordi.cog.& de lib.agno.l.si ne get. Vlt. dicunt quidam, quod
iste §.limitat l.quæ de offi.quia illa procedit, nisi exhæredatus ha
buerit vnam sententiam pro se. sed tu dic, licet tunc debeant sibi
decerni alimenta, ut hic no. tamen competet sibi bo. pos. Car.
per quam plus consequeretur, quia esset in possessione bonorũ,
& actiones hæreditarias intentaret. ut ibi.

1 *Præteritio matris, uel quę se filium habere sciat, pro exhæredatione habetur. Et exhęredationem uariè dici.*

§.De testamento. Quando testamẽtum est inofficiosum re, non consilio, licet competat contra ipsum querela, legata tamen firma permanẽt ipso per querelã expugnato, secus si esset inofficiosum re, & consilio. h.d. secundum gl. cum l.seq. & secũdum istum intellectum audiui a domino Bal. q̃ ipse oppo. de ista l. cum repeteret. l. filio præterito. qui tenet ibi, quod si præteritur filius quẽ quis ignorabat se habere, rupto testamento non conseruantur legata per illam authoritatem. quia si sciuisset filium hẽre non pręterijsset, secus si sciebat. Et ad hoc inducit l. sicut certi. & l.si cum uel in vtero. de testa.militis & l. si is qui.de iure co. contra quam opp. Bal. de l.ista ubi mater prætetijt filium, quem ignorabat se habere. & di q̃ cum filius non fuerit fraudatus consilio matris remaneant legata firma, quia non est, quod sibi imputetur. Sed Bart. tunc non rñdit, sed quod uolebat uidere, & die seq. rñdit, q̃ alia lect. Azonis est uerior sm̃ quam. h.d. Siue testm̃ sit inofficiosum re, & consilio, siue re tm̃, ipso resciſſo per querelam rescindũtur legata, & secundum istã Paulus corrigat sententiã Imperatoris,

1 simile. s̄. de mino. l. Aemilius largianus. Et † no. ꝙ præteritio matris habetur pro exhære. etiam si filium noscat se habere. & dicitur ista exhæredatio largissimè sumpta: quia non ꝓcedit ex mente, nec ex verbis ſm Bart. tamen dic de hoc, vt dicam in l. pater filium. est & alia, quæ dr̄ largo modo sumpta. s. q̄ñ procedit ex mente, non ex verbis, vt præteritio militis, quæ hr̄ pro exhæredatione. si sciebat filium habere. nō alias vt d. l. sicut certi. cum seq. de testa. militis. est & alia strictè, & propriè sumpta, quæ fit ex mēte, & verbis expressis. de qua in l. 3. de libe. & posthu. Item no. Bart. in l. filio præterito. de iniusto testamento.

L E X XXIX.

1 *Tertius in causa interueniens si eius intersit, an admitti debeat. & an debeat citari.*

SI suspecta. Legatarij pro suo interesse possunt adesse liti de inofficioso motę contra hæredem scriptum, si de collusione dubitāt. Item possunt testamentum defendere, & a sententia contra hæredem lata ap-
1 pellare. h. d. no. De † isto tertio, ꝙ interuenit terti⁹, si sua interest, quod facere possit, vide, quod plenè no. Inno. in c. cum super. de re iudi. & de spon. c. veniens in fi. de ma. & obed. c. humilis. & de excep. cum inter. Et adde gl. s̄. quibus ex cau. ma. l. cum miles. §. si quis reip. ꝙ nō solum potest venire, sed est citandus. sed tu dic, vt no. Inno. in d. c. humilis. Paulus.

1 *Filio naturali tantum num aduersus patris testamentum remedium aliquod competat. Et sententia a transactione quo ad effectus suos quid differt, usque numero seq.*

§. De inofficioso. Filius naturalis habet querelā contra testámentū matris. h. d.
1 Sed † contra testm̄ patris nullum remedium competit filio naturali, licet hodie ab intestato in certa portione succedat. vt no. gl. j. de ꝯta. l. j. in prin. & Insti. eod. §. cum autem. Quamuis si super querela mota trāsigerent, legata & libertates firma permanerēt. de quo dic plenè, ut in l. controuersia. s̄. de transac. Alium effectum habet sententia, quia per ipsam rescinditur testamentum, vt s̄. eo. l. Papin. §. fi. & alium transactio, per quam non rescinditur, ut hic, sed alibi iudicātur ad paria. s. quo ad decisionem litis, quia per utranque deciditur, & ex utraque paratur exceptio litis finitæ, ut C. de transact. l. fratris. & l. j. in fi. ad Tertullianum facit l. fi. infra mandati. quæ l. est no.

§. Quoniam fęmina. Fœmina non potest adoptare, & per ipsam adoptatus non potest habere querelam contra testamētum eius. Et sic not. exhæredationem eius, quem quis putabat filium adop. cum non esset, non inualidare institutionem. vt C. de fideicom. l. cum quam. & de hæredi. instit. l. nec apud. licet in contrarium faciat infra ad Carb. l. j. §. Papin.

§. In ea prouincia. Querela debet intentari in loco ubi hæres habet domicilīū. hoc dicit. sed gl. dicit, quod etiam ubi est maior pars hæreditatis. vt in l. si fideicom. de iudi. sed ibi non debet agi, nisi in loco domicilij secundum Cyn. quod est no. igitur cum agitur, non sortitur quis forum ex actu. Paulus.

L E X XXX.

Aduersus. Patet contra testamentum filij in adoptionē dati, & de quasi Castrensi peculio testantis habet querelam. secundum gloss. Ex quo habes, quòd de iure isto quasi Castrense peculium non erat priuilegiatum, sicut Castrense. hodie secus, vt l. fin. C. eod.

§. Tutores. Agens querela nomine alieno, & succumbens, non perdit commodum ex testamento. Summa vt s̄. eod. l. filius. §. multo magis. Paulus.

L E X XXXI.

1 *Statutum a prætore in venientibus ab intestato, vt primis exclusis sequentes veniant successores locum etiam habere in remedijs aduersus testamentum.*

SI is qui. In querela locum habet successorium edictū de gradu in gradū, & de capite in caput. h. d. uel aliter sic: excluso illo cui ex ordine primo loco querela competebat, sequens in ordine, uel in gradu per successo-
1 rium edictum admittitur ad eandem hr̄editatem. † Quod ergo p̄tor statuit in uenientib. ab inte. ut exclusis primis veniāt sequentes successores, ut j. de succ. edic. per totum, locum habet etiam in remedijs contra testm̄, ut hic facit j. de bo. lib. l. 2. De quo dic, vt plenè in l. pater filium, & adde, quod dicitur in l. si quis posthumos. § si filium. de lib. & posthu. In tex. sequens. s. in gradu, vt nepos qui est in alio gradu, quàm filius. vel dic, sequens. s. in ordine, vt pater, qui est in eodem gradu cum filio in diuerso ordine, & in diuerso capite, quia primo vocatur filius, secundo pater, ut s̄. l. pater filium. & intelligitur, ꝙ iste sequens sit exhæredatus. alias non habet querelam, sed contra tab. ut ibi dicam.

§. Quantum. Querela competit contra institutos siue sint de lib. siue de extraneis. h. d. illud quod dicit de libe. est uerum, quatenus habet quantum habiturus esset ab intestato, alias secus, ut infra eo. l. mater deced. & sic non est differentia in effectu inter querelam. & contratab. quo ad hoc. Sed glo. uidetur casus facere. nam utraque datur contra institutos, & liberos, sed neutra datur, ubi liberi non plus habēt, quam essent ab intestato habituri.

§. Si hæres. Licet exhr̄datus succedat instituto, nō ppea perdit querelam, secus si rem aliq̄ hæreditariam ab instituto sibi relictam agnoscat. uel testō inof. se subscribat. Nam his casibus, vr̄ approbare iudicium defuncti. h. d. vsq; ad fin. Nocebit. dic contra hæredes, si sint pro parte instituti. vel dic, ꝯ legatarios per modum conditionis, quia si petant legata, excludam eos dicendo testamentum esse inofficiosum. But.

L E X XXXII.

Si exhæredatus. Præstās patrocinium legatario, uel ꝓcurationem querelam perdit: idē si hæres existat legatario, & idem si ex persona sua petat legatū. h. d. Opp. ꝯ prin. de l. si pars. in fi. s̄. eo. ubi dicitur, ꝙ si exhæredatus consequitur legatum ex testō, ut alterius ministerio qui rogatus erat restituere, & sic ad commodum alterius receptat, non perdet querelam: ergo nec per aduocationem, vel procurationē procurando. cum hoc sit ad commodum alterius, Sol. dic, quod in recipiendo non defendebat testamentum: hic sic.

De petitione hæreditatis. Rubrica.

Dictum est s̄. tit. prox. de querela, quæ pręparatoria petitionis est hæreditatis, sequitur de ipso præparato uidendum, & primo iurisconsult. ponit de peti. hære. directa. s. in hoc tit. cum seq. Secundo, ponit de utili. s. in tertio, & quarto ti. & hoc prout vr̄ utilis inspecta conditione agentis. Sed dicitur aliquādo utilis inspecta conditione conuenti: & de hac dicitur in l. nec ullam. §. quod si quis a se. j. e. Item iste tit. diuidit̄ in 5. partes. Nam primo ponitur cui competat hæreditatis petitio in tribus primis legibus. Secundo ponitur contra quem. hæc incipit in l. regulariter. & durat vsq; ad l. Item uidendum. §. nunc uideamus. ibi, tertia. in qua ponit, quæ res ueniant usque ad § prædic. ibi, quarta. in qua ponuntur uerba senatuscon. per quod fuit hæc actio introducta cum expositionib. iurisconsult. & durat usque ad l. Si bonæfidei. §. petitio. ibi, quinta. & ultima, in qua materiam explicat usque ad finem titu. Et no. in hoc tit. meliores leges, quæ sint ad materiam Inn. quam ipse tractat in c. nihil. de elect. s. cum quis possidet prælaturam, uel beneficiū in quo non habet ius, uel de quo tangam in l. Item ueniunt. in prin. j. eo. & ubicunque cadet.

L E X P R I M A.

1 *Ius vetus nouum ac nouissimum, quod nam dicatur.*
2 *Hæredem hæredis testatoris hæredem esse.*
3 *Hæreditas num adiri possit ex eo testamento, quod filij præteritione nullum est, per filium tamen approbato.*

HÆreditas. Pertinet ad nos hæreditas iure veteri. s. l. xij. tab. uel nouo. s. senatusc. Item ueteri, aut ex testō, aut ab intestato. Item si ex testō. aut ex persona nostra immediatè, aut mediatè, ex persona alterius. h. d. No. † ꝙ ius dr̄ l. xij. tab. ali-
1 bi dr̄ ius Galli, ius vetus. § . ut l. Gallus. §. ille casus. de lib. & posthu. Sed dic, ꝙ diuersis respectibus. nam l. xij. ta. dicitur ius uetus respectū aliarum partiū iuris, quia illa uenit a Grecis, primo fuit in orbe, quàm aliæ leges fierent per populum. unde leg. aliæ per populum, uel principem factæ dr̄t ius nouum respū alterius, sed ius Galli dr̄ ius uetus respū leg. Velle. q̄ fuit facta post illud. sed respectu l. xij. tab. diceretur nouum. per hoc patet, quod senatusconsulta, quæ appellantur ius nouum respectu l. xij. tab. dicerentur ius antiquum respū nouellarum constōnum, & authenticorum, patet, ergo quomodo debeant intelligi ista cōtraria de iure, ueteri uel nouo, quia si proferuntur a lege, in dubio intelliguntur l. xij. tab. ut hic, & in l. 2. §. si mater. ad Tertul. nisi aliud diceretur pp subiectam materiam, ut in §. ille casus. Si uero proferuntur ab homine, tunc secundum communem usum loquendi appellamus ius uetus, ius ff. ius nouum, ius Codicis. ius nouissimum, ius Authenticorum. facit quod no. in l. 1. de leg. 1. Secun-
2 do † no. in l. ueluti. quod hæres hæredis testatoris est hæres. concor. l. fi. C. de hære. insti. l. pater sa. de vulg. & pup. ubi est l. singularis. Sed gl. hic disputat, an dicatur hæres primi testatoris ab intestato, uel ex testamento. determinat quod dicatur hæres eo modo, quo fuit primus hæres, & tenēt omnes. Ad quod facit, quod alibi dr̄, ꝙ talis hæres habeor, qualis est is, per quem hæres efficior. j. de acq. hæred. l. qui aliena. §. interdum. ubi hoc probatur posset etiā dici ſm Bal. ꝙ nec simpliciter sit hæres, sicut ille, nec simpliciter sicut ipse, sed mistum: quasi duobus capitibus adiun-

ctis,

ctis,ut dr̃ in fi. in d.l.Gallus.§.ille casus.de libe & posth. Vltimo 3 †no gl.quę incipit non iure,in fi.quæ tenet,ꝙ ex testamẽto nullo per prætentionem filii,licet per filium approbato,non possit ad ri hęreditas de iure ciuili,sed necessaria sit bonorum possessio ſm tab & est casus talis,vbi bono.poss.est necessaria.Item no.in l.certum.C.vñ cognati & ibi plene.& l. qui vxorem. de iniusto testamento.& de vulg.& pup.l.si quis eum.quas gl.no.

LEX IIII.

1 *Hæreditatem uel ab eo peti posse,qui rem vnam duntaxat possideat. Et num tunc ad totius hæreditatis restitutionem,licet unam possideat,sit obligatus.*

2 *Sententiam ferri posse,super eo,quod post lit.contest.superuenerit.*

SI hęreditatem. In hac actione condemnatur reus ad omnes res, quas reperit possidere tpe sniæ,licet illas non possideret tpe litis conte. h.d. 1 Et no.duo,ꝙ hæreditas petitur ab illo,qui rem unam tm̃ possidet.concor.j.eo.l.licet minima. Sed an sit obligatus ad restitutionem totius hæreditatis, licet rem vnam possideat? vide quod no.infra ti.ptimo.l.prima.circa princ.in glo.quæ incipit.i. 2 vendicando. Secundo † no.sententiam ferri super eo, quod superuenerit post litis contesta.de quo dic,ut plene in l. nõ potest videri supra de iudi.

LEX V.

1 *Controuersia fieri quando dicitur,& quando lis. Et quid de eo qui sub pæna controuersiam promisit non facere per quos actus in pænam incurrat.*

2 *Controuersia sola rem litigiosam in hæreditatis petitione,uel ante litem contestatam fieri.*

3 *Controuersia sola quem malefidei possessorem reddit ob idq; ad vsuras, & fructus perceptos teneri. Et præscriptionem, uel quo ad omnes effectus interrumpi.*

4 *Denunciatio ante possessionem apprehensam, num quem in mala fide constituat.*

5 *Hæreditatis possessor satisdatione præstita res hæreditarias,uel post litis contesta.alienare potest.*

6 *Legitimus administrator num res hæreditarias ne dum cautione præstita iudicis saltem authoritate alienare queat.*

7 *Satisdationem quam hæredita. petitione conuentus præstare tenetur duplicem esse.*

8 *Prælatus cui de prælatura,aut beneficio controuersia mouetur, an possit interim bona ecclesiæ alienare.*

DIuus. Possessor hr̃ditatis post motam controuersiam,non potest aliquid alienare de hęreditate.nisi p̃stiterit satisdationem de hæreditate restituenda,vel æstõne,uel nisi iudex hoc permiserit.quod facere potest pp causas necessarias hic expressas,ẽt si satisdationẽ nõ præstiterit.h.d.ſm intellectum Bar.& verum , Sed secundum gl. præstita satisdatione multo minus posset alienare: q̃a satisdat de non alienando.sed hoc non dr̃ in lr̃a, immo est ipsam destruere. vnde tene primam lect. Prohibendum.i.ipso iure,uel dic,non ꝑmittendum,non eñ est necessaria noua prohibitio iudicis,quia 1 ista est prohibitio. No.hic plura. Primo,†ꝙ controuersia dr̃ ante litis contest.per solam citationem intelligi.Lis vero dr̃ fieri p cõtestationem.facit s̃. de procu.l.non solum.§. si status controuersiam.Et quod no.per Cy.in l.si quis maior.de transactionib.& p gl.in l.Lucius.§.tres hæredes. ad Treb. vt dicantur fieri ante lit. contest.ut C.de regund.l.3.Et per hoc determinabitur quæstio , si quis promittit mihi non facere controuersiam,uel non mouere litem sub pœna.per quos actus incidat in pœnam.de quo dic 2 vt d.l.si quis maior,per Cy.Secundo no.†ꝙ in per.hære.res efficitur litigiosa per solam controuersiam ẽt ante lit. cont. & hoc est speciale in hac actione secundum ista tempora. nam secus erat in particularibus iudicijs,licet hodie sit idem, ut gl. dicit. Itẽ 3 per solam controuersiam ad usuras,& fructus perceptos,& percipiendos etiam si a principio fuisset bonæfidei, quis tenetur, & ẽt interrumpitur præscriptio ẽt quoad omnes effectus,quos parit litis contestatio,ut in eadem l.item ueniunt.§.petitam. in l. sed, & si lege.§.si ante.secus in particularibus iudicijs,in quibus ille. qui semel fuit bonæfidei,non efficitur malęfidei, nisi p contest. quo ad vsuras,vel fructus,uel interruptionem præscriptionis,vt l.si alienam.de vsucap.pro emptore.& l.qui scit.§.fi.de usuris.so- 4 la † tamen denuntiatio facta antequam quis incipiat possidere, nõ facit quem malæfidei possessorem, tã in particularib.q̃ in vlibus iudicijs.vt C.de rei ven.l.si quis fundum.de leg. præstan.l.virilis §.si adierit.& Cy.C.eo.ti.l.1.dicit tñ ipse unum verbũ. no. ꝙ ẽt in peti.hære.qñ mouetur ꝯ̃ ti.possidẽtem,quod aliq̃ ꝯtingit, vt j̃.eo.l.nec vllam.§. ꝙ si q̃s p solam controuersiam non efficit malęfidei,sed requirit̃ ꝯtestatio litis.& hoc operat titulus. Et istũ dic esse casum l.2.in secũdo responso.C. eo.ti. licet ibi gl. sentiat 5 ꝯ̃rium,quod perperuo tene menti. Tertio †no. ꝙ possessor añ,& post cõtest. litis si p̃stitit satisdationẽ põt alienare res hr̃ditarias, & intellige ex pmissione iuris scripti.Item intellige in causis necessarijs,de q̃b. j̃.subijcit,q̃a talis satisdõ dat sibi administrationẽ bonorum,tanquam curatori bonorum,vt probat in l.si quis instituatur.de hæredi.inst.& de iure delibe.l.ait prętor.& leg.l.Ful cini.js.§ adeo.ex qu b causis i possessionẽ eat. & ad Car.l. [illegible] sis.§.quoties. & no.eo.ti.l.pe.ẽn Bar.facit quod [illegible] de inofficioso.si uero non satisdedit,tunc non põt, ni [illegible] bi permittat.quod facere potest ex causis necessarijs [illegible] 6 Ex quo dico verum tib ,no ꝙ licet administrator leg [illegible] ror,uel curator da.bo.non dẽat administrare ,nisi p̃stita [illegible] ne,ut l.legitimos.de legi.tu. tñ ẽt si non prius satisdede [illegible] iudex ei dare licentiam alienandi in causis necessarijs,& [illegible] ex permissione iudicis,& non iuris. Et hoc probat ista l. [illegible] re tamen vr̃,ꝙ licet debeat satisdare, si tamen non satis [illegible] non prohibetur administrare,ut l.mulier de iure dot. S [illegible] ratore magis procedit.quod dixi,sed glo. parua super uerb [illegible] opp.ꝙ post satisdationem non possit alienare, inno vr̃ ma [illegible] hibendum,cum satisdet de non alienando . vt in fin.leg [illegible] exponit,nisi,pro sed.quasi dicat non debet alienare,se [illegible] 7 de non alienando,quod est destruere literam. Vnde † d [illegible] est duplex satisdatio,quam p̃stat conuentus hac actione. [illegible] de non alienando bona,& istam non p̃stat, nisi opponat aliq [illegible] exceptionem,per quam petitio hæreditatis differtur de hac lo- quitur §.fi. Alia est de restituenda hr̃ditate , si contingat ipsum succumbere,vel si contingat ipsum alienare pro causis necessarijs,ꝙ restituat pretium,vel quod superest. Item ꝙ bene , & legaliter administrabit , & fraudulenter non alienabit.& istam p̃stat qñcunque vult,ꝙ sibi permittatur a iure potestas alienãdi. & de hac loquit̃ hic. Et est similis ,quam præstat curator datus bonis. Et no.quia tunc vtrum causa sit necessaria, vel non,committitur arbitrio suo. Sed si non satisdedisset, deberet hoc discuti 8 per iudicem.est iste vetus intellectus istius l. Vltimo † facit ad q. si moueatur qõ contra aliquem de beneficio,vel p̃latura vtrum interim possit bona ecclesiæ alienare, ẽt in casib.dictis. de quo dic,vt hr̃ in c. venerabilis. de off.dele & in c.mihi.de elec. p Inn.

1 *Exceptio falsi testamenti ad hæred.petitionem præiudicialis est.*

2 *Hæreditatis petitione conuentus si excipiat de testamenti falsitate, quid præstare teneatur.*

3 *Satisdatio de non alienando aut prohibitio quid operetur.*

§.Diuus Adrianus. Sicut possessor cogetur satisdate,quando est controuersia de hr̃ditate , sic qñ est controuersia de falso testõ , hoc dicit. Bar. Vel sic,si conuentus hac actione opponat aliquã exceptionem,per quam hæc actio differat̃,vel supersedeatur in ea, dẽt satisdare de hr̃ditate non diminuenda,q̃a illa exceptio sit p̃iudiciãlis in alio,i.vt hæreditas diminuatur,& hoc propter priuilegium 1 huius actionis.h.d.singulariter. No.†ꝙ exceptio falsi testamenti est præiudicialis ad petitionem hæreditatis, vt faciat in ea supersederi quousque de falso cognoscatur . Idem esset in querela si in modum contradictionis opponeretur per conuentum , vt s̃.ti.j.l.Papi.§.si filius.& hoc,quo ad cognitionem,sed quo ad pronuntiationem dic.ꝙ si proponitur principaliter per modum actionis,debet in ea pronuntiari,ut s̃.l.i. de qua te. si p modum incidentis, tunc non, sed sufficit pronunciatio in principali , vt C. ad l.Cor.de fal.l.ubi.& l.v.de ord.iud. Secundo† no.ꝙ conuẽtus 2 hac actione,si opponat excep.falsi debet satisdare de hæreditate non diminuenda. idem est de quacunque actione, p quam ĩ hac actione supersedeatur, p rationem literæ , Et est speciale in hac actione,nam secus esset in alijs: vnde si agis ꝯ̃ me,rei vend. & ego op.ꝙ sis seruus meus,vel excommunicatus, & sic quousq. cognoscatur de hoc in actione tua supersedebit̃,non reperit̃,ꝙ interim debeat̃ satisdare de non alienando.si tñ essem suspectus de fuga, vel de dissipando: tunc si esset res mobilis dr̃et deponi.si esset immobilis,deberent fructus sequestrari.arg.s̃.qui satis.cog.l. si fideiussor.in fi.& C.qñ prouo. non est necesse.ars quorum applo nõ reci.l.ad exceptionem.& j̃.de appel.l.Imperator.Item dico,ꝙ iudex posset mihi prohibere ne alienem,vt l. de pollicitationib. in 3 fi.de polli.& forte sub pœna. Si dicas† quid operetur ista satisdõ vel prohibitio,cum ẽt sine ipsis alienare non possit? Rñdeo:quia magis abstinebit ab alienando. Item quia magis erit consultum actori præstita satisdatione. Vltimo dicit,Guil.de Cu.in l.fi.C eo. per istum tex.ꝙ conuentus hac actione,non potest agere ꝯ̃ debitores hæreditarios,nisi quando esse actio tempore peritura, uel aliquid fiat in præiudicium hæreditatis,secus in peritore, quẽ dicit indistinctè debitorem posse conuenire. de quo dic, ut dicã j̃. eo.l.qui bonafide.& tangam in l. si quis hæreditatem.

LEX VI.

1 *Iudicio vniuersali moto,aut eius præparatorio, an iudicio particulari supersederi,quod ipsi vniuersali præiudicium afferre debeat.*

SI testamentum. Si contra scriptum hæredem agatur de falso testamento & de hæreditate per unum, & per alium ab eo petatur legatum , in electione sua est legatum soluere recepta cautione de restituendo si succumbat , uel expectare quousque falsi

quæstio,& hr̃ditatis termineтur. Sed si petaт̃ legatum ab codẽ, q̃ agit de falso, dẽt ipm præcisè tanq̃ ꝯtrium repellere. h.d. & super modico fundatũ, ut l.fi.C.eo.q̃ l. istam corrigit de materia istius l.tractat l.sequens. An debeaт̃.tex ꝙ sit expectando, ꝙ qõ falsi de termineт̃.nam si pronuntiabiт̃ pro testõ, apparebit legatũ dẽri. Ex hoc patet solu. ad id quod quærit gloss. circa finem. Nota

1 † ergo, ꝙ qñ motum est iudicium vl̃e, vel eius præparatorium, supersedetur in iudicio particulari, quod faceret illi ꝑiudicium, si ꝯuentus hoc vult. Idem hr̃ in l.proxima. Sed gl.hic q̃rit, in cuius est electione, legatarii an hære. ut C.eod.l.fi.& ĩ.l.pxi.in fin. mag.gl.tu dic, ꝙ aut ille qui mouit iudicium vl̃e venit ad cãm. & petit supersederi in particulari, ne fiat ꝑiudicium sibi, & tũc hoc est in ptãte sua: ut ĩ.l.proxi. quam sic intellige ſm gl.ibi. Aut nõ uenit ad cãm, & tunc est in electione ipsius conuenti vl̃i iudicio, ut hic & ĩ.de excep rei iudi.l.2.& de act.& obl.l.q̃ cum hærede.& ĩ.de interroga.actionib.l.& q̃ ʃ. interdum ita intellr̃. leg. hoc aũt.§.1.li qs plus q̃ per fal. Item ẽt iudex põt hoc facere ex officio suo, ut ĩ.l.proxi.ſm Bar.ibi.& hoc uerum de iure isto. hodie nõ põt impedire iudiciũ particulare, licèt pendeat vl̃e. sed distinguit inter legatarios.& creditores: ut C.eo.l.fi.& dic, ut ibi.& dicam plenè.ĩ.l.pxi. Sed Guil.de Cun.dicit in d.l.fi.hãc l.nõ corrigi ꝑ illam, q̃a hic loquiт̃, qñ testm̃ dr̃ falsum, ibi qñ petiт̃ hr̃ditas ẽt in illa cã. Sed hoc non habet in sceranonem. Circa secundum dictum quæritur, quid ecõtra, si fuerit pretium legatum. postea idem vult dicere testamentum falsum, quid iuris? dic etiam, ut ĩ. eo.l.postquam. Paul.de Cast.

L E X VII.

1 Tertius cuius interest in iudicio interuenire potest, atque petere, ut liti per alios mota supersedeatur. Et quid de eo cuius non interest. nu. 3.

2 Appellari posse occasione qualis qualis præiudicij. Et sententia lata pro vno quale præiudicium alteri pareat.

4 Lis non contestetur super querela.

5 Impedimentum oppositum per tertium in causa per alios mota, quandiu durare dicatur.

SI quis libertatem. Lex hæc est difficilis, & hoc intendit. Iudicium particulare, quod sit præiudicium vl̃i uel præparatorio eiusdẽ differri debet, quo ad iudicium vl̃e finem capiat ad quod potest certus terminus per iudicem statui. Si uero per ipm non fiat præiudicium, nec fieri contingat, iudicium vl̃e suspendi non debet. hoc dicit. Bar. Et diuiditur in tres partes secundum Bar. hic.& glos. nam primo loquitur, quando querela mouetur per vnum contra scriptum hæredem, & ab alio petabatur libertas ab hærede scripto, & erat quæstio de libertate tantum. Item seruus erat in possessione seruitutis. Item ille, qui agebat querela petebat iudicium libertatis differri, & hoc vsque ad uersiculum. Cum quidam ibi secunda, q̃a seruus dicebat se insolidum hæredem institutum, & erat in possessione libertatis, & hæreditatis. exhr̃datus aũt petebat eum in seruitutem, dicẽs testm̃ inofficiosum, & ipse seruus petebat iudicium liberale differri. & sic erat qõ inter seruum, & exhæredatum. & hoc usq. ad uersum. Quotẽns. Ibi tertia, & vltima, in qua libertas petebatur ex alia cã, q̃ ex testamento. Ista prima pars diuiditur in tres partes: Nam primo ponit mentem Senatuscon. Secundo mentem rescripti Imperatoris. Tertio ponit quãdam limitationem. secũda ibi. Sed & diuus. tertia ibi. ita demum. Gl. ponit tribus modis casum in tota l. Primo, ꝙ seruus iste qui petebat libertatem fuerat hæres, una cum alio, & filius exhæredatus, & cum peteret hæreditatẽ, & libertatem, exhæredatus petebat super hoc iudicio supersederi. & hoc dicit gl. quod istud princ. conueniret cum ver. Nam cum quidã vbi similis erat quæstio de hæreditate, & libertate, & eisdem terminis ponit ibi casum. Sed hæc lectura non placet glo, quia nihil dicitur de cohærede. Sed ego dico, ꝙ nõ procedit, primo, quia nullo modo potest conuenire versi. nam cum quid, quia secundum istam esset quæstio inter seruum, & cohæredem, qui ipsum possidebat. Sed in versi. nam cum quidam. patet expreisè, ꝙ erat quæstio inter ipsum, & exhæredatum: nam nec puto, ꝙ sit in se vera, quia tunc petitio serui, quando petit hæreditatem est præiudicialis exhæredato, quia non ꝑsupponit illum cõtra quem agit hæredem: sicut cum agit pro legato, & ideo nõ esset in ea supersedendum, vt patet expreisè ĩ.eo.l. penul. vbi duo possunt mouere peti.hære. contra vnum, & super vtriusque petitione proceditur. Secundo verò modo ponit casum, vt in tota l. seruus diceret se insolidum institutum cum libertate, & sic erat q̃stio inter ipsum, & exhæredatum. Sed ista lect. est uera in ver. nam cum q̃dam. sed huic principio non congruit. Et ideo tertio modo ponitur, ꝙ uarientur termini, & est ista uera, ſm istud princ. h.d. Si contra ipsum scriptum hæredem sit mota querela inofficiosi ꝑ vnum, & interim seruus petit libertatem in testamento sibi relictã, sup iudicio liberali debet supersederi, quousque sit finitum iudicium querelæ ne fiat præiudicium ipsi querelę. h.d. ꝑiudiciũ autem est istud, quia si pronunciaretur pro libertate, ꝑsumereт̃, quod testamentum esset ualidum. & impugnaretur & sic fieret ꝑiudicium exhr̃dato. Sed si pronunciaretur contra hr̃ditatem esset aliqualis ꝑsumptio ꝯ testamentum, & sic fieret ꝑiudicium hr̃di scripto. dẽt ergo interim supersederi. & hoc q̃tum ad petitionem ipsius hr̃dis, qui ꝑtendebat ꝑiudicium, ut hic, & etiam ad peti.hære. ut dixi s̃. l. proxima. potest etiam hoc facere iudex ex officio suo ſm Bar. quia uerba istius principii referuntur ad iudicem gl. tamen magna vr̃ dicere, ꝙ solus exhæredatus potest hoc

1 impetrare. sed tu dic, vt dixi. Not. primo, quod † tertius cuius interest potest venire ad iudicium, & petere, ꝙ supersedeatur in lite per alios mota. alius autem cuius non interest, hoc facere nõ potest, vt in gl. quæ est not. in hoc loco secundum Bal. Et aduertendum, ꝙ illud est interesse qualis qualis ꝑiudicii, & non pleni. nam etiam lata sententia pro hærede remanet ius exhæredato solum. & licèt aliqualiter præsumatur contra eum, tamen põt

2 impedire iudicium liberale. sic † & alibi dicitur, quod ratione qualisqualis præiudicij potest appellari. infra de ap. l. sententia. qd est notandum. Nec obst. C. de sententijs l. nemo iud. quam gl. 2. assignat pro contraria, quia verum est, ꝙ sententia lata ꝑ vno, non facit alteri plenum præiudicium, vt ibi, sed tale quale facere põt, vt hic. & in libertatibus, quia procedunt ex testamento, quod per querelam rescinditur, vt ĩ. ti. j. l. Papi. §. fi. facit l. i. ĩ.

3 de excep. rei iudi. & quod ibi no. † Secundo no. ꝙ ita demũ põt tertius venire ad impediendum ratione præiudicij, quod fieret iuri suo, si illud iam mouit in iudicio. idem est si speratur moueri ſm glo. sed tunc potest petere per iudicem certum terminum

4 statui, ne diu stet in suspenso, ut ĩ. versicul. plane. Tertio † not. in verbo, contestatum est ꝙ super querela lis contestatur, quod est contra doctrinam Bar. dicentis, ꝙ cum in ea nihil petat a parte, sed a iudice tñ, non est necessaria litis cont. & sine ipsa potest ferri diffinitiua, ut ipse no. s̃. ti. 1. l. qui repudiantis. §. fi. Sed põt dici, ꝙ si partes sunt ꝑsentes debeat contestari lis, ut hic, secus si altera sit absens. & ita loquitur opinio Bar. ꝑ illum tex. Sicut dicimus in cã appl̃onis, ut no. in c. ꝑ ruas. ex̃ de appel. & l. fin. §. illud de tẽpo. app. C. dicit ẽt hic gl. mag. no. sup secunda casus positione, ꝙ sup querela contest. lis, ẽt cum opponitur ꝑ modum exceptionis, seu contradictionis. quod tene menti. Et est rõ, q̃a ita cõcluditur in exceptione seu contradictione, & petitur, sicut si ꝑponeretur ꝑ modum actionis, ut s̃. ti. 1. l. Papi. §. si filius. de bono. poss. contra tabu. l. si exhæredatus. secus in alijs exceptionibus in quibus non ita concluditur, ut pleuè no. in c. prudentiam. §. sex. ext. de offi. deleg. Quarto † no. ꝙ impedimentum oppositum ꝑ tertium durat quousq. sit finita causa illius tertij, per sententiam diffinitiuam, vel interlocutoriam ab obseruatione iudicij, vt probatur hic. quod est notandum secundum Bald. facit l. & post. §. conductos. s̃. de iudi. & de re iudi. l. actorum uerba. & C. quomodo, & quando iudex l. præses. quasi desertam. & hoc est uerum, si fuerat cum causæ cognitione. secus si inconsultè. vt in l. 1. C. de his quæ in test. delen. Qualiter fiat ista circunductio, uel cancellatio habes hic gl. no. quæ alle. super uerbo, inducatur. Si ergo feratur sñia contra exhæredatum procedetur in causa. lib. aliàs secus. & secundum istum debet intelligi. l. si post ĩ. de excep. ubi videtur dici totum econtra ad istam l. qui post lit. contesta. sup hr̃ditate non debẽt differri particularia iudicia, sed añ sic. Quidã timore illius exposuerunt literã, vt hic habetur in gl. q̃ expõ destruit tex. Ideo dic, ꝙ in illa l. ponuntur tres lecturę. prima est, ꝙ ꝯuentus vniuersali iudicio ꝑ vnũ ꝯueniebat particulari ꝑ aliũ, & tunc tene primum intellectũ gl. ꝙ non supersedeaт̃ in iudicio particulari post litem motam: in vniuersali subaudi, & ipso per sententiam terminato ꝑ istum tex. Sed anteq̃ sit terminatum, qđ patet, ibi dr̃ finiri. Nã nõ dr̃ finitũ, nisi sit sentẽtia lata. Alij dicũt ꝙ ibi iudicium particulare non contingebat petitionem hr̃ditatis, ne faciebat sibi præiudicium, quia rei vend. non ex cã hr̃. vñ intendebatur contra hæredem, sed tanquam extraneum, vt l. de eod. §. fi. ad exhiben. Iõ non dẽt differri, quæ lectura est uera in se per finem istius l. & his duob. modis illa l. intelligitur sine scrupulo. Secunda lect. est, ꝙ ibi conuentus pe. hære. agebat contra debitores hæreditarios. & ista non potest procedere in illa l. q̃a tũc etiam post lit. contest. super pe. hæred. agens repellitur. nc ꝑ hoc iudicium particulare faciat præiudicium petitioni hæreditatis, q̃a hoc non interest ipsorum debitorum opponere. ergo &c. ut hic in gl. super uerbo, differendum, & probatur. ĩ æ. l. bonæfidei. post sñiam uero latam ꝯ cum possent creditores eum repellere. Guil. tamen de Cu. vr̃ dicere in l. fi. C. eod. ꝙ licet debitores non eum ꝑ eam exceptionem, tñ ille, q̃ mouit iudicium vl̃e põt eum impedire ne agat, q̃a ꝑ hoc fieret sibi ꝑiudicium. & hoc ꝑ leg. diuus. §. fi. s̃. eo. qđ notãdũ. & hoc est uerum, nisi esset actio tpe peritura, vt d. l. si bonæfidei. Tertia lect. est, ꝙ ille q̃ mouerat petitionem hic, uolebat agere ꝯ debitores hr̃ditarios, & dr̃ ꝙ potest, si fuerat lis ꝯtest. super hr̃ditate, alias potest per debitorem repelli, nam primo casu magis præsumitur pro eo, q̃ pro secundo. q̃ le-

ctura

ĉtra colligitur ex verbis Guil.de Cuneo. in d.l.fi.C.e.& videtur
multũ applaudere.l.sed non placet, quia siue agat ante lit. con-
te.siue post,nõ tenentur sibi soluere debitores,nisi doceat se hę-
redem.vt ibidem no.Guil.facit quod not. Inn.de concel.præb.c.
quia cum in cunctis.In gl.mag.non ergo uideo,quid debeat ope
rari litis conte.cum ꝓsumptio quæ resultat ex ea non sufficiat ad
faciendum eum admitti.vnde tene primam lect. Aduerte lector
ad hunc finem, qui certè prælectionis finis non est, sed qualem
comperimus in exẽplari mutilo ac conciso, si quando integrius
incidat,non frustraberis quale sit futurum.

L E X VIII.

Legitimam. Per electionem iuris incompetentis non vĩ quis renunciare iuri, quod ignorabat
sibi competere.Bar.si verò sciebat tunc secus.ſm gl.quod est ve
rum, prout ista l. loquitur in testõ rumpendo, puta inofficioso,
quod in rupto prout intelligit gl.j.dum alle.l.mater.§.ut.j. Si ve
ro erat nullum,tũc aut poterat approbari expressè, vt quia nul-
lum erat pp præteritionem.j.de iniusto testa.l.filio pręterito,&
tunc idem, quia recipiendo legatum videtur approbare. vt ibi
no.j.ad l.Fal.l.si legatum.Si uero erat non solemne, prout intel
ligit gl. patria,tunc nec tacitè,nec expressè potest approbari.vt
l.non dubium & quod ibi no.C.de testa.secundum Bar.

L E X IX. & X.

1 *Hæreditatis petitio ad hoc ut directò competat,quid requiratur.& nu seq.*
3 *Concludendi in petitione hęred. modus.*
4 *Possessionem multipliciter in iure dici.*

REgulariter def. Hęc est secunda pars huius tit. in qua ponitur ꝯ quem
potest hæc actio intentari,& durat vsque ad l.item vi-
dẽdum.§.fi.traditur aũt hic una regula maxima,& fun
damentalis in ista materia, quam postea multis modis declarat.
& incipiunt declarationes in l.pro hære.vsq; ad §.fi.& h.d.regu-
la est,ꝙ petitio hæreditatis datur ꝯ illum,qui aliquid de hæredi-
tate possideat,ẽt minimum,siue sit res corporalis,siue ius incor
porale,dummodo possideat pro hærede,uel pro possessore.hoc
primo.Item per hanc act.petit quis declarari se hæredem esse in-
solidum,uel pro parte,& implorat iud. officium mercenariũ ad
restituendam sibi rem tñ illam,quam conuentus possidet. h.d.
1 cum l.seq.vsque ad l.pro hærede. No.†ergo,quia primo requirit,
ꝙ conuentus aliquid de hæreditate possideat: alias non compe
teret hæc actio directa, sed vtilis bene posset cõpetere, si offerat
se liti,vel si dolo desijsset possidere: & sic haberetur pro possesso
re.vt j.eo.l.nec vllam.§.non solum.cum §.seq. & idem si posside
ret pretium rei hæreditariæ:quod tñ nõ est res hæreditaria. vt j.
eo.l.quod si in diem.§.i.patet ergo, quod bona est pract. Azo. vt
primo quis interrogetur,an possideat,ut no.j.eo.l.qui interro-
2 gatus. Secundo† no.quod requiritur,quod possideat pro hrde,
vel pro possessore.nam si possideret aliquo tit.speciali,non dare
tur hæc actio,sed rei vend.vt C.e.l.2.in fi.in quib.cau.cessat long.
tempo.præscr.l.hẽditatem,nisi titulus esset nullus,vt j.eo.l. nec
vllam.§. omnib. uel alias haberetur pro non titulo, ut in casib.
qui ponuntur j.in l.Neratius.vsq; ad §.hæredem.vtilius ergo est
habere hanc actionem, q̃ rei uendicationem, quia per istam act.
auocat quis rem,licet non probet se dñm,dum tñ fuerit in hære
ditate,quod esse potest,ẽt si erat commodata.vt j.eo. l. non tñ.
in prin.sed in rei uend.oportet,ꝙ probet se dñm,ut j.de rei uen
di.l.si rem.in prin.& C.e.tit.l.fi. Ratio autem quare hæc actio nõ
datur ꝯ tit.possidẽtem est,quia ille qui alle.titulum, alle. fortius
ius in illa re particulari,q̃ ille qui dicit se hęredem.licet.n.ille ha
beat ius in uniuerso. Item posito,quod illa res fuerit in hæredi-
tate,non tñ sequitur,ꝙ sit dominus eius,vt patet in d.l.non tñ.
sed ille qui alleg. titulum, aut est dñs, si habuit a dño, aut quasi
dñs,si habuit a non dño,quia competit sibi publiciana.ergo de-
bet præferri,quia qui potiora iura alle.alteri præfertur, & ipsum
excludit,ut C.de edic.diui Adri.tol.l.fi.Ille uero qui possidet pro
hærede,vel pro possessore,quo ad res particulares,non alleg. for
tius ius,q̃ ille qui agit,& ideo ipsum non excludit,rei aũt uendi-
catio datur ꝯ tit.possidentẽ,quia dicit se dñm,sicut ille qui possi
det,& hanc rõnem uoluit gl.in d.l.hæreditatem .quam declarãt
3 Doc.in l.cogi.C.e.& l.hæreditatis. Tertio† no.in l.licet minimã.
modum concludendi in hac actione:quia per eam non solũ pe-
tit se declarari hæredem, sed ad restõnem rerum implorat offi-
cium iud.idem in actione reali,ut l.& ex diuerso.de rei vend.& si
seruitus ven.l.sicuti.§.si quæratur. Per hoc patet ſm Bar. ꝙ gl. ff.
de eden.l.j.malè format libellum in hac actione,q̃ dicit,ꝙ debet
quis dicere,peto hrditatem, uel ꝙ restituas hæreditatem. Nam
primo debet uerba sua principaliter dirigere ad iudicem, & pe-
tere,ꝙ declaret eum hęredem,& ꝙ per officium suum cogat reũ
ad restõnem rerum ut hic probatur. Vlt.no.gl.secundam in..re
4 gulariter.q̃ ip alle.†de possessione impropria, magis impropria,
& impropriissima. Sed doc. C.de seru.& aqua.l.2.vtuntur alijs
verbis.tu dic,ꝙ nos habemus possessionem,& quasi possessionẽ.
possessio cadit in reb.corporalib.& ista quãq; dr̃ impropriè,ut in
rebus mobilibus,q̃ pedibus non calcantur,& sic non propriè ca
dit.vt l.rem q̃ nobis.de acq.pos.vbi not. Vnde non datur pro ea
interdictum vti pos.quod datur propriè possiden.sed interdictũ
vtrobi,vt no.j.vtrobi.l.j.Sed quasi possessio est in iurib.incorpo
ralib.ꝯ.quib.ex cau.maio.l.ut prætor.Item & l.seruus.§.incorpo
rales. de acq.rer.do. Et ista interdum dr̃ propriè quasi possessio,
vt illa iura cohæreant reb.incorporalib ut seruitutes,ut j. de ser
ui.l.quoties.interdũ impropriè,ut in noĩe debitorum, quod di-
cor impropriè possidere.interdũ impropriissimè, vt in ipso debi
tore,qui possidet ipsum debitum,ut j.e.l.nec ullam.§.fi.Paulus.

L E X XI.

1 *Ratio aut causa,quę eadem est cum dicto nihil releuat.*
2 *Quasi impropriatatis nota.*
3 *Statutum si sit,ꝙ uxore apud uirum decedente,uir partem dotis lucretur, an si quis cum ea contraxerit quę xij.annis minor est, si ea decedat, aliquid ille de dote consecuturus.*
4 *Titulus pro hęrede in iure uariè sumitur.*
5 *Possidens pro hęrede qui tamen se non esse hęredem intelligit, prędo dicitur.*
6 *Interrogationes in hęreditatis petitione qualiter fiant.*
7 *Titulus commodati atque depositi, an petitionem hęreditatis excludant.*

PRo hærede. Pro hærede possidet, qui se hæredẽ ex aliqua dicit, siue putet se hære-
dem,siue sciat se hrdem non esse,sed pro possessore pos-
sidet, qui se hrdem non contendit, nec aliq̃ aliam cãm,
uel tit.possessionis alleg.vel alleg.titu.inualidum quod de omni
tit.cõtingere potest.h.d.vsq; ad l.nec ullam.§.is aũt.tenetur tan
1 quam possidens pro hærede,licet gl.ꝯ. Not.†in l.qui interroga-
tus.ꝙ q̃n ratio,vel causa dicti est eadem cum dicto,nihil releuat.
vnde cum testis dẽat reddere cãm dicti sui.vt C.de testi. l. solam.
si interrogatus q̃uo scit,rñdeat,quia scio,hoc nõ sufficit. Sed dẽt
reddere cãm per sensum corporeũ.vt quia uidit,uel audiuit:nisi
examinaretur super tali materia, q̃ non caderet in sensu corpo-
reo,sed in intellectu,ut super dñio,quod uisu,uel auditu nõ per-
cipitur.nam tũc talis rñsio sufficeret,ut no.per Inn. in c.causam
quæ.de test.Item no. in l.nec ullã. §. item ꝓ dote in uerbo quasi
2 dotẽ,ꝙ dictio quasi,est no.impropriẽtatis.quia† non dr̃ dos illa,
3 q̃ datur a minore 12.an.unde facit ad statutũ † quo cauetur, ꝙ
uxore decedente in domo uiri,uir lucrẽt certam partẽ dotis, &
aliquis ꝯtxit cum minore 12.an.a qua recepit aliquid noĩe dotis,
& eã duxit in domum,& ibi mortua est ante 12.an.uerũ dẽat ali
quid lucrari?de quo uide qd̃ no.j.sol.matr.l.sed si ante. per Bar.
& j.qd̃ cum fal.tut.l.sed an in patrem. & ret. amo.l. nihil.& istã
q.uidi de facto Perusij. & alle uerſ. in d.l.sed si ante. Pro intelle-
ctũ primæ gl.opp. ꝙ ꝯ illum qui possidet pro hærede, non detur
hæc actio.quia tit.pro hrde est tit.vt j.pro hęrede per totum.sed
hæc actio non datur ꝯ tit. possid. C.in qui.cau.cessat long.temp.
4 præscri.hære. Timore istius dicit gl.prima,ꝙ† tit.pro hærede su-
mitur trib. mod. primo, quo ad usucapionem,& tunc est uerus
tit.quia ille,qui possidet pro hærede.tunc est uerus hæres,& pu
tat se hæredem ex aliqua iusta causa,quæ est sufficiens ad præscri
bendum.ut no.in d.l.hæreditati.per gl.Item in quantum glo.in-
nuit,ꝙ si esset uerus hæres,non datur hæc actio, non est uerũ,ut
patet j.in l.Neratius.& statim dicam.Secundo modo sumitẽ pro
hærede,i.noĩe,uel loco hæredis,ut cum procurator hæredis pos-
sidet hæreditatem noĩe hæredis, & tunc ꝯ talem datur hæc actio
noĩe illius pro quo possidet,non noĩe suo,ut j.eo.l.etiam.§.si qs
absentis. Tertio modo sumitur pro qualitate possidendi.ut cum
quis putat se hrdem,cum non sit.nam tũc datur hæc actio.& ita
sumitur hic ponitur.n. pro uero, illud quod est falsum,ꝓsuppo-
nitur.n. ꝙ ille qui possidet pro hrde, non sit hrs.alias non daret
hæc actio ita sentit gl. Scdm hoc ergo si possidens dicit se uerum
hrdem, & actor negat, non admitteret actor,nisi probet ipm non
esse hrdem,& sic de hoc discuteret ante ingressum iudicij, qd̃ est
absurdum,ut de meritis causæ principalis discutiat ante litis con
test.ad effectũ agendi. tu ergo dic clarius, aut quæritur,an quis
admittat ad agendum hac actione, & tunc sufficit,ꝙ aduersari9
dicat se hæredem.non.n.quæritur ulterius,an hoc sit uerum uel
non,sed hoc discutiet post lit.conte. Aut quæritur, an agens de-
beat obtinere,& tunc requirit,ꝙ aduersarius non sit uerus hrs.
& per hoc sequitur, ꝙ in casu dubij, hæc actio.i.putatiua datur
ꝯ uerum hæredem.sed si hoc constabit post lit.conte.non habe-
bit effectum.ad hoc j.fa.ercis.l.cum putarem.& ita intelligo gl.
Pro intellectu secundæ gl.op.nam hic dr̃,ꝙ ille,qui scit se no esse
hæredem, si tñ allegat se hæredem, tenetur tanquam possidens
5 pro hærede.Contra:quia † talis dicitur prædo,ut infra eo.l.sed

& si.l.§.ante lit.& l.siue bonæfidei.in prin.sed prædo non conue
nitur tanq̃ possidens pro hærede, sed tanquã possidens pro pos-
sessore, vt in fi.huius l.cum l.seq. Timore istius gl.exponit tex.tri-
bus mod.Primo, vt intelligatur de illo qui scit se non esse hǣdem
de iure antiquo, sed putat se hǣdem de iure nouo, qđ est ꝯ mentẽ
literæ. Secundo, de illo qui scit se hǣdem de iure ciuili, sed putat
se non hǣdem de iure prætо. & sic tex.qui sequitur est idem cum
isto: sed certè imò est aduersus ex aduersatiua, sed. Tertio mõ, vt
dicamus, ꝙ iurisconſ.rñdet eum teneri pet.hær.sed non dicit tan
quam possidens pro hærede, vel pro possessore. vnde dicã, ꝙ tan
quam possidens pro possessore. & sic glo.concludit, ꝙ licet quis
dicat se hæredem, si tamen non esset, non tenetur tanq̃ possidẽs
peti.hære.alias.n.expediret sibi mentiri, vt dicit gl.in l.qui inter-
rogatus. Sed alia fuit opi.in fi.gl.ꝙ imò cõuenitur tanq̃ possidẽs
pro hærede. alias iuriscon. non rñderet modo ad quæsitum. Sed
ad ꝯrium isti nõ rñdent. tu dic, aut quæritur ante prin.litis. qua-
liter conueniatur. & dic, ꝙ tanq̃ possidens pro hærede, postq̃.n.
se hǣdem asserit, non quæritur vlterius, an hoc credat, vel non.
esset.n.superflua interrogatio, cum vtroq; casu cõueniretur. &
ideo non est fienda, vt ĵ.de inter.act.l.de ætate.§.illud. Item p̃su
mitur, ꝙ ipse putet illud, quod dicit. argu.de supel leg.l. Labeo.
At quæritur qualiter condemnetur, quod fit post lit.contest. &
post probationes factas, & tunc postq̃ constat ipsum esse malæfi
dei condemnetur tanq̃ possidens pro possessore, & tanq̃ prædo.
vt d.§.si ante litem.nec obstat ratio gl.ꝙ prosit sibi mentiri. nam, vt
ex his apparet, nullam vtilitatem consequitur. si tñ constaret a
prin.ipsum esse malæfidei, fortè tunc cõuenietur tanq̃ possidẽs
pro possessore. Ex his patet qualiter debeat exponi, vel per men
dacium, nam exponitur, vel pro ẽt vel qui interrogatus ꝯdicat,
ꝙ si contendit se hæredem, ẽt per mendaciũ, cum tñ de hoc non
constet, nec debeat discuti, non conuenitur tanq̃ possidens pro
6 possessore. Pro intellectu uerò gl.super l.q̃ totet.q̃ritur † qualiter
fiant interrogationes in hac actione. hic fuerunt tres opin.una
fuit Bul.alia P.a.alia Io.& Azo.de quib.dic, ut pleuè not.p Doc.
eo.l.cogi. Vli.no.gl.in l.nec vllam §.j.super verbo, sciens.quæ di-
cit, ꝙ hñs titulum inualidum, si putat ipsum esse inualidum, nõ
conuenitur hac actione: quia sicut hr̃ pro titulo quo ad præscri
ptionem, ita & quo ad excludendam istam actionem. idem not.
ĵ.pro lega.l.pro legato.in vlt.gl.Item not.ex eadem glo.in versi.
Item quid si prædo. ꝙ si possessor habet titulum validum tñ erat
malæfidei.non tenetur hac actione. quia magis debet attendi ti
tulus, qui istam actionem excludit, q̃ sua malafides. vt probatur
ĵ.ead.l.§ si quis sciens.idem vr̃ ibi sentire gl.mag.in fi.in ꝯrium,
quia ex tali titulo non põt sequi vsucap.uel præscriptio pp malã
fidem.ergo non excludit hanc actionem, quia nõ allegat fortius
ius q̃ requiritur ei, qui istam actionem intentat, iuxta ea quæ dixi
ŝ.eo.l.regulariter. Vnde dicit Guil.de Cuneo.C.eo.l.cogi.& etiã
7 alij Doc.tenent, † ꝙ tituli ex commodati, vel depositi.hanc actio-
nem non excludant, quia non sunt habiles ab p̃scribendum, sed
sustinendo gl.q̃ est no.dicas, ꝙ licet ex isto titulo nõ possit sequi
præscriptio pp malam fidem, q̃ est quid extrinsecum ab eo, tñ na
turaliter est aptus natus ad p̃scribẽdum. & tñ illud est magis atten
dendũ.arg ĵ.de tutel.l.qui hñt.§.si pupil. & ĵ.e.l.Item veniunt.
§.cum p̃diximus.& quod no.ĵ.si cert.per.l.certi cõdictio.in prin.
in gl.mag.tituli aũt commodati, vel depositi. non sunt apti nati
ad præscriptionem, & ideo eam non excludunt. & ex hoc sequit,
ꝙ si possessor.all.titulum.non est interrogãdus de scientia, quia
esset interrogatio superflua. & tene menti singulariter. Paulus.

§.Is autem. Si hæres illius, qui hæreditatem ad me per-
tinentem possidebat, demandato ipsius il-
lam hæreditatem alteri restituit, non tenetur hac actione, si hoc
facit bona fide, secus si mala: h.d. & hoc casu dico, ꝙ tenetur uti-
li.l.quia non possidet, licet habeatur pro possessore, secus si possi
deret, quia tunc teneretur directa, licet habeat uerum titulum
hæreditarium. ut ĵ.proxim. Sed an ipse cui facta est restitutio te-
neatur dic, ꝙ sic utili, non directa, ut ĵ.§.quod si quis, uersiculo,
nam putat. facit l.j.C.de inoffi.testamento.

LEX XIIII.

*1 Hæreditatis petitio num personalis sit. Et qua ratione competere dicitur. nu-
mero sequen.*
2 Hæreditatis petitio quando aduersus se hæredem contendentem competat.

NEratius. Hic ponuntur aliqui casus vsque ad §.
hæredem. in quib. titulo possidens tene-
tur hac actione, licet titulus sit validus, vt q̃ a habetur
pro non titulo, tamen tenetur, utili non directa. post-
quam titulus est ualidus, secus si esset inualidus. ut ŝ. in §. omni-
bus: quia tunc tenetur directa, ut ibi no. gl. Primus casus est hic,
in eo qui possidet uero titulo pro hærede, & hoc dicit hęres illi⁹,
qui hæreditatem ad me pertinentem, vel rem eius singularem
possidebat, hac actione mihi tenetur, sicut ipse defunctus, etiam
si putabat ad defunctũ pertinere. h.d. Et est not. & subtilis casus,
& videbatur ꝯ. nam postquam erat uerus hæres illius, habebat
verum titulum pro hærede. ideo uidebatur, quod me posset ex-
cludere. Et si dicas titulus pro hǣde, non excludit hanc actionẽ,
uerum est, si possessor contendit se hęredem esse illius, cuius est
author. sed hic contendebat se hæredem alterius, & ita erat: pro-
pter h.d. gl. ꝙ ex persona sua non tenetur, quia uerum titulum
habet, sed ex persona authoris sui sic, quia est successor uitiorũ.
Sed ꝯ hoc facit fortiter, quia hęres ex persona defuncti non con
uenitur, nisi in actionib. personalibus, actiones autem reales nõ
dantur ꝯ hęredem, sed tanquam contra quemlibet possessorem,
ut infra ad exhib.l.de eo.§.fi.& no.ibidem, sed petitio hæredita-
tis est in rem. ut ĵ.eo.si a bonęfidei. & §.j.& de rei uend.l.si autẽ.
1 §.2.Sed respondeo, quia † licet sit in rem, tamen est etiam perso-
nalis, quia est mixta, ut C.eod.l.si hęredita.ergo datur ex persona
defuncti, quod est not. & est singularis limitatio ad l.de eo §.fin.
quia loquitur in mere realibus non in mixtis. quod alibi in iure
a melius non reperitur. † Secundo opp. fortiter, quód non ex per-
sona defuncti competat. nam hęc actio datur ratione possessio-
nis, ut supra e.l.regulariter. sed alia est possessio defuncti, alia hæ
redis, ut probatur in l.cum hæredi. infra de acq pos.& quod no.
sup.quib.ex cau.maio.l.cum miles.in gl.ordi. cum ergo per mor
tem defuncti finita sit eius possessio, & incipiat noua in persona
hæredis, uidetur etiam, ꝙ finita sit petitio hęreditatis, quæ cõtra
defunctum competebat, & debeat noua incipere contra hære-
dem ex persona sua, sed hoc esse non potest propter uerum titu-
lum quem habet. In glo.quæ dicit. ergo nullo modo competit.
ista est subtilis opp. Sed respondeo, quod licet sit noua, & diuer-
sa possessio hæredis, tñ censetur eadem. Item habet in se easdem
qualitates, quas habebat possessio defuncti. text.est hic singula-
ris.cum gl.sicut patet in malafide, quæ erat in possessione defun
cti.transit.n.ad possessionem hęredis, ut l.cum hæres. ĵ.de diuer.
& tempo.præscri.& infra de publi.l.cum qui.§ in hac actione.po
test ergo conueniri ex persona defuncti. Sed certè puto, ꝙ etiam
ex persona propria inquantum ista actio est in rem.licet glo.sen
tiat contrarium d.l.de eo.§.fi.nec obst.uerus titulus, quia est ta-
lis, qui facit possessorem censeri eandem personam cum autho
re: secus in alijs titulis particularibus, qui ita non faciunt, ut ŝ.de
eden.l.quędam.§.is autem.& ĵ.usufr.quemad.caue.l.3.§.fin. Et
ista fuit mens huius § subtilis. Vlt.no.gl.quæ incipit, uidetur, quod
sic.in fi.quæ dicit, & determinat, ꝙ si peto a te hæreditatẽ quam
dico fuisse Sempronij, cui successi. tu dicis, ꝙ possessio est Titij,
cui successisti, non habeo hanc actionem contra te. tunc autem
est uerum, quod hæc actio datur contra illum, qui contendit se
hæredem, quando dicit se hæredem illius, cuius est author, secus
si alterius. quam gl. perpetuo tene menti, quia non reperitur ali
bi, nec est contra literam, quia loquitur in alijs terminis.

1 Hæreditatis petitio quando aduersus titulo possidentem competere dicatur.
*2 Vniuersitatis emptor magis defunctũ representat, quàm rei particularis, &
quatenus id intelligendum. Et qua actione teneatur. Et an uenditor. & nu.3.*
4 Emptor oblatione sola pretij dominium rei quandoque consequitur.
*5 Fideicommissarius licet pro hærede habeatur, nõ tamen perinde defuncti per-
sonam representat atque hæres.*
*6 Conditionis implendæ causa datum, an pretium censeatur. Et quid si quis pro-
mittat domum, si decem dederis, an uenditio dicatur. nu.7.*
8 Hæreditatis petitione num teneatur, qui nihil de hæreditate possidet.

§.Quid si quis. Hic ponitur alius casus, in quo cõtra
titulo possidentẽ datur hęc actio, qñ
titulus habetur pro non titulo. & hoc dicit. qui hæreditatem
emit bonafide, & a bonæfidei uenditore, non obstante titu. em-
ptionis ꝯuenitur hac actione utili in duob. casib. l.cum modico
pretio emit, uel cũ uenditor non extat. nam tunc ꝯ uenditorem
non est actori consultum. quod uerum est, si illa uenditio sit sibi
facta iussu testatoris. Et idem est si possideat ex titulo testamẽti,
quia hęres illius, qui poterat hac actione cõueniri, mandato suo
sibi restituit. Sed ille, qui iussu testatoris restituit, nõ conuenitur
nisi aliquid habeat de hæreditate, quo casu ad illud cõueniretur
hac actione directa. hoc dicit usque ad §.si quis sciens. Not. ergo
1 † in isto §. primum casum in quo datur pet.hære.contra tit. possi
dentem. s.quando possidet uniuersitatem hæreditatis. Idem est,
si possideat partem eius quotam cum titulo, ut C.eod.l.2.quod
est no.secundum Guil.de Cun.ibi: secus si possideat rem particu
larem, ut l.hæreditatem.C.in quib.cau.cessat long. tempo. præ-
a scri.& est rõ diuersitatis, quia † magis representat authorẽ suum
ille qui emit uniuersitatem, q̃ ille qui emit rem singularẽ secun-
dum Guil.de Cun. quod est notandum. quod est uerum, ut ui-
deatur possidere eo mõ quo author suus, ut hic: sed non quo ad
representationem actiue, & passiuè, ut l.emptor. C. de hær.uen.
Ad quod facit l.in modicis. ĵ.de contrahen.emp. Item not. ꝙ ta-
lis tenetur utili: non directa, quia titulum habet singularẽ. secus
si haberet vlem, qui faceret eum censeri non eandem personam
cum

cum defuncto,quia tunc directa,v.s.§ proxi.Item aduertendũ,
quia talis non tenetur tanquam possidens pro hærede, uel pro
possessore, sed tanquam emptor uniuersitatis, ut ĵ.e.l.§.si quis
sciens. Item no. uenditorem hæreditatis similiter teneri, quod
est uerum ad illud,quod percepit tãtum,si erat bonæfidei: aliás
tenetur ad ueram æstimationẽ,ut ĵ.e.l.si possessor.§.fi.& utroq;
casu tenetur directa,quantum ad illud,quod percepit, si erat hæ
reditarium , ut hic,& in §.idem erit . in fi. sed quantum ad illud
quod non percepit,si cõueniatur ex dolo suo, uel quo ad illum,
cuius erat hæres,tenetur utili,ut ĵ.e.l.§.item si quis dolo,& l.qđ
3 si in diem. §.sed is . & §.fi. Vltimo not. emptorem hæreditatis te-
neri in duobus casibus tantum.s.cum modico pretio emit , uel
cum uenditor non extat,& esset in malafide, quia tunc nõ esset
consultum contra uenditorem. Idem est, si uenditor fuit bonæfi-
dei, & non extat : quia eadem est ratio . Si uerò extaret,tunc in-
solidum tenetur,licèt modico pretio uẽdiderit,& quia esset ple-
nè consultum actori contra uenditorem,ideo non habet nisi rei
uendicationem cõtra emptorem, si uerò emptor fuit malefidæi,
tunc indistinctè tenetur, etiam extra illos duos casus : ut intra
ea.l.§.si quis sciens.No.in uers.idem erit.hæredem posse in testa-
mento rogari,ut uendat. & ille qui emit dicitur fideicommissa-
rius,quia habet ex causa testamẽti mediatè, Itẽ dicitur emptor,
4 qa hẽt ex cã emptionis immediatè.ĵ.de act.emp.l.si hrs. Et † ex
hoc,qđ hẽt ex testõ p solã oblationẽ pretij ꝯsequit dñium, ꝙ nõ
est in alijs emptorib.q non consequunt̃ nisi re sibi tradita, ut C.
de rei vend.l.quoties.& de hoc est casus vnicus, & singularis in
l.vxorem.§.agri.ĵ.de leg.3.ſm intel.ſm Dy. Item no.coniuncto.
5 §.Neratius.s̃.eod.ꝙ † fideicommissarius licèt habeat pro hærede
uel l si filius. ĵ.quod cum eo. tñ non ita repræsentat personam de
functi,sicut hæres, quod patet,qa hæres tenet̃ directa, ut ibi. sed
6 fideicommissarius vtili, vt hic Vltimo † nota, ꝙ datum cã con-
ditionis implendæ non censetur pretium. Nam si quis rogatus
est restituere,si x.dederit recipiendo pecuniam perceptam, non
7 dicitur vendere, vt hic patet. Ex hoc sequitur,ꝙ † si promitto ti-
bi domũ,si x.dederis,non dr̃ venditio,sed magis donatio, si alia
cã non subsistat.& sic possideres titulo lucratiuo,nõ titulo one-
roso.pro quo vide gl.singularem. ĵ.si quis omis.cau.test.l.licèt.fa
8 cit l. Titius puerum. ĵ.de obsequ.item habes , ꝙ † ille qui nihil
possidet hæreditarium,nõ cõtinetur hac actione. quod est verũ
de directa , sed vtili , sic,ad illud quod consecutus est occasione
hæreditatis,siue sit res corporalis,siue ius corporale. vt ĵ.e. l. ꝙ
si in diem.§.sed & is.& §.fi. & ita intellige quod supra dixi.

1 *Titulum habens licèt malam habeat fidem, prędo non dicitur.*
2 *Hæreditatis petitione cur is qui à fisco emit indistinctè tenetur , non autem sic in eo qui a priuato?*
3 *Emptor, vel titulo possidens hæreditatis petitione num tenetur.*

§.Sed si quis sciens. Supra locutus est titulus de
eo,qui emit bo.fide hæredi-
tatem,qui non tenetur nisi in duob. casib. hic loquitur de eo,
qui emit mala fide,qui tenetur indistinctè. Item subijcit aliũ ca
sum in quo tenet̃ similiter indistinctè, s.cum emit a fisco. & hoc
dicit.malæfidei emptor hæreditatis,non tanq̃ pđo, sed tanquam
emptor vniuersitatis tenetur hac actione vtili.& idem in eo qui
emit à fisco. Item etiam in eo,qui possidet hæreditatem titulo ꝑ
2 dote.h.d.vsque ad §.hæredem. Not. † ergo, ꝙ habens titulum, li
cet habeat malam fidem , non dicitur prædo. vnde si possideret
rem singularem,nõ ꝯuenitetur hac actione. licèt ille titulus nõ
sit sufficiens ad præscribendum,quia magis inspicitur titulus, q
hanc actionem includit,quàm mala fides, vt no.gl.s̃. ead.l.§.1. in
glo.quid si ignorans , quæ probatur per istum tex sed si posside-
ret vniuersitatem teneretur vtili, vt hic,quod est verum,si titu-
lus est validus,si verò inualidus:tunc directa.vt gloss. dicit. & ita
2 intelligitur §.omnibus.supra ead.l. Sed † quæro cur emptor a
fisco tenetur indistinctè,etiam si sit bonæfidei, secus si emit a pri
uato,quia tunc nõ tenetur, nisi in duob.casibus? respondeo, qa
in talem emptorem transeunt actiones actiuæ,& passiuæ, quod
non est in eo,qui emit a priuato. vt C.de hæredi.vel acti. vendit.
l.j.vnde cum vnum sit inductum pro eo,inducitur aliud contra
eum.arg.de iureiu.l.eum qui. quod dic. vt no.C.eod.l.cogi. per
3 Doct. Vltimo † distingue, plenius quàm gl. si quęratur,an em-
ptor,vel titulo possidens teneatur hac actione:dic,aut emit uni-
uersitatem,aut rem singularem: Primo casu , aut emit mala fide,
& tenetur indistinctè vtili , nõ tanquam possidens pro hærede ,
uel pro possessore ,sed tanq̃ possessor vniuersitatis, ut hic. Aut
bona fide, & tunc,aut uenditor sīr fuit bonæfidei , & non te-
netur,nisi modico pretio emerit, vel si emit magno, & emptor ,
non extat,quia tunc contra venditorem,non est prouisum acto
ri. Aut fuit uenditor malæfidei,& tunc idem, si non extat, alĩs se-
cus,cum sit contra eum plenè consultum, quia tenetur ad uerã
æstõnem, ẽt si modico pretiu uendidit,ut ĵ.eod.l.Item ueniunt.
§.fin. Et hæc uera,si emit a priuato,sed si emit a fisco, tenet̃ indi-
stinctè . Idem puto in marito, q possidet pro dote,quia non est
plenè cõsultum ꝯ maritum ante solutum matrimonium, licet
eñ posset conueniri,vt cedat act. ũnem ꝯ maritum soluto matri
monio , non tñ potest eo constante dotem repetere , vnde nisi
competeret: indistinctè damnificaretur hæres. Si uero emit rem
singularem nunquam tenetur hac actione, sed rei vendic. sic, ut
C.eo.l.2.in fi. nisi uenditio,uel alius titulus sit nullus. quia tunc
tenet̃ directa.ut in §.omnib⁹.In gl.in §.item si qs a fisco.quæ op
ponit,& soluit,tu dic,aliter per Cyn.in ꝯrabu.ꝙ ibi fuit uendita
res simpliciter:hic autem adiecta falsa causa.

1 *Inferri non rectè hic hæres est, ergo dominus.*
2 *Titulus ex quo præscriptio sequi nequit, num hæreditatis petitionem excludat.*

§.Hæredem autem. Iste § habet duo dicta , &
primum dictum uerifica-
tur duob.modis,ſm dcm̃ non.& h.d. ſm veram lec. hrs illius qui
possidebat hr̃ditatem cum ti põt ꝯueniri hac actione vtili,hr̃s ãt
illius q possidebat ꝑ hr̃de,uel pro possessore,põt ꝯueniri directa
sicut ille,cui successit.h.d. Primum dcm̃ intelligebant qdã in hæ
rede illius,qui possidebat rem singularem cum titulo,&dicebãt,
quod licèt defunctus non posset conueniri, vtili,uel directa , tñ
poterit hæres eius ex suamet hæredis persona. Et si dicatur , qũo
potest hoc esse,qa ipse habet uerum titulum pro hærede quo ad
personam suam.Item habet titulum,quem habebat defũctus,&
sic cum possideat duplici titulo,non põt hac actione conueniri.
Respondebant,quod de titulo defuncti non est uis,quia nõ con
uenitur ex persona defuncti, sed ex persona sua . Sed quantum
ad titulum suum rñdebant primo, quod licèt ille titulus ꝑ hæ-
rede sit uerus titulus quo ad præscriptionem, non tamen quo ad
1 dñium. Nam † non sequitur,est hęres, ergo est dominus istius rei.
Et sic ista actio non excluditur, innuebãt ergo ipsi, ꝙ titulus nõ
excludit istam actionem, nisi qñ habens titulum habet etiã do-
minium.quod est falsum, ut s̃.in §. si quis sciens . Vnde secundo
soluebant, ꝙ defunctus erat malæfidei: vnde non poterat ipse ꝑ-
scribere,nec hæres eius. ut l.cum hæres.de diuers.& tẽp. præscri.
ergo iste titulus est inutilis. Ex quo sequit̃ ſm eos, ꝙ titulus ex
2 quo non põt sequi ꝑscriptio,non excludit hanc actionem, licèt
sit aptus ad ꝑscriptionem.Sed hoc est falsum, in ꝯtra.no. gl.& ve-
rius.s̃.in §.omnib.in gl quid si ignorans. & in §. si quis sciens. in
in gl q̃ incipit, vt ĵ.de regu.iur. Itẽ qđ debeat non attendi titulũ
defuncti,qa conuenit̃ ex ꝓpria ꝑsona,volunt dicere, ꝙ cum ipse
possideat pro hr̃de,& titulus pro hr̃de non excludat hanc actio-
nem,põt ex propria ꝑsona ꝯueniri. sed hoc non est bñ dictũ , qa
tunc titulus pro hr̃de non excludit hanc actionem, qñ possidens
contendit se pro hr̃de illius,cui est author. Secus si dicat se hr̃dẽ
alterius. vt no.gl.s̃.eo.l.Neratius in 2.gl. In fi.q̃ est no. ſm Bar. hic
pone ergo casum in hr̃de illius: qui possidebat hr̃ditatem cum ti
tulo,nam si defunctus poterat vtili conueniri tãquam possessor
vniuersitatis, ut in §.si quis sciens. ita & hæres eius, sicut hæres il
lius qui possidebat pro hærede,uel pro possessore, potest conue-
niri directa, sicut defunctus eius. vt s̃.eo.l. Neratius.& iste est ve-
rus casus. Sed quæritur ex qua persona? gl. videtur dicere, ꝙ ex
persona defuncti tantum, tu dic, quod etiam ex persona sua , vt
dixi in l.Neratius. Paulus de Cast.

1 *Tertius alterius nomine in actione mista conueniri potest, non sic in mere reali.*

§.Si quis absentis. Qui possidet alieno nomine, põt
hac actione conueniri ex ꝑsona
illius, si ille conueniri poterat , sed ex persona propria nõ : quia
nõ possidet pro hærede,uel pro possessore , nisi contra uolũta-
1 tem illius possideret. h.d.& est no. casus. No. † ergo, ꝙ in actione
mixta potest quis cõueniri noĩe alterius, secus in merè reali, ut l.
officium.de rei vẽd. & l.de eo.§.fi. ad exhib. facit ad id quod dixi
s̃.eo.l. Neratius. & isto casu poterit dominum noĩare in iudicio
nõ ut se a iudicio eximat,sed vt suis defensionib⁹ instruatur. vt ĵ
auth.quia in prouincia. ubi de crimine agi oportet. lex autem 2.
C.ubi in rem actio. nõ habet locum,quia loquitur quãdo nomi-
ne proprio cõuenitur hic noĩe alterius. Sed quæritur, quid in se-
cundo casu cum cõuenitur noĩe proprio, cum nõ possit, ut hic ,
in ver.ipsius.no. utrum possit dñm noĩare in iudicio, ut proceda
tur secundum formam illius l. 1. ꝙ eo nõ compatente habeatur
lis pro contestata? Guil.de Cug.dicit, ꝙ sic, in d.l.2.per istum tex.
idem sentit hic Bar. Sed certè ista noĩatio quàm facit hic , tendit
ad excludendum actorem, cum nõ possideat pro hærede , vel ꝑ
possessore, & sic nõ competebat hæc actio , sed ibi competebat
rei vẽdicatio. Vñ dicunt alij, ꝙ hæc nominatio fieri nõ potest, qa
nõ procedit libellus contra istum possidentem l. autem illa lo-
quitur quando procedit libellus secundum Bal. quod perpetuo
tene menti, quia posset afferre lanam & lac.

1 *Liti se offerre quis dicatur.*
2 *Haberi talem, & talem esse dissimilia sunt.*

§. Non solum. Qui se offert liti, licèt nihil possideat de hæreditate, conuenitur hac actio
1 ne. h. d. dicitur † aũt se offerre, si interrogatus, an possideat, respõ
det, ꝙ sic, vel respondet, ꝙ non: sed dicit se velle suscipere iudi-
cium. si autem nullo modo sit interrogatus, quid iuris sit: habes
gl. singularem in l. si à te. § si quis fundum. de excep. rei iudi. quę
2 non est alibi. Nota est glo. si. quòd aliud † est esse talem, & aliud
haberi pro tali. facit l. si maritus. in princ. de adulte.

1 Possessor num liberetur eius solutione, qui possidere dolo desijt.
2 Exceptio authori quæsita ante alienationem successori prodest.

§. Item si quis dolo. Qui dolo desijt possidere tanquàm possessor, hac a-
ctione tenetur, qui liberatur, si possessor liti se offerat, vel rem re
stituat, sed satisfactio eius, qui dolo desijt possidere, non liberat
possessorem. h. d. De materia gl. hic positæ vide per Bat. in l. quo-
ties. ȷ̃. si familia fur. fec. dica. & dicas istum q dolo desijt posside-
re teneri vtili, non directa. vt no. s̃ §. proximo. In gl. mag. ista ex-
peditur per quinque ꝯria. Ad primum dic, ꝙ ibi loquitur in ve-
ro interesse, quo casu, qñ vnus soluit, cessat, hic verò vnus tene-
batur ad æstimationem, pp dolum, alius ad rem. In tertio ꝯrio
diuide gl. & primo formatur ꝯrium de l. quoties §. planè. & pri-
ma solutio istud ꝯrium, aliud ꝯrium formatur. de leg. empturi.
1 & alijs in gl. alle. & secunda solutio est vera ad istam. Et † ideo
pro declaratione glossa. vtrum soluente illo, qui dolo desijt pos-
sidere liberetur possessor. Distingue, nam aut tenetur vterque
actione personali ad interesse, & tunc liberatur, quia per solu-
tionem vnius desinit interesse. & ita loquitur l. de illo. cum l. seq.
& l. electio. in prin. ȷ̃. de noxa. & l. quoties. si fa. fur. fe. dicatur. &
de dolo. l. si plures. Aut ille qui dolo desijt possidere tenebatur
ad æstimationem, sed possessor tenebatur ad rem: & tunc, aut
soluit anteq̃ desineret possidere, quo casu talis solu. habetur pro
emptione, vt l. litis æstimatio. & l. j. infra. pro emp. quod dic, vt
ibi per Bal. & ȷ̃. de rei ven. l. eius rei. cum l. seq. & tunc talis solu.
prodest indistinctè illi, qui postea causam habuit ab eo, siue sit
habiturus regressum de euictione, siue non: quia † Exceptio q̃-
2 sita authori ante alienationem factam prodest successori. vt ȷ̃. de
excep. rei iudi. l. si a reo. §. fi. & C. de euict. l. emptori. Aut soluit
post alienationem: & tunc, aut fuit conuentus ex culpa ad æstõ-
nem rei tñ: & idem, quia liberatur possessor, quia talis solutio
emptionem inducit: ut ȷ̃. de rebus eod. l. illicitè. Aut conuentus
fuit ex dolo ad aliud, q̃ fuit iuratum in litem, quo casu illud, qđ
soluit de iure est mere pęna, & tunc, aut possessor est habiturus
regressum de euictione, & liberatur, ne ille qui desijt possidere
cogatur soluere vt l. quoties. § planè. si familia fur. fec. dicatur. vt
quia fuit sibi res don. vel actum fuit hoc expresse, & tunc solu-
tio facta per dolosum non liberat possessorem, ut hic, & l. Sti-
chum. §. dolo. de solu. cætera dic, ut nota. per Bat. in d. l. quoties.

1 Conditione, vel die pendente, num agi possit vt debitor condemnetur. Et an pendente iudicio sententia ex causa de præterito ferri possit. nu. 2.
3 Induciæ, an duplicentur si ante diem vel conditionem agatur.
4 Debitor in diem vel sub conditione pendentibus his ad cauendum de soluendo cogi potest.

§. Item a debitore. Debitor hæreditatis quasi possessor iuris hac actione te-
netur, siue sit ex contractu siue sit ex delicto, siue contraxit cum
defuncto, siue cum herede, dum tamen præsens sit obligatio: se-
cus si esset in diem, vel sub cõditione, quia tunc non agetur, vt
condemnetur ad debitum, sed ad cauendum, vt adueniente die,
vel conditione solueret. h. d. cum l. se & se. in prin. l. ꝙ si in diem.
1 Debitore hæreditario. qui contendit se hæredem esse. No. † ex l.
ꝙ si in diem. in prin. ꝙ pendente die, vel conditione non potest
agi, vt debitor condemnetur. quod vr̃ ꝯ opin. Innoc. qui dicit in
c. j. de plus peti. ꝙ potest condemnari, vt adueniente die, vel con
ditione soluat duplicatis tñ inducijs: qa dilatoria solutio nõ im-
pedit condemnationem ſm eum. quod vr̃ contra istum tex. qui
indicat non condemnari. Sed ipse respondet, ꝙ hic agebatur pe-
titione, qua nõ tenetur, qui nõ possidet pro hærede, vel pro pos-
sessore, sed debitor in diem, uel sub conditione non potest dici
possidere pro hærede, quia habet aliam exceptionem, quare nõ
soluat. s. quia non tenetur adhuc, non autem quia contendat se
hæredem. secus si ageretur illa actiõe, quia teneretur sub die, vel
2 sub conditione, quod tene menti. Item no. in versi. j. prout intel
ligitur, ꝙ petitio hæreditatis fuerit mota ratione debiti condi-
tionalis, uel in diem tñ, quod si pẽdẽte iudicio superueniat ius
ex causa de præterito potest ferri sententia. facit l. si rem. § fin. de
pigno. ach. & plene no. in l. non potest videri. de iud. Sed gl. intel
ligit, ꝙ fuerit mota ratione aliarum rerum, quas possidebat de-
bitor. Et tunc no. ꝙ in hac actione si quæratur, quid ueniat, in-
3 spicitur tempus sententiæ, ut hic, & s̃. e. l. 4. Item no. ſm primum
intellectum, ꝙ si agatur ante diem, uel condõnem, non duplicã-
tur induciæ. quod est uerum iure isto. vt l. bonæ. §. sub conditio-
ne. de edil. edi. quicquid dicat glo. fi. l. pecuniam. si certum pet.
4 hodie secus, ut Insti. de excep. §. hodie. Vltimo † no. secundum
Bar. quod quilibet debitor in diem: uel sub conditione potest
cogi ad cauendum pendente conditione, uel die. Item, quòd
ad hoc agitur officio iudic. quod dic, ut l. omnibus. sup. de iudi.
Pau. de Cast.

LEX XVIII.

1 Possidens rerum hæreditatis pretia qua actione conuenitur.
2 Hæreditas adita amplius hæreditas non dicitur.
3 Possessor rerum hæreditariarum si a possessione cadat, qua actione eam recuperet.
4 Interdictum unde ui. & actio quæ ex delicto prouenit, an cedi possint? Et quid in alijs facultatibus, quę actiones non sunt.
5 Hæreditatis petitione reum conueniri posse, qui nec possidet, nec possidere quoque dolo desijt, si modo ad rem recuperandam actionem habeat. Et quid in rei vend. an in eum quoque datur.
6 Vendere rem alienam num quis possit. Et qualiter eius rei tradenda sit possessio, ut ex ea usucapio sequatur.
7 Venditor re non tradita, & si ad pretium agere non possit, actionem tamen ad id petendum cedi posse.
8 Actio reuocatoria hęredi quæsita num in petitione hęreditatis ueniat, & si pater donationem fecerit immensam, quo casu filius reuocare potest, an mortuo patre possit filius hæreditatis petitione reuocare.

Quòd si in diem.

§. Sed & is qui pretia. Qui possidet aliquid pe-
cuniarium occasione hę-
reditatis sibi obuenientis, tenetur hac actione. Idem in debito
re hr̃ditario, cuius obligatio cœpit à defuncto, uel ab hæreditate:
secus si ab hærede. Idẽ est in eo, qui habet aliquã actionem occa-
sione hæreditatis sibi insitam, qui tenetur hac actione, ut eam
cedat. h. d. vsque ad finem. qui incipit idem Iul. Circa princip. §.
1 † quæro qua actione conuenitur ille, qui possidet pretia rerum
hr̃ditatis? respondeo, conuenitur vtili, non directa, quia non
sunt propriè hæreditaria, vt no. s̃. eo. l. rñr. glo. Secundo quæro in
versi. non solum. quando dicatur geri negotium hæreditariarũ,
vel hęredis? respondeo, ꝙ hæreditariarum dr̃ geri iacente hære-
ditate. quo casu quæritur actio hæreditati iacenti: sed post aditã
hæreditatem dr̃ geri negotium hæredis, & ab eo incipit oblĩo qa
2 non dr̃ amodo hæreditas sed bona hr̃ditatis. Ex hoc vr̃, ꝙ si post
aditam hr̃ditatẽ p verum hr̃dẽ. alius eam occupat, non cõuenia
tur hac actione. Sed dic contra. nam tunc conuenitur rõne ipsa
rum rerum, quæ semel fuerunt hr̃ditariæ, licèt nunc non sint, sed
hr̃dis, sed cã, q̃ incipit ab hr̃de nunq̃ fuit hr̃ditaria. & ideo in hac
3 actione non uenit. Sed quæro, quid si post † apprehensam posses-
sionem per hæredem cecidit a possessione, utrum possit res illas
recuperare per hanc actionem. And. de Pisis consuluit, ꝙ non, p
istum tex. quia amodo non sunt hæreditariæ, sed hæredis secun-
dum eum. Idem vr̃ sentire gl. ord. ȷ̃. de fideicom. hæredi. peti. l. 1.
& Azo. in summa istius tituli, sed hæc declaratio nõ est vera sim
pliciter, quia si potest recuperare ab eo, qui post aditam hæredi-
tatem occupauit hac actione, quia semel fuerunt hæreditarię, ve
dictum est. ergo, & idem ab eo qui occupauit post apprehẽsam
possessionem per eandem rõnem, quia talis apprehensio nõ dat
sibi maius ius hæredi in proprietate, quàm aditio. ui per solam
aditionem sit factus dominus, & ante apprehensionem l. cum
hæredes. de acq. pos. nec ob. ista lr̃a, quia ista actio nunquam fuit
hæreditaria, ut dictum est. Dic ergo sic, ꝙ aut vult recuperare
possessionem per possessorium hr̃ditatis, quod est in l. edicto. C.
de edic. diui Adria. & tunc non potest. quia illud possessorium ẽ
adipiscendæ possessionis, quam hr̃s nũquam habuit, sed si semel
habuit, diceretur recuperandæ. vt Insti. de interdic. §. adipiscen-
dæ. aut vult recuperare res ipsas per hanc actionem, & tunc aut
dominium illarum rerum fuit semel in hæreditate, & tunc põt.
ui dictum est. Aut non fuit in hr̃ditate. sed fuit acquisitum in p-
sona hr̃dis, puta, qa hr̃s compleuit p̃scriptionem rei, q̃ erat in hr̃-
ditate nondum p̃scripta p ipsam hr̃ditatem, & tunc non põt re-
cuperare p hanc actionem, qa illud dñium nunq̃ fuit hr̃ditariũ,
sed hr̃dis. arg. huius tex. & est casus. ȷ̃. eo. & non tantum. §. ꝙ si p
emptore. secundum Bal. quod tene menti. In §. Iulia. no. † ꝙ inter
4 dum vnde vi, & actio proueniens ex delicto possunt cedi. & ad
hoc alle. Quid in alijs facultatib. q̃ nõ sunt propriæ actiones, an
possunt cedi? vide, quod no. p Bar. in l. 1. in fi. & l. 2. ȷ̃. de no. ope
5 nun. Item † no. ꝙ ille, q nõ possidet, nec dolo desijt possidere, sed
tñ habet actionem ad recuperandam rem, potest hac actione cõ
ueniri, ut eam cedat. Sed qd in rei uendicatione, an possit dari ꝯ
illum. q nullo mõ possidet, nec dolo desijt possidere, tñ hẽt actio
nem ad rẽ recuperandam? Cy. & Dy. in quibusdam additionib᷒
hic videntr̃ dicere, ꝙ sic, arg. huius §. Sed gloss. ord. dicit ꝯrium, in
l. Pomponius. § si is qui precario. ȷ̃. de acq. pos. in mag. glo. quam

solent

solent ibi tenere Doct.licet de hoc text.& de dicto Dy.& Cy.nō
faciāt mētionē.Nec obstat tex.q loquitur in actione vł in qua
quicquid obtenit occasione rei,succedit loco rei,vt hic,& l.si rē
& pretium.ꝩ.eod.secus in rei vendicatione: q est particularis,ut
6 C.de rei ven.l.si ex pecunia.& l.mater Item† no.in ver.idem Iul.
ꝙ pōt qs vendere rem alienam,quam nō possidet.Quā aūt sic
tradēda,vt sequatur vsucapio,vel acquiratur dñium si esset dñs,
7 vide gl.singularē.in l.si fundum.ꝩ.de fundo.dota Item† no.ꝙ si
certe non tradita,non possit venditor agere ad pretium.vt ꝩ.de
actio.emp.l.Iul.§.offerri.tñ pōt cedi actio ad precium petendū.
Nam postquam iste venditor nō possidebat,nec tradiderat.nec
8 offerebat.tñ actionem cedebat Vltimo † no.in ver.idem scribit.
ꝙ actio reuocatoria soli hæredi quæsita,non venit in hac actio-
ne,& sic est hic casus de hoc,quod quærit gl.C.de inoffi.test.aut.
vnde si parēs.quæ quærit,si pater fecit immensam donationem
quo casu potest filius reuocare,verum parte mortuo possit filius
reuocare petitione hæredit.& determinat,ꝙ non,sed per quere-
lam inofficiosæ donationis,quia actio ad reuocandum num quā
fuit hæreditaria,quia non fuit quæsita patri,vel hæreditati,sed
ipsi filio.de quo est hic casus.qui non alleg.

1 *Possessor bonæfidei qui hæreditatem restituit, & indebitè soluit, qua actione repetat.*

§.Item Iulianus. Bona fidei possessor,q hęditatem
restituit.vel legata soluit de hęredita
te,pōt hac actione ꝯueniri,ut cedat ꝯdictionem,quam hēt ad il
la repetenda,si uero soluit de proprio,tūc licet ei competat sibi re
petitio,si tñ illa actio est sibi inutilis pp paupertatem illius cui
soluit,pōt de hęditate tm̄ sibi retinere,quantum soluit,& actio
nem petitori cedere,ne bona fides sibi noceat.h.d.cum l.se.Quę
8 ro† citea primum dcm̄,qua actione pōt repetere quod indebi-
tè soluit?Rñdeo,ꝯdōne indebiti directa,vt ꝩ.de ꝯd.ind.l.2.& istā
non expedit,ꝙ cedat petitori.qa nulla sibi resultaret,cum ipse
hēat ēt utilem,ut l.Pap.§.fi.ꝭ.de inoffi.test.Item hēt certi condi-
ctionem ex stipulatione,si soluit præstita cautione,euicta hęredi-
tate legata reddi.& istam debet cedere,quia in ea est utilitas,cū
in tali cautione fideiussores,contra quos cedetur actio petitori
hæreditatis & sic magis erit sibi consultum,quàm per condictio
nem indebiti.ipsi uero petitori hęreditatis dentur contra posses
sorem tres actiones,l.utilis condictio indebiti.Item rei vēdicatio
ut in fine istius l.Item & petitio hæreditatis, ut supra eadem.l.§.
Iulianus scribit in fi. Pau.de Cast.

L E X XX.

Item videndum. Malæfidei possessor tenet de im-
prudētia,sed bonæfidei nō.Item
in hac actione condemnatur quis ad ea qui repetitur possidere
tempore sniæ,licet tempore litis contestatę nihil possideret. h.
d.usq.ad §.nunc videamus. Sed pone,ꝙ nec tpe litis ꝯtest.nec tē
pore sniæ aliquid possidebat conuentus.quæritur,quæ erūt par-
tes iudicis?respondeo si obtulit se liti,debet eum condemnare.
ꝭ.l.nec ullam.§.non solum.si autem non obtulit,qa non fuit in-
terrogatus,tunc vr̄ iudicium frustratorium,quod debeat tm̄ ab
solui ab obseruatione iudicij,ut ꝩ.de rei uen.l.qui petitorio. sed
gl.singularis dicit,ꝙ uerum est.quod reus debet absolui.postquā
non possidet ab obseruatione iudicij.ueruntamen si actor pro-
bauit se hæredem,uel dominum,cum agit rei uendicatione,dēt
iudex ipsum declarare hæredem uel dominum.quæ sententia
mittetur executioni contra conuentum absolutum,quandocū
que incipiet possidere: ita dicit gl.unica de iure.in l.si a te.§.j.de
exec.rei iud.& illa est de gl.Bar.

1 *Feuda num in petitione hęreditatis deueniant.*
2 *Hæreditariæ res quæ dicantur.Et commodatæ ac depositæ res num in hæred. petitione ueniant.Et num de illis hæres inuentarium facere teneatur,si inuentarij beneficio gaudere uelit.*
3 *Depositarius si a possessione rerum commodatarum ac depositarum cadat num ad eam recuperandam remedium aliquod speciale habeat.*
4 *Iudicis officium ut ad recuperandum detentationem competit,ita & ad eam conseruandam.*
5 *Hæreditatis petitio cum quibus concurrat.*

§.Nunc videamus. Hæc est tertia pars tit.in qua
ponit,quæ res ueniāt in hac
actione.& durat usq ad l.item ueniunt.§.pridie.& hoc intendit
in hac actione ueniunt res corporales,siue sint hęreditariæ,ut qa
testor hēbat in eis plenū ius,siue nō sint hæreditarię,sed in hęre-
tate inuentæ,siue in illis haberet aliquod ius semiplenum,ut ius
pignoris,uel publicianam,uel retentionem,licet non actionem,
uel nudam detētationem.Illa uerò in quib.hr̄s post mortem de
functi acquisiuit dominium quod penes defunctum,uel hęredi
tatem nunquam fuit,licet habuerit causam a defuncto,item ser
uitutes in hac actione non ueniunt.h.d.usq ad l.item ueniunt.
c Gl.1.§ i q̄rit utrum feuda ueniant in hac actione.& rñ.ꝙ si filius
masculus agit,ueniunt,secus si fœmina,vel agnatus,ꝓ cuius cui
dentia est sciēdum ꝙ filius non succedit in feudo,nisi sit homo.
sed agnatus sic si feudum est antiquum.vt etiam agna.uel filius.c.
j.in feu.Item si est nouum,si sint expressè actum: & tunc uenit
ex pacto,ēt si non sit hr̄s,& idem in fœmina,quando actum est
expressè.vult ergo dicere gl.ꝙ cum filius ueniat ad feudum rō-
ne hæreditatis,ꝙ feudum ueniat in hac actione,secus in agnato,
qui ratione hæreditatis non tamen admittitur,sed ex pacto,uel
ex conditione feudi.Barto.autem dicit,ꝙ licet filius admittatur
ad feudum ratione hęreditatis,non tamen admittitur tanquam
hæres.sed tanquam extraneus.unde non admittitur pro portio
ne hęreditaria: quia posset hęres esse in tertia parte,& tñ admit-
teretur insolidum ad feudum,ut l.iusiurandi.§.si liben.de ope.
lib.& ideo dicit in hac actione non uenire.quę opin.est uerior.
a Not.† in l & non tantum.in prin.ꝙ non dicuntur res hęreditariæ,nisi illę in quibus defunctus habebat plenum ius. Secundo
no.ꝙ res commodatę,& depositę ueniunt in hac actione secun-
dum Bal.licet defunctus non haberet in eis nisi solam detenta-
tionem.Et ꝑ hoc fuit consultum & determinatum,ꝙ hęres dēt
tales res commodatas,& depositas ponere in inuētario,aliàs nō
gaudet beneficio inuentarij.quod singulariter no.Et hoc sequi
tur,licet aliquę res inueniātur,non ꝓpterea ꝓbantur,hoc ipso,
3 ꝙ sint hęreditarię Tertio† no.ꝙ pro rebus depositis,uel commo
datis,non competit aliqua specialis actio,si depositarius,uel cō-
modatarius cadat à possessione:quod est uerum,nisi in trib.ca-
sib.ut dicit gl.Sed extra illos dicit glo.no.ꝙ licet non competat
aliqua actio,competit tñ offm̄ iudicis ad recuperandum deten-
tationem illam.Quę gl.sp alle.pro,& ꝯ facit ꝩ.de uar.& extraor.
cog.l.de usu aquę.Tu dic plenius,ut no.ꝑ gl.& Doct.in l.mani-
festissimi.§.sed cum in secunda.C.de fur.plenissimè per Bar.in l.
tem quæ nobis.ꝩ.de acq.pos.& de ꝯd.fur l.& ideo.§.Neratius.
qui ibi ita dicit,ꝙ nullum interdictum pro re mobili recuperan
da habemus,ut ibi etiam tenet gl.alia tamen remedia habemus
ꝓ re mobili:quia aliqñ competit condictio incerti,ut habes tex.
& gl.in d.l.& ideo.§.Neratius.de ꝯd.fur.Alia gl.vr̄ ꝯcedere actio
nem in fcm̄,uel officium iudicis,ut habes hic.Alia in d.l.manife
stissimi.§.sed cum in secunda.C.de fur.Quare ꝓ ꝯcordia istorum
dic,qñque priuatur quis possessione rei mobilis,qui habet ius in
re,ut creditor,& tunc habet locum condictio incerti.& ita loq-
tur.l.& ideo.§ Neratius.allega.quandoque nullum ius habet in
re,& tunc aue ille priuatus possidebat,& habet locum cōdictio
triticaria.supra de tritic.uel condictio ex l.si coloni.C.de agri &
censi.Quandoq.condictio indebiti,ut l.indebiti.§.sed si nummi.
de cond.indeb.quandoque ille,qui cadit a possessione solam de-
tentationem habet,ut commodatarius,uel depositarius.& isti
habent actionem in factum,uel officium iudicis,& ita loquitur
hic.& l.manifestissimi.§ sed cum in secunda.supra allega.quod
no.Bar.in d.l.Aquilius.& ista sunt quotidiana: quia si perdidisti
librum tuum,& ego habeo ꝓbare dominium,esset difficile qua
liter ageres contra me.dixi ibi. & hæc merito cum possessio ꝑ-
uenit cum vitio.Quid si sine uitio?uide gl in l.ciuile.C.de fur.cę
tera uide per Bart.Et adde quod no.per Pet.& Cy.Co.ubi causa
4 sta l.j.in secunda.uel 3.q.& per Gui.de Cug.in l.2.C.ubi in rem a-
4 ctio.† Et ꝙ sicut competit officium iudicis ad recuperandam de
tentationem,ut hac gl.ita,& ad eam conseruandam.ut probatur
5 in l.Aquilius regulus.ꝩ.de dona.quę est no.ultimo † no.in tex ꝙ
petitio hęreditatis concurrit cum alijs actionib.particularib.l.
hypothecaria,uel publiciana.Sed an possint simul intētari?dic.
ut dixi in l.si quis libertatem.ꝭ.eo.

L E X XXI.

1 *Vsucapione per defunctum cœpta ac per hæredem completa non dici rem per defunctum præscriptam. Et præscriptionis principium ad finem trahi.*
2 *Vsucapione completa pręscriptionem publici anam euanescere.*
3 *Maius minori tenebras offendere. Et pręscriptio per hęredem scriptum testamento per querelam rescissa,num in petitione hęred.ueniat.*
4 *Acquisitionem per hæredem putatiuam, & reuocabilem factam reuocatione secuta,magis ab ipsa hęreditate, quàm ab hęrede factam uideri.*

L.Et non tantum.

1 **§.Quod si pro emptore.** Nota† singulariter,
quod licet usucapio
fit incepta per defunctum,si tñ fuit completa per hęredem,nō
dr̄ res pręscripta per defunctum,qui inchoauit,sed per hęredem
qui compleuit.& sic principium pręscriptionis trahitur ad fi-
nem.Si enim uideretur pręscripta per defunctum,ueniret in hac
actione: quia omnia ueniunt quorum dominium fuit penes
defunctum,uel hęreditatem.sed hic nunquam fuit,sed penes
hęredem tantum,ergo non uenit,sicut nec obligatio,quę
inci-

incipit ab hærede,ut s.eod.l. φ si in diem.§.non solum.& §.idem
scrib.t. Dr aũt completa p hrdẽ, si ɔpleta fuit post aditam hrdita
tem,siue fuerit apprehensa possessio hæreditatis, siue non. vt j.
de vsucap.l. cœptam.& l.possessio restato.Si verò fuisset comple
ta per hrdiratem iacentem,anteq̃ hæres adiret,veniret in hac a-
ctione.sicut & obligatio quæsita hæreditati iacenti,vt l. sed utisi.
cum l.seq.& l. φ si in diem.§. non solum.s e.licet gl.hic videat sen
tire contrarium in prima solutione,quæ non est uera, sed tenet
2 secundam.Item no.† φ completa vsucapione,uel præscriptione,
euanescit publiciana, & datur sola vendicatio. Nam si non eua-
nesceret,cum illa fuerit semel penes defunctum,vel hæreditatẽ,
veniret in hæreditate,ut s.prox.Cuius ɔ̃rium hic dr, & sic ɔfun-
ditur hic opi.Iac.de Are.qui dicebat alibi ɔ̃rium, φ pro re p̃scri-
pta competebat vendicatio,& publiciana, quod est ɔ̃ hunc tex.
3 facit ad prædicta,quia † maius offuscat minus,vt l.si hæres a debi
tore,ad Treb.Vltimo no.gl.quæ incipit.s.vero.in fi.quærit enim
an testõ rescisso per querelam ueniat in hac actione res p̃scripta
per heredem scriptum? vidrbat φ nõ,p istum tex.quia dominiũ
illud non fuit penes defunctum,vel hrditatem : sed fuit acq̃sit ũ
per hæredem post aditionem.gl.singulariter dicit ɔ̃rium.quia p
querelam omnia rescinduntur. vult dicere, φ illa aditio facta p
hæredem rescinditur,& hr pro non facta. Et sic vr, φ illa præscri
ptio sit magis completa per hæreditatem, quàm per hæredem.
4 No.† ergo ex gl. φ acquisitio facta per hæredem putatiuum, &
reuocabilem, secuta reuocatione uidetur facta magis per hære-
ditatem, quam per eum. Secundo no. φ non prodest, nisi hære-
di. Tertio not. φ non rescinditur, licet rescio datur aditio facta l.
ex contractu.de iud. tene bene menti.

L E X XXII.

1 *Res empta hæreditatis nomine, si ipsi hæreditati necessaria non sit, an in hæreditatis petitione ueniat.*
2 *Res empta de pecunia mea per te, at nomine tuo, cuius sit futura.*
3 *Animus quis præcesserit, ex actu sequenti dignoscitur.*
4 *Res empta ab uno fratrum simul commorantium, aut sociorum, num commu nis esse debeat.*

ITem veniunt. In hac actione ueniunt res compa
ratæ p possessorem hereditatis. dũ
modo duo concurrant.I. φ nomine hæreditatis sint emptæ.
Item φ sint hrditari necessariæ.nec est tunc curandum, an
sint emptæ de pecunia hrditaria,vel nõ.Item licet essent emptæ
de pecunia hrditaria,si tñ unum illorum duorum deficiat,ut q a
non sint emptæ nomine hæreditatis:sed ipsius possessoris in hac
1 actione non ueniunt.h.d.vsq.ad § præter.Oppo.nam † si res non
necessaria hrditati nõ venit in hac actione, licet hrditatis nomi-
ne sit empta: ergo non liberat possessor volẽdo eam tradere in-
uito petitori. sed põt petitor petere pretium,si solutũ est de pe-
cunia hæreditaria.Sed ɔ̃, φ liberatĩ illam tradendo.& non teneatĩ
de precio. vt j.eo.l.sed & si.§.1.2.rñso.Sol.illud est uerum in bo-
næfidei possessore,qui non tenetĩ, nisi quatenus est locupletior.
Sed loquitĩ in malæfidei possessore,qui rem non necessariam sibi
retinet,& precium restituit.ita dicit glo.1.& bñ. Tu aduerte ple-
nius: quia istud, quod hic dr res emptas per possessorem venire
in hac actione,vel non venire,põt intelligi duob.modis.Primo,
in fauorem possessoris, vt liberetur res tradendo etiã inuito pe-
titore.Secundo,in fauorem petitoris,vt possit alias res petere in
uito possessore. Primo casu, aut loquimur in possessore malæfi-
dei:& tunc serua literam,vt non ueniant in sui fauorem, nisi cõ
currant illa duo, φ sint emptæ nomine hæreditatis, & sint hrdi-
tari necessariæ, alias non liberatur volendo eas tradere inuito
petitore,sed tenetĩ ad p̃tium de pecunia hæreditaria solutũ. Aut
loquimur in possessore bonæfidei:& tunc tenet gl. φ indistinctè
veniũt in sui fauorem,et si non sint emptę nomine hæreditatis,
nec sint hæreditari necessariæ: sed fuerint emptæ de pecunia hæ
reditaria.nam liberatur eas tradendo,et si minus valeant,q̃ sint
emptæ,vt d.l.sed & si.l.§.1.j. Aduertẽdum tñ,quia qñ emit nomi-
ne hæreditatis, & sunt hæreditati necessariæ, veniũt tanq̃ hære-
ditariæ,quia non sunt hæreditati quæsita, sed ipsi possessori: sed
ueniunt, tanquam ex illis sit factus locupletior, & sic peteretĩ
vtili actione,ut no.s.e.l.regulariter.in 1.gl.& dixit in l. φ si in diẽ.
§.sed si is. nisi possideret alias res, & actiones, quarũ nomine in-
tentaretur directa,quia tunc totum veniret simul, iuxta ea quæ
dicam.§ fructus. Secundo uero casu,si quæratur, an veniant illa
duo in dubio.ex hoc constare potest,quia sunt factæ hæreditatis.
si uero deficit alterum,tunc aut,quia non emptæ nomine hære
ditatis,vel non sunt necessariæ, tunc dic, φ aut deficit primum,
quia possessor emit nomine proprio,& non ueniunt, nec potest
2 eas petere inuito possessorr,et si de pecunia hrditaria quia † res
empta per te pecunia mea nomine tuo,non efficitĩ mea,sed tua,
nec possum illam petere,nisi sim pupillus,uel miles.quo casu da
tur mihi electio ad rem,uel pretium. ut C.de rei uen.l.si propo-
sas.ut ibi no.& hoc vult dicere hic gl q̃ incipit si tñ nomine. Si

verò deficit sm , ut quia possessor emit nomine hrditatis non tñ
erat necessaria, tunc si petitor ratificat,& vult eam hre, põt eam
petere inuito possessore,et si empta sit de pecunia non hrditaria
quia res empta noĩe meo efficitĩ mea si ratifico, de quacunq̃ pe-
cunia sit empta.ut hic,& de acq.pos.l.p proc.dẽo rñ soluere pre-
tium,ut hic.Pretium restituere hrdi.Sed quid in dubio,si non ɔ-
stat cuius noĩe sit empta? rñdeo,si fuit empta de pecunia hæredi
taria,& sit hrditari necessaria, puta, quod videatĩ empta nomine
hrditario,quasi ex illis duob.resultat iuris præsumptio.ar. hic,in
uerbo sine dubio.& de usur.l.si stipulatus. Si uero non sit neces-
saria,vel non constat. siquidem fuit deputata hrditati post em-
3 ptionem,puto idem,quia † ex hoc actu præsumitĩ animus p̃cedẽs,
φ nomine hæreditatis emerat.ar. j.ad Mace.l.sed & Iul.§. proin-
de.ibi intelligendum.quia ab initio,&c.& j.te.amo.l.concubi-
na.§.1.& C.de natura.li.l.cum quis. Aliàs autem.etiam si sit em-
pta de pecunia hæreditaria,puto,quod magis uideatĩ empta no-
mine proprio,quàm hæreditatis.ar. j.de sol.& magis.de uer.ob.
l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus.& j.de in rem uerso.l.si filius.
Item oppo. φ etiam si nomine hæreditatis sit empta,& sit hæredi
tati necessaria,non acquiratur hæreditati,sed ipsi possessori.arg.
s.de pact.l.si tibi ro.§.cum possessor.& j.de cond.ind.l. si Viba-
na. Sol. ibi loquitur in actionib.personalib. quæsitis per prædo-
nem,quæ non quæruntur uerò hæredi, nisi cedantur.sed hic lo-
quitur in acquisitione dominij.rationem uide in l.ea quæ ciuili-
4 ter. j.de acq.rer.do.Vltimo † faciunt ad q.de duob.fratrib.simul
habitantib.uel socijs,quorum unus emit aliquam rem an efficia
tur communis? de quo uide not.in l.Titium & Mæuium.§. alte-
ro.de adm.tu.per Bar.& per Bal.in l.si patruus.C. communia v-
triusq.iud.Item faciunt ad q.de possessore beneficij, qui non ha
bebat ius,si aliquid emit,an acquiratur beneficio, uel uero præ-
lato? collige decisionem ex prædictis. Paulus.

§.Simili modo. Si possessor malæfidei uendat res hę
reditarias sine causa,conuenitur ad
illas res,& fructus,sed ex cã necessaria hæreditati.non conuenitĩ,
nisi ad pretium.h.d.Effectus primi dicti est,quia tenetur illas res
redimere,uel si non potest,iuratur ɔ̃ eum in litem,ut j. eo.si pos
sessor.§.fi. secus in secundo casu,in quo non conuenitur , nisi ad
pretium. Item dico, φ primũ dictum est verum, si petitor eligat
petere res.si autem eligit pretium,fortè,quia plus uendidit, quã
valerent,potest ita intelligitur §.pe. j.ea.l.& j.eo.l.utrum.in se-
cundo vero casu solum pretium petet, licet gl. videatur dicere,
φ habet electionem petendi rem,vel precium:quod non est ve-
rum,quando ex causa necessaria uendidit,& ita quæ alle.intel-
liguntur,quando ex causa non necessaria.

§.Item non solum. Accessiones obuenientes añ
aditam hæreditatem veniunt
in hac actione indistinctè,hoc primo,sed obuenientes post hære
ditatem aditam,ita demum ueniunt, si ex rebus hæreditatis ob-
ueniant : secus si extrinsecus,& sint tales,quæ personæ possesso-
ris adhæreãt, hoc secundo, fructus autem & partus ancillarum
veniunt indistinctè,& augent hęreditatem , quia ex rebus hære-
ditatis obueniunt,hoc tertio, & ultimo.

1 *Possessor hęreditatis, & rei singularis, quo ad fructuum restitutionem, quid inter se distent. Et quibus actionibus ad eorum restitutionem quis teneatur.*

§.Fructus. Est una bona gl.quæ subtiliter loquitur , li-
cèt egeat suppletione, quam diuide in qua-
tuor partes: primo quęrit, an bonęfidei possessor hęreditatis fa-
ciat fructus suos,sicut bonęfidei possessor rei singularis,& ponẽ
do opinio.determinat, φ sic,usque ibi, sed licet faciat.ibi secun-
da,in qua determinat, quod licet faciat suos tenetur restituere ,
usque ibi.quod ergo hic dicitur.ibi tertia,qua actione conueni-
tur ad restituendum usq.ibi. Nec obst.ibi quarta,in qua respon-
det quibusdam ll.alle.in contrarium. Ad determinationem pri
2 mę.†q.dic hr,quod in possessore hęreditatis,quo ad fructus idem
per omnia, φ in possessore rei singularis,qui conuenitur rei vẽdi
catione,p̃terquam in duobus.primo: quia in possessore hæredi-
tatis vbicunque tenetur ad fructus restituendos,cõuenitĩ petitio
ne hęreditatis,quę est una,& eadem cum illa, quę proponitĩ pro
omnib.reb. hæreditarijs,siue fructus extent,siue non: sed in pos-
sessore rei singularis,qui conuenitur rei uendicatione nõ est ita.
Nam interdum conuenitur ad fructus rei vẽdicatione , q̃ est di-
uersa ab illa,q̃ proponitur p re ipsa.ut dicit hęc gl. no. Adde tñ
quod no.per Cy. C.si quis alteri, uel sibi.l.cũ ppria. interdum ve
ro conuenitur ad fructus officio iudicis: ut etiam dicit hęc glos.
quod est intelligendum, si sunt percepti post li. contest. ut l.ędi-
les.§.item sciendum.de ædil.edict. interdum conuenitur condi
ctione sine causa.interdum condictione ex l.si & me, & Titiũ.
j.si cer.pe.de quibus omnibus,dic ut no.per Pet.& Cy.in l.si cer-
tum.C.de rei uend.& dicam eo.ti.l.& ex diuerso. infra. Secundo
differunt;quia bonæfidei possessor hæreditatis tenetur ad quo-
scunque fructus perceptos etiam industriales,licet sint consum-
pti,

pti, dum tamen sit factus locupletior. vt ff. eo. l. illud. §. prædo. &
ff. ea. l. §. eos autẽ. Sed bonæfidei possessor rei singularis, qui con-
uenitur rei vendicatione, non tenetur restituere fructus indu-
striales consumptos, licèt ex illis sit factus locupletior: quia illos
lucratur pro cultura & cura, vt Inst. de re. di. §. si quis a non do-
mino. & ibi no. de off. iud. circa prin. Sed Bart. in l. & ex diuerso.
commu. circa prin. tener. q idem sit in isto, quod in possessore hæ
reditatis, vt teneatur, si est factus locupletior. per d. l. si & me, &
Titium. si cer. pet. Item, & potest esse tertia differentia: quia bo
næfidei possessor hæreditatis tenetur ad fructus perceptos post
motam controuersiam, vt ff. e. l. sed si l. § si ante lit. sed possessor
rei singularis tenetur tantum ad perceptos post lit. contest. licèt
alij dicant q etiam teneatur post motam cõtrouersiam. de qui-
bus omnibus dicam plenius in d. l. & ex diuerso. in omnibus au-
tem alijs, dicas idem in vno, quod in alio.

1 *Actio subrogata, an semper eius naturam in cuius locum subrogatur sapiat.*
Et qualiter id sit intelligendum.

§. Cum prædiximus.

Quãdo vna actio deuol-
uitur in aliam, intelligitur
deuolui secundum eius primæuam naturam, & qualitatem, nõ
secundum accidentalem. h. d. multum no. secundum Bar. de hoc
no. per glo. in l. certi condictio. in prin. in gl. mag. ff. si cer. pet. &
sic limitatur hic regula, quę traditur in l. si eum. §. qui iniuriatur.
1 si quis cautio. ff. q † actio subrogata sapit naturam eius, in cuius
locum subrogatur. Nam illud est verum de natura primæua, &
originali, non de extrinseca qualitate. Item limitatur l. diuor-
tio. ff. de nego. gest. vbi ponitur, quando vna actio deuoluitur in
aliam. facit l. j. infra de in litem iuran.

1 *Lis contestari, an super actione iudicati debeat. Et quid in iudicis officio su-*
per sententiæ executione.
2 *Actio iudicati cuius effectus sit.*

§. Idem rectè.

Quando vnum est in obligatione, &
aliud ĩ solutione ex dispositione l. tũc
facultas soluendi permittitur, quoad super actione iudicati lis
contesta. h. d. Bar. & non est alibi secundum gl. si autem sit aliud
in solutione ex dispositione contrahentium: tunc permittitur,
cum lis est contestata super ipsa actione. vt l. si ita stipulatus fue-
ro ao. in melle. ff. de sol. Si vero ex dispositione testatoris vide Bar.
1 in l. si quando. §. hæres. de leg. j. † Item allegat, q super actione iu
dicati lis contestatur, secus in officio iud. quod proponitur pro
executione. nam illud habet executionem paratam. & ideo fa-
tuus est, qui hoc prætermisso actionem iudicati intentat. vt no.
ff. de iud. l. si prætor. §. fi. & de min. l. si iud. circumuento. & est glo.
2 ord. in l. siue. § j. de excep. rei iud. & † de quo prosit, vel operetur
actio iudicati, vide per Ross. in libellis suis in titu. de actione in
factum, quæ datur pro re iud. pro quo l. si quis missus. ff. ne vis
fiat ei. Paulus.

1 *Electus, an appellatione dignitatis ad quam electus est nominari possit.*
2 *Electus in canonicum vltra numerum præbendamque expectans, an in capi-*
tulo vocem habeat.
3 *Constitutio facta à quibus denominationem sumat.*
4 *Proponendum longe prius quod statuendum est, quàm statuatur.*

§. Præter hæc.

Hic est quarta pars tituli ĩ qua ampliatur
materia pet. hæreditatis, & recitatur se-
natusconsultum super ea factum, & durat vsque ad l. siue bonæfi
de §. j & duo facit. nam primo ponuntur verba senatusconsult.
secundo ponuntur eius interpretationes. Secunda incipit in §.
aptanda. Item prima diuiditur in tres partes. Nam primo ponit
prologus: secundo ponuntur nomina illorum, qui senatusc. fe
cerũt. tertio ponuntur verba ipsius senatuscon. Secunda ibi, pri-
die. tertia ibi, cũ antequam. Item tertia subdiuiditur in quatuor.
Nam primo loquitur de bonæfidei possessore, qui res hæredita-
rias vendidit ante motam sibi controuersiam, & pretium habet
penes se, secũdo de possessore malæfidei. tertio de possessore bo-
næfidei, qui pretium consumpsit. quarto declarat vnum dubiũ.
secunda ibi, item eos. tertia ibi, eos autem. quarta ibi, petitam au
tem. Et h. d. bonæfidei possessor tenetur inquantum factus est lo
cupletior, malæfidei vero a principio. vel redactus ad malam fi
dem, tenetur in solidum de perceptis, & percipiẽdis: & hæc non
solum in publicis, sed in priuatis petitoribus locum habent. Et
petita qualitercunque sint petita. h. d. vsque ad l. si possessor. se-
cundum Iac. de Butri. Sed istud summarium est nimis confusum.
ideo dic, q vsque ad §. aptanda. ponuntur verba senatusconsul.
super hac materia facti. in quo inter alia quinque cauentur primo,
q bonæfidei possessor, qui rem alienauit ante motam cõtrouer-
siam, non tenetur ad vsuras pretij percepti. Secũdo, q ad ipsum
pretium perceptũ tenetur, si habet penes se. Tertio, q bonæfidei
possessor qui pretiũ consumpsit, tenetur quatenus factus est lo-
cupletior. Quarto, q malæfidei possessor qui pretiũ consumpsit,
ad ipsum nihilominus tenetur. Quinto, quod colligitur in versi.
cum antequam. a cõtrario sensu, q bonæfidei possessor post mo
tam controuersiam tenetur ad vsuras pretij. Sexto, q tunc dicitur
controuersia mota, cum fuit denunciatum possessori literis, vel
edictis. hoc dicit. In versic pridie. nota, q nominantur hic qua-
tuor consules. & gl. dicit, q duo erant in officio, & alij duo erãt
electi, vt intrarent officium finito tempore ipsorum, vt no. in l.
Publius. de condit. & demon. & tamen hic omnes appellantur
consules. Ex † quo no. quatuor. Primo, q syndici, vel priores ele-
cti possunt dici syndici, vel priores, etiam anteq̃ intrarent officiũ.
Ad hoc facit, quia pro cincto habetur, qui proximus est cingi, ut
l. ex eo. de test. mil. facit l. i. ff. de bon. poss. quæ ex testõ mil. non sũ
habent administrationẽ in actu, sed in habitu: vt l. 3. §. fin. de off.
procons. Secundo no. q non obstan. q nõ habeant administra-
tionem in actu, tamen vocantur, quando agitur de aliqua con-
stitutione fienda. & hoc, vt sit magis valida. facit l. in cõcedẽdo.
& l. in diem. ff. de aqua plu. arcen. Et facit in arg. q priores vete-
2 res debeãt vocare nouos, cũ volunt aliquid facere. Tertio † no.
arg. q receptus in canonicum vltra numerum, & expectans pr̨e-
bendam habet vocem in capitulo. secundum Cyn. & Bald. & dic
de hoc, vt plene per Inno. & Compost. in c. cum M. Ferrariensis.
3 de constitu. Item † no. quarto, q constitutio denominatur ab il-
lis, qui præsunt. nam hic senatusconsultum fuit factum in sena-
tu, in quo erant centum numero: vt l. fin. in prin. C. eo. & ibi no.
& tamen dicitur factũ in consulibus: vt hic patet: & sic est arg.
q si fiat statutum aliquod per populum, non debeant ibi poni,
nisi nomina præsidentium. l. priorum, vel syndicorum. facit l. j.
ff. de albo scriben. & quod ibi notatur per Bar. & quod no. in c. fi.
4 de procura. Vltimo † no q per plures dies ante fienda est propo
sitio, ad deliberandum. quid sit statuendum, nam hic princeps
proposuit quinto nonas Martij, & responsio, & statutum facta
fuerunt pridie eiusdem Martij. j. 15 die. Item habes hic, q vocatur
senatusconsultum, licèt princeps interfuerit, & dederit causam
constitutioni. & est ratio. quia non ipse princeps statuit, sed se-
natores, qui habebant potestatem l. condendæ. vt no. ff. de leg. l.
non ambigitur. Paulus.

1 *Hæreditatis petitione venire quæ in fiscum deferuntur.*
2 *Iura in hæreditate disponentia, vt pretium rei loco succedat, item quòd post*
motam controuersiam possessor malæfidei efficiatur, etiam locum in quali-
bet iuris vniuersitate habere.

§. Aptanda est.

Hic incipiunt interpretationes ver-
borum senatusconsulti. & diuiditur
ista pars in tres partes. Nam primo exponit, quod dixerat de bo-
næfidei possessore, qui habet penes se pretiũ. i. in versiculo. cum
antequam. vsque ad versiculum item eos. secundo, quod dixit in
versic. item eos. de malæfidei possessore. tertio quod dixit. in ver.
eos autem. de bonæfidei possessore, qui pretium consumpsit. pri-
ma durat ab isto §. vsque ad l. sed & si. l. §. quod autem. licèt aliqd
incidenter immisceatur de possessore malæfidei, secunda durat
ab illo §. quod autem. vsque ad §. consuluit. tertia ibi, usque ad l.
siue bonæfidei. §. i. & h. d. senatusconsultum quod loquitur, quũ
petitur pars hæreditatis ex causa caduci per fiscũ locum habet,
etiam si petatur tota. Item & ex quacunque causa petatur. Item
cum petitur per ciuitatem, vel alium priuatum hominem. item
non solum cum petitur hæreditas, sed etiam quodlibet vniuer-
1 sale. h. l. usque ad § petitam. Nota, † q bona, quæ deferuntur in
fiscum petuntur petit. hæreditatis: alias nõ cõgrue poneretur
in hoc titulo. quod est uerum, quando deferuntur in fiscum per
mortem alterius, vt quia sint caduca, uel uacãtia: licèt fiscus nõ
possit tunc dici propriè hæres, sed successor bonorum, ut no. in
l. inter eos in fi. de fideius. & l. si constan. §. fin. sol. mat. tamen agit
peti. hæreditatis, quod est mirabile, ut no. per Bart. in l. in cogni-
tione. infra ad Silla. & l. j. C. de his quibus ut indig. Si uero petan
tur propter delictum alterius, & sic in eius uita, nõ petũtur hac
actione, sed rei uendicatione, uel alijs remedijs iuris, ut C. de iu.
2 fisci. l. defensionis facultas, lib. 10. & ibi no. per Barto. Item † no.
in uersic. Non solum, q iura quæ loquuntur in hæreditate, ut
pretium succedat loco rei: Item, q post motam controuersiam
possessor efficiatur malæfidei, locum habent in qualibet uniuer
sitate iuris, puta peculij, uel dotis, quod tene menti perpetuo. &
adde gl. no. infra de impen. l. quod dicitur. Idem si peteretur ca-
strum cum pertinentijs, ut beneficium. ut no. per Innocẽ. in c. cum
ctis. de concel. præben. lib. 6. & per Bart. in l. si post lit. infra de ex-
cept. & omnia iura, quæ locum habent in peti. hæredita. habent
locum in istis. quod alibi non ita bene inuenies.

1 *Denunciatio sola in hæreditatis petitione, quem in mala fide constituit.*
2 *Denunciatio ei qui verè scit, num sit necessaria.*
3 *Veritas fictionem absorbet.*
4 *Denunciatio procuratori facta, an quem in mala fide constituat.*
5 *Procurator & si verè contumax sit, nõ tamen domino appellandi remedium*
aufert.

§. Petitam autem.

Hic exponit, q in senatuscon-
sulto colligitur a contrario sen
su, q hæres bonæfidei, qui iam uendidit res hæreditarias, & pre-
tium percepit post motam cõtrouersiam super pretio, teneatur
ad usura

ad usuras quæritur qualiter dicatur mora controuersia, & hære
ditas petita & hoc exponitur hic. & h.d. per solam denuntiatio-
nem a quocunque factam q̃ hæreditas petita, & mota contro-
uersia, ut ex illa sola constituatur in mala fide iuris præsumptio-
ne. Item ubi uerè est in mala fide, quia scit hæreditatem ad se nõ
pertinere, non requiritur denuntiatio. Item sola denũciatio nõ
sufficit, nisi peruenerit ad notitiam possessoris. hoc dicit usq; ad
1 §. cæterum, & semper alleg. dicta huius §. No. † ergo, q̃ in petit.
hæreditatis sola denuntiatio constituit quem in mala fide iuris
præsumptione. quod intellige etiam, si ille cui fit, nõ credat de-
nunciationi, & sic remaneat in prima opinione credendo ad se
pertinere. Si autem denuntiationi crederet, tunc non esset du-
bium, & in hoc est differentia inter rei uendicationem, & hãc
actionẽ: quia in rei uendicatione per solam denuntiationẽ fa-
ctam extra iudicium, ille qui fuit semel bonæfidei, non efficitur
malæfidei iuris præsumptione, nisi denũciationi credat, ut pro-
batur in l. aliena. j. pro empt. sed requiritur litis cõtestatio. ut l.
2 qui scit. §. si j. de usur. Item no. † quod in uere sciente, non requi-
ritur denunciatio. nam cum denunciatio fiat ad inducendum
malam fidem præsumptam, & in sciente sit mala fides uera, non
3 requiritur ficta, uel præsumpta, quia † ueritas absorbet fictionẽ,
ut l. filiam quam pater. infra de liber. & posthum. Item hoc uerũ,
q̃ denunciatio non fit, nisi ad inducendum malã fidem, ut hic.
& l. j. in fi. de act. empt. Si autem fieret propter alios effectus, ut
puta, quod quis ueniat ad iudicium uel mittat, alias incidet in
pœnam, non sufficit scire, sed requiritur denũciatio, ut infra de
adult. l. denuntiasse. & l. j. §. j. infra de lib. ag. de quo dic, ut d. l. de-
4 nuntiasse. per Bar. Vltimo † no. quod denuntiatio facta procu-
ratori non constituit quem in mala fide, nisi deuenerit ad eius no
titiam. per quod determinat Pet. in l. 2. C. vbi in rem actio quod si
possidens alieno nomine conuentus nominat dominum in iu-
dicio, quo casu est fienda domino denuntiatio, vt si non veniat
habeatur lis pro contestata, dicit ipse, quòd talis denuncia-
tio non est committenda ipsi reo conuento, quia periculum
esset. nam si non denuntiaret, non valeret processus in præiudi
cium domini. arg. hic, & ideo cautè faciet actor, si denuntiet. per
se, vel faciet denuntiari per iudicem. Item ex hoc determinat In-
5 noc. in c. j. vt lit. non cont. quod † licèt procurator sit verus con-
tumax, tamen nõ aufertur domino beneficium appellandi: quia
non censetur ipse propterea contumax verus, cum vera contu-
macia requirat dolum, & veram scientiam, vt l. ex consensu. in fi.
de appella. quam scientiam non censetur habere per citationem
procuratoris. adde no. plenè per Bart. in l. non solũ. § morte. j.
de ope. no. nuntia. Paulus.

§. Cæterum. Quæ supra dicta sunt. l. vt possessor q̃ post
moram controuersiam, vendidit res hæ-
reditarias conueniatur ad pretium, & etiam ad vsuras, locum ha
bent in bonæfidei possessore, sed malæfidei possessor rem hẽdita-
riam vendens potest conueniri ad rem ipsam cum fructibus, epi
stola veteri Imperatoris, quæ dicit, q̃ etiam malefidei possessor
vendens conueniatur ad pretium, & nõ ad res, locum habet cũ
vendit res inutiles hæreditatis, quo casu non conuenitur ad res,
sed ad pretium. Si verò vendidit res vtiles, tunc loquitur senatus-
consultum. quo casu est in electione actoris, vtrũ petat res ven-
ditas, vel pretium cum vsuris post motam controuersiam. Itẽ qđ
dictum est in eo, qui se hæredem esse existimat, locum habet etiã
si se existimet bonorum possessorem, vel alium iustum successo-
rem. hoc dicit vsque ad l. si possessor. de materia huius §. cæterum.
dic, vt l. si possessor. idem. l. ut teneatur ad pretium. Et aduerte
quia ille versiculus, vt sit in arbitrio põt referri ad id quod pro-
xi. dicit de illo: qui vendidit res inutiles, & onerosas hæreditatis,
vt tunc sit in arbitrio actoris. an petat pretium, uel res, & iste in-
tellectus tunc est verus, quando vendidit res illas post motam
controuersiam, & sciebat hæreditatem ad se nõ pertinere. Et ita
intelligitur l. possessor. versiculo quod si fortè. si autem vẽderet
ante motam controuersiam. tunc non posset conueniri ad rem,
sed ad pretium, quia vendere voluit vt l. nisi. §. j. infra eodem. Se-
cundo potest referri ad principium §. cæterum. l. quando ven-
didit res vtiles, vt tunc licet possint ipsæ res peti, vt ibi, tamen ẽt
pretium cum vsuris potest, si hoc velit actor, vt hic, & infra eo. l.
in æstimationibus. & hunc intellectum sentit glossella, quæ in-
cipit scilicet alius. de his duobus intellectibus habetur in l. si pos-
sessor. in glo. sed si strictè. Paulus.

L E X XXIII.

1 *Pecunia hæreditaria quotuplex esse dicatur. Et quando red-cta censenda sit.*

SI possessor. Possessor hæreditatis non tenetur ad
vsuras pecuniæ in hæreditate inuẽtæ,
nisi eam attingat. hoc primo. Item pecunia dicitur ex re-
bus hæreditariis redacta, quæ potest exigi: licèt nondum
sit exacta. hoc dicit vsque ad §. q̃ si post petitam. Et distingue
1 tres casus. Nam † quædam est pecunia hæreditaria, & in hære-
ditate inuenta, & ad vsuras illius non tenetur possessor, nisi eam
attingat, etiam si sit malæfidei, & etiam post lit. contestat. vt hic.
quædam est pecunia ex rebus hæreditariis redacta, & ad vsuras
illius tenetur possessor, si est malæfidei verè, uel fictè per motio-
nem controuersiæ, ut supra in proxi. §. petitam. nam hoc ipso, q̃
redigi, attigit. & dicitur redacta, quæ potuit exigi, ut hic, quod est
notandum. Nam etiam tunc puto, q̃ ad vsuras teneatur, & ista
est mens uersiculi redactæ. quod est uerum, si nõ obtulit cessio-
nẽ. aliàs ex illo solo liberatur: si tempore uenditionis esset bo-
næfidei. Quædam est pecunia redacta ex fructibus hæreditariis,
& de hac dic, ut infra eo. l. hæres furiosi. §. fi. Paulus.

1 *Controuersia bonæfidei possessorem an in mala fide constituat, & quatenus.*
2 *Venditor rei hæreditariæ ad quid conueniri possit, ad pretium ne, an verò ad rem ipsam.*
3 *Hæreditatis petitionem bonæfidei esse, rei vend. stricti iuris.*

§. Quod si post peti. Si malæfidei possessor res
hæreditarias vendidit post
motam controuersiam, potest ad ipsas res cõueniri, etiam si res
illæ erant tempore petituræ, potest tamen petitor exigere pre-
tium cum usuris si uult, hoc dicit s̃m unum intellectum. Si aũt
venderet ante motam controuersiam, tunc si res erant steriles,
uel tempore petituræ, non potest conueniri ad res, sed ad pretiũ,
ut supra l. proxi. circa finem, ibi sed Imperator &c. idẽ esset post
1 motam controuersiam, si possessor erat bonæfidei, quia † cõtro-
uersia non facit eum malæfidei, quo ad hoc, cum de necessitate
uendat. ut j. e. l. nisi. § j. & ita tenet glo. mag. hic. in fi. quam no. Et
aduerte pro ipsius declaratione, quia format 5. contraria. Prima
duo de l. in æstimationibus. & de l. Item si uerberantem. tendũt
ad illud, quod hic dicitur de usuris. nam uidetur, quod non ue-
niant, ut dictis iuribus. Tertium contrarium quod incipit ibi,
sed non ur̃. Quòd hic §. tendit ad illũ quod hic dr̃ posse peti pre-
tium. Nam uidetur, quòd non, sed ipsæ res debeant peti. Quartũ
contrariũ incipit ibi, quare enim. Et quintum quod incipit ibi,
circa fi. sed & si res. & quod dixi tẽdunt ecõtra ad id quod hic dr̃
esse in electione actoris petere pretium, & sic si non uult põt res
petere. certè immo uidetur, q̃ non, sed pretium tantum. quod
est contra ad præcedens contrarium. Distingue igitur pro de-
2 claratione gl. si † quæritur, si possessor qui uendidit debeat con-
ueniri ad pretium, uel ad res. Item si conuenitur ad pretium, an
ueniat. pretium uerum, uel perceptum: item an ueniãt usuræ,
uel non. Dic q̃ aut uendidit ex necessitate: uel ex uoluntate. si
quidem ex uoluntate, tunc aut erat malæfidei uerè, uel fictè post
motam controuersiam, & tunc quatuor sunt cõtra eum. primo
quia potest conueniri ad ipsas res uenditas. quæ si extant, & nõ
restituantur, iuratur in litem, ut infra ea. l. § fin. & in primo dicto
huius §. & uersũ. l. proxi. §. similique modo. Secũdo quia si actor
uult, potest petere pretium perceptum, si plus uendidit, q̃ ualet.
Nam etiam bonæfidei possessor potest ad hoc conueniri, ut infra
eod. l. utrum. ergo, & malæfidei, ne sit melioris conditionis, &
hoc tenet hic gl. & infra ea. l. §. fi. & est casus infra eod. l. si rem, &
pretium l. si a non domino. §. si dolo. secundum intellectum gl.
Tertium est, quod est contra eum, quia si minus uendidit, q̃ ua-
leret, si actor uult pretium, tenetur ad pretium uerum, ut d. §. fi.
infra ead. l. Quartum est, quia tenetur ad usuras pretij, ut supra l.
proxi. §. pen. uersi. ut sit in arbitrio. & quod ibi dicitur, post mo
tam controuersiam, intelligitur hoc ipso mota, quod est malæfi-
dei, ut in ead. l. §. petitam. Si uerò sit bonæfidei, & uendidit ante
motam controuersiam, tunc non tenetur, nisi ad pretium per-
ceptum, & si est consumptum, quatenus est locupletior. §. idem
placere. & §. eos. mota uero controuersia propter factam uendi-
tionem tenetur etiam ad usuras pretij, ut §. petitam. Secundo
casu quando uendit ex necessitate, tũc distingue tres casus. Aut
fuit necessitas ex parte personæ, aut ex parte hæreditatis, aut ex
parte rei uenditæ tantum. Primo casu tria sunt pro uẽdente pri-
mum, quia etiam si uendidit post motam cõtrouersiam, non po
test conueniri ad res, sed ad pretium. Secundum, quia non con-
uenitur, nisi ad pretium perceptum: etiam si plus ualebat, ideo
quia non potuit plus uendere. Tertium est, quia non tenetur ad
usuras illius pretij, hoc etiã probatur in l. in æstimationibus. in
fi. infra e. Et hæc sunt uera, si uendens erat bonæfidei, uerè, nam
per motionem controuersiæ quo ad hoc, efficitur malæfidei, ut
ibi probatur, quod est notandum. Si esset malæfidei uerè, tũc in
nullo istorum excusatur, quia talis necessitas, non uidetur neces-
sitas. cum sciat onus sibi iunctum non ualere. unde tunc dic idẽ
per oĩa, quod dixi s̃. in malæfidei possessore, nisi alia necessitas.
de qua statim dicam. Interdum uẽdit ex necessitate hæreditatis,
ut propter æs alienum, & tunc excusatur in duobus tantum, pri
mo quia non conuenitur ad res: sed ad pretium. secundo, quia
non tenẽ ad usuras ipsius pretij, ut patet supra. proxi. §. similiq;
modo. in fi. ibi non amplius &c. In tertio uero non excusatur. s.
in quantitate pretij, quia si uendidit minus quam ualebat, tene-
tur ad uerum pretium, ut ibi no. glo. expressè. Nam talis neces-
sitas non cogebat eum ad uendendum minus quàm ualebat, li-
cèt cogeret ad uendendum. Tertio casu, quando uendit ex ne-
cessi-

cessitate rei venditæ, vt quia erat tempore peritura, tunc aut vẽdidit ante motam controuersiam & excusatur in vno tñ, quia non tenetur ad res, sed pretium, vt s. l. proxi. §. pen. ibi, sed Imperatorem &c. Secundo in alijs duobus non. Nam tenetur ad verum pretium, si minus vendidit, q̃ valet, vt ibi probatur in ver. vt sibi. inquantum refertur ad proxi. præceden. vt ibi dixi. Si verò vendidit post motam controuersiam: & tunc, aut erat malæfidei verè, & tunc in illo excusatur. nam potest conueniri ad res, item ad precium, & vsuras, si petitor vult, & ille est casus hic. Si verò non erat verè malæfidei: tunc adhuc excusatur in vno, quia non tenetur ad res, sed ad pretium: sed in alijs duub. non, ut hic tenet
a gl. circa fi. per l. nisi § 1. j. eo. quod no. hæc † vera in petitione hær. quæ est bonæfidei: vt C. eo. l. fi. in fi. Et sic veniũt vsuræ ex mora: vt l. quia tantundem de neg. gest. secus in rei uend. quæ est stricti iuris, vnde non veniunt vsuræ pretij, vt l. item si verberatum. §. 1. de rei vend. & C. de cond. ind. l. 1. & ibi notatur.

§. Ait senatus.

Hic incipit exponere secundam partẽ senatusc. quæ ponit in §. idem placere. vsq. adhũc §. Et durant expositiones usque ad l. sed & si. l. §. 1. & li. d. Bonæfidei possessor tenetur ad pretium redactum de rebus hæreditarijs, si iam exegit. vel ad cedendum actiones si nondum exegit, & ex iusta cã restituit, & si nihil penes eum remansit, non tenetur. nec etiam tenetur ad restituendum indebitum, quod exegit. nec quod soluit imputare potest. Item si rem quam vendidit redimit restituto pretio non tenetur, nisi ad ipsam rem, præstita tamen sibi cautione de indemnitate, si propter redemptionem obligauit. h. d. vsq. ad §. restituere.

1 *Deperdita quæ dicantur, & quæ diminuta.*
2 *Iurare in litem ob dolum præteritum non solet.*

§. Restituere autem.

Bonæfidei possessor tenetur restituere pretium, etiam si res venditæ, sint deperditæ, vel diminutæ, malæfidei uerò, si res extent, tenetur ad ipsas res, quæ si non restituantur, iuratur in litem ꝯ eum, etiam si visus fuerit redimere, & non potuerit. si vero sint deperditæ, vel diminutæ tenetur ad uerum pretium. Et
1 † deperditæ dicuntur quæ naturaliter pereunt: diminutæ uerò
2 quæ pereunt ciuiliter. h. d. vsq. ad l. si rem. † No. ꝙ pro dolo prçterito non iuratur in litem, sed propter dolum præsentem tantum. Pau. de Cast.

L E X XXV.

1 *Possessor malæfidei quando est, quod actori remedium detur.*
2 *Petere non debet quis id, cuius contrarium non esset postulaturus. Et bonæfidei poss. ut in damno esse, ita nec in lucro debet.*
3 *Pretium loco rei in uniuersalibus succedere.*
4 *Possidens pro hęrede, aut pro possessore pro re, quam a se uenditam redemit, qua actione conueniatur.*
5 *Possidens pro hærede, uel possessore litem sibi moueri dubitans in hæredi. petitione, si ab aliquo titulum acquirat ad petitionem hæreditat. excludendam, num talis titulus ei patrocinetur.*

SI & rem & pretium.

Bonæfide possessor tenetur ad restituẽdam rem quam habet, & si quid eius occasione accessit. h. Secũdum Bar. diuiditur in tres partes. Primo formatur quęstio. Secundo, arguitur ad partes. Tertio quæstio soluitur. Secunda ibi, in prędone. Tertia in fin. ibi, oportet igitur. Item diuiditur in tres, nam in primo arguitur pro actore, ꝙ possit petere pretium. secundo pro possessore, ꝙ liberetur præstando rem. tertia ibi, an vero. Item hæc tertia in duas. Nam primo alle. ratio. secundo rationes probat per orationem domini Adriani, secunda ibi, nam & rationem. Et est pulchra l. & no. & semper alleg. No. † in versi. prædone, ꝙ quando possessor est malęfidei, datur actori electio, an petat rem, vel pretium. & sic est hic casus de eo, quod dicit gl.
2 mag. in l. possessor. §. 1. s. eo. Item † no. ꝙ non debet quis petere id, cuius contrarium non esset postulaturus, de quo dic, ut in gloss. Item no. ꝙ sicut bonæfidei possessor non debet esse in damno, vt s. eo. l. ꝙ si possessor. ita nec in lucro, ut hic, & j. l. prox. & l. sed
3 & si. l. §. consuluit. Item † no. in uniuersalibus ꝙ p̃tium succedere dẽt loco rei, de quo dic, ut plenè no. per Bar. in l. Imperator. §. fin. de leg. 2. idem vr̃ in dote, & peculio, & alijs uniuersitatib. iuribus ar s. eo. l. Item ueniunt. §. non solum. in particularibus aũt dic, ꝙ aut non habent certam quantitatem, vel ueram, ut patet in obligationibus facti, quod sem est incertum, & tunc idem, vt l. stipulationes non diuiduntur. §. Celsus. de ver. ob. Et in actione quod met cau. ut s. quod met. causa. l. si ipsa res. & l. uideamus. aut hñt certam quantitatem, uel naturam: & tunc aut loquimur in bonæfidei: & idem, ut insti. de ac. §. actionum. & j de act. emp. l. 1. in prin. Aut in stricti iuris, & tunc, aut loquimur quo ad petitionẽ, & nũquam succedit. non eñ põt peti pretium rei promissæ, sed ipsa res, ẽt si perẽpta sit, ut j. de ver. ob. l. si seruũ. §. effectus. & §. nouari. aut loquimur quo ad præstationem: & tunc si res nõ p̃t p̃stari, succedit æstimatio loco rei per officium iud. ut j. de ꝯfet. l.
4 Iul. & de lega. 3. l. non dubium. §. fin Vltimo † no. ꝙ ille, q semel possedit pro hęrede, uel pro possessore, si rem quam vendidit, redemit, conuenitur a d. actione peti hęr. licet habeat in ea titulum, & gl. 1. a. assignat duas rationes. primo, quia titulus habetur ꝓ non titulo, q̃ rõ non est bona. Nam tunc hr̃ ꝓ non titulo, qñ est nullus: vt l nec vsũ. §. omnib. s. eo uel qñ hr̃ in uniuersitate, sed neutrum illorum fuit hic. Sc̃do assignat gl. rõnem: quia licet hẽt titulum, tñ adhuc possidet ꝓ hr̃de. q̃ rõ non placet Bart quia non dẽt esse deterioris ꝓdõnis, qui possidet ex plurib. causis, q̃ q possidet ex una. & ita ẽt no. ipse. C. eo. l. fi. Ideo dic, ꝙ hic habuit titulũ ab eo, qui habuerat ab ipso. vñ ex quo redemit, perinde est, ac si nunquam vendidisset: q̃a redit in pristinam cãm arg. s. e. l. si possessor. §. sed & si res. & s. de pac. l. ab emptione. & j. de posit. l. 1. §.
5 si rem depositam. † Ex † qb. determinat Odof. ꝙ si ille q possidet ꝓ hr̃de, uel ꝓ possessore, dubitans sibi moueri litem in petitione hr̃ditatis, acquirat ab aliquo titulum in ipsa re, ut excludat hanc actionem, ꝙ talis titulus sibi non patrocinatur. Nam postq̃ fuit semel fundata hæc actio ꝯ eum: per superuenientiam tituli non tollitur, sicut hic ꝯ istum, ꝯ quem fuit semel fundata ad pretiũ. nam non tollit̃ per titulum superuenientem in re. sed certè non bñ facit hæc l. Pone. n. ꝙ non esset fundata ad pretium, quia non uendidit, sed donauit, & postea fuit sibi redonata. nam tenet̃, licet hẽat titulum, & tñ cessat eius rõ. præterea hic loquit̃, qñ habuit titulum ab illo. qui habuerat ab eo: sed ipse loquit̃, qñ acqrit titulum ab alio. Vnde vr̃, ꝙ debeat ꝓdesse ad excludendã hãc actionem, sicut in eo qui possidet sine titulo, ꝯ quem põt intentari publiciana Nam si acquirit ab alio titulum, publicianam excludit. vt j. de pub. l. sine autem. §. fi. & no. gl. ot. C. man. l ꝓ diuersas. hanc. q posuit. Cyn. C. eo. l. fi. in additionib. quæ postea fuit disputata Bononiæ. & Bar. aliter dicit in d. l. fi. licet de hac l. & de dicto Odof. nullam faciat mentionem. & dic, ut ibi per eos. Paul.

L E X XXIIII.

1 *Præcedentia ambigua per sequentia declarari.*
2 *Sed particula quam naturam habeat.*

VTrum autem.

Bonæfidei possessor nõ tenet̃ ad pretium, nisi quatenus factus est locupletior. & pœnam quam exegit concernentem rem hæreditariam restituit. sed concernentẽ eius personam non. sed lucratur eam. h d. vsq. ad l. sed & si. l. §. 1.
1 Et no. in hac l. utrum. ibi, & puto sequentem clam, &c. ꝙ † p̃cedẽtia ambigua per sequentia declarantur. Et ad hoc alleg facit l. si seruus plurium §. fi. j. de leg. 1. & de leg. 3. l. q̃situm. circa prin. &
2 l. uxore. in prin. Item † no. in l. sed & si l. in prin. iũcta gl. ꝙ dictio, sed, quando subijcitur copula, aduersatur ad fem̃, non ad ius: si non subijciatur copula, aduersatur ad ius, & ad fem̃. In gl. in l. at ubi. quæ vr̃ recedere a primo exemplo. sed dic, ꝙ & primum, & fm̃ exempla sunt bona. quia omnia, quæ habet possessor propter iniuriam personalem, siue pœna sit legalis, siue conuentionalis, non tenetur restituere. Nec ob. cõtrarium l. ꝙ si in diem, & alia in gl. alle. quia loquitur in pœna, uel lucro, quæ exiguntur ratione personæ tantum. Pau. de Cast.

L E X XLVIII.

1 *Pretium in uniuersalibus si loco rei succedat, non tamen res empta pretij loco succedit.*
2 *Transitus facilior in his quæ symbolum habent. Et pretium facilius loco rei succedere, quàm contra. nu seq.*
4 *Repræsentari quàm repræsentare honorabilius esse.*
5 *Res empta de pecunia hęreditaria ab hęrede in subsidium peti posse.*

L. Sed & si lege.

§. Item si rem.

Res empta ꝑ bonæfidei possessorem de p̃tio rerũ hr̃ditariarũ, nõ venit in hac actione, sed uenit ipsum, quatenus ex emptione factus est locu-
1 pletior. h. d. Not. ergo ex primo dicto, ꝙ † licet in vlib. p̃tium succedat loco rei: tñ res empta de pretio non succedit loco pretij. in ꝯnum facit, quod no. glo. s. l. px. ubi dicit pœnam, quæ succedit loco pretij uenire in hac actione, sicut ipsum pretium. Solu. ibi pœna, & pretium erant eiusdem qualitatis, & naturæ: quia vtrũque consistebat in quantitate: & ideo unum succedit loco alte-
2 rius: quia † in hñtib. symbolum facilior est transitus, ut l. sed cum patrono. in prin. de bo. pos. sed hic res erat alterius nãæ, q̃ pretiũ, & iõ non succedit loco pretij. Dices ergo, nec pretium debet succedere loco rei. quod est contra l. si rem & pretium. Sol. facilius
3 † pretium succedit loco rei, q̃ econtra. vt hic probatur. ratio diuersitatis: quia pecunia facta est propter res, nec econtra: quia fuerunt res anteq̃ pecunia, quæ ꝑꝑ difficilem permutationẽ rerum adinuenta est, ut patet in l. 1. j. de contrahen. empt. res ergo censet̃ principale: sed pecunia accessorium deseruiens: conuenientius est ergo, ꝙ accessorium repræsentet principale, quã eꝯ, quia
4 honorabilius est repræsentari, quàm repræsentare. Item † oppon. in glo.

in gl de l.item veniunt.circa prin. ȷ.eo.& de l.Imperator.de leg.
2.vbi res empta de pecunia hꝛ̃ditaria efficit hꝛ̃ditaria.Sol.ſm gl.
ibi nomine hæreditarin fuit empta, hic propio.ſecus ergo ſi hę-
reditario ſm gl Bar.aliter dicit in d.l.Imperator. vbi plenè vide
per eum.& adde l.Titium.& Męuium.§.altero.de adminiſt.tut.
3 †Item dico ubi,ꝗ ſi poſſeſſor iſte non poſſet pecuniam ſoluere,
quia nihil remanſit ſibi,niſi res illa empta,ꝗ in ſubſidium res il-
la efficitur hæreditaria,& poteſt peti hac actione, ſicut in ſingu
laribus iudicijs rem emptam de pecunia mea poſſum per vtilem
rei vendicatio.in rem petere in defectum pecuniæ.ar.ȷ.de don.
Inter virum & vxo.l.vxor marito.quæ licet loquatur in muliere,
tamen idem eſt in alijs,vt no.gl.ord.in l.Proculus.in fin.vlomæ
gl.ȷ.de iure dot.& nota per Doct.C.de rei vend.l.mater. tene
menti.In glo.fin.ad l.ſi ipſa.ſ.quod meius.Solutio hic actor cer-
tat de lucro, poſſeſſor de damno,ibi cp̃.& dic vt ibi per Doctor.
an ſufficiat quem ſemel eſſe factum locupletiorem, licet poſtea
deſierit.

1 *Ius in hæreditate habens quod ſcit reuocabile,malæfidei poſſeſſor habetur,ut ſi nullum ius haberet.*
2 *Coniuncta perſona pro alia agere poteſt,etiam in re in qua ille fidem feſellit.*

§.Quod autem ait.

Hic incipit exponere tertiam partem ſenatuſcõ.de malæfi-
dei poſſeſſore,qui deſinit poſſidere,quæ poniẽ in verſi.item eos.
in l.item ve.§ pridie.& durat vſq.ad §.cõſuluit. & h.d. malæfidei
poſſeſſor qui dolo deſijt poſſidere,etiã lite cõteſtata tenetur, ac
ſi poſſideret.item tenetur de culpa commiſſa in non exigendo a
ſe,vel ab alijs.Item tunc dr̃ malæfidei poſſeſſor,qñ ſcienter inua-
ſit hæreditatem,& ſine cauſa,qui tenetur etiam de fructib. per-
ceptis,& percipiendis.h.d.vſq.ad §.de eo.No.primam & ſecundam
1 ſol.glo. Ex quibus habes duo,primo,ꝗ †habens ius in hæreditate
ſciens illud eſſe reuocabile,eſt malæfidei poſſeſſor,ſicut ſi nullũ
ius haberet,vt probatur in l.j.C.de his quib.vt indig.Item,ꝗ tale
ius poteſt in iudicium deducere,licet ſit reuocabile,quia quouſ
que reuocetur habetur pro perpetuo, quod no.facit ȷ.de in diẽ
addic.l.j.§ ſed & Marcellus.quod facit ad illa quæ no.Bart.in l.
2 Iul.verum debitorem.circa fi.de cond.indeb.Item†no.in 3.ſolu.
gl.ibi,vel dic,ꝗ coniuncta perſona poteſt agere pro coniuncta,
etiam in re,in qua ſibi fallit fidem. Nam hic mala fide occupa-
uerat hæreditatem,& tamen dicit gl.ꝗ ſi erat coniuncta perſo-
na,ꝗ põt agere.quod no.Item not.in quarta ſolu.ibi,vel dicas,ꝗ
procurator poteſt agere pro domino, licet interuertat manda-
tum:nam hic mandatum fuerat,ꝗ moueret actiones hæredita-
rias,ipſe verò contra uoluntatem domini hæreditatem occupa-
uit,& tamen ſm glo. adhuc durat ſibi poteſtas agendi,quod eſt
ſingulare,& hoc verum,quia tractatur de incommodo ſuo,& de
commodo dñi,quia tenetur domino ſi non egit,ſed ſi tractaret
de commodo ſuo tantum, tunc ex illo mandato quia mala fide
vſus eſt, rem non poſſet inuadere,vt ſ.eod.l.nec vllam.§.ſi quis
abſentis.in fi.

1 *Hęreditatis petitio quando contra titulo poſſidentem datur, in quo cum rei uendicatione conſentiat.*

§.De eo autem.

Paria ſunt poſſeſſorem a prin. fuiſ-
ſe malæfidei,vel effici ex poſt facto.
h.d.quod limitatur tribus modis ſecundum gl.Primo, quia hoc
verum quantum ad fructus, & acceſſiones perceptas poſt malã
fidem ſuperuenientem,ut ad illas teneatur,ſecus de interitu rei
a quo excuſatur propter præcedentem bonam fidem,ut ȷ.eodẽ
l.illud. Tu dic,ꝗ aut ſuperuenit mala fides uera, & tenetur etiã
de interitu,quia fuit in culpa non reſtituendo. Aut mala fides fi
cta,& tũc non tenetur de interitu poſt litem conteſ.uel motam
controuerſiam,quia non fuit in culpa non reſtituendo,non eñ
ſtatim debebat ius ſuum indefenſum dimittere, ita loquitur l.il
lud.ſed ad fructus bene tenetur,quia illos debebat conſeruare,
uel rem diligenter colere,poſtquam mota erat lis.poterat eñ il
lud facere,ſed morti non poterat prouidere.Secundo limitatur
quia hoc eſt verum in petitione hęreditatis,quæ contra poſſidẽ
tem ſine titulo,ſed in rei uendicatione,quæ non datur contra ti
tulo poſſidentem,licet ſuperueniat mala fides uera,vel præſum-
pta, tñ adhuc facit fructus ſuos,licet teneatur reſtituere, ut ſ.de
vſur.l.qui fit.§.fi.& l.bonæfidei.§.j.ȷ.de ac.re.do.ſecus in petitio
ne hęreditatis, quia nõ facit ſuos poſt ſuperuenientem malam
fidem,& hoc operatur titulus in rei uendicatione ſm glo.hic,q̃
ſingulariter nota:quia non eſt alibi melior.limitantur eñ mul
ta iura,quæ vñr ponere dñiam inter peti.hære.& rei uendicatio-
nem.Nam omnia debent intelligi,qñ rei uendicatio daẽ ꝯ poſſi-
dentem cum tit.alias non eſſet dñia,quam ꝗ.multum eleganter
no.Gui de Cug.C.de rei uẽd.l.j.& unde quod ibi nota. per Pet. &
Cy.& adde quod dicam in §.ſi añ litem.ȷ.ea.l. Tertio limitaẽ : q
quod hic dr̃,eſt verum in his,quę habent cãm poſt malam fidem
ſuperuenientem,ut ſunt fructus.Quantum verò ad illa,q̃ habẽt
cauſam ante malam fidem ſuperuenientem, tunc mala fides ſu-
perueniens non immutat,ita intellige l.clam poſſidere. in prin.
de acq.poſ.& l.j.de uſu.transfor.quas gl.ultra in.ſignant pro ꝯ,&
1 non ſoluunt.Item aduerte, † q̃a per hanc gl.puto, ꝗ qñ petitio
hæreditatis datur ꝯ titulo poſſidentem,quod eſt in aliquib. caſi-
bus,vt ſ.eo.l.nec ullam.§.ꝗ ſi quis.cum ſequentib.tunc idem fit
quod in rei uendicatione, ſ. ꝗ faciat fructus ſuos, licet ſuperue-
niat mala fides, & iſta eſt quarta limitatio. Nã ſicut uidemus in
præſcriptione,quia tunc tollitur ſpacio x.vel xx.anno. licet alias
duret xxx. nam ex quo excedit terminos ſuos, exceditur a non
ſuis terminis,ut no.in d.l.nec ullam.§.idem erit dicendum. In gl.
quæ inc.ſ.utilem,& in l.hæreditatem.C.in quib.cau.ceſſat long.
temp.præſc.& idem poteſt dici de alijs effectib. quos dicam in §.
ſi ante litem.Et iſta ſunt multum ſingularia,& poſſent tibi face-
re maximum honorem.

1 *Iuris error,item & iuſta cauſa quem a dolo excuſat.*
2 *Poſſeſſor bonæfidei,& malæfidei,num medium recipiant.*

§.Scire autem.

Ille dr̃ malæfidei,q̃ ſcit ius, & errat in
facto,ſecus ſi errat ẽt in iure, quia nõ
dicẽ malęfidei.h.d.uel ſic,error iuris excuſat quem a dolo,& ma
1 lafide.ad hoc alle.Bar.No.†ergo,ꝗ iuris error,item iuſta cã excu
ſat quem a dolo.facit l.i.ȷ.de abige.& quod no.in l.j.in fin.mag.
gl.ſ.ſi quis ius dicen.non obtem.& ȷ.de diſtrac.pig.l.j.& de exc.
2 tut.l.qui teſtamento.No.† hic.ꝗ eſt dare medium inter bonæfi-
dei poſſeſſorem,& malæfidei.ita vult gl.in pen.ſol.ſimilis glo. eſt
in l.3.§.generaliter.de acq.poſſ. Opp.de l.ſi ſue.§.j.& l.nonnunquam
in prin.de vſucap.

1 *Prędones fructus ſuos non faciunt.*
2 *Controuerſiæ motione,uel litis conteſtatione, num quis malæfidei efficiatur.*
3 *Scire cœpiſſe,uel ſcire poſſe paria eſſe.*

§.Si ante litem.

Malæfidei poſſeſſor, qui dolo deſijt
poſſidere, ẽt ante litem conteſt. vel
motam controuerſiam,tenetur ac ſi poſſideret. poſt litem verò
conteſt.vel controuerſiam motam ẽt ſi eſſet poſſeſſor bonæfidei
teneẽ,quia per hoc efficiẽ malęfidei,iuris præſumptione.h.d.vſq.
1 ad §.proinde inquit.In tex.quaſi prædones.no.quia †non faciũt
fructus ſuos.No.tria.Primo,ꝗ in hac actione idem operatur mo
tio controuerſiæ,quod litis conteſt.quæ autem ſit differentia in-
ter iſta, habui ſ.eo.l.diuus.in prin.ſed in rei uend. dicit gl.j.ꝗ ali
quando ſufficit motio controuerſiæ,ſed requiritur conteſta. ut
C.de rei vend.l.certum aliquando ſufficit, ut eo.tit.l.ſi fundum.
Dic ꝗ l.certum.& l.ſi fundum.loquuntur quando controuerſia
uel denũtiatio eſt facta a prin.antequã inciperet poſſidere.nam
tunc ſufficit,& facit eum cenſeri malæfidei,quandocunq.poſtea
incipiat poſſidere.ut ibi no.in l.ait prætor. §.ſi quis particeps.ȷ.
quæ in fraudem cred.Si uerò non fuit a prin.facta, tunc nõ ſuffi
cit ex poſt facto fieri,ut conſtituat eum in malafide, ſed requiriẽ
conteſ.ut l.certum.Sed Doct ibi vñr dicere.ꝗ ſufficiat etiam ex
poſt facto per iſtum tex.quia eſt eadem ratio. Tu dic, ꝗ poſſeſſor
habebat titulum,& nõ ſufficit controuerſia, uel denunciatio ſu
perueniens, ſed requiritur conte.& ita intelligo gl. aut non ha-
bebat titulum,& tunc ſufficiat,ſicut in hac actione. & ita intel-
ligo opi.Doct.per gl.quæ eſt in §.de eo.ſ.ea.l.ſi verò petitio hære
ditatis daretur contra titulo poſſidentem,etiam tunc fortè non
ſufficeret motio controuerſiæ,per ea quæ ibi dixi. Secundo no.
2 †ꝗ per motionem controuerſiæ,uel litem conteſt.efficitur quis
malęfidei poſſeſſor.Mar.dicebat,ꝗ hoc erat uerum,ſi incipiebat
habere ueram ſciẽtiam rei alienæ.alias ſecus. Sed gl. dicit, ꝗ hoc
ipſo præſumitur , quia per hoc inducitur malafides præſumpta ,
& hoc probatur hic,ibi, cœpit eam ſcire &c. nam ponit hoc pro
3 conſtanti,ꝗ†cœpit ſcire,uel ſcire poſſe,quod idẽ eſt,ut ȷ.ſi cert.
peta.l.quod te. Tertio nota,ꝗ poſt motam controuerſiam dici-
tur prędo.ex quo ſequiẽ,ꝗ non faciat fructus ſuos.Sed in rei ven
dicatione,dic ut dixi in §.de eo.& idem de interitu. Et de uſuca-
pione,de quibus gl.hic tangit.

1 *Deſinere dicitur,qui nunquam inceperit.*
2 *Agi poſſe aduerſus poſſidere deſinentem, etiam ſi res extent,ſi modo is pretium rei uenditæ eſt conſecutus,ſiue bonęfidei,ſiue malæ fuerit.*
3 *Poſſeſſio ſi per plures manus tranſierit,an omnes teneantur.*

§.Perinde.

Deſinere poſſidere dicitur non ſolum, qui
perdidit,quod habebat,ſed quia non quæſi
uit,quod poterat.& talis tenẽtur,ac ſi poſſideret,ſiue res extent,
ſiue non. Et ſi per multas manus tranſiuit poſſeſſio, omnes qui
1 dolo deſierunt poſſidere tenentur.h.d. Not.ergo.Primo.†ꝗ dici-
tur deſinere , qui nunquam incipit , & hoc eſt in odium malæfi-
dei poſſeſſoris.alias ſecus,ut ȷ.de condi.& demon.l. Titio uſuf-
2 fructus.Secundo † nota,ꝗ etiam ſi res extant , poteſt agi contra
deſinentem poſſidere.& hoc in petitione hęreditatis.ſiue ille q
deſijt fuerit malæfidei,ſiue bonæfidei & conſecutus eſt pretium
etiam ſi minime propriu vendidit , ut ſupra eod. l.item veniunt

§.idem

§.idem placere. sed in rei vendicatione, si vendidit nomine proprio,& res extant : non agitur cōtra vendentem ad pretium, sed contra possessorem : secus si non extarent.vt C.de rei vend.l.mater.&
3 dic plenè vt ibi. Vltimo no. † ꝙ licèt p multas manus possessio transierit,omnes tenentur. quod videtur contra determinationem glo.& Doc. & d.l.mater. quæ dicunt, ꝙ non tenetur, nisi primus. nec all.istum tex. Sed dic,ꝙ ipsi loquūtur,qñ omnes fuerunt bonæfidei possessores, hic autem fuerunt malæfidei,vel dic,ꝙ omnes hic habuerunt causam lucratiuam,ibi uerò omnes excepto primo habuerunt causam onerosam . vnde cum illi sint bonæfidei, nec sint locupletiores, non habetur recursus ad eos, secus quando omnes habent causam lucratiuam,vt ibi etiā nota. dic tamen,ꝙ vno soluēte,alii liberātur arg. ĵ. de his qui deie. vel effu l.perceptione.& l.& quidem.possessor tamen rei non liberatur. vt s̃.eo.l.nec vllam.§.si quis dolo. Paulus de Castro.

§.Vtrumuis.

Etiam ille,qui dolo fecit,quominus perceperit fructus,tenetur,ac si percepisset. & aduersus dolo desinētem possidere iuratur in litem, ac si possedisset.h.d.hoc vltimū dictum intellige,si res extabat. alias non, supra.e.l.si possessor.§.fin.

1 *Obligatio ad antidora an efficax sit ad persequendum.Et quid de eo quod soluitur occasione huius obligationis.*
2 *Locupletior qualiter quis dicatur.*

§.Consuluit.

Hic incipit exponere quartam partem senatuscon.de bonæfidei poss. qui pretium,vel res hæreditarias consumpsit quæ ponitur in l.Item veniunt.§.pridie.versic. eos autem. & durat vsque ad l.siue bonæfidei.§.primo.& hoc dicit bonæfidei possessor non tenet̃,nisi quatenus est locupletior. & ideo si res hæreditarias consumpsit, vel donauit,nō tenetur,nec dicitur locupletior, licèt habeat donatarium,obligatum ad antidora, nisi quatenus ratione talis obli-
1 gationis percepisset.h.d.vsque ad §.si quis. Et † nota hic, de obligatione ad antidora,quæ est donatio inefficax,& consistit in veris,& puris naturalibus motib.circunscriptis omni vinculo ciuili. de qua dic,vt nota.in l.si non sortem. §.libertus : de cōdi.inde. & de iust. & iu. l.ex hoc iure.& de fideiuss. l.si restō. §.primo. & p Ioan. Fab.Inst.de leg. §.primo. Item nota, ꝙ illud, quod soluitur ratione talis obligationis, dicitur donatio, alias non diceretur quis fieri ex ea locupletior. non tamen est omnino pura, sed assumit nomen cuiusdam permutationis,vt hic, vel remunerationis vt infra mandati.l.si vero nō remunerandi. Et iō non requi-
2 ritur insinuatio,vt ĵ.de dona.l.Aquilius regulus. Vltimo † qualiter quis dicatur fieri locupletior,vide l.vxor marito. ĵ.de don. inter vir.& vxor. quæ est ad hoc singularis, & magistra. Paulus.

1 *Consumere de rebus hæred. & de suo, hæreditatis contemplatione paria non esse. Et hæreditatem diminutam non videri, & si per possessorem res obligata sint.*
2 *Obligatio principalis magis attendenda,quàm necessaria.*

§.Si quis res sua.

Si possessor bonæfidei aliquid cōsumpsit de suo, nō de hæreditate, licèt contemplatione hæreditatis hoc fecerit, aliàs nō facturus, & licèt res hæreditarias obligauerit, non tamen dicitur de hæreditate consumpsisse. & ideo non pōt de ipsa deducere. hoc dicit.
1 & est bonus casus. Barto. No. † ꝙ non fuit idem consumere de hæreditate,vel de suo . contemplatione hæreditatis. Item no. ꝙ non videtur diminuta hæreditas, licèt res eius sint obligatæ per possessorem. & hoc est clarum hic : quia possessor non poterat obligare: cum ius non haberet : sed certe idem si haberet ius reuocabile, vt institutus in testamento inofficioso. iuxta notata. supra eo.l.quod autem.in gl. Et facit iste tex.ad id quod no.glo. supra de iud.l.si fideicommissum. §.tractatum. in gl. qua incipit.
2 hoc casu. Item no. † ꝙ magis attēditur obligatio personalis, quæ est principalis,q̃ obligatio pignorat. quæ est accessoria.

§.Adeo autem.

Si bonæfidei possessor habet ius in parte hæreditatis, & in alia parte non : illud quod expendit : videtur in dubio expensum de vtraque portione.hoc dicit vsque ad §.quod autem.

§.Quod autem.

De eo quod bonæfidei possessor de hæreditate consumpsit,hæreditati non imputatur,nisi illud quod expendisset, si se hæredē non existimasset.hoc dicit.facit l.sed si hæreditas.§.j. ĵ.ad exhi.& facit ad q.de illo,qui temerariè fuit vocatus ad iudicium,ut non recuperet expensas,quas esset domi suæ facturus, & idem in testibus pro quo facit l.ex parte.in princ.insta famil.ercisc. Paulus.

1 *Actionem, quæ non sit, extingui non posse, nec ei præiudicium parari.*
2 *Rei vendicatione ad pretium non agi, nisi domini nomine res vendita sit, vel ea non extante.*

3 *Dominus verus a vendicatione rei suæ quandoque excluditur, ut bonæfidei possessor in damno versetur. Et ideo æquius verum dominum lædi, quam quod quis damnum recipiat.*
4 *Venditor in se suscipere iudicium, quod mouetur contra emptorem, & ipsum à iudicio eximere, vel inuito actore potest, idque etiam si sua non interesset.*
5 *Pretium recipiens à rei vendic. excluditur.*

§.Item si res.

Iste §. est difficilis, & glo. subtiliter intellexerunt. Pro cuius euidentia præmittę, ꝙ interdum possessor hæreditatis vendit ipsam hæreditatem,vel partem eius : & tunc vtrum emptor possit conueniri petitione hæreditatis, vel debeat conueniri rei vend. habetur s̃. eod. l. nec vllam.§.quod si quis.interdum vendit rem singularem : & tunc non potest emptor conueniri petitione hæreditatis: quia habet titulum. Sed vtrum possit conueniri rei vendicatione, hoc subtiliter expeditur hic. Item præmitte, ꝙ iudicium interdum particulare mouetur contra petitorem,vel possessorem hęreditatis, tunc vtrum illi sit supersedendum, ne fiat præiudicium petitioni hæreditatis habetur s̃.eo.l.si legatum.& l.si quis libertatem.in princ.& C. eo.l.fin. Interdum mouetur inter eosdemmet, inter quos est iudicium vniuersale,& tunc quid iuris sit habetur in l.si quis libertatem.§.nam cum q̃uidam. interdum verò petitio hæreditatis mouetur contra tertium, & de hoc tangitur hic, & ĵ. eo.l.si bonæfidei. & ibi dicam . Aduerte tamē, quia hic loquitur quando illud iudicium particulare non poterat moueri per possessorem hæreditatis, sed per petitorem tantum , si verò poterat moueri per vtrumque,tunc loquitur.l.bonæfidei. Et hoc dicit. qui emit rem hæreditariam a bonæfidei possessore, potest per verum hęredem conueniri rei vendicatione,nec potest opponere exceptionem,quod non fiat præiudicium petitioni hæreditatis mouendæ super pretio,quia nulla potest super pretio moueri,cum veniat restituendum emptori in casu euictionis. Fallit in tribus casibus,in quibus conueniri non potest,primus est,si uenditor non sit factus locupletior ex pretio,& emptor habeat contra eum recursum de euictione secuta,ita quòd ista duo concurrant : nam tunc ne bonæfidei possessor remaneat in damno, inhibetur vendicatio. Secundus est,si venditor velit in se suscipere iudicium,ac si possideret. Tertius est,quando uerus hæres consecutus est pretium a uenditore, etiam si minus fuit, quàm res valeat,quia per hoc videtur approbare contractum, & transit dominium in emptorem, sicut si recipere debitū, quod possessor hæreditatis a debitoribus, exegit. Nam si fuerit bonæfidei, siue malæfidei, cum videatur approbare quod fecit, liberatur debitor ipso iure . hoc dicit . usque ad l.si bonæfidei. §.j. iste est casus clarus. Et diuiditur in quatuor partes . primo ponitur thema, & quæstio usque ad uersicu.quod præiudicium. ibi secunda, in qua respondet cuidam tacitæ obiectioni,quæ posset fieri ad partem negatiuam, & ponit solum pro parte affirmatiua usque ad uersiculum , & puto, ibi, de tertia . In qua determinat pro parte affirmatiua,usque ad uersic.nisi.ibi,quarta. in qua ponuntur tres exceptiones usque ad finem. Aduerte ad Casum . An exceptione.l.illa ne per iudicium particulare rei uendicationis, fiat præiudicium petitioni hęreditatis mouendæ super pretio . uidebatur enim hanc exceptionem obstare,quia consequendo rem, extinguitur petitio hæreditatis competens ad pretium, ut patet supra eo.l.nec ullam.§.Item si quis dolo.& sic fit sibi præiudicium per hoc particulare : nō enim posset maius fieri,quàm quod extinguatur,ergo uidetur in particulari super sedendum, ut supra eo.l.si quis libertatem,sed iuriscon. respondet, quòd immo nullum sit pręiudicium . nec est uerum,quod petitio hęreditatis ad pretium extinguatur . quia illud,quod non est, non potest extingui, nec sibi fieri pretium, sed ad pretium nulla competit petitio hęreditatis, etiam si factus esset uenditor locupletior, quod probatur,quia illud pretiū est restitutus emptori re euicta . ergo ipsum habere non uidetur, & sic ad ipsum non tenetur, ut supra eod.l.& si possessor.§.bonæfidei uersi. sed si uendiderit . cum ergo nulla sit hęreditatis petitio ad pretium,non potest dici,quòd rei uendicatio extinguatur, & fiat sibi præiudicium, nō ergo potest hęres hac exceptione repelli ab emptore, & ita determinat ibi in tribus casibus. Et aduerte, quia responsio iuriscon. continet fallaciam, nec est bona . non.n.sequitur uenditor est pretiū restitututus : ergo non pōt anteq̃ restituat petitio. hæreditatis conueniri . nam immo pōt,ut d.§.bonæfidei. & l.quod si in diē. §.sed si is . alia ergo erat ratio melior , ꝙ non competeret ad pretium,ut in themate per §.consuluit.s̃.ead.l. & dicam in glo Sed iurisc.ita respondet,ꝙ etiam exceptio illa, quæ poterat opponi.s. ꝙ non fiat pręiudicium,etiam erat calumniosa. non enim poterat opponi per emptionem,cum sua non interesset,sed tm̃ interrat ueri hęredis ne in pręiudicium eius tēdat , ꝙ petitio hęreditatis ad pretium extinguatur, & sic non poterat per alium opponi,ut no.in l.si quis libertatem.in gl.mag.& hic in gl.mag.multo magis.ideo multo magis: quia in casibus pręcedentibus repellit̄ a uendicando, & tm̃ erat dñs,& tm̃ in casu isto recipiēdo pretium desierat

desierat esse dñs: quia approbauerat cōtractū, & sic multo ma-
1 gis repellitur, & hoc vult dicere glossella parua. No. † ergo pri-
mo, q actio, quæ non est, nō potest extingui, nec ei præiudicium
fieri facit c. ad dissoluendum. de despōsa. impub. & super illa par
te habemus hic primam glo. magnam, quæ primo ponit casum.
Secundo quærit de duabus q. secunda incipit ibi, sed melioris. Et
cum ista gl. coniunguntur aliæ duæ glossellæ, vna quæ incipit qua-
tuor, alia quæ incipit, ratio rationis. Quæro igitur omissa prima
parte gl. vtrum ista rō iurisconsulti, q ideo nō competit petitio
hæreditatis ad pretium, quia restituturus est sit bona? gl. rñdet,
q nō, nā primo cōpetit antequam restituat, vt supra eod. l. q si in
diem. §. sed & his & l. si possessor. §. bonæfidei. & ideo dicit glo. q
melior ratio est, quia non erat locupletior, vnde non tenebatur,
vt s. eod. l. vtrum. dicit tamen Iaco. Butri. q hoc est verum, q an-
tequam restituat: potest agi ad pretium, si non fuit actum ad rē.
si autem egisset ad rem, & fuisset eam consecutus, non posset age
re ad pretium, vt supra eo. l. nec vllam §. item si quis dolo. & hoc
fortè vult dicere ista litera, & sic potest esse bona ratio secūdum
eum. & Bart. Sed certè gl. melius dicit, quia litera volebat innue
re, q etiam antequam restitueret, non competeret ad pretium,
alias non venisset ad propositum ratio iurisconsulti, immo ten-
deret ad contrarium, & ad fortificandum rationem, quæ in con-
trarium fiebat. nam si verè competebat, ergo absorbebatur per
rei vendicationem, & sic fiebat sibi præiudiciū. patet ergo ex tex.
duas esse rationes, nō competebat petitio hæreditatis ad pretiū,
vna est bona, quia non est locupletior: alia est mala, quam iuris-
consultus reddit hic in gl. quoniam victi. sunt & aliæ duæ ratio-
nes, quas ponit glossella, quæ incipit rō rationis, & alia quæ inci.
quatuor: prima est, quia res fuit vendita nomine vēdentis, & ex-
tabat, vnde non poterat vous hæres petere pretium, quia cū nō
esset vendita nomine suo, non poterat ratificare contractū, nec
etiam ratificabat agendo ad rem, ergo nō poterat re extante pe-
tere pretium, hæc ratio fundatur in l. mater. C. de rei vendi. licet
2 gl. non alleget. Sed hæc ratio non placet: nam † ipsa procedit in
rei vēdicatione, in qua nō potest agi ad pretium, nisi sit vendita
nomine domini, vel si nomine vendentis sit vendita re non ex-
tante, & ipso approbante contractū. Nam tūc in subsidium agit
negotiorum gest. ad pretiū, vt ibi, sed in hac actione venit ad pre-
tium, etiam si sit vendita nomine vendentis, & etiam re extante.
Item etiam si non approbet contractum, ut patet supra eadem
l. §. siue autem ab alio. Est & alia ratio: quia nō potest cōsequi
rem & pretium, vult dicere, q si consecutus est rem per rei vēdi-
catione, nō pōt pretium petere, quod est uerum, quando conse-
cutus est ab vno rem, ab alio vult pretium petere. Si autem pe-
nes eundem esset res & pretium posset vtrunque petere, vt supra
eod. l. si rem & pretium. Sed certè videtur vtroque casu eadem
ratio, quia qui possidet pretium, non debet remanere in lucro,
licèt ab alio sit consecutus rem, sicut non debet consequi dānū.
ar. s. eo. l. utrum. in fi. & j. eo. l. post senatus. Dic ergo cum vnus
possidet rem, & alius pretium, aut agit primo ad rem, & tunc, si
quidem est habiturus regressum de euictione, ille qui rem resti-
tuit, non potest per hēdem peti pretium, ne cogatur vtrique sol-
uere, ut j. si quad. pau p. fecisse dica. l. quoties. § petere. aut non ha
biturus est, & tunc dico adhuc pretium peti posse, quasi lucrum
ex hæreditate proueniens, vt d. l. vtrum. § fin. & d. l. post senatus.
nec ob. l. nec vllam. §. item si quis. s. eo. nā uerū est, q post conse-
cutionē rei, non potest agi contra dolo desinentem possidere ad
pœnam, vt ibi, ad lucrum sic, ut in casu nostro, ut d. l. post senatus.
Si uerò sit actum primo ad pretium, tunc non potest agi ad rem,
quia uī approbatus ɔ̄ctus, vt infra in versic. si minori. nec ob. di-
ctus §. item si quis. vbi uidetur dici totum econtra: nam ibi de
pretio rei, in quo subest alia ratio, vt l. illici. infra de reb. eo. patet
ergo, q ista ratio quarta nō est bona ad probandum, quod non
cōpeteret petitio hæreditatis ad pretiū, sola ergo prima ratio bo
na est, quia non erat uenditor factus locupletior. Secundo quę-
ritur in glo. vtrum ista allegatio, ad q̄ iurisconsultus respondet in
versiculo: q præiudicium. de se esset bona. pone enim, q uēditor
sit factus locupletior, & sic competit petitio hæreditatis ad pre-
tiū. emptor autem sit habiturus regressum de euictione, utrum
possit rei uendicatione conueniri, uidetur, q non, per illam ra-
tionem: quia fieret præiudicium petitioni hæreditatis ad pretiū
cōpetenti. Nam consequendo rem extinguitur petitio pretij, &
sic cessat responsio iurisconsulti, quæ non procedit, nisi qn̄ non
cōpetit petitio ad pretiū, in casu uero nostro cōpetit, & per iu-
dicium particulare extinguitur. ergo non potest moueri parti-
culare: & hoc dixerunt quāplures s̄m glo. credentes illam alle-
gationem esse bonam, post q̄ iurisconsultus ad eam respōdet. sed
ipsa determinat ɔ̄rium, & bene: nā iste tex. uult, q tūc non possit
agi rei uendicatione, qn̄ uenditor remaneret in dāno, sed in casu
nostro nō remaneret, nisi uēdita esset modico pretio, & sic esset
habiturus regressum de euictione in pluri, q̄ ad uenditorē per-
uenerit, l. ad ueram æstimationem s̄m glo. no. ut plenè no. ibi de
euict. l. j. nam etiam tunc prohibetur venditio secundum glo. quæ
no. loquitur, nec valet illa ratio, q fiat præiudicium petitioni hæ
reditatis ad pretium, quia illud præiudiciū fit illi soli, qui agit ad
rem, ergo non potest possessor de illo opponere, quia sua nō in-
interest. & per eandem rationem, nec vēditor cū sua nō interest,
quia per tale iudicium liberatur a petitione pretij, quo ad ipsum
agen. Constat autem exceptionē illam nō posse opponi, nisi per
illū cuius interest. ut no. in l. si quis libertatē. in prin. in glossella
quæ incipit hanc dilationem. non ergo erat necessaria respōsio
iurisconsulti, cū allegatio de se nihil ualeret, sed esset sophistica,
sed etiam responsio cum ratione non multum valet. Sed quæro
ab extra. quando per talem rei uendicationem fieret ei aliquo
præiudicium uenditori, puta, quia possidebat alias res hæredita-
rias, pro quib. poterat moueri petitio hæreditatis, unde si iste ob-
tineret in rei uendicatione. erit aliqua præsumptio, q sit hēs quod
tendit in præiudiciū possessoris. utrum possit possessor idemque
uēditor petere, q differatur illud iudiciū quousque sit cognitū
de hēditate? glo. in fi. ibidem dicit, q pro aliis rebus, & etiam sen
tit, q licet emptor non posset opponere: quia sua non interest,
tū uenditor sic, quod Bar. non tenet, sed nihil ultra dicit. Guil. de
Cug. C. eo. l. fi. dicit, q possessor hēditatis, nō potest impedire pe-
titorem, ne moueat particularia iudicia contra alios, puta, debi-
tores hæreditarios, sed ecōtra petitor bene potest impedire pos-
sessorem post lit. contest. per l. diuus. in fi. supra eo. quæ uerba fa-
ciunt pro Bar. sed certè, quo ad hāc rationem, licet multa dicat,
non uideo fundamentum in dictis suis, quod multum ualeat.
immo uidetur contra l. si bonæfidei, inf. eod. quæ uidetur dicere
totum econtra, q petitor hæreditatis non posset mouere parti-
cularia iudicia, nisi in tribus casibus. si cum res est peritura, uel
cum possessor est malæfidei, uel cū est negligens: aliàs solus pos-
sessor admittitur, ut infra dicam. Sed quantū ad casum nostrum
teneo, q uenditor ratione aliarum rerum, quas possidet, nō pos-
sit impedire agen. rei uendicatione, licet sibi fiat aliquale præiu-
dicium: rō, quia ipse uenditor non admittitur ad recuperandum
illam rem: quia non potest uenire contra factum suum, ergo de-
bet concedi facultas petitori, ne pereat, ut d. l. si bonæfidei. Si aūt
sit tale iudicium particulare, q possit per utrunque moueri, lo-
3 quitur l. illa. Expedita unica parte. Nota † secūdo, q uerus dñs
excluditur a uendicatione rei suæ, ne bonæfidei possessor rema-
neat in dāno, quod esset, si tenetur de euictione, & de pretio non
est factus locupletior. Et sic est mirabile, q æquius est uerum do
minum lædi, q̄ q quis recipiat damnum eius quod bona fide fe-
cit, facit s. eo. §. si possessor. & hoc est ideo, quia uterque certat de
damno: unde melior est conditio conuenti, ut l. si seruum § se-
quitur. de uerb. obl. sed gl. alle. l. id quod nostrum est, &c. infra de
reg. iur. Et aduertendum, q licet excludatur a uendicando, non
perdit dominiū, sed excluditur, ne resultet inconueniens, & ideo
dico tibi, q si uēditor decederet sine hærede, quo casu tale incō-
ueniens cessaret, admitteretur ad uendicandum, quia catenus dēt
excludi, quatenus durat exclusionis causa. Sed quærit glo. quid
si possessor cadat a possessione, ut perueniat ad istum hæredem,
an admitteretur ad recuperandum per publicianam? uī q non, qa
non datur contra dominum. contrarium determinat oo. dicēs,
q fallit isto casu, ne bonæfidei uēditor in damno remaneat. Sed
contrarium uī, quia tunc hæres sustineret partem rei. unde cum
uterque certet de dāno debet esse melioris conditionis, q̄ actor:
ut d. l. si seruum. §. sequitur. de uerb. obl. per istā gl. & hoc credo
uerius. Sed oppo. contra prædicta de l. nec ullam. §. si quis. s. eod.
ubi conuenitur emptor, quando res fuit modico pretio uendita,
& sic uenditor remanebit in damno. glo. soluit pluribus modis
hic. & ibi, sed ego teneo, q debeat intelligi s̄m §. istum, scilicet,
quando non erat habiturus regressum de euictione. Nec uideo
rationem inter illum, qui uendidit hæreditatem, uel rem singu-
larem, immo utrobique est eadem ratio, ne uersetur in damno.
Vltimo quæritur circa hoc ab extra, quis opponet illam exce-
ptionem contra uendicantem, scilicèt, agere non potes, quia bo
næfidei possessor damnificaretur? Respondeo, potest ipse, qui
conuenitur ut hic. Item, & ipse uenditor potest in iudicio cōpa
rere, & de suo interesse allegare, ut l. si suspecta. s̄. tit. 1. & de iudi. l.
4 uenditor. cum si. Tertio no. † in uer. quid tñ, q uenditor potest
in se suscipere iudicium, qd̄ mouebatur contra emptorem, & ip
sum emptorem a iudicio eximere, etiam inuito actore, & ēr qn̄
sua non interesit, quia non erat habiturus recursum cōtra eum
de euictione, & conuenietū tunc, ac si possideret, facit j. ad exhi.
l. Iulianus. §. quātū. sic uidetur hic casus, q ēt inuito actore possit
in iudicio fieri uocatio per tertium de hoc dic, ut plenè no. in l.
solutionem uel iudicium. j. de so. per gl. & Bar. & s̄. de nego. gest.
l. liberto. §. fi. Sic econtra, possessor potest in se suscipere iudiciū,
quod mouebatur contra uenditorem, uel alium, a quo habe-
bat cautam, ut s̄. eo. l. nec ullam. §. item si quis dolo. Quarto no.
5 quòd † recipiendo pretium excluditur a uēdicando, per rationē
quam dixi, quia uidetur contractum approbare. Quid autem si
non recepit, sed tantum petit, & petitio non habuit effectum,
quia non fuit prosecutus, utrum excludatur a uendicando? glo.

videtur

videtur dicere: ꝙ non. C. de rei ven. l. mater. sed loquitur q̃n petitio pretij non tenebat: quia non poterat agi ad pretium. vnde ex actu nullo, nulla resultat approbatio. Sed hic tenebat, eũ in hac actione possit agi ad pretium. vnde vr̃ dicendum p eandem glo. ꝙ excludatur nisi in subsidium, si non esset soluendo, & contra eum non haberetur recursus de euictione. arg. ĵ. de don. inter virum, & vxo. l. uxor marito. & de leg. j. plane. 10 secundo §. ver. is autem. ad quem. & adde gl. s̃. eo. l. at ubi. & d. l. ꝙ si in diem. in fi. Vltimo debes scire, ꝙ gl. quæ est s̃. eo. l. at ubi. & d. l. ꝙ si in diem. in fin. & ubicunque dicunt, non posse agi contra emptorem, q̃n habiturus est regressum de euictione, debet intelligi ſm istũ tex. ꝙ uenditor erat bonæfidei, & ex pretio non erat factus locupletior. uel quando res erat vendita minori pretio, quam ualeret, ut no. hic gl. j. or. non sunt alia Pau. de Cast.

§. Petitio. Petitio hæreditatis est in rem & continet personales præstationes, & ideo dicitur mista. h. d. tex. cum. gl. & in hoc §. incipit ultima pars huius tituli. in qua examinat materiam per diuersas q. usq. ad fi. tit.

§. Augent. In hac actione ueniunt partus pecorum, & ancillarum, & ẽt partuũ partus, item, & pensiones domorum, & mercedes prædiorum, licet ex inhonesta cã sint q̃sitæ. ne possessor remaneat in lucro. h. d. vsq. ad l. Iul. scribit.

LEX XXXIII.

Iulianus. Bonæfidei possessor tenetur ad sortem, & vsuras quas percepit, alias tenetur tñ actiones cedere, licet Iulianus dederit in hoc electionem actori. Sed dcm̃ suum procedit in malæfidei possessore. h. d. cum gl. seruari & recuperari ab illo cui fuit mutata, si verletur bonæfidei possessor in damno. Pau. de Cast.

LEX XXXIIII.

1 *Solutio repetitionem ac liberationem quandoque parit. Et qualiter id sit intelligendum. & nu. 3.*

2 *Possessor hæreditatis, uel alius ad quem non pertinet hæreditas si creditorib. hæreditarijs soluit, an huiusmodi solutio uerum hæredem liberet, an uero ei qui uerè hæres est is, an reputare, deducere possit, aut saltem num habeat ad repetendum indebiti condictionem. & nu. seq.*

SI quid possessor. Lista diuiditur in tres partes. Primo loquitur de eo, quod possessor hęreditatis soluit creditoribus hęreditariis. Secũdo de eo, quod soluit sibi, vel an possit soluere. Tertio de negligentia ipsius. secunda ibi, sed si ipsi. tertia ibi, sicut autem. Prima pars. h. d. ꝙ si possessor hæreditatis soluit creditorib. hæreditarijs nomine suo, non liberat uerum hr̃dem ipso iure, sed ope exceptionis sic. item ex eadem solutione competit soluenti condictio indebiti, quam potest cedere uero hęredi. Item potest ipse soluens imputare uero hæredi, dum tñ caueat ipsum defensurũ se aduersus creditores, si erat malæfidei possessor. Si uerò bonæ-
1 fidei, cauere non tenetur. h. d. vsq. ad §. si. Nota ergo † hic casum, in quo eadem solutio parit repetitionem, & liberationem. Sed hoc uerum de liberatione, quæ cõtingit ope exceptionis, sed de illa quæ contingit ipso iure secus. & ita intelligitur. l. cum his. §. j. ĵ. de cond. indeb. vel dic, ꝙ hoc uerum, q̃n fit eodem respectu. si uero fieret diuersis respectib. ut hic. quia licet solueret de suo, tñ faciebat contemplatione hęreditatis, competit liberatio saltem op. exceptionis. sed dic, ut ĵ. dicam. Pro declaratione gl. magn. & totius materiæ, quæ confusè traditur per eam hic, & s̃. de nego. gest. l. si pupilli. §. item quæritur & in aliquibus non bene tradit, etiam per Doct. satis confusè. C. de cond. indeb. l. si a pr̃e. dic cla-
2 rius, q̃n † possessor hæreditatis, uel alius ad quem non pertinebat solueret creditorib. hęreditatis, quatuor sunt uidenda. Primum est, an illa solutio liberet uerum hæredem, & qualiter, Secundũ, an possit reputare uero hęredi si soluit de pecunia hæreditaria, vel deducere si soluit de pecunia propria. Tertium est, si nõ deducit q̃n de pecunia propria soluit, vtrum habeat actionẽ nego. gest. uel aliam repetendum a uero hærede. Quartũ, est, an hẽant condictionem indebiti, ad repetẽdum ab ipsis creditoribus. Sup quibus omnib. præmitte tres casus indubitabiles, de quibus non est contentio inter Doct. nec glossarores, deinde sequetur quartus, in quo est diuersitas. Dico ergo primo, ꝙ interdum soluit nomine ueri hr̃dis, & hoc constet, & tunc siue fuerit possessor bonę fidei, siue malæfidei liberat hęredem ipso iure, siue fuerit res hæreditaria, siue sua, ut s̃. de neg. gest. l. soluẽdo. & ĵ. de sol. l. sol. & l. iudicium. quia utiliter gerit negotia hęredis ipso gestu. Et si dicatur quõ põt hoc pcedere in bonæfidei possessore, quia non reputat alium hæredẽ, q̃ seipsum, ergo non põt dici, ꝙ soluat noĩe hr̃dis, certè gl. hic super uerbo suo noĩe, q̃ incipit. i. ex sua psona. dicit, ꝙ ẽt põt soluere noĩe ueri hr̃dis. & nõ sine cã. h. d. q̃a dubium uidebatur in hoc, probatur expresse in l. de hæreditate. C. e. ti. cõiuncta. d. l. si a patre. s̃. alleg. q̃ vr̃ ꝯtra, & non põt aliter solui. Ad ꝯnum responde, ꝙ poterat esse bonæfidei possessor, quia dubitatur, an esset uerus hr̃s, uel nõ, nã forte errabat in iure, uel in fcõ, ut s̃. eo. l. sed & si l. scire. & ipse soluit noĩe ueri hr̃dis, si apparebit ipsum non esse hæredem. Si uero erat malæfidei, non est dubiũ quin utroq. modo possit soluere. sed in dubio, si q̃ritur, an noĩe proprio, an ueri hr̃dis soluere uideat. dic, ꝙ si erat malæfidei possessor vr̃ in dubio noĩe ueri hr̃dis soluere. Idem si erat bonæfidei post motam controuersiam: quia incipit dubitare. & ita tenet d. l. j. ea sua persona, quã no. Nec ob quod dixi. gl. s̃. eo. l. item veniunt. in prin. nam interdum possessor hr̃ditatis facit aliquid, qd non põt respicere, nisi ipsam hr̃ditatem, ut soluere creditoribus hr̃ditarijs. & tunc vr̃ facere noĩe hæreditario. uel noĩe hr̃dis, ut in hac gl. interdum illud, quod facit põt respicere hr̃ditatem. & ẽt seipsum, & tunc in dubio vr̃ facere noĩe proprio. vt l. magis. de so. & l. pro hærede. §. j. de aeq. hær. ita loquitur quod ibi dixi. Si uero loquimur de secundo. s. an possit reputare uel deducere, & dicas, ꝙ sic. nam etiam habet actionem, vt statim dicam. ergo, & exceptionem multo fortius. Si uero quæritur de tertio, an habeat actionem ad repetendum si non deducit. dic quod aut soluit de pecunia hæreditaria, & non repetit ab hr̃de. aut de pecunia propria, & tunc aut erat debitum naturale, & ciuile, & repetit ab hærede per actionem neg. gest. quia utiliter gessit, ut d. l. soluendo. Aut erat debitum naturale tñ, & tunc secus, quia non gessit utiliter. ita tenet gl. mag in fi. facit de sol. si is cui, §. Flauius. Si uero quæritur de quarto, an habeat condictionem indebiti, dicas, ꝙ non, quia creditores receperunt suum noĩe illius a quo dẽbant recipere. ergo non datur repetitio. ut ĵ. de cond. indc. l. repetitio. facit s̃. de iud. l. de qua re. in fi. Secundus casus indubitabilis est, q̃n non soluit noĩe ueri hæredis, sed cuiusdam alterius: quem crederat hr̃dem. & tunc dicas idem per oĩa, quod s̃. proxime dixi, excepto, ꝙ non liberat verum hr̃dem ipso iure, sed ope excep. quia suo noĩe non fuit solutum. Ita intelligitur l. quæ utiliter. §. fi. s̃. de neg. gest. & de iud. l. de qua re. §. fi. Tertius casus est, q̃n soluit nomine proprio de pecunia hr̃ditaria, & tunc solo liberat verũ hæredẽ ope exce. non ipso iure: & hoc contingit ex eo, quia cũ suo noĩe soluit, non potest contingere ipso iure liberatio, sed ex eo, ꝙ pecunia erat ueri hæredis contingit liberatio ope exce. & iste est casus hic. Sed quæritur, an computari possit uero hæredi: dic, ꝙ sic, ut in tanto minus condemnetur quantum soluit, siue erat bonæfidei possessor, siue malæfidei. Nam utroq. casu bene gessit. Si uero quęritur de tertio, an possit petere per actionem neg. gest. dicas non, quia pecunia non erat sua, sed hæredis. Quo ad quartum, an habeat condictionem indebiti: dic, ꝙ si erat bonæfidei possessor ante consumptionem pecuniæ, habet condictionem, ad possessionẽ nummorũ, sed post consumptionẽ, ad proprietatem. ita debẽt intelligi gl. hic quam condictionẽ tenet cedere, ut in tex. non tñ uideo quid operatur cessio, nisi essent creditores putatiui. nã si sunt ueri credit. solutio liberationẽ parit, &
3 non repetitur. Et † si dicatur, quõ potest eadem sol. parere repetitionem soluenti, & liberationẽ uero hæredi ope excep. contra l. qui hominem. §. fi. de solu. dic, pp diuersos respectus quibus facta est. nam solutio ex quo nomine soluentis est facta, parit repetitionem, ex eo uero, ꝙ contemplatione hæreditatis, parit liberationem. secus si suo respectu tantum soluisset, ut in contrario. & ita intellexit Petrus in l. si a patre. de condict. indeb. Si uero erat malæfidei, dic, ut statim dicam. Quartus casus est, quando soluit quis noĩe suo, & de pecunia sua, in quo est diuersitas inter glossatores, ideo distingue tres casus, aut soluens erat bonæfidei possessor, aut malæfidei, aut erat extraneus, qui nihil possidebat de hæreditate. Primo casu, si quæritur an illa solutio liberet hæredem? Azo tenuit, ꝙ non, indistinctè, quia cum ex ea datur repetitio, non potest parere liberationem. Ioan. & Hug. ꝙ sic. postq̃ constituit in animo suo, ꝙ cedat in liberationem. Petrus autem dicit, ꝙ etiam antequam constituat, liberat hæredem ope exce. quia contemplatione hæreditatis soluit non ipso iure: quia soluit nomine suo. & optimè dicit secundum omnes. opin. tamen Azo. procedit, quando quis non soluit cõtemplatione hæreditatis, ut dicam in tertio membro. Ex quo patet, ꝙ licet ista l. loquatur quando fuit soluta pecunia hæreditaria, idem tamen esset si fuisset soluta pecunia propria, ut etiam colligitur in §. sicut autem. Si uerò quæritur de secundo, an possit deducere, uel imputare: dic, ꝙ deducere potest, ut in §. sicut autem. Imputare uerò dicitur, nisi qui soluerit hæreditariam pecuniam. Si vero quæritur de tertio, si non deducit, an habeat actionem nego. gest. contra hæredem: dic, ꝙ sic: quia ipso gestu gessit eius negotium, ut C. eod. l. fina. §. sin autem ex contractibus. & supra de nego. gest. l. fin. in fi. Si quæritur de quarto: dic, ꝙ habet condictionem indebiti, statim facta solutione, quia transtulit dominium, ut hic no. in glo. j. & in glo. mag. Secundo casu, quando erat possessor malæfidei, dicas idem quo ad liberationem, & deductionem: sed quo ad actionem negotiorum gestorum, dic, ꝙ eam non habebat olim, si non deducebat. hodie uero datur sibi condictio ex l. fin. C. eodem, quæ sic debet intelligi secundum Petrum, dum loquitur de condictione ex l. quod est subtile, & singulare secundum Cyn. ibidem. Sed certè si talis solutio liberabat hæredem olim, sicut facta per bonæfidei possessorem, cur denegaretur sibi actio negotiorum gestorum? non uideo sicut nec de-

negabatur bonæfidei possessori soluenti. nisi dicas, ꝙ hoc opar eius mala fides. cogita super hoc. Si quæritur de quarto, an hēat ꝯdictionnem indebiti gl. mag. & hic, & vbiq. tenet, ꝙ nō, quia sciēter soluendo vr̄ donare, Petrus. ꝯ: quia subest alia causa ꝗ donationis, quia soluit contemplatione hæreditatis. vnde donare nō vr̄, vt ĩ. de sol. l. cum aurum. dcm̄ verò glo. ꝓcedit in eo, qđ statim dicam in tertio membro. Et hæc opi. Pet. verior est. Tertio verò casu, qñ soluens nihil possidebat de hæreditate, & sic contemplatione sui tm̄ soluebat, tunc si q̄rit̄, an liberet h̄rdē: tenet opi. lo. aliquo addito. non. n. liberat statim, sicut dicit Azo, sed postq̄ cō stituit in casu, ꝙ cedet in libōnem. hoc tñ addito ſm Barto. ꝙ ille cui facta est sol. consentiat, ut ĩ. de dona. l. si tibi. ubi ꝓbat̄ hoc expressè ſm eum. Nec obstat rō Azo. qa pōt eadem solu. diuersis tporib. parere liberationem, & repetitionem: ut ĩ de sur. l. si vendidero. §. si Titius. & dicas: ꝙ tūc liberatur ipso iure. Si uerò q̄rit̄, an possit deducere, uel imputare. dic, ꝙ non, quia nihil possidet. Si quæritur, an habeat actionem neg. gest. dic, ꝙ sic postquã contigerit liberatio, añ non. Si quæratur de quarto, an hēat ꝯdōnē indebiti. distingue, an sciebat se nō teneri: & non hēt: ita intelligitur qđ hic dicit gl. mag. Nam cum non soluat cōtemplatione h̄rditatis non subest alia præsumptio, ꝗ donationis. Si verò ignorabat, tunc eam hēt. ar. hic. prædicta vera qñ solutum est debitũ. Si uero soluit indebitum: dic, ut in gl. circa fi. quæ perfectè loq̄tur. & s̄. e. l. quod si possessor. sufficit enim ista distinctio, & perpetuo eris clarus in ista materia.

1 *Hæreditatē occupatione actionem non confundi, quam occupans aduersus defunctum habebat. Et item pœnam non committi, ad quam defunctus tenebatur, si non intra diem solueret.*
2 *Possessor hæreditatis bonæfidei deducere potest, id quod sibi naturaliter debetur.*

§. Sed si ipsi. Malæfidei possessor. quod sibi debet̄ non
pōt deducere, nisi hoc petitori expediat,
1 secus in possessore bonæfidei. Bar. Et† no. licet q̄s occupet h̄rdita
tem: non tñ confundit̄ actio, quam habebat ꝯ defunctum. Item
ꝙ pœna ad quam defunctus tenebatur, nisi in diem solueret,
non committit̄, quia talis occupatio hr̄ ꝓ solōne. quod no. Bald.
2 Item† no. ꝙ bonæfidei possessor pōt deducere quod sibi debebat̄
etiam naturaliter tm̄, ſm gl. & adde l. Stichum aut Pamphilum.
§. 1. ĩ. de sol. & l. debitor. & quod ibi no. ĩ. ad Treb.

§. Sicut autem. Malæfidei possessor deducit sumptus factos in h̄rditate, & ꝯ eum hr̄ rō negligentiæ, præterquam in debitorib. exigendis, sed bonæfidei possessori negligentia non imputat̄. Item quod possessori solutum est ab hæreditariis debitorib. restituere tenetur: & restōne facta liberantur debitores ipso iure. h. d. vsq. ad fi. Bar.

L E X XXXV.

Per seruum. Quæsita per seruum hæreditatium extra rem possessoris, ueniunt in hac actione. h. d. cum prin. l. seq. Hæredis. i. scripti.

L E X XXXVI.

L. Nisi ex re.

§. Iulianus. Si vēdit̄ res nō necessaria h̄rditati: possessor tenet̄ ad p̄tium tm̄: sed si necessaria, tenetur ad rem si extat, alias ad uerum pretium, h. d. primum dcm̄ intellige, qñ uendit añ motam controuersiam, sed si post & tunc etiã ad rem potest conueniri, si hoc petitor elegerit. ut s̄. eo. l. si possessor. §. 1. & dic, ut ibi plene dixi.

L E X XXXVI.

Filiusfamilias. Filiusf. miles ex testō hēt h̄rdē: iō eius h̄rditas peti pōt. h. d. hodie quilibet filiusf. ab intestato habet hæredem in aduentitiis. Sed ex testamēto non, nisi sit miles. vt l. fi. C. qui testa. fac. pos. Pau. de Cast.

§. Si seruus. Si seruus uel filiusf. teneat hæreditatem, vel ius hæreditariũ: pōt dominus uel pater hac actione conueniri: si habet facultatem rei restituēdæ. h. d. & dic, ꝙ semper uidetur eam habere, si seruus qui tenet sit præsens: secus si abesset cum reb. mobilib. arg. ĩ. de noxa. l. 3.

L E X XXXIX.

Si a patre, vel a domino. Petitio hæreditatis, quæ datur cōtra patrem, uel dominum ratione eius, quod tenetur per seruum, uel filium fa. non habet naturam actionis de peculio, nisi quatenus competit ad personales p̄stationes. & iō competit ēt post annũ a die manumissionis, uel emancipationis nec deducitur qđ p̄ri, uel dn̄o dēbatur a seruo, uel filiofamil. sicut deducitur de peculio. item ab ipso filiofam. detinente potest hæreditas peti. h. d. vsque ad §. si possessor. Paulus de Cast.

§. Si possessor. Pro seruo occiso ante aditam hære. l. in malæfidei possessore datur hæc actio, & etiam l. Aquiliæ. debet tñ petitor altera tm̄ esse contentus. Sed si post aditam hæred. fuerit occisus, actio tantum l. Aquiliæ datur h. d. secundum Bart. hoc totum intelligit glo. ubi uult principaliter agere ad æstōnem damni. nam tunc actio l. Aquiliæ quæ ad ipsum damnum competit, si quæsita fuit post aditam hæred. non fuit quæsita hæreditati, sed hæredi, unde cum sit eius propria, non uenit in hac actione. ut s̄. eo. l. quod si in diem. §. nō solum: secus si ageretur ad ipsum seruum: quia per interitũ non fuit liberatus a petitione hære. qua tenebatur. unde tunc posset indistinctè agi, secundum gl. & bene. Id quoque. l. damnum ueniet: quia actio legis Aquiliæ fuit quæsita hæreditati, si nondum erat adita. ideo uenit in hac actione, ut d. l. ꝙ si in diem. §. non solum. Condemnari. l. petitione hære. præstita cautione, quod nō agit l. Aquilia, ut sequitur, ut caueat. Proderit autē hæc cautio, quod ad expen. secundum glo. nam si agit l. Aquilia, & succumbat: tenebitur ad expensas vigore cautionis, & sic iure actionis, quod est utilius, quam si teneretur officio iudicis. ut not. de rei uen. l. non solum. & de leg. 3. l. si mulier. §. si rem, ubi est glo. not. Ipsius scilicet hæredis. unde hic glo. per te.

1 *Legis uerba ad literàm non esse intelligenda, ubi tunc incōueniens resultaret.*
2 *Dolosus melioris conditionis, quàm qui in dolo non est, esse non debet.*

§. Si prædo. Legitur duobus modis. Primo secundum
Mar. secundum cuius lect. h. d. licet malæfi-
dei possessor re naturaliter perempta penes eum sit liberatus,
quia nihil habet ex ea. si tamen uendidit, & perempta sit penes
emptorem, tenetur ad pretiũ ne sit melioris conditionis, quam
bonæfidei possessor, qui similiter tenetur. h. d. secundum istam
lect. inquantum dicit, ipsum teneri ad pretium re perempta pe-
nes emptorem, est uera in se, sed inquantum dicit, re perempta
penes eum liberari, est falsa: quia eum semper sit in mora, non li-
beratur, licet esset eodem modo peritura penes actorem, ut ĩ. e.
l. illud, & de ui, & ui at. l. 1. § rectissimè. Ideo non congruit huic.
§. ideo legitur secundum glo. aliter, secundum quam lect. h. d. li-
cet malæfidei possessor re perempta penes eum teneretur ad ue-
rum pretium rei tm̄, si tñ uendidit pluſquam ualeret, & perem-
pta sit penes emptorem, pōt actor eligere pretium ꝑceptum, qđ
est maius, ꝗ uerum, ne sit melioris ꝯdōnis, ꝗ bonæfidei possessor,
qui sic teneretur, h. d. & secundum hoc est hic casus de eo, quod
1 no. gl. s̄. eo. l. si possessor. §. fi. quæ incipit. uo. uerum. Item† no. hic
verba l. non esse intelligenda literaliter prout litera sonat, si ex
2 hoc resultaret incōueniēs. facit s̄. de leg. l. scire leges. Item† no. ꝙ
nō dēt esse melioris conditionis dolosus, ꝗ qui in dolo non est,
facit l. non solum. ĩ. de noxa: & l. si seruus. quod ui aut clã. Paul.

§. Quo tempore. An sit locupletior inspicitur tp̄s sniæ h. d. & intellige sic: qa si illo tpe reperitur locupletior, licet añ non fuerit ꝯdemnat̄, ar. ĩ. e. l. si quo tempore. Si uerò prius fuit locupletior, sed tūc non. tunc dic, quicquid gl. dicat, ꝙ aut desijt esse añ litem motam, & tunc non condemnatur. ut s̄. e. l. sed si l. §. 1. in fi. Et no. s̄. quod me. cau. l. si ꝓpria. Aut post: & tūc glo. dicit eum ꝯdemnandum p l. in pupillo. ĩ. de sol. sed Bar. ꝯ per istum tex. quia ibi esse locupletiorem in l. non est cã actionis dandæ, uel tollendæ vñ sufficit, ꝙ reperiatur tpe litis cont. sed hæc est causa condemnationis moderandę, unde debet reperiri tempore sententiæ. ut hic. & ista est uerior.

§. Fructus. Omnis possessor deducit sumptus factos gr̄a
fructuum, si percepti sunt, si aūt non sunt p
cepti, non deducit: nisi bonæfidei. h. d. cum l. seq. not. illam l. sic
Bar. & limita eã p ea, quæ no. per Iac. de Are. & ipsum ĩ. sol. matr.
l. fructus, ubi cum uide. Item limitat inquantũ dicit de bonæfi-
dei, ut deducat de fructib. non perceptis, quia locum hēt in peti
tione hęreditatis, secus in rei uendicatione, in qua hoc non re-
1 perit̄, quod possit deducere, nisi de ipsis fructib. quorum occasio
ne sumptus facti sunt. ita no. Bar. in fundo. ĩ. de rei uend. qđ no.

L E X XLI.

1 *Expensarum deductio quæ fit in petitione hæreditatis, qui distat ab ea quæ in rei uend. & nu. 5.*
2 *Possessor malæfidei ad deducendas impensas quæ remedia habeat. Et an id p modum excep. an uerò actionis. nu. 4. Et tunc quid inter se dist nu. 6.*
3 *Statutum si prohibeat exceptionem opponi, an extendatur in hoc, ut non possit iudicis officium implorari.*

PLanè in. Expēsas utiles, & necessarias factas ad ppe
tuã rei utilitatē q̄libet possessor deducit
re extãte, sed re ꝑempta bonæfidei tm̄. uoluptarias ãt so-
lus bonæfidei possessor deducit. malæfidei nō, licet possit
tollere, ꝗ sine detrimēto rei pn̄t auferri. h. d. cũ l. se. Bar. & aduer-
1 te, qa† gl. dicit hic, ꝙ loq̄t de petitione h̄rditatis, sed in rei uēdica
tione

cautione seruatur aliter dic, ꝙ in duobus differt. primo inquantum æquipatat hic utiles, & necessarias: sed in rei uendicatione deducit necessarias indistincte. utiles uero secūdum distinctiones l.in fundo: de rei uen. s.an dominus esset facturus, uel non, & si non erat facturus, an erat in rem uenditurus, uel non. & si non erat uenditurus, an erat diues, uel non: quæ distinctio hic non fit. unde tenet indistincte deducendas, sicut necessarias. Itē inquantum dicit, re non extante in qua expensæ factæ sunt, deduc. de alijs reb. per bo.fi. possessorem. & hoc non est in rei uendicatione, quoniam non potest sibi consulere, nisi per retentionem illius rei, quæ si perempta est, hoc non potest, ut ibi no. per Bar. quod no. Quid enim si plures res meas possidebas, & in una fecisti expe. quę desijt esse? certe non deducitur de alijs rebus, secus in petitione hęreditatis. & hoc operatur authoritas senatusconsulti, quod uoluit, ideo ne bonęfidei possessor uerlaretur
a In damno: ut l.sed & si l.§.consuluit. Item † aduerte, ꝙ glo. hic intellexit, ꝙ malæfidei possessor ad deducendum non habeat exceptionem doli, sed officium iud. tantum, & ita etiā tenent Doc. C. de rei ven. l.domum. s̄. e. l.hæreditarias. §.pen. Sed Bar. dicit, ipsum habere vtrunque remedium. s.exceptionem. & officium iudicis, sicut bonæfidei possessorem: & si non opposuit exceptionem potest implorare iud. officiū, & ita intelligit hanc l. Ex qua
3 no. aliud esse exceptionem, aliud officium iudicis. vnde † licet statutum prohibeat in aliquo actu opponi exceptionē, si tñ subest aliqua æquitas, ne quis locupletetur cum aliena iactura poterit implorari officium iudicis per istam l. secundum Barto. quod est no. facit l.fi. infra eo. & C. si tutor nō gess. l.1. facit c. quemadmodum. de iureiur. Item l. † ista loquitur, an possit deduci per modum exceptionis, sed si quæratur, an per modū actionis neg. gest. dic, ꝙ si sunt sumptus ad quos poterat petitor compelli, ut quia soluit creditoribus hæreditariis habet actionem, licèt nomine suo soluerit, vt C. eo. l.fi. §.sin autem ex contractibus. Si verò non poterat compelli, tunc secus, quia neminem intēdebat sibi obligare nomine suo expendendo. vnde nō habet actionem, sed retentionem tantum, vt l.in hoc iudicium. infra communi diuid. & l.si in area. J. de cond. indeb. tene bene menti ista. Paulus. Itē
5 no. † ex l.vtiles. in fi. aliam differentiam inter hanc actionem, & rei vendicationem, quia in hac actione bonæfidei possessor deducit expensas voluptarias: sed in rei vendicatione secus. nam solum potest abradere sine detrimento rei, ut l.in fundo. circa fi. de rei ven. quod est notandum. & hoc operatur authoritas senatusconsulti, quia voluit bonæfidei possessorem non verlari in damno. & ita sentit gl. in d.l.vtiles. quæ incipit, ne aliter. Vltimo quæritur, quid si hæres nō vult habere rem in qua factæ sunt expensæ nec soluere expen. Vtrum possessor possit retinere de alijs rebus. glo. quæ incip. sed quid si hæres supra l.proxi. mouet istam q. Tu dic, ꝙ aut possessor erat bonæfidei: & tunc non liberatur hæres cedendo rem inuito possessore. nam si re perempta potest deducere, vt hic fortius re extante, quia vtrobique est eadem rō. ne versetur in damno contra authoritatem senatusconsulti: possessor enim in damno verlaretur, si res illa nō sufficeret ad expē. quicquid glo. dicat: secus si erat malæfidei: quia tunc cessat illa ratio. & ideo hæres qui non tenetur ad expen. ex facto suo, sed ex facto possessoris, liberatur tunc cedendo rem, vt probatur infra de aqua plu. arcen. l.cum quo. & vide quod ibi plenè no. In
6 glo. desideratur, in princ. † quæ tenet, quod non est differentia inter istam exceptionem, & officium iudicis, nisi in verbis. Bart. dicit, ꝙ imo propter statutum vt dictum est, sed potest esse alia differentia, quia si iudex præfigat parti terminum ad opponendum omnes exceptiones, quod potest, vt c.pastoralis. de except. si non opposuerit, potest tamen opponere officium iudicis. casus est hic in l.planè. Item P. dicit, ꝙ exceptio doli nititur æquitate, item nullus potest opponere actionem, nisi ex persona sua competentem. vt l.1. in prin. infra tit. 1. item nec exceptionem: vt l.qui ex liberis. §.testamento. de secun. tab. Bart. tamen cōtra, per l.militis. §.veteranus. de te. mil. Paulus de Castro.

L E X XLIII.

ILlud quoque. Mala fides ficta, quæ per litis contest. inducitur, nō nocet possessori re naturaliter perempta, secus in eo, qui semper fuit malæfidei. h.d. multum no. sed Bart. dicit, ꝙ si per controuersiā motam efficitur malæfidei, teneretur de interitu: cum non habeat iustam causam se defendendi: & sic est in culpa non restituendi, vnde cessat istius legis ratio: vt no. per Bar. in l.in fundo. de rei ven. dixi supra eo. l.sed & si l.§.de eo.

§.Prædo. Tenetur ad omnes fructus, nec efficiuntur sui, sed hæreditatem augent. sed bonæfidei possessor tenetur, quatenus est locupletior. hoc dicit.

§.Actiones. Actiones q̄sitæ possessori occasione rei hęreditariæ veniunt in hac actione. Itē possessori qui occasione rei hæreditariæ se obligauit, cauendum est de indemnitate. Item liberatur possessor dando petitori seruū pro noxa. qui in hæreditate damnum commisit. h.d. usque ad fi.

L E X XLIIII.

1 *Fideiussores in ampliorem summam, quàm fideiusserunt non teneri.*

SI quo tempore. In hac actione condēnatio fiat ad res, quas conuentus reperit possidere tempore sententiæ, siue sint plures, q̄ tempore litis cont. siue pauciores, dum tamen non desierit dolo possidere. Item si propter illa quæ superueniunt pendente iudicio appareat non esse sufficienter cautum, iterum cauetur. Item in hac actione veniunt fructus rerum, quas defunctus habuit in pi-
1 gnore. h.d. total. Et no. † hic fideiussores, qui intercessetūt in certa quantitate, non teneri ad maiorem, licet veniat in consequentiam illius. facit insta de fideiusso. l.fideiussores magistratuū. § p Aurelio. & quod no. per Dyn. insta de dam. infect. l.dam. §.Sabi. Sunt hic quatuor dicta in gl. quæ opponit de l. nō potest videri. supra de iudic. glo. sibi inuicem est contraria. & ideo dic, vt dixi supra eo. l.quarta. & dicta l.contraria. Paulus de Castro.

L E X XLV.

1 *Respondere per verbum nego, aut per dubito paria esse, minus tamen punitur qui per dubito, quàm qui per negandi verbum respondet.*
2 *Interrogationes variè fieri aduersus possessorē hæreditatis, & aduersus eiusdem debitores.*

SI debitor. Debitor hǣditarius nō tenetur hac actione, nisi hæredē se contendat. h.d. & no. eā.
1 Bar. de hoc dic, vt no. per gl. s̄. e. l.sed vtrum. Et † no. hic, ꝙ paria sunt respōdere per verbum nego, vel per verbum dubito. Nam dubitans habetur pro negante. & per vtrunq; verbum fit lit. contest. ut hic probatur. quod est notādum. & est gl. in Auth. de exhi. re. §.sicimus. coll. 5. Item utroque casu transferī onus probandi in aduersarium. & vide quod no. Inn. de maio. & obe. c. inter quatuor. in ult. glo. ubi alleg. hanc l. Minus tñ punitū, qui respondet per uerbum dubito, q̄ qui per uerbum nego, uel non credo: vt in c. vasallus. & c. si vasallus. si de feu. fuerit ptro. & no. in c. fi. de l. Corradi. & adde quod no. in l.2. C. de iura. calum. & in Auth. de trien. & sem. §.illud. coll. 3. ubi, an negauerit etiā. & ibi per gl. & in Spec. tit. de positio. §.sexto. ver. quid si interrogatus. & uer. seq. & in consilijs Federici de Senis. cons. 328. & adde quod dicam J. eod. l.si bonæfidei. Item pondera, quod hic dr̄. eū negat, uel dubitat, an petitor sit hęres. nam tunc non pōt dici in dolo, nec possidere pro possessore: quia non dr̄ iniuste contradicere, qui sine causæ cognitione non uult sua possessione priuari: ut no. eleganter per An. in c.j. in prin. glo. super uerbo, canonica. de concess. præb. lib. 6. per istā l. no. in l.j. §.apud Iul. infra deposi. Si autem confiteretur eum esse hæredem, & nullam causam allegaret, quare nō solueret, uideretur pro possessore possidere illud debitum. & ideo puto, ꝙ posset hac actione cōueniri, sicut debitor ex delicto: quia eadem est ratio. ut no. in d.l.sed utrum. Item
2 no. secundum Bar. ꝙ aliter fiunt interrogationes præparatoriæ. quando agitur contra possessorem hæreditatis, de quibus supra eo. l.qui interrogatus. & aliter quando agitur contra debitorē hæreditatis: quia tunc interrogatur debitor utrū teneretur defuncto. & si dicat, ꝙ sic, interrogatur quare non soluit. qui si respondeat, quia uos nō estis uerus hæres, agitur hac actione, alias personali: qua est obligatus. Paulus.

L E X XLVII.

1 *Legati assecutione ab hæreditatis petitione quem excludi.*
2 *Libellum calumniosum iudex repellere potest.*

POstquam legatum. Qui legatū accepit, hæreditatem ab intestato petere non prohibetur, nisi sit in euidenti calumnia. debet tamen interim restituere legatū præstita cautione, quod sibi iterū restituetur, si contingat eum succumbere. Si uerò non restituit, & obtineat, tanto minus sibi restitueretur,
1 q̄ pro legato percepit. h.d. cum l.seq. Et † no. ꝙ licet quis sit consecutus legatum, non excluditur a petitione hæreditatis. de quo dic, ut dixi s̄. eo. l.legitimam. Item no. ꝙ interim non debet gaudere commodo testamēti, unde debet restituere legatum. quod uidetur mirabile. Nam siue obtineat in pe. hæreditatis, siue succumbat, recuperabit legatum: ut hic dicitur. Quare ergo debet restituere, cum uideatur superfluum? Respondeo. potest esse casus, in quo si succumbat non recuperabit. puta si dixit testamentum falsum, & perseuerauit usque ad sentētiā, uel inofficiosum: ut supra titu. j. l.Pap. §.meminisse. & de his qui. ut indig. l.alia.
2 Item † no. in fi. ꝙ iudex potest repellere libellum calumniosum. & adde quod no. in l.qui cum maior. §.si patris. J. de bo. lib. uide etiam, pro intellectu huius l.post legatum: & quod ibi plenè no. s̄. de his quib. ut indi. Vltimo uide, quod notat Innoc. per hanc l. & similes. in c.cum olim. de censib. ubi ponit, si quis consecutus est commodum ex instrumento, utrum possit illud impugnare. uide per Barto. in d.l.post legatum. de his quibus, ut indig. & per Cy. C. de transac. l.si ex falso.

L E X XLVIII.

1 *Probationum euidentissimarum verbo quæ veniant.*
2 *Scienti dolus non infertur, nec decipi dicitur.*

incipit ab hærede, ut s. eod. l. q si in diem. §. non solum. & §. idem scribit. Dr aũt completa p hrdẽ, si cõpleta fuit post aditam hrdita tem, siue fuerit apprehensa possessio hæreditatis, siue non. vt j. de vsucap. l. coeptam. & l. possessio testato. Si verò fuisset comple ta per hrditatem iacentem, anteq̃ hæres adiret, veniret in hac a ctione. sicut & obligatio quæsita hæreditati iacenti, vt l. sed utrũ. cum l. seq. & l. q si in diem. §. non solum. s. e. licet gl. hic videat sen tire contrarium in prima solutione, quæ non est uera, sed tenet
2 secundam. Item no. † q completa vsucapione, uel præscriptione, euanescit publiciana, & datur sola vendicatio. Nam si non eua nesceret, cum illa fuerit semel penes defunctum, vel hæreditatẽ, veniret in hæreditate, ut s. prox. Cuius cõtrium hic dr, & sic cõfun ditur hic opi. Iac. de Are. qui dicebat alibi cõtium, q pro te plene pta competebat vendicatio, & publiciana, quod est cõ hunc tex.
3 facit ad prædicta, quia † maius offuscat minus, vel. l. si hæres a debi tore, ad Treb. Vltimo no. gl. quæ incipit. s. vero. in fi. quærit enim an testo rescisso per querelam ueniat in hac actione res plenpra per heredem scriptum? videbat q nõ, p istum tex. quia dominiũ illud non fuit penes defunctum, vel hrditatem: sed fuit acqsitũ per hæredem post aditionem. gl. singulariter dicit cõtrium. quia p querelam omnia rescinduntur. vult dicere, q illa aditio facta p hæredem rescinditur, & hr pro non facta. Et sic vr, q illa pscri ptio sit magis completa per hæreditatem, quàm per hæredem.
4 No. † ergo ex gl. q acquisitio facta per hæredem putatiuum, & reuocabilem, secuta reuocatione uidetur facta magis per hære ditatem, quam per eum. Secundo no. q non prodest, nisi hære di. Tertio not. q non rescinditur, licet rescindatur aditio facta l ex contractu. de iud. tene bene menti.

L E X XXII.

1 *Res empta hæreditatis nomine, si ipsi hæreditati necessaria non sit, an in hæreditatis petitione ueniat.*
2 *Res empta de pecunia mea per te, ac nomine tuo, cuius sit futura.*
3 *Animus quis præcesserit, ex actu sequenti dignoscitur.*
4 *Res empta ab uno fratrum simul commorantium, aut sociorum, num communis esse debeat.*

ITem veniunt. In hac actione ueniunt res compa ratæ p possessorem hęreditatis. dũ modo duo concurrant. l. q nomine hæreditatis sint emptæ. Item q sint hrditati necessariæ. nec est tunc curandum, an sint emptæ de pecunia hrditaria, vel nõ. Item licet essent emptæ de pecunia hrditaria, si tñ unum illorum duntum deficiat, ut q non sint emptæ nomine hæreditatis: sed ipsius possessoris in hac
1 actione non ueniunt. h. d. vsq. ad § præter. Oppo. nam † si res non necessaria hrditati nõ venit in hac actione, licet hrditatis nomi ne sit empta: ergo non liberat possessor volẽdo eam tradere in uito petitori. sed põt petitor petere pretium, si solutũ est de pe cunia hæreditaria. Sed cõ. q liberat illam tradendo. & non teneat de pretio. vt j. eo. l. sed & si. §. 1. 2. rñio. Sol. illud est uerum in bo næfidei possessore, qui non tenet, nisi quatenus est locupletior. Sed loquit in malęfidei possessore, qui rem non necessariam sibi retinet, & precium restituit. ita dicit glo. 1. & bñ. Tu aduerte ple nius: quia istud, quod hic dr res emptas per possessorem venire in hac actione, vel non venire, põt intelligi duob. modis. Primo, in fauorem possessoris, vt liberetur res tradendo etiã inuito pe titore. Secundo, in fauorem petitoris, vt possit alias res petere in uito possessore. Primo casu, aut loquimur in possessore malæfi dei: & tunc serua literam, vt non ueniant in sui fauorem, nisi cõ currant illa duo, q sint emptæ nomine hęreditatis, & sint hrdi tari necessariæ, alias non liberatur volendo eas tradere inuito petitore, sed tenet ad ptium de pecunia hęreditaria solutũ. Aut loquimur in possessore bonæfidei: & tunc tenet gl. q indistinctè veniũt in sui fauorem, et si non sint emptę nomine hæreditatis, nec sint hæreditati necessariæ: sed fuerint emptæ de pecunia hæ reditaria. nam liberatur eas tradendo, et si minus valeant, q̃ sint emptæ, vt d. l. sed & si. l. §. 1. j. Aduertẽdum tñ, quia qñ emit nomi ne hæreditatis, & sunt hæreditati necessariæ, veniũt tanq̃ hære ditariæ, quia non sunt hæreditati quæsita, sed ipsi possessori: sed ueniunt, tanquam ex illis sit factus locupletior. & sic peterent vtili actione, ut no. s. e. l. regulariter. in 1. gl. & dixit in l. q si in diẽ. §. sed si is. nisi possideret alias res, & actiones, quatũ nomine in tentaretur directa, quia tunc totum veniret simul, iuxta ea quæ dicam. § fructus. Secundo uero casu, si quæratur, an veniant illa duo in dubio. ex hoc constare potest, quia sunt factæ hæreditatis. si uero deficit alterum, tunc aut, quia non emptæ nomine hære ditatis, vel non sunt necessariæ, tunc dic, q aut deficit primum, quia possessor emit nomine proprio, & non ueniunt, nec potest
2 eas petere inuito possessore, et si de pecunia hrditaria quia † res empta per te pecunia mea nomine tuo, non efficit mea, sed tua, nec possum illam petere, nisi sim pupillus, uel miles. quo casu da tur mihi electio ad rem, uel pretium. ut C. de rei uen. l. si propo nas. ut ibi no. & hoc vult dicere hic gl q̃ incipit si tñ nomine. Si verò deficit sm, ut quia possessor emit nomine hrditatis non tñ erat necessaria, tunc si petitor ratificat, & vult eam hre, põt eam petere inuito possessore, et si empta sit de pecunia non hrditaria quia res empta noie meo efficit mea si ratifico, de quacunq pe cunia sit empta. ut hic, & de acq. pos. l. p proc. dẽo tñ soluere p̃ tium, ut hic. Pretium restituere hrdi. Sed quid in dubio, si non cõ stat cuius noie sit empta? tñ deo, si fuit empta de pecunia hæredi taria, & sit hrditari necessaria, puta, quod videat empta nomine hrditario, quasi ex illis duob. resultat iuris præsumptio. ar. hic, in uerbo sine dubio. & de usur. l. si stipulatus. Si uero non sit neces saria, vel non constat. siquidem fuit deputata hrditati post em
3 ptionem, puto idem, quia † ex hoc actu præsumit animus pcedẽs, q nomine hæreditatis emerat. ar. j. ad Mace. l. sed & Iul. §. proin de. ibi intelligendum. quia ab initio, &c. & j. re. amo. l. concubi na. §. 1. & C. de natura. li. l. cum quis. Aliàs autem. etiam si sit em pta de pecunia hæreditaria, puto, quod magis uideat empta no mine proprio, quàm hæreditatis. ar. j. de sol. & magis. de uer. ob. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. & j. de in rem uerso. l. si filius. Item oppo. q etiam si nomine hæreditatis sit empta, & sit hæredi tati necessaria, non acquiratur hæreditati, sed ipsi possessori. arg. s. de pact. l. si tibi 10. §. cum possessor. & j. de cond. ind. l. si Vrba na. Sol. ibi loquitur in actionib. personalib. quæsitis per prædo nem, quæ non quæruntur uerò hæredi, nisi cedantur. sed hic lo quitur in acquisitione dominij. rationem uide in l. ea. quæ ciuili
4 ter. j. de acq. rer. do. Vltimo † faciunt ad q. de duob. fratrib. simul habitantib uel socijs, quorum unus emit aliquam rem an efficia tur communis? de quo uide not. in l. Titium & Mæuium §. alte ro. de adm. tu. per Bar. & per Bal. in l. si patruus. C. communia v triusq. iud. Item faciunt ad q. de possessore beneficij, qui non ha bebat ius, si aliquid emit, an acquiratur beneficio, uel uero præ lato? collige decisionem ex prædictis. Paulus.

§. Simili modo. Si possessor malæfidei uendat res hę reditarias sine causa, conuenitur ad illas res, & fructus, sed ex cã necessaria hæredita n. non conuenit, nisi ad pretium. h. d. Effectus primi dicti est, quia tenetur illas res redimere, uel si non potest, iuratur cõ eum in litem, ut j. eo. si pos sessor §. si. secus in secundo casu, in quo non conuenitur, nisi ad pretium. Item dico, q primũ dictum est verum, si petitor eligat petere res. si autem eligit pretium, fortè, quia plus uendidit, quã valerent, potest ita intelligitur §. pe. j. ea. l. & j. eo. l. uerum. in se cundo vero casu solum pretium petet, licet gl. videatur dicere, q habet electionem petendi rem, vel precium: quod non est ve rum, quando ex causa necessaria uendidit, & iura quæ alle. intel liguntur, quando ex causa non necessaria.

§. Item non solum. Accessiones obuenientes añ aditam hæreditatem veniunt in hac actione indistinctè, hoc primo, sed obuenientes post hære ditatem aditam, ita demum ueniunt, si ex rebus hæreditatis ob ueniant: secus si extrinsecus, & sint tales, quæ personæ possesso ris adhæreãt, hoc secundo, fructus autem & partus ancillarum veniunt indistinctè, & augent hęreditatem, quia ex rebus hære ditatis obueniunt, hoc tertio, & ultimo.

1 *Possessor hęreditatis, & rei singularis, quo ad fructuum restitutionem, quid inter se distent. Et quibus actionibus ad eorum restitutionem quis teneatur.*

§. Fructus. Est una bona gl. quæ subtiliter loquitur, li cèt egeat suppletione, quam diuide in qua tuor partes: primo quęrit, an bonęfidei possessor hęreditatis fa ciat fructus suos, sicut bonęfidei possessor rei singularis, & ponẽ do opinio. determinat, q sic, usque ibi, sed licet faciat. ibi secun da, in qua determinat, quod licet faciat suos tenetur restituere, usque ibi. quod ergo hic dicitur. ibi tertia, qua actione conueni tur ad restituendum usq. ibi. Nec obst. ibi quarta, in qua respon det quibusdam ll. alle. in contrarium. Ad determinationem pri
1 mę. † q dic br, quod in possessore hęreditatis, quo ad fructus idem per omnia, q in possessore rei singularis, qui conuenitur rei vẽdi catione, pterquam in duobus. primo: quia in possessore hæredi tatis vbicunque tenetur ad fructus restituendos, cõuenit petitio ne hęreditatis, quę est una, & eadem cum illa, quę proponit pro omnib. reb. hæreditarijs, siue fructus extent, siue non: sed in pos sessore rei singularis, qui conuenitur rei uendicatione nõ est ita. Nam interdum conuenitur ad fructus rei vẽdicatione, q̃ est di uersa ab illa, q̃ proponitur p re ipsa. ut dicit hęc gl. no. Adde tñ quod no. per Cy. C. si quis alteri, uel sibi. l. cũ ppria. interdum ve ro conuenitur ad fructus officiu iudicis: ut etiam dicit hęc glos. quod est intelligendum, si sunt percepti post li. contest. ut l. ędi les. §. item sciendum. de ædil. edict. interdum conuenitur condi ctione sine causa. interdum condictione ex l. si & me, & Titiũ. j. si cer. pe. de quibus omnibus, dic ut no. per Pet. & Cy. in l. si cer tum. C. de rei uend. & dicam eo. ti. l. & ex diuerso. infra. Secundo differunt: quia bonæfidei possessor hæreditatis tenetur ad quo scunque fructus perceptos etiam industriales, licet sint consum pti,

pti,dum tamen sit factus locupletior.vt ǰ.eo.l.illud.§.prædo.&
ǰ.ea.l §.eos autẽ.Sed bonæfidei possessor rei singularis,qui con-
uenitur rei vendicatione, non tenetur restituere fructus indu-
striales consumptos,licèt ex illis sit factus locupletior: quia illos
lucratur pro cultura.& cura,vt Inst.de re.di. §.si quis a non do-
mino.& ibi no.de off.iud. circa prin. Sed Bart.in l.& ex diuerso.
commuoem opin.tenet,ꝙ idem sit in isto,quod in possessore hæ
reditatis,vt teneatur, si est factus locupletior. per d.l.si & me, &
Titium.si cer.pet. Item,& potest esse tertia differentia: quia bo
næfidei possessor hæreditatis tenetur ad fructus perceptos post
motam controuersiam, vt ǰ.e.l.sed si l. § si ante lit. sed possessor
rei singularis tenetur tantum ad perceptos post lit.contest.licèt
alij dicant,ꝙ etiam teneatur post motam cõtrouersiam. de qui-
bus omnibus dicam plenius in d.l.& ex diuerso.io omnibus au-
tem aliis,dicas idem in vno,quod in alio.

1 *Actio subrogata,an semper eius naturam in cuius locum subrogatur sapiat. Et qualiter id sit intelligendum.*

§.Cum prædiximus. Quãdo vna actio deuol-
uitur in aliam, iotelligit̃
deuolui secundum eius primæuam naturam, & qualitatem, nõ
secundum accidentalem.h.d.multum no.secuodum Bar.de hoc
no.per glo.in l.certi condictio.in prin.in gl.mag. ǰ si cer. pet. &
sic limitatur hic regula,quę traditur in l.si eum.§.qui iniuriatur.
1 si quis cautio.ſ ꝙ † actio subrogata sapit naturam eius, in cuius
locum subrogatur. Nam illud est verum de natura primæua, &
originali. non de extrinseca qualitate. Item limitatur l.diuer-
tio.ſ.de nego.gest.vbi ponitur, quando vna actio deuoluitur in
aliam.facit l.j. infra de in litem iuran.

1 *Lis contestari,an super actione iudicati debeat. Et quid in iudicis officio super sententia executione.*
2 *Actio iudicati cuius effectus sit.*

§.Idem recte. Quando vnum est in obligatione, &
aliud ĩ solutione ex dispositione l tũc
facultas soluendi permittitur, quoad super actione iudicati lis
contesta.h.d.Bar.& non est alibi secundum gl. si autem sit aliud
in solutione ex dispositione cootrahentium: tunc permittitur,
cum lis est contestata super ipsa actione.vt l.si ita stipulatus fue-
ro ao.in melle.ǰ.de sol. Si vero ex dispositione testõis vide Bar.
1 in l.si quando.§.hæres.de leg.i.† Item allegat,ꝙ super actione iu
dicati lis contestatur, secus in officio iud. quod proponitur pro
executione. nam illud habet executionem paratam. & ideo fa-
tuus est,qui hoc prætermisso actionem iudicati intentat. vt no.
ſ.de iud.l.si prætor.§.fi.& de min.l.si iud.circumuento. & est glo.
2 ord.in l.siue.§ j.de excep rei iud.& † de quo prosit, vel operetur
actio iudicati, vide per Roff. in libellis suis in titu. de actione in
factum, quæ datur pro re iud. pro quo l. si quis missus. ǰ. ne vis
fiat ei. Paulus.

1 *Electus,an appellatione dignitatis ad quam electus est nominari possit.*
2 *Electus in canonicum vltra numerum præbendamque expectans,an in capitulo vocem habeat.*
3 *Constitutio facta à quibus denominationem sumat.*
4 *Proponendum longe prius quod statuendum est, quàm statuatur.*

§.Præter hæc. Hic est quarta pars tituli ĩ qua ampliat̃
materia pet.hæreditatis,& recitatur se-
natusconsultum super ea factum, & durat vsque ad l.siue bonæfi
de.§.j & duo facit.nam primo ponuntur verba senatusconsult.
secundo ponuntur eius interpretationes. Secunda incipit in §.
aptanda. Item prima diuiditur in tres partes. Nam primo ponit̃
prologus: secundo ponuntur nomina illorum, qui senatusc.fe
cerũt.tertio ponuntur verba ipsius senatuscon.Secunda ibi,pri-
die tertia ibi,cũ antequam. Item tertia subdiuiditur in quatuor.
Nam primo loquitur de bonæfidei possessore, qui res hæredita-
rias vendidit ante motam sibi controuersiam, & pretium habet
penes se,secũdo de possessore malæfidei. tertio de possessore bo-
næfidei,qui pretium consumpsit. quarto declarat vnum dubiũ.
secunda ibi,item eos.tertia ibi,eos autem.quarta ibi,petitam au
tem. Et h.d.bonæfidei possessor tenetur in quantum factus est lo
cupletior, malæfidei verò a principio. vel redactus ad malam fi
dem,tenetur insolidum de perceptis, & percipiẽdis: & hæc non
solum in publicis,sed in priuatis petitoribus locum babent. Et
petita qualitercunque sint petita. h. d. vsque ad l.si possessor.se-
cundum Iac.de Butri.Sed istud summarium est nimis confusum.
ideo dic, ꝙ vsque ad §.aptanda. ponuntur verba senatusconsul.
super hac materia facti.in quo inter alia quinque cauent primo,
ꝙ bonæfidei possessor,qui rem alienauit ante motam cõtrouer-
siam,non tenetur ad vsuras pretij percepti. Secũdo,ꝙ ad ipsum
pretium perceptũ tenetur,si habet penes se. Tertio,ꝙ bonæfidei
possessor qui pretiũ consumpsit, tenetur quatenus factus est lo-
cupletior. Quarto,ꝙ malæfidei possessor qui pretiũ consumpsit,
ad ipsum omnimodo tenetur. Quinto,quod colligitur in versi.
cum antequam.a cõtrario sensu, ꝙ bonæfidei possessor post mo
tam controuersiam tenetur ad vsuras pretij. Sexto,ꝙ tunc dicit̃
controuersia mota,cum fuit denunciatum possessori literis,vel
edictis. hoc dicit. In versic.pridie. nota, ꝙ nominantur hic qua-
tuor consules.& gl dicit,ꝙ duo erant in officio, & alij duo erãt
electi, vt intrarent officium finito tempore ipsorum, vt no.in l.
Publius. de condit. & demon. & tamen hic omnes appellantur
consules. Ext quo nn.quatuor. Primo,ꝙ syndici,vel priores ele-
cti possunt dici syndici,vel priores,etiam anteq̃ intrarent officiũ.
Ad hoc facit,quia pro cincto habetur,qui proximus est cingi.ut
l.ex co.de test.mil.facit l.i.ǰ.de bon.poss quæ ex testõ mil.non in
habent administrationẽ in actu,sed in habitu vt l 3.§.fin.de off.
procons.Secundo oo.ꝙ non obstan. ꝙ nõ habeant administra-
tionem in actu,tamen vocantur,quando agitur de aliqua con-
stitutione fienda.& hoc, vt sit magis valida. facit l.in cõcedẽdo.
& l.in diem.ǰ.de aqua plu.arcen. Et facit in arg.ꝙ priores vete-
2 tes debeãt vocare nouos,cũ volunt aliquid facere. Tertio † no.
arg.ꝙ receptus in caoonicum vltra numerum,& expectans præ-
bendam habet vocem in capitulo.secundum Cyn.& Bald.& dic
de hoc,vt plene per Inno.& Compost.in c.cum M.Ferrariensis.
3 de constitu.Item † no.quarto,ꝙ constitutio denominatur ab il-
lis,qui præsunt. nam hic senatusconsultum fuit factum in sena-
tu,in quo erant centum numero: vt l.fin.in prin.C.eo.& ibi no.
& tamen dicitur factũ in consulibus: vt hic patet: & sic est arg.
ꝙ si fiat statutum aliquod per populum, non debeant ibi poni,
nisi nomina præsidentium.l.priorum, vel syndicorum. facit l.j.
ǰ.de albo scriben.& quod ibi notatur per Bar. & quod no.in c.fi.
4 de proemia. Vltimo † no ꝙ per plures dies ante fienda est propo
sitio, ad deliberandum. quid sit statuendum, nam hic princeps
proposuit quinto nonas Martij, & responsio, & statutum facta
fuerunt pridie eiusdem Martij.j.15 die. Item habes hic,ꝙ vocat̃
senatusconsultum,licèt princeps interfuerit,& dederit causam
constitutioni. & est ratio. quia non ipse princeps statuit,sed se-
natores,qui habebant potestatem l.condendæ. vt oo.ſ.de legi.l.
oon ambigitur. Paulus.

1 *Hæreditatis petitione venire quæ in fiscum deferuntur.*
2 *Iura in hæreditate disponentia, vt pretium rei loco succedat, item quòd post motam controuersiam possessor malæfidei efficiatur, etiam locum in qualibet iuris vniuersitate habere.*

§.Aptanda est. Hic incipiunt interpretationes ver-
borum senatusconsulti. & diuiditur
ista pars in tres partes. Nam primo exponit,quod dixerat de bo-
næfidei possessore, qui habet penes se pretiũ.l.in versiculo. cum
antequam.vsque ad versiculum item eos.secundo,quod dixit in
versic.item eos.de malæfidei possessore. tertio quod dixit. in ver.
eos autem.de bonæfidei possessore,qui pretium consumpsit pri-
ma durat ab isto §.vsque ad l.sed & si.l §.quod autem. licèt aliqd
incidenter immisceatur de possessore malefidei, secunda durat
ab illo §.quod autem.vsque ad §.consuluit. tertia ibi,vsque ad l.
siue bonæfidei.§.1. & h.d.senatusconsultum quod loquitur, qñ
petitur pars hæreditatis ex causa caduci per fiscũ locum habet,
etiam si petatur tota.Item & ex quacunque causa petatur. Item
cum petitur per ciuitatem. vel alium priuatum hominem. item
non solum cum petitur hæreditas, sed etiam quodlibet vniuer-
1 sale.h. usque ad § petitam. Nota,† ꝙ bona. quæ deferuntur in
fiscum petuntur petit. hæreditatis: alias nõ cõgrue poneretur
in hoc titulo.quod est uerum,quando deferuntur in fiscum per
mortem alterius,vt quia sint caduca,uel uacãtia: licèt fiscus nõ
possit tunc dici propriè hæres, sed successor bonorum, ut no. in
l.inter eos. in fi de fideiuss.& l.si constan.§.fin sol.mat. tamen agit
peti.hæreditatis,quod est mirabile. ut no.per Bart.in l.in cogni-
tione.infra ad Silla.& l.j.C.de his quibus ut indig. Si uero petan
tur propter delictum alterius, & sic in eius uita, nõ petũtur hac
actione,sed rei uendicatione,uel aliis remediis iuris, ut C. de iu.
2 fisci.l.defensionis facultas,lib. 10. & ibi no.per Barto. Item † no.
in uersic. Non solum, ꝙ iura quæ loquuntur in hæreditate, ut
pretium succedat loco rei: Item,ꝙ post motam controuersiam
possessor efficiatur malefidei,locum habent io qualibet uniuer
sitate iuris,puta peculij, uel dotis,quod tene menti perpetuo.&
adde gl.no.infra de impen.l.quod dicitur. Idem si peteretur ca-
strum cum pertinentiis,ut beneficium.ut no.per Innoc.in c.cun
ctis.de concess.pręben.lib.6.& per Bart.in l.si post lit.intra de ex-
cept.& omnia iura,quæ locum habent in peti.hæredita. habent
locum in istis.quod alibi nooita bene inuenies.

1 *Denunciatio sola in hæreditatis petitione, quem in mala fide constituit.*
2 *Denunciatio ei qui verè scit,num sit necessaria.*
3 *Veritas fictionem absorbet.*
4 *Denunciatio procuratori facta,an quem in mala fide constituat.*
5 *Procurator & si verè contumax sit,nõ tamen domino appellandi remedium aufert.*

§.Petitam autem. Hic exponit, ꝙ in senatuscon-
sulto colligitur a contrario sen
su.i.ꝙ hæres bonæfidei,qui iam uendidit res hæreditarias, & pre-
tium percepit post motam cõtrouersiam super pretio,teneatur
ad usura

ad usuras quæritur qualiter dicatur mota controuersia, & hære-
ditas petita. & hoc exponitur hic. & h.d. per solam denuntiatio-
nem a quocunque factam uñ hæreditas petita, & mota contro-
uersia, ut ex illa sola constituatur in mala fide iuris præsumptio-
ne. Item ubi uerè est in mala fide, quia scit hæreditatem ad se nõ
pertinere, non requiritur denuntiatio. Item sola denũciatio nõ
sufficit, nisi peruenerit ad notitiam possessoris. hoc dicit usq; ad
1 §. cæterum, & semper alleg. dicta huius §. No. † ergo, q̃ in petit.
hæreditatis sola denuntiatio constituit quem in mala fide iuris
præsumptione. quod intellige etiam, si ille cui fit, nõ credat de-
nunciationi, & sic remaneat in prima opinione credendo ad se
pertinere. Si autem denuntiationi crederet, tunc non esset du-
bium, & in hoc est differentia inter rei uendicationem, & hãc
actionẽ: quia in rei uendicatione per solam denuntiationẽ fa-
ctam extra iudicium, ille qui fuit semel bonæfidei, non efficitur
malæfidei iuris præsumptione, nisi denũciationi credat, ut pro-
batur in l. aliena. ȷ̃. pro empt. sed requiritur litis cõtestatio. ut l.
2 qui scit. § si ȷ̃. de usur. Item no. † quod in uere sciente, non requi-
ritur denunciatio. nam cum denunciatio fiat ad inducendum
malam fidem præsumptam, & in sciente sit mala fides uera, non
3 requiritur ficta, uel præsumpta, quia † ueritas absorbet fictionẽ,
ut l. filiam quam pater. infra de liber. & posthum. Item hoc uerũ,
q̃ñ denunciatio non fit, nisi ad inducendum malã fidem, ut hic.
& l. j. in fi. de act. empt. Si autem fieret propter alios effectus, ut
puta, quod quis ueniat ad iudicium uel mittat, alias incidet in
pœnam, non sufficit scire, sed requiritur denũciatio, ut infra de
adult. l. denuntiasse. & l. j. §. j. infra de lib. ag. de quo dic, vt d. l. de-
4 nuntiasse. per Bar. Vltimo † no. quod denuntiatio facta procu-
ratori non constituit quem in mala fide, nisi deuenerit ad eius no
titiam. per quod determinat Pet. in l. 2. C. vbi in rem actio quod si
possidens alieno nomine conuentus nominat dominum in iu-
dicio, quo casu est fienda domino denuntiatio, vt si non veniat
habeatur lis pro contestata, dicit ipse, quòd talis denuncia-
tio non est committenda ipsi reo conuento, quia periculum
esset. nam si non denuntiaret, non valeret processus in præiudi
cium domini. arg. hic, & ideo cautè faciet actor, si denuntiet. per
se, vel faciet denuntiari per iudicem. Item ex hoc determinat In-
5 noc. In c. j. vt lit. non cont. quod † licèt procurator sit verus con-
tumax, tamen nõ aufertur domino beneficium appellandi: quia
non censetur ipse propterea contumax verus, cum vera contu-
macia requirat dolum, & veram scientiam, vt l. ex consensu. in fi.
de appella. quam scientiam non censetur habere per citationem
procuratoris. adde no. plenè per Bart. in l. non solũ. § morte. ȷ̃.
de ope. no. nuntia. Paulus.

§. Cæterum. Quæ supra dicta sunt. l. vt possessor q̃ post
motam controuersiam, vendidit res hæ-
reditarias conueniatur ad pretium, & etiam ad vsuras, locum ha
bent in bonæfidei possessore, sed malæfidei possessor rem hædita-
riam vendens potest conueniri ad rem ipsam cum fructibus, epi
stola vero Imperatoris, quæ dicit, q̃ etiam malæfidei possessor
vendens conueniatur ad pretium, & nõ ad res, locum habet cũ
vendit res inutiles hæreditatis, quo casu non conuenitur ad res,
sed ad pretium. Si verò vendidit res vtiles, tunc loquitur senatus-
consultum. quo casu est in electione actoris, vtrũ petat res ven-
ditas, vel pretium cum vsuris post motam controuersiam. Itẽ q̃d
dictum est in eo, qui se hæredem esse existimat, locum habet etiã
si se existimet bonorum possessorem, vel alium iustum successo-
rem hoc dicit vsque ad l. si possessor de materia huius §. cæterum.
dic, vt l. si possessor. idem. l. ut teneatur ad pretium. Et aduerte
quia ille versiculus, vt sit in arbitrio põt referri ad id quod pro-
xi. dicit de illo: qui vendidit res inutiles, & onerosas hæreditatis,
vt tunc sit in arbitrio actoris. an petat pretium, uel res, & iste in-
tellectus tunc est verus, quando vendidit res illas post motam
controuersiam, & sciebat hæreditatem ad se nõ pertinere. Et ita
intelligitur l. possessor. versiculo quod si fortè. si autem vẽderet
ante motam controuersiam. tunc non posset conueniri ad rem,
sed ad pretium, quia vendere voluit vt l. nisi. §. j. infra codem. Se-
cundo potest referri ad principium §. cæterum. l. quando ven-
didit res vtiles, vt tunc licèt possint ipsæ res peti, vt ibi, tamen &
pretium cum vsuris potest, si hoc velit actor, vt hic, & infra eo. l.
in æstimationibus. & hunc intellectum sentit glossella, quæ in-
cipit scilicet alius. de his duobus intellectibus habetur in l. si pos-
sessor. in glo. sed si strictè. Paulus.

L E X XXIII.

1 *Pecunia hæreditaria quotuplex esse dicatur. Et quando redacta censenda sit.*

SI possessor. Possessor hæreditatis non tenetur ad
vsuras pecuniæ in hæreditate inuẽtæ,
nisi eam attingat. hoc primo. Item pecunia dicitur ex re-
bus hæreditariis redacta, quæ potest exigi: licèt nondum
sit exacta. hoc dicit vsque ad §. q̃ si post petitam. Et distingue
1 tres casus. Nam † quædam est pecunia hæreditaria, & in hære-
ditate inuenta, & ad vsuras illius non tenetur possessor, nisi eam
attingat, etiam si sit malæfidei, & etiam post lit. contestat. vt hic.
quædam est pecunia ex rebus hæreditariis redacta, & ad vsuras
illius tenetur possessor, si est malæfidei verè, uel fictè per motio-
nem controuersiæ, ut supra in proxi. §. petitam. nam hoc ipso, q̃
redigi, attigit. & dicitur redacta, quæ potuit exigi, ut hic, quod est
notandum. Nam etiam tunc puto, q̃ ad vsuras teneatur, & ista
est mens uersiculi redactæ. quod est uerum, si nõ obtulit cessio-
nẽ. aliàs ex illo solo liberatur: si tempore uenditionis esset bo-
næfidei. Quædam est pecunia redacta ex fructibus hæreditariis,
& de hac dic, ut infra eo. l. hæres furiosi. §. fi. Paulus.

1 *Controuersia bonæfidei possessorem an in mala fide constituat, & quatenus.*
2 *Venditor rei hæreditariæ ad quid conueniri possit, ad pretium ne, an verò ad rem ipsam.*
3 *Hæreditatis petitionem bonæfidei esse, rei vend. stricti iuris.*

§. Quod si post peti. Si malæfidei possessor res
hæreditarias vendidit post
motam controuersiam, potest ad ipsas res cõueniri, etiam si res
illæ erant tempore perituræ, potest tamen petitor exigere pre-
tium cum usuris si uult, hoc dicit s̃m unum intellectum. Si aũt
venderet ante motam controuersiam, tunc si res erant steriles,
uel tempore perituræ, non potest conueniri ad res, sed ad pretiũ,
ut supra l. proxi. circa finem, ibi sed Imperator &c. idẽ esset post
1 motam controuersiam, si possessor erat bonæfidei, quia † cõtro-
uersia non facit eum malæfidei, quo ad hoc, cum de necessitate
uendat. ut ȷ̃. e. l. nisi. § 1. & ita tenet glo. mag. hic. in fi. quam no. Et
aduerte pro ipsius declaratione, quia format §. contraria. Prima
duo de l. in æstimationibus. & de l. Item si uerberantem. tendũt
ad illud, quod hic dicitur de usuris. nam uidetur, quod non ue-
niant, ut dictis iuribus. Tertium contrarium quod incipit ibi,
sed non ur̃. Quòd hic §. tendit ad illũ quod hic dr̃ posse peti pre-
tium. Nam uidetur, quòd non, sed ipsæ res debeant peti. Quartũ
contrariũ incipit ibi, quare enim. Et quintum quod incipit ibi,
circa fi. sed & si res. & quod duo tẽdunt ecõtra ad id quod hic dr̃
esse in electione actoris petere pretium, & sic si non uult põt res
petere. certè immo uidetur, q̃ non, sed pretium tantum. quod
est contra ad præcedens contrarium. Distingue igitur pro de-
2 claratione gl. ũ † quæritur, si possessor qui uendidit debeat con-
ueniri ad pretium, uel ad res. Item si conuenitur ad pretium, an
ueniat. pretium uerum, uel perceptum: item an ueniãt usuræ,
uel non. Dic q̃ aut uendidit ex necessitate: uel ex uoluntate. si
quidem ex uoluntate, tunc aut erat malæfidei uerè, uel fictè post
motam controuersiam, & tunc quatuor sunt cõtra eum. primo
quia potest conueniri ad ipsas res uenditas. quæ si extant, & nõ
restituantur, iuratur in litem, ut infra ea. l. § fin. & In primo dicto
huius §. & uersi. l. proxi. §. similique modo. Secũdo quia si actor
uult, potest petere pretium perceptum, si plus uendidit, q̃ ualet.
Nam etiam bonæfidei possessor potest ad hoc conueniri, ut infra
eod. l. utrum. ergo, & malæfidei, ne sit melioris conditionis, &
hoc tenet hic gl. & infra ea. l. §. fi. & est casus infra eod. l. si rem, &
pretium l. si a non domino. §. si dolo. secundum intellectum gl.
Tertium est, quod est contra eum, quia si minus uendidit, q̃ ua-
leret, si actor uult pretium, tenetur ad pretium uerum, ut d. §. fi.
infra ead. l. Quartum est, quia tenetur ad usuras pretij, ut supra l.
proxi. §. pen. uersi. ut sit in arbitrio. & quod ibi dicitur, post mo
tam controuersiam, intelligitur hoc ipso mota, quod est malæfi-
dei, ut in ead. l. §. petitam. Si uerò sit bonæfidei, & uendidit ante
motam controuersiam, tunc non tenetur, nisi ad pretium per-
ceptum, & si est consumptum, quatenus est locupletior. §. idem
placere. & §. eos. mota uero controuersia propter factam uendi-
tionem tenetur etiam ad usuras pretij, ut §. petitam. Secundo
casu quando uendit ex necessitate, tũc distingue tres casus. Aut
fuit necessitas ex parte personæ, aut ex parte hæreditatis, aut ex
parte rei uenditæ tantum. Primo casu tria sunt pro uẽdente pri-
mum, quia etiam si uendidit post motam cõtrouersiam, non po
test conueniri ad res, sed ad pretium. Secundum, quia non con-
uenitur, nisi ad pretium perceptum: etiam si plus ualebat, ideo
quia non potuit plus uendere. Tertium est, quia non tenetur ad
usuras illius pretij, hoc etiã probatur in l. in æstimationibus. in
fi. infra e. Et hæc sunt uera, si uendens erat bonæfidei, uerè, nam
per motionem controuersiæ quo ad hoc, efficitur malæfidei, ut
ibi probatur, quod est notandum. Si esset malæfidei uerè, tũc in
nullo istorum excusatur, quia talis necessitas, non uidetur neces-
sitas. cum sciat onus sibi iunctum non ualere. unde tunc dic idẽ
per oĩa, quod dixi s̃. in malæfidei possessore, nisi alia necessitas.
de qua statim dicam. Interdum uẽdit ex necessitate hæreditatis,
ut propter æs alienum, & tunc excusatur in duobus tantum, pri
mo quia non conuenitur ad res: sed ad pretium. secundo, quia
non tenet̃ ad usuras ipsius pretij, ut patet supra. proxi. §. similiq;
modo. in fi. ibi non amplius &c. In tertio uero non excusatur. i.
in quantitate pretij, quia si uendidit minus quam ualebat, tene-
tur ad uerum pretium, ut ibi no. glo. expressè. Nam talis neces-
sitas non cogebat eum ad uendendum minus quàm ualebat, li-
cèt cogeret ad uendendum. Tertio casu, quando uendit ex ne-
cessi-

cessitate rei venditæ, vt quia erat tempore peritura, tunc aut vē
didit ante motam controuersiam & excusatur in vno tm̃, s. quia
non tenetur ad res, sed pretium, vt s̃. l. proxi. §. pen. ibi, sed Impera
torem &c. Secundo in alijs duobus non. Nam tenetur ad verum
pretium, si minus vendidit, q̃ valet, vt ibi probatur in ver. vt sibi.
inquantum refertur ad proxi. præceden. vt ibi dixi. Si vero ven-
didit post motam controuersiam: & tunc, aut erat malæfidei ve-
re, & tunc in illo excusatur. nam potest conueniri ad res, item ad
precium, & vsuras, si petitor vult, & iste est casus hic. Si verò
non erat verè malæfidei: tunc adhuc excusatur in vno, quia non
tenetur ad res, sed ad precium: sed in alijs duob. non, ut hic tenet
a gl. circa fi. per l. nisi §. 1. j. eo. quod no. hæc † vera in petitione hær.
quæ est bonæfidei: vt C. eo. l. fi. in fi. Et sic veniũt vsuræ ex mora:
vt l. quia tantundem de neg. gest. secus in rei uend. quæ est stricti
iuris, vnde non veniunt vsuræ pretij, vt l. item si verberatum. §. 1.
de rei vend. & C. de cond. ind. l. 1. & ibi notatur.

§. Ait senatus. Hic incipit exponere secundam partē senatusc. quæ ponit in §. idem placere. vsq. ad hũc §. Et durant expositiones usque ad l. sed & si. l. §. 1. &
h. d. Bonæfidei possessor tenetur ad pretium redactum de rebus
hæreditarijs, si iam exegit. vel ad cedendum actiones si nondum
exegit, & ex iusta cã restitutur, & si nihil penes eum remansit, non
tenetur. nec etiam tenetur ad restituendum indebitum, quod
exegit. nec quod soluit imputare potest. Item si rem quam vendi
dit redimit restituto pretio non tenetur, nisi ad ipsam rem, præ-
stita tamen sibi cautione de indemnitate, si propter redemptio-
nem obligauit. h. d. vsq. ad §. restituere.

5 *Deperdita quæ dicantur, & quæ diminuta.*
a *Iurari in litem ob dolum præteritum non solet.*

§. Restituere autem. Bonæfidei possessor tenetur restituere pretium, etiam
si res venditæ, sint deperditæ, vel diminutæ, malæfidei uerò, si res
extent, tenetur ad ipsas res, quæ si non restituantur, iuratur in li
tem ↄ̃ eum, etiam si visus fuerit redimere, & non potuerit. si ve-
ro sint deperditæ, vel diminutæ. tenetur ad uerum pretium. Et
t † deperditæ dicuntur quæ naturaliter perierunt: diminutæ uerò
a quæ perierunt ciuiliter. h. d. vsq. ad l. si rem. † No. q̃ pro dolo prę-
terito non iuratur in litem, sed propter dolum præsentem tan-
tum. Pau. de Cast.

L E X XXV.

t *Possessor malæfidei quando est, quod actori remedium detur.*
a *Petere non debet quis id, cuius contrarium non esset postulaturus. Et bonæfi-
dei poss. ut in damno esse, ita nec in lucro debet.*
3 *Pretium loco rei in uniuersalibus succedere.*
4 *Possidens pro hærede, aut pro possessore pro re, quam a se uenditam redemit,
qua actione conuenitur.*
5 *Possidens pro hærede, vel possessore litem sibi moueri dubitans in hæredi. peti
tione, si ab aliquo titulum acquirat ad petitionem hæreditat. excludendam,
num talis titulus ei patrocinetur.*

SI & rem & pretium. Bonæfide possessor tenetur ad restituēdam
rem quam habet. & si quid eius occasione accesserit. h. Secũ
dum Bar. diuiditur in tres partes. Primo formatur quęstio.
Secundo, arguitur ad partes. Tertio quæstio soluitur. Secunda
ibi, in prędone. Tertia in fin. ibi, oportet igitur. Item diuiditur in
tres, nam in primo arguitur pro actore, q̃ possit petere pretium.
secundo pro possessore, q̃ liberetur præstando rem. tertia ibi, an
vero Item hæc tertia in duas. Nam primo alle. ratio. secundo ra-
tiones probat per orationem domini Adriani, secunda ibi, nam
& rationem. Et est pulchra l. & no. & semper alleg. No. † in versi.
prædone, q̃ quando possessor est malęfidei, datur actori electio,
an petat rem, vel pretium. & sic est hic casus de eo, quod dicit gl.
a mag. in l. possessor. §. 1. s̃. eo. Item † no. q̃ non debet quis petere id,
cuius contrarium non esset postulaturus, de quo dic, ut in gloss.
Item no. q̃ sicut bonæfidei possessor non debet esse in damno,
vt s̃. eo. l. q̃ si possessor. ita nec in lucro, ut hic, & j. l. prox. & l. sed
3 & si. l. §. consuluit. Item † no. in uniuersalibus q̃ p̃tium succedere
dēt loco rei, de quo dic, ut plenè no. per Bar. in l. Imperator. §. fin.
de leg. 2. idem vr̃ in dote, & peculio, & alijs uniuersitatib. iuribus
ar. s̃. eo. l. Item ueniunt. §. non solum. in particularibus aũt dic, q̃
aut non habent certam quantitatem, vel ueram, ut patet in obli
gationibus facti, quod sem est incertum, & tunc idem, vt l. stipu
lationes non diuiduntur. §. Celsus. de ver. ob. Et in actione quod
met. cau. ut s̃. quod met. causa. l. si ipsa res. & l. uideamus. aut hñt
certam quantitatem, uel naturam: & tunc aut loquimur in bo-
næfidei: & idem, ut insti. de ac. §. actionum. & j. de act. emp. l. 1. in
prin. Aut in stricti iuris, & tunc, aut loquimur quo ad petitionē,
& nũquam succedit. non enĩ pōt peti pretium rei promissæ, sed
ipsa res, & si perēpta sit, ut j. de ver. ob. l. si seruũ. §. effectus. & §.
nouari. aut loquimur quo ad præstationem: & tunc si res nō p̃t
p̃stari, succedit æstimatio loco rei per officium iud. ut j. de ↄ̃fet. l.
4 Iul. & de lega. 3. l. non dubium. §. fin. Vltimo † no. q̃ ille, q̃ semel
possedit pro hęrede, uel pro possessore, si rem quam vendidit, re-
demit, conuenitur a. . . lam pet. hęr. licet habeat in ea titulum,
& gl. 1. assignat duas rationes primo, quia titulus habetur p̃ non
titulo, q̃ iõ non est bona. Nam tunc hr̃ p̃ non titulo, qñ est nul-
lus: vt l. nec vnã. §. omnib. s̃. eo. uel qñ hr̃ in uniuersitate, sed neu
trum istorum fuit hic. Scdo assignat gl. rõnem: quia licet hr̃ et ti
tulum, tñ adhuc possidet p̃ hr̃de. q̃ iõ non placet Bar. quia non
dēt esse deterioris ↄ̃dõnis, qui possidet ex plurib. causis, q̃ q̃ possi
det ex vna. & ita ēt no. ipse. C. eo. l. fi. Ideo dic, q̃ hic habuit titulũ
ab eo, qui habuerat ab ipso. vñ ex quo redemit, perinde est, ac si
nunquam vendidisset: q̃a redit in pristinam cãm arg. s̃. e. l. si pos-
sessor. §. sed & si res. & s̃. de pac. l. ab emptione. & j. deposit. l. 1. §.
5 si rem depositam. † Ex † q̃b. determinat Odo. f. q̃ si ille q̃ possidet
p̃ hr̃de, uel p̃ possessore, dubitans sibi moueri litem in petitione
hrditatis, acquirat ab aliquo titulum in ipsa re, ut excludat hanc
actionem, q̃ talis titulus sibi non patrocinatur. Nam postq̃ fuit
semel fundata hæc actio ↄ̃ eum: per superuenientiam tituli non
tollitur, sicut hic ↄ̃ istum, ↄ̃ quem fuit semel fundata ad pretiũ.
nam non tollit per titulum superuenientem in re. sed certè non
bñ facit hæc l. Pone. n. q̃ non esset fundata ad pretium, quia non
uendidit, sed donauit, & postea fuit sibi redonata. nam tenet, li-
cet hēat titulum, & tñ cessat eius rõ. præterea hic loquit, qñ ha-
buit titulum ab illo, qui habuerat ab eo: sed ipse loquit, qñ acq-
rit titulum ab alio. Vnde vr̃. q̃ debeat p̃desse ad excludendã hãc
actionem, sicut in eo qui possidet sine titulo, ↄ̃ quem pōt inuen
tari publiciana. Nam si acquirit ab alio titulum, publicianam ex
cludit. vt j. de publ. l. siue autem. §. fi. & no. gl. or. C. man. l. p̃ diuer-
sas. hanc q̃ posuit. Cyn. C. eo. l. fi. in additionib. quæ postea fuit di-
sputata Bononiæ. & Bar. aliter dicit in d. l. fi. licet de hac l. & de di
cto Odof. nullam faciat mentionem. & dic, ut ibi per eos. Paul.

L E X XXIIII.

t *Pręcedentia ambigua per sequentia declarari.*
a *Sed particula quam naturam habeat.*

VTrum autem. Bonæfidei possessor nō tenet ad pretium, nisi quatenus fa
ctus est locupletior. & pœnam quam exegit concer-
nentem rem hæreditariam restituit. sed concernentē
eius personam non, sed lucratur eam. h. d. vsq. ad l. sed & si. l. §. 1.
5 Et no. in hac l. utrum. ibi, & puto sequentem clam, & c. q̃ † p̃cedē
tia ambigua per sequentia declarantur. Et ad hoc alleg. facit l. si
seruus plurium. §. fi. j. de leg. 1. & de leg. 3. l. q̃situm. circa prin. &
2 l. uxore. in prin. Item † no. in l. sed & si l. in prin. iũcta gl. q̃ dictio,
sed, quando subijcitur copula, aduersatur ad fcm̃, non ad ius: si
non subijciatur copula, aduersatur ad ius, & ad fcm̃. In gl. in l. at
tibi. quæ vr̃ recedere a primo exemplo. sed dic, q̃ & primum, &
fm̃ exempla sunt bona. quia omnia, quæ habet possessor propter
iniuriam personalem, siue pœna sit legalis, siue conuentionalis,
non tenetur restituere. Nec ob. cõtrarium l. q̃ si in diem. & alia
in gl. alle. quia loquitur in pœna, uel lucro, quæ exiguntur ratio
ne personæ tantum. Pau. de Cast.

L E X XLVIII.

t *Pretium in uniuersalib. & si loco rei succedat, non tamen res empta pretij lo-
co succedit.*
a *Transitus facilior in his quæ symbolum habent. Et pretium facilius loco rei
succedere, quàm contra. nu. seq.*
4 *Representari quàm representare honorabilius esse.*
5 *Res empta de pecunia hæreditaria ab hærede in subsidium peti posse.*

L. Sed & si lege.

§. Item si rem. Res empta p̃ bonæfidei possessorem de p̃tio rerũ hrditariarũ, nō venit in hac
actione, sed uenit ipsum, quatenus ex emptione factus est locu-
3 pletior. h. d. Not. ergo ex primo dicto, q̃ † licet in vlib. p̃tium suc
cedat loco rei: tñ res empta de pretio non succedit loco pretii. in
ↄ̃trium facit, quod no. glo. s̃. l. px. ubi dicit pœnam, quæ succedit
loco pretii uenire in hac actione, sicut ipsum pretium. Solu. ibi
pœna, & pretium erant eiusdem qualitatis, & naturæ: quia vtrũ-
que consistebat in quantitate: & ideo unum succedit loco alte-
2 rius: quia † in hñtib. symbolum facilior est transitus, ut l. sed cum
patrono. in prin. de bo. pos. sed hic res erat alterius nãæ, q̃ pretiũ,
& iõ non succedit loco pretii. Dices ergo, nec pretium debet suc
cedere loco rei. quod est contra l. si rem & pretium. Sol. facilius
3 † pretium succedit loco rei, q̃ econtra. vt hic probatur. ratio di-
uersitatis: quia pecunia facta est propter res, nec econtra: quia
fuerunt res anteq̃ pecunia, quæ pp̃ difficilem permutationē re-
rum adinuenta est, ut patet in l. 1. j. de contrahen. emp. res ergo
censet principale: sed pecunia accessorium deseruiens: conuenie
tius est ergo, q̃ accessorium representet principale, quã eↄ̃, quia
4 honorabilius est representari, quàm representare. Item suppon.
ut glo.

in gl. de l. item veniunt. circa prin. ꝭ. eo. & de l. Imperator. de leg. 2. vbi res empta de pecunia hæreditaria efficit hæreditaria. Sol. ſm gl. ibi nomine hæreditario fuit empta, hic proprio. ſecus ergo ſi hæreditario ſm gl. Bar. aliter dicit in d. l. Imperator. vbi plenè vide per eum. & adde l. Titium. & Mæuium. §. altero. de adminiſt. tut.

1 † Item dico tibi, quod ſi poſſeſſor iſte non poſſet pecuniam ſoluere, quia nihil remanſit ſibi, niſi res illa empta, quod in ſubſidium res illa efficitur hæreditaria, & poteſt peti hac actione, ſicut in ſingularibus iudicijs rem emptam de pecunia mea poſſum per vtilem rei vendicatio. in rem petere in defectum pecuniæ. ar. ꝭ. de don. inter virum & vxo. l. vxor marito. quæ licet loquatur in muliere, tamen idem eſt in alijs, vt no. gl. ord. in l. Proculus. in fin. vltimæ gl. ꝭ. de iure dot. & nota per Docto. C. de rei vend. l. mater. tenementi. In glo. fin. ad l. ſi ipſa. ſ. quod meius. Solutio hic actor certat de lucro, poſſeſſor de damno, ibi cō. & dic vt ibi per Doctor. an ſufficiat quem ſemel eſſe factum locupletiorem, licet poſtea deſierit.

1 *Ius in hæreditate habens quod ſcit reuocabile, malæfidei poſſeſſor habetur, ut ſi nullum ius haberet.*
2 *Coniuncta perſona pro alia agere poteſt, etiam in re in qua ille fidem feſellit.*

§. Quod autem ait.

Hic incipit exponere tertiam partem ſenatuſcō. de malæfidei poſſeſſore, qui deſinit poſſidere, quæ ponitur in verſi. item eos. in l. item ve. § prædic. & durat vſq. ad §. cōſuluit. & h. d. malæfidei poſſeſſor qui dolo deſijt poſſidere, etiā lite cōteſtata tenetur, ac ſi poſſideret. item tenetur de culpa commiſſa in non exigendo a ſe, vel ab alijs. Item tunc dr̃ malæfidei poſſeſſor, qñ ſcienter inuaſit hæreditatem, & ſine cauſa, qui tenetur etiam de fructib. perceptis, & percipiendis. h. d. vſq. ad §. de eo. No. primam & ſecundam

1 ſol. glo. Ex quibus habes duo, primo, quod † habens ius in hæreditate ſciens illud eſſe reuocabile, eſt malæfidei poſſeſſor, ſicut ſi nullū ius haberet, vt probatur in l. j. C. de his quib. vt indig. Item, quod tale ius poteſt in iudicium deducere, licet ſit reuocabile, quia quouſque reuocetur habetur pro perpetuo, quod no. facit ꝭ. de in diē addic. l. j. §. ſed & Marcellus. quod facit ad illa quæ no. Bart. in l.

2 Iul. vetum debitorem. circa fi. de cond. indeb. Item † no. in 3. ſolu. gl. ibi, vel dic, quod coniuncta perſona poteſt agere pro coniuncta, etiam in re, in qua ſibi fallit fidem. Nam hic mala fide occupauerat hæreditatem, & tamen dicit gl. quod ſi erat coniuncta perſona, quod pōt agere, quod no. Item not. in quarta ſolu. ibi, vel dicas, quod procurator poteſt agere pro domino, licet interuertat mandatum: nam hic mandatum fuerat, quod moueret actiones hæreditarias, ipſe verò contra uoluntatem domini hæreditatem occupauit, & tamen ſm glo. adhuc durat ſibi poteſtas agendi, quod eſt ſingulare, & hoc verum, quia tractatur de incommodo ſuo, & de commodo dñi, quia tenetur domino ſi non egit, ſed ſi tractaret de commodo ſuo tantum, tunc ex illo mandato quia mala fide vſus eſt, rem non poſſet inuadere, vt ſ. eod. l. nec vllam. §. ſi quis abſentis. in fi.

1 *Hæreditatis petitio quando contra titulo poſſidentem datur, in quo cum rei uendicatione conſentiat.*

§. De eo autem.

Paria ſunt poſſeſſorem a prin. fuiſſe malæfidei, vel effici ex poſt facto. h. d. quod limitatur tribus modis ſecundum gl. Primo, quia hoc verum quantum ad fructus, & acceſſiones perceptas poſt malā fidem ſuperuenientem, ut ad illas teneatur, ſecus de interitu rei a quo excuſatur propter præcedentem bonam fidem, ut ꝭ. eodē l. illud. Tu dic, quod aut ſuperuenit mala fides uera, & tenetur etiā de interitu, quia fuit in culpa non reſtituendo. Aut mala fides ficta, & tūc non tenetur de interitu poſt litem conteſ. uel motam controuerſiam, quia non fuit in culpa non reſtituendo, non enī ſtatim debebat ius ſuum indefenſum dimittere, ita loquitur l. illud. ſed ad fructus bene tenetur, quia illos debebat conſeruare, uel rem diligenter colere, poſtquam mota erat lis. poterat enī illud facere, ſed morti non poterat prouidere. Secundo limitatur quia hoc eſt verum in petitione hæreditatis, quæ contra poſſidētem ſine titulo. ſed in rei uendicatione, quæ non datur contra titulo poſſidentem, licet ſuperueniat malafides uera, vel præſumpta, tñ adhuc facit fructus ſuos, licet teneatur reſtituere, ut ſ. de vſut. l. qui ſit. §. fi. & l. bonæfidei. §. j. ꝭ. de ac. re. do. ſecus in petitione hæreditatis, quia nō facit ſuos poſt ſuperuenientem malam fidem, & hoc operatur titulus in rei uendicatione ſm glo. hic, q̄ ſingulariter nota: quia non eſt alibi melior. limitantur enī multa iura, quæ vñr ponere drīam inter peti. hære. & rei uendicationem. Nam omnia debent intelligi, qñ rei uendicatio dat̄ ꝯ poſſidentem cum ti. alias non eſſet drīa, quam gl. multum eleganter no. Gui de Cug. C. de rei uēd. l. j. & uide quod ibi nota. per Pet. & Cy. & adde quod dicam in §. ſi añ litem. ꝭ. ea. l. Tertio limitat̄: quia quod hic dr̃, eſt verum in his, quę habent cām poſt malam fidem ſuperuenientem, ut ſunt fructus. Quantum verò ad illa, q̄ habēt cauſam ante malam fidem ſuperuenientem, tunc mala fides ſuperueniens non immutat, ita intellige l. clam poſſidere. in prin. de acq. poſ. & l. j. de uſu. transfor. quas gl. ultram. ſignant pro ꝯ, &

1 non ſoluunt. Item aduerte, † quia per hanc gl. puto, quod qñ petitio hæreditatis datur ꝯ titulo poſſidentem, quod eſt in aliquib. caſibus, vt ſ. eo. l. nec ullam. §. quod ſi quis. cum ſequentib. tunc idem ſit quod in rei uendicatione, ſ. quod faciat fructus ſuos, licet ſuperueniat mala fides, & iſta eſt quarta limitatio. Nā ſicut uidemus in præſcriptione, quia tunc tollitur ſpacio x. vel xx. anno. licet alias duret xxx. nam ex quo excedit terminos ſuos, exceditur a non ſuis terminis, ut no. in d. l. nec ullam. §. idem erit dicendum. In gl. quæ inc. ſ. utilem, & in l. hæreditatem. C. in quib. cau. ceſſat long. temp. præſc. & idem poteſt dici de alijs effectib. quos dicam in §. ſi ante litem. Et iſta ſunt multum ſingularia, & poſſent tibi facere maximum honorem.

1 *Iuris error, item & iuſta cauſa quem a dolo excuſat.*
2 *Poſſeſſor bonæfidei, & malæfidei, num medium recipiant.*

§. Scire autem.

Ille dr̃ malæfidei, q ſcit ius, & errat in facto, ſecus ſi errat ēt in iure, quia nō diceēt malęfidei. h. d. uel ſic, error iuris excuſat quem a dolo, & ma

1 læfide. ad hoc alle. Bar. No. † ergo, quod iuris error, item iuſta cā excuſat quem a dolo. facit l. j. ꝭ. de abige. & quod no. in l. j. in fin. mag. gl. ſ. ſi quis ius dicen. non obtem. & ꝭ. de diſtrac. pig. l. j. & de exc.

2 rut. l. qui teſtamento. No. † hic. quod eſt dare medium inter bonæfidei poſſeſſorem, & malæfidei. ita vult gl. in pen. ſol. ſimilis glo. eſt in l. 3. §. genera. de acq. poſſ. Opp. de l. ſi fur. §. j. & l. nonnunquam in prin. de vſucap.

1 *Prędones fructus ſuos non faciunt.*
2 *Controuerſiæ motione, uel litis conteſtatione, num quis malæfidei efficiatur.*
3 *Scire cœpiſſe, uel ſcire poſſe paria eſſe.*

§. Si ante litem.

Malæfidei poſſeſſor, qui dolo deſijt poſſidere, ēt ante litem conteſt. vel motam controuerſiam, tenetur ac ſi poſſideret. poſt litem verò conteſt. vel controuerſiam motam ēt ſi eſſet poſſeſſor bonæfidei tenet̄, quia per hoc efficit̄ malęfidei, iuris præſumptione. h. d. vſq.

1 ad §. proinde inquit. In tex. quaſi prædones. no. quia † non faciūt fructus ſuos. No. tria. Primo, quod in hac actione idem operatur motio controuerſiæ, quod litis conteſt. quæ autem ſit differentia inter iſta, habui ſ. eo. l. diuus in prin. ſed in rei uend. dicit gl. j. quod aliquando ſufficit motio controuerſiæ, ſed requiritur conteſta. ut C. de rei vend. l. certum aliquando ſufficit, ut eo. tit. l. ſi fundum. Dic quod l. certum. & l. ſi fundum. loquuntur quando controuerſia uel denūtiatio eſt facta a prin. antequā inciperet poſſidere. nam tunc ſufficit, & facit eum cenſeri malæfidei, quandocunq. poſtea incipiat poſſidere. ut ibi no. in l. ait prætor. §. ſi quis particeps. ꝭ. quæ in fraudem cred. Si verò non fuit à prin. facta, tunc nō ſufficit ex poſt facto fieri, ut conſtituat eum in malafide, ſed requirit̄ conteſ. ut l. certum. Sed Doct. ibi vñr dicere. quod ſufficiat etiam ex poſt facto per iſtum tex. quia eſt eadem ratio. Tu dic, quod poſſeſſor habebat titulum, & nō ſufficit controuerſia, uel denunciatio ſuperueniens, ſed requiritur conte. & ita intelligo gl. aut non habebat titulum, & tunc ſufficiat, ſicut in hac actione. & ita intelligo opi. Doct. per gl. quæ eſt in §. de e. ſ. ea. l. ſi vero petitio hæreditatis datetur contra titulo poſſidentem, etiam tunc fortè non ſufficeret motio controuerſiæ, per ea quæ ibi dixi. Secundo no.

2 † quod per motionem controuerſiæ, uel litem conteſt. efficitur quis malęfidei poſſeſſor. Mat. dicebat, quod hoc erat uerum, ſi incipiebat habere ueram ſciētiam rei alienæ. alias ſecus. Sed gl. dicit, quod hoc ipſo præſumitur, quia per hoc inducitur malafides præſumpta, & hoc probatur hic, ibi, cœpit eam ſcire &c. nam ponit hoc pro

3 conſtanti, quod † cœpit ſcire, uel ſcire poſſe, quod idē eſt, ut ꝭ. ſi cert. peta. l. quod te. Tertio nota, quod poſt motam controuerſiam dicitur præde. ex quo ſequit̄, quod non faciat fructus ſuos. Sed in rei vendicatione, dic ut dixi in §. de eo. & idem de interitu. Et de uſucapione, de quibus gl. hic tangit.

1 *Deſinere dicitur, qui nunquam incœperit.*
2 *Agi poſſe aduerſus poſſidere deſinentem, etiam ſi res extent, ſi modo is pretium res uendita eſt conſecutus, ſiue bonæfidei, ſiue malæ fuerit.*
3 *Poſſeſſio ſi per plures manus tranſierit, an omnes teneantur.*

§. Perinde.

Deſinere poſſidere dicitur non ſolum, qui perdidit, quod habebat, ſed quia non quæſiuit, quod poterat. & talis tenetur, acſi poſſideret, ſiue res extent, ſiue non. Et ſi per multas manus tranſiuit poſſeſſio, omnes qui

1 dolo deſierunt poſſidere tenetur. h. d. Not. ergo. Primo. † quod dicitur deſinere, qui nunquam incipit, & hoc eſt in odium malæfidei poſſeſſuris. alias ſecus, ut ꝭ. de condi. & demon. l. Titio uſuſ-

2 fructus. Secundo † nota, quod etiam ſi res extant, poteſt agi contra deſinentem poſſidere. & hoc in petitione hæreditatis. ſiue ille q deſijt fuerit malæfidei, ſiue bonæfidei & conſecutus eſt pretium etiam ſi rem iure proprio vendidit, ut ſupra eod. l. item veniunt

§. idem

§.Idem placere. sed in rei vendicatione, si vendidit nomine proprio,& res extant: non agitur cōtra vendentem ad pretium, sed contra possessorem: secus si non extarent, vt C.de rei vend.l.ma
3 ter.& dic plenè vt ibi. Vltimo no. † φ licèt p multas manus possessio transierit, omnes tenentur. quod videtur contra determinationem glo.& Doc. & d.l.mater. quæ dicunt, φ non tenetur, nisi primus. nec alij. istum tex. Sed dic, φ ipsi loquūtur, qñ omnes fuerunt bonæfidei possessores, hic autem fuerunt malæfidei. vel dic, φ omnes hic habuerunt causam lucratiuam, ibi uerò omnes excepto primo habuerunt causam onerosam. vnde cum illi sint bonæfidei, nec sint locupletiores, non habent recursus ad eos, secus quando omnes habent causam lucratiuam, vt ibi etiā nota. dic tamen, φ vno soluēte, alij liberātur arg. ̅J. de his qui deie. vel effu.l.perceptione.& l.& quidem. possessor tamen rei non liberatur. vt ̅s.eo.l.nec vllam.§.si quis dolo. Paulus de Castro.

§.Vtrumuis. Etiam ille, qui dolo fecit, quominus perceperit fructus, tenetur, ac si percepisset. & aduersus dolo desinētem possidere iuratur in litem, ac si possedisset.h.d.hoc vltimū dictum intellige, si res extabat. aliàs non, supra.e.l.si possessor.§.fin.

1 *Obligatio ad antidora an efficax sit ad persequendum. Et quid de eo quod soluitur occasione huius obligationis.*
2 *Locupletior qualiter quis dicatur.*

§.Consuluit. Hic incipit exponere quartam partem senatuscon.de bonæfidei poss. qui pretium, vel res hæreditarias consumpsit quæ ponitur in l.Item veniunt.§.pridie.versic. eos autem. & durat vsque ad l.siue bonæfidei.§.primo.& hoc dicit bonæfidei possessor non tenē, nisi quatenus est locupletior. & ideo si res hæreditarias consumpsit, vel donauit, nō tenetur, nec dicitur locupletior, licèt habeat donatarium, obligatum ad antidora, nisi quatenus ratione talis obli-
1 gationis percepisset.h.d.vsque ad §.si quis. Et † nota hic, de obligatione ad antidora, quæ est donatio inefficax, & consistit in veris, & puris naturalibus motib. circunscriptus omni vinculo ciuili. de qua dic, vt nota.in l.si non sortem. §.libertus: de cōdi.inde. & de iust. & iu.l.ex hoc iure.& de fideiuss. l.si testō. §. primo.& p Ioan.Fab.Inst.de leg.§.primo. Item nota, φ illud, quod soluitur ratione talis obligationis, dicitur donatio, alias non diceretur quis fieri ex ea locupletior. non tamen est omnino pura, sed assumit nomen cuiusdam permutationis, vt hic, vel remunerationis vt infra mandati.l.si vero nō remunerandi. Et iō non requi-
2 ritur insinuatio, vt ̅J.de dona.l.Aquilius regulus. Vltimo † qualiter quis dicatur fieri locupletior, vide l.vxor marito.̅J.de don. inter vir.& vxor.quæ est ad hoc singularis, & magistra. Paulus.

1 *Consumere de rebus hæred. & de suo, hæreditatis contemplatione paria non esse. Et hæreditatem diminutam non videri, & si per possessorem res obligatæ sint.*
2 *Obligatio principalis magis attendenda, quàm necessaria.*

§.Si quis res sua. Si possessor bonæfidei aliquid cōsumpsit de suo, nō de hæreditate, licèt contemplatione hæreditatis hoc fecerit, aliàs nō facturus, & licèt res hæreditarias obligauerit, non tamen dicitur de hæreditate consumpsisse. & ideo non pōt de ipsa deducere. hoc dicit.
1 & est bonus casus. Barto. No. † φ non sunt idem consumere de hæreditate, vel de suo. contemplatione hæreditatis. Item no. φ non videtur diminuta hæreditas, licèt res eius sint obligatæ per possessorem. & hoc est clarum hic: quia possessor non poterat obligare: cum ius non haberet: sed certe idem si haberet ius reuocabile, vt institutus in testamento inofficioso. iuxta notata. supra eo.l.quod autem.in gl. Et facit iste tex.ad id quod no.glo. supra de iud.l.si fideicommissum.§.tractatum. in gl. qua incipit.
2 hoc casu. Item no. † φ magis attēditur obligatio personalis, quæ est principalis, q̄ obligatio pignorat. quæ est accessoria.

§.Adeo autem. Si bonæfidei possessor habet ius in parte hæreditatis, & in alia parte non: illud quod expendit: videtur in dubio expensum de vtraque portione. hoc dicit vsque ad §.quod autem.

§.Quod autem. De eo quod bonæfidei possessor de hæreditate consumpsit, hæreditati non imputatur, nisi illud quod expendisset, si se hæredē non existimasset. hoc dicit. facit l.sed si hæreditas.§.j.̅J.ad exhi.& facit ad q.de illo, qui temerariè fuit vocatus ad iudicium, ut non recuperet expensas, quas esset domi suæ facturus, & idem in testibus pro quo facit l.ex parte.in princ.infra famil.ercis. Paulus.

1 *Actionem, quæ non sit, èxtingui non posse, nec ei præiudicium parari.*
2 *Rei vendicatione ad pretium non agi, nisi domini nomine res vendita sit, vel ea non extante.*

3 *Dominus verus a vendicatione rei suæ quandoque excluditur, ut bonæfidei possessor in damno versetur. Et ideo æquius verum dominum lædi, quàm quòd quis damnum recipiat.*
4 *Venditor in se suscipere iudicium, quod mouetur contra emptorem, & ipsum à iudicio eximere, vel inuito actore potest, idque etiam si sua non interesse.*
5 *Pretium recipiens à rei vendic. excluditur.*

§.Item si res. Iste §. est difficilis, & glo. subtiliter intellexerunt. Pro cuius euidentia præmitte, φ interdum possessor hæreditatis vendit ipsam hæreditatem, vel partem eius: & tunc vtrum emptor possit conueniri petitione hæreditatis, vel debeat conueniri rei vend. habetur ̅s. eod. l.nec vllam.§.quod si quis. interdum vendit rem singularem: & tunc non potest emptor conueniri petitione hæreditatis: quia habet titulum. Sed vtrum possit conueniri rei vendicatione, hoc subtiliter expeditur hic. Item præmitte, φ iudicium interdum particulare mouetur contra petitorem, vel possessorem hęreditatis, tunc vtrum illi sit supersedendum, ne fiat præiudicium petitioni hæreditatis habetur ̅s.eo.l.si legatum.& l.si quis libertatem.in princ.& C. eo.l.fin. Interdum mouetur inter eosdemmet, inter quos est iudicium vniuersale, & tunc quid iuris sit habetur in l.si quis libertatem.§.nam cum quidam. interdum verò petitio hæreditatis mouetur contra tertium, & de hoc tangitur hic, & ̅J. eo.l si bonæfidei. & ibi dicam. Aduerte tamē, quia hic loquitur quando illud iudicium particulare non poterat moueri per possessorem hæreditatis, sed per petitorem tantum, si vero poterat moueri per vtrumque, tunc loquitur.l.bonæfidei. Et hoc dicit. qui emit rem hæreditariam a bonæfidei possessore, potest per verum hęredem conueniri rei vendicatione, nec potest opponere exceptionem, quòd non fiat præiudicium petitioni hæreditatis mouendæ super pretio, quia nulla potest super pretio moueri, cum veniat restituendum emptori in casu euictionis. Fallit in tribus casibus, in quibus conueniri non potest, primus est, si uenditor non sit factus locupletior ex pretio, & emptor habeat contra eum recursum de euictione secuta, ita quòd ista duo concurrant: nam tunc ne bonæfidei possessor remaneat in damno, inhibetur vendicatio. Secundus est, si venditor velit in se suscipere iudicium, ac si possideret. Tertius est, quando uerus hæres consecutus est pretium a uenditore, etiam si minus fuit, quàm res valeat, quia per hoc videtur approbare contractum, & transit dominium in emptorem, sicut si reciperet debitū, quod possessor hæreditatis a debitoribus, exegit. Nam si fuerit bonæfidei, siue malæfidei, cum videatur approbare quod fecit, liberatur debitor ipso iure. hoc dicit. usque ad l. si bonæfidei. §.j. iste est casus clarus. Et diuiditur in quatuor partes. primo ponitur thema, & quæstio usque ad uersicu. quod præiudicium. ibi secunda, in qua respondet cuidam tacitæ obiectioni, quæ posset fieri ad partem negatiuam, & ponit solum pro parte affirmatiua usque ad uersiculum, & puto, ibi, de tertia. in qua determinat pro parte affirmatiua, usque ad uersic. nisi. ibi, quarta. in qua ponuntur tres exceptiones usque ad finem. Aduerte ad Casum. An exceptione. f. illa ne per iudicium particulare rei uendicationis, fiat præiudicium petitioni hęreditatis mouendæ super pretio. uidebatur enim hanc exceptionem obstare, quia consequendo rem, extinguitur petitio hæreditatis competens ad pretium, ut patet supra eo.l.nec ullam.§.Item si quis dolo.& sic fit sibi præiudicium per hoc particulare: nō enim posset maius fieri, quam quod extinguatur, ergo uidetur in particulari super sedendum, ut supra eo.l.si quis libertatem, sed iuriscon. respondet, quòd immo nullum sit pręiudicium. nec est uerum, quod petitio hęreditatis ad pretium extinguatur. quia illud, quod non est, non potest extingui, nec sibi fieri pretium, sed ad pretium nulla competit petitio hęreditatis, etiam si factus esset uenditor locupletior, quod probatur, quia illud pretiū est restitutus emptori re euicta. ergo ipsum habere non uidetur. & sic ad ipsum non tenetur, ut supra eod.l.& si possessor.§.bonæfidei uersi. sed si uendiderit. cum ergo nulla sit hęreditatis petitio ad pretium, non potest dici, quòd rei uendicatio extinguatur, & fiat sibi præiudicium, nō ergo potest hęres hac exceptione repelli ab emptore, & ita determinat ibi in tribus casibus. Et aduerte, quia responsio iuriscon. continet fallaciam, nec est bona. non.n.sequitur uenditor est pretiū restituturus: ergo non pōt anteq̄ restituat petitio. hæreditatis conueniri. nam immo pōt, ut d.§.bonæfidei. & l.quod si in diē. §.sed si is. alia ergo erat ratio melior, φ non competeret ad pretium, ut in themate per §.consuluit.̅s.ead.l. & dicam in glo. Sed iurisc. ita respondet, φ etiam exceptio illa, quæ poterat opponi.f. φ non fiat pręiudicium, etiam erat calumniosa. non enim poterat opponi per emptionem, cum sua non interesset, sed tn̄ intererat ueri hęredis ne in pręiudicium eius tēdat, φ petitio hęreditatis ad pretium extinguatur, & sic non poterat per alium opponi, ut no. in l.si quis libertatem. in gl.mag.& hic in gl.mag. multo magis. ideo multo magis: quia in casibus pręcedentibus repellit̄ a uendicando, & tn̄ erat dn̄s, & tn̄ in casu isto recipiēdo pretium

desierat

deſierat eſſe dñs: quia approbauerat cōtractū, & ſic multo ma-
1 gis repellitur, & hoc vult dicere gloſſella parua. No.† ergo pri-
mo, q actio, quæ non eſt, nō poteſt extingui, nec ei præiudicium
fieri facit c. ad diſſoluendum. de deſpōſa. impub. & ſuper iſta par
te habemus hic primam glo. magnam, quæ primo ponit caſum.
Secundo quærit de duabus q. ſecunda incipit ibi, ſed melioris. Et
cum iſta gl. coniungunt aliæ duæ gloſſellæ, vna quæ incipit qua-
tuor, alia quæ incipit, ratio rationis. Quæro igitur omiſſa prima
parte gl. vtrum iſta rō iuriſconſulti, q ideo nō competit petitio
hæreditatis ad pretium, quia reſtiturus eſt ſit bona? gl. rñdet,
q nō, nā primo cōpetit antequam reſtituat, vt ſupra eod. l. q ſi in
diem. §. ſed & his & l. ſi poſſeſſor. §. bonæfidei. & ideo dicit glo. q
melior ratio eſt, quia non erat locupletior, vnde non tenebatur,
vt ſ. eod. l. vtrum. dicit tamen Iaco. Burri. q hoc eſt verum, q an-
tequam reſtituat: poteſt agi ad pretium, ſi non fuit actum ad rē.
ſi autem egiſſet ad rem, & fuiſſet eam conſecutus, non poſſet age
re ad pretium, vt ſupra eo. l. nec vllam. §. item ſi quis dolo. & hoc
fortè vult dicere iſta litera, & ſic poteſt eſſe bona ratio ſecūdum
eum. & Bart. Sed certè gl. melius dicit, quia litera volebat innue
re, q etiam antequam reſtitueret, non competeret ad pretium,
alias non veniſſet ad propoſitum ratio iuriſconſulti, immo ten-
deret ad contrarium, & ad fortificandum rationem, quæ in con-
trarium fiebat. nam ſi verè competebat, ergo abſorbebatur per
rei vendicationem, & ſic fiebat ſibi præiudiciū. patet ergo ex tex.
duas eſſe rationes, nō competebat petitio hæreditatis ad pretiū,
vna eſt bona, quia non eſt locupletior: alia eſt mala, quam iuriſ-
conſultus reddit hic in gl. quoniam vicō. ſunt & aliæ duæ ratio-
nes, quas ponit gloſſella, quæ incipit rō rationis, & alia quæ inci.
quatuor: prima eſt, quia res fuit vendita nomine vēdentis, & ex-
tabat; vnde non poterat vnus hæres petere pretium, quia cū nō
eſſet vendita nomine ſuo, non poterat ratificare contractū, nec
etiam ratificabat agendo ad rem, ergo nō poterat re extante pe-
tere pretium, hæc ratio fundatur in l. mater. C. de rei vendi. licet
2 gl. non alleget. Sed hæc ratio non placet: nam † ipſa procedit in
rei vēdicatione, in qua nō poteſt agi ad pretium, niſi ſit vendita
nomine domini. vel ſi nomine vendentis ſit vendita re non ex-
tante, & ipſo approbante contractū. Nam tūc in ſubſidium agit
negotiorum geſt. ad pretiū, vt ibi, ſed in hac actione venit ad pre-
tium, etiam ſi ſit vendita nomine vendentis, & etiam re extante.
Item etiam ſi non approbet contractum, ut patet ſupra eadem
l. §. ſiue autem ab alio. Eſt & alia ratio: quia nō poteſt cōſequi
rem & pretium, vult dicere, q ſi conſecutus eſt rem per rei vēdi-
cationē, nō pōt pretium petere, quod eſt uerum, quando conſe-
cutus eſt ab vno rem, ab alio vult pretium petere. Si autem pe-
nes eundem eſſet res & pretium poſſet vtrunque petere, vt ſupra
eod. l. ſi rem & pretium. Sed certè videtur vtroque caſu eadem
ratio, quia qui poſſidet pretium, non debet remanere in lucro,
licèt ab alio ſit conſecutus rem, ſicut non debet conſequi dānū.
ar. ſ. eo. l. utrum. in fi. & j. eo. l. poſt ſenatus. Dic ergo cum vnus
poſſidet rem, & alius pretium, aut agit primo ad rem, & tunc, ſi
quidem eſt habiturus regreſſum de euictione, ille qui rem reſti-
tuit, non poteſt per hæredem peti pretium, ne cogatur vtrique ſol-
uere, ut j. ſi quad. paup. feciſſe dica. l. quoties. § petere. aut non ha
biturus eſt, & tunc dico adhuc pretium peti poſſe, quaſi lucrum
ex hæreditate proueniens, vt d. l. vtrum. § fin. & d. l. poſt ſenatus.
nec ob. l. nec vllam. §. item ſi quis. ſ. eo. nā uerū eſt, q poſt conſe-
cutionē rei, non poteſt agi contra dolo deſinentem poſſidere ad
pœnam, vt ibi, ad lucrum ſic, ut in caſu noſtro, ut d. l. poſt ſenatus.
Si uerò ſit actum primo ad pretium, tunc non poteſt agi ad rem,
quia uī approbatus ɔ̄ctus, vt infra in verſic. ſi minori. nec ob. di-
ctus §. item ſi quis. vbi uidetur dici totum econtra: nam ibi de
pretio rei, in quo ſubeſt alia ratio, vt l. illici. infra de reb. eo. patet
ergo, q iſta ratio quarta nō eſt bona ad probandum, quod non
cōpeteret petitio hæreditatis ad pretiū, ſola ergo prima ratio bo
na eſt, quia non erat venditor factus locupletior. Secundo quę-
ritur in glo. vtrum iſta allegatio, ad q̄ iuriſconſultus reſpondet in
verſiculo: q præiudicium. de ſe eſſet bona. pone enim, q uēditor
ſit factus locupletior, & ſic competit petitio hæreditatis ad pre-
tiū. emptor autem ſit habiturus regreſſum de euictione, utrum
poſſit rei uendicatione conueniri, uidetur, q non, per illam ra-
tionem: quia fieret præiudicium petitioni hæreditatis ad pretiū
cōpetenti. Nam conſequendo rem extinguitur petitio pretij, &
ſic ceſſat reſponſio iuriſconſulti, quæ non procedit, niſi qn̄ non
cōpetit petitio ad pretiū, in caſu uero noſtro cōpetit, & per iu-
dicium particulare extinguitur. ergo non poteſt moueri parti-
culare: & hoc dixerunt quāplures fm glo. credentes illam alle-
gationem eſſe bonam, poſtq̄ iuriſconſultus ad eam reſpōdet. ſed
ipſa determinat ɔ̄trarium, & bene: nā iſte tex. uult, q tūc non poſſie
agi rei uendicatione, qn̄ uenditor remaneret in dāno, ſed in caſu
noſtro nō remaneret, niſi uēdita eſſet modico pretio, & ſic eſſet
habiturus regreſſum de euictione in pluri, q̄ ad uenditorē per-
uenerit, ſ. ad ueram æſtimationem fm glo. no. ut plenè no. ibi de
euict. l. pluam etiam tunc inhibetur venditio ſecundum glo. quæ

no. loquitur, nec valet illa ratio, q fiat præiudicium petitioni hæ
reditatis ad pretium, quia illud præiudiciū fit illi ſoli, qui agit ad
rem, ergo non poteſt poſſeſſor de illo opponere, quia ſua nō in-
intereſt. & per eandem rationem, nec vēditor cū ſua nō intereſt,
quia per tale iudicium liberatur a petitione pretij, quo ad ipſum
agen. Conſtat autem exceptionē illam nō poſſe opponi, niſi per
illū cuius intereſt. ut no. in l. ſi quis libertatē. in prin. in gloſſella
quæ incipit hanc dilationem. non ergo erat neceſſaria reſpōſio
iuriſconſulti, cū allegatio de ſe nihil ualeret, ſed eſſet ſophiſtica,
ſed etiam reſponſio cum ratione non multum valet. Sed quæro
ab extra. quando per talem rei uendicationem fieret in aliquo
præiudicium uenditori, puta, quia poſſidebat alias res hæredita-
rias, pro quib. poterat moueri petitio hæreditatis, unde ſi iſte ob-
tinet in rei uendicatione. erit aliqua præſumptio, q ſit hēs quod
tendit in præiudiciū poſſeſſoris. utrum poſſit poſſeſſor idemque
uēditor petere, q differatur illud iudiciū quouſque ſit cognitū
de hæreditate? glo. in fi. ibidem dicit, q pro aliis rebus, & etiam ſen
tit. q licet emptor non poſſet opponere: quia ſua non intereſt,
tū uenditor ſic, quod Bar. non tenet, ſed nihil ultra dicit. Guil. de
Cug. C. eo. l. fi. dicit, q poſſeſſor hæditatis, nō poteſt impedire pe-
titorem, ne moueat particularia iudicia contra alios, puta, debi-
tores hæreditarios, ſed ecōtra petitor bene poteſt impedire poſ-
ſeſſorem poſt lit. conteſt. per l. diuus. in fi. ſupra eo. quæ uerba fa-
ciunt pro Bar. ſed certè, quo ad hāc rationem, licet multa dicat,
non uideo fundamentum in dictis ſuis, quod multum ualeat.
immo uidetur contra l. ſi bonæfidei, inf. eod. quæ uidetur dicere
totum econtra, q petitor hæreditatis non poſſet mouere parti-
cularia iudicia, niſi in tribus caſibus. ſ. cum res eſt petitora, uel
cum poſſeſſor eſt malæfidei, uel cū eſt negligens: aliàs ſolus poſ-
ſeſſor admittitur, ut infra dicam. Sed quantū ad caſum noſtrum
teneo, q uenditor ratione aliarum rerum, quas poſſidet, nō poſ-
ſit impedire agen. rei uendicatione, licet ſibi fiat aliquale præiu-
dicium: rō, quia ipſe uenditor non admittitur ad recuperandum
illam rem: quia non poteſt uenire contra factum ſuum, ergo de-
bet concedi facultas petitori, ne pereat, ut d. l. ſi bonæfidei. Si aūt
ſit tale iudicium particulare, q poſſit per utrunque moueri, lo-
3 quitur l. illa. Expedita unica parte. Nota † ſecūdo, q uerus dñs
excluditur a uendicatione rei ſuæ, ne bonæfidei poſſeſſor rema-
neat in dāno, quod eſſet, ſi teneretur de euictione, & de pretio non
eſt factus locupletior. Et ſic eſt mirabile, q æquius eſt uerum do
minum lædi, q̄ q quis recipiat damnum eius quod bona fide fe-
cit, facit ſ. eo. §. ſi poſſeſſor. & hoc eſt ideo, quia uterque certat de
damno: unde melior eſt conditio conuenti, ut l. ſi ſeruum § ſe-
quitur. de uerb. obl. ſed gl. alle. l. id quod noſtrum eſt, &c. intra de
reg. iur. Et aduertendum, q licet excludatur a uendicando, non
perdit dominiū, ſed excluditur, ne reſultet inconueniens, & ideo
dico tibi, q ſi uēditor decederet ſine hærede, quo caſu tale incō-
ueniens ceſſaret, admitteretur ad uendicandum, quia eatenus dēt
excludi, quatenus durat excluſionis cauſa. Sed quærit glo. quid
ſi poſſeſſor cadat a poſſeſſione, ut perueniat ad iſtum hæredem,
an admittetur ad recuperandum per publicianam? uī q non, qa
non datur contra dominum. contrarium determinat no. dicēs,
q fallit iſto caſu, ne bonæfidei uēditor in damno remaneat. Sed
contrarium uī, quia tunc hæres ſuſtineret partem rei. unde cum
uterque certet de dāno debet eſſe melioris conditionis, q̄ actor:
ut d. l. ſi ſeruum. §. ſequitur. de uerb. obl. per iſtā gl. & hoc credo
uerius. Sed oppo. contra prædicta de l. nec ullam §. ſi quis. ſ. eod.
ubi conueniretur emptor, quando res fuit modico pretio uendita,
& ſic uenditor remanebit in damno. glo. ſoluit pluribus modis
hic. & ibi, ſed ego teneo, q debeat intelligi fm §. iſtum, ſcilicet,
quando non erat habiturus regreſſum de euictione. Nec uideo
rationem inter illum, qui uendidit hæreditatem, uel rem ſingu-
larem, immo utrobique eſt eadem ratio, ne uerſetur in damno.
Vltimo quæritur circa huc ab extra, quis opponet illam exce-
ptionem contra uendicantem, ſcilicèt, agere non potes, quia bo
næfidei poſſeſſor damnificaretur? Reſpondeo, poteſt ipſe, qui
conuenitur ut hic. Item, & ipſe uenditor poteſt in iudicio cōpa
rere, & de ſuo intereſſe allegare, ut l. ſi ſuſpecta. ſ. tit. i. & de iudi. l.
4 uenditor. cum ſi. Tertio no.† in uer. quid tñ, q uenditor poteſt
in ſe ſuſcipere iudicium, qd̄ mouebatur contra emptorem, & ip
ſum emptorem a iudicio eximere, etiam inuito actore, & ēt qn̄
ſua non intereſſet, quia non erat habiturus recurſum cōtra eum
de euictione, & conuenietur tunc, ac ſi poſſideret, facit j. ad exhi.
l. Iulianus. §. quātū. ſic uidetur hic caſus, q ēt inuito actore poſſit
in iudicio fieri uocatio per tertium de hoc dic, ut plenè no. in l.
ſolutionem uel iudicium. j. de ſo. per gl. & Bar. & ſ. de nego. geſt.
l. liberto. §. fi. Sic econtra, poſſeſſor poteſt in ſe ſuſcipere iudiciū,
quod mouebatur contra uenditorem, uel alium, a quo habe-
bat cauſam, ut ſ. eo. l. nec ullam. §. item ſi quis dolo. Quarto no.
5 quòd † recipiendo pretium excluditur a uēdicando, per rationē
quam dixi, quia uidetur contractum approbare. Quid autem ſi
non recepit, ſed tantum petit, & petitio non habuit effectum,
quia non fuit proſecutus, utrum excludatur a uendicando? glo.

videtur

videtur dicere:q non.C.de rei ven.l.mater. sed loquitur qñ peti
uo pretij non tenebat:quia non poterat agi ad pretium.vnde ex
actu nullo,nulla resultat approbatio. Sed hic tenebat, cũ in hac
actione possit agi ad pretium.vnde vr̃ dicendum p eandem glo.
q excludatur nisi in subsidium,si non esset soluendo, & contra
eum non haberetur recursus de euictione.arg.j̃.de don.inter vi
rum,& vxo.l.uxor marito.& de leg.j.plane.in secundo §.ver.is
autem.ad quem.& adde gl.s̃.eo.l.at ubi.& d.l.q si in diem.in fi.
Vltimo debes scire,q gl.quæ est s̃.eo.l.at ubi.& d.l.q si in diem.
in fin.& ubicunque dicunt,non posse agi contra emptorem,qñ
habiturus est regressum de euictione,debet intelligi f'm istũ tex.
q uenditor erat bonæfidei,& ex pretio non erat factus locuple-
tior.uel quando res erat vendita minori pretio,quam ualeret,ut
no.hic gl.j.ot.non sunt alia.Pau.de Cast.

§.Petitio. Petitio hæreditatis est in rem & continet per-
sonales præstationes,& ideo dicitur mista. h.d.
tex.cum.gl.& in hoc §.incipit ultima pars huius tituli.in qua e-
xaminat materiam per diuersas q.usq.ad fi. tit.

§.Augent. In hac actione ueniunt partus pecorum, &
ancillarum,& ẽt partuũ partus,item,& pen
siones domorum,& mercedes prædiorum, licet ex inhonesta cã
sint q̃sitæ.ne possessor remaneat in lucro.h.d.vsq.ad l.Iul.scribit.

L E X XXXIII.

Iulianus. Bonæfidei possessor tenetur ad sortem,& vsuras
quas percepit,aliàs tenetur tñ actiones cedere,
licet Iulianus dederit in hoc electionem acton. Sed dem̃ suum
procedit in malæfidei possessore.h.d. cum gl.seruari & recupera
ri ab illo cui fuit mutata, si verletur bonæfidei possessor in dam-
no.Pau.de Cast.

L E X XXXIIII.

1 *Solutio repetitionem ac liberationem quandoque parit. Et qualiter id sit in-
tellegendum.& nu.3.*

2 *Possessor hæreditatis,uel alius ad quem non pertinet hæreditas,si creditorib.
hæreditarijs soluit, an huiusmodi solutio uerum hæredem liberet, an uero ei
qui uerè hæres est is, an reputare,deducere possit,aut saltem num habeat ad
repetendum indebiti condictionem. & nu.seq.*

SI quid possessor. L.ista diuiditur in tres partes.
Primo loquitur de eo, quod
possessor hęreditatis soluit creditoribus hęreditariis. Secũ
do de eo,quod soluit sibi,vel an possit soluere. Tertio de
negligentia ipsius. secunda ibi,sed si ipsi.tertia ibi, sicut autem.
Prima pars.h.d.q si possessor hæreditatu soluit creditorib. hære
ditarijs nomine suo,non liberat uerum hr̃dem ipso iure, sed ope
exceptionis sic.item ex eadem solutione competit soluenti con
dictio indebiti,quam potest cedere uero hęredi.Item potest ipse
soluens imputare uero hæredi, dum tñ caueat ipsum defensurũ
se aduersus creditores,si erat malæfidei possessor. Si uerò bonæ-
1 fidei, cauere non tenetur.h d.vsq.ad §.fi.Nota ergo† hic casum,
in quo eadem solutio parit repetitionem, & liberationem. Sed
hoc uerum de liberatione,quæ cõtingit ope exceptionis, sed de
illa quæ contingit ipso iure secus.& ita intelligitur l.cum his.§.j.
j̃.de cond.indeb.vel dic,q hoc uerum, qñ fit eodem respectu. si
uero fieret diuersis respectib.ut hic.quia licet solueret de suo,tñ
faciebat contemplatione hęreditatis,competit liberatio saltem
op.exceptionis.sed dic,ut j̃.dicam.Pro declaratione gl.magn.&
totius materiæ, quæ confusè traditur per eam hic, & s̃.de nego.
gest.l.si pupilli.§.item quæritur & in aliquibus non bene tradit,
etiam per Doct.satis confusè.C.de cond.indeb.l.si a pr̃e.dic cla
2 rius,qñ† possessor hæreditatis,uel alius ad quem non pertinebat
solueret creditorib.hęreditarijs,quatuor sunt uidenda.Primum
est,an illa solutio liberet uerum hæredem,& qualiter, Secundũ,
an possit reputare uero hęredi si soluit de pecunia hæreditaria,
vel deducere si soluit de pecunia propria. Tertium est, si nõ de-
ducit qñ de pecunia propria soluit,vtrum habeat actionẽ nego.
gest.uel aliam repetendum a uero hærede.Quartũ,est,an hẽant
condictionem indebiti,ad repetẽdum ab ipsis creditoribus.Sup
quibus omnib.præmitte tres casus indubitabiles,de quibus non
est contentio inter Doct.nec glossatores,deinde sequetur quar-
tus,in quo est diuersitas.Dico ergo primo,q interdum soluit no
mine ueri hr̃dis,& hoc constet,& tunc siue fuerit possessor bonę
fidei,siue malæfidei liberat hęredem ipso iure,siue fuerit res hæ-
reditaria,siue sua,ut s̃.de neg.gest.l.soluẽdo.& j̃.de sol.l.sol.& l.
iudicium.quia utiliter gerit negotia hęredis ipso gestu.Et si dica
tur qñ pôt hoc pcedere in bonæfidei possessore,quia non repu
tat alium hæredẽ,q̃ seipsum,ergo non pôt dici,q soluat noie hr̃-
dis,certè gl.hic super uerbo suo noie,q incipit.i.ex sua psona.di-
cit,q ẽt pôt soluere noie ueri hr̃dis.& nõ sine cã.h.d.qa dubium
uidebatur in hoc,probatur expresse in l.de hæreditate.C.e.ti.cõ-
iuncta.d.l.si a patre.s̃.alleg.q̃ vr̃ ꝯria,& non pôt aliter solui. Ad
ꝯtrium responde,q poterat esse bonæfidei possessor,quia dubita
tur,an esset uerus hr̃s,uel nõ,nã forte errabat in iure,uel in fcõ,
ut s̃.eo.l.sed & si l.scire.& ipse soluit noie veri hr̃dis,si apparebit
ipsum non esse hæredem. Si uero erat malæfidei, non est dubiũ
quin utroq; modo possit soluere.sed in dubio, si q̃ritur, an noie
proprio,an ueri hr̃dis soluere uideat. dic,q si erat malæfidei pos-
sessor vr̃ in dubio noie ueri hr̃dis soluere. Idem si erat bonæfidei
post moram controuersiam: quia incipit dubitare. & ita tenet
d.l.j.ex sua persona,quã no.Nec ob quod dixi.gl.j̃.eo.l.item ve-
niunt.in prin.nam interdum possessor hr̃ditatis facit aliquid,qđ
non pôt respicere,nisi ipsam hr̃ditatem, ut soluere creditoribus
hr̃ditarijs. & tunc vr̃ facere noie hæreditario. uel noie hr̃dis, ut
in hac gl.interdum illud,quod facit pôt respicere hr̃ditatem. &
ẽt seipsum,& tunc in dubio vr̃ facere noie proprio.vt l.magu.de
so.& l.pro hærede §.j.de acq.hær.ita loquitur quod ibi dixi. Si ue
ro loquimur de secundo.s.an possit reputare uel deducere,& di-
cas,q sic.nam etiam habet actionem,vt statim dicam.ergo,& ex-
ceptionem multo fortius. Si uero quæritur de tertio, an habeat
actionem ad repetendum si non deducit. dic quod aut soluit de
pecunia hæreditaria,& non repetit ab hr̃de.aut de pecunia pro-
pria,& tunc aut erat debitum naturale,& ciuile,& repetit ab hæ
rede per actionem neg.gest quia utiliter gessit, ut d.l.soluendo.
Aut erat debitum naturale tñ,& tunc secus,quia non gessit uti
liter.ita tenet gl.mag in fi.facit de sol.si is cui.§.Flauius. Si uero
quæritur de quarto, an habeat condictionem indebiti, dicas, q
non, quia creditores receperunt suum noie illius a quo dẽbant
recipere.ergo non datur repetitio.ut j̃.de cond.inde.l.repetitio,
facit s̃.de iud.l.de qua re.in fi. Secundus casus indubitabilis est,
qñ non soluit noie ueri hæredis,sed cuiusdam alterius:quem cre
debat hr̃dem.& tunc dicas idem per oia,quod s̃.proxime dixi,ex-
cepto,q non liberat verum hr̃dem ipso iure,sed ope excep. quia
suo noie non fuit solutum.Ita intelligitur l.quæ utiliter.§.fi.j̃.de
neg.gest.& de iud.l.de qua re.§.fi.Tertius casus est,qñ soluit no-
mine proprio de pecunia hr̃ditaria,& tunc solo liberat verũ hæ-
redẽ ope exce.non ipso iure:& hoc contingit ex eo, quia cũ suo
noie soluit, non potest contingere ipso iure liberatio, sed ex eo,
q pecunia erat ueri hæredis contingit liberatio ope exce.& iste
est casus hic.Sed quæritur,an computari possit uero hæredi:dic,
q sic,ut in tanto minus condemnetur quantum soluit,siue erat
bonæfidei possessor, siue malæfidei. Nam utroq; casu bene ges-
sit. Si uero quęritur de tertio,an possit petere per actionem neg.
gest.dicas non, quia pecunia non erat sua,sed hæredis. Quo ad
quartum,an habeat condictionem indebiti:dic,q si erat bonæ-
fidei possessor ante consumptionem pecuniæ, habet condictio-
nem,ad possessionẽ nummorũ,sed post consumptionẽ, ad pro-
prietatem.ita debẽt intelligi gl. hic quam condictionẽ tenet ce-
dere,ut in tex.non tñ uideo quid opatur cessio,nisi essent credi-
tores putatiui.tñ si sunt ueri credit.solutio liberationẽ parit, &
3 non repetitur.Et† si dicatur,qñ potest eadem sol. parere repeti
tionem soluenti,& liberationẽ uero hæredi ope excep.contra l.
qui hominem.§.fi.de solu.dic,pp diuersos respectus quibus facta
est.nam solutio ex quo nomine soluentis est facta, parit repeti-
tionem,ex eo uero,q contemplatione hæreditatis, parit libera-
tionem.secus si suo respectu tantum soluisset,ut in contrario.&
ita intellexit Petrus in l.si a patre.de condict.indeb. Si uero erat
malæfidei,dic,ut statim dicam. Quartus casus est,quando soluit
quis noie suo,& de pecunia sua, in quo est diuersitas inter glos-
satores,ideo distingue tres casus, aut soluens erat bonæfidei pos-
sessor,aut malæfidei,aut erat extraneus, qui nihil possidebat de
hæreditate. Primo casu,si quæritur an illa solutio liberet hære-
dem? Azo tenuit,q non,indistinctè, quia cum ex ea datur repe-
titio,non potest parere liberationem.Ioan. & Hug. q sic. postq̃
constituit in animo suo,q cedat in liberationem.Petrus autem
dicit,q etiam antequam constituat, liberat hæredem ope exce.
quia contemplatione hæreditatis soluit non ipso iure: quia sol-
uit nomine suo.& optimè dicit secundum omnes. opin.tamen
Azo procedit,quando quis non soluit cõtemplatione hæredita
tis,ut dicam in tertio membro.Ex quo patet,q licet ista l.loqua
tur quando fuit soluta pecunia hæreditaria, idem tamen esset si
fuisset soluta pecunia propria, ut etiam colligitur in §. sicut au-
tem.Si uerò quæritur de secundo,an possit deducere, uel impu-
tare:dic,q deducere potest, ut in §.sicut autem. Imputare uerò
dicitur,nisi qui soluerit hæreditariam pecuniam. Si vero quæri-
tur de tertio,si non deducit,an habeat actionem nego.gest. con
tra hæredem: dic, q sic:quia ipso gestu gessit eius negotium, ut
C.eod.l.fina.§.sin autem ex contractibus.& supra de nego. gest.
l.fin.in fi.Si quæritur de quarto: dic, q habet condictionem in-
debiti,statim facta solutione, quia transtulit dominium, ut hic
tio.in glo.j.& in glo.mag. Secundo casu, quando erat possessor
malæfidei,dicas idem quo ad liberationem,& deductionem:sed
quo ad actionem negotiorum gestorum, dic,q eam non habe-
bat olim,si non deducebat. hodie uero datur sibi condictio ex l.
fin.C.eodem.quæ sic debet intelligi secundum Petrum,dum lo-
quitur de condictione ex l.quod est subtile, & singulare secun-
dum Cyn. ibidem. Sed certè si talis solutio liberabat hæredem
olim, sicut facta per bonæfidei possessorem, cur denegare-
tur sibi actio negotiorum gestorum? non uideo sicut nec de-

negabatur bonæfidei possessori soluenti. nisi dicas, ꝙ hoc operat eius mala fides. cogita super hoc. Si quæritur de quarto, an hēat ꝯdictionem indebiti gl. mag. & hic, & vbiq. tenet, ꝙ nō, quia sciēter soluendo vr̄ donare, Petrus. ꝯ: quia subest alia causa ꝗ donationis, quia soluit contemplatione hæreditatis. vnde donare nō vr̄, vt ĩ. de sol. l. cum autum. dcm̄ veró glo. pcedit in eo, qđ statim dicam in tertio membro. Et hæc opi. Pet. verior est. Tertio veró casu, qn̄ soluens nihil possidebat de hæreditate, & sic contemplatione sui tm̄ soluebat, tunc si q̄rit, an liberet hrđē: tenet opi. Io. aliquo addito. non. n. liberat statim, sicut dicit Azo, sed postq̄ cōstituit in casu, ꝙ cedet in libōnem. hoc est addito ſm Barto. ꝙ ille cui facta est sol. consentiat, ut ĩ. de dona. l. si tibi. ubi pbaī hoc expresse ſm eum. Nec obstat rō Azo. qa pōt eadem solu. diuersis tpõnb. parere liberationem, & repetitionem: ut ĩ. de fur. l. si vendidero. §. si Titius. & dicas: ꝙ tūc liberatur ipso iure. Si ueró q̄rit, an possit deducere, uel imputare. dic, ꝙ non, quia nihil possidet. Si quæritur, an habeat actionem neg. gest. dic, ꝙ sic postquā contigerit liberatio, aū non. Si quæratur de quarto, an hēat ꝯdōnē indebiti: distingue, an sciebat se nō teneri: & non hēt: ita intelligitur qđ hic dicit gl. mag. Nam cum non soluat cōtemplatione hrditatis non subest alia præsumptio, q̄ donationis. Si veró ignorabat, tunc eam hēt. ar. hic. prædicta vera qn̄ solutum est debitū. Si ueró soluit indebitum: dic, ut in gl. circa fi. quæ perfectè loqtur. & s̄. e. l. quod si possessor. sufficit enim ista distinctio, & perpetuo eris clarus in ista materia.

1 *Hæreditatis occupatione actionum non confundi, quam occupans aduersus defunctum habebat. Et item pœnam non committi, ad quam defunctus tenebatur, si non intra diem solueret.*

2 *Possessor hæreditatis bonæfidei deducere potest, id quod sibi naturaliter debetur.*

§. Sed si ipsi. Malæfidei possessor, quod sibi debeī non pōt deducere, nisi hoc petitori expediat, 1 secus in possessore bonæfidei. Bar. Et † no. licet q̄s occupet hrđitatem: non tñ confundiī actio, quam habebat ꝯ defunctum. Item ꝙ pœna ad quam defunctus tenebatur, nisi in diem solueret, non committiī, quia talis occupatio bī p solōne. quod no. Bald. 2 Item † no. ꝙ bonæfidei possessor pōt deducere quod sibi debebaī etiam naturaliter tm̄, ſm gl. & adde l. Stichum aut Pamphilum. § 1. ĩ. de sol. & l. debitor. & quod ibi no. ĩ. ad Treb.

§. Sicut autem. Malæfidei possessor deducit sumptus factos in hrđitate, & ꝯ eum hī rō negligentiæ, præterquam in debitorib. exigendis, sed bonæfidei possessori negligentia non imputaī. Item quod possessori solutum est ab hæreditariis debitorib. restituere tenetur: & restōne facta liberantur debitores ipso iure. h. d. vsq. ad fi. Bar.

L E X XXXV.

Per seruum. Quæsita per seruum hæreditarium extra rem possessoris, ueniunt in hac actione. h. d. cum prin. l. seq. Hæredis. l. scripti.

L E X XXXVI.

L. Nisi ex re.

§. Iulianus. Si vēdiī res nō necessaria hrđitati: possessor teneī ad p̄tium tm̄: sed si necessaria, tenetur ad rem si extat, alias ad uerum pretium, h. d. primum dcm̄ intellige, qn̄ uendit aū motam controuersiam, sed si post & tunc etiā ad rem potest conueniri, si hoc petitor elegerit. ut s̄. eo. l. si possessor. §. 1. & dic, ut ibi plene dixi.

L E X XXXVI.

Filiusfamilias. Filiusf. miles ex testō hēt hrđē: iō eius hrđitas peti pōt. h. d. hodie quilibet filiusf. ab intestato habet hæreddm in aduentitiis. Sed ex testamēto non, nisi sit miles. vt l. fi. C. qui testa. fac. pos. Pau. de Cast.

§. Si seruus. Si seruus uel filiusf. teneat hæreditatem, vel ius hęreditariū: pōt dominus uel pater hac actione conueniri: si habet facultatem rei restituēdæ. h. d. & dic, ꝙ semper uidetur eam habere, si seruus qui tenet sit præsens: secus si abesset cum reb. mobilib. arg. ĩ. de noxa. l. 3.

L E X XXXIX.

Si a patre, vel a domino. Petitio hęreditatis, quæ datur cōtra patrem, uel dominum ratione eius, quod tenetur per seruum, uel filiumfa. non habet naturam actionis de peculio, nisi quatenus competit ad personales p̄stationes. & iō competit ēt post annū a die manumissionis, uel emancipationis nec deducitur qđ pr̄i, uel dn̄o dēbatur a seruo, uel filiofamil. sicut deducitur de peculio. item ab ipso filiofam. demente potest hæreditas peti. h. d. vsque ad §. si possessor. Paulus de Cast.

§. Si possessor. Pro seruo occiso ante aditam hæred. in malæfidei possessore datur hæc actio, & etiam l. Aquiliæ. debet tñ petitor altera tm̄ esse contentus. Sed si post aditam hæred. fuerit occisus, actio tantum l. Aquiliæ datur h. d. secundum Bar. hoc totum intelligit glo. ubi vult principaliter agere ad æstōnem damni. nam tunc actio l. Aquiliæ quæ ad ipsum damnum competit, si quæsita fuit post aditam hæred. non fuit quæsita hæreditati, sed hæredi, unde cum sit eius propria, non uenit in hac actione. ut s̄. eo. l. quod si in diem. §. nō solum: secus si ageretur ad ipsum seruum: quia per interitū non fuit liberatus a petitione hære. qua tenebatur. unde tunc posset indistinctè agi, secundum gl. & bene. Id quoque. s. damnum ueniet: quia actio legis. Aquiliæ fuit quæsita hęreditati, si nondum erat adita. ideo uenit in hac actione, ut d. l. ꝙ si in diem. §. non solum. Condemnari. s. petitione hære. præstita cautione, quod nō agit l. Aquilia, ut sequitur, ut caueat. Proderit autē hæc cautio, quod ad expen. secundum glo. nam si agit l. Aquilia, & succumbat: tenebitur ad expensas vigore cautionis, & sic iure actionis, quod est utilius, quam si teneretur officio iudicis. ut not. de rei ueo. l. non solum. & de leg. 3. l. si mulier. §. si tem. ubi est glo. not. Ipsius scilicet hæredis. uide hic glo. per te.

1 *Legis uerba ad literam non esse intelligenda, ubi tunc incōueniens resultaret.*

2 *Dolosus melioris conditionis, quàm qui in dolo non est, esse non debet.*

§. Si prædo. Legitur duobus modis. Primo secundum Mar. secundum cuius lect. h. d. licet malæfidei possessor re naturaliter perempta penes eum sit liberatus, quia nihil habet ex ea. si tamen uendidit, & perempta sit penes emptorem, tenetur ad pretiū ne sit melioris conditionis, quam bonæfidei possessor, qui similiter tenetur. h. d. secundum illam lect. Inquantum dicit, ipsum teneri ad pretium re perempta penes emptorem, est uera in se, sed inquantum dicit, re perempta penes eum liberari, est falsa: quia cum semper sit in mora, non liberatur, licet esset eodem modo peritura penes actorem, ut ĩ. e. l. illud, & de ui, & ui ar. l. 1. § recussimè. Ideo non congruit huic. §. ideo legitur secundum glo. aliter, secundum quam lect. h. d. licet malæfidei possessor re perempta penes eum teneretur ad uerum pretium rei tm̄, si tñ uendidit plusquam ualeret, & perempta sit penes emptorem, pōt actor eligere pretium pceptum, qđ est maius, q̄ uerum, ne sit melioris ꝯdōnis, q̄ bonæfidei possessor, qui siſr teneretur, h. d. & secundum hoc est hic casus de eo, quod 1 no. gl. s̄. eo. l. si possessor. §. fi. quæ incipit. no. verum. Item † no. hic verba l. non esse intelligenda literaliter prout litera sonat, si ex 2 hoc resultaret incōueniēs. facit s̄. de leg. l. scire leges. Item † no. ꝙ nō dēt esse melioris conditionis dolosus, q̄ qui in dolo non est, facit l. non solum. ĩ. de noxa. & l. si seruus. quod ui aut clā. Paul.

§. Quo tempore. An sit locupletior inspicitur tp̄s sniæ h. d. & intellige sic: qa si illo tpe reperitur locupletior, licet aū non fuerit ꝯdemnaī, ar. ĩ. e. l. si quo tempore. Si ueró prius fuit locupletior, sed tūc non. tunc dic, quicquid gl. dicat, ꝙ aut desiit esse aū litem motam, & tunc non condemnatur. ut s̄. e. l. sed si l. §. 1. in fi. Et no. s̄. quod me. cau. l. si ꝑpria. Aut post: & tūc glo. dicit eum ꝯdemnandum p l. in pupillo. ĩ. de sol. sed Bar. ꝯ per istum tex. quia ibi esse locupletiorem in l. non est cā actionis dandæ, uel tollendæ vn̄ sufficit, ꝙ reperiatur tpe litis cont. sed hæc est causa condemnationis moderandę. unde debet reperiri tempore sententiæ. ut hic. & ista est uerior.

§. Fructus. Omnis possessor deducit sumptus factos gr̄a fructuum, si percepti sunt, si aūt non sunt pcepti, non deducit: nisi bonæfidei. h. d. cum l. seq. not. illam l. sigr Bar. & limita eā p ea, quæ no. per Iac. de Are. & ipsum ĩ. sol. matr. l. fructus, ubi eum uide. Item limitat inquantū dicit de bonæfidei, ut deducat de fructib. non perceptis, quia locum hēt in petitione hęreditatis, secus in rei uendicatione, in qua hoc non reperiī, quod possit deducere, nisi de ipsis fructib. quorum occasione sumptus facti sunt. ita no. Bar. in fundo. ĩ. de rei uend. qđ no.

L E X XLI.

1 *Expensarum deductio quæ fit in petitione hæreditatis, qui distat ab ea quæ in rei uend. & nu. 5.*

2 *Possessor malæfidei ad deducendas impensas quæ remedia habeat. Et an id p modum excep. an ueró actionis. nu. 4. Et tunc quid inter se dist. nu. 6.*

3 *Statutum si prohibeat exceptionem opponi, an extendatur in hoc, ut non possit iudicis officium implorari.*

Planè in. Expēsas utiles, & necessarias factas ad ppetuā rei utilitatē q̄libet possessor deducit re extāte, sed re pempta bonæfidei tm̄. uoluptarias āt solus bonæfidei possessor deducit. malæfidei nō, licet possit tollere, q̄ sine detrimēto rei pn̄t auferri. h. d. cū l. se. Bar. & aduer-1 te, qa † gl. dicit hic, ꝙ logē de petitione hrđitatis, sed in rei uēdicatione

cautione seruatur aliter dic, ꝙ in duobus differt. primo inquantum æquiparat hic utiles, & necessarias; sed in rei uendicatione deducit necessarias indistincte. utiles uero secũdum distinctiones l. in fundo: de rei uen. s. an dominus esset facturus, uel non, & si non erat facturus, an erat in rem uenditurus, uel non. & si non erat uenditurus, an erat diues, uel non: quæ distinctio hic non fit. unde tene indistincte deducendas, sicut necessarias. Itẽ inquantum dicit, re non extante in qua expensæ factæ sunt, deduc. de aliis reb. per bo. fi. possessorem. & hoc non est in rei uendicatione, quoniam non potest sibi consulere, nisi per retentionem illius rei, quæ si perempta est, hoc non potest, ut ibi no. per Bar. quod no. Quid enim si plures res meas possidebas, & in una fecisti expe. quę desiit esse? certe non deducitur de aliis rebus, secus in petitione hęreditatis. & hoc operatur authoritas senatusconsulti, quod uoluit, ideo ne bonęfidei possessor uersaretur
a in damno: ut l. sed & si l. §. consuluit. Item † aduerte, ꝙ glo. hic intellexit, ꝙ malæfidei possessor ad deducendum non habeat exceptionem doli, sed officium iud. tantum, & ita etiã tenent Doc. C. de rei ven. l. domum. s. e. l. hæreditarias. §. pen. Sed Bar. dicit, ipsum habere vtrunque remedium. s. exceptionem. & officium iudicis, sicut bonæfidei possessorem: & si non opposuit exceptionem potest implorare iud. officiũ, & ita intelligit hanc l. Ex qua
3 no. aliud esse exceptionem, aliud officium iudicis. vnde † licet statutum prohibeat in aliquo actu opponi, exceptionẽ, si tñ subest aliqua æquitas, ne quis locupleretur cum aliena iactura potent implorari officium iudicis per istam l. secundum Barto. quod est no. facit l. fi. infra eo. & C. si tutor nõ gess. l. 1. facit c. quemadmodum. de iureiur. Item l. † ista loquitur, an possit deduci per modum exceptionis, sed si quæratur, an per modũ actionis neg. gest. dic. ꝙ si sunt sumptus ad quos poterat petitor compelli, ut quia soluit creditoribus hæreditariis habet actionem, licèt nomine suo soluerit, vt C. eo. l. fi. §. sin autem ex contractibus. Si verò non poterat compelli, tunc secus, quia neminem intẽdebat sibi obligare nomine suo expendendo. vnde nõ habet actionem, sed retentionem tantum, vt l. in hoc iudicium. infra communi diuid. & l. si in area. j. de cond. indeb. tene bene menti ista. Paulus. Itẽ
5 no. † ex l. vtiles. in fi. aliam differentiam inter hanc actionem, & rei vendicationem, quia in hac actione bonæfidei possessor deducit expensas voluptarias: sed in rèi vendicatione secus. nam solum potest abradere sine detrimento rei, ut l. in fundo. circa fi. de rei ven. quod est notandum. & hoc operatur authoritas senatusconsulti, quia voluit bonæfidei possessorem non versari in damno. & ita sentit gl. in d. l. vtiles quæ incipit, ne aliter. Vltimo quæritur, quid si hæres nõ vult habere rem in qua factæ sunt expensæ nec soluere expen. Vtrum possessor possit retinere de aliis rebus. glo. quæ incip sed quid si hæres supra l. proxi. mouet istam q. Tu dic, ꝙ aut possessor erat bonæfidei: & tunc non liberatur hæres cedendo rem inuito possessore. nam si re perempta potest deducere, vt hic fortius re extante, quia vtrobique est eadem rō. ne versetur in damno contra authoritatem senatusconsulti: possessor enim in damno versaretur, si res illa nõ sufficeret ad expẽ. quicquid glo. dicat: secus si erat malæfidei: quia tunc cessat illa ratio. & ideo hæres qui non tenetur ad expen. ex facto suo, sed ex facto possessoris, liberatur tunc cedendo rem, vt probatur infra de aqua plu. arcen. l. cum quo. & vide quod ibi plenè no. In
6 glo. desideratur, in princ. † quæ tenet, quod non est differentia inter istam exceptionem, & officium iudicis, nisi in verbis. Bart. dicit, ꝙ imo propter statutum vt dictum est, sed potest esse alia differentia, quia si iudex præfigat parti terminum ad opponendum omnes exceptiones, quod potest, vt c. pastoralis. de except. si non opposuerit, potest tamen opponere officium iudicis. casus est hic in l. plane. Item P. dicit, ꝙ exceptio doli nititur æquitate, item nullus potest opponere actionem, nisi ex persona sua competentem. vt l. 1. in prin. infra tit. 1. item nec exceptionem: vt l. qui ex liberis. §. testamento. de secun. tab. Bart. tamen cõtra, per l. militis. §. veteranus. de te. mil. Paulus de Castro.

LEX XLIII.

ILlud quoque. Mala fides ficta, quæ per litis contest. inducitur, nõ nocet possessori re naturaliter perempta, secus in eo, qui semper fuit malæfidei. h. d. multum no. sed Bart. dicit, ꝙ si per controuersiã motam efficitur malæfidei, teneretur de interitu: cum non habeat iustam causam se defendendi: & sic est in culpa non restituendi, vnde cessat istius legis ratio: vt no. per Bar. in l. in fundo. de rei ven. dixi supra eo. l. sed & si l. §. de eo.

§. Prædo. Tenetur ad omnes fructus, nec efficiuntur sui, sed hæreditatem augent. sed bonæfidei possessor renetur, quatenus est locupletior. hoc dicit.

§. Actiones. Actiones q̃sitæ possessori occasione rei hęreditariæ veniunt in hac actione. Itẽ possessori qui occasione rei hæreditariæ se obligauit, cauendum est de indemnitate. Item liberatur possessor dando petitori seruũ pro noxa. qui in hæreditate damnum commisit. h. d. usque ad fi.

LEX XLIIII.

1 *Fideiussores in ampliorem summam, quàm fideiusserunt non teneri.*

SI quo tempore. In hac actione condẽnatio fiat ad res, quas conuentus reperit possidere tempore sententiæ, siue sint plures, q̃ tempore litis cont. siue pauciores, dum tamen non desierit dolo possidere. Item si propter illa quæ superueniunt pendente iudicio appareat non esse sufficienter cautum, iterum caueatur. Item in hac actione veniunt fructus rerum, quas defunctus habuit in pi-
1 gnore. h. d. tota l. Et no. † hic fideiussores, qui intercesserũt in certa quantitate, non teneri ad maiorem, licet veniat in consequentiam illius. facit infra de fideiusso. l. fideiussores magistratuũ. § . p Aurelio. & quod no. per Dyn. infra de dam. infect. l. dam. §. Sabi. Sunt hic quatuor dicta in gl. quæ opponit de l. nõ potest videri. supra de iudic. glo. sibi inuicem est contraria. & ideo dic, vt dixi supra eo. l. quarta. & dicta l. contraria. Paulus de Castro.

LEX XLV.

1 *Respondere per verbum nego, aut per dubito paria esse, minus tamen punitur qui per dubito, quàm qui per negandi verbum respondet.*
2 *Interrogationes variè fieri aduersus possessorẽ hæreditatis, & aduersus eiusdem debitores.*

SI debitor. Debitor hẽditarius nõ tenetur hac actione, nisi hæredẽ se contendat. h. d. & no. eã.
1 Bar. de hoc dic, vt no. per gl. s̃. e. l. sed vtrum. Et † no. hic, ꝙ paria sunt respõdere per verbum nego, vel per verbum dubito. Nam dubitans habetur pro negante. & per vtrunq; verbum fit lit. contest. ut hic probatur. quod est notãdum. & est gl. in Auth. de exhi. re. §. iubemus. coll. 5. Item utroque casu transfert onus probandi in aduersarium. & vide quod no. Inn. de maio. & obe. c. inter quatuor. in ult. glo. ubi alleg. hanc l. Minus tñ puniẽ, qui respondet per uerbum dubito, q̃ qui per uerbum nego, uel non credo: vt in c. vasallus. & c. si vasallus. si de feu. fuerit p̃tro. & no. in c. fi. de l. Corradi. & adde quod no. in l. 2. C. de iura. calum. & in Auth. de trien. & sem. §. illud. coll. 3. ibi, an negauerit etiã. & ibi per gl. & in Spec. tit. de positio. §. sexto. ver. quid si interrogatus. & uer. seq. & in consiliis Federici de Senis. consi. 228. & adde quod dicam j. eod. l. si bonæfidei. Item pondera, quod hic dr̃. cũ negat, uel dubitat, an petitor sit hęres. nam tunc non põt dici in dolo, nec possidere pro possessore: quia non dr̃ iniustè contradicere, qui sine causæ cognitione non uult sua possessione priuari: ut no. eleganter per An. in c. j. in prin. glo. super uerbo, canonica. de concess. præb. lib. 6. per istã l. no. in l. j. §. apud Iul. infra deposi. Si autem confiteretur eum esse hæredem, & nullam causam allegaret, quare nõ solueret, uideretur pro possessore possidere illud debitum. & ideo puto, ꝙ posset hac actione cõueniri, sicut debitor ex delicto: quia eadem est ratio. ut no. in d. l. sed utrum. Item
2 no. secundum Bar. ꝙ aliter fiunt interrogationes præparatoriæ. quando agitur contra possessorem hæreditatis, de quibus supra eo. l. qui interrogatus. & aliter quando agitur contra debitorẽ hæreditatis: quia tunc interrogatur debitor utrũ teneretur defuncto. & si dicat, ꝙ sic, interrogatur quare non soluit. qui si respondeat, quia uos nõ estis uerus hæres, agitur hac actione, aliàs personali: qua est obligatus. Paulus.

LEX XLVII.

1 *Legati assecutione ab hæreditatis petitione quem excludi.*
2 *Libellum calumniosum iudex repellere potest.*

POstquam legatum. Qui legatũ accepit, hæreditatem ab intestato petere non prohibetur, nisi sit in euidenti calumnia. debet tamen interim restituere legatũ præstita cautione, quod sibi iterũ restituetur, si contingat eum succumbere. Si uerò non restituit, & obtineat, tanto minus sibi restitueretur,
1 q̃ pro legato percepit. h. d. cum l. seq. Et † no. ꝙ licet quis sit consecutus legatum, non excluditur a petitione hæreditatis. de quo dic, ut dixi s̃. eo. l. legitimam. Item no. ꝙ interim non debet gaudere commodo testamẽti, unde debet restituere legatum. quod uidetur mirabile. Nam siue obtineat in pe. hæreditatis, siue succumbat, recuperabit legatum: ut hic dicitur. Quare ergo debet restituere, cum uideatur superfluum? Respondeo. potest esse casus, in quo si succumbat non recuperabit. puta si dixit testamentum falsum, & perseuerauit usque ad sentẽtiã, uel inofficiosum: ut supra titu. j. l. Pap. §. meminisse. & de his qui. ut indig. l. alia.
2 Item † no. in fi. ꝙ iudex potest repellere libellum calumniosum. & adde quod no. in l. qui cum maior. §. si patris. j. de bo. lib. uide etiam pro intellectu huius l. post legatum: & quod ibi plenè no. s̃. de his quib. ut indi. Vltimo uide, quod notat Innoc. per hanc l. & similes. in c. cum olim. de censib. ubi ponit, si quis consecutus est commodum ex instrumento, utrum possit illud impugnare. uide per Barto. in d. l. post legatum. de his quibus, ut indig. & per Cy. C. de transac. l. si ex falso.

LEX XLVIII.

1 *Probationum euidentissimarum verbo quæ veniant.*
2 *Scienti dolus non infertur, nec decipi dicitur.*

QVI se liti obtulit. Qui liti se obtulit, vt possessor cõdemnatur, licèt
non possideat, & ad id quod interest actoris, nisi actor
fuerit sciẽs. h.d. Adde quod dixi s̃. eo. l. nec vllam. §. nõ
1 solum. & quod plenè no. ĩ. de rei vend. l. is qui se. Et † nota ver-
bum euidentissimis probationib. nã quæ dicantur euidẽtissimæ
dic, ꝙ et iuris præsumptiones, vt l. licèt Imperator. ĩ. de leg. 1. Itẽ
2 † nota. ꝙ scienti non infert dolus, nec dr̃ decipi Adde l. Tutela.
C. de rest. in integ. & l. cũ donatio. C. de trãsact. Paulus de Castro.

L E X XLXI.

Prædonis. Qui tacitam fidem accommodat vt prædo, dr̃
possidere, h.d. no. eam Bart. Ex quo sequitur, ꝙ
non solum dicitur prædo, qui nullum ius habet: sed etiam qui
habet, & scit a se posse auocari vel auferri. idem no. s̃. eo. l. sed & si
l. §. quod autem ait. in glo. Paulus.

L E X L.

Lucius. Succubens in q. falsi, potest dicere testamentum
nullum. hoc dicit. quam l. examina vt plenè no. p
Cyn. in l. eum qui. & l. contra maiores. C. de Inoff. testam. & vide
Inno. de censi. c. olim. vbi etiam hanc l. alleg. in 2. glo. in fi.

L E X LI.

1 *Controuersiæ motio in quibus malam fidem non inducat.*
2 *Fieri benè dici, quod bonafide fit. Et testamenti executores, vel tutores, qui*
bonafide rẽ minori vendiderunt pretio, nisi ad id, quod perceperũt non teneri.

IN æstimationibus. Ficta mala fides per contro-
uersiã motionẽ, facit quem teneri
ad verum pretium rei sine causa vẽditæ: secus si cum causa.
h.d. Bart. Vel sic, si bonæfidei possessor post motam contro-
uersiam res hæreditarias vendidit minus iusto pretio sine causa,
tenetur ad verum pretium, sed si ex necessitate sibi iniuncta per
testatorem, tenetur ad perceptum tantum. h.d. primum dictum
intelligitur, si petitor eligat pretium. si aũt vult, potest petere rẽ,
vt s̃. eo. l. item veniunt. §. pen. quia post motam cõtrouersiam dr̃
malæfidei, quo ad illa, quæ vendidit sine causa: sed quo ad illa,
1 quæ vendidit cũ causa, non, vt hic. quod est no. dignum. Ex † quo
sequitur, ꝙ motio controuersiæ, non inducit fictam malam fidẽ
in his, quæ fiunt ex aliqua causa, licèt nõ vera, vel iniqua, aut nõ
iusta: nam sicut talis qualis causa excusat a vera mala fide. vt s̃.
eo. l. sed si l. §. scire. ita, & a ficta, ut hic. quod est notãdum. In con-
trarium facit l. qui repertorium. in prin. de adm. tut. vbi vr̃ dici, ꝙ
a dolo præsumpto non excusetur quis nisi iustã causam alleget.
Sol. aut illa causa de se importaret necessitatem, si esset vera: &
tunc excusat a malafide præsumpta, vt hic, aut non importaret:
2 & tunc secus, vt in contrario. Item † no. quod benè dicitur fieri,
quod bonafide fit. ita alle. eam Old. & Innoc. in aliquibus locis.
facit l. quamuis. infra de condi. & dem. & no. in l. eum qui. §. in po
pularibus. infra de iureiu. Et est ar. ꝙ executor testamenti, vel tu
tor, qui vendiderunt bonafide rem minori pretio, q̃ valeret, non
teneantur, nisi ad id quod perceperunt. Vnmo examina istam l.
per ea quæ plenè dixi supra e. l. si possessor. §. j.

L E X LII.

1 *Iudicium particulare, an possit moueri per hæreditatis possessorem, an per pe-*
titorem contra tertium. Et, an debeat impediri per vniuersale iudicium.

SI bonæfidei. Iudicia particularia non differuntur
per vniuersalia, si res est tẽpore peri-
tura. h.d. Bar. Vel sic, bonæfidei possessor licèt patiatur litẽ
super hæreditate, potest particularia iudicia contra alios
mouere, si res est tempore peritura. & ideo in negligentia pos-
sessoris hoc facere põt ipse petitor hæreditatis. Si vero possessor
sit malæfidei, solus petitor hoc facere potest, sine impedimento
possessoris. h. secundum intellectum quem puto verum licet per
alios male tactũ. Ex quo sequitur, ꝙ qñ possessor est bonæfidei,
& res est tẽpore peritura, ipse præfertur in agendo, & in eius ne-
gligentia admittitur petitor. cuius contrarium sensit. Gui. C. eo.
1 l. fi. Et quia l. ista loquitur no. verum † iudicium particulare pos-
sit moueri per possessorem, vel petitorem hæreditatis cõtra ter-
tium, & an debeat impediri per iudiciũ vniuersale: de quo pro-
misi hoc loco dicere l. autem si quis libertatem. loquitur ecõtra:
ideo circa materiam huius l. dic, ꝙ tres sunt casus. Nam aut lis
non est mota super iudicio vniuersali contra possessorẽ nec spe-
ratur moueri, aut est mota, uel moueri speratur: aut est mota &
finita. Primo casu dic, ꝙ possessor hæreditatis indistinctè admit-
titur contra debitores hæreditarios, nec possunt sibi opponere,
ꝙ fiat præiudicium petitioni hæreditatis enim adhuc mota non
sit, uel moueri speretur: vt s̃. eo. l. si quis libertatem, in princ. li-
cèt gl. 2. hic dicat contrarium, per l. si post litem. de exceptio. vt
patebit statim. Dico tamen ꝙ si debitores dicant se dubitare, an
ipse sit hæres, vel non, tenetur facere fidem, ꝙ sit hæres: alias nõ
coguntur sibi respõdere: vt s̃. ea. l. si debitor. & ĩ. deposi. l. si quis
inficiatus. & hoc etiam videtur sentire Guil. de Cug. C. eo. l. fina.
Facit, quod no. in c. si deputan. de iudi. per Io. And. & per Innoc.
de rest. spol. c. in literis. qui dicunt, ꝙ quando quis agit tanquam
prælatus, vel administrator, tenetur facere fidem de prælatura,
vel administratione, hoc est verum, nisi longo tempore fuisset in
possessione, vel administratione, quia tunc non cogeretur do-
cere, cum præsumatur pro ipso, vt no. per eundem Inno. de con-
ces. præben. c. quia cunctis. in glo. mag. in titu. quod no. Secundo
casu, cũ lis est mota, vel speratur moueri, aliqua præsumptio est
contra possessorem. Et ideo dic, aut quæritur verũ illa exceptio,
ꝙ aliquod præiudicium hæreditati non fiat. possit opponi per ip
sos debitores, & dico, ꝙ non, quia ipsorum nõ interest, sed solius
petitoris, vt no. s̃. eo. l. sed & si l. §. item si in rem. in glo. magna. &
ibi dixi, possunt tamen petere, ꝙ ille doceat se hæredem, nisi diu
stetisset in possessione: ut supra dictum est. Nam etiam tunc præ
sumeretur pro eo, non obstante tali lite, secundum Innoc. vbi su
pra. Aut quærimus, an possit opponi per petitorem hæreditatis,
& tunc aut possessor erat malæfidei, & potest indistinctè prohi-
beri per petitorem hæreditatis, quia ipsi soli petitori competit
actio, & non possessori, vt hic in fi. Immo plus dico, quòd etiam
si res non sit tempore peritura, nõ potest prohiberi petitor per
possessorem malæfidei. ne sibi fiat præiudicium, cum ipse posses-
sor nullam habeat actionem. ita intelligo fi. legis. Aut erat bo-
næ fidei, & tunc aut illud iudicium particulare descendebat ex
facto ipsius possessoris, cõtra quod ipse possessor venire non po-
test, vt puta, quia vendidit rem hęreditatis, quam petitor hęredi-
tatis vult vendicare, tunc potest indistinctè, nec potest prohibe-
ri per possessorem, cum ipse non possit uenire contra uenditio-
nem suã. hic est casus in §. item si rem distraxerit. & ibi dixi. Aut
descendebat ex facto defuncti, quo casu utrique potest compe-
tere actio, ut cum agitur contra debitores hæreditarios, tũnc di-
co, ꝙ aut actio non est tempore peritura, & vnus potest alterum
impedire, vt hic a contrario sensu, & in j. glo. no. arg. s̃. eo. l. si quis
libertatem. Aut est tempore peritura, & tunc dico, ꝙ primo de-
bet admitti possessor, & in eius negligentiam petitor, & non ali-
ter, vt hic. licet Guiliel. contra in l. fin. C. eo. qui dicit petitorem
præferri, nec vnquam possit prohiberi per possessorem, sed pos-
sessor per petitorem sic, nisi cum res est tempore peritura. Sed
hoc est contra omnem rationem, quia maior est præsumptio p
possessore, q̃ pro petitore: nam hoc ipso ꝙ quis possidet plus ha
bet, q̃ ille qui non possidet: ut infra vti possi. l. 2. Tertio casu qñ
iudicium uniuersale est finitum, tunc indistinctè potest moueri
particulare per illum, qui obtinuit in uniuersali, nec potest per
alium prohiberi. Et iste est casus in l. si post litem. de exce. secun
dum unam lecturam. Prędicta uera, quando petitor uel posses-
sor uoluit exigere ab inuitis: si autem debitores sponte uellent
soluere, cui debeant? habes tex. cum glo. singularẽ in l. j. §. apud
Iul. ĩ. deposi. Et no. prædicta; quia melius per alios nõ repenes.
Sequitur l. hæreditas. & in princ. nõ eget summario, quia breue.
In prædictis omnib. nihil est hodie immutatum per l. fi. C. eo. qa
illa loquitur quando prius egit petitor uel possessor. hic econ-
tra. ut dicit hic glo. quæ no. idem no. in l. si post litem. de exce.

L E X LIII.

1 *Legata ad pias causas, per quos executioni mandari queant.*

HAereditas. Bonæfidei possessor deducit expen
sas quas fecit ĩ funere defuncti, uel
in structione monumenti, quas si non deducit habet
ad illas actionem negotiorum contra hæredem, quia
licet hęres ad illas compelli non possit iure actionis, tamen offi-
cio iudicis tam secularis q̃ ecclesiastici potest compelli. h.d. mul-
1 tum singulariter. Et † alleg. sin. ꝙ legata ad pias causas executio-
ni mandari possunt tam per iudicem ecclesiasticum, q̃ secularẽ.
Item officium iudicis necesse est petendum. quod est uerum, si
sint certa. si autem incerta pertinent ad solum episcopum. ut in
c. cum tu. extra de usu. Vltimo. no. ꝙ pro expen. ad quas hęres cõ
pelli poterat, competit actio negotiorum gestorum. licet pos-
sessor nomine suo eas fecerit. de quo dic: ut s̃. eo. l. si quid pos-
sessor. & adde pro intellectu huius l. quintus. §. & ideo positus.
de annu. lega. Paulus.

L E X LIIII.

1 *Hæreditatem per curatorem furiosi aditam furioso non acquiri.*
2 *Substitutionem vulgarem aditione reuocabili non extingui.*

HAeres furiosi. Si furiosus cui delata erat hæ
reditas in furore decesserit,
debet hæreditas prędicta cum fructibus restitui sub-
stituto uulgari, uel proximo cognato testatoris, dedu
ctis expensis necessariis uel utilibus in hæreditate factis, & etiam
in persona ipsius furiosi, si alia bona non habeat. h.d. Ex qua no.
2 † ꝙ per aditionem factam per curatorem furiosi non acquiritur
hæreditas furioso: quia non transmittitur ad hęredem: sed si de-
cesserit in furore, habetur hæreditas pro non adita, & sic aditio
est in pẽdenti. uere enim facit eum hæredem, sed reuocabiliter.
& hoc facit l. authoritate. alias autem esse non posset, ut l. & si
sine. §. sed quod Pap. de mino. de hoc no. in l. j. §. si autem in fu-
rore. C. de cur. furi. & hoc quãdo fuit institutus ab extraneo. Sed
si a patre, tunc efficitur suus, & necessarius hæres, non obstante
furore, ut l. Anust⁹. in fi. de acq. hær. & in l. fi. ĩ prin. de cur. furi. &

ibi punitur rōn tex. Quid aūt, si non ipse sit institutus, sed filius eius, vel seruus: certè tales adibunt sine iussu pris, & efficient heredes, nec acquireret hęreditas furioso, & est casus specialis, & 3 nota.co.tit.l.cum hæres institutus. Item † nnt ꝙ per aditionem reuocabilem, nō extinguitur vulgaris substitutio. & sic limitatur l.post aditam.C.de impub. & al.sub. quod facit ad multa. facit d.l.& si sine.§.sed quod Papinian.de min.& l.s §.si quis adita.ad Tertul. Hæres furiosi.f.ab intestato, ad quem non fuit transmissa hæreditas. Substitutio.f.vulgari, licèt gl.contra. Paulus.

1 *Possessor ad fructuum vsuras, an teneatur.*

§.Fructuum. Iste §. est valde dubius in intellectu sui. & legitur tribus modis in gl.primo, ꝙ totus loquat in bonæfidei possessore. scdo, ꝙ principium loquit in bonæfidei, finis in malæfidei ſm Mar. tertio, ꝙ totus loquat in malæfidei possessore. Bar. legit quarto mō ſm Iac. de Are. sed remota illa est eadem cum lect. Mar. licet ipse dicat, ꝙ gl. eam non tangit. ego puto primam lec. q̄ fuit Ioan. & Azo. fore veram, vno tñ addito, & alia rōne, q̄ gl. dicat. & idem dico de secūda lec. Mar. & Bar. uno siſr addito, aliàs em̄ oēs essent falsæ, nec possent sustineri. Secundum primam lec. & veram. h.d. bonæfidei possessor non teneř ad vsuras fructuum pceptorum, & venditorum post lit. contest. sed perceptorum, & vēditorum añ lit. contest. sic supple a tpe litis contestatæ, non ante. h.d. aliàs aūt esset ɔ̄.l. item veniunt.§.cum anteq̄.ubi non tenetur bonæfidei possessor ad vsuras perceptorum añ litem motam, sed post sic, vt ea.l.§.petitam. De perceptis aūt, & venditis post litem motam, iō non tenetur, qa percepit, & vendidit ex necessitate ſm gl. quæ rō non placet, qa ēt res steriles vendidit possessor post litem motam ex necessitate, & tñ teneř ad vsuras. vt s̄.eo.l.si qd possessor §.j. Dic ergo, ꝙ rō est, qa super pceptis post litem motam, non fuit lis cont. licet em̄ illa veniant officio iudicis, tñ non dr̄ lis cont. nisi sup his quę præcedunt contest. Sed litis contest. est illa, quæ facit vsuras venire illarum pecuniarū super qb. facta est. iste est verus intellectus per neminem tactus. Secunda lect. Mar. h.d. malæfidei possessor vere tenetur ad vsuras fructuum venditorum qñcunq. sed mala fides ficta q̄ per contest. inducitur non facit quem teneri de vsuris fructuum. h.d. & idem in effectu dicit Bat. ſm hoc non est fićda uis inter tp̄s ante litem contest. vel post, sed inter malam fidē veram, vel fictam. quod non vr̄ de mente Iurite. iō non congruit literę, dico tñ, quod est verum in se, hoc addito, ꝙ malafides ficta non facit quem teneri de vsuris fructuum, supple perceptorum, & venditorum post litem motam, per rōnem quam s̄. dixi. Sed pceptorum & venditorum ante sic, quia super illis est lis cont. vt d.§.cum antequam. & §.petitam. nbi est expressum. & in hoc deficit Mar. & Bat. Nec ob. l. si possessor. § j. s̄. co. ubi de uēditis post litem motam præstantur vsuræ, qa ibi loquit̄ de uenditione rerum, quæ ante lit. contest. extabant, unde super illis facta erat ɔtestatio, sed non de fructib. perceptis, & uenientib. post li. cont. qui tpe contestationis non erant in rerum natura, vñ non pōt dici sup illis contest. nec ēt super pretijs eorum. Tertia lec. est, ꝙ totus loquatur in malæfidei possessore, quæ lect. est omnino falsa. nam ille tenetur indistinctè ad vsuras tam ante litem motam 2 q̄ post. Vltimo † distingue, cum quęritur, an possessor teneatur ad vsuras fructuum, aut illi fructus extant, quia nō sunt venditi, nec consumpti, & tunc non tenetur ad vsuras, sed illos tm̄ teneř restituere, vt l. cum qui tacitam. in prin. J. de his qui. ut indig. quæ est no. quæ hic alle. per Bar. & declarat istam materiam. Aut sunt consumpti, & non venditi, & tunc idem, quia non tenetur ad vsuras, sed æstimationem tm̄, ut l. sed si de fructu. de vin. & habi. & sol. matr. l. diuortio. §. ob donationes. & uide quod ibi not. per Bat. & per Cy. C. de pig. act. l. j. Aut sunt uenditi, & quęritur, an teneatur ad vsuras pretiorum, & tunc, aut loquimur in singularibus iudicijs, quæ sunt stricti iuris, & non tenetur, vt J. de vsu. l. neque ēt. Aut in vniuersalib. & bonæfidei, & tūc erat malæfidei possessor verè, & tenetur indistinctè, ut l. item ueniunt. §. petitam. & §. pen. Aut erat bonæfidei, & tunc, aut loquimur de perceptis, & venditis post litem motam, & non tenetur per rōnem quam dixi. Aut de perceptis ante, & tunc ſm Azo. tenetur. Tu dic, aut q̄ritur, an teneatur a tempore motæ litis, & nō tenetur, vt l. item veniunt. §. cum antequam. fallit hoc in eo, a quo bona auferuntur quia tacitam fidem accommodauit, talis em̄ nullo modo tenetur ad usuras de æquitate, quia satis punitur in hoc, quia aufertur sibi hęreditas, ut d.l. eum qui. de his quib. ut ind. per quam si bene considerabis, patebit verus intellectus huius §. Paulus.

L E X L V.

Si possessor. Possessor hæreditatis omne lucrum teneř restituere, & ex inhonesta causa quęsitum. Itē res hęreditarię sicut hæredi pñt uēdi pro soluēdo ære alieno ita & pro alijs impēsis necessarijs hr̄ditatis. h.d. cum l. se. Paulus.

L E X VLII.

Si quis partes. Qui emit hæreditatē a fisco, hanc actionem utilem habet, sicut me, cui restituta est hæreditas. h.d. Si eɔ̄ tenetur hac actione, nisi in certis casib. ut in ea. l. §. si quis sciens. §. quod si quis. & ibi no & ideo vt ꝙ ꝙ hanc actionem non habeat, licet gl hic dubitet, Sed de hoc dic, ut no. per Cy. C. co. l. cogi. in 3. q. nam & alias est differentia, quia qui emit a fisco potest conueniri a creditorib. hæreditatis. secus si a priuato. ut C. de hære. uel act. uend. l. j. bene tamen habet vtiles contra debitores, ut eo. tit. l. emptor. Pau. de Cast.

§.Hæres. Etiam res pignoratæ per defunctū possunt hac actione peti. h.d. de quo dic, ut in gl. Paulus de Castro.

§.Cum prędia. Malæfidei possessor tenetur, quatenus res hæreditariæ sui negligentia factæ sunt deteriores. h.d. Et no. ibi extra consuetudinem & c. ꝙ in eo ipso dicuntur fieri deteriores ꝙ cultæ sunt, alr̄ q̄ testor cōsueuit. qd̄ no. qd̄ verū puto, nisi maior esset utilitas, & manifesta.

L X X LVIII.

Euicta. Possessor tenetur restituere omne lucrum occasione rei hæreditariæ perceptum, licet petitor nō fuisset illud percepturus, h.d. cum l. seq.

L E X LX.

1 *Sententiæ latæ pro uno, an propter alterius petitionem uel litis pendentiam impediatur executio.*

2 *Malitijs obuiandum esse.*

CVm idem. Ista est bona l. & not. Si possessrit hr̄ditatis ɔuenit a duob. in solidum, primo vincenti restituere teneř cautione indemnitatis recepta. h.d. no. Bal. Et not. † ꝙ executio sñiæ latæ ꝑ uno, non impedit̄ pp petitionem alterius uel litis pēdentiam: qd̄ est verum in actione reali, uel mista: ut hic, & l. is a quo. J. de rei vē. Sed si unus obtinuisset sñiam in personali, & peteret eam mitti executioni in bonis, quæ alius petebat, uel dicebat sua: tunc differtur executio quousq de iure alterius sit cognitum, vt l. a diuo Pio. §. si super reb. de re iud uide ibi Bar q ponit rōnem. Item hoc est uerum, qñ ꝑ duos agit̄ de re ꝑ tertium possessa. Nam tunc, licet tradat̄ primo vincenti, non fit ꝑiudicium alteri petitori, quia tm̄ est sibi, ꝙ vnus possideat, q̄tum ꝙ alter, ut patebit ex his q̄ statim dicam. Si uero agat de re cuius possessio uacat, puta, qa Titius obtinuit licet. recipiendi possessionem hr̄ditatis uacantis ex l. edicto. C. de edict. diui Adri. vel pone, ꝙ titius, & ego petebamus nos mitti in possessionem hr̄ditatis vacantis ex edicto diui Adri. qa quilibet nostrū dicebat se hr̄dem insolidum, & negabat alterum esse, Titius ꝑuenit primo ad sñiam, certè nō fiet executio nec mittetur in possessionem, quousq. de iure meo sit cognitum facit ad hoc optimè l. ita §. quoties. & quod no. J. ad Treb. & l. Titia. sol. mat. Aliàs em̄ fieret mihi ꝑiudicium, quia magis interest mea, ꝙ possessio vacet, q̄ ꝙ sit apprehensa per Titium. Sed executio nunquam dēt fieri cum ꝑiudicio alterius petitoris, vt patet hic in fi. & d. §. si super reb. ita eleganter no. Inn. in c. ueniens. ex̄ de testi. per cuius uerba limitant̄ l. ista & l. is a quo. de rei ven. Item no. non fieri executionem pro primo vincente, nisi caueat possessori de indemnitate, quæ cautio secundum gloss. fit ad cōmodum ipsius possessoris, quia si contingat ipsum pati litem, de facto, recuperabit expen. & omne damnum a primo uincente. si nō defendit eum. Item quia si ueniet ad defensionem, probabit se iuste uicisse, & sic faciet ipsum possessorem non pati lis. Ex qua glo. colligitur, ꝙ facta executione pro primo, secundus non debet contra possessorem amplius audiri de iure, quia non possidet, nec dolo desijt possidere. Sed contrarium uidetur innuere litera, cum dicat posse adhuc iudicari pro secundo petitore, & sic adhuc de iure agit. præterea, si non posset agere, sequeretur, ꝙ executio illa sibi præiudicaret, quia haberet inchoare nouam litem contra primum uincentem. Item esset aperire uiam fraudibus. nam te conuenirem petitione hæreditatis, uel rei uendicatione. & tu uolens me a te repellere submitteres quendā aliū petitorem, a quo permitteres te uinci, & restituere sibi hęreditatē, uel rem, & sic absolueretis a me, quia non possides, nec dolo 2 desijsti possidere, quod esset iniquum: quia † malitijs est obuiādū J. de rei ven. l. in fundo. Et ideo dicit hic Bar. ꝙ adhuc potest secundus petitor consistere aduersus victum, & prosequi litem inceptā, & primus vincēs dēbit venire ad cām, & defendere victū & sententia lata contra eum faciet præiudicium primo vincēti, ex quo patet, ꝙ illa cautio non solum præstatur in fauorē ipsius victi, sed ēt in fauorē alterius petitoris, ut nō hēat inchoare nouam litem: sed ꝓsequēdo eādē, res sit sibi salua aduersus primū vincentem, & hoc vult dicere ista litera in fin. ſm verum intel-

lectum quod singulr not. Ex quo patet, ꝙ si possessor restitueret non recepta cautione, imputaretur sibi, tanq̃ dolo desineti possidere, qa non facit. qđ debuit in fauorem alterius petitoris: vt ĩ. ad l. Falcidiam l. dolo. ſm Bar. Item sequit aliud, ꝙ si pſtitit cautionem, & nõ venit ad defendendum, inĩa lata, p ſcđo petitore faciet pjudicium primo vincẽti: imputet. n. sibi, quia debuit defendere. & non defendit, vt l. sæpe. de re iud. secus si cautionem non pstitisset: qa soli victo noceret inĩa. ita dẽt subtilr intelligi l. ista.

L E X LXI.

1 *Pater qua expendit in honorem filij, an animo donandi id facere uideatur. Et quid de impensis factis in doctoratu filij, an frater pro uirili petere possit.* num. 2.

Filius à patre. Quod pr̃ expẽdit in honorem filij, vr̃ in dubio expendisse de bonis, q̃ ipse pr̃ possidet, pertinẽtib. ad filium, nec tenet dicta bona restituere, nisi dictis expẽsis deductis, & licet an̄ sententiam exceptionem non opposuerit: cum tñ inĩa executioni mandabit super bonis p officium iudicis, põt idem iudicis officium ad hoc implorare, vt non fiat executio, nisi talib. expensis deductis. h. d. no. ſm intelſm Bar. Not. ergo, ꝙ † illa quæ pr̃ expendit in honorem filij, non vr̃ expendisse aio donãdi, si filius habebat bona, nec hoc alibi melius reperit. vñ põt deducere vt hic. & si nõ deducit, hẽt actionem neg. gest. vt s̃. de neg. gest. l. quę vtiſr. quod est verum, si filius erat emancipatus, alias non põt consistere obligatio. quod dic ut in auth. vñ si pars. C. de inoff. test. Si verò bona non habebat filius: tunc aio donandi expendisse vr̃. vt ĩ. fam. erc. l. si filia. §. idem scribit. & hoc si iam factæ sunt expensæ p patrem: sed si nondum factæ sunt, licet honorem acq̃siuerit in uita pr̃is, possunt post mortem patris tales expensæ peti per filium tã quam præcipue, ut ea l. §. Neratius. & de mu. & ho. l. 3. §. fi. Ex hoc

2 † patet, quòd si pater, fecit doctũ filium, vtrum possit alter frater petere expensas per patrem factas? & dic, ꝙ si filius habebat bona aduentitia reperi possunt pro parte fratris, quia nõ vr̃ donare, ut hic alias secus. facit l. uxorem. §. pater naturalis. de leg. 3. & qđ plenè no. p Bar. in l. 1. §. nec castrense. ĩ. de coll. bo. & tene menti istam singularem l. Et postea dic. & malè: qa nullum ius habebat. Item no. ꝙ possessor. hæreditatis sicut deducit expe. factas in hæreditate: ut s̃. l. plenè. ita & factas in personam ueri hæredis. Item etiam in personam ipsius possessoris, quãdo habebat iustam causam retinendi, & alia bona non habebat, & sine illis expensis uiuere non potuisset. vt s̃ eo. l. hęres furiosi. alias altero istorum deficiente secus.

Si pars hęred. petatur. Rubrica.

L E X PRIMA.

1 *Actionem in genere, specie, ac individuo, an sit inuenire.*
2 *Actio directa, & utilis inter se qualiter differunt.*
3 *Differentia secundum plus, vel minus propriè differre non dici.*

1 Postactionem. Primo ꝯtinuat se ad pcedentia. Secũdo ponit tractatum. secunda ibi, is qui. Not. † ex glo. hic posita, ꝙ est recipere actionem in genere, in specie, & in indiuiduo, quod est ꝯ Pet. qui dicit actionem in genere non reperiri: vt not. p Cyn. C. de actio. & obli. l. 1. contra quem facit l. seruus cõis Męuij, & castrensis peculij. in fi. ĩ. de stip. ser. Tu dic, ꝙ immo reperitur in genere generalissimo, vt actio quæ est ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur: vt Inst. de act. in prin. nam sub hoc oẽs actiones ꝯtinentur, quia ibi, tam realis, quàm personalis diffinitur, sed Cy. & Io. Fa. Insti. de act. §. 1. cõtrà quod non comprehenduntur. Item reperit in gñe subalterno, vt petitio hẽditatis, rei ven. actio ex empto & c. q̃ habẽt sub se spẽs diuersas. s. derectam, de qua loquitur tit. pcedens, & utilem, de qua lo-

2 quunr̃ duo ti. le. Nam † vtilis, & directa differunt spẽ, ut dicit hęc gl. idem ĩ. de magistra. conuenien. l. fi. Sed Pe. dicit ꝯtrium, ꝙ non specie, sed numero differunt: credo gl. melius dicere: qa diuersas habent quodammodo naturas: nam directę inhærent ossib. nec possunt separari: ut l. q. ergo casus. depo. secus in utili: ut no. in l. 1. §. de illo. & l. ex asse. ĩ. ad Treb. Item q̃libet species hẽt sub se indiuidua. nam directarum alia est, q̃ competit mihi, alia q̃ competit tibi, quod patet: quia una extincta, nõ extinguit altera. ergo sunt diuersæ numero: ut no. gl. ord s̃. de dolo. l. hẽdib. in fi. gl. quã no. Licet autem differant numero, non differunt specie licet in plus cõpetat illa quæ datur mihi, quam illa quæ datur tibi. Quia

3 † illa quæ differunt ſm plus, & minus, non propriè differunt spẽ, vt ĩ. de fun. instr. l. fi. facit l. si quis cum totum. de exc. rei iud. Itē

no. ex gl. ꝙ prætor fuit locutus in ista mã, non tñ introducit hãc actionem, nec scimus ubi locutus fuerit. Tu dic, ꝙ an̄ compilationem ffōrum factam per Vlp. & postea per Iustinianum prætores fecerant unam compilationem, in qua singulas materias ẽt ciuiles posuerant per ordinem, & primo, titulum de pe. hęre. postea, si pars hęr. pet. ad quam compilationem, uel ordinem se refer hic Iurisc. & hoc patet in l. 1. & quod ibi no. ĩ. si cer. pet. vbi, vt refert. Vlp. prætor ꝓposuit illum titulum in sua compilatione tã quam generalem, & postea subiunxit alios ti. speciales, & tamẽ omnes illæ actiones erant ciuiles sed prætor ipsas ordinauit. Pau.

1 *Agens ex rei persona ius non metitur, sed sua.*

§. Is qui. Hic incipit tractatum, & pcedit hoc ordine. primo, loquit qñ tota hẽditas de qua petit pars, possidetur p unum, q nullum ius hẽt, & per petitorem nihil. Scđo qñ possidetur per duos, qui sĩr nullum ius hñt pro diuiso, uel indiuiso. Tertio, qñ possidet p petitorem, & aduersarium pro indiuiso. Quarto quando possidetur per duos, quorum unus hẽt ius in parte, & alter non, & quilibet pro indiuiso. tertius vero petit partem. Quinto, quando possidetur per tres. s. per petitorem, & eius cohęredem, & tertium, qui nullum ius habet, & quilibet p diuiso. Et quæritur qualiter petitor agere debeat. Secunda ibi, q. nimo. Tertia ibi, proinde. Quarta ibi, si ego. Quinta ibi. item si cum me: usque ad §. interdum. Et h. d. qui se dicit hęredem pro parte, dẽt illam totam petere, licet aduersarius possideat totum. hoc primo. & si duo totam possideant, dẽt a quolibet petere partem, quia quilibet detrahet de portione sua. hoc secundo. Sed si ipse: & aduersarius ęqualiter possidẽt, & pro diuiso licet illa pars quam ipse possidet pro diuiso ascendat vsq. ad quotam, in qua institutus est: tñ adhuc põt ab aduersario partem petere, & etiã aduersarius ab eo: si hæredem se contendit, & alter alterum negat hęredem. Si verò se fateantur hęredes iudicium fam. erc. ꝓ-

1 ponet. h. d. vsq. ad §. si ego. No. † ꝙ agens non metitur ius ex persona sua. unde si non haberet ius rei: & similiter ipse non haberet excluderet a reo: ut probatur hic, & in l. fi. de rei uen. ex quo sequitur, ꝙ reus bene metitur exceptionem suam ex persona actoris: licet ipse etiam si nõ habeat facit l. miles. §. veteranus. de testa. mili. facit. l. qui ex liberis. §. testamento. de secund. tab.

§. Si ex ego. Si unus hẽdum cum extraneo pro indiuiso possidet, cohẽs qui possidet ꝯ solũ ex̃neum aget. h. d. Not. in n. ꝙ in dubijs opinionib. debemus sequi illam q̃ utilior, per quam uitatur circuitus. Nam si ageret hic ꝯ cohẽdẽ: cohẽs ageret ꝯ extraneum pro illa parte: q̃ ab eo auocatẽ, & sic esset quidam circuitus, qui est euitandus, ut ĩ. de cond. inde. l. dño testõ & si certũ pet. l. cum fundum. §. seruum tuum imprudens.

§. Item si cum. Qui partem possidet pro diuiso, q̃ ad suam quotam nõ ascendit, a cohæ rede, & extraneo pro diuiso possidentib. debet petere partem, uel fiet inter eos compensatio. h. d. Bar. Pau. de Cast.

1 *Libellus incertus, & si interim admittatur, nisi tamen lite pendente certificetur super eo sententia non fertur.*
2 *Fratrum filij qualiter patruo succedant.*

§. Interdum. Propter incertum numerum nascendorum admittitur petitio partis incertæ. h. d. Bar. Not. non admitti petitionem incertam, nisi ex iusta, & rationabili causa. s. cum non potest certificari. & in hoc stabitur iuramento actoris, ut l. 1. §. fi. & l. si quis argentum. & ibi no. ĩ. depo.

1 licet † autem interdum admittatur libellus incertus, tamen nisi pendente lite certificetur, non poterit sententia ferri: ut no. ĩ. de

2 rei uen. l. 3. §. fi. Item no. † ꝙ filij fratrum succedunt fratri in capita, non in stirpes secundum hęc tempora, alias enim nõ esset hic incertitudo, si deberent succedere in stirpes. hodie uerò si quidẽ succedunt cum patruis: tunc succedunt in stirpes: ut in authen. cessante. C. de legit. hęre. Si uero succedunt inter se, tunc fit diuersitas inter agnatos, & cognatos, quia dicit agnatos succedere in capita, & sic non corrigi iura antiqua: sed cognatos in stirpes: & sic corrigit hodie iste §. & fuit, una de opinionib quæ raro reperiuntur in gl. suis. Et ita cõsuluit Bar. dicens opinionem. Azo. esse ueram in filiis fratrum per §. illud. in Auth. de hęredit. ab intest. sed in ulterioribus collateralibus a filiis fratrum dicit opin. Azo. non ueram, ut illi semper succedant in capita, per aut. post fratres. C. de leg. hęr. de quo plenè per ipsum ĩ. de suis & legiti. l. post consanguineos. §. hęreditas. & ita consuluit. Paul.

§. Si ex pluribus. Qui speratur admitti ad partem facit partem. h. d. Bar. uel sic, non potest quis petere, nisi partem, in qua certum est eum ius habere, licet ex post facto possit augeri casualiter. h. d. no. glo. quæ plenius examinat q. quam format in aliquo loco de qua etiam no. ĩ. sol. ma. l. si marito. § cum pater. & de leg. 1. l. planc. §. si in cõiunctim. & dic, ut ibi. per Bar.

LEX

LEX III.

1 *Fieri eodem tempore, quòd successiuè fit, quandoque dicitur.*
2 *Dubitandi, si quando subest materia, sapientis est dubitare.*
3 *A præsumptione si receditur, & ab eius quoque effectu recedi intelligitur.*
nam quandiu præsumptionis causa durat, tandiu & eius effectus.
4 *Adire ex testamento quod per natiuitatem posthumi rumpi speratur, quàm*
quod per querelam, cur magis quis impediatur.
5 *Ius certum semper est, hominis factum incertum.*
6 *Posthumi præteritio testamenti solennitatem respicit, sed exhæredatio pie-*
tatis officium.

ANtiqui. Posthumus nasciturus ex ventre impe-
dit sequētes in gradu, eos verò qui eius-
dem gradus sunt, statutum est admitti, ac si tres essent
nasciturі, auferetur alteri, vel concedetur amplius
secundum quod casus euenerit. h.d. cum l. seq. Bart. no. in tex. ibi
1 eodem tempore, ꝙ † eodem tempore dicitur fieri, quod succes-
siuè fit: quod facit ad depositiones testium, de quo vide per Cy-
num C. de testi. l. testium. in §. q. Item † nota, ꝙ vbi materia dubi-
2 tandi est, sapientis, & rationabilis hominis est dubitare, & ita col
ligit glossella. nam ſm Arist. potentes dubitare facilè soluēt. Ter
tio no. non esse inspiciendum, quod raro accidit, licèt accidere
possit, sed mediā viam eligendam, qñ non potest aliter fieri, aliàs
non esset eligenda media via: vt supra de neg. gest. l. Nesennius.
3 Item † no. in l. seq. ꝙ cum receditur à præsumptione iuris, recedi-
tur etiā ab effectu per ipsam inducto. Nam quatenus durat præ
sumptionis causa, durat ipsa præsumptio, & eius effect⁹. facit ad
id quod dixi supra tit. proxi. l. sed, & si lege. §. item si rem. in q. illa,
cum vēditor decessit sine hærede. & ibi adde istam l. Vlnniò no.
4 glo. quæ incipit immo. quæ disputat quare † magis impediatur
quis adire ex testamento, quod speratur rumpi per natiuitatem
posthumi, q̃ quod speratur rumpi per querelam. & dicit vnum
verbum no. in fi. quia quod speratur rumpi per querelam, rescin
ditur facto hominis, sed quod per posthumum facto iuris sine fa
cto hominis, quæ gl. semper alle. quam declara sic. Nam ius est
5 semper certum. † si enim posthumus nascetur, certum erit om-
nino testm̄ rumpi, sed factum hominis est incertum, poterit. n.
esse, ꝙ filius erit indebitè exhæredatus. & tñ iudex nō rescindet
testm̄. vnde magis impedit prima dubitatio. q̃ secunda, & ma-
ioris est effectus. quod etiam patet, quia per natiuitatem posthu
mi rumpitur testamentum in totum: vt infra de iniusto testa. l.
si ego. sed per factum hominis interdum rumpitur pro parte. ff.
6 de inoff. test. l. circa. Item † præteritio posthumi respicit solenni-
tatem. vnde rumpit testm̄ tanquam non rītè factum. Sed exhæ-
redatio filii respicit officium pietatis, vnde facit rūpi testm̄ tan-
quam non rectè factum, non tanquam non ritè, vt no. supra de
inoff. testa. l. 1. defectus autem solēnitatis maior est arg. l. an inuti-
lis. cum ibi no. de accep. Et no. hic in fi. glo. de testamēto in quo
est posthumus præteritus vtrum valeat. & ista ponit materiam
veritatis. licèt glo. in l. cum qui. de acqui. hæred. dicat cōtra. pro-
batur per l. posthumi de iniu. test.

LEX V.

1 *Posthumus dum speratur, quatenus iam natus hæres effici possit.*
2 *Dubitatio non tam nocet, quam error.*
3 *Emancipatus quid differt à suo.*
4 *Hæreditatem ex testamento, quod rumpi speratur, non deferri.*

ILlud. Cum quis est certus de potestate adeundi, licet sic
incertus pro quota portione debeat hæres esse, nō
impeditur adire, sed efficitur hæres pro illa parte, pro qua de-
bet esse, hoc dicit. vel sic posthumus, qui non est, licet esse
credatur, non obstat iam nato, quin ab intestato efficiatur hæ-
res ipso iure, nec etiā instituto, cum quo simili tempore fuit in-
stitutus. Nā siue ex certa parte, siue incerta, fuit iam natus: insti-
tutus, etiam si erat extraneus postquam nullus est in vtero, effi-
citur hæres insolidum, quia non dubitat de viribus testamenti.
h.d. Et nota: quia hæc l. loquitur pro qua parte iam natus effi-
ciatur hæres pendente natiuitate posthumi. sed l. antiqui. decla
rat quam partem petere potest. Potest autem esse, ꝙ in totum sit
hæres, vt hic, & tamen non possit petere nisi quartam vt ibi, quia
per aditionem efficitur hæres a lege, quæ est certa de rei veritate.
Sed si vult petere, habet hoc impetrare a iudice, qui eum non sit
certus, non audiet eum, nisi pro quarta parte, vt ibi: & sic patet,
ꝙ non sunt contraria. Et pro declaratione istius materiæ, distin
1 gue, † nam aut quærimus pro quota parte possit hæres effici iam
natus, vel vtrum possit effici pendente natiuitate posthumi. de
quo loquitur hæc l. Aut quæritur quotam petere possit, de quo
loquitur l. antiqui. Primo casu, aut iam natus vult venire ab in-
testato, aut ex testamento. Primo casu, si quidem erat inferior a
posthumo nullo modo potest, quia dubitat de iure suo, cum po-
sthumus sibi præferatur, vt ſ. e. l. antiqui. in prin. nisi tribus con-
currentib. s. quod nullus sit in vtero, & ꝙ ita sit cōis fama, & ꝙ
ita ipse credat, ut hic in ñ. glo. secundæ. & de acqui. hæred. l. cum
quidam §. quod dr̄, & § non solum. aut est in eodem gradu. Tūc
gl. vē distinguere inter suum, quia efficitur hæres ipso iure, vt hic,
& emanc[illegible] q nul[illegible] modo potest [illegible] l. ventre. de acq. hær.
quod non [illegible] facet: quia ibi loq[illegible]tur ex te[illegible]lamento, [illegible]os ab [illegible]te-
stat[illegible]. ideo d[illegible]c, ꝙ siue sit in potestate, siue ema[illegible], pōt hīs
effici [illegible]ro illa portione, qua [illegible] cōti[illegible] [illegible]de si nul-
lus esset in vtero efficerentur hæredes in[illegible], tal[illegible]s est pro
virili. rō, quia non dubitat de iure a [illegible], cum in omnem ca-
sum sit hæres futurus, ēt emancipatus, & ēt posth[illegible] iam natus vt
l. ventre. in fi. de acq. hære. licet sit incertum de portione qu[illegible] ip-
sum debet contingere. sed hoc non nocet, vt hac l. vers. ꝙ si for-
tè. Nec ob. de acqui. hæred. l. si ex asse: quia ibi adeundo errabat,
a & sic applicabat mentem suam ad falsum. Sed [illegible] hic dub[illegible]tat at,
nec ad falsum mentē applicabat. vnde non tm̄ nocet dubitatio,
quantum nocet error. quod nota. patet etiam, quia dubitans in-
tendit sequi ueritatem si ipsam sciret, sed errās intendit sequi fal-
sitatem. Adde quod no. in l. de statu. de testa. infra de iur. & fac.
3 ignoran. in rubr. In † hoc tñ differt emancipatus a [illegible]: quia suus
efficitur hæres ipso iure sine facto suo: Sed emancipatus habet
petere bon. poss. unde liber., secundum ista tempora. vel hodie
adire per uerba expressa in Auth. de hēdibus ab intestato § nul-
lam, & sic requiritur factum suum: ut l. 1. C. de iure delib. Prædi-
cta uera, quō certum est in rerum natura, utrum posthumus sit
in uentre, uel non, uel quot sunt. Si uerò esset incertum, ut cum
est mulier infra illos dies, infra quos partus non est adhuc for-
matus, sed uocatur embrio, tunc non efficitur hæres etiam suus,
alias: quia cum sit incertum in natura: nec l. item esset certa, ut
d. l. cum quidam. §. suum hæredem. & ibi no. de acq. hær. Secun-
do casu, quando uult uenire ex testamento, aut posthumus erat
exhæredatus, & efficitur hæres insolidum, cum in omnem euen
tum solidum sit habiturus secundum ista tempora. hodie idem
esset, quod in præterito, cum non possit exhæredari. Aut fuit in-
stitutus, & nullus erat in utero, & efficitur hæres insolidum, siue
fuit iam natus institutus in certa parte, siue ex incerta: ut hac
l. secundo & tertio responso. Aut aliquis erat, & tūc si iam natus
erat institutus in certa parte, ut in secundo responso huius l. erit
hæres pro illa tantum. Aut in incerta, & erit hæres pro uirili, &
posthumus ꝑ alia uirili, licèt ignoret iam natus quota sit. si uerò
sit posthumus præteritus, tunc si quidem erat in uentre: quicun
4 que sit institutus etiam suus non potest hęres esse, quia † ex testō
quod speratur rumpi non defertur hæreditas. decedendo tamē,
siue sit suus, siue emancipatus transmittit ab intestato portionē
quam esset habiturus: ut l. si filius hæres. de liber. & posthumis.
secundum unum intellectum siue ex testō, ut d. l. uentre. & l. il-
lud. §. fin. cum l. seq. de cōtrata. extraneus uero nihil transmittet.
Sed si nullus est in uentre, differt suus ab emancipato: quia suus
efficitur hæres insolidum. emancipatus pendente dubio non
licèt decedendo transmittat, ut dicta l. uentre. Secūdo casu prin
cipali, si quæritur quotam partem petere possit, dic, aut ab inte-
stato, aut ex testamento. primo casu, si non erat eodem gradu cū
posthumo nihil petere potest, si nihil sit in uentre, & sit de hoc
communis fama, & ipse ita credat: quia licet efficiatur hęres per
l. ut dictum est, tamen iudex qui non est de hoc certus nō admit-
tet. ita intelligitur l. antiqui. in prin. sed si erat in eodem gradu
admittitur pro quarta, ut e. l. in fi. Si uero ex testamēto, tunc aut
posthumus erat exhæredatus, & admittitur insolidum. Aut in-
stitutus, & tunc aut iam natus erat institutus in certa parte, puta
dimidia, posthumus in alia dimidia, & ad illam dimidiam peten
dam admittitur: quia in omnem euentum est illam habiturus,
etiam si septem nascantur, cum non debeat habere, nisi unam di
midiam. Aut ex incerta, puta ex uirili cum posthumo, & tunc pe
tet quartam, ita debet intelligi glo. in l. antiqui. quæ incipit circa
princ. dum dicit l. illam habere locum ex testamēto. Aut posthu
mus fuit præteritus, & tunc iam natus in nullo admittitur, licet
nullus sit in uentre. & licet institutus sit filius in potestate. nam
licet tunc efficiatur hæres ipso iure a l. quæ est de hoc certa: ut l.
uentre. de acquiren. hæred. tamen iudex qui non est certus, non
admittet, cum dubitetur de uiribus testamenti. ita intelligo istā
materiam. Paulus.

LEX VI.

Sorori. Qui ex postfacto apparet hæres esse, a quolibet hæ-
rede auocat pro rata, & sumptus pro rata sustinet.
hoc dicit. Barto.

LEX VII.

Non possumus. Per hanc actionē cōsequitur quis
partem pro indiuiso. sed per iudi-
cium familiæ erciscundæ consequitur partem pro diuiso. hoc di-
cit. Et no. l. per quam patet secundum Bart. quód si iudex in iu-
dicio familię erciscundæ pronuntiaret talem esse hæredem pro
dimidia, & talem pro alia dimidia, nihil ualet sententia, quia non
agitur, ut adiudicetur, sed ut diuidatur, quod nota. sic econtra,
in hac actione si adiudicaret partem ꝑ diuiso, nihil ageret. No.
glo. in fi. de qua & de his in l. 4. infra de rei uend.

L E X VIII.

1 *Litis contestationem fieri dicatur, si reus actoris libello respondeat, dico narrata prout narrantur, & petita prout petuntur pro parte vera, & pro parte nequaquam.*

2 *Controuersiam resistendo facere reus dicitur, vt actor agendo.*

PErmittendum. Potest possessor hæreditatis partim defendere, & partim
1 cedere hoc dicit. 1 † per hanc l. patet, φ si reus respondeat libello actoris, sic dico narrata prout narrantur, &
petita prout petuntur pro parte esse vera, & pro parte non, fit
litis contestatio, & adde l. qui solidum. in princ. & quod ibi no.
2 per Bart. infra de leg. 3. Item † nota hic in fi. φ reus dicitur facere controuersiam resistendo, sicut actor agendo. supra de petitione hæredit. l. diuus in princ. & Lex sextante. in prin. de except. rei iudi. Paulus.

L E X IX.

1 *Hæreditatis petitione nomine proprio conueniri non posse, qui alieno possidet nomine.*

2 *Hæreditatis petitio quatenus aduersus possessoris hæredes detur.*

CVm multi. Quilibet hæredum putatiui hæredis tenetur hac actione, quatenus possidet, etiam si tanquam procurator administrauerit, quia succedendo mutat sibi causam possidenti. hoc di-
1 cit. No. † ergo, φ licet ille q nomine alieno possidet hæreditatē, non possit hac actione conueniri nomine proprio, vt supra tit. j. l. nec vllam. §. si quis absentis. tamen si succedat illi, cuius nomine possidet, potest conueniri. sicut ille poterat. nam tunc possi
2 det nomine proprio. concor. infra l. proxi. Item † no. φ hæc actio non datur contra hæredes possessoris pro hæreditariis portionibus, sed quatenus possidet, quia non cōuenitur tanquam hæres, sed tanquam possessor. Idem in realibus in l. de eod. in fi. infra ad exhiben. & no de præto. stipu. l. a. Sed in merè personalibus, dic, vt no. in l. pro hæred. tarus. C. de hæred. act. per Cynū & per Bar. in l. eadem. § Cato. infra de verbo. oblig.

L E X X.

Cum hæredis. Ista est pulchra l. & hoc dicit. qui nomine alterius hæreditatē detinet nō tenetur hac actione: licet ille cuius nomine detinet, non fuerit in rerum natura tempore quo detinere incœpit, quia nō videtur pro hærede, vel pro possessore possidere, nisi sibi successerit, & ex sua persona contendat. tenetur tamen actione negotiorum, gestorū verò hæredi, sed non hæredibus illius cuius nomine possidebit: quia non fuerunt negotia illius. hoc dicit.

1 *Bonorum possessori de iure prætorio, quod nam remedium detur.*

2 *Bonorum possessori particulares, quæ dantur actiones, ciuiles ne sint, an prætoria.*

3 *Fideicommissarius vniuersalis, vel hæres, si rerum hæreditariarum possessionem semel apprehenderit, rursusque ab ea ceciderit, num hæreditatis petitionem habeat. Et ad quid hæc eadem actio competat.*

De bonorum possess. hæredit. petitione. Rub.

¶ In duobus titulis præcedentibus locutus est iurisconsultus de directa, & ciuili petitione hæredit. hic in seq. titu. de vtili, & præ-
1 toria, & † dicitur bon. poss. quia bonorum possessori de iure prætorio datur vtilis petitio hæreditatis prætoria. Item ille cui restituta est hæreditas ex Trebelliano per actiones vtiles, tātum consequetur, quantum directus hæres per directā, & ciuilem. h. d. cū titu. seq. Et no. hic vnam glo. quæ est in hoc titulo infra in l. a.
2 quæ † dicit, φ particulares actiones, quæ competunt bonorum possessori sunt ciuiles, nō prætoriæ, quia inspicitur primæua earum natura, quæ glo. est notanda. Et vide per Dyn. Insti. de acti.
3 §. sed istæ. Itē no. aliā quæ est in tit. seq. in l. j. quæ dicit, † φ postq̄ fideicommissarius vniuersalis, vel hæres apprehendit possessionem rerum hæreditariarū, si cadat a possessione, non habet hāc actionem: secus si non apprehēderit. Et fuit opinio Azo in summa. & est ratio secundum Bart. quia post apprehensionem possessionis desinūt res esse hæreditariæ, ut l. j. §. per seruum, & quod ibi no. de acquir. possess. sed hæc actio non datur, nisi pro reb. hæreditariis, quod dictum nullo modo placet. Nam etiam per aditionem simplicem hæc actio competit, quia sufficit, quod semel fuerint hæreditariæ. Item videō, quod cōpetit ad pretium, quod tamen nunquam fuit hæreditarium vt l. quod si in diem § sed si. s. de pet. hæred. & ideo dictum glo. non placet: sed dic, vt dixi in d. l. quod si in diē §. non solum, supra de pet hæred. vbi hunc passum examinaui, & allegaui istam gl. Paulus de Castro vtriusque iuris Doctor egregius.

Finis hic Liber Quintus.

L I B E R S E X T V S.

De rei vendicatione. Rubrica.

1 *Rei vendicatio quotuplex sit.*

2 *Quasi rei vendicatio in quot partes deducta sit. Et libellus in rei vend. qua ratione formetur, & quid continere debeat.*

3 *Rei vendic. directa atque vtilis cui datur, & an eidem. Et dominium in iure varia considerari.*

Super hac Rubrica est vna glo. magna, & magistra, quæ debet in
1 aliquibus suppleri Quæro † ergo quotuplex est vēdicatio. Respōdet gl. φ duplex. s. directa, & vtilis. Tu dic, φ est triplex. s. vera vendicatio, & simplex. Item quasi vendicatio, item vendicatio non uera, sed s̄m quid. Prima est duplex. s. directa, de qua loquitur principaliter iste titulus. Itē vtilis, de qua loquit̄ l. superficiario.
2 infra eo. & tit. si ager. vectig. vel emph. pe. Item † quasi vendicatio similiter duplex, vna, quæ datur præscribēti ante præscriptionem completam. talis enim nō habet dñium, sed quasi dñium, vt no. Insti. de ac. §. aliæ. & l. j. in fi. de aqua plu. ar. per Bar. licet gl. in l. cū postulassem. §. j. de dam. insec. dicat, φ habet vtile, sed non est verum. talis ergo dī quasi uēdicatio, & publiciana. de qua loquitur tit. j̄. de publ. Vnde qui formant libellum in rei vend. dicūt rem ad se pertinere iure dominij, vel quasi, ut no. in c. Abbate sanè. in prin. de re iudi. lib. 6. Est & alia quasi uendicatio, quæ cōpetit pro iuribus incorporalibus, ut cōfessoria, & negatoria, quæ dicuntur uendicationes: ut supra si seru. uen. in rub. & l. 2. §. j. nō tñ propriè, cū in illis nō cadat dñium, sed quasi, sicut nec possessio, sed quasi, ut j̄. de acq. re. do. l. fetu*. § incorporales. Est, & tertia vendicatio non simplex, sed secundum quid vt illa, quæ proponitur adiecta causa, vt de qua in l. j. §. per hāc. & ibi dicam.
3 Secundo † quæritur cui detur directa, & cui utilis. Respondeo, directa datur directo dño de iure gentium, vel ciuili, ut infra eo. l. in rem. in princ. Interdū uerò datur non dño in casibus, in quibus non pōt referri qō dñij, qui ponuntur in l. si quis emptionis. §. sed hoc infra. C. de præscrip. 30. an. Sed cui detur vtilis. dic plenius, q̄ glo. φ interdum directo dño, ut contra dolo desinentem possidere, ut l. electio. §. si is qui. infra de nox. interdum utili dño, & hoc tripliciter. Primo pro vtili dño. quod nō contrariat̄ directo, sed subalternatur, ut illud, quod habet emphyteuta vel superficiarius, qui recognoscit directum dñm in superiorē. facit quod no. in l. curationes. § prædiū. infra de adm. re. ad ciui. perti. Secundo pro illo, quod contrariatur, & absorbet directum, ut illud quod acquiritur ex præscriptione longi temporis. Est enim vtile non directum, vt hic in glo. & no. in auth nisi tricēnale. C. de bonis mat. & l. usuca. de usuca. & l. j. in fi. de aqua plu. arc. per Bar. Tertio vbicunque dominium sine traditione acquiritur ex solo contractu inter uiuos uel alio, qui de ipsius participat natura, vt est donatio causa mortis, nam oībus illis casibus transfert̄ vtile, non directū, & vtilis uendicatio competit: vt no. in l. fi. C. de sacrosan. eccl. circa fi. in glo. quæ incip. s. vtilem, & de do. cau. mor. l. j. & de pac. inter emp. & ven. l. commissariæ. & infra de do. cau. mor. l. si mortis causa. & l. qui mortis. quod tene mēti. Interdum uerò competit utilis non domino, & hoc tripliciter. Primo vbicunque quis ex aliquo priuilegio speciali potest vendicare rem emptam de pecunia sua, ut pupillus, miles, mulier, vel ecclesia Nam tales non sunt dñi, vt no gl. singularis in l. idem quod. infra qui po. in pig. ha. Et tamen possunt uendicare nō directa, sed utili. vt C. eo. tit. l. si ut proponis. & infra de do. inter virum & vxo. l. uxor marito. Secundo pōt contingere in cessionario cessa, uel uendita rei uendicatio. talis non est dominus, cum res nō sit sibi tradita, & tamen habet vtilem ex persona sua. ut no. in ea. l. si culpa. & C. de hęred. uel actio. uen. l. fin. Tertio potest contingere in eo cuius res mobilis fuit vsucapta post litem cōtesta. desijt. n. esse dñs directus, & utilis. & remanet sibi vtilis uendicatio. ut j̄. eo. l. si post acceptum. cum glo. sua. in qua fertur sententia ex processu facto super directa, ut ibi no. & l. quāquam. §. iulian. de aqua plu. ar. per Do. cætera dic, per glo. & per Cynum C. eo. in rubrica. & l. vnica. de ali iud. Paulus de Castro. Sequitur.

L E X P R I M A.

1 *Vendicare rem possum iuris, quod in ea habeo occasione, quanquam in ea plenum dominium non habeam. cum limitatione tamen.*

POst actiones. Vsque ad l. idem Pompo. §. cum in rem. Iurisconsult. tractat, quæ res possint p hanc actionē uendicari. & dicit primo, φ res mobiles, & immobiles. liberę uero personæ licèt nostræ potestati subiectæ non uendicant̄ simplr, sed adiecta cā de iure quiritū, p iure quod in eis habemus. alia uerò remedia sunt pro ipsis repetta. h. d. usque ad §. fi. Et no. in §. per hanc limitationē ad dictū
1 Innoc. qui dicit in c. examinata. de iudi. quòd ratione iuris. quod

haben

habeo in re,possim rem petere,vel vendicare,licet non habeam plenum dñium.& hoc per l.qui tabernes.de contrah.emp. Tu li mira hoc dictum:quia non debeo vendicare simpliciter,sed dẽo In libello exprimere ius,quod habeo,& rõne illius iuris rẽ petere:aliàs libellus esset ineptus,casus est hic.hoc eñ volunt dicere illa verba adiecta cã,& pro iure patriæ potestatis,qđ in illis hẽo. & uide hic omnino,quod no.Inn.in c.inter quatuor. de maio.& obe. qui quærit, quare prælatus agit ꝯ subditos denegantes sibi obedientiam.& in omnib.fundat se per istum §. Item uide qđ notatur per Cy.ubi causa statu.l.j.in 4.& vlti.q. circa q̃ dic, vt in gl.& no.eam.io fi.dum dicit,ꝙ officium iudicis,quod est extraordinarium concurrit cum ordinario,qñ competunt ambo ſm ius commune:aliàs secus,vt in l.cã.de mino. de quo vide plenè per Bar in l.prouinciali.de ope.no.nun.& per Cy.in l.etiam.C.si tutor.vel cura.In gl.quæ incip.l.etiint petendi.in fi.dic,ꝙ ideo istæ actiones dicuntur præiudiciales.quia sententia lata contra vnũ facit,& parat præiudicium alijs,etiam his qui in iudicio nõ fuerint puta fratribus,& alijs cõsanguineis:vt l.ingenuum.§.de sta. hominum.l.3.in fi.de lib.ag. Paulus.

1 *Plura unum totum quandoq. faciunt, quandoque secus. Et qualiter sint ea petenda.*

2 *Oues meas alienis permistas quot modis uendicare possim.*

§.Per hanc autem. Per hanc actionem petitur vniuersitas corporum,licet alij quia corpora sint illi casualiter admista,quę non sunt vendicãtis, dũtamen numerus vẽdicantis per se faciat vniuersitatẽ,alias nec vt vniuersitas,nec vt pars eius peti põt,sed corpora singulariter. Item aliena corpora in restitutionem non veniunt, nisi vẽdicãs habeat in eis titulum,& bonam fidem.h.d.vsq. ad l.q gregem. §.
1 armamenta ſm verum intellectum. Et† no.ꝙ interdum plura faciunt unum totum vniuersale,& tunc qualiter sint petenda loquitur hic,quia sub nomine vniuersi.Interdum nullum totum faciunt,sed per se separatim considerant̃.Et tunc separatim sunt petenda.ut in §.armamenta.Interdum faciũt vnum totum corporale,& tunc quid iuris sit habetur in § Pompo.vsq.ad l.idem Pompo.§.idem scribit.Item not.ꝙ ratio dubitandi in hoc § hæc erat,quia per hanc actionem vendicantur res singulares,non vniuersitas,vt in prin.l. Sed grex est uniuersitas, &c.respondetur, quod est vniuersitas corporum, & sic non iuris, quia nihil iuris habet mistum.Vniuersitas verò iuris,ut hæreditas,& peculium p hanc actionem non petitur,vt j.eo.l.uend.& ita intelligit̃ prin.
2 l.Et no.† pro intellectu istarum glossarum,ꝙ quando oues meæ sunt commistæ cum tuis, tribus modis contingit me posse uendicare meas.nam interdum tanquam partem gregis,& non tanquam gregem.Interdum econtra tanquam gregem,nec tanquã partem,sed ut singula capita.quo ad primum dic,ꝙ duobus modis possum vendicare tanq̃ partem gregis.puta qñ uolũtate nostra sunt commistæ,& sic sunt factæ communes.ita intelligitur gl.a.in fin.in l.sed si pars.quo casu dic,ꝙ etiam si numerus mearum faceret gregem non possum ipsas petere tanq̃ gregem:cum non constituant gregem per se,sed cum tuis. non eñ possunt dici grex,sed pars gregis. Secundus casus est,quando sunt commistæ sine voluntate nostra,non tñ possunt faciliter separari,ut quia erant oẽs albæ,nec possunt discerni tuę a meis, tunc ẽt puto, ꝙ efficiantur communes, & cõstituant vnum gregem, per rõnem illius gl.& quod no.in l.idem Pompo.in prin. j.e.per gl. vt l.sine actuarium.§.si in vinarijs.j.de vsufr. Quo ad ſm dico,ꝙ tunc possum uendicare tanq̃ gregem, & non tanq̃ partem, qñ tria concurrunt. Primum est,ꝙ numerus mearum sit sufficiens ad constituendum gregem:vt in hoc §.per hanc in fi.& l.& si pars.in fi.Et tunc spectandum,an numerus meus sit maior,q̃ tuus,vel æqualis:licet Io.& Azo.hic dixerint distinguendum.sed opinio. Hug. veriorẽ puto. non eñ põt bona rõ assignari,cur oues meæ,quæ semel fecerunt gregem,licet commisceantur cum tuis,quę sunt in æquali numero, desinant esse grex. Nam primo nulla pars cõfundit alteram,cum non possit uideri quæ maior.arg. j.de fidei. l.generaliter,& quod no.s. si pars hære.pe.l.j.§.j.in gl. q̃ incipit. s.pro diuiso. Secundo requiritur, ꝙ sint admistæ sine uoluntate nostra: aliàs fierẽt cões,& facerẽt unum gregem cum tuis,& sic vendicarent̃ tanq̃ pars,non tanq̃ totum.vt s̃. dictum est. Tertio requirit̃,ꝙ possint adinuicẽ separari faciliter, & sic nõ efficiantur cões,ut quia meæ erant nigræ,& tuæ albæ:alias dic,ut s̃.px.dixi. His trib.concurrentib.tanq̃ gregem,non tanq̃ partem uendicabo.Interdum verò, nec tanq̃ gregem,nec tanq̃ partem.puta si numerus mearum non sufficit ad gregem, & sunt commistæ,sine uoluntate mea,& abinuicem separari pñt:tunc eñ nõ faciũt vnum gregem cum tuis,sed separatim cõsiderantur,utpotè sunt quinque & quinque non faciunt. 10.per se separatim considerantur,ut hic no.in glo.& j.de fideiul. & l.si fideiussor.nec faciũt gregem per se,quia non sufficit numerus. & sic habeo singula capita uẽdicare.ita intelligo l.sed si par numerus.in prin. & totã istã materiam. Vltimo aduerte quia Azo vr̃ hic sentire,ꝙ si hab[illegible] centum oues nõ faciant gregem,nisi hoc expressæ sit [illegible], ut colligitur in l.sed si pars.in 1.glo quia ista dr̃ uniuersitas [illegible] quæ sola congregatione capitum, quæ facta est, constituitur. [illegible] eius in vniuersitate iuris.nam in illa bene requirit̃ expressus consensus superioris, nisi sit a iure scripto constituta, ut no.per In[n.] in cap.cum ab ecclesiarum.de offic.ord.

L E X XIII.

L.Marcellus lib.

§.Armamenta. Qñ sunt plẽs res diuersę non constituentes unum totum, singulæ sunt vendicandæ.h.d.intellige sic,ut singulæ in libello exprimantur. Item intellige qñ res aliæ non accedũt alicui toti, alias secus vr̃, vt in fructibus& pertinentijs.Potest enim quis petere rem cum fructib.ut no.per Cy.in l.eum propria.j.si quis alteri,uel sibi.lrẽ castrum cum pertinentijs ut not.in c.inter dilectos.circa fin.de don.& facit,quod no. per Inn.in c.tanta.de excess.præla.qui dicit,ꝙ in istis accessorijs non requiritur tanta specificatio, sed nõ procedit iste libellus, peto domum cum singulis massaritijs,qa massaritiæ non accedunt domui secundum Bar.

§.Pomponius. Si materiæ duorum eiusdem generis confundant̃, efficit̃ res cõis, & quilibet põt vendicare pro rata.& qui dolo cõfundit,tenet̃,acsi dolo desijsset possidere.h.d. cum l seq.Bar.Et no.qa primo loquitur, qñ confundunt̃ duę materiæ eiusdem generis,& ꝑpriè dicuntur confundi. Secundo qñ miscentur duæ species sitæ eiusdem generis,quæ non dicuntur cõfundi,sed misceri.& utroq.casu nõ transeunt in aliam spem. Tertio,qñ miscentur duæ spẽs diuersi generis,& transeũt in aliam speciem. Quarto,qñ duæ materiæ diuersi generis miscentur.secunda incipit in l.item Pomp.tertia in § j. eiusdem l.quarta.in §.sed si plumbum.Item no.ꝙ iste tex.loquitur, qñ materia infecta adijcitur infectæ, quo casu neutra cedit alteri, licet altera sit maior,secus si facta adijceret̃ factæ,tãquàm pars,quia tunc efficeretur illius cuius totum, & idem, si infecta factæ,ut j.eo.l.in rem.§.a.& ibi plenè no. Paulus.

L E X V.

Idem Pomponius. In reb. quæ commistione nõ confunduntur remanet dñiũ eorum,quorum erat primo,nisi volũtate dñorum sit facta commistio,qa tunc efficeret̃ res cõis.h.d. Ad l.si alieni.dic,ꝙ ibi concurrebant duo,bonafides Item quia creditor recipit suum.

§.Idem scribit. In reb.quæ commistione mutãt speciem, desinit dominium esse prioris dñi,& efficit̃ specificãtis h d.quod est uerum trib.concurrentib. Primo,ꝙ nomine suo specificauerit,& bona fide.Item,ꝙ nõ possit redire ad pristinam materiam,uel speciem.ut hic no.gl.& j §. px.& de acq.rer.do.l.adeo.§.cũ qs.& ibi uide.& de l.q̃ situm.§.illud fortasse.Inst.de rer.di.§.cum ex alie.Quæro qua actione succurretur domino? Respon.actione in factum,ut j.eo.l. in rem.§. item quæcunque.& no.j.l.§.de arbore. Paulus.

§.Sed si plumbum. In reb. diuersi generis,q̃ cõmistione non mutuant speciem.remanet dominium prioris domini, si possit abinuicem separari.uel efficitur res communis.Bar.gl. uero vr̃ velle, ꝙ nunq̃ efficiatur.Sed prima uerior,si separatio est impossibilis, uel difficilis.Et no.gl.hic magistram, quæ ponit differentiam inter confusionem,& commistionem,& uide eam. non sunt alia.

§.Idem scribit. In brutis partus sequitur uentrem, & illius est,cuius est uenter. Item si arbor mea translata sit in agrum tuum antequàm coalescat nõ efficitur tua,& possum eam uendicare.postquàm uerò coaluit, tua est,nec habeo directam actionem,sed utilem secũdum quosdam. Sed gl. dicit.ꝙ nec utilem habeo, sed actionem in factum. h.d.cum §.seque.tex.cum glo.potest dici, quòd prima opinio est vera contra illum, qui malafide transtulit. Sed contra illum qui transtulit bona fide, sit uera secunda opinio, ut detur actio in factum ne locupletetur cum aliena iactura. Sed quæro,quid si nullus transtulit,sed flumen,utrum postquam coaluit, habeam aliquam actionem, respondeo, quòd sic,in factum,per eandem rationem,ut no. j.de acq.rer.do.l.adeo.§.præterea.in gloss.Item quod dixi de utili actione,quæ datur illi, qui semel fuit dominus & desijt esse.adde ea quæ dixi in rub. potest tamen comprehendi sub illo casu,de illo qui desijt esse dominus post litem contesta. nam utroq.casu ex facto possessoris perdit quis dominium. Pau. de Castro.

§.Cum in rem. Error in nomine rei petitæ non uitiat iudiciũ,si de corpore ꝯstat. incertitudo verò bene uitiat, & condemnationem impedit. h.d.

cum §.se. Et no. gl. primam §. si quæ dicit, q hæres actoris non potest declarare libellum obscurum, quia potestas declarandi ita adhæret personæ, q ad hæredem non transmittitur, propter q̄ gl. semper alle. iste finis, & uide quod no. per Bar. in l. inter stipulantem §. j. de ver. obl. l. si quis intentione. s̄. de iud.

L E X VI.

1 *Res in libello petitas, quot modis declarare possimus.*
2 *Dominium in legato alternatiuo in legatarium electione non facta non transire. Et quid si rem meam simul cum tua possideas, nec sciam utra sit mea, num alternatiuè illam, vel illam petere queam.*

SI in rem. Qui rem petit dēt eam in libello declarare ſm ſm eius naturam, & qualitatem. h. d. tota l.
1 ſm Bar. No. † hic sex modis rem declarandam. ſ p qddıratē. Nam dēt dicere an sit equus, vel bos, ager, vel vinea, nec sufficit dicere peto rem meam. Item p quantitatem. ſ. an petat totum, vel partem. ſimplr tñ petendo vr petere totum, & petendo partem vr petere dimidiam ſm gl. cuius ɔ̄trarium vt no. s̄. de pe in l. Pomponius. §. sed & is. sed intellige illam ſm istam. Tertio per quantitatem, cum aliqua demonstratione, q̄ fit variè ſm diuersitatem rerum: nam declarat tam per numerum, ut pecuniæ, q̄ p pondus vt massa, & q̄ per mensuram, ut triticum. Quarto, declaratur per qualitatē, vt si res est alba, uel nigra. si tñ est talis qualitas quæ non faciliter pōt exprimi, non est necessario exprimenda. Quinto, per nomen proprium: q solum sufficit, nisi sint aliæ res eiusdem nominis: tunc alia demonstratio addenda est. Item, & si de noīe non recordetur actor pōt recurrere ad aliam demonstrationem, quæ loco noīs fit. dico ēt, q pōt petere, q oēs res sibi exhibeant, ut possit ostendere quam petere vult j. de pub. l. si cū exhibuisset. § pe. & l. 1. §. si quis noxali. j. ad exhi. Sexto dēt demonstrari per loci qualitatem, ut quo loco sit, & qb. confinib. ad qd̄ dic sufficere duo confinia. ut l. forma. in princi. C. de censib. Hoc continet tota l. dic tñ, q non oēs demonstrationes sp sunt necessariæ, sed ita demum si rei petitæ conueniant, nec possit aīr reddi certus, alias eñ sufficeret unam ponere per quam redderetur certus, ut j. de fur. l. in actione. in prin. & per Inn. de libelli obla. c. j. & uide dictam l. in actione. & l. 1. § si quis argentum. j. depo. nam, quod hic deficit, illic suppletur. Item no glo. primam hic, q̄
2 tenet, quod † in legato alternatiuo non transit dñium in legatarium ante factam electionem, quod est uerum, ut j. de lega. 1 huiusmodi §. si Stichum. non tñ rndet gl. ad q. formatam: si possides rem meam cum tua simili, & ego ignoro, quæ sit mea utrū possim petere illam, vel illam alternatiuè, sicut cum promisisti Stichum, aut Pamphilum, quia possum ambos alternatiuè petere, tu dic in rei uendicatione, cum non habeam ius in re tua, nō possum ēt alternatiuè pp incertitudinem ipsam petere, secus in duabus reb. alternatiuè promissis, quia vtrunq. est in obligatione, ut j. de ver. ob. l. ubi autem. §. qui illud. quid ergo fiet? ideo possum petere per officium iudicis te cogi ad ostendendum mihi rem quā a tali emisti, quia intendo ipsam petere. ar. eius quod no. j. de in serm. act. l. vbicunq. & d. l. si cum exhibuisset. de publicia. vel sufficit petere rem quam a tali emisti. Nam ex hoc redderis certus. ar. hic in ver. sed si nomen. & in executione erit necesse, q ostendatus. ar. eius quod no. s̄. de eden. l. j. in mag. gl.

Si is qui. † Solo facta per illum qui liti se obtulit non liberat possessorem. h. gl. intelligit, q soluerit ueram æstimationē rei, sed non uideo qualiter possit procedere. nam ille q se offert liti tenetur ad interesse. i. quantum interest actoris non fuisse deceptum. s̄. de pet hær. l. qui se liti in fi. Sed si res extat penes possessorem, & peti pōt quia non est pscripta, ut presupponitur, non est actor in illa re læsus, & ideo intelligi debet, q soluerit expensas litis, uel aliud interesse. & adde quod dixi s̄. de petit. hær. l. nec ullam. §. non solum. & §. seq. Pau. de Cast.

L E X VIII.

1 *Possidens rem pro indiuiso in qua tantum partem habet, quatenus eam possidere dicatur.*
2 *Res mobilis pro indiuiso num possideri queat.*
3 *Hæreditas pro indiuiso per unum ex hæredibus, & alium qui in ea ius nullū habeat, an possideri possit. Et quid de rebus hæreditarijs.*
4 *Possessio iurium hæreditatis in illum non cadit, qui ea non habeat, licet secus in quasi actuum possessione.*
5 *Hæreditatis petitione agens aduersus eum qui ius non habet, qualiter petere debeat. Et quid differt hæreditatis petitio a rei uend.*

POmponius. Si res cōis possideatur per consortem, & extraneum pro indiuiso, a solo extraneo est petenda: sed si p indiuiso, petenda est a quolibet pro parte, quia quilibet de portione petentis aliquid possidet, quæ distinctio in re mobili, uel hæreditatis peti
1 tione non procedit, quia pro diuiso non possidetur. h. d. No. † primo cum quis possidet pro diuiso rem in qua hēt partem. non vr possidere nisi partem suam. Sed si pro indiuiso, necessario possidet ēt de parte alterius, cū in quolibet cespite terræ alterius hēat
2 partem. Item † no. rem mobilem non possideri pro diuiso, quod est uerum, nisi cohæreat rei immobili, quia tūc censet pars eius, & eodem modo possidet, sicut res immobilis, ut j. de seruit. urb. prædio l. binas. cōi diuid. l. arbor. & l. longè. de diuersis & tēp. pſc.
3 quæ ste dēt intelligi quicquid glossa dicat. † Item not. q hēditas non pōt possideri pro indiuiso per unum ex hēdib. & alium qui nullum ius habeat. Contra quod gl. fortiter opponit de l. j. §. si ego. cum §. seq. s̄. si pars hęred pe. & soluit plurib. mod. sed frustra sunt. nam nec gl. nec Doct. veritatem ponunt. Dic ergo tu, q res hēditariæ bñ possunt possideri pro diuiso per cohæredem, & extraneum non habentem ius, ut in ɔ̄trio. Sed hēditas quæ consistit in iure, nunquam pōt possideri per illum qui non hēt ius. nam licet sit in possessione rerum hēditariarum quę facti est, non tamē
4 possidet hęreditatem uel iura hēditaria, quia † possessio iurium non cadit in eo, qui non habet illa iura, licet cadat quasi possessio actuum, hoc notabilr no. Inn. in c. j. de cau. pos. & propriè per cuius uerba soluitur istud ɔ̄trium, & declaratur l. ista in fi. in qua est casus de dicto suo, licet ipse non alle. pro quo facit optimè l. seruitutes quæ in superficie. in prin. j. de ser. urb. prædio. ibi, dum
5 dr, q possideo habendi consuetudinem. Ex † hoc sequit, q cū qs agit pe. hęredita. ɔ̄ illum qui non hēt ius, non dēt petere sibi restitui hæreditatem, cum ipsam non possideat, quia nō est nomen iuris, sed petere dēt restitui illa q̄ de hæreditate possidet. ita intelligitur l. licet minimam. s̄. de pet. hęr. alias libellus esset ineptus. & hæc dr̄ia est inter istam, & rei uendicationem. nam in rei vēdicatione petit restitui rem de qua dicit se dominum, in petitione verò hēditatis licet dicat se dñum hæreditatis, non tñ hæreditatem petit restitui, sed bona. hoc subtiliter dicit ista l. si rectè intelligat. tene menti bñ prædicta pro toto titulo de petitio. hære.

L E X IX.

1 *Iudicis officium in hæreditatis petitione quod nam sit.*

OFficium autem. Ista est vulgaris lex. & h. d. rei uendicatio datur ɔ̄ quemlibet possessorem vel detētorem qui hēat facultatem rei restituendæ, licet non possideat naturalr vel ciuilr. Item siue detineat nomine proprio, siue alieno. h. d. † r no. quia vr hic tex. ɔ̄ Inn. in c. qm̄ frequenter. circa fi. ut li. non ɔ̄test. qui dicit, q rei uēdicatio non datur ɔ̄ illum qui est missus in possessionem cā rei seruandæ, cum sit simplex custos ut l. si duo. §. creditores, uti possi. cuius ɔ̄trium hic dr̄ expressè & uide qd̄ not.
r in l. 2. C. ubi in rem actio. Item † no. quod sit officium iudicis in hac actione. s. ut prospiciat, an reus possideat, quod glo. intelligit añ litem contest. tu dic ēt post contest. quia quandocunque cōstaret non possidere, reus absolueretur. ut nota. in l. 1. si a te §. 1. de exc. rei iud. ne frustratoriè procedat. ulterius potest p hoc quærere. vt j. e. l. qui petitorio. Item puto, q hoc facere potuit ēt actore non petente, cum sua intersit non facere processum nullū. In gl. quæ inc. vr ergo etiam dic, q non expediebat illud ɔ̄trium hic: quia quod dicitur in §. quia uero. in auth. de test. loquitur quando reus post didicita testificata vult facere articulos directè contrarios illis actoris, ut si probaui me emisse a Titio, & tu uis probare postea Titium illa die alibi fuisse. Secus ār si non essent ɔ̄nj q sunt compatibiles, ut puta si dicam me emisse, a Titio & præscripsisse tu etiam postea dicas te emisse, & pscripsisse & ita intelligit hic. Probat in cle. 2. de test. in c. fraternitatis. & in c. ɔ̄stitutis.

L E X XIII.

SI res mobilis. Si res mobilis uendicatur a bonæfidei possessore in electione sua committit, an restituatur in loco ubi res est, vel in loco iudicij sumptibus petitoris, nisi petitor non solum suo sumptu. sed etiam suo periculo uelit rem sibi tradi in loco iudicii, quia tunc præfertur reo. Idem in malæfidei possessore si conueniatur ad rem, quæ sit alibi sine facto. secus si ipse transtulisset. hoc dicit vsque ad l. non solum.

L X X XIII.

1 *Iudicis officium cum actione qua ad idem competat concurrere.*
2 *Hæreditatis petitio & si stricti iuris sit, in causa tamen uenire exceptionem, qua res occasione proueniat.*
3 *Remedia duo habēs ad idem consequendum, quorum alterum eligere tenetur, si reus absoluatur ab uno, quo actor ipse uti noluit, num sententia in altero exceptionem pariat. Et an ea ultra causam in ea expressam effectum porrigat.*
4 *Actionem iniuriarum domino competere si, seruus eius etiam ab alio possessus per alium uerberetur.*
5 *Expensas petere actionis iure utilius ne sit, an iudicis officio.*

NOn solum. Si res facto possessoris deteriores
additæ sint, venit interesse dete-
riorationis offo iudicis deseruiẽti huic actioni,& actio
ne leg. Aquiliæ. dẽt tñ actor altera esse ɔtentus. Et si v-
num elegerit, dẽt cauere se a tero non vsurum h.d. cum l. seq. &
1 prin. se. No. ergo iudicis officium concurrere cum actione q̃ ad
idem competit, quia competunt ambo ſm ius cõe, alš secus: vt
2 š. de mino. l. in causæ. & š. l. j. §. per hanc. & ibi notatur. Item † no.
ꝙ licet hæc actio sit stricti iuris, tñ venit in ea exceptio proueniẽs
occasione rei. facit ĩ. de vsu. l. videamus. §. si actionẽ. secus in vsu-
ris, q̃ ueniunt ex̃ rem vt C. de cond. inde. l. j. & no in l. j. C. de iudi.
vbi declaratur intelľs huius l. per Pe. Cy. & Bar. Et hoc intelligo
uerum, ẽt si añ lit. conte. fuit res deteriorata, vt ĩ. e. ti. l. si hõ & ibi
no & C. eo. l. domum. Aduerte tñ, ꝙ tunc oportet, ꝙ in libello
fiat expressa mentio, & petaẽ reum ɔdemnari ad interesse. ut no.
In d. l. si hõ. in gl. q̃ incipit. ꝙ aio, sed si post lit. ɔt. fuisset deterio-
rata, licẽt nõ fuisset petitũ in libello: põt peti in quacunq. parte
iudicij. ut l. ædiles. §. itẽ sciẽdũ. de ædi. edic. & l. si qs in possessio-
nem missum §. iudex. & quod ibi no. de dam. infec. itẽ pdicta pro-
cedunt in malæfidei possessore, q̃ teneẽ indistinctè de dãno, siue
dolo, siue culpa sua acciderit. Idẽ in bonæfi. si acciderit dolo suo.
põt. n. ẽt poss. bonæfidei committere dolum non respũ dñi, sed
respectu rei, puta si sine cã vel immoderatè uerberat. ut no. in d.
l. si homo. Sed si accidisset damnum culpa sua, non teneret, nisi
accidisset post lit. conte. vt d. l. si homo. & l. q petitorio. §. 1 & l. itẽ
si uerberatum. §. fi. Sed si añ lit. ɔt. secus. vt š. de pet hęr. l. si qd pos
sessor. §. sicut. Licet q̃dam dicant, ꝙ ibi loqĩ de culpa in omitten
do. secus sim faciẽdo, ut hic. Tu dic, ꝙ culpa in faciendo hũ ue-
3 nit officio iud. actioni deseruienti, ut probãt d. iura. Item † no ꝙ
cum quis habet duo remedia ad idem consequendum, de quib⁹
vnum tenetur eligere, licet reus absoluatur ab uno, q̃a actor uo-
luit ipso vti, talis sñia non parat exceptionem rei iudic. in altero.
quia non absoluitur ex eo, ꝙ non debeat, sed quia actor eo uti
non vult, ut dixit glo. no. Ex quo no. ꝙ sñia non parat effectum
4 vltra cãm in ipsa expressam. Item † no. in l. item si uerberatum. ꝙ
actio iniuriarum competit dño, q̃ñ verberatur seruus eius. ẽt per
alterum possessus. Vltimo no. gl. fi. in l. non solum, quæ dicit uti-
5 lius † esse posse petere expensas iure actionis, quam officio
iudicis. nam sublato prin. tollitur iudicis officium competẽs ad
accessoria ut l. 4. C. depo. sed non actio, ut no. in l. j. C. de iud. simi
lis gl. est ĩ. de leg. 3. l. si mulier. §. si rem. pro quo uide etiam gl. in
l. j. C. quando & quibus quarta pars. lib. x. & l. j. C. de vsu. & adde
quod nu. š. de pet. hær. l. penul.

LEX XV.

1 *Pretium in particularibus in rei locum succedere. Et quibus in casibus contin gat. Et pretium qua actione petetur.*
2 *Superioris factum possessorem excusare magis ac naturalem interitũ. Et prin cipem rem mihi auferre meam posse.*

L. Item si verberatum.

§. Si quis rem. Si possessor rem uendat ex necessitate,
vel per superiorẽ sibi auferantur aliquo
sibi dato, nõ tenetur amodo ad rem, sed ad pretium, uel ad illud
a quod fuit consecutus. h. d. multum no. & † est hic casus, in quo
pretium succedit loco rei in particularibus. s. cum res uendita est
ex necessitate, siue extet, siue non: sunt & alij duo casus, quorũ
unus est ĩ. §. prox. q̃ñ non extat, nec possessor fuit pretium cõse-
cutus, & tamen ad pretium tenetur. Alius est in l. Iul. in prin. vbi
similiter res non extabat, & possessor tenetur ad pretium, ꝙ fuit
consecutus. est & quartus in l. mater. C. e. ti. Differunt autem isti
casus, q̃a in hoc §. uenit pretium actione in factum, ut statim di-
cam, sed in l. mater. venit actione nego. gesto. Sed ĩ. §. prox. & l.
Iul. in prin. uenit officio iud. mercenario deseruienti huic actio-
ni. ita debes subtiliter intelligere ista iura. Quęro pro intellectu.
§. de quo possessore loquitur? respondeo, quicquid gl. dicat, po
test intelligi, & de malæfidei, & bonæfidei. Si intelligimus in ma
læfidei, tunc dic, ꝙ tenetur ad uerum pretium, si uẽdidit minus,
quàm ualeret. vel si uendidit plus, tenetur ad perceptum. vt sup.
de pet. hæredita. l. si a patre. §. si dolo. & si dicatur in quo excusa-
tur, ergo, quia vendidit ex necessitate. Nam etiam si ex volunta-
te vendidisset, condemnaretur ad verum pretium, vt l. si posses-
sor. §. fi. de pet. hæreditat. respondeo, quia si ex voluntate iurare-
tur contra eum in litem re extante, & sic posset in plus ɔdemna
ri, quàm esset verum pretium, vt d. §. fi. & ĩ. eo. l. q restituere sed
quando ex necessitate non iurabitur etiam re extante. sed ad so
lum verum pretium tenetur. & hoc vult dicere hic litera nõ am
plius. Item primo casu venditio non valeret in p̃iudicium dñi.
q̃a posset rem vendicare a possessore, sed hic, emptor est tutus, q̃a
cum venditur ex necessitate. vtiliter gentur negotium dñi, &
sic valet venditio rerũ quo ad eũ. simile š. de pe. hær. l. nisi. §. j. nã,
quod ibi dr̃ in vniuersali, dicit hic in particulari, ubi maius erat
dubium. Sed ĩ hoc op. de secundo casu §. nam si erat malæfidei
teneretur re perempta penes eum ad uerã æstĩõnem vt š. de pe. hær. l.
illud. & no. ĩ. px. §. ergo & re ablata p superiorẽ l. hic dr̃, ꝙ nõ
a teneẽ, nisi ad id, q̃d pcepit. So. dico † ꝙ factũ superioris magis ex-
cusat possessorẽ, q̃ natis interitus, q̃a illud rendit, vel cedere plu-
mitur in publicã utilitatẽ, secus in interitu. vñ re ablata p superio
rem ẽt malæfidei possessor ad nihil teneret, si nihil ɔsecutus ẽẽt,
uel ad id tñ, ꝙ est ɔsecutus. Casus est hic, quod singulariter tene
menti. facit ĩ. de l. commu. l. mulier fundos. No. gl. ad quod semp
alle. ꝙ princeps ex causa rem mihi potest auferre. facit l. Lucius.
de euic. & quod no. Bar. in l. Antiochensium. de priui. cred. p̃t ẽt
intelligi in bonæfidei possessore, quia non tenetur, nisi ad id, q̃d
percepit, & ex quo factus est locupletior. In gl. duntaxat. Sed q̃-
ro qua actione petetur pretium? glo. ꝙ actione neg. gest. per l. fi.
š. de neg. gest. & l. mater. C. eo. ti. Sed non placet. quia illa loqtur
cum ex uoluntate res uenditur. sed cum ex necessitate non com
petit illa actio, ut š. de neg. gest. l. si communes. ideo dic dari actio
nem in factum, ne locupletetur cum aliena iactura. arg. ĩ. e. l. in
rem. §. item quæcunque. & no. supra eod. l. idem Pomponius. §.
de arbore. & infra si certum peta. l. si & me & Titium. Et quod
hic dicitur officio iudicis, dic deseruienti illi actioni. ita intelli-
go istum §. Paulus.

1 *Pretium in particularibus rei loco quibus casibus succedat, etiam si possessor pretium consecutus non fuerit.*
2 *Possessoris mala fides aduersus quem nocere dicatur.*
3 *Personali, quàm reali possessorem magis astringi.*

§. Si seruus petitus. Iste §. est ualde subtilis cum l.
& habet subtilem gl. ſm intel-
lectum gl. h. d. bonæfidei possessor a prin. ex postfacto malæfidei
nõ tenetur de interitu, nisi res eodem modo non esset peritura
penes actorem. & si habuit iustam causam litigandi nullo modo
tenetur. h. d. Sed ego credo, ꝙ si factus est uerè malæfidei tenea-
tur indistinctè de interitu si non habuit iustam causam litigandi
cessat. n. ratio tunc l. illud. de pe. hær. quæ dicit ideo ipsum non
teneri, quia nõ dẽt ius suum indefensum relinquere, postq̃. n. ue
rè factus est malæfidei, non potest illud prætendere, & ita vr̃ ibi
sentire Bar. præterea non dicitur hic, ꝙ fuerit factus uerè malæ-
fidei, sed fictè p lit. conte. in hoc enim facit uim lr̃a, ꝙ post litem
contestatam interijt. Præterea secundum istum intellectum nõ
bñ aptatur l. vtique. in versi. non. n. vbi rr̃ vr̃ tradi, ꝙ post lit. cõt.
possessor non tenetur de interitu. & licet gl. dicat, ꝙ loquiẽ q̃ñ
habuit iustam causam litigandi. hoc tamen ibi non dr̃. Ideo alius
uidetur intellectus huius §. ſm quẽ. h. d. bonæfidei possessor post
lit contest. factus fictè malæfidei, tenetur de interitu, si dolo, vel
culpa sua interijt res, vel si penès dñm non esset eodem modo
interitura. aliàs autem non: sed interitu rei liberaretur ẽt ab ɔsti
tutione, necessaria tñ est sñia pp accessiones. Item non videtur
culpam ɔmisisse, si fuerit usus re in eo ministerio, ad quod fuerat
destinata. h. d. cum l. multum no. glo. ergo intelligit, quando su-
peruenit mala fides verè, & ſm hoc non est fienda vis in lit. cont.
quod est contra mentem lr̃æ. dum dicit petitus. sed ego intelli-
go q̃ñ superuenit mala fides fictè per lit. cont. & sic limitatur per
istum §. illud. de peti. hær. q̃a bonæfidei possessor post lit. ɔt. non
teneẽ de interitu, vt ibi, & hic in l. vtiq. versi. non em̃, quæ dẽt sic
r intelligi, licẽt gl. aliter intelligat, ut dixi in casib. huius §. Ex † quo
no. casus in quibus pretium succedit loco rei in particularib⁹, li-
cet res sit perempta, & possessor non fuerit pretium consecutus.
simile. š. §. prox. Sed ibi uenit per actionem in factum: hic per offi
cium iud. quia re perempta durat rei vendicatio ad ipsam rem in
casibus istis. sed quia non potest præstari: iudex condemnat ad
æstimationem: & ad aliud durat actio, & in alio fit cõdemnatio.
Simile in personali actione vbi re perẽpta facto debitoris durat
actio ad ipsam rem, & tamẽ cõdemnatio fit in æstimatione. vt
l. qui seruum. ĩ. de ver. ob. distingue igitur tres casus. Nã aut pos-
sessor fuit semper malæfidei, aut semp bonæfidei, aut a principio
bonæfidei, & superuenit mala fides. Primo casu, indistinctè teneẽ
de interitu, vt l. illud. de pet. hæredita. Sed glo. prima hoc limitat
nisi possessor haberet iustam causam litigãdi. nã tunc distingue-
retur, an esset eodẽ modo peritura penès actorem, vel non, sed
hoc non dr̃ hic, nec in l. illud. sed dicit glossa de capite suo, & po
nit exemplum duobus modis. s. quando possessor sciebat rem
non esse suam, non tamen credebat esse agentis. & sic est malæ-
fidei quo ad rem, & tamen habet iustam causam litigandi, quo
ad agentem, vnde non tenetur, nisi res eodem modo non esset
peritura penes agentem. quod exemplum singulariter no. Nam
a ex hoc patet, quod mala fides non nocet, nisi aduersus illum, ad-
uersus quem est facit l. Fulcinius. §. adeo. quibus ex cau. in poss.
ea. & l. prima. in fi. cum l. sequen. infra uti possi. in contrarium fa-
cit, quod no. glo. C. de seru. & aqua. l. j. ubi dr̃, ꝙ ille qui possidet
vtilẽ rem, vel p̃cario aduersus vnum vr̃ habere malam fidẽ quo

ad omnes,& ꝯ nullum ꝑscribit. sed alia rõ subest in ꝑscriptione.
Secũdum exemplum gl. est in eo, qui retinet pp expensas. sed cer
tè puto, ꝙ tunc non teneret de interitu, licèt res non esset peri-
tura penes dominum, cum l. permittente possit retinere. Impu-
tet sibi dñs, si expensas non soluit. nec dẽt possessor decipi legis
auxilio, quia bñficium retentionis quod hẽt a iure pp expensas
nõ dẽt sibi esse dãnosum. ar. ĩ. commo. l. in commodato. §. sicut.
Secundo casu, qñ fuit sp bonæfidei, non teneť indistinctè ut d. l.
illud. Tertio casu, q̃cquid gl. dicat distingue, aut superuenit ma-
la fides verè, & teneť indistinctè. q̃a non hẽt cãm retinẽdi, nec de
fẽdẽdi rẽ, in qua scit se nõ hẽre ius. & ista vř sentire Bar. in l. illud.
& ĩ. eo. l. in fundo. Aut mala fides ficta ꝑ lit. ꝯt. & loquiť hic, q̃a te
neť, si dolo, uel culpa sua, vt colľr in uerbo sine dolo, & culpa. a
ꝯrio sensu. põt em̃. committere dolum respũ rei, licet sit bonæfi-
dei. vt dixi s. eo. l. non solum. Item & cum res non erat pitura pe-
nes dominum. & intelligo qñ hoc ꝯstat, alś. n. ꝑsumeret, ꝙ esset
eo modo peritura. secus in actione ꝑsonali, vt l. cum res. in fin. de
3 leg. 1. & ita intelľr. gl. mag. hic in fi. † Et est rõ diuersitatis, quia in
personalib. possessor est obligatus, sed in realib. non, & sic nõ ita
strictus. Item in realibus post moram potest remanere bona fi-
des sed in personalib. non, cum conuenitur ex facto suo, q̃a do-
lo facit, si non tradit illud, ad quod scit se teneri. secus si conue-
niretur ex facto alterius, ut no. in l. quod te. si certum pet.

L E X XVI.

1 *Res & si perempta sit, quæ principaliter petita fuit sententia est propter tria necessaria, & quæ sint illa. Et item re ipsa perempta instantiam propter accessiones durare.*
2 *Principali extincto, num & extinguatur accessorium.*
3 *Litis contestatione in principali perpetuari, ac corroborari iudicis officium ad accessoria competens.*

1 VTique. No. ex hac l. plura. primo, ꝙ † licet res prin
cipaliter petita sit perempta, necessaria est
sñia pp tria. s. fructus, partus, & stipłonem de euictio-
ne. non dicit pp expensas. Ex h. d. Bar. ĩ. eo. l. in fundo,
ꝙ licèt in pe. hẽdi. ꝯ perempta re ĩ qua sunt factæ expẽsæ possint
aliæ res retineri pp expensas, vt s. de pe. hære. l. plane. secus est in
rei uendicatione, q̃a non pñt recuperari, nisi per retentionem
eiusdẽ rei ſm eum, alś. n. sequereť, ꝙ ẽt pp expensas esset sñia ne-
cessaria, ꝙ hic non dř. quod no. Item no. ꝙ perempta re petita ad-
huc durat instantia pp accessiones, & sic extincto principali non
2 extinguitur accessorium. † Circa quod dic, ꝙ interdum extingui
tur principale per solutionem, & tunc dic, ut plenè oo. per Pe. &
Cy. C. ad exhiben. l. exhibitionis. vbi no. loquitur interdũ extin-
guitur ꝑscriptione, & tũc dic, ut no. p eosdem in l. intelligere de
luitione pign. & l. 1. de iud. & de vsu. l. eos interdum ꝑ sententiam
condemnatoriam, uel transactionem, & tunc dic, ut l. terminato.
de fructibus & li. expen. in l. 3. depositi. Interdum ꝑ sententiã
absolutoriam, & tunc dic, ut l. fundi, & l. fundũ. ĩ. de excep. inter
dum, q̃a perimitur instãtia, & tunc dic, ut no. Inno. de iura. cal. c.
fi. ubi allegat hanc l. Interdum, quia res principalis perimitur, &
loquiť hic. in quo dic, ꝙ aut perimitur ante lit. ꝯt. & tolliť acces-
sorium, quod ueniebat offõ iud. secus si ueniebat iure actionis,
vt no. s. eo. non solum gl. fi. Aut post lit. cont. & tũc durat ẽt offi
3 cium iudicis, ut hic. Ex † quo no. per cõtestationem, quæ fit in
principali perpetuari, & corroborari iudicis officium cõpetens
ad accessoria. & ad hoc semper alle. ista l. cum gl. sua. qualiter aũt
ferretur sñia, gl. hic ponit. Tu dic, ut oo. per Inn. in rub. de re iud.
Item no. dum dicit de stipulatione, de euictione coniuncta gl. ꝙ
reus potest inuito actore petere sñiam si sua interest, ẽt si actor
uellet renuntiare liti. sicut debet limitari l. postquam. C. de pac.
facit l. si cum te. C. de inge. & manu. & quod no. in l. naturalr. §.
nihil commune. de acq. poss. Pau. de Cast.

L E X XVII.

1 *Pretium in locum rei num iudicis officio in particularibus succedat.*
2 *Possessore rem meam nomine proprio uendente, qualiter aduersus eum mihi succurratur.*

IVlianus. Legitur duob. modis hoc principiũ ſm unam
lect. h. d. Si bonæfidei possessor rẽ uendat, etiã
añ lit. cont. quæ postea pereat facto emptoris, teneť restitue
re pretium, licet habuerit titulum onerosum. h. d. Videbať
ꝯtrium, q̃a contra bonæfidei possessorem non datur recursus ad
pretium re ꝑempta, nisi ut non locupletetur cum aliena iactura
per l. si & me & Titium. ĩ. si certum pe. unde si habuit cãm one
rosam, non potest dici locupletari. q̃a tantum erogauit, quan-
tum accepit, vt l. ciuitatib. in fi. de leg. 1. vnde uidebatur non tene
ri. Et ita determinatur in l. mater. C. e. Sed certè illud est uerum,
quando perit sine culpa emptoris, alś secus, ut hic. Nam tũc da-
tur dño actio leg. Aquiliæ contra emptorem, quam cedere po-
terit uenditori, & sic non remanebit in dãno. casus est hic singu
laris secundum istã lect. quæ limitat notata in d. l. mater. Sed hoc
puto uerum, si emptor non haberet recursum de euictione, alś
em̃ cessio esset inutilis vẽditori, quia eum teneret de euictione,
licèt culpa sua perierit, ut patet s. l. prox. coniuncta l. item si ver-
beratum. §. fi. posset repelli ab agendo. ut l. vendicantẽ. ĩ. de eui-
ctione. Itẽ hoc puto verum, qñ emptor est soluendo, uel cessio
sibi esset inutilis. vnde non teneret ad pretium. arg. s. de peti. hæ-
re. l. ꝙ si possessor, Itẽ est uerum in bonæfidei possessore uenden
te, & si consecututus est pretium, secus in donante, qui nihil cõ
sequiť. nam licèt posset sibi cedi actio ꝯ donatarium perimentẽ,
tamen non conuenietur ad æstimationẽ: quia non potest con-
ueniri, nisi ad id, quod percepit: nec ad aliud dať actio neg. gest.
vt d. l. si me & Titium. & d. l. mater. cum glo. & si nihil percepit,
non posset in libello ꝯ eum cõcludi. Ex his tribus modis limito
istam lecturam vltra gl. & Doct. Secundum aliam lec. h. d. Si pos
sessor post litem contestatam rem vendat, re perempta tenetur
ad restitutionem pretii, licèt habuerit causam onerosam. h. d. &
differt a prima, q̃a hic ẽt si non possit cedi sibi actio, contra peri-
mentem tenetur ad pretiũ, quia dolo, vel culpa fecit, post litem
contestatã vendendo. & dic, ꝙ tũc ad pretium ꝯuenietur actio-
ne negotiorum gestorum, q̃ datur re perempta in subsidium ꝯ
bonæfidei possessorem. ut l. fi. s. de neg. gest. & d. l. mater. ergo for
tius contra malæfidei. ar. ĩ. de nox. l. non solũ. & quod vi aut clã.
l. 4. Item poterit ꝯueniri vtili rei ven. quamquam dolo vel culpa
desinens possidere. vt ĩ. e. l. si culpa. & tunc debet agi ad rẽ ipsã.
& consequitur veram æstimationẽ rei. Sed in actione neg. gest.
agitur ad pretium perceptum tm̃, quod potest esse plus, vel mi-
nus, quã sit vera æstimatio. dico ẽt, ꝙ postquam vendidit lite cõ
test. super actione directa poterit officio iudicis condemnari ad
æstimationem vigore eiusdem actionis, quæ perpetuata est per
1 contest. ar. ĩ. e. l. si post acceptum. & s. prox. Et † sic est casus in
quo ꝑtium succedit loco rei in particularibus per iudicis offm̃
mercenarium. vt dixi in l. item si verberatum. §. 1. si tñ iudicis offi
cium non imploraret, lite perempta potest instituere prædictas
actiones. vt s. e. l. non solum. in fin. cum l. seq. ex quibus remanet
istud principium cum gl. sua subtiliter declaratum. Alle. etiam
ꝙ factum emptoris reputať factum venditoris ſm primam lect.
2 Et pro † declaratione huius materiæ q̃ritur, cum possessor rei
meæ vendit ipsam nomine ꝓprio, & qualiter mihi succurratur.
Distingue, aut vendit ante litem contestatam, aut post, primo ca
su, aut erat bonæfidei, aut malæfidei, si bonęfidei, aut habebat
causam lucratiuã, aut onerosam, si lucratiuam, aut vendit ex ne-
cessitate, & tunc mihi succurritur per actionem in factũ, ad illud
tñ quod percepit, vt s. e. l. itẽ si verberatum. §. 1. & ibi dixi: qđ
est uerũ etiam re extante: nec tunc ꝯ emptorẽ datur mihi actio
quia teneor ratam habere vẽditionem utiliter factam. ad hoc s.
de pe. hæred. sed & si lege. in fi. Aut vendidit ex uoluntate, & tũc
re extante nullam actionem hẽo contra ipsum ad pretium, nisi
ratificarem vẽditionem. sed possum rem meam directè petere a
possessore, quia tunc pretium non succedit loco rei. Re uerò per
empta, vel præscripta datur mihi actio neg. gest. ad pretiũ, & hęc
hñr. C. eo. l. mater. & ibi plenè per Cy. & Bar. Si uero habebat cãm
onerosam, tunc ẽt re perempta non habeo recursum ꝯ ipsum ad
pretium, quia non tenetur, nisi quatenus est locupletior, ut not.
in d. l. mater. Fallit quando potest sibi prouideri cessa sibi actiõe
ꝯ emptorem, ut hic, secundum primam lect. quam limita tribus
modis, ut dixi. Item fallit, qñ plus percepisset ex uenditione q̃ de
disset in emptione. vt puta habuit pro x. & uendidit pro xx. nam
in x. hẽt cãm lucratiuam, vnde teneretur ipsa restituere. ar. su. de
pe. hær. l. si & rem & pretium. Si uero esset malæfidei possessor,
tunc duplex remedium habeo ꝯ ipm̃. s. vtilem actionem in rem,
ꝑ quam consequar æstõnem ẽt re extante, ut ĩ. eo. si culpa. & l. q
restituere. & l. nec ullam. §. item si quis dolo. de pet. hær. quo ca-
su debet agi, & condemnatio fieri in ipsa re. sed executio in æstõ-
nẽ ſm Bar. hic ar. de uerb. obl. l. qui seruum. §. fi. item hẽo actio-
nem neg. gest. ad pretium perceptum. & hoc re tm̃ perempta. &
Iste est casus hic. ſm aliam lect. ita intelľr gl. in fi. & potest esse v-
tilitas. q̃a qñ ꝑtium est maius q̃ æstõ rei, si tunc potest peti a bo-
nęfidei possessore re perempta. ut d. l. mř. fortius a malæfidei. ut su.
de pe. hær. l. si a domino. §. dolo. ubi est casus. Item re extante pos
sum ipsam uendicare. s. de pe. hær. l. ꝙ si in diem. in fi. & hęc vera,
cum uenit ex uoluntate. si uero ex necessitate, dic, ut dixi in l. itẽ
si uerberatum. §. 1. Secundo casu principali cum uendit post litẽ
ꝯt. dic idem per omnia quod dixi in malæfidei possessore. nisi q̃a
hic competit adhuc unum aliud remedium ad pretium. s. per iu-
dic. officium mercenarium deseruiens actioni directæ proposi-
tæ. ut dixi, in secunda lect. Paulus.

1 *Ius plenum, & ius directum paria esse, & quid si testator substituat filio, ita, quandocũque filius decesserit, uolo ꝙ hæreditas pleno iure ad Titium perueniat, an mater in medio subsistens excludatur.*

§. Idem

§.Idem Iulianus. Post litem conte. tenetur possessor ad oēs fructus, & accessiones
rei tam perceptos, q̄ qui percipi potuerunt, licet percepti nō sint
pp rei interitum, & hoc vsq; ad sniam. Item hinc verum, etiam si
per vsucapionem possessor sit effectus dñs post lit. conte. quo ca
su etiam actionem leg. Aquiliæ quæsitam occasione rei tenetur
cedere. h.d. vsq; ad fi. No. hic tex. in fi. dum dicit plenum. coniun
1 cta gl. quæ exponit. i. directum. nam alle.† φ pana sunt dicere ple
no iure, & directo iure. vnde si testator substitueret filio suo pu-
pillo per hæc uerba, quandocunq; filius meus decesserit, uolo φ
hæreditas mea pleno iure perueniat ad Titium. licet mater sit in
medio, substitutio compendiosa continet directam pupillarem,
secus si non esset illud verbū pleno iure, quia interpretaretur sem
per fideicommissaria. vt no. in l. precib. C. de impu. per glo. & per
Bar. in l. centurio. de vulg. & pup. Paulus de Castro.

L E X XVIII.

1 *Vsucapio non lit. conte. interrumpatur. Et quod in longi temp præscriptione.*
2 *Actor & post litem contest. dominium perdiderit, si tamen ipsius rei culpa ac rursus rei sit acquisitum, sententiam pro eodē actore ferri, ac si nunquam dominium perdidisset.*
3 *Lis contestata quando dicatur.*
4 *Exceptio post lit. conte. reo superueniens ipsius dolo, uel culpa, nihil prodest.*
5 *Rei uendicationem non domino dari.*
6 *Lite super directa contestata sententiam in utili ferri posse.*
7 *Litigiosi uitium non rei alienationem semper impediat.*
8 *Possessorem ad fructus perceptos, uel post litem contest. non teneri.*

SI post acceptum. Ista est bona. lex. si post litē contest. possessor rem petitā
vsuceperit ex eadem instantia condemnaē, ut ipsam restituat, & de dolo caueat sibi, ēr possessori cauetur, si pp rem
illam se necessario obligauerit. Item ɔdemnatur ad oēs fructus,
& accessiones ex re tñ sua non quæsitas, sed ex re tñ petita. h.d.
2 vsque ad l. si a bonæ fidei. No. hic plura bona. primo † φ vsucapio
non interrumpitur per litem conte. & est rō, quia est uerè fauo-
rabilis. Quædam vero præscriptio est merè odiosa, vt præscriptio
est merè odiosa, ut præscri. 30. ann. & ista interrumpitur per solā
citationē, licet non perpetuetur ad 40. ann. nisi per contestatio-
nem, ut C. de præscr. 30. ann. l. sicut. & l. cum nouissimi. in prin. &
ibi no. & l. fi. Præscriptio verò longi tempo. quæ est partim fauo-
rabilis, partim odiosa per lit. conte. interrumpitur, & perpetuaē
ad 40. annos. ut C. eo. l. mотæ lit. & d. l. sicut. quædam est p̄scriptio
sui natura currens, ut annalis, uel biennalis, & ista interrumpit
per libellum principi oblatum. ut C. qñ libel. princ. da. l. j. non tñ
perpetuatur: quia ex die interruptionis sufficiet alius annus, uel
biennium ad nouam præscri. vt no. s. de eo per quem fac. l. fin. in
prin. Et dicit Inno. hodie istam l. non procederet de iu. cano. quia
post lit. conte. non currit vsuca. vt no. per eum in c. pp sterilitatē.
3 in vlt. gl. eat. de loc. Secundo † no. φ licet actor perdiderit dñium
post lit. cont. si tñ culpa rei, ipsi reo sit acquisitum: fertur pro eo
snia ac si non perdidisset. secus si culpa actoris, vel sine culpa rei.
nam tūc reus absolueretur. ut probatur j. de condi. fur. l. siue ma
nifestus §. tam diu. cum l. seq & j. ad exhib. l. ngru. §. fi. in fi. & no.
per Pe. & Cyn. in l. j. C. de alie. iud. in 8. q. ubi uide. Item per istum
tex. vr̄ reprobari quod dicit Guil. de Cun. C. eo. l. motæ lit. qui di
cit, φ cum post lit. conte. completur vsucapio: actor hēt necesse
petere restōnem in integ. quod vr̄ falsum per hanc l. nam immo
reus condemnatur ex eadem instantia, Aduerte tñ diligenter ad
duo, primo, φ aliter est nunc ferenda snia, q̄ si non esset comple-
ta. nam tūc iudex deberet declarare actorem esse dñm, & posses-
sorem per officium suum cōdemnare ad restōnem possessionis,
ut j. eo. l. officium. Sed ea completa non declarabit actorē dñm.
sed condemnabit possessorem ad tradendum rem, & transferen
dum dñium. & sic fiet condemnatio sicut in personali, licet du-
ret actio realis, quod est no. & probatur expresse j. si seruit. uen. l.
sicuti. §. si quæratur urr. planè & ibi per Bart. qui ibi ponit hāc l.
3 in pract. & ita fortè uoluit intelligere Guil. Item † aduerte, qa lis
diceretur conte. post oblatum libellum qñcunque sequatur rñ-
sio: quia lit. conte. trahitur ad diem dati libelli. Vnde si post datū
libellum ante rñsionem rei sit usuca. completa: condemnabitur
ac si post rñsionem completa esset. arg. j. de iti. actuque priua. l. j.
§. pterea. & de exc. iu. l. si cum sple. & no. per Pet & Cy. in d. l. j. de
alie. iud. in 9. q. qd̄ perpetuo tene menti. facit s. si quis cau. l. si eū.
§. fi. & j. qd ui aut clam. l. i. §. sed si quis de dam. infec. l. si finita. §.
4 eleganter. & qd̄ no. j. de ac. & ob. l. constōnib. Tertio no. φ † ex-
cep. superueniēs reo post lit. cont. sibi non prodest, qñ dolo suo,
uel culpa superuenit. alias prudesset, ut no. s. de in l. si qs postea
q̄ & si quis cau. l. si aūr. de quo per Bar. in l. qui. j. de exce. Quarto
5 no. φ † non dño datur uendicatio. alias si non hēret actionē, non
ferretur pro eo snia, ar. s. de neg. gest. l. si pupilli. §. vide am⁹. & di-
cit gl. φ ista erat utilis rei uendi. nam directa non postq̄ perdidit
dñium directum. dicit tñ, φ est eadem in substantia. licet uinet
sa qualitas. Ex qua no. φ non dño datur utilis, dixi. s. eo. in rub. fa
cit inst. de re. d. §. si quis in aliena. & quod dix s. l. idem Pomp.
6 §. de arbore. Item no. ex eadem gl. φ licet lis sit conte. † super di-
recta, tñ fit condemnatio in utili. quod est uerum, qñ ambę com
petunt ad idem, ut ad rem. Quid aūt si ad diuersa, ut quia directa
ad rem, utilis ad æstōnem, dic, ut no. per Dy. j. de aqua plu. arcē.
l. quanq̄ §. sul & per Cy. in d. l. i. Item no. ex tex. ibi pignorauit. ēt
7 fm uerum intel. φ † vitium litigiosi non impedit alienandū rei,
qñ possessor est dñs, facit quod no. per Inn. de coust. cum M. Fer
rariensis. in fi. Vlt. no. in l. præterea. ibi, non ex re sua. etiam a ɔtrio
8 sensu, quod † possessor non tenetur ad fructus perceptos post lit.
cont. licet per industriam, uel occasione rei petitæ, per quod pa
ret limitatio ad multa iura. Vnde dico φ si post lit. contest. super
bobus, uel asinis, possessor arauit cum ipsis terram suam & fru-
ctus percepit, non tenetur ipsis restituere, quia sunt quæsiti ex
re propria possessoris, non ex illis bobus, licet ipsis mediantib. &
uide omnino quod no. per Pet. & Cy. & Guil. C. eo. l. j. Pau.

L E X XXI.

1 *Possessor licet post lit. conte. malæ efficiatur fidei, non tamen uerè sed fictè, an condemnetur si non sua culpa rei restituendæ facultatem non habeat.*
2 *Possidens ciuiliter, an in rei uend. condemnetur.*

SI a bonæ. Bonæ fidei possessor desinēs possidere post lit. conte. sine dolo & culpa sui non cōdem
natur ad ipsam rem, nec ēt ad cauēdum de ipsa persequen
da, sed condemnatur in tribus aliis. s. ut cedat actiones, si sā
usuceperat tpe sententiæ. Item ad fructus ex ea perceptos. Item
vt caueat se restituturum si ad ipsum res peruenerit. Si uero desijt
culpa possidere, condemnatur ēt ad rem cessis sibi actionib. per
dominum ɔ possessorem. Si uero desiit possidere dolo, condem-
natur ac si possideret, nec ceduntur sibi actiones. h.d. vsq; ad l. in
1 rem. No † ergo, φ licet post lit. conte. possessor efficiatur malæ fi
dei, tñ quia non uerè, sed fictè: non condemnatur, si sine culpa
sua non habet facultatem rei restituendæ, secus si esset uerè ma
læ fidei, quia tenetur de interitu, ergo de fuga qualitercunq; con
tingente, ut s. de peti. hære. l. illud, & de vi & vi ar. l. j. § rectissimè.
Sed quæro utrum debeat distingui, an seruus fuisset penes acto-
rem, uel non, ut distinguitur. s. e. l. item si uerberatū. in fi. credo,
φ non, sed quia ibi non erat spes recuperandi rem, ideo ibi deue
2 nitur ad æstōnem, hic secus. Item † no. φ possidens ciuiliter non
condemnatur in rei uend. quod est uerum, qñ non habet facul
tatē rei restituendæ, ut quia res erat mobilis: secus si erat immo-
bilis, quia tunc pōt restituere ciuilem quā hēt, introducendo a-
ctorem in possessionem rei. nam tūc ipse desinit, & actor incipit
ciuiliter possidere, ita debet intelligi, in l. Pomp. §. si is qui preca
rio. de acq. pos. & s. in rub. & per Gui. C. ubi in rē actio. l. a. Pau.

L E X XXIIII.

1 *Dominium de iure ciuili qualiter quæratur.*
2 *Res sacræ non uendicari possunt.*
3 *Rei uendicationis uerbum simpliciter prolatum quid notet.*
4 *Verbum in iudicio ab actore prolatum, secundum eius actoris propositum, ac mentem intelligendum.*

IN rem actio. Rei uendicatio competit rōne dñij quæsiti de iure gen. uel ciuili, illa ve
ro quæ non sunt in alicuius dño per hanc actio. non petun
1 tur h.d. usq; ad § si quis rei. Qualiter † aūt acquiratur dñium
de iu. ciui. dicit gl. per usucap. Intellige, φ quæritur directū per
p̄scriptionem. non utile, ut plenè no. in auth. nisi tricēnale. C. de
bon. mat. & l. j. in fi de aqua plu. ar. Item quæritur per arrogatio-
nem, ut s. de ado. l. nec. n. & Inst. de acq. pos. in prin. Item per hæredi
tatis aditionem, ut l. cum hēdes. in prin. de acq. pos. Item per oēs
ɔctus a iu. ci. introductos, de quib. dic, ut l. ex hoc iure. s. de iust. &
2 iure. Item † qd̄ dicit res sacras non uendicari, est uerum per pri-
uatam personā, per ecclesiā uero uel œconomū uendicātur, ut
C. de sac. san. ec. sancimus, qd̄ est uerum adiecta causa de iur. can.
rōne iuris, quod in eis hēt ecclesia, ut s. e. l. j. §. per hāc. facit c. exa
minata. de iud. & sic coniunge duas solu. gl. q́ ponunt ipsam ue-
3 ritatē. Item † no. gl. in prin. l. quæ vult, φ uerbum uendicatio. sim
pl̄r prolatum intelligatur de directa, per qd̄ vr̄ ddm, φ si quis in-
tentat rei uendi. simpl̄r uideatur intentasse directam, non utilē,
& ideo si non ꝓbaret dñium directū, sed utile, puta per præscrip.
uel rem emphy. non debet pro ipso ferri snia, ɔtrium est uerum,
4 quia † in iudicio uerbum prolatum ab actore intelligit fm eius in-
tentionē, uel fm quod pōt ei esse utilius, ut s. de iud. l. si qs intenti
tione. & ibi no. Item quia oē ius suum vr̄ in iudicium deduxisse.
vt eo. ti. l. solemus, & ita tenet Dy. Inst. de act. §. alię. & l. & an ean
dem. §. actiones. de excep. rei iud. & Bar. C. de vsur. l. j. Paulus.

1 *Accessiones*

1 *Accessionis rei quando quis dominus esse desinat. Et qualiter succurratur mihi ad recuperandum rem meam.*

2 *Pictura tabulæ aut contra, quando cedere dicatur.*

§. Si quis rei.

Vsq; ad finem l. tractatur ista materia. Videlicet, cum res mea accedit tuæ. vtrū de-
1 sinam esse dominus, & possim eam vendicare. Et † no. ad euidentiā, quia loquitur de quadruplici accessione. Primo qñ res mea tanq̃ pars accedit tuæ tanq̃ toti particulari, vel indiuidua. i. sicut est statua, vel scyphus, & in hoc distinguitur, an accedat per ferruminationem, q̃ fit per eandem materiam, an per applumbaturam, q̃ fit per diuersam, vt primo casu desinam esse dñs, nec possum eam vendicare etiam postquam fuerit separata, succurritur tamen mihi ope excep. si possideo, vt consequar æstimationem, vel per actionem in factum. si non possideo. & hoc qñ bonafide per te sit adiuncta, alias non desino esse dñs ſm gl. Secundo casu non desino esse dñs, nec tamen possum vendicare, dum est coniuncta, si bonafide coniunxisti, sed agam actione ad exhibēdum, vt dissoluas, & ea dissoluta uendicabo, sed si malafide: possum ēt ante dissolutionem uendicare vtili rei vendicatione ſm gloss. & hoc vsq; ad §. at his corporib. Secundo loquitur, qñ res mea accedit tuæ tanq̃ toti vniuersali, ut ouis mea gregi tuo, quę cum non mutet speciē, non desinit esse mea, & semper uendicare possum, & hoc usque ad §. tignum. Tertio cum accedit tuæ tanq̃ toti integrali, ut tignum meum domui tuæ, quo casu non desino esse dñs. veruntamen siue bonafide, siue mala adiunxisti, nō possum uendicare, nec ad exhibendum, agere ut separetur, & hoc pp publicam vtilitatem. s. ne vrbs difformetur ruinis, sed dantur mihi alia remedia, & hoc usq; ad §. fin. Quarto qñ accedit tuæ, q̃ non potest dici totum, sed est talis sine qua res mea stare non potest, puta, cum de cæmentis meis ædificatur domus in solo tuo, sine quo solo non potest domus consistere, non tñ dicitur totū, sed pars domus, & in hoc dđm est idem, quod s̄. proximè. Potest etiā poni exemplum, de litera mea facta in charta tua, sine qua litera mea stare non potest, uel de pictura mea facta in tabula tua, iste §. in uers. sed & id. Item no. ꝙ de plurib. quæritur. primo, an desinam esse dominus rei meæ, uel non. Secundo casu qñ desino qualiter mihi succurretur. Tertio eo casu quo nō desino, an agā rei uend. durante coniunctione, ut l non. Quarto si non agam, qualiter mihi succurretur. Quinto, an separatione facta possim uendicare. Item no. ꝙ in hoc §. j. est una gl. magistra, quæ plenè loquitur, licet babeat duas alias contrarias, quarū una est in versiculo in omnibus. super verbo trahit, quæ incipit rōne maioris partis, alia est in uersi. Item quæcunq; quæ incipit, ut ferrum ferro. Sed ista melius & uerius loquitur. Item diuide istam primam partem in duas, primo dicit, an desinam esse dñs rei meæ. Secundo si desino, qualiter mihi succurritur, secunda ibi, in omnib. & usque ad illum §. h. d. pars cedit toti, & liquidum atido. si ei vniatur ſm Bar. Istud dictum limitatur duob. mod. Primo, quia uerū est, si accedit per ferruminationem, secus si per applumbationē, ut probatur j. in uers. item quæcunq; & hoc tenet hic glo. super uerbo totius. Secundo procedit, qñ bonafide per dñm totius sit adiunctum, secus si malafide, quia tunc non desinerem esse dñs, & possem statim uendicare utili uendicatione ſm gl. Insti. de re. diui. §. si quis in aliena. sed gl. in §. item quæcunque. q̃ incipit ut ferrum ferro, tenet, ꝙ idem sit, si malafide, ut desinat esse dñs, sed hæc uerior. Ex qua no. ꝙ directo dño datur interdum utilis uendicatio. j. de nox. l. actio. §. si is. & dixi s̄. in rub. & hoc contigit pp coniunctionem rei meæ cum re alterius, quæ licet nō extinguat dñium, si malafide facta est, extinguit tñ directam actionem, sed pp malam fidem datur utilis, qđ est mirabile, nec bene lege probatur, unde fortè non esset malū dicere, ꝙ extinguatur dñium, licet detur utilis, quia inconuenientius est directo dño dari utilem. q̃ non dño, quia hoc frequenter accidit, ut s̄. e. l. si post acceptum, in gl. & dixi in rubr. Vlt. no. glo. hic positam quæ est no. &
2 signa eam. Vlt. † gl. format unum ꝯtrium ad id quod dicitur de pictura, ꝙ cedat tabulæ. de l. qua ratione. §. literæ. de acq. rer. dom. breuiter dic, ꝙ interdum pictura fit ad ornatū tabulæ, & ipsius tabulæ gratia, ut in cameris dñorum, ubi pinguntur postes de uili materia ad ipsorum ornatum, & tunc pictura cedit tabulæ, ar. j. de auro & ar. leg. l. & si non sint. §. peruenimus, & hic in gl. super uerbo, præualentiam, aut econtra, tabula adiicitur gratia picturæ, & tunc aut est uilis pictura, & idem dici potest, ut hic, in uerbo pretium, a contrario sensu. Aut est pretiosa, & tunc econtra, tabula cedit picturæ, ut in contrario, & quæ sit ratio differentiæ inter picturam, & scripturam. dic, ut ibi notatur.

§. In omnibus.

Igitur. Hic incipit dicere qualiter prouidetur illi q̃ desiit esse dñs. & primo qñ totam rem possidet, quo casu prouidetur ope except. secūdo qñ non possidet, & tunc per uiam actionis, secunda ibi, itē quæcunque. h. d. Qui uendicat totum repellitur exceptione, nisi restituat pretium partis, quæ semel fuit aliena, & pp accessionem facta est sua. h. d. & est hic una gl. mag. quæ parum ualet. dicit. n. per multa uerba, ꝙ si res mea accedat tuæ, non tanquam pars tota, puta media statua mea, mediæ statuæ tuæ, licet tua sit pretiosior, uel maioris ualoris; non accedit sibi mea. sed efficitur statua cōis. cuius contrarium dicit secunda gl. super uerbo, præualētia, quæ incipit partis, & alia s̄. §. prox. & ille uetiores per l. quicquid. §. si. j. de acqui. re. do. ubi est casus. Pau. de Cast.

§. Item quæcunque.

Ea q̃ uni corpori vniuntur compositione durāte vendicari non pñt, nec ea soluta si per ferruminationē fuerunt unita, secus si per applumbationē, primo tñ dño succurritur per actionem in factum, sed in unione quæ ex separate corporibus consistit, quilibet suæ partis dñs remanet. h. d. usq; ad §. tignum. ſm Bar. & hic sunt ēt duæ gl. ꝯtriæ, una est sub uerbo factum. quę dicit, ꝙ qñ fit adiunctio per ferruminationem malafide, primus dñs partis non desinit esse dñs. Debet ergo intelligi hic, qñ bonafide, & idē dicit gl. mag. s̄. in §. si quis rei, in fi. sed alia gl. quæ incipit vt ferrum ferro. dicit contrarium quod dic, ut dixi. in §. si qs rei. Adiuncta. s. per applumbātionem, & bonafide. nam si per ferruminationem, desinerem esse dñs, nunquam uendicarem etiam separatione facta, ut j. subiicit. Item si malafide, possem uendicare ēt separatione facta ſm gl. cuius ꝯtrium hic dicitur. In uersic. ideoque no. ꝙ qñcunq; non est mihi prouisum per ipēm actionis ꝯ aliquem, & non est æquum ex facto alieno me damnificari, uel in dāno remanere, datur mihi actio in factum, ut hic, & l. si me & Titium. j. si certum pet. & dixi in §. de arbore. Paulus.

5 *Faber qui nomine alterius bonafide in alieno solo inædificat, num de tigno iniuncto actione teneatur. Et quid de eo qui alterius nomine siluam succidit.*

a *Opus ubicunque est licitum facere, eodem quoque fabros artifque magistros licitum est adducere.*

§. Tignum.

Tignum alienum alijs ædibus Iniunctum non potest uendicari. ut separetur, nec per actionem ad exhibendum, sed agendum est actione de tigno iniuncto. h. d. Bar. Et no. hic unam gl. magistram in ista materia, sed
1 tigno iniuncto, & spāliter eam no. in uno dum dicit, ꝙ † faber nō tenetur actione de tigno iniuncto, quia fecit ex mādato alterius bonafide, unde per hanc gl. si quis faceret ædificari in re aliena, uel siluam alienam faceret cædi, non posset dñs agere ꝯ fabros, uel magros cedentes bonafide: qa ille actu; non est de gñe prohibitorum, alias secus, puta, si qs mandaret alicui, ꝙ aliquē uerberaret, qa cum uerberatio sit de gñe prohibitorum, uterq. tenetur, iuxta ea q̃ hñr in l. non solum. §. si mandato. j. de iniur. Vnde per hanc gl. refert Bal. se defendisse quosdā magistros lignaminum, qui siluam alienam ceciderant alterius mandato, & ēt Bar.
a ipsam no. Et adde tu, ꝙ † ubicunq. licitū est alicui aliquod opus facere, ibi licitū est magistros. & fabros necessarios adducere, & sicut ipse non pōt prohiberi, ita nec fabri, ut j. cōia ru. præd. refectionis. §. si. & de relig. & sump. fu. l. ossa. §. fin. Item quoties actus est impunibilis respectu principalis, est impunibilis respū fabrorum, & aliorū qui mandato suo faciunt, est gl. singularis j. de vi & vi ar. l. cum fundum, licet gl. C. de adulte. l. Gracchus. alter dicat, sed prima uerior secundum Iac. But. Agi. s. ut separentur.

1 *Præscriptionem aduersus iuris impedimento impeditum non currere. Et quid si facti impedimento.*

2 *Possessor bonafidei num deterioris conditionis, quàm malæfidei esse possit.*

3 *Res mea tuæ uariè accedere potest: ac tunc num eam uendicare possim, & quibus casibus.*

§. Item si quis.

Domo vnita dominus cæmentorum non potest ipsa uendicare, sed ea dissoluta sic, etiam tpe præscriptionis completo. h. d. Bart. quia non desinit esse dñs cœmentorum, alias non posset uendicare etiam
1 post dissolutionem, ut s̄. ead. l. §. item quæcunq;. Item † no. ꝙ non ualenti agere propter impedimentum iuris non currit præscriptio. coneut. l. j. in fin. C. de annali excep. secus si propter impedimentū facti, quia tunc currit. sed datur restitutio. ut j. de ser. ru. præ. l. & Attilicinius, & plene no. per Cy. de bo. mat. l. j. & de præ
2 ci. impe. offer. l. quoties. Item † no. gl. ꝙ est dare casum, in quo bonæfidei possessor erit deterioris condōnis, q̃ malæfidei, contra l. si a non domino. §. si dolo. de peti. hęre. sed dic quòd illud nō operatur bona, uel mala fides, sed negligentia, uel non negligentia
3 aduersarij. Vlt. † tam ex tex. q̃ ex glossis collige tres casus, cum res mea accedit tuæ. nam interdum perdo dominium, nec unquam uendicare possum, ut cum accedit per ferruminationem bonafide, quo casu succurritur per actionem in factum. ut in §. itē quęcunque. Interdum uero desino esse dominus, & semper possum uendicare, ut cū res mea accedit toti tuo uniuersali, ut in §. at in his. & tunc habeo directam, uel cum per ferruminationem, uel applumbationem factam malafide, & tunc habeo utilem, quia maior est coniunctio, ut no. glo. mag. in §. si quis rei, in fin. Interdum non desino esse dominus, nō tamen possum uendicare, ut

cum

cum accedit p applumbatinnem factā bona fide,quo casu rema
neo dn̄s,non tñ vendico,nisi facta separatione,ut in §.item q̄cū-
que. Vel cum tignum meum iniungitur domui tuæ,uel cum cæ-
mentis meis fac. domum in solo tuo, quo casu non distinguit̄,
an bona,uel malafide feceris,nam utroque casu remaneo domi-
nus. Item neutro casu possum uendicare coniunctione durante,
nec ad exhibendum agere,ut fiat separatio, sed alijs remedijs mi
hi succurritur,ut hic,& s̄.§.prox. Differt ergo iste casus ab applū
batione in duob. primo, q̄a ibi distinguitur bona fide, uel mala
hic non. Item quia ibi agitur ad exhibendum: ut fiat separō, hic
non,& per ista remanet tibi ista materia declarata. Paulus.

L E X XXV.

a *Probare iudicio petitorio, quàm possessorio grauius est. Et possidenti num probandi onus incumbat.*

IS qui destinauit. Consultius est agere possesso-
rio,q̄ petitorio.h.d.ista l.decla-
ratur in l.fi.& Instit.de interd.l.& naturaliter §.nihil com-
a mune,de acq.pos. Item † no.hic,q̄ grauius est probare ī iu-
dicio petitorio,quam possessorio, facit quod no.in l.cum res.C.
de prob. Item not.quod possidenti non incumbit onus probā-
di,facit infra de probat.l.circa eum & de lib. cau.l.liberis.§.fina.
quod est uerum in rebus corporalibus:sed in incorporalib. dic.
vt j̄.si serui.vend.l.sicuti.§. si quæratur.in glos.& C.de serui.&
aqua.l.a.in 4.q.p Cy.& per Dy.in l.si ptius.de oper. no. nunc.&
per Inno.de verb.sig.c.abbate sane. Paulus.

L E X XXVI.

1 *Lex qui se obtulit an locum habeat in uenditore, qui ad emptoris defensionem venerit.*
2 *Pœnitere ante litis contest. & à confessione circa præparatoria facta recedere num liceat.*
3 *Possessor liti offerre se non uidetur, nisi possidere se dicat expressim.*

IS qui se obtulit. Qui se offert liti sine cā cū si pos-
sideat,ꝯdēnat in duob. casib. s. si
pseuerauit vsq post lit.ꝯt. Item & añ lit.ꝯt.si actor erat ab a-
lio petiturus,als.n licitū est añ lit.cont. pœnitere,& hæc ve-
ra,si actor ignorabat,als nullo mō cōdēnat̄ q̄a nō decipit̄ actor,
1 sed seipm decipit.h.d.vsq.ad l.si autē.§ possidere. Et no.tex.†ibi
sine cā.p quē patet,q̄ hæc l.non procederet in uenditore, q̄ ve-
nit ad defensionē emptoris,q̄a non facit sine cā,ut l. sed & si.l.§.
2 item si sē.de pe.hær.& l.venditor.de iud.s̄m Bal. Item † no.q̄ lici
citum est pœnitere añ lit.cont. & a confessione facta circa p̄pa-
ratoria recedere,si nulla captio est actoris. Est autē captio,q̄ñ ab
alio fuisset petiturus,ad hoc j̄.de interro.ac.l.de ætа.§.fi.& ple-
ne no.p Bar.in l.nō fatetur.j̄.de ꝯfe.ubi declarat hāc l.Itē no.gl.
3 primā q̄† dicit,q̄ si non fuit q̄situ a reo vtrum possideret, & po-
stea lite ꝯtestata appareret ipm non possidere, non dēt ꝯdēnari,
q̄a nō vr̄ se offerre,nisi expsè dicat se possidere,q̄ gl.not.sed alia
glo.j̄.de excep. rei iu.l.si a re.§.j.plus dicit,q̄ licet reus absoluat̄,
tñ actor declarat̄ dn̄s,& sic p vtroq fert snīa, & illa ē notabilior.

1 *Possessio ex parte rei causa est condemnationis faciendæ, & ex actoris parte actionis dandæ.*

§.Possidere. Ad hoc q̄ reus possit in hac actione con-
demnari, requiritur q̄ possideat t̄pe snīæ.
nec sufficit t̄pe litis cōt.possedisse,si t̄pe snīæ sine dolo, & culpa
1 sua possidere desierit.h.d. Ex quo patet † q̄ possessio ex parte rei
est cā condemnationis fiēdæ,non actionis dandæ: & iō t̄ps con-
demnationis inspicitur,ut ar.s̄.de pe.hę.l.si a dn̄o.§.quo t̄pe. Do-
minium vero ex parte actoris est cā actionis dandæ : vt s̄.si pars
hær.pe.l.i.post prin.& iō t̄ps litis contestationis inspicitur, an sit
dn̄s,vel non,vt ar. j̄.de sol.in pupillo,& quod ibi no. vnde si tūc
non esset dn̄s,licēt postea dominium superueniret ex causa de
præsenti non daretur pro eo sententia, vt supra de iudic.l. non
potest videri. Item si post litem cont.desinat esse dominus, dixi
s.eo.l.si post acceptum, & vide quod no.per Cy. in l.j. C.de ali.
iud.in 6.& 7.quæst. In glo.quæ oppo.de l.j.§.si rem j̄.de pos.cō-
iunge duas solutiones,& sic non obstabit. Paul.de Cast.

L E X XXVIII.

1 *Principali extincto non semper extinguitur accessorium.*
2 *Interpellatio extraiudicialis in realibus, num quem in mora constituat.*

L.Sinautem.

§.Si homo. Casus superueniens excusat a culpa præce-
den.h.d.Bar.istud summarium non placet,
primo,q̄a hic nō dr̄,q̄ p̄cesserit culpa,sed dolus. Secundo quia si
esset uerum,sequeret̄, q̄ nec actio l. Aquiliæ competeret p cul-
pa præcedē[...] p[...] q̄ casus excusat ab illa,cuius ꝯtrium hic dr̄,& io
dicas sic, & notabilius. Extincto principali extinguitur accesso-
rium, quod ueniebat officio iud.mercenario. [...] in eo quod
ueniebat iure actionis.h.d.no.& sic est hic casus de eo.quod not.
1 s̄.eo.non solum in ultima gl. Et no. † quia debe[t] intelligi in pos-
sessore bonæfide,nam si fuisset semper malæfidei non extingue-
retur principale,vñ nec accessorium,ut s̄.de pe.hær.l.illud. Item
dēt intelligi cum extinguitur añ lit.contest. nam si post, adhuc
durat iudicis officium mercenarium super accessorijs corrobo-
ratum p lit.cont.ut s̄.e.l.unq.s̄m gl. uel forte ibi loquitur de ac-
cessorijs separatis a principali,ut fructus,& partus,nam illi extāt
licet res desinat,hic uero de accessorio cohærente rei, ut est de-
terioratio ipsius rei,quæ cum ipsa re extinguitur,& hoc forte vo
luit dicere lr̄a, quia post interitum rei non est reperire interesse
deteriorationis. Vñ nō durat officium iudi.mercenarium, quod
non datur nisi ad illud,quod extat tempore quo imploratur,q̄a
inspicitur t̄ps præsens.secus in fructib.& partibus,q̄ tūc reperiū-
tur,ut l.ꝯtra,sic potest subtiliter intelligi.§.iste [...] s̄m hoc uerbū
petitus,stat propriè.s.p lit.cōt.ut l.amplius.non peti.rem ra. ba-
be.sed s̄m intellectum primum gl.stat impropriè.s. extra iud cū
2 s̄m quem intellectum habes notare,q̄ † in realib. interpellatio
extraiudicialis non constituit quem in mora,quo ad periculum
interitus,secus in psonali.ut no.j̄.de verb.ob.l.qui Romæ.§.qui
cohæredes,in parua glossella.q̄ dicit.s.extra iudicium,& j̄.si cer.
pet.l.quod te.Idem quo ad fructus, uel quo ad interium pendū
præscriptionem in realibus, quia non sufficit extraiudicialis in-
terpellatio,ut no.j̄.eo.l.& ex diuerso.in glo.mag.& j̄.§.prox.in
fi.gl.& j̄.pro emp.l.pen. nam magis constringitur quis per o[b]li-
gationem personalem,quàm per realem,ut patet ex iis quæ dixi
s.eo.l.Item si uerberatum.§.fi. Item secundum prædicta, [...] text.
dicit,dolo possessoris,dēt itelligi,quo ad ipsam rem,ut q[ui] [i]mmo-
derate seruum uerberauit,ut ar.s̄.de ijs qui sunt sui vel alie. iuris
l.j.nam quo ad ipsum dominium, non poterat dolum commit-
tere,ex quo erat bonæfidei,ut dixi,& no.j̄.eo.l.si homo.

1 *Hæreditatis petitionem in rem actionem dici.*
2 *Possessor in hæreditatis petitione possidere dolo desinens qua actione teneatur. Et quid in rei vendi.*

§.Sed & is. Qui dolo desiit possidere ēt añ lit. ꝯt.tenet̄,
ac si possideret,in actione reali,sicut in peti-
1 tione hr̄ditatis,q̄ sic est actio in rem.h.d. Et † no.petitionem hr̄-
ditatis dici actionem in rem.simile s̄.de pe.hær.l.siue bonæfidei.
§.j.sed ēt dr̄ in personam,vñ dr̄ mista,ut C.de petí.hære.l.hrdita-
2 tis. Item † no.s̄m Bar.q̄ ille q̄ dolo desijt possidere in pe.hær.tene
tur directa,cum teneatur ex uerbis Senatuscon.sed in rei uendi
catione tenetur vtili,quia tenetur ex mente,non ex verbis. Item
no.gl.magistram & signa quæ ponit diuersitates inter rei uendi
cationem, & petitionem hæreditatis.

§.Si per filium. Si filius vel seruus p quē ꝯuētus hac
actione possidet t̄pe snīæ absit, ꝯdē-
nat̄ ut ꝯuētus,nō tñ fit realis executio,sed dat̄ sibi t̄ps ad facien-
dum eū redire,vel ad cauēdū de restituēdo possessionē cū recu-
perauerit.h.d.Contra hoc oppo. q̄ dēat absolui,nec sit cogēdus
ad rē psequendā,ut s̄.eo.l.si a bonæfidei. Sol.ibi ꝯuētus tē,q̄ erat
in fuga possidebat tm̄ ciuil̄r,hic aūt per seruum, uel filium absē
tes possidebat ciuiliter,& naturaliter,& ideo magis astringitur,
quod no.quia quilibet interrogatus dixisset ꝯtrium. Paulus.

1 *Protestatio animum protestantis declarat, & eandem quandoque actionem. quandoque exceptionem parit.*
2 *Expensæ quæ in seruis locum habent quo ad repetitionem, aut restitutionem, eadem locum habent in omnibus alijs expensis, quæ ita rei cohærent, ut efficiantur una, & eadem substantia cum re ipsa.*

§.In repetita. Expensas necessarias p doli exceptionē
recuperat possessor.h.d. primo, expēsas
vero vtiles sic recuperat,nisi petitor sit paratus pati,& abradāt,
si pñt abradi.h.d.scdo. Si vero tolli uel abradi non possint, tunc
cū pabrasionē nō pñt recuperari, nec ēt al̄r recuperari pñt, nisi
in duob.casib.s.cū petitor erat rē vēditurus maiori p̄tio pp illas
expensas: vel cum præcessit denūciatio fcā p possessorē.h.d. vsq.
ad l.cæterum. Et no.quia primū dcm̄ intell̄r de quolibet posses-
sore & malæfidei,qui pōt recuperare necessarias expēsas,ut C.e.
l.domū,dixerūt rñ gl.q̄ nō,p exceptionē doli,sed p offm̄ iudi.ut
l.planè.& l.fin. de pe.hær. Tu dic,q̄ ēt p exceptionē,& illæ ll.sic
ītelligunt̄,ut ibi dixi. Itē no.q̄ s̄m dcm̄ nō pōt itelligi de malæfi-
dei possessore,q̄ nullo mō recuperat utiles,sed donare vr̄, vt In-
sti.de re.diui.§.ex diuerso. Sed pōt intelligi dupl̄r. s.in eo q̄ sp fuit
bonæfidei,& tunc dēt suppleri p l.in fundo.j̄.eo. Nā ēt in tribus
casib.illius l.pōt recuperare utiles, licet petitor sit paratus pati
ut tollant̄. Itē pōt intelligi in eo, qui a principio est bonæfidei, &
ex postfcō est malæ,& tunc nō indiget suppletione,quia nō pōt
recu-

recuperare, ſi petit, qñ eſt paratus pati, aliás. ſicut ȷ.e.l. Iul. ſecũdum quam l. debet hoc intelligi. Sumptus. ſ. neceſſarios. Donata quæ donatio non ualet, cõpetebat tñ viro retentio ſecundum iſta tempora. Venalem. ſ. per dñm, qa dñs vendere uolebat. Sed in quãtum facimus iſtud ſm dictum loqui in eo, qui ſemper fuit bonæfidei, & ſuppleri p glo. opp. per gl. nam ſm hoc, idem erit in area, quod in ſeruo. Nã ſicut expenſæ factæ in area recuperantˀ, ſi dñs erat uenditurus per dictam l. in fundo, ita & in ſeruo, ut ȷ. eo. l. niſi, ſed certe ſtatim. in §. ſi. vř notare dñam inter areã, & ſeruum, unde non uidetur poſſe ſtare in bo. fi. poſſeſſore. Timore iſtius dicit gl. ꝙ primo etiam tunc quod aliud in ſeruo, quam in area. nam in area non ſolum recuperat, cum dominus eſt uenditurus. ſed etiam eſt diues, qui poteſt ſine difficultate ſoluere, ut d. l. in fundo. Sed in ſeruo ſecus, quia non recuperat, licet dominus ſit diues, ſed ita demum ſi erat uenditurus, & ita intelligit §. fin. hoc ẽt vř tenere Bar. in l. in fundo. Sed non placet. Nam iſte tex. non loqtur in diuite, ſed in paupere, qui ſi cogereˀ expenſas ſoluere cum non poſſet, careret ſeruo, ut colř ex uerbo carere, præterea maior eſt æquitas pro poſſeſſore, vt poſſit recuperare expẽſas ſerui exñte domino diuite, ꝗ expenſas areæ, quia in expenſis areæ conſulitur ſibi per abraſionem, ſed in expenſis ſerui nõ. Et ſic dupliciter affligeretur, quia non recuperaret, nec abraderet. Et iõ dico, ꝙ ſi dñs eſt diues, multo fortius debet cõſuli poſſeſſori, ut recuperet expenſas ſerui, ꝗ expenſas areæ de quibus nõ eſt dubiũ, ut l. in fundo. eſt caſus de hoc rectè intelligendo ȷ. de pig. ac. l. ſi ſeruos. Si uero dominus eſt pauper, nec eſt vẽditurus, nec fuiſſet aľs facturus, nec ſibi eſt denunciatum, tunc non cogeretur expenſas ſoluere, nec conſuleretur poſſeſſori per abraſionẽ cum non poſſent abradi, & ſic perdet, ſecus in expenſis areæ, in quib. conſulitur per abraſionem, & iſte eſt uerus intelľs iſtius §.

1 ſi. Vltimo no. in l. aut ſi ante, ſm intellectum glo. ꝙ † proteſtatio ſicut declarat aium proteſtantis, ut l. e. qui in aliena. §. Celſus, de acq. hær. ita & actus ſequẽs. Item proteſtatio patit interdum exceptionem, quæ aliás non oriretur, parit ẽt interdum actionem, vt cum quis reciperet a reo rem petitam proteſtando, & nõ intendit dimittere ſumptus litis. nam uigore proteſtationis poteſt per actionem in factum illos ſumptus petere, quę actio oritur ex preſtatione, quæ ſi facta non fuiſſet. non poſſent peti, niſi p officium iudicis, qđ expirat re reſtituta, ut C. de po. l. 4. ita eleganter notatur per Pet. & Cy. C. de exhiben. l. exhibitionis. Item adde qa

2 † illa quæ dixi in expenſis ſerui, habẽt locum etiam & in omnib. aliis expenſis, quæ ita rei cohæreant, quod efficiantˀ una, & eadẽ ſubſtantia cum re. ut in ſatis & plantatis, in quibus ſeparatio locum non habet, ut ȷ. eo. l. ſi fundi poſſeſſor.

LEX XXXII.

Cæterum. Malæfidei poſſeſſor teneˀ reſtituere oẽs fructus, & operas ſerui licet perceptos, uel perceptas ex artificio, quod didicit ipſius poſſeſſoris ſumptibus. h. primo percipiendas uero non. h. ſecundo. Item ſi ſunt percepti añ 25. ann. ſerui compenſentur cũ expenſis in ſeruo factis. h. d. cum l. ſeq. ſm intellectum gl. Et aduerte, quia l. ſeq. eſt ſatis obſcura, tñ põt duob. modis legi multum no. primo ſic, ſm gl. ꝙ licèt malæfidei poſſeſſor ſerui reſtituere teneatur omnes fructus, & operas eius. ut in hac l. Item licèt non poſſit recuperare. ſř ſumptus factos in ſeruo, quia donaſſe vř, ut Inſti. de redi. §. ex diuerſo, tamen duobus concurrentibus. ſ. ꝙ illi fructus, & operę ſint quæſitæ ex artificio, quod didicit poſſeſſoris ſumptibus. Item ꝙ ſint percepti ante 25. annum, compenſantur ſumptus cũ operis, uel fructibus, & ſic non pđet ſumptus, nec reſtituet illas operas, ſecus ſi eſſent percepti poſt 25. annum, qa ſumptus perderet & fructus reſtitueret, & poteſt eſſe ratio diuerſa ab illa quã ponit gl quia tales fructus percepti ante 25. annum præſumuntur pauci, & parum ualere, & ideo æquum eſt, ꝙ compenſentur cũ ſumptibus. quorum occaſione prouenerũt. Ex quo ſequeretur ꝙ ſi plus ualerent, uel eſſent, ꝗ ſumptus, illud plus reſtitueretur domino. Item ſi illi eſſent fructus. damnũ eſſet poſſeſſoris, & ſic eſt hic caſus, ꝙ malæfidei poſſeſſor non cõdemnatur ad fructus percipiendos, nec perdit expenſas quas fecit, & ſm hoc non propriè ſtat tex. poſt xx. Sed debet exponi. i. vſque ad uiceſimum, nã etiam ſi ante 25. annum agereˀ ad ſeruum, fieret dicta compenſatio, vnde ſine miniſterio poneretur poſt. Secũdo modo põt intelligi. ut ſtet propriè & loquitur in bonęfidei poſſeſſore, qui regulariter compenſat fructus cum ſumptibus uſque ad concurrentem ꝗtitatem, ut ȷ. eo. l. ſumptus. hoc eſt uerum in fructibus aliarum rerum, ꝗ hominis. Fructus autem hois perceptos añ 25. annum non tenetur compenſare, quia præſumuntur pauci, ut hic, ſed debet eos lucrari, cum bonafidei poſſeſſori quærantur ex opera ſerui. & ex re ſua, ut l. qui bonafide, de acq. rer. dom. & C. eo. l. 1. nec compenſat, ut dixi. niſi illis duobus concurrentib. ꝙ añ 25. annum ſint percepti, & quod ex artificio, qđ didicit ſumptu poſſeſſoris. vñ & fructus lucraˀ. & ſumptus recuperat in caſibus. l. niſi & l. px. poſt 25 ann. uero, licet ſit caſus in quo poſſit ſumptus recuperare, tñ dẽt compenſare cum fructib. ex tunc perceptis. ut hic, & ȷ. eo. l. ſumptus, ita ſubtiliter poteſt intelligi. l. iſta. & ſecundum ambas lect. non eſt alibi. Paulus.

LEX XXXIIII.

1 Rei uendicatione qui agit fortiori iuri innititur, ꝗ qui hæreditatis petitione.

2 Rem meam ſi tu poſſideas cuius vſus fructus ad tertium pertineat, & contra te ad eandem agam, tu ad rem reſtituendam teneris una cum fructibus, & ſi alius ſit uſusfructus, quoniam aduerſus me non potes de iure tertij allegare.

3 Vſufructuarius nec dum, præſtita de rectè utendo cautione, an fructus ſuos faciat.

4 Fructus in iure uarij ſunt.

5 Titulum qui habeat nec ne quo ad fructus ſuos faciend. quid referat. Et qui ſuos fructus facit, an teneatur illos reſtituere, nu. ſeq. Et bonafides quo tempore requiritur. nu. 7.

FRuctus non. Malæfidei poſſeſſor tenetur de fructibus perceptis, & qui percipi honeſtè potuerunt, ſi ſui culpa, uel dolo percepti non ſunt, ẽt ſi res petita pempta ſit. Item licet a principio habuerit, cãm poſſidendi, & fructus pcipiendi, deficiẽte cã ex tunc teneˀ ad fructus, & eͅ ſi a principio cãm non habuerit, ſupueniẽte cã liberaˀ. h. d. cũ l. ſeq. & prin. le. Et no. ꝙ primũ dcm̃. ſ. ꝙ teneaˀ de pcipiẽdis hẽt locũ ſm gl. qñ malæfidei poſſeſſor non hẽt titulũ, aľs a pcipiẽdis excuſaˀ, ut C. eo. l. ſi fundum. Vbi dř, ipm̃ de perceptis teneri. nõ de pcipiẽdis, ſed Pe. & Moderni Docto. hoc nõ tenẽt, qa titulus nõ excuſat eũ a culpa, ex quo eſt malæfidei, nõ. n. dẽt negligere. nec obſt. l. ſi fundũ. qa licet dicat de perceptis, nõ negat de pcipiendis, eſt tñ caſus in quo de pcipiendis non teneˀ. vt ſ. eo. l. cæterum. Item ſm gl. dẽt intelligi hoc primum dictum, ꝙ tenetur de pcipiendis ab ipſo petitore, ut ȷ. eo. l. ſi naurem. §. fi. p quo vř caſus in l. apud Iul. §. i. de l. i. Sed in ꝯrium facit, ꝙ intelligaˀ de percipiẽdis ab ipſo poſſeſſore. ſ. de pe. hær. l. ſed & ſi l. §. ꝙ autem ait. in ſecundo reſponſ. & eo. ti. C. de rei ven. l. domum. dic ſm Docto. ꝙ in petitione hẽditatis teneˀ de percipiendis ab ipſo poſſeſſore tñ, ſed in rei uendicatione tenetur de percipiẽdis ab vtroque, & in electione actoris eſt petere percipiendos a ſe, uel

a a poſſeſſore, qa fortiori iure innitiˀ qui agit rei uendicatione, cũ dicat ſe dominum, ꝗ qui pe. hære. qui ſe dominum non dicit, ut patet in l. & non tantum. ſ. de pe. hær. Item no. gloſ. fi. huius l. fru-

a ctus, ꝗ tenet, ꝙ † ſi tu poſſides rem meam, cuius vſuſř. pertinet ad Titium, & ego agam contra te, teneris mihi reſtituere rem cum fructibus quia non potes allegare contra me de iure illius Titij, nam quo ad te liberã rem habeo l. loci corpus. §. competit, ſi ſerui. uend. ſimilis gl. eſt ȷ. ſi ager uecti. l. 2. quod eſt uerum ſm lac. Butr. & Bar de fructibus iam perceptis per te. Nam illi ſunt mei ex quo nomine uſufructuatij non ſunt percepti, ut l. ſi fur. ȷ. de vſufr. Sed de pcipiendis non teneris, qa non potuerunt honeſtè peti per me, cum pertineãt ad alium, ut in ptin. l. & vide omnino quod no. in l. indebiti. §. ſed ſi nummi. ȷ. de condi. indeb. ubi ſubtiliter declarat hanc gl. & per Guil. de Cug. C. eo. l. ſolennibus. Vltimo de materia mag. gl. quæ eſt in l. & ex diuerſo. dic, ut hic per Bar. & C. eo. l. certum. per Pet. & Cy. qui multum plene, & perfectè loquuntur. dic tñ ꝙ iſta gl. multipľr diuidiˀ, & quodlibet dictum indiget ſuppletione ſm dicta eorum, & primo glo. format

3 contrarium de l. uxori. de vſufr. leg. de † hoc an uſufructuarius faciat fructus ſuos añ cautionem, dic ut in d. l. vx. per Bar. & p Cyn. in l. vſuſ. C. de vſu. & ponit lo. de Sado. in l. hac edictali. §. ijs illud

4 adiungimus. de ſecun. nu. Itẽ ulterius proſequendo in gl. diſtingue ſm Doct. ꝙ fructuũ alij ſunt ciuiles, qui ueniunt ex induſtria pſonæ, & non ex re, ut ſunt pẽſiones domorũ, & uſuræ. Alij dñr naturales, & iſti ſunt duplices, naturales, & induſtriales, ut ȷ gl. p quo l. ſi nauis. ȷ. e. & l. uſura pecunię, de ver. ſi. Itẽ ut dicit gl. alij ſunt pcepti &c. Item percepti a bonæfidei poſſeſſore, &c. Iſta gl. communiter reprobat, quia l. ſi uſufructuarius meſſem, quã gl. alle. hẽt duos intelľs, & iſte nõ eſt uerus, & ideo dic ſm Doct. ꝙ bonæfidei poſſeſſor facit fructus ſuos a ſolo ſeparatos, ſiue nomine ſuo fuerint ſeparati, ſiue nomine alterius, ut l. ſi ſeruus cõmunis. §. locaui. ȷ. de fur. vſufructuarius autem ita demum ſi nomine ſuo ſint pcepti & a ſolo ſeparati. Nec diſtinguitur utrum in horreo poſiti, &c. ut l. ſi fur decerpſerit. ȷ. de vſufr. qualiter ãt dicanˀ pcipiendi, utrum a poſſeſſore, uel dño, dic ut ſ. dixi. Item ponit diuiſionẽ, ꝙ qdã hñt titulũ, quod no. tu adde, ꝙ alij sũt in malafide ſp, qdam in bonafide ſemp, qdam vno tpe in bonafide,

5 alio in mala, vt ȷ. ſubijcieˀ de oĩbus, Quid autem refert utrũ qs habeat titulum, uel nõ. ȷ. ſubijcieˀ, & uide quod dixi in l. ſed & ſi l. §. ſi añ litem. ſ. de pe. hær. gl. vlterius dicit, ꝙ nullus poſſeſſor ẽt bonæfi. facit fructus naturales ſuos. Sed Bald. oppo. de l. bonæfidei. in prin. de acq. rer. do. nec ſo. gl. eſt uera. & iõ dic, ꝙ aut poſſeſſor habet titulum, & bonam fidem, & lucratur, ut in contra.

aut

aut non habet titulum,vel inualidum,& nõ lucratur:ita intelli-
gunt Doc.l.fructus.& de viuſr. induſtriales uero bonæfidei facit
6 ſuos,de quo dic,ut in gl.Sed quritur ſi illos,quos facit ſuos,teneat
reſtituere,ſi extant,non eſt dubium: ſed qñ ſunt conſumpti, de
hoc ſunt opi.quia gl.hic dicit,ꝙ facit ſuos ꝑ cultura,& cura.ſimi
lis gl.eſt Inſti.de offi.iud.in prin.licet ſit gl.ꝯria Inſti.de rer.diuiſ.
§.ſi quis a non dño.Cy.in d.l.certū.dicit,ꝙ aut loquimur in pet.
hær.& in hoc caſu,quia pretiū ſuccedit loco rei, ut l.ſi rem.ſ.de
peti.hær.tenetur,quatenus eſt factus locupletior.Sed in rei uen.
non ſubeſt illa rõ,& ideo ipſos lucratur.Bar.tñ hoc nõ tenet,di-
cens ꝙ quoties quis ex re mea, uel mihi debita aliquid lucratur,
quo ad illud tenetur condictione ſine cã,ut l.ſi & me,& Titium
ſi cer.pet.pro quo alle.l.indebitū,de cond.inde.Sed ego teneo gl.
hic in rei uend. ꝙ conſumptos ẽt in quib. eſt factus locupletior,
lucretur,& h.d.l.j.poſt lit.j.ſi.regun.cui non uideo rñſionem,ꝑ
quo l.ſumptus.j.e.quę nihil aliud vult,facit §.ſi quis a non dño
alle.Item dum gl.quærit,in quo tpe requiritur bonafides,quæri
tur nunquid poſt malam fidem ſuperuenientem, quis faciat fru
ctus ſuos?dic.ꝙ aut mutatur perſona,& tũc pp malam fidem ſu-
peruenientem in perſona mutata non facit fructus ſuos,ut l.qſi
tum.in prin.de acq.rer.do.Aut non mutatur perſona,& tũc aut
eſt uera malafides, & poſſeſſor non facit ſuos, ut l.bonæfidei. in
prin.d.l.j.de acq.rer.do.Aut ficta,& facit ſuos,ut l.qui ſcit. §.fi.j.
de vſur.Sed Doct. quærunt,an quis malæfidei poſſeſſor pp titulū
excuſetur?dic,ut ſ.dixi,& ita limita gl.iſtam. Paul.de Caſt.

L E X XXXVI.

1 Rei vendicatione agens,qui petere,& iudex qualiter pronuntiare debeat.Et quid de libello in quo dominus non petit ſe dominum declarari, ſed aduerſarium condemnari:num iudex poterit eum eo,nil obſtante dominum declarare.nu.1.& 3.

4 Sententia ſuper re,pro actore lata,an ad fructus, quoq; prorogetur. Et quid in abſolutoria pro reo,an ſuper re lata in fructibus pariat exceptionem.

5 Fructus ſi actionis iure petantur utpote rei uen.aut cond.ſine cauſa,num iũc actio,qua petuntur cumulari poſſit cum actione, qua res petitur. Et ibidem regula de duabus act. an cumulari queant.

ET ex diuerſo. §.Vbi autem.

Sententia ſuper principali ẽt erronea facit ius ẽt in fructib.h.d.
1 Et eſt no.§.Nota tria.Primo†in uerbo declarauit, ꝙ in rei uend.
petit,quis ſe declarari dñm, & iudex eodem mõ debet ꝑnūtia-
re.Idem in qualibet alia actione reali, ut l. ſicut.§.ſed ſi quæratur,
2 ſi ſerui uen.uel miſta,ut l.licet minimã,de pet.hær.ꝓcedit tñ†li-
bellus ſm Bar.in quo quis narrat ſe dñm,& petit reum ꝯdemna
ri ad reſtõnem rei,licet non petat ſe dñm declarari,ar. ſ.eo.l.j.§.
fi.ubi dicit,ꝙ petitur res.Nam hoc ipſo vr̃ ſe dicere dñm,& ſi iu-
dex condemnaret ad reſtõnem rei: videretur ipſum dñm decla-
rare,ut C.de ord.iud.l.j.Item no.ꝙ eodem errore, quo determi-
natur principale, vr̃ determinatum acceſſorium in fauorẽ acto-
ris,ſic & in fauorem rei:nam ſi agit quis,*& ſuccumbit indebitè:
incidit in pęnam,ac ſi debitè ſuccubuiſſet,ut l.qui Romæ.§.duo
fratres.de ver.obl.ſm unũ intel.quod dic,ut ibi per Bar.& l.Iul.
3 j.de cõd.inde.Sed†circa primum no.q̃ro,quid ſi peto rem meã,
q̃ poſſidet Titius,tñ non peto me dñm declarari,vtrum iudex in
ſnia poſſit me declarare dñm?vr̃,ꝙ non,quia non eſt petitum,ut
l.ut fundus.j.cõi diuid.Et quod no.per Inno.in c.ex conque.de
reſti.ſpo.ꝯtrium eſt uerum,quia licet non petierim expreſsè: ui-
deor petiiſſe tacitè,de quo eſt caſus cum gl.Inno.in c.cũ eccleſia
ſutrina.de cau.poſ. & proprieta.ubi illi clerici petebant electio-
nem factã eis contemptis caſſari rõne iuris, & quaſi poſſeſſionis
quã dicebant ſe hr̃e in interueniendo electioni, nec petebãt pro
nuntiari ſe eſſe in quaſi poſſeſſione.Sed adducebant illud ꝑ mo
dum cauſæ ad primam petitionẽ, & tñ Papa non ſolum caſſauit
electionẽ, ſed ẽt pronuntiauit eos fore in quaſi poſſeſſione, qđ
non erat principr̃ petitum. Ex quo dico,ꝙ ſi dñs directus petijt
rem emphyteuticam, quia incidit in ꝯmiſſum.non ſolum iudex
põt declarare,rem ad ipſum pertinere,ſed ẽt rem incidiſſe in cõ-
miſſum:licet non eſſet principalr̃ petitũ,ſed per modũ cauſę ad-
ductũ, & ita pridie in quadam qõne de facto pronuntiaui. Ter-
4 tio†no. ꝙ ſnia lata ſuper re pro actore,facit ius in fructib.qđ in-
telligit gl.ẽt in alia inſtantia. Vnde ſi ageretur noua rei uendi.ꝓ
fructib.ſufficeret ad fundandã intentionẽ actoris ſnia lata ſuper
re,& ecõ,abſolutoria lata pro reo in re parit excep. rei iudi.in fru
5 ctib.ut l.ſundi.j.de exce.Ex quo ſequitur, ꝙ ſi fructus petantur
iure actionis,puta,rei uendi.vel condõne ſine cauſa,non poteſt
illa actio cumulari eodem libello cum rei uendi. intentata pro
re,quia hæc eſt regula, ꝙ qñ duæ actiones ſic ſe hñt, ꝙ ſnia lata
in una,facit ius in alia,uel exceptionem parit, cumulari nõ pñt,
ut d.l.fundi,& l.fundum,de except.ut plenè not.in l.edita. C.de
eden.Secus ſi peteretur offi.iud.ſm Bar.hic, & eſt rõ vltra eum,
quia qñ petuntur iure actionis, vr̃ actor petere, ꝙ procedatur ſu
per utrunque, & ſic, ꝙ admittatur ad probandum fructus ad ſe
pertinere, anteq̃ probet ſuper re, vel eodem tpe, quod eſſe non
debet,quia cauſa rei præcedit cauſam fructuum. non.n.poſſunt
fructus pertinere,niſi res pertineat,ergo de illa primo eſt cogno
ſcendum.Sed cum intentat offi.iud.uidetur petere, ꝙ primo fi-
niatur cauſa rei,& poſtea per officium cogatur ad fructus, & ſic
nihil inordinatè petit,cætera dic,ut hic per Bar. Pau.de Caſt.

§.Petitor.

Qui ſoluit litis æſtimationem cum poſſet reſti
tuere rem,de euictione non tenetur. Item res,
quæ non poſſunt ſine interitu diuidi, poſſunt peti pro parte pro
indiuiſo.h.d. Circa primum dictum quærentur, an ſaltem de eui-
ctione teneatur?glo.dicit hic,quòd ſic. de hoc dic,vt l.litis æſti-
matio.infra pro empto. Paul.

L E X XXXVII.

Qui petito.

In hac actione debet reus interrogari, vtrũ
poſſideat, ne iudicium ſit fruſtratoriũ. Itẽ
poſt lit.conte.tenetur poſſeſſor de culpa.h.d. uſque ad fi. No. ꝙ
poſitioni criminoſæ eſt reſpondendum,de quo per Bar.in l.Mar
cellus.rer.amo. Pau.de Caſt.

L E X XXXVIII.

Iulianus.

Poſſeſſor qui a principio fuit bonæfidei, & ex
poſtfacto eſt malæfidei, expenſas utiles in facien
do de nouo non recuperat, ſed ſi fieri poteſt, ſine diſpendio rei,
permittitur ſibi tollere.h.d.Si tamen dominus non permitteret
tolli,debet expenſas reſtituere,ut ſ.eo. l. ſiue autem.§.in repeti-
ta.ſi autem poſſeſſor fuiſſet ſemper bonæfidei, locum habet l.j.
proxima.Si uero ſemper malæfidei,videretur donare,ut Inſti.de
rer.diui.§.ex diuerſo.quod dic,ut in glo.

L E X XXXIX.

1 Aduocatus qui in ſua cauſa ſuo duntaxat patrocinio eſt uſus, num ab aduerſario expenſas,quaſi alieno conſilio uſus petere queat.

2 Debitum fruſtra petit,qui quod debet,non obſeruat.

3 Sententia ſub conditione,an ferri queat, & an iudex poſſit actorem reo excipienti in expenſis condemnare.

IN fundo alieno.

Iſta eſt no.lex poſſeſſor bonæ-
fidei expenſas utiles ope exce
ptionis recuperat, ſi petitor erat eaſdem facturus, uel erat
uenditurus, & ꝓpter illas maius pretium percepturus. Sed
extra iſtos caſus ſi petitor erat pauper,ut expenſas non poſſit ſol
uere,niſi uendat lares proprios, & poſſeſſiones parentum, non
cogitur expenſas reddere, ſed poſſeſſori permittitur auferre cũ
triplici tñ modificatione,ſ. ne tñ ex hoc res efficiatur deterior.
Itẽ niſi dñs velit tñ dare, quantum eſſet cõſecuturus ex eo, qđ
tollit. Item niſi ex hoc,qđ tollit, nullum commodum habiturus
eſt. nam his caſib.tollere nõ permittit̃.h.d. ſunt ergo duo caſus,
hic expreſſi,in quib. recuperantur ope exceptionis.ſ.cum dñs e-
rat facturus,& iſte limitat in tex.nam tũc recuperant̃,quatenus
res eſt effecta melior,& quatenus expendit poſſeſſor.Nam ſi ex-
penderet 15.& non efficeret̃ melior,niſi in x.ſola x.repetunt̃, nõ
plus:& ecõ,ſi expenderet a.& efficeret̃ melior in xv.ſola x.repetet
q̃a non plus expendit. Ex quo no.ꝙ vtilitatem.q̃ ſum ꝑ te conſe
cuturus,non potes a me repetere,ſi ſine damno, vel expenſa con-
ſecutus ſum:eſſet enim illud merè inuidioſum,facit l.2.§.idẽ va
1 rus.de aqua plu.arcen.quod facit ad q.† de aduocato,vel ꝓcura
tore,qui ducit cãm ſuã in propria ꝑſona,nec indiguit alio aduo
cato,vel ꝓcuratore,ꝙ ſi obtineat,non poſſit recuperare expen
ſas,quas feciſſet in alio procuratore, vel aduocato,ſi ipſe ꝓcura-
tor,vel aduocatus nõ fuiſſet:nã cũ nihil expenderit, nihil petere
põt. Scđs caſus eſt,qñ dñs erat venditurus: vel eſt maius ꝑtium
ꝯſecuturus,& idem ꝑ omnia,qđ in primo vt hic in fi.l.Tertius ca
ſus colligit̃ a ꝯrio ſenſu in verbo pauperẽ.Nã ſi erat diues,vł nõ
erat paup.ꝙ neceſſe eſſet ſibi vendere lares paternos,tenet̃ expẽ
ſas reſtituere ſm gl.& Bar. An aũt eſſet uenditurus, vel aliàs fa-
cturus,vel diues aut paup.iudex hoc cõſiderabit varie ex ꝑſonis
& cauſis.Sed certè eſt & quartus caſus, in quo pñt recuperari.ſ.
cũ fuit actori denuntiatũ anteq̃ fierent.ut ſ.eo.l. aut ſi añ. ꝑ quã
ſupplet̃ hæc l.ſm Bar. Itẽ qđ hic dr̃ de abraſione,hẽt locũ in his,
q̃ pñt abradi,aliàs ſecus,ut ſ.eo.l.ſinaũt.§.fi.quo caſu ẽt ſi dñs ſit
diues nõ recuperant̃.ſed perdunt̃ ſm gl.ibi,& Bar.hic.qđ nõ pla-
cet vt ibi dixi.Vltimo de mã huius l.uide ꝑ gl.Inſ.de rerum diui.
§.ex diuerſo.& ꝑ Doc.C.e.l.domum.& no.ꝙ gl. mag. primo po-
nit practicam qualiter iudex procedet in faciendo refundi expẽ
ſas in caſib.in quib.refundi debent. Secundo ponit duplicẽ diui
ſionem expẽſarum. Tertio ponit diſtinctionem qualiter recupe-
rant̃.ſcđa ibi,& q̃a de impenſis.tertia ibi,de impenſis ergo.In pri
ma parte dicit gl.ꝙ iudex interloquendo admonebit actorem, ſi
vult habere ſniam, ſimilis admunitio fit ex parte rei,*ut not. j.de
action.emp.l.j.in prin.& C.loca.l.quod actorũ. Si vero non vult
ſoluere, dicit gl. ꝙ cõdemnabit reum ad reſtõnem rei reſtitutis

sibi expensis, & bene dicit, facit in simili l. si cōstante. §. quoties. sol. mat. ex qua gl. no. duo. Primo, quod licet actor non adimpleat illud ad quod tenetur, tamen fertur sententia pro eo, quod est uerū, quando per illud ad quod tenetur, non erat actio suspensa, uel ensa, sicut hic: licet enim teneatur ad expensas, tamen rei uendi. habet, quia illa exceptio non contingit de directo rei uend. secus si contingeret, & sic eam suspenderet, vt in emptore, qui petit rē uenditam antequam soluat pretium, non enim debet pro eo ferri sententia, nisi pretium soluatur, cum actio ex empto sit suspensa, antequam soluatur pretium, ut j. de act. emp. l. Iul. §. offerri, & sic malè ageret ante conditionis euentum, maximè cū sit in eius potestate adimplere, ut j. de ædil. edic. l. bouem. §. sub cōditione. Nec obst. quod no. Inn. de plus pe. c. j. quia loquitur in alio casu,
2 cum agebatur ante diē, ad hoc facit, quod dici solet. † frustra petit debitum, qui quod debet nō obseruat, ut no. de mutu. pe. c. j.
3 in gl. & de elect. significasti. Secundo † no. sententiam ferri posse sub condi. intrinseca, de quo no. C. de sententijs, & inter. l. cum iud. & l. cum eorum; nam hoc est uerum, quod iudex potest actorem condemnare ad soluendum impensas uigore exceptionis propositæ per reum quod etiā videtur sentire Bart. quod est falsum: nā cum proponitur aliqua exceptio concernens aliam rem, quàm petitam ad excludendum actorem, non potest reus ex illa consequi, nisi exclusionem actoris, non autē potest uigore illius actor condemnari, ut in c. cum dilectus. circa fi. de ord. cog. ubi est casus contra hanc gl. & no. eo. ti. c. fi. secus si concerneret rem petitam, ut puta, si ago rei vendi. contra te: tu excipis, quod tu es dñs rei: nam si non probo, tu uero assumis in te onus probandi, & probas rem ad te pertinere: ferretur pro te sententia declaratoria. sicut si principaliter egisses, ut no. j. de prob. l. circa. in gl. ord. licet de hoc sit disceptatio magna inter Inn. & Host. in c. ex conquest. de resti. spol. teneas ergo præcedentem opi. Et prædicta uera qñ ex empto impensa opponitur ante sententiam. Sed certè etiam post sententiam in executione potest implorari iudicis officium, ut l. fi. §. de pet. hær. secundum Bar. vt hic, & ibi. Paulus.

LEX XL.

Redemptores. Quod quis de suo cemento locādo suas operas ædificat in alieno, efficitur illius, in cuius solo ædificatur. Item si res, quam mulier nulliter intercedendo obligauit, uendatur per creditorem: non perdit mulier dominium. h. d. cum l. seq.

LEX XLII.

1 *Dominium sine traditione, quandoque transferri.*
2 *Dominium & si auocari speretur, dominus tamen antequam auocetur, uendicare potest.*

SI quis. Qui emit sub pacto adiectionis in diem, ante cōditionis euentum est dominus, & vendicare potest, sed post euentum conditionis ipso iure desinit esse dominus, & reuertitur dominium ad uenditorem etiam sine
1 noua retraditione. h. d. no. † casum in quo transfertur dominiū, sine traditione. Alios casus ponit gl. j. eo. l. si ager, & adde quod
2 dixi s. etiam in sub. Item † no. quod licet dominium speretur auocari, tamen dominus potest uendicare, antequā auocetur, uel perdatur, facit l. non ideo minus. j. eo. nam speratur debere perpetuo durare, quousq; contrarium appareat, facit l. sufficit. j. de cond. ind. & l. iurisperitos, in prin. de excu. tut. Paul. de Cast.

1 *Verbis generalibus comprehensa tacitè comprehendi dici.*

§. Si seruus. Res aliena mihi uendita de uoluntate domini expressa, uel tacita, per illum qui habebat liberam administrationem, efficitur mea. h. d. Et not. gl. quæ dicit, quod habens liberam administrationem in genere uendit taci
1 ta voluntate domini. Ex † quo sequitur, quod illa, quæ comprehenduntur, sub uerbis generalibus dicuntur tacitè comprehendi, per quod uidetur, quod substitutiones speciales, ut vulgaris, & pupillaris, quæ comprehenduntur in compendiosa, quæ uerbis generalibus fit, dicantur comprehendi tacitè, quod est uerū quantum ad uerba specifica, sed quantum ad mentem dicuntur expressè, & ideo pupillaris comprehensa in compendiosa excludit matrem, de quo dic, ut l. centurio. & l. Lucius. de vulg. & pupil.

LEX XLIII.

1 *Hæres ex lite conte. aduersus defunctum, an condemnari possit, & quatenus.*

SI in rem. Si possessor lit. conte. decesserit, quo ad rem principaliter petitam non transit instantia in hæredem, nec condemnari debet, nisi ad ipsum peruenerit possessio. sed quo ad illa, quæ defunctus si post lit. contesta. desijsset possidere, ueniebat absoluendus. ut s. l. si autem. §. posside. ita, & hæres eius, si non peruenit ad eum possessio. sin autem peruenisset, tunc ex eadem instantia ueniet condemnatus, postquam lis erat contest. contra defunctum, vt j. eod. l. si in rem. Sed si non fuisset conte. tunc esset necessarium nouum iudicium, quia non conuenitur, ut hæres, sed ut quilibet possessor. Vnde citationes, & alij actus facti citra contestationem, nihil ualerent, quo ad hæredem, ad hoc j. eo. l. si possessor, & l. de eo. §. fi.
1 j. ad exhiben. Item no. quia † si lit. conte. contra defunctum non condemnatur hæres, nisi peruenerit ad eum possessio. Sequitur, quod si sunt tres hæredes, & ad unum ipsorum tota res peruenerit, ipse solus est condemnandus, & alij non. Ex quo sequitur aliud, quod licet condemnetur tanquam hæres propter contestationem factam contra defunctum, non tamen condemnatur pro hæreditaria portione, sed in solidum, ex quo habet facultatem in solidum restituendi. Nec est hoc inconueniens in actionibus realibus, uel in rē scriptis, nā & alias hoc uidemus in mere personalibus. vt j. cōmo. l. 3. §. si hrs & de vi, & vi ar. l. si plures. vr ergo hic casus pro opi. lo. quam ponit in l. 2. §. fi. de præto. stipu. licet ista l. ibi non alleg. in gl. Tertio no. in eo, quod dicit, si quid ex persona defuncti dolo. & etiam potest intelligi duob. mod. Primo cū defunctus dolo desijt possidere post lit. conte. nam tunc cōdemnatur hæres, licet non peruenerit ad eū possessio. & dic condemnari ex eadem instantia uigore utilis actionis in rem, quæ competebat ꝯ defunctum. Si uero ante lit. conte. desijt dolo possidere. tunc illa utilis actio non trāsiret ad hrēdem, sed daretur noua actio in factum, ut s. e. l. cum autem, & ideo nouum iudiciū oporteret inchoare, & ita debet intelligi gl. maior. in fi. Secundo pōt intelligi, quod aliquid dolo cōmisit circa accessoria rei, ut quia dolo fructus percepit s'm gl. quod non placet, quia tunc ēt si sine dolo uel culpa percepisset, condemnaretr hæres ad ipsos, si ad eū peruenisset. Ideo pone clarius, cum defunctus post lit. conte. rē deteriorauit, quæ deterioratio uenit officio iud. vt s. eo. l. non solum. unde licet ad hrēdem non peruenerit possessio, & sic nō possit ferri sñia contra eum super principali, ferretur super isto accessorio, quia per conte. litem, sicut erat perpetuatum iudi. officium mercenarium ꝯ ipsum defunctum, licet res periret, ita, & ꝯ hæredem, ut ex eadem instantia possit condemnari, ut s. e. l. vtique. Si uero lis non esset contestata, necesse esset mouere contra hæredem actionem legis Aquiliæ, quia iudicis officium non daretur contra eum, ex quo non peruenit possessio rei principalis, ita intelligas istam subtilem, l. cum gl. sua. Paulus.

LEX XLIIII.

Quæ religiosus. Si res mea facto meo vel voluntate mea iuncta sit loco religioso, efficitur religiosa, & perdo dominium, nec reuertitur amplius ad me, licet separetur: competit tamen mihi actio in factū contra possidentem, secus si coniuncta sit sine mea voluntate, quia tūc nō desino esse dominus, & quandocunque separetur vēdicare possum. h. d. No. ad illud quod dicunt ius patronatus non esse spirituale, sed spirituali annexum, tamen idem censetur de eo, quod de spirituali. vt in c. quanto. de iud. hæc tamen l. uidetur probare, quod debeat dici spirituale.

LEX XLV.

1 *Proposita rei uendicatione, an censeatur actum de fructibus pendentibus.*

1 **FRuctus pendentes.** Per hanc l. probatur, † quod proposita rei vendicatione videatur proposita etiam ad fructus pendentes, licet expresse non sint petiti, adde l. si. quæ in fraudē credi. Pau. de Cast.

LEX XLVI.

1 *Bonæfidei possessor an dolum committere possit, & respectu cuius.*
2 *Dolus ante litem contestatam commissus, quo remedio in iudicium ueniat.*
Et an eo casu possessor iudicis officio cauere compellatur. nu. 3.
Iudicis officium etiam contra confessum ante litem contest. implorari, ut de soluendo præceptum fiat.

SI homo. Ista est subtilis l. & gl. non intellexit eam, legitur duobus modis in gloss. & tertio modo extra gl. Et ista uarietas processit propter uerbum conuētionem, & verbum dolo, quæ sunt in litera, in quibus aliq faciebant magnam uim. Secundum primam lect. h. d. possessor quia principio fuit bonæfidei, & ex post facto malæfidei tenetur de dolo commisso post citationem, & ante li. cont. sed si semper fuit malæfidei, tenetur de dolo & culpa, & idem post litem contestatam. h. d. secundum aliquos. Volunt ergo isti, quod ante citationem non teneatur, etiam de dolo propter bonam fidem, quā semel habuit, licet superuenerit mala fides. sed post citationem ante contestationem teneatur de solo dolo. Et hoc colligebant ipsi, ex verbo conuentionem, qua constituitur quis in mora, quo ad quid, licet in plus constituatur per contestationem. Hæc lectura non placet gl. nequaquam dicit, ipsum non teneri de dolo commisso ante citationem. nam immo tenetur, ut s. eo. l. si post acceptum, ubi cauet de dolo præterito, sed in omnibus alijs placet gl. Scd̄m gl. h. d. si possessor fuit semel bonæfidei, licet factus malæfidei vere, nō teneatur, nisi de solo dolo añ contestationē litis. Sed post lit. contest. vel si semper fuit malæfidei, tenetur de dolo. & culpa. h. d. s'm gl. Quod aūt necessario debeat sic intelligi in eo, q semel fuit bonęfidei, & factus est malęfidei, patet in lr̄a dū loquit de bonæfidei possessore, & postea dicit teneri de dolo ergo necesse, est, quod superuenerit mala fides, aliàs nō posset dolum committere, & hoc operaī bonafides præcedens, ut de solo dolo teneaī, ar. s. l. Iul. aliàs inci. l. si in aliena. sed hæc lect. non est vera,

nam

nam si post malam fidem fictam,q̃ sit per litem contestatam tene
ref de dolo,& culpa,ut in fi. l. ergo tertius post malam fidẽ uerã
q̃ plus operaĩ,q̃ ficta,ut patet ex l.qui scit §. fi. de vsur. & de acq.
re do l.bonæfide. §.per ɔtrium, pquas pater, ꝙ post malam fidẽ
uerã tenetur,& no.s̃ e.l.& ex diuerso p Doct.Item quia post ma-
lam fidem verã indistinctè tenetur possessor de iteritu , sed post
fictam non,sed cum distinctione, ut s̃ eo .l. item si uerberatum.
§ fi.& l.illud,de pe.hær.dẽr ergo intelligi hoc,in eo,q semper du
tauit bonæfidei.nec debuit moueri glo.ex illo uerbo dolo. nam
1 †ẽt bonæfidei possessor potest dolum committere respectu rei ,
licèt non respectu domini secundum Iaco.But.& dixi s̃ e.l.non
solum. Vnde legitur tertio modo secundum Doc.Bonæfidei pos
sessor non tenetur,nisi de dolo ante lit.cont. commisso, post lit.
vero contest tenetur de dolo,& culpa, & idem si fuit malæfidei,
de quibus cauere dẽt cum rem ex conuentione.i. per ɔcordiam
restituit.h.d.secundum verum intellectum. Et no.glo.pen.quæ
2 tenet,ꝙ dolus commissus ante lit.cont.ueniat officio iudicis ta
men debeat nominatim implorari in libello , quod intellige, ut
dẽat actor omne interesse specificare, illa uero quæ post lit.cõt.
eueniunt,non sunt in libello specificanda, licet generaľr possit
officium iudicis implorari ad illa,quæ post lit.contestatam eue-
niunt. immo si non fuerit imploratum in libello potest quando
cunque lite pendente implorari,secus in his quæ ante litem con
testatam eueniunt,ita intellr l.edil.§.item sciẽdum,de ædil.edic.
3 quæro† pro intellectu tex.& gl.si dolus fuit commissus, antequã
sit deuentum ad iudicium, vtrum possessor cogatur cauere præ-
cise per officium iudicis mercenarium?Respondeo,aut non fuit
ex post deuentum ad iudicium,ut quia possessor requisitus a me
extra iudicium , ꝙ rem meam restitueret , confitetur ipsam esse
meam.& vult ipsam restituere , tamen non vult cauere, & tunc
non potest iudicis officium implorari,cum illud deseruiat actio
ni,q̃ nec est proposita,nec speraĩ proponi,& sic non cogetur p̃-
cise,sed cautatiue,sic,quia non teneor rem recipere,nisi caueat.
Et est effectus huius qa amodo periret piculo suo,nam perillam
oblationem nõ constituit me in mora & hoc est uerum,cum de
dãno adhuc nõ cõstat,qa tunc admittĩ cautio,vt j̃.de statulibe.
l.statuliber rõ ɪẽ.Si aũt constaret,non cogeret me recipere rem,
nisi solueret ẽt interesse,ut s̃.eo.l.non solum,& hic in glo.pe.ple
ne per Pet.& Cy.C.ad exhiben.l.exhibitionis, ubi omnino uide,
& ita potest intelligi opinio illorum,qui dicebant añ conuentio
nem non cauen,supple nisi postea conuentio sequaĩ. Si uero se
cuta sit conuentio,tunc aut interuenit,etiam contestatio,& nõ
est dubium,ꝙ cogitur etiam præcise per officium iudi.quod per
lit.conte.est corroboratum,ut s̃.eo. l.utique. Aut interuenit so-
la conuentio.i.citatio,& tunc aut interuenit aliquod aliud ꝙ p
contesta.& pro suia hr̃,ut confessio , quia possessor post citatio-
nes,& añ contestationem cõfireĩ rem pertinere ad actorem , &
vult restituere,non tñ cauere & tunc per offm̃ iudicis mercena
rium põt cogi.Casus est hic s̃m intellm̃ gl. Aut talis ɔfessio non
interuenit,& tũc, licet citatio sit secuta postq̃ non est scã conte-
statio,nõ põt ad hoc iudicis offm̃ mercenariũ implorari. Casus
est no.in c.significãte,de appella.Ex quib.patet singularis litatio
ad l.utique.s̃.eo.l.nam quod ibi dr̃,ut per lit.cont.corroboretur
offm̃ iudicis,locum hẽt post confessionem. vnde si possessor co-
ram iudice confitetur rem ad me pertinere , & ante litem cõtest.
res pereat sine dolo,& culpa sua,possum implorare iudicis offi-
cium iudicis,ut faciat præceptum,ꝙ restituat mihi fructus, &
4 partus. Ad hoc facit l.si debitori.s̃.de iudi.per † q̃ probatur,ꝙ ɔ
confessum ẽt ante lit. contest. imploratur iudicis officium mer-
cenarium,ut faciat præceptum de soluendo,ꝙ officium dr̃ tunc
deseruire actioni nondum propositæ,sed proponendæ, quæ pro
posita habetur propter confessionem,tene menti,quia sunt no.
& in his consistit subtilitas huius l.prædicta,facit l.si domus §.q
confitetur. j̃.de leg.j. Paulus.

L E X XLVII.

1 *Transactio quandoque largè sumitur,& tunc quid importet.*
2 *Litis æstimationem qui soluit rem ab alio possessam,quomodo ac quo remedio recuperet.*

EIus rei quæ. In soluentem litis æstõnem transit
dñium rei p̃sentis , uel postea q̃sitæ.
h.d.cum l.seq.Bar.quas declara,ut plenè per eũ in l. j. j̃.
1 proxi.& tene istas l.mẽti,qa sunt notabiles. Et† no.& gl.
secundã huius l.primæ,q̃ dicit,ꝙ verbũ transactio.largè sumitur
interdum pro omni actu per quem receditur a lite, licẽt res nõ
sit dubia,pprie uero qñ res est dubia. Itẽ no.paruã glossellã in l.
hęc ũ res,iu puerbo ex uoluntate,& qđ no. Bar.p eam j̃.de vsuc.
2 l.cum solus . Vltimo † quæro qũo possit rem recuperare ab alio
iste,qui soluit litis æstõnem,vtrum habeat aliquam actionem, re
spondeo,aut ipse desijt possidere culpa,& tunc habet utilẽ actio
nem sine cessione,ut no. j̃.e.l.proxi.Si culpa,& dolo, & tunc se-
cus,nec ẽt dñs ten. tur cedere.ut j̃.e.l.is qui.cum l.seq.licet de-
beat cauere,ꝙ non impediat eum,quo minus recuperet,ut hic,
ꝙ intellige de recuperatione facti,postq̃ actionem nõ hẽt,quod
est notandum.Item adde,ꝙ si dño istam cautionem non præsti-
tisset , cum adhuc remanserit dominus rei , posset rem petere a
quolibet possessore,non obstante , ꝙ receperit æstõnem p iuřm
in litem,ut s̃.de pet.hær.l.nec ullam.§.item si quis dolo, & de so
lu.l.Stichum.§.dolo.quæ leges faciunt multum ɔ istas, licẽt per
nullum signentur ɔriæ.Sed solue ut dixi.

L E X XLIX.

Sumptus in. Bonæfidei possessor doli exceptione recu
perat expensas , nisi computenĩ cũ fructi-
bus.h.d.Bar.Et p istam l.bñ intellectam patet, ꝙ bonæfidei pos-
sessor lucraĩ fructus industriales ɔsumptos,nã si spãle est in casu
isto,ut non lucretur:ergo in ɔtrium est ius cõe,ut l.j. ad munic.

L E X XLIX.

Solum. Superficies cedit solo, sine quo esse non potest . &
quod superest ex re mea,meum est.h.d.not.ꝙ pars
accedit parti principaliori, vide s̃.eo.l.in rem in fi.

L E X L.

1 *Hæres antequam rerum hæredit.possessio apprehenderit pro rebus ipsis agere potest Et quid de prælato electo,ac confirmato. necdum tamẽ possessionem, aut administrationem adepto,an pro ecclesię suę iuribus agere queat .*
2 *Dominium sine traditione quib.casib.transeat.*

SI ager. Solus titulus inter uiuos non sufficit ad transfe
rendũ dñium,sed requirĩ tradõ,secus in tit.hę-
1 reditario.h.d.Et†no.ꝙ hr̃s anteq̃ apprehendat possessionẽ
rerũ hæreditatiatũ põt agere pro ipsis reb.qa p solã aditio
nem acquisiuit ius in eis , facit in arg. ꝙ p̃latus postq̃ est electus,
& ɔfirmatus,licet nondum receperit possessionem, uel admini-
strationem ecclesiæ,possit agere pro iurib. ecclesiæ suæ , quia p
solam ɔfirmationem acquisiuit ius,ut in c. transmissam , de elec.
& ita determinat Inno.de cau.pos.& proprie cum super.qđ dic ,
2 ut plene no.per eum.Item† no.gl.magnam,q̃ enumerat casus in
quib.trãsfertur dñium,sine traditione,& adde, ꝙ possessio nũq̃,
sine apprehensione acquirĩ ẽt in casib. istius gl. ut no.glo. j̃.pro
so.l.cum duob.§.idem rñdit. Põt tñ introduci per consuetudinẽ
ut possessio acquiraĩ sine reali apprehensione, interueniente tñ
aliquo actu corporali, vt per traditionem modicæ terræ in situ ,
q̃ actus, licẽt de se non operetur traditionem possessionis, quia
non est ad hoc destinatus,sicut traditio clauium:ut l.clauib᷒, de
ɔben.emp.tñ existente consuetudine hoc operatur,ut in c.s.de
consue.& ibi uide per Inno. Pau. de Cast.

L E X LI.

Si in rem. Si iudicium reale,post lit.contest. transferatur
in hæredẽ,uenit dolus,& culpa ipsius hæredis.
Item si possessor,ante lit.contesta.dolo desiit possidere, non põt
hæres eius conueniri uniuersi rei uendicatione,qua poterat ipse do
losus,sed tenetur actione in factum, quatenus est locupletior h.
d. Adde quod dixi.s̃.eo.l.si in rem.Pro expeditione gl. si in rem.
opp.de l.& non tantum.§.si pro emptore.s̃.de pe.hær. quia ea ,
quę sumunt fundamentum ab hærede,non dicuntur hæredita-
tia,ɔtrium tamen hic dr̃ gl.dicit,ꝙ illa fuit ratio dubitandi: & iõ
dic,ꝙ in his in quibus finis trahit ad se principium,finis non de-
nominatur a principio,ideo non dicuntur hæreditaria,q̃ finiun
tur in persona hæredis , ut in cntiario , sed vbi finis trahitur ad
principium,sicut est in iudicijs, quia tempus sententiæ trahiĩ ad
tempus litis contest.ut l.fructus non solum.s̃.eo. actus denomi-
natur a persona defuncti,& ita non obst.

L E X LIII.

2 *Principium an attendatur,uel finis in denominatione actuum facienda.*

SI fundi possessor. In his,quæ continẽtur meo
fundo una elementatione,
separatio nõ permittitur.h.d.Bar.dic.ꝙper omnia idem,ꝙ in
expẽsa facta in seruo,ut dixi s̃.eo.l.sin autem.§.fi. Ad hoc,vt
habeat dubium ista l. pone casum,ꝙ dominus non erat als , hoc
facturus,nec uenditurus, nec diues , vnõe per actionem doli nõ
poterat possessor recuperare istas expensas, qa erant utiles . Sed
videbatur,ꝙ deberet pmitti,sibi auferre.ut s̃.eo.l.in fundo.§.lin-
ge pauperem. Sed illud est verum in his, quæ non cõtineoĩ una
elementatione,ut in domo,quæ licẽt sit in fundo ædificata, non
tamen elementationem recipit a fundo,secus in plantatis , & se
minatis,

cit contra doctr. Inn. in c.super his.de accu.&Bart.in l.hoc iure. de verb.obl.qui dicunt,ꝙ qn actor fundat intentionem suam in negatiua debet ipsam probare.Sed dic,ꝙ loquuntur qñ per negatiuam actor intendit coarguere reū,puta, ꝙ non soluit,quod debebat.secus si nō coarguit.vt in hac gl.cogita tñ in hoc passu.
3 Secundo† no.ex eadem gl.ꝙ si proposita publiciana probaretur dñium,succumberet actor,quia hoc est ꝯtrium ei quod intentat. & hoc siue probaretur ex parte rei,vt hac glo.siue ex parte actoris, & sic proponens simplr dñium bene vr̃ proponere directū, & vtile,vt dixi s̄.tit.j.l.in rem.in prin. Terno no.ex eadem glo.ꝙ non potest quis proponere simul, & semel publicianam, & rei vendi.quia sunt contrariæ. Sed hodie ex consuetudine proponi possunt alternatiuè,dicendo rem ad se pertinere iure dominij, vel quasi,& procedit libellus in c.abbate sane. de sent. & re iud. lib.6.& ibi per gl.plene de materia istius gl. & totius titu. & per Dy.& alios.Insti.de act.§.aliæ. Paul.

Versi.Merito. Pro vsucapto, vel præscripto non datur publiciana, quia cōpetit ciuilis actio. h.d.& hic exponitur id quod prætor vlt.dicit requiri,ꝙ res nō sit vsucapta.& no.quia gl.dicit,ꝙ re vsucapta vel præscripta nō solum publiciana non est necessaria, sed etiam nullo modo potest intentari,quia non competit.& adde quo dixi supra de petitione hære.l.& non tantum.§.quód si pro emptore.

1 *Dominium sine traditione multis modis ac casibus transferri.*
2 *Mentionem eius fieri dici non quod expresse dicitur,sed & quód a contrario sensu colligitur.*
3 *Dominium mortis causa donationis sine traditione transferri,ut in legatis.*

§.Sed cur. Legitur trib.mod.Primo vt exponat illud quod colligitur in verbo,a nō dño,a contrario sensu:nam cum dicatur in edicto prætoris, ꝙ traditione facta a dño res vsucapitur,& competit publiciana, post vsuca.vero completam non competit,quia acquisitum est dñium, datur intelligi a ꝯrio sensu,ꝙ traditione facta a dño etiam sine vsuca. transfertur dñium.si ergo de vsuca.dicit expresse, ꝙ per ipsam dñium transfertur, de traditione vero facta a dño dicit tacite. Sed certe dicit iuriscon.inquantum loquitur de dño,non est necesse,ꝙ de tra-
2 ditione fiat mentio,nam†multi sunt casus, in quibus dñs transfert dñium sine traditione, vt legando, vel mortis causa donando,in quib.casib. non dñs transfert vsucapiendi condictionē secuta tñ traditione.i.ſm.h.d.vsque ad l.& sunt.aliæ ſm primū intellectum qui tangitur in glo.j.& in gl.in l.mortis.in princ.Et ex
2 ista lect.no. duo. Primo in verbo,mentionem ſm expositionem gl.ꝙ† mentio dicitur fieri non solum de eo,quod dr̃ expresse,sed etiam de eo,quod colligitur tacitè a contrario, pro quo bene facit l.prætor ait.§.j.ſ.de no.ope.nun. item quia illud habetur ex-
3 presse,quod facit ad multa.ad quod bene facit. C.de reuo.don.l. his solis.Secundo†no.in l.uel mort. cau.donationes. meliorem tex.qui sit in iure ad hoc,ꝙ per donationem cau.mor. transfertur dñium sine traditione,sicut in legatis.quod est verum de primo donatario.Sed in ſm sibi substitutum non transit, sed datur vtilis actio,vt C.de donat.cau.mor.l.j.secus de secundo legatario substituto primo,qui appellatur fideicommissarius. nam in ipm transfertur dñium sine traditione sicut in legatarium,quia exæquata sunt legata fideicommissis quo ad hoc,& alios effectus,vt C.cōia de le.l.j.& no.in l.j.de leg.j.Et audiui a dño Bal. ꝙ iste tex. non est alibi. Secundo modo legitur sic magis nota.vt exponat verbum,traditur positum in edicto prætoris,& vult dicere,ꝙ nō erat necesse,ꝙ prætor faceret mentionem de traditione,nā multi sunt casus in quib. per dñm transfertur dñiū sine traditione, vnde in illis per non dñm transfertur vsucapiendi condictio.& publiciana sine traditione,quia ista procedunt ad paria,vt ſ. de contrah.emp.l.clauibus.Et hoc est verum etiam si author nō vsucapiebat,nec habebat publicianam: nam ex legato vel donatione cau.mor.per ipsum facta,legatarius, vel donatarius vsucapiet sine traditione,quæ vsucapio incipiet in persona sua. & hæc lectura tangitur in l. vel mortis,in secundo ver.& in gl.l.sunt.& aliæ.in prin.pro qua facit l.cum sponsus.§.is cui.ſ.eo.quæ lectura esset no.si esset vera.Sed non tenetur, quia ex persona legatarij, vel donatarij non potest incipere vsucapio ex ipso titulo donationis, vel legati sine possessione. & ideo intelligitur tertio modo,vt loquatur de vsucapione incœpta in persona legantis, vel quæ vna cum publiciana sibi competens transit in legatarium sine traditione: quia sicut transiret verum dominium si esset dominus,ita,& quasi dominium,& omne ius quod habet, & idem in omnibus casibus in quibus dominium sine traditione transfertur,qui no.s̄.tit.j.l.si ager.& ita intelligitur l.cum sponsus.§.is cui.ſ.eod.Et hæc lect.est uera,& tangitur in gl.l.uel mortis.in fi. primæ glo.Aut ergo legatarius, vel donatarius prætendit usucapionem,& publicianam ex persona sua , ex quo incœpit ex titu. legati,vel donationis,& non potest,nisi facta sit sibi traditio,aut ex persona legantis,vel donantis,qui usucapiebat,& potest,etiā sine traditione,ut hic.quam lect.no.& tene menti.modo intelligis gl quæ intricassent tibi caput. Paul.

LEX III.

1 *Dominium in reali,an per sententiam transferatur.*

SVnt & aliæ. Omnis cā sufficiens ad transferendū dñium,si tradens esset dñs, sufficit ad publicianam,cum tradens non esset dñs, & quæ sunt illæ, enumerantur plures usq ad l.eum q.§.publiciana. h.d. Et
1 hic est una gl.in fi.istius §.l.q̄ disputat utrum† per sñiam in reali transferatur dñium & dubium stat in hoc,quia tradens non tradit rem,tanquam suam, sed tanquam recipientis, & sic non hēt animum ad transferendum dñium,sed restituendi illud quod alterius est.tñ non uidebatr transferri,ut l.3.§.subtilius.ſ.de cond. ob cām. In ꝯtrium determinat glo & benè pp authoritatem rei iud.de quo est casus in l.statuliber a cæteris.§ quintus Mutius. de statu.lib.de quo plene uide,quod no.Inst.de offi.iud.§.si.p gl. & per Bar.in l.Pōponius.§.qui iussu.de acq.poss.& eo casu, quo condemnatus non est dñs, transfertur usucapiendi condictio, & publiciana.Et ita intelligitur hęc l.in fi.& pōt idem per oīa dici in iurō.ut ſ.e.l.cum qui.§.si petenti.dotis noīe & aduerte, qa licet maritus usucapiat : non tñ ad suam utilitatem , sed uxoris. ut l.Proculus.ſ.de iure dot.& l.rem alienam.de dona.cau. mor. Et uide,quod no.per Cy.in l.j.C.commun. utriusque iudicij,ubi examinat utrunq.passum de sententia,& iuramento.

LEX VIII.

Eum qui. Titulus putatiuus sufficit ad publicianam,sicut ad usucapionem , idem de titulo luctatiuo,uel permutationis:item publiciana non est iudicium possessionis,sed proprietatis.h.d.usq.ad §.si petenti.Et no.in prin . huius l.ꝙ ista duo conuertuntur.res vsucapitur, ergo competit publiciana,& cꝯ,competit publiciana,ergo vsucapitur,sed hæc cōuersio est à communiter accidentib.nam interdum fallit, vt gl. dicit.Item intellige principium cum furiosus vendit rem alienā, nam licet, nō ualeat uenditio:res tñ usucapitur,si emptor ignorabat,& isto casu datur publiciana tam ꝯ ipsum furiosum vēdētem,q̄ alium non dñm.Si vero vendidisset rem suam,sitr vsucapitur pp ignorantiam,& datur publiciana ꝯ alium non dñm, non ꝯ furiosum,qui est dñs,& iste est casus in l.2.§.si a furioso.ſ.p em pto. quicquid gl.hic dicat. Et idem p oīa dicas in eo , qui emit a minore,quem putabat maiorem, ita intelligo uersi.si a minore. Si uero emisset a pupillo quem putabat adultum:dic plenè , ut no.per gl.& Bart.in l.2.§.si quis a pupillo.ſ.pro empt. Paulus.

§.Si petenti. Si iurām delatum sit actori,re sibi tradita publicianam hēt:si possessori , & iurauit rem non esse agentis: sola exceptio sibi competit, & non actio. h.d.istum §.examina,ut plenè no.in l.nam & postea.§.fi. cum l. sed & si possessori.in prin.& §.fi.ſ.de iureiu.& per Cyn.C.cōia vtriusq.iu.l.j.cir.fi.& uide omnino,quod no.Io.Fa. pro cuius intellectu in §.item si quis postulante.Inst.de act.in 2. addi. sua.

1 *Authoris malam fidem successori uniuersali nocere, an etiam locū in dignitatis successore habeat. Et quid in successore particulari.*
2 *Publicianam competere posse,& si res non usucapitur.*

§.Præter. Adhuc,ꝙ competat publiciana requiritur bona fides. Item mala fides authoris nō nocet successori particulari . Sed est attendere ipsius successoris bona, vel mala fides,secus in successore vl̃i : cuius bona, vel mala fides nocet suo autori Itē in re empta p seruum inspicit̃ scientia, vel ignorantia ipsius serui,& non dñi.Item bona, vel mala fides inspicitur tpe ꝯctus,non añ, vel post.h.d.usq. ad §.fi. Ad intelligentiā istorū tex.& gl.hic positarum, uide l.Pomponius.§.cum quid.& §.fi.de acq.pos.& de diuer.& temp.p̄sc.l. cū hr̃s.& l.an vitium. in prin.
1 Item†quod hic dr̃ de successore vl̃i,ut sibi noceat mala fides authoris,hēt locum in successore hr̃di.secus in successore dignitatis.ut no.in c.cura.de iure patr.per gl.or.Item quod hic gl.dicit, ꝙ hodie per auth.malæ fidei.C. de præsc.lon.tem.mala fides authoris nocet successori particulari, uerum est, quo ad p̄scriptionem:secus quo ad publicianam ſm quosdam,qa licet iura anti-
2 qua corrigantur in vno,non corriguntur in alio.Et† pūt competere publ.licet res non usucapiatur.ut ſ.e.l.cum sponsus §.in vectigalib.& ita vr̃ tenere Rofre.in libell.de quo per gl. in c.Abbate sanè:de sententia, & re iud.lib.6. Sed hęc gl.uidetur tenere contrarium,quam plures tenent: & credo veriorem. Paul.

Versi.In publiciana. In hac actione locum sibi vendicant illa , quæ in rei vendicatione.Item transit in hæredem de iure ciuili,uel præ-

torio. Item competit ex contractu seru. vel alterius administratoris.h.d.vsq.ad §.prætor.

1 *Publiciana, vt competat traditionem fieri ex eodem titulo, quo contractum esse dicitur necesse.*

2 *Fidem bonam in contractu emptionis duob. temporibus inesse debere, in alijs contract.non.*

Versi. vt igitur. Ad hoc, vt tradō pariat publicianā, requirit, q sit facta respectu eiusdem tituli. Item q pe... tēpe tradōnis in ɔ̃ctu emptionis sit bonæ fides, & ēt tpe ɔ̃ctus. Nec refert, an fiat tradō emptori, vel hæredi suo, aū ɔ̃...um, vel post. Item non est necessaria solo pretij, ut hæc actio competat.h.d.vsq.ad l.siue aūt.§.item si hr̄ditatem. & not.
1 †quod primo dixi.l.vt requiratur, q tradō fiat respectu eiusdē tituli, alias non competeret publiciana. & istum passum multum subtili, & plene per Bar. examinatur in l.cum solus.de vsuca. vbi omnino vide. In dubio aūt p̄sumitur facta respectu eiusdem tituli. vt no.§.ti.t i.q̄dam mulier. Item† not. q in ɔ̃ctu emptionis re-
2 quiritur bona fides duob.tporib.s.tpe ɔ̃ctus, & traditionis, in alijs autem ɔ̃ctib. sufficit tps contractus. & quæ sit rō diuersitatis, dic, quod vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus: & ad hoc alleg.de quo dic, vt in gl.

L E X XI.

Siue autem.

§. Item si hæreditatem. Emptor hæreditatis p re in hr̄ditate inuēta habet publicianam.h.d. Quod est intelligendum, sibi tradita re, s'm gl. alias enim vendendo hæreditatem non uidetur qs vendere, nisi res hæreditarias. Pau.

§. Si duobus. Iste est no.§.cum gl.sua. In duob.emētib. ab eodem non dño potior est ɔdō illius, cui res primo tradita est. Sed si emerint a diuersis, & inter se agāt, potior est ɔdō possidentis.h.d. Et per istud s'm dcm̄ q̄dam malitiosi aduocati mota lite ɔ̃ clientulum in publiciana, videntes q ipse nō hēt titulum, & oporteret eum succumbere, faciūt ipm̄ regrere titulum a quodam extraneo, vt excludat publicianā, sed ista fraus non pdest acquisitioni tituli s'm Bar.hic. Nā ex titulo nō pōt procedere vsucapio, cum sit malæfidei: ergo nec competit publiciana, vnde non pōt se tueri aduersus publicianam, de hoc tex.cum gl. C.mandat.l.per diuersas. & tetigi s̄.de peti.hær.l.si & rem, & pretium. Vltimo no.gl.hic mag.strā, & signa eam, quia no.est, quis.l.dicatur non dominus.

§. Hæc actio. Pro re, quæ non vsucapitur, non dat publiciana.h.d.

§. Si seruus. Pro re empta p seruum hæreditarium, siue ex cā peculiari, siue nō, competit hr̄di publiciana, & p re empta p seruum municipij cōpetit ipsius municipib.h.d.cum l.seq. Illud q̄d dr̄ de seruo hr̄ditario, licet quo ad publicianam nō referat, an emerit ex cā peculiari, uel nō, qa vtroq. casu compe.hr̄di, post aditam hr̄ditatem, tū quo ad acq̄sitionem possessionis, & inceptionem vsucapionis bn̄ refert, qa qn̄ emit ex cā peculiari, statim q̄rit possessionē hr̄ditati iacenti, & statim incipit vsucapio. Sed cū ex cā nō peculiari, non acq̄rit possessio hr̄ditati iacēti, cum non hēat animum, nec incipit vsucapio, nisi hr̄ditate adita, & ex tūc hēt hr̄s publicianā, hoc pbat in l. q a seruo.de act. & ob. licet gl. ibi sentiat aliā, ita intelligit l.fi.§.fi.de vsuca licet prima facie uideat dicere ɔ̃rium. Sed expone, ut ibi in gl. quæ melius dicit, quam illa, quæ est hic. Pau.de Cast.

L E X XIII.

Si ego. Si de voluntate emptoris res alteri tradatur, animo donandi competit sibi publiciana.h.d.

1 *Seruitutes causam discontinuam habentes longo tempore an præscribantur. Et an in eis, quasi ciuilis possessio cadat. & nu. 3.*

2 *Seruitutes quandoque ex titulo traditionis, a non domino facta quandoque ex patientia ueri domini præscribi.*

4 *Scientiam atq. patientiam ueri domini pro titulo, ac traditione haberi. Et in præscribendo seruitutes, quæ differentiam sit inter personales, ac reales.*

5 *Seruitus habens causam continuam, an discontinuam, quæ sit, remissiue.*

§. Si de. Pro seruitute personali, vel reali, secuta traditione vel alio, quod pro traditione habeatur competit publiciana h.d. Et intellige quando talis seruitus pręscribit, alias non competeret. ut s̄.eo.l.si non autem §.hæc actio. Qualiter autem præscribatur, uide plenè per Cyn. in l.j.& 2.C.de seru.& aqua.& sine illis, q̄ ibi dicit non potes istum §.intelligere. Item per istum
1 tex.fundat Bar. opinionē Pet.& Cy.& ēt suam ɔ̃ gl.s. q † seruitutes, licet habeant cām discontinuā, tñ præscribantur: quia cadit in eis quasi possessio ciuilis cum debeantur personæ, q̄ hēt animum possidendi, secus in realibus, quia cum debeantur rebus q̄ non hn̄t animum possidendi, nō cadit in eis quasi possessio ciuilis, vel foramen.de serui.vrba.præd. de quo dic, vt not.per Per & Cy.in l.fi.de præscr.long temp. melius in l.corruptionem.in 3.q. C.de vsuca. vbi plene etiam casus in gl.& per Bar.in l.iusso.§.non mutat.de vsuc. vbi ponitur opi.in glo. q vsusfr.non præscribitur. Item no.dum tex. dicit, de seru.rustib. cōstitutis per traditionem,
2 vel per patientiā, nam† subtiliter hoc intendit dicere, q interdū quis præscribit seruitutem ex titulo traditionis factæ a non dño, interdum per patientiam veri dñi. In primo pone exemplum, q Titius in domo, vel fundo tuo constituit mihi seruitutem per pactum & tradidit, quę traditio qualiter fiat.hr̄ j̄.de seruitutibus.l.quoties.& j̄.de vsufr.l.3 §.date.& aduerte, quia isto casu cū præscribens habeat titulum, nō requiritur in præscriptione scientia, vel patientia veri dñi, vt probatur hic subtiliter intelligendo, dū postea subdit de p̄scriptione, quæ currit per patiētiam dñi, & sic ponit ista tanquam diuersa, hoc ēt probatur in l.fi.§.fi.C.de præscri.long.temp. referendo finem ad præce.& hoc sensit Pet.C.de serui.& aqua.l.2.in 7.q. licet ibi gl. videatur sentire contrarium,
3 dum rñdet ad illam l.fi. Sed quod dixi, verius est. Et † dico q isto casu siue seruitus sit personalis, siue realis præscribitur longo tēpore. vt d.l.fi. in hoc tñ est dña, quia seruitus realis præscribitur indistinctè decennio. vt j̄.de serui.l.si hæres diuturno. Sed ibi gl. sentit ɔ̃rium. Vnde melius est dicere, q utraq; præscribitur x. annis inter pñtes.& xx. inter absentes.& est casus in l.sicut.C.de serui.& aqua.& l.2.eo.tit. Si† verò præscribens non habeat titulum
4 a non dño, tunc præscribit ex scientia uel patientia ueri dñi, quę pro tit.& traditione hr̄, & est tunc necessaria ad p̄scriptionem, ita debet intelligi, & limitari d.l.2. Sed isto casu dña est inter reales, & personales, quia reales pręscribuntur longo tempore, vt in d.l.2. personales vero, vt vsusfruc. non, quia cum sit pars dñi, & maius uertatur præiudicium, quàm in realibus, nō præscribitur sine uero titulo longo tempore: nam patientia non est uerus titulus, sed fictus, unde requiritur, tunc tps longissimum xxx. ann. sicut in præscriptione rei, quæ currit sine titulo, ita tenet Pet. in d.l.2. Et aduerte, quia isto casu cum præscribens non habeat titulum in vsusfr. non habebit publicianā in qua requiritur titulus, vt l.j.in prin s̄.eo. secus in realibus in quibus patientia hr̄ pro tit. & hoc ēt subtiliter colligitur ex isto tex. nam dum primo loquit de vsusfr. non dicit nisi de vsusfru.tradito, quia tunc præscribens habet titulum. Sed cum postea loquitur de seruitutibus realib. dicit siue per traditionem constitutu, siue per patientiam, & ēt dico, q in realibus quandu quis non habet uerum titulum a nō dño, non sufficit ad præscribendum scientia possessoris non domini, sed requiritur scientia domini, & ita debet intelligi. l.j.C. de seru.& aqua. secundum tertiam lect. positam in fi.gl. uide ibi Bar. tene menti prædicta, quia subtilia, & no. sunt sine quibus ēt
5 intelligi non poterat iste §. medullitus. Quid † autem si seruitus habet cām continuam, uel dico discontinuam: dic per duas rōs quæ ponuntur per Bart. in d.l.2.C.de seru.& aqua. uide text. per quem probantur in l.foramen. j̄.de serui.urba.præd. Paul.

1 *Vitium principali inhærens accessorio non inhærere. Et vsucapio. & præscrip. quo ad suos effectus uariè se habere.*

2 *Distrahendi uerbum ad quid referatur.*

3 *Præscriptionem, quæ sine titulo speciali procedit, sola malæfidei superuenientia interrumpi.*

4 *Possessor bonæfidei partum suum non facit, licet fructus suos faciat.*

§. Partus. Hic est tertia pars tituli in qua tractat de pub. quæ competit pro accessionibus rei, & primo loquitur de accessionib. quæ ad tempus coniunguntur cum re, & postea naturaliter disiunguntur de sui natura, vt est partus ancillarum. secundo de accessionib. quæ de sui natura semper debent esse coniunctæ, sed aliqn̄ casualiter disiunguntur, & de his loquit versiculus idem ait in ędibus, cum seq. usque ad fi.l.& iste §. partus reputatur difficilis, & hoc intēdit. Pro partu ancillæ furtiuæ, & partu partus cōcepto penes bo.fi. post furem, siue nascatur propriè penes eū, siue non proprie nascatur, sed de vētre sit exsectus, competit publiciana, quia præscribitur non obstante uitio matris, dummodo bon.fid. possessor penes quem conceptus est successerit titulo particulari, non vl̄i. Item dummō non superuenerit ibi mala fides ante vsucapionem completā. h.d. vsque ad §.idem ait. Nota ergo primo. q uitium rei non impedit
1 vsucapionem partus, † & sic uitium in principali nō est in accessorio, quod habet initium in persona bonæfidei possessoris, magis enim inspicitur persona sua: q̄ vitium rei principalis. Item no. q in ista præscriptione aliquando requiritur minus, in alia aliqn̄ plus, minus requirit, quia aliqn̄ procedit sine tit. speciali, nam licet quis habeat titu. in matre, non tñ habet in partu. ut gl. hic dicit. Sed vsucapitur titulo gñali pro suo. Secundo quia vsucapit sine possessione, quod patet dum hic dr̄, si natus est penes aliū, quam penes bonæfidei possessorem matris. Et in his duob. dic, quod titulus, & possessio quos quis habet in matre causant vsucapionem, & publicianam in partu. Aliquando uero requiritur

plus

plus,quia p̄ſcribens dẽt eſſe bonæfidei toto tpe p̄ſcriptionis. Sed
in alijs ſufficit,ꝙ tpe ꝯtus, vel tradõnis vt ſ̃ co.l eum qui.§.pen.
& fi.& l.ſeq. Et eſt rõ qa cum vnũ ſit pro vſucapiente, qa vſuca-
pit ſine titulo,aliud incipit ꝯ eum,ꝙ dẽat eſſe ſp bonæfidei, & in
oĩb.his pmiſcue capio p̄ſcriptionẽ pro vſucapione. Vltimo de
materia iſtius §.q̃ tangit in gl.pe.vide plene.p gl.& Do C.de ſur.
l.ancillæ.de alia uero materia,q̃ tangit gl.fi.q̃ noo eſt ppria iſtius
§.Sed ideo,gl.ipſam adducit,quia tex.hic dicit incidenter, & his
eſt ſucceſſor uitiorum defuncti,dic de ipſa materia in l. Pompo.
§.cum quis.de acq.poſſ.per Bar.in l.an uitium. & l. cũ hæres. de
2 diuer.& temp.p̄ſcr.In tex.diſtracta.†no.ꝙ uerbum diſtracta.in
telligitur,& refertur ad venditionem, non ad alterum titulum,
qđ tene menti pro ſtatutis. Item no.ad ꝙ ſemper alle.iſte tex.in
3 verſi.ſi modo &c.ꝙ † præſcriptio,quæ currit ſine titulo ſpeciali
interrumpitur per ſolam ſuperuenientem malam fidem , ſecus i
ea q̃ cum titulo procedit,ut l.pen.de vſucap.trãſformanda. Ad
4 primum facit l.ancillam.pro ſuo.Item no. † ꝙ bonæfidei poſſeſ-
ſor non facit partum ſuum,licet faciat fructus ſuos. Ratio ponit
in l.an pecudum.ĩ.de vſufr. Paulus.

1 Iuris idem de acceſſorio,ſeu additamento, quod de principali.

§.Idem ait. Pro his,q̃ accedunt rei tanq̃ pars ꝯpetit pu-
bliciana,licèt ille qui agit ſit dñs totius dũ-
modo ſint ab illa re ſeparata,& non deſierint eſſe primi dñi, ſed
ſi p acceſſionem deſierunt eſſe primi dñi,& facta ſunt eius cuius
eſt totum,illa actione petuntur,qua petit totum. qui hẽt Publi-
cianam in ſolo hẽt ẽt eã pro ſuperficie,q̃ in ſolo ꝯſtruxit. Itẽ cõ,
q hẽt in ſuperficie,hẽt eam in ſolo,& ſuperficie directam.h.dicit
vſq.ad fi.l. Et ponit duo exempla. Primo in his q̃ per acceſſionẽ
noo deſinunt eſſe primi dñi,nec efficiuntur eius,cuius eſt totũ,
ſ.in iniunctis ędib.& in iniunctis ſtatuæ,ꝙ intellige per applum-
bationem,licet gl.dicat per ferruminationem. Sed non placet,
qa tũc idem eſſet,ꝙ in caſu quem ſtatim dicam.Itẽ vnũ exẽplum
ponit in his,q̃ per acceſſionem deſinunt eſſe prioris dñi,ut in eo
quod accedit per alluuionem . Nam illud petit eadem actione
1 cum toto,ut in verſi.ꝙ tñ.Ex † quo no.ꝙ idem iuris eſt de acceſ-
ſorio,uel additamento,quod de principali,& ad hoc allegatur p
O.d.facit l.inter ſocerum.§.cum inter.de pac. dotalibus.

L E X XIIII.

Cum ſponſus. Donatio facta per ſponſum ſpõſæ va-
let , & Publicianã patit quæ prodeſt
ad exeipiendum,& ad agendum etiam ꝯ donatorem. h.d.

§.Is cui. Fideicommiſſarius vlis hẽt publicianã q̃ compete
bat defuncto, licet nondum apprehenderit poſ-
ſeſſionem illius rei,pro qua competebat.h.d. Secundum vetum
intellectum,idem eſt in hærede & legatario,licet gl.videatur hic
facere cõtram,vt patet.ſ̃.eod.l.j.in fi.cum l.ſeq. & ibi dixi . Si uero
defuncto non competebat Publiciana,non poſſet hæres,uel le-
gatarius ex perſona ſua incipere vſucapere,nec Publicianam ha
bere,niſi poſſeſſionem apprehendiſſet,ut dixi in d.l. j.

1 Emphyteuta aliuſve vtile dominium habens,directum nunquam præſcribit.
Et pro vtili dominio a non domino empto,quæ detur actio.
2 Feudum Baroni à Rege conceſſum ſi ab alio poſſideatur, ius eius quo ad Ba-
ronem,non quo ad regem præſcribi poteſt. Et ideo ad præſcriptionẽ vtilis
dominij naturalem ſolam ſine ciuili poſſeſſione ſatis eſſe.nu.3.

§.In vectigal. Pro vtili dñio põt competere Publicia-
na,licet quo ad directum dñium ſit im-
præſcriptibilis,pro eo vero quod eſt impræſcriptibile,Publiciana
non competit . Item non ſolum datur pro toto,ſed ẽt pro parte
rei.Item datur illi qui ẽt momento poſſidet.h.d. vſque ad fi.No.
2 †in hoc §.in uectigalibus.ꝙ emphyteuta, vel alius hñs vtile dñiõ
nunq̃ præſcribit ſibi directum,de hoc in l.malè agitur.C. de præ
ſcri.xxx.ann.Secundo no.ꝙ pro vtili dõio empto a non dño dat
hæc actio,& eſt rõ,quia poteſt præſcribi,& iſte eſt uetus intellus
huius §.quem declara.vt plenè no. per Bart.in l.ſi finita.§. ſi de
3 vectigalib.de dam.inf.ec Ex quo patet, †ꝙ ſi qs ſuit in poſſeſſione
vnius caſtri,quod tenebat in feudum a Rege per quendam Baro
nem,licet ille qui poſſidet non præſcribat quo ad Regem,tñ p̄-
ſcribit ius illius Baronis,& ante completã p̄ſcriptionem dat ſibi
2 Publiciana pro illo iure,hoc vult iſte §.Ex† quo ſequitur aliud,ꝙ
ad præſcribẽdũ vtile dñiũ ſufficit poſſeſſio naturalis ſiue ciuilis,
nã dñs directus eſt ille,q ciuilr poſſidet,feudatarius,vel emphy-
teuta naturalr,& tñ ille qui eſt in poſſeſſione iuris emphyteutæ,
vel feudatarij p̄ſcribit,& idem eſſet ĩ vſufructuario.Sed ad p̄ſcri-
bendũ directũ dñ.ũ non ſufficit naturalis ſine ciuili, vt not. p gl.
ord.in l.j.in fi.mag.gl.C.de iu.emph.& l.acquirit.§.fi. de acq.rer.
do.& per Bar.in l.3.§.ex quo.de acq.poſſ.tene menti prædicta.

L E X XV.

1 Solemnitatem extrinſecam non præſumi,ſed probari debere.

QVęcunque. Omnis cã iuſta ad acqrendum
dñium ſi tradens eſſet dñs parit
Publicianã,ſi tradens non eſt dñs ſecus ſi non ſit or-
dinata ad tranſlationẽ dñ , licet de ſe ſit iuſta . Itẽ
1 non ſufficit,ꝙ ſit iuſta,niſi pbet ẽt,ꝙ ſolennis ſit.h.d. Et † no.fi.
huius l.quia ſp alleg.ad hoc.ꝙ ſolemnitas extrinſeca nõ p̄ſumitur,
ſed dẽt probari p illum,qui all.de quo vide per Bar.in l.ſciẽdum.
de ver.obl.In ꝯtrium facit l.ab ea pet te ĩ.de prob.& adde, quod
no.in l.j.C.de fideiuſſ.& iure haſtæ fiſca. lib.x.

L E X XVI.

1 Procurator vendens rẽ domini voluntate atq; mandato,quatenus emptori te
neatur.Et an dominus in procuratoris præiudiciũ mandatũ reuocare poſſit.

SI quis prohibuerit. Iſta eſt ſn.l pro re uendi-
ta per procura. de uolun
tate dñi,competit Publiciana, licet ꝯ ipſius prohibitionẽ
tradiderit. Item damnum ꝙ talis procurator ſenſit pp fa-
1 ctum dñi poteſt ab ipſo recuperare.h.d. No. ergo,†ꝙ cum pcu-
rator vendit rem de mandato dñi eſt obligatus ad pficiendũ vẽ-
ditionem,& ad tradendum rem. Item not. ꝙ dñs tunc non põt,
ſibi prohibere,ꝙ rem non tradat,poſtq̃ obligatus eſt. Ex quo ſe-
quitur,ꝙ dñs non põt reuocare mandatum extraiudiciale in p̄-
iudicium procurat.de quo dic plene per Cy.C.mand.l.ſi mada-
to.& per Bar.in l.ſi ante.iudi. Sol. Item no. ꝙ non poteſt aliquis
prohibere alicui,ꝙ non faciat,quod facere tenetur,& adde l.mã
datum diſtrahendatum. ĩ.manda.

L E X XVII.

Si ſeruus. Pro re empta per ſeruum fugitiuum p alium
nalè poſſeſſum compeit Publiciana, licet per
traditionem ſibi factam dominus non acquiſiuerit poſſeſſionẽ.
h.d.tex.cum gl.ſufficit ergo tradido facta ſeruo . Paulus.

L E X XIX.

Paulus. Publiciana non datur ꝯ dñm ,quia nec naturalis,
nec ciuilis ratio dictat, ut per ipſam poſſit res a ve-
ro domino auocari. h.d. cum l.ſequ.fallit, tamen in quibuſdã ca-
ſibus,hic no.in gl.quam vide.& ſigna.

Si ager vectig. vel emphy.pe. Rubr.

L E X PRIMA.

1 Prædium a ciuitate locatum vectigale dici , a priuato emphyteuticum .
2 Dominij appellatione ſimpliciter prolata,quid propriè ueniat. Et emphyteu-
ta pẽſionem non ſoluenti,an ab extraneo de nõ ſoluto canone opponi queat.

AGri. Ille qui conducit rẽ in ppetuũ,vel ad lõgũ
tps, licet non ſit dñs directus. hẽt tñ utilẽ
rei uendicationẽ, tam ꝯ extraneum poſſeſſorem , q̃
ꝯ directum dñm , dummodo in ſolõne penſio-
1 nis,vbi non defecerit.h.d.totus titulus. Et loquit
de illo,qui conducit a ciuitate:idem ũ a priuato,
nã primo caſu,dr p̄diũ vectigale,ſcdo emphyteuticũ. Item licet
loquat de eo,q ꝯducit,idẽ eſt in eo,q emit reſeruato vẽditori di-
recto dño cũ ſolõne certæ penſionis,nã talis hẽt vtile dñiũ. Ad
hoc de reſt.ſpol.c.olim. Et idem eſt in eo , qui in fundo alieno de
uolũtate dñi ædificauit, nam directum dñium ædificij pertinet
ad dñum ſoli,vtile uero ad ædificatorem,ut ĩ.de ſuperfic.l.j. Itẽ
2 †no.tex.cum gl. in §. q in perpetuum. ꝙ cum loquimur de dño
ſimplr,intelligit de directo,vnde allega. ꝙ ueba ſunt accipieo-
da in potiori ſignificatu,& adde ad iſtum §.l.fin. C .de loca.p dio.
ciui.l.xi.Item not.gl.in l.2.quæ dicit,ꝙ licet emphyteuta nõ ſol-
uat canonẽ. tñ extneus poſſeſſor non põt ſibi de hoc opponere.
Similis gl.eſt ſ̃.de rei ven. l.fructus.in fi.Circa quod vide Gul. de
Cug.C.de rei vend.l.ſolennibus. & in Spe. de loca §.nũc aliqua
ver.6. Et per Bar.io l.indebiti.§.ſed ſi nummi.de cond. ind. Item
ad illud,ꝙ dicit gl.in l.fi.de nõ modico tpe q̃tum dicat nõ modi-
cũ.vide p Dy.in l.cond §.iuſtitu.de leg.2.& p gl.in cle.monaſte-
riorũ.de reb.ecc.nõ alie.in cle.ſufficit.Nõ modicũ.i.decẽ. Paul.

Finis Libri Sexti.

LIBER SEPTIMVS.

De vſufructu. Rubrica .

1 Seruitutes perſonales quot ſint. Et pro vſufructu quæ remedia competant .
2 Iura quæ propriè ſeruitutes non habentur qua ratione uendicentur.

¶ Continua rubricam,ut in gl.no.tñ ꝙ de uendicatione vſusfru
ctus non tractatur principaliter in iſto titulo,licet glo. videatur
iooueere,ſed in ti.ſi vſusfr.pe.iuriſcon.tñ plures titulos poſuit,vt
1 materiam iſtam declararet. † Sed quatro ſunt ſeruitutes perſona-
les:dic,ut ĩ.e.l.ſi quis binas & ibi dicam.& e.ti.in rub. per Cyn.
Pau.Caſt.nouæ.præle.in ff.vet.

Secundo q̃ro, q̃ actio ꝯpetit pro vsufr. dic, ꝙ triplex pôt ꝯpetere, s. ꝯfessoria, qñ plene acq̃situs est. & ista dat̃ ꝯ oẽm turbãtẽ, ut ĩ. si vtusfr. pet. uni frui. §. vtrũ. Et no. ĩ. eo. l. cuiuscunq. §. j. Itẽ Publicia na, qñ nondũ plenè est acq̃situs, sed acq̃rit̃, ut q̃a p̃scribit̃ p tradi tionem factam a nõ dño, uel p patiẽtiã dñi. & ista sitr dat̃ ꝯ oẽm turbantem, excepto tñ dño, ut s. ti. 2. l. si ergo. §. j. ꝯiuncta l. penu. & fi. Tertio pôt ꝯpetere actio ex ꝯ̃ctu, puta, qñ nondũ est acq̃sit᷒, nec acq̃rit̃, q̃a q̃s non est in quasi possessione ipsius, fuit tñ ꝓmissus, & tunc agit̃ ex ꝯ̃ctu. Et de ista actione dic, ut singl̃r no. C. e. l. corruptionem.
1 Vltimo † q̃ro quañ vẽdicãtur alia iura incorporalia, q̃ nõ pñt ꝓpriè dici seruitutes, ut iurisdictio, vel ius, ꝙ q̃s hẽt in p̃bẽda, vel bñficio, dic, ꝙ p quasi ꝯfessoriam ad silitudinẽ seruitutum, ut no. per Inno. in c. inter quatuor. de maio. & obe.

L E X P R I M A.

1 *Vsusfructus nec dum ab usufructuario cautione præstita, num usufructus dicatur. Et an huiusmodi cautio remitti queat.*

2 *Fundamento sublato, & quod super edificatum est tolli.*

VSusfructus. In hac l. ponit̃ diffinitio vsufru. ꝯtinens genus, spẽm, & d̃riam. Genus est, dum dicit, ꝙ est ius. i. seruitus, s̃m glos. quod no. q̃a omnis seruitus, ius est in re, hoc aũt verbum g̃nale est ad oẽs seruitutes. Item spẽm ꝯtinet, dũ dicit, vsusfr. nam hæc spẽs seruitutis diffinitur hic, nõ alia, sicut d̃r in ista, hõ est animal rõnale. Itẽ ꝯtinet quatuor d̃rias, prima ẽ in alienis rebus, ad d̃riam iuris qđ quis habet in re propria, quod nõ pôt dici seruitus, ut ĩ. si vsusfr. peta. l. uti frui. aliquando tñ ius utendi, quod quis hẽt in re propria, licet proprie non dicatur vsusfr. formalis, sed causalis, tamẽ reperitur interdum, ꝙ hẽt naturam formalis, ut est casus no. inf. de vsufr. acere. l. inde Neratius. §. j. cũ l. seq. Scd̃a d̃ria est, dũ dicit, vtendi, ad d̃riam iuris, quod hẽt creditor in re pignorata, ꝙ non est ius vtendi, sed retinendi, ut gl. dicit. Tertia est, dum dicit, fruẽdi, ad d̃riam iuris, quod hẽt vsuarius, qui pôt vti, & non frui, qđ in plus se habet. Quarta, dum dicit, salua rerum sub̃a, quod exponitur tribus modis in gl. prout ponitur ad d̃riam iuris, quod hẽt emphyteuta, quod est ius ipsius sub̃æ, cum habeat dñium utile. Sed vsusfructus est ius separatũ a sub̃a, & hæc est satis bona, uel sic vult dicere, est ius in sub̃a. i. in re, sine qua esse non potest, & secundum istam bene continuatur l. seq. non tamen pôt dici tunc d̃ria. Tertio ut uelit dicere, ꝙ vsufructuarius debet cauere de cõseruãdo sub̃am. i. proprietatem. Et secundum istam talis cautio est sub̃a vsusfr. cum ponatur in diffinitione in qua sola substan-
1 tialia ponuntur, & † ideo, nisi præstetur non dicetur vsusfr. sed hoc reprehendit gl. & bene, de quo dic, ut no. C. eo. l. vsusfruct. p Cy. licet ergo sit præstanda, potest tamen dici usufructus sine ipsa. Sed quæritur in gl. an possit remitti hæc cautio? dic, quod per testatorem, per hæredem vero, ad alium dominium proprietatis sic, ut hic in gl. & C. eo. l. j. Sed in contrarium facit l. conuenire. de pac. dota. Sol. dolus futurus non potest remitti expressè, sed tacitè sicut s. de pac. l. si unus. §. illud. Duas alias q. circa hanc cautionem habes expeditas. in tex. & glo. ĩ. eod. l. si cuius. in priu. &
2 §. j. Vltimo † no. in l. 2. ꝙ sublato fundamento tollitur etiam, qđ in eo fundatur. facit de excep. rei iud. l. egi. & quod vi aut clam. longe. l. istæ sunt ll. Oldra Vel expone illa uerba, salua rerum substantia. secundum ea, quæ dicam ĩ. eo. l. vsufructu legato.

L E X III.

1 *Vsumfructum legandi modus, & item iura tradendi incorporalia. nu. 2.*

3 *Proprietates inutiles esse non debere. Et num quis operas suas in perpetuum locare possit.*

OMnium. In hac l. quinque facit Iuriscon. Primo dicit ex quib. causis constituit̃ vsusfru. & respondetur, ꝙ in contractibus, & in ultima uoluntate. Secundo qualiter tradatur cum sit ius incorporale, & respondetur, ꝙ non potest propriè tradi, sed fingitur tradi, cum quis inducitur in possessionem rei. Tertio in quibus rebus consistit, & respondetur, ꝙ in mobilibus, & immobilibus. Quarto quæ sit eius natura, & respondetur, ꝙ non est ius perpetuum, sed certis modis fit, ne proprietas sit inutilis. Quæ dicit de vsufr.
1 extendit ad usum. h. d. tota l. Nota † primo modum legandi vsumfr. l. ꝙ hæres det, & ꝙ alijs quæratur ius per istum tex. cum habeat percipere de manu hæredis, secus si directo legaret, q̃a tunc quæretur ius sine traditione, sicut in legato rerum corporaliũ, ut ĩ. quemad. seruit. amit. l. partem. §. fi. & s. de pub. l. j. §. fina. Sed certe credo, quòd etiam primo casu cum mandat hæredi, ꝙ det, acquiratur ius sine traditione, sicut in fideicommissis, quæ fideicommissarius habet percipere de manu hæredis. iuxta no. in l. inter omnes. §. qui tacitè. cog. & tamen acquiritur dominium sine traditione, ut C. communia de leg. l. j. & l. j. ĩ. de leg. j. Secũdo no.
2 † modum tradendi iura incorporalia. l. per inductionem in possessionem rei corporalis, & per patientiam, & in iuribus prophanis. Quid autem in iuribus spiritualibus, an debeant tradi p istũ modum? vide plene per Inn. in c. literis. de restit. spo. ubi allegat
3 istum tex. Item † no. proprietates non debere esse inutiles. Et ar. ꝙ non ualeat legatum inutile proprietatis, puta unius turris antiquæ, in qua nulla est habitatio, nisi pro muribus, ut hic, & l. Meuius. §. j. de leg. 2. & de leg. 3. l. qui concubinã. §. q ortus. & de leg. j. l. generaliter. In contrarium facit quod no. ĩ. eo. l. usufructuarius. In gl. quo ad commodum. & illud uerius puto. Vltimo no. gl. ad q. vtrum quis possit locare operas suas in perpetuũ, de qua dic, ut C. eo. l. antiquitas. per Cy. & Gui.

L E X IIII.

1 *Vsusfructus dominij qua pars esse dicatur. Et quotupliciter pars habeatur. Et item quàm uariè totum dici contingat nu. 2.*

VSusfructus in multis. Vsusfructus est pars dñij. h. d. &
1 intellige, † ꝙ est pars integralis, quia ex usufructu & proprietate constituitur plenũ dñium, sicut paries ẽ pars integralis domus, q̃a cum tecto, & fundamento ꝯstituit integrã domum, non aũt est pars p̃dicamentalis, q̃ est pars p̃dicabilis de alijs, quia aĩal p̃dicatur de hoĩe, & asino, nam tũc sequeretur, ꝙ ut ad positionem hoĩs, sequeret̃ positio aĩalis, quia si homo est, ergo animal est, ita & ad positionem vsusfr. sequeret̃ positio dominij, ut iste hẽt vsumfr. ergo dñium, qđ est falsum, & ita intellige l. rectè dicimus. de verb. sign. quæ huic directè ꝯ̃triatur, & dicit, ꝙ non est pars dñij, uerum non est prædicamentalis, ut ibi, sed integralis sic, ut hic, & ita v̄r sibi soluere gl. q̃ ibi approbat Bat. quia
2 melius loquitur, q̃ hic, & in aliqua parte iuris. Et † adde ꝙ tertio modo dicitur totum, & pars. s. totum integrale, & pars quotitatiua, de quo per Bar. in l. re coniuncti. de leg. 3. Paulus.

L E X V.

1 *Seruitutes quæ annis decem, & quæ xx. item, & quæ legitimo tempore præscribi dicantur.*

VSusfrctus ab initio. Vsusfructus pôt cõstitui pro parte diuisa, uel indiuisa rei, ipse ẽt de se diuisibilis est, & legitimo tempore admittitur, & si unus de ꝓprietarijs uincatur, non præiudicat socio. h. d. Indiuisa. s. rei. Et aduerte ad vnã
1 glossellam, quæ est hic, quæ dicit, ꝙ † aliæ seruitutes non præscribuntur x. annis inter præsentes, & xx. inter absentes, sicut vsusfr. nihil alle. Tu dic, ꝙ aut habent causam continuam, & eo. modo perduntur, ut C. de serui & aqua l. sicut. aut cãm discontinuam, ꝙ tunc ꝑdunt̃, ẽt inter præsentes, ut ĩ. quemadmodũ serui. ami. l. si sic. ubi no. & isto modo dẽt intelligi gl. Sed q̃ritur, q̃ est ratio, quare vsusfr. pôt constitui pro parte indiuisa, & tñ secus est in alijs seruitutib᷒: dic, ꝙ rõ est, q̃a aliæ seruitutes non possunt cõstitui in re diuersa sine damno socij, q̃a non potes ire p vnã partẽ, q̃n socius ẽt hẽat partem, secus tñ est in vsufructu, q̃ pôt ꝯstitui pro parte sine detrimento socij. Sed quare vsusfru. est diuisibilis, aliæ tñ seruitutes indiuisibiles, rõ est, q̃a aut seruitutes principal̃r consistunt in actu puro, ut ire, agere, aut in re, ut stillicidium recipere, q̃ pro parte expediri non pñt, vsusfructus uero in acq̃rẽdo dñium in fructib. ꝙ potest fieri pro parte. Paul. de Cast.

L E X VI.

VSusfructus pluribus. Efficitur q̃s vsufructuarius, siue sibi vsusfruct᷒ legetur, siue sibi adiudicetur. Item non solum per nos acquiritur, sed etiam per nostræ potestatis subiectos. h. d.

L E X VII.

1 *Emphyteusis uendita uter laudimia habere debeat dominus ne, an usufructuarius.*

VSufructu. Ad vsufructuariũ ꝑtinet oĩs fructus rei, oĩs obuentio, oĩsque reditus, atq. utilitas, q̃ semel acquisitã restituere non tenetur ẽt finito vsufructu. Item non pôt ꝓprietarius inuito vsufructuario mutare pristinam faciem rei. h. d. vsque ad §. fi. Et no. hic diligenter ista quatuor tanq̃ diuersa. s. fructus, & isti dñr naturales, uel industriales. Itẽ obuẽtiones, ut sunt locationes domorũ, q̃ sunt fructus ciuiles, ut s. de rei ven. l. si nauis. Itẽ reditus, & istud est vocabulũ g̃nale ad oẽ emolumentũ ꝓueniẽs ex re, uel occasione rei, vt venationes, piscatiões, emolumẽta, iurisdõnes, sigilli, vel curiæ ĩ. eo. l. itẽ si fundi §. aucupiorum. de ele. ele. statutũ. Et idem est de hoc vocabulo prouentus, vel emolumentum, q̃ sunt g̃nalia. De his no. per Inno. in c. pastoralis. de dona. in gl. sup uerbo, reditus, vel prouentus. Et adde l. frugẽ. & quod ibi no. de ver. signifi. & prædicta uera de prouentibus reiterabilibus. Sed sunt quædam vtilitates quæ non reiterantur, & istæ nõ possunt propriè dici ꝓuẽtus, sed dicuntur vtilitates. & de his loquitur versiculus, vnde etiam. & no. in l. fructus. de verborum significatione. Item no. quòd omnia prædicta pertinent ad vsufructuarium, quod est uerum, qñ sunt separata ab ipsa proprietate

tate, quia non consistunt in alienatione proprietatis, nam licet posset alienare proprietatē, uel obligare, vt vt litas rei vel fructus, vt d.l.fructus.de ver.lig.tñ hoc non ptinet ad vsufructuariū, qa maius est ius dñij, q̄ vsusfructu, qa cōsistit in hoc plena dispō rei q̄ nō pertinet ad vsufructuarium, sed ad dñm, vt C.e.l.interest. ita intellige gl.primam, & hoc forte voluit significare illa uerba posita, s.e.l. i.salua rerum suba, & ēt, qd dr̄. q̄ est ius, qd̄ pōt percipe re præter alienationem, aliàs.n.non perciperet salua rei suba. Et phoc vīdetur ad q.no. † q̄ est, si quis habeat usumfructum in re emphyteutica & contingat rem alienari per emphyteutam, qs habebit laudimium, an dñs directus, uel vsufructuarius. Guil.de Cu.mouet hanc q.in l.cum non solum.§.ubi aūt.pal.C.de bo.q̄-liber. Tu plenius.& clarius q̄ ipse dicas. aut vsusfructus fuit cōstitutus per emphyteutam, & tunc pertinet ad dñum indubitater, quia non hēt usufructuarius laudare, cum hēat cām ab emphyteuta, & sic non est superior, sed inferior, laudare vero ptinet ad superiorem. Aut fuit constitutus per dñm anteq̄ rem in emphyteusim traderet, qa post non posset, & tūc aut q̄ritur, an vsufructuarius possit laudare, & laudimium recipere noīe pprio, & dico, q̄ non, qa istud commodum non pōt pcipi p̄ret alienationē, vñ sicut commoditas alienandi non est in fructu, nec ad vsufructuarium ptinet, ita nec illud quod percipit̄ ex alienatione, hoc probatur optime j.e.ti.l.uetus.ver.hac rōne. vbi est casus in rōne sui: p̄terea proprietas pōt alienari præter officium vsufructuarij, vt j.eo.l.locum.§. proprietarius.& l.iusto.§. murat. de vsuca. ergo non hēt vsufructuatius laudare, qa hoc ptinet ad illum, cuius cōsensus requiritur, & per cōns nec laudimium hēc, qd̄ venit in cōnam. Aut quæritur an possit laudare noīe proprietarij, & tūc die, q̄ fi est lcitimus, quia tacite vr̄ cōstitutus pc. vt l.j.in fi.de no ul ope. oun.& j.vsufr.quemad.caue.le.i.§.fi. Vtroq aūt casu, tenetur restituere laudimium dño, & ēt si rem retinuit offerente dño, quod soluit dēt restituere sibi, ar.s̄.de proc.l.qui propno.§. vt in cæteris.& l.si vero.sol.matr. Item quærit̄, si res incidit in cōmissum, ad quem pertineat commissum? vr̄, q̄ ad vsumfructuarium, per istum tex.in versi.idem etiam. cōtrarium dico per s̄. dicta. Nam vsufr. non debet esse tantæ potentiæ, vt trahar ad se ppnetatem, q̄ est principalis causa vsusfr. vt s̄.eo.l.3.in gl.& not. arg.j. de iu.codi.l.qd̄ per manus.& de eulg.l.ex pupillari.& isto modo pōt intelligi illa verba posita in d.l.i. Nec obstat ver. quia loquit̄ de alia re diuersa, quæ non est vsusfr. Tene menti prædicta. Vlti. facit iste versi.ad illa quæ hñr extra de iure patr.c. constitutionibus.& de elect.c.querelam. facit c.ex literis, & cum secundum. de iure patro.& c.cum Bertoldus.de re iudica. Paulus,

L E X VIII.

Hactenus. Ad vsufructuariū pertinet modica refectio rei ad quā cogi pōt, magna verò refectio nō, ad q̄ nec proprietarius cogi potest, si rñ proprietarius sponte refecerit, ipso inuito vsufructuarius vtetur h.d. cum l.seq. vsq; ad §.Neratius. Not.ar.ad q.si res sit in litigio ad quem pertineat facere expensas hos, an ad proprietarium, vel vsufructuarium: nā si sunt modicæ, pertinent ad vsufructuarium alias ad proprietarium. Ad hoc l.j.C.de bo.marct.& de bo.quæ lib.l.fi.§. vbi autē. vel.umptib.& no.per Bar.in l.j.in fi. de noui ope. nun. Item no. arg.factum ex ordinatione per Regem, q̄ beneficiati compellantur ad refectionem ædificiorum beneficij, vt intelligatur de modica refectione, vnde si totum corruat, non debent compelli, cōtrarium est verum, quia vsufructuarius lucratus fructus, bñficiatus vero non, nisi quatenus est sibi necessariū. No.gl.fi.q̄ non est alibi.& adde l.Lucius.de annu.leg.& l. Caius.de ali.& cib.leg.

§.Neratius. Vsufructuarius inuito proprietario rē colere, & ēt refectiones facere, pt siue sint vtiles, siue necessariæ, siue voluptariæ, dum tamen rei faciem non mutet ampliando, vel minuendo, quod facere non potest, licet rem factutus sit meliorem.l.fi.vsque ad l.item si fundi. Et no. bene, q̄ verbum reficere comprehendit non solum necessarias, sed voluptarias expensas. Item q̄ vsufructuarius non potest facere rem meliorem addendo, vel minuendo, alias potest, vt j.eo. l.æquissimum.§.fructuarius. Pau.de Cast.

L E X X.

1 *Vsufructuarium excolere rem, cuius vsumfructum habet, teneri, alioquin ei vsumfructum rectè negari.*
2 *Vsufructus concessione quæ veniant.*

Item si fundi. Ad fructuariū pertinet omnis fructus, & emolumentum rei, & etiā eorum, qui sunt in re, siue cohæreant, siue non. Item siue appareant tempore concessi vsusfru. siue postea reperiantur. Item & eorum, quæ rei accedunt, dummodo sint talia, quæ per se non cōsiderentur, alias secus, potest ēt vsufructuarius cogi rē colere arbitrio boni viri h.d.vsq; ad §.aucupiorū.& † no.primo, q̄ vsufructuarius cogitur colere, & est rō, quia per hoc conseruatur res melius, vnde si nollet colere, denegaretur ususfr. qd est notandum. Inducebam ad q. q̄ possidentes bona in territorio, licet non habeant domicilium in loco, dēant contribuere in refectionem murorum, quia per habitationem loci possessiones coluntur, & per cōns melius conseruantur, vt hic, ergo ex ipsis rebus debet habitatio loci conseruari, arg.s̄.eo l.vsufructu leg.in fi. Item no. q̄ cogitur vti arbitrio boni viri, est ar. q̄ si vasallus malè tractat subditos suos eos grauando, pōt superior dñs a quo tenet in feudum ipsum cogere ad bene tractandum, & ad remouendum grauamina. Item no. diligenter distinctionem inter accessoria, q̄ per se non considerantur, vt illud quod euenit per alluuionem: & sic procedit regula, vt quid iuris est de principali, est & de tali accessorio, sed in alijs, quæ per se considerantur, non procedit regula facit ad illud, qd not. C.de iudi.l.i.& l.intelligr̄.de furtio.pign. No.ēt quædam esse emolumenta, quæ non pertinent ad vsumfructuarium, sed ad proprietarium, quod facit ad ea, quæ dixi in l.vsufructu legato. Item no. † q̄ in concessione vsusfr. veniūt omnia, quæ sunt in fundo, siue appareant, siue non, secus in excep. nam non videtur excipere, nisi illa, quæ apparent, vt in glo. & sic amplior concessio, quàm exceptio, quod not.

1 *Ius id plenius esse, quo quis principaliter habet, quam q̄ ex consequentia.*
2 *Vsumfructuarium in utendo proprietarij sequi consuetudinem non teneri, modo uiri boni arbitrio vtatur.*

§.Aucupiorum. Reditus venationum, & aucupationum, & piscationum ptinet ad vsufructuarium, hoc primo. Item non solum pōt vti fundo, sed instrumento fundi, & si sit tale instr̄m, quod seruādo seruari nō pōt, vendere, & aliud reuocare. Si uero seruari pōt, tunc vti pōt, sed non vendere, hoc secundo. Item qui concedit vsumfr. in vna re, vr̄ concedere, vt de alia re sua vsufructuarius pcipiat, sicut ipse concedens pcipere solebat, & non vltra. hoc tertio. Cum vero vsusfr. principlr̄ ad aliquem ptinet, & nō in cōnam alterius rei, pt vti plenissime ēr fructib. vendendo, vel locando licet proprietarius non ita consueuerit vti. qa non tenet̄ sequi ipsius consuetudinē. Sed uō pōt plenius, q̄ ipse dummodo utat̄ arbitrio boni viri.h.d.vsq.ad fi. Et † not. q̄ plenius est ius, quod qs hēt principlr̄, q̄ id, quod habet in cōnam alterius rei. Namillud ıfr restringit̄ sm exigentiam illius rei, primum vero non recipit restrictionem: & sic multa concedunt principlr̄, quæ non in cōnam, sm glo.l.& cōtra multa in cōnam, quæ non principlr̄, vt l.j.de auth.tu. Item † no. bñ q̄ vsufructuarius non tenetur sequi consuetudinem proprietarij in utendo, sed uti potest plenius, quam ipse.

L E X XI.

Ex sylua cædua. Qui habet vsumfructum syluæ, si cædua non est, non potest cedere stirpes arborum, sed germinales tantum, qui nascūtur ad pedes earum, & aptæ sunt ad uineam. Si vero cædua sit: tunc potest cædere pedamenta.i. stipites arborum mediarum, qui cædi consueuerunt. Secus si sint magnæ, quæ non consueuerunt cædi, sed ad ornatum syluæ relinqui. Item euulsis arborib. quæ cædere non poterat ui ventorum, vel aliter, non potest uti, nisi pro ligno ad comburendum, non pro materia ad ædificandum, nisi quatenus necessarium est pro villa, in fundo sita. h.d. vsque ad §.maius. d. l.arboribus.tex.cum gl.sm uerum intellectum. Pau.de Castro.

§.Nauis. Vsufructuarius potest, uti re ad vsum destinatū, licet periculum immineat.h.d.

1 *Cedere, & concedere inter se quid distent.*
2 *Ius decimarum, aut quod uis aliud spirituale ius, quod quis habet, an cedere alteri, aut uendere queat.*

§.Vsufructuarius. Vsufructuarius potest commoditatem vsusfructus alteri locare, vendere: uel precario concedere per se: uel per alium: qa per hoc utit̄. h.d. vsque ad §.de illo. ius autem vsusfr. nō potest alteri cedere sm gl. qd intellige.s.vt acquiratur illi cui cedit immo cedendo finitur ususfr.& reuertitur ad proprietatem. [illegible] §.finitur. Et sic † no. differentiam inter cedere: & concedere: nam qui cedit: omne ius intendit a se abdicare: recedit enim: & aliū loco sui ponit. Sed qui concedit a se non abdicare: sed alium secū admittit: nā dr̄ a con, qd̄ est simul, & cedo cedis, & sic retinet penes se ius: & alteri cōmodit atem concedet, ita intellige gl. quæ est hic, & de alijs uerbis uide j.de dou.l.ad eū.in prin. per glo. & de do.cā mor.l.Seia.per Bart. Item † no.prædicta, ad illa quæ dnt Canonistæ, q̄ ius decimarum, vel aliud spirituale, quod qs habet non potest alteri vendere, vel cedere, [illegible] tatem [illegible] uel fructus earum sic, vt no.in c.fi.ne prxla. [illegible] Paul

... alius quasi possessionem animo ab usufructuario retineri, ut ueram possessionem a proprietario. Et ideo sicut in proprietate reperire est possessionem ciuilem, quæ animo retinetur, & naturalem quæ corpore, ita & in usufructu, & aliis iuribus incorporalibus quasi possessionem ciuilem, quæ animo, & naturalem, quæ per utendi actum retinetur.

2 *Vsufructuarius quasi possessionem ciuilem, quandiu retinet ius suum tempore non perdit. & quid in proprietate respectu domini.*

3 *Statuto si prohibeatur uictualia ad inimicos deferri sub pedis amissione, & aliquis ... sit repertus cum uictualibus, an puniri debeat.*

4 *Possessio serui & si per alium cœpta sit, an perinde præscriptio aduersus vsufructuarium serui tamen stipulatione uel domini nomine facta præscriptionem huiusmodi interrumpat.*

§. De illo. Iste est no. §. & subtilis, & alle. p practicos. h.d. ius vsusfr. retinetur, licet fructuarius re actualiter non utat, sine culpa rei, vel casu, aut natura. Et ideo q serui vsumfr. habet in seruo fugitiuo, quicquid ille stipulat ex re sua, & si per nemine possideatur, tunc et quasi possessionem vsusfr. retinet, nec perditur ltimo tpe nō utendo. Si uero per alium sit apprehensa possessio, tunc statim vsusfr. quasi pos. perditur, & et ipsum ius incipit tpe perdi, nisi dictus seruus fructuario fuerit stipulatus, quia tunc pscriptio interrumpitur. h.d. vsq; ad fi. & est li
5 tera subtilis. Not. † q quasi possessio vsusfr. solo aio retinetur ab vsufructuario, sicut vera possess. a proprietario, & hoc vult dicere tex. ibi, nam qua ratione retinetur &c. sm verum intel. Ex quo sequitur, q sicut in proprietate est reperire possessionem ciuilē, quæ retinetur aio, & naturalem quæ retinetur corpore, ita & in vsufru. vel aliis iurib. incorporalib. reperitur, quasi possessio ciuilis, quæ animo retinetur, & quasi possessio naturalis quæ retinet per actum vtendi. Sed est tertia possessio penes vsufructuariū. s. naturalis ipsius rei, quia vsufru. rem naturaliter possidet. Ita intellige, qd hr contra, qui. ex cau. ma. l. ait prætor. §. item. & j. vnde vi. l. 3. §. unde vi. Item no q prædicta possessio ciuilis perpetuo retinetur animo: licet quis re non utatur actu, quod est uerum, qn per ipsum non stat, nec est in negligentia, vt in casib. hic positis. Si autem negligeret, tune per obliuionem quæ præsumitur ex cursu x. an. perderetur, ut l. si fur. §. j. de usucap. & no. C. de aeq. pos. l. licet in glo. ita intellige glo. patuam hic, quæ incipit, vsq; ad ad decennium. Aduerte tn, quia licet ipse retineat possessionē, non propterea vr, vti frui, nec uidetur seruus fugitiuus operari, & ideo non facit q. gl. de famulo infirmo, ut debeat habere salarium pro illo tpe quasi uideatur operari. Nam hoc non dr hic, q operari uideatur licet ius, & quasi possessio retineatur, unde ad illam q. dic, ut no. in l. si vno. §. item eum quidam. j. loca. & l.
a eum hæres. §. i. j. de stat. lib. Tertio no † q quousq; vsufructuari°, quasi possessionem ciuilem vsusfr. retinet, ius eius non perditur tpe, idem in proprietate in qua non incipit currere præscriptio, quousq; dñs retinet ciuilem posses. vt not. C. de ser. fug. l. j. in fin. magnæ gl. Sed aduerte ad gl. quę est hic, quæ incipit si dicas: nam circa fin. uidetur, q incipiat currere præscriptio statim, q uti nō potest. licet per alium non apprehensa sit possessio, & licet fuerit impeditus uti pp infirmitatem, uel fugam, verum tn cessante impedimento sit restituendus per l. Attilicinus. j. de serui. rusti. præd. Tu die subtilius, q ibi loquitur in seruitutib. realib. in quibus nō cadit quasi possessio ciuilis. quia debentur, quæ aium nō habet, & ideo statim, q quis impeditur uti, incipiunt perdi aio. Sed quia sine sui culpa perduntur, datur restō, ut ibi. Sed nos loquimur in seruitutib. personalib. in quib. reperitur quasi possessio ciuilis, quia debetur personæ, quæ aium habet: quæ quidem possessio retinetur per impeditū uti, quia aium sp habet, & ideo nunq̄ incipit pręscriptio rei uerè quousq. sit apprehensa per aliū possessio, quod tene mēri. Ad hæc facit qd no. j. de usuc. l. iusto. §. non mutat. Item no. de isto verbo amitti, qd exponitur in actu amittendi: cum. n. sit uerbum præsentis tpis non significat rem
3 pteritam, sicut lupus exit syluam, & nondum exiuit. Alle. ad q. † si statutum prohibeat portari uictualia inimicis sub pœna pedis, & aliquis sit repertus in itinere cum victualibus, an debeat puniri. Et dic, q aut statutum loquitur per uerba præsentis temporis, ut si quis portet uictualia &c. & debet puniri: quia uerum est ipsum portare, idem si per verba futuri, vt si quis portabit, quia futurum formatur a præsenti, & eius significationem retinet: secus si loqueretur per uerba præteriti temporis, ut si quis portauerit: nam hoc perfectam rē significat, ut j. de ma. test. l. Stichus.
4 de acq. pos. not. C. de ser. fug. l. 3. Vlt. not. q † licet sit apprehensa per aliū possessio serui, & sic præscriptio sit incapta contra vsufructuarium: tamē interrumpitur per stipulationem serui factā nomine fructuarij, quod est mirabile, & quæ sit ratio dic, ut in gl. & facit ad q. vasallorum, qui a domino recesserunt. q per aliū possidentur, vt si aliquem actum faciunt nomine domini: retineant ius superioritatis. & not. prædicta.

L E X XIIII.

1 *Possessionem ciuilem, quàm proprietarius habet plus operari, quàm naturalem, quàm usufructuarius habet. Et quid per quamlibet earum acquiratur.*

2 *Dominium actionemq in pendenti esse posse.*

3 *Proprietarium in fructibus extantibus non aduersus furem condictionem furtiuam intentare queat.*

SI fur de. Fructus a solo separati p tertium nō noīe fructuarij non efficiunt eius, sed pprietarij, nisi ipse fructuarius eorum possessionem nactus est, nam ex tunc acqrit dñium, & inc. sibi competere ɔdō furtiua, q̄ añ soli pprietario competebat, cum igit tam dñium q̄ ɔdō apta sint vtriq. competere, licēt competant proprietario, dñr pendere h.d. & est fortis tex. Primo ponitur determinatio Iuliani. Scdo ponitur oppositio de dicto Marcelli, & rñsio ad eā. Tertio q̄dam illatio resultans ex dictis amborum. secunda ibi, Marcellus. tertia ibi, cum
1 autē in penden. † Et not. q plus operatur ciuilis possessio quam hēr proprietarius, q̄ naturalis q̄ habet vsufructuarius. Nam prima facit acquiri proprietario fructus qualitercūque a solo separatos, et non nomine proprietarij. Secunda vero non facit acqri vsufructuario, nisi sint separati per eum nomine suo sm glo. Item in aliis plus operatur ciuilis, quàm naturalis, de quo vide p Dyn. & Bar. in l. 3. §. ex ɔtrio. de acqui. pos. & per Cy. C. de rei vendi. l. certum. & de reg. iur. l. sine possessione per Dyn. Percipiant. & a solo separentur, licēt non recondantur in horreo contra gl. & istud tenent omnes Doc. Et dixi in l. & ex diuerso. de rei vend. & gl. istud tenet in l. si vsufructuarius messem. q. mo. vsusfru. amit. In fi. in gl. nactus. quæ coniungitur cum glo. fiant infra q expediam, opp. de l. nec ullam. §. item si quis dolo. de pet. hæred. Item
2 †no. q dñium. & actio pñt esse in pendenti: dñr aūt pendere duobus modis, ut colligit ex exemplis hic positis. Primo rōne psentis tpis, ut qñ adhuc nulli competūt. sed expectaī cui competāt, ut in re empta p seruum usufruarij, & sibi tradita nondum ptio soluto, sed habita fide, nam adhuc dñium non competit usufructuario. nec pprietario, sed expectaī ex cuius pecunia soluet pretium, ut j. e. l. sed & si quis. §. j. & sic pendēte rōne præsentis tpis. Secundo rōne futuri, vt qñ cōpetunt uni, sed reuocabiliter, quia pñt alteri competere, ut in aliis trib. exemplis hic positis. s. in re sub cond. legata, que interim hæredis est, sed pōt effici legatarij aduenien. cond. Item in fętu quem debet vsufructuarius submittere loco capitum demortuorum. Nam anteq̄ submittar dñium est eius, postea pprietarij. Item in dnio fructuum perceptorum p furem, quod est pprietarij, & sibi competit ɔdō furtiua. Sed si vsufructuarius nactus sit possessionem, erūt eius. Oīb. ergo his casib. licet competant uni, tn ex quo pñt alteri competere, dñr pē-
3 dere rōne futuri euentus, facit l. j. §. si pendeat ad Mac. Sed † qrit gl. fi. utrum pprietarius poterit intentare condictionem furtiuā quę sibi competit? & determinat q non, nisi consumptis fructib. quia quousque extat dicta condictio, non est perpetua, sed reuocabilis, ut hic. Tu dic ɔ̄ sm Bal. & Cy. in additionib. quia propter hoc non impeditur eam exercere, ut s. de re uendica. l. non ideo minus. & l. si quis hac l. Paul.

L E X XV.

Si cuius. Vsufructuarius tenetur satisdare de restituenda pprietate, & de utendo, fruendo arbitrio boni viri, & antequam satisdet agere nō pōt. Item si plures sint proprietarij oīb. est satisdandum. Item p dictas cautiones pspicit damnis futuris. Sed tam per futuris, q̄ pro præteritis possunt aditæ actiones competere. l. Aquiliæ. & interdictum, quod ui aut clam. Sed quia non semper dictæ actiones competunt, idcirco prætor dictas cautiones adinuenit. h.d. De q. gl. an usufructuarius ante cautionem faciat fructus suos. uide per Bar. in l. uxori. de vsuf. le.

L E X XVI.

1 *Statuta Italiæ quib. cauetur, ut si sit inter consanguineos controuersia, de ea compromittatur, iuridica & ualida esse.*

SI vsusfructus. §. Sed si inter. Si controuersia sit inter duos fructuarios qualiter utantur, pposito hincinde iudicio quasi cōi diuidūdo. iudex reducet eos ad cōcordiam cogendo eos inter se cauere. h.d. Pone casum in usufru. legato duob. alternis annis, & est ɔtētio inter eos quis incipiat, ut j. qb. mod. usufr. amit. l. 2. §. fi. in tex. & gl. uel in fundo legato duob. simul, vnus vult seminare, alter nō. Vel vn° vult seminare bladum, alter fabas. Iudex ex officio suo reducet eos ad concordiam, uel iubendo, q quilibet utatur parte fundi ad sensum suū, & caueant ad inuicem nō impedire, uel alter uno anno, alter altero. & uide Inn. de pb. c. in pñtia. & quod no. 5. q. 3. c. si primates.
1 & xc. dist. c. j. p gl. No. † tex. cum gl. hic q̄ sunt in ar. q statuta Italiæ quibus cauetur, q si sit cōtrouersia inter consanguineos, vel affines dēant ɔpromittere, ualeāt, & sint iuridica. Pau. de Castro.

1 *Rem*

1 *Rem meliorem fieri si per ad... ... voluptatemque comparata sunt, ... ac ... reducatur. ... testator aut proprietarius facere destinauerat, ... videtur vt fructuarius faciat.*

§.Fructuarius. Vsufructuarius non potest rem deteriorem facere, sed meliorem sic, dum ... faciem loci non mutet augendo, vel minuendo, vel vsum in aliud transmutado, nisi quatenus proprietarius verissimi iter erat facturus h.d.tex. cum gl. vsque ad §. sed si ædium. Et incipit iurisconsultus hic ostendere, qualiter vsufructuarius debeat vti frui, & primo de vsufructuario fundi in hoc § secūdo. de vsufructuario ædium in dicto §. sed si ædium. vsque ad l. sed & si quid §. mancipiorum. Tertio de vsufructuario seruorum in d. §. mancipiorum. Quarto de vsufructuario vestimentorum in ea.
1 l.§. sed si vestimentorum. vsque ad §. propriet. Et no. † hic in versi. sed si fortè. quòd primo videtur res fieri melior cū illa quę sunt ordinata ad delectationem, & amœnitatem reducuntur ad reditum. Item no. glo. quæ incipit. & ita mutat. ꝙ qū testator, vel proprietarius ꝓposuerat aliquid facere in fundo, videtur velle, ꝙ et vsufructuarius faciat, ꝙ no. In cōtrarium facit l.j.§. si defunctus. ʒ. de rebus eo. sed ibi suberat alia rō in persona hæredis, qui erat minor. q̄ persona testatoris, qui erat maior. Paulus.

1 *Fundus vt arando excolitur, ita & domus dum inhabitatur.*
2 *Proprietarius quæ locare non consueuit, sed in sua persona vsum retinere, non potest vsufructuarius locare nec vendere. Et an emphyteuta quam in fundo ædificauit emphy. domum destruere possit.*

§.Sed si ædium. Qui habet vsumfructum domus, facere potest ea, quę permanent, non illa per quæ qualitas eius mutetur adeundo, vel minuendo, vel aliter transmutando, nec illa quæ ad vsum personæ proprietarij destinata erant ad publicos vsus locando, vel rem ad aliū vsum, q̄ destinata sit, locando, vel vtendo. Item illa, quæ ibi posuit vel in reædificauit tollere non pōt, postq̄ tñ erunt refixa potest ven
1 dicare h.o. vsque ad §. mācipiorum. in l. sed & si quid. Et no. † hic in verbo excolere, ꝙ sicut fundus excolit̄ arādo, ita domus inha-
2 bitando: quia per inhabitationem conseruatur in esse. Item † no. ꝙ illa, quæ proprietarius locare non consueuit, sed ad vsum suæ personæ tantū retinere, non potest vsufructuarius locare: secus si ad vsum suæ personæ tantum non retinebat. Nam poterit locare, & vendere, licèt proprietarius non consueuerit: vt l. Item si fundi. §. fina. quæ vr̄ contra. facit l. sed & si quid. §. sed si vestimentorum. Item no. in l. sed si quid. in princ. argu quod emphyteuta non potest destruere domum, quam ædificauit in fundo emphyteutico, de quo in Specu. de loca. §. nunc aliqua. versic. cētesimu quinquagesimo nono. Bal. Paulus de Castro.

Versic. Mancipiorum. Habens vsumfructum in seruis debet eis vti secundum conditionem, & statum eorum, & non ad aliud ministerium, q̄ consueuerit exercere, & eodē modo vestire debet eos, & nutrire. Item habens vsumfructum vestimētorum, quæ destinata erant ad vsum proprietarij, non potest ipsa locare, secus si destinata erant ad ludos, vel apparatus. h.d. vsque ad §. proprietatis. querelam, id est fabulam. Pau. Cast.

§.Proprietatis. Proprietarius non pōt prohibere vsufructuariū quominus vtatur fundo, & instrumentis eius siue sint affixa, siue non: sed seruitutem nouam imponere non potest, nec debitam remittere: sed benè pōt nouam acquirere. Vsufructuarius vero acquirere non potest. Sed iam constitutam retinere sic, quæ si per eius negligentiam perdatur proprietario tenetur, hoc dicit vsque ad §. fina. Et no. gl. super verbo, cōnueri, quæ dicit, ꝙ in legato proprietatis non veniunt instrumenta: secus si in legato vsusfr. Et reddit rationem, nec est alibi melior gl. in hac materia. Addit Cy. aliam rationem: quia legatum proprietatis magnam continet vtilitatē cum sit perpetuum: secus in vsufru. qui est temporalis, pro quo vide l.j. C. de his qui se defe. & quod no. per Bern. in c.j. de parochiis. & in meo alphabeto super verbo, necessitas.

Versic. Sed nec seruitutem. Proprietarius nō pōt etiam vsufructuario cōsentire seruitutē imponere, nisi talis per quam conditio vsusfru. non fiat deterior, locum vero religiosum facere potest eo consentiente: & interim eo non consentiente, si pietas, uel necessitas hoc suggesserit. hoc dicit. cū l. seq. & princ. seq. & intellige tex prout iacet: licet glo. destruat. Dicit enim, quod si usufructuarius consensit: perdit usumfructum. Sed hoc est iniquum, cum ususfructus sit separatus, & possit per se consistere secundum Cyn. Tu dic, ꝙ dictum glo. est contra mentem literæ: nam secundum hoc non esset differentia inter primum casum, quando consensit, ut seruitus imponatur, & secundum, quando consentit, ut fiat locus religiosus. Nam utrobique perderet ius suum, & tamen tex. intendit differentiam facere, ut patet in l. locum. in uersi. quibus autem, quæ est aduersatiua, & ibi dum dicit fauore religionis. dic ergo, ꝙ consentiendo, ut seruitus ita ponatur, non perdit usumfructum: nec ualet consensus, nec constitutio seru turis. Nec obst. l. apud Celsum §. quæsitum. de dol. exc. quia ibi in plus consensit, scilicet, ut tota res uenderetur. Itē non obst. ratio glo. quia potest totum usumfructum amittere: ergo & pari seruitutem imponi. Nam non sequitur, quia non intendit per hunc consensum amittere usumfructum, sed alterare. Simile in domino proprietatis, qui potest totam rem alienare, & tamen non potest auferre sibi potestatem disponendi de ipsa: ut s̄. de pact. l. nemo. & C. de cōdi. ob causam. l. ea lege cum ibi no. Item facit contra gl. quia actus agentium uoluntarii non operantur ultra intentionē agentis: ut at. l. fi. C. ne ux. pro mari. & l.j. §. simul. de itinere actuque priua. & l. uoluntarié. C. de execu. tuto. benè facit l. obligationum substantia de actio. & oblig. modo hic usufructuarius consentiendo seruitutem imponere, non habet uoluntatem amittendi usumfructum. Paul. de Castr.

§.Ex eo. Proprietarius habet plenissimam correctionem serui, usufructuarius non ita plenam, ut ipsum cicatricibus deformet h.d. Et est hic arg. quod dominus possit punire subditos, quos alteri dedit in feudum. Bal.

§.Proprietarius. Proprietarius potest alienare proprietatem sine cōsensu fructuarii: nec extinguitur ususfr. ipso iure, si tamē alienatio necessaria est, in qua debeat uenire proprietas, & ususfructus, & nisi usufructuarius ad requisitionē proprietarij soluat æstimationem ususfructus, denegatur sibi ipsius persecutio. hoc dicit tex. cum glo. Pro quorum intellectu uide omnino l. si hominem. cum gl. sua. ʒ. de solu. & semper allegaste § & tene hic secūdam positionem casus. Pau. de Cast.

LEX XXIII.

1 *Testator relicto filio hærede, si reliquit vxorē dominā ac vsufructuariā oīum bonorum, licèt de consuetudine vxor alimenta habere duntaxat debeat, si tamen clausulam idem testator in relicto adijciat, quæ alimentis nudis conuenire nequeat, quatenus sit huiusmodi relictum ampliandum.*
2 *Verba quę propriè intelligi nequeant, ad significationem minus propriam porrigenda esse. Et quæ ad diminuendum adiecta sunt, augmentum quandoque operari.*

PRoculus. Legando usumfructum uidetur, quis legare proprietatem cum modus, uel conditio apposita non possunt aliter operari. hoc dicit. not. Vel sic uerbum ususfructus, quando non potest intelligi de formali, intelligitur de causali, qui est coniunctus proprietati, & ipsam proprietatem continet. hoc dicit. Et per hanc l. pridie de facto respondi, cū iudex in sentētia adiudicasset cuidā communitati usum quorūdam pascuorū, & apposuisset aliqua uerba, quæ non poterant conuenire nudo usui, uidebatur adiudicasse proprietatem. facit l. donationes in concubinam. §. spe-
1 cies. ʒ. de dona. Item † facit, si testator relicto filio hærede relinquit uxorem suam dominā, & usufructuariā omnium bonorū, licet de consuetudine non debeat habere, nisi alimenta postquā extat filius: ut no. in l. a. & authen. ibi posita. C. si secundo. nup. mulier. si ibi apponat aliqua uerba, quæ non possint conuenire nudis alimentis, puta, ꝙ faciat aliquas eleemosinas, uel exequias testatoris, quas facere non posset, si sola alimenta haberet, quia tunc debeat habere integrum usumfructum, quia hæc uidetur
2 fuisse uoluntas testatoris, & ita de facto respondi. Item † no. ꝙ uerba quæ non possunt intelligi propriè, impropriantur, facit l. item sed si possessori. §. item si iurauero. ʒ. de iuteiur. ad Treb. & l. Scæuola. & quod no. de uulg. & pupil. l. uerbis ciuilibus. Cy. & Ray. Item no. ꝙ uerba posita ad diminutionem operantur interdum augmētum. Bal. Insulam. i. proprietatē insulæ. Pau. de Cast.

§.Si arbor. Dominus debet remouere impedimentum, quod est in sua proprietate, ut fructuarius liberè possit uti, h.d. Pau. de Cast.

LEX XXIIII.

1 *Vsusfructus non idem, quod fructus. Et in quo vtrunque consistat. Et quid distent inter se legatum vsusfructus, & simplicis fructus. Et quod legatario vtriusque remedium aduersus turbantem competat.*
2 *Verba directa ab obliquis in legato apposita quid distent.*

SI quis ita. Qui legat fructus annuns uidetur legare
1 usumfructum. h.d. Et nota ad euidentiā, ꝙ † aliud est ususfructus, aliud fructus. Nam ususfructus est ius incorporale: ut s̄. e. l.j. Fructus autem sunt quid corporale, uidebat̄ ergo, ꝙ aliud esset legare fructus, aliud usumfructū, contrarium hic dicitur, quia fructus ex iure ususfructus resultāt, unde legādo usumfructum tātum, uidetur legare causam, quod est no. Et est utilitas, qa legatarius pcipiet fructus de manu sua. Sed si uideretur legatum tantum corpus, fructus haberet percipere de manu hęredis, ut ʒ. de usufru. legato. l. fundi Trebatia. & de annu. leg. l. Caius. Item habebit confessoriam contra omnem impedien.

impedientem. Sed si corpus tãtum esset legatum, solam actionẽ ex testamento haberet contra solum hæredem. Et no. glo. hic positam, quæ benè declarat hanc l. & similes melius, q̃ aliqua q̃ posita sit in iure, de quo per Bart. in d. l. fundi Trebatiani & de pu-
a blica l. cotem. §. qui maximos. Nota † & ex hac gl. differentiã inter verba directa, per quæ habet percipere de manu sua, & uerba obliqua, per quæ habet percipere de manu hæredis. Nec obstat C. cõia de leg. l. j. & 2. vbi æquiparantur legata, quæ fiunt per verba directa, & fideicommissa, quæ fiunt per obliqua. Nam ibi, nõ repugnat natura subiecti, hic sic: vt s. eo. l. 3. §. dare. Ray. Aduerte, quia lenit, q si testator mandat per hæredem suum mihi dari vsumfructum, non acquiratur mihi ius, nisi traditione facta, cuius contrarium ibi dixi. Nec ob. hæc glo. quia non intendit contrarium dicere, sed ostẽdere qualiter cognoscatur legatum vsusfructus a legato fructuum. Nam tunc benè inspicitur, an sunt verba obliqua, vel directa. Si vero constat, q voluit legare vsumfructum, non est illud inspiciendum, tene menti. Paulus.

LEX XXV.

a *Vsumfructum serui legare, aliud quàm operam. Et quis ex vtroque legato sub nascitur effectus.*
a *Filius hodie si quid patris contemplatione quærat, cui ac quatenus quærat.*

SI serui vbi. Hic incipit tractare vnam materiam de seruo fructuario verũ acquirat vsufructuario, vel proprietario, & qualiter: durat vsque ad l. si penden. Et breuiter d. vsque ad l. Sed & si quis. §. interdum. q ex tribus causis quærit vsufructuario. s. ex opera sua, & ex re ipsi' vsufructuarij. Item cum aliquid sibi relinquitur iure institutionis, legati, vel donationis, vel causa conditionis implẽdæ cõtemplatione vsufructuarij, sed si cõtemplatione dñi simpliciter, extra causas prædictas quærit domino. Item non solum actionem, sed exceptionẽ quærere potest fructuario. Item cogi potest operari. Item cum contemplatione fructuarij aliquid sibi datur, nõ refert positus fuerit ad obligationem, vel ad solutionem. h. d. Et
a † no. ad euidentiam, q aliud est legare vsumfructum serui, aliud operam. Primo casu quærit legatario ex istis causis: secundo ex opera tãtum. Item primo casu per vsucapionem proprietatis nõ extinguitur vsusfructus, sed legatũ operarum sic: vt j. de vsufr. leg. l. 1. in fi. quæ non est alibi secundum Ray. Et no. s. eo. l. locum. §. proprietarius, circa fi. glo. In l. sed & si quid. ver. nec distingui-
b mus. Iste tex. facit in arg. contra illos, qui † dicunt, q hodie si filius contemplatione patris instituatur, vel aliquid acquirat, q non acquiratur patri, nisi quo ad vsumfructum. Sed istud est falsum: quia quicquid acquirit contemplatione patris, patri quæritur pleno iure, per l. sed si plures. §. in arrogato. de vul. iura vero illud dicentia intelliguntur in alijs aduentitijs. Paulus de Cast.

1 *Euentum spectari, & exitu acta probari.*
a *Pecuniam venditori, vel in sacculo offerri emptori, quandoque satis esse Et numerationem nonnunquam ad contractus tempus retrahi.*

§. Interdum. Dominium rei emptæ per seruum fructuarium, & sibi traditæ p̃tio nondum soluto, in pendenti est, quousque pretium soluatur. Nam si soluitur de pecunia domini, ipsius erit: si de pecunia fructuarij, erit similiter eius. Sed si de pecunia vtriusque, p̃ rata pretij erit vtriusque. Nec refert, quando de pecunia fructuarij soluitur, an soluatur constante vsufructu, vel eo finito, si vero nõ constat de cuius pecunia solutum sit, neutrius erit h. d. vsque ad §. si operas.
1 Et no. † hic euentum spectari, & quod vulgariter dicitur exitus acta probat. facit j. ad Syllan. l. si exhæredatus. & de iure fisci. l. 3.
2 §. quando autem. & C. de iudi. l. rem non nouam. in fi. Item † no. hic in fi. arg. q sufficiat offerre pecuniam in sacculo, de quo dic, vt j. de condi. inde. l. cum seruus. per Bar. & ibi vide. Item nota in ver. quid ergo. q numeratio trahitur retro ad tempus cõtractus: quod est uerum, quando fiebat de necessitate præcedentis contractus, vt in illa, quæ fit de pretio rei venditæ, quod pretium erat debitum. Si uero numeratio non erat necessaria, vt cum quis stipulatur pecuniam, quam est mutuaturus: nõ enim cogitur mutuare, si non uult, nisi se astrinxisset: tunc econtra contractus siue stipulatio trahitur retro ad tempus numerationis: ut l. quidam cum filium. in fi. de uer. obli. & isto casu posset procedere opin. Marcelli, & Martiani, q licet fuerit stipulatus durante usufruct. & postea finito usufruct. numerabat etiã de pecunia fructuarij, acquiratur proprietario, & adde quod plenè no. j. de regu. iur. l. quæ legata. tene menti.

1 *Actiones personales de subiecto in subiectum, non migrare sine cessione. Et quid in exceptione.*
2 *Tempus stipulationis partem esse.*

§. Si operas. Annua stipulatio per seruum fructuarium interposita, pro rata temporis, quo durat usufructus, acquiritur usufructuario, pro alia uero proprietario
1 h. d. Et † no. hic primo, q actiones personales non migrant de subiecto in subiectum idem est dicere, q non transeunt in singularem successorẽ sine cessione. facit j. usufru. quemad. caue. l. 3. §. fina. fallit j. de itin. actuque priua. l. 3. §. hoc interdictum. & qđ ui aut clam l. si is qui in puteum. §. si postea. & j. de exce. rei uen. l. fina. Fran. Accur. & Cy. Tu dic de hoc, ut plenè no. per Dyn. & Bar. j. de aqua plu. arc. l. si tertius. §. si prius. exceptio uero benè transit in singularem successorem, ad quem transit res, cuius occasione competit: ut j. cõi diuidun. l. in hoc iudicium. & de iureiu. l. & r. Et hoc est uerum pro ea parte, quæ acquisita est uni, sed potest esse q pro parte quæratur uni, pro parte alteri, & tunc nõ dicitur migrare, uel ambulare de persona in personam, sed eis acquiri, quatenus ratio iuris permittit, ut in stipulatione annua, quæ licet sit una, tamẽ pro parte temporis potest acquiri uni, &
a pro parte alteri, sicut pro parte summæ, quia † tempus pars est stipulationis: ut l. j. de re. cred. Et ita intelligitur hic: non enim est intelligendum, q pro illa parte, quæ semel acquisita fuit fructuario, transeat ad proprietarium. Sed q usufructuario non ui fuisse quæsita, nisi pro tempore quo durabit ususfructus, p alio proprietario: sicut si stipularetur xx. quia põt esse, q pro x. quæratur uni, pro x. alij, licèt sit una stipulatio, ut s. §. proxi. & hoc est quod vult dicere l. si seruus communis Mæuij. §. fi. de stipu. seru. quæ uidetur huic contrariari. Item aduerte, quoniã est una glo. quæ format tres oppo. & se inuoluit, non enim soluit per ordinem, sed antequam soluat unam, ponit aliam, & deinde redit ad primam, & post ad secundam, ego eam tibi declarabo.

§. Quæstionis. Si quid stipulatur seruus, quod nõ potest quæri fructuario, quærit proprietario, licet eius nomine non stipuletur, fallit eum stipulatur ex re fructuarij, uel ex opera sua ab ipso fructuario, quia licet nõ possit ipsi fructuario quæri, non tamen quæritur proprietario, nisi eius nomine stipuletur, nec ualet qđ agit. h. d. usq; ad §. si duos.

1 *Casus si quando subest dubius, id est seruandum, quod communiter obseruari consueuit, si tamen ratione nitatur, alioquin exemplis nequaquam, sed legibus iudicandum.*
2 *Facere quid alterius nomine, vel eius iussu siue mandato paria esse.*

§. Si duos. Quod seruus stipulatur ex re fructuarij, uel bonæfidei possessoris p rata ususfructus, uel possessionis, sibi quærit: residuum dño, nisi nominatim dño stipuletur, uel eius iussu, licet nõ nominatim, quia tunc totũ dño quærit. h. d. tex. tenetur tamen dñs restituere fructuario, uel possessori, postquam ex re sua stipulatus est. & h. d. s͠m gl. Et no. tex.
1 ibi uulgo creditum &c. q † in casu dubio seruãdum est illud, qđ cõiter seruari cõsueuit, dum tñ ratione fulciatur, aliàs nõ exemplis, sed legibus est iudicandum: ut l. nemo. C. de sententijs, &
2 interlo. om. iud. Item nota ibi, qñ iussum pro nomine &c. † q paria sunt aliquid facere nomine alterius, uel eius iussu, siue mandato: licet non dicatur eius nomine: unde cùm procurator facit illud, quod sibi mandatum est, uĩ fecisse noĩe procuratorio, licet hoc non dicatur in instrumento, hoc probat iste tex. no. Et adde quod no. in l. cum post mortis §. fi. j. de admi. tut. & per Bar. j. sol. mat. l. post dotem. in 6. lec. in fi. ubi omnino uide l. post mortis. §. fin. quando ex facto tu. contra. no. in l. procur. qui pro euictione. s. de procur. ubi omnino uide gl. contrariam. Paulus.

LEX XXXIII.

Si operas. Annua obligatio quæsita per seruũ fructuarium, quatenus durat ususfructus, acquiritur propriè usufructuario, sed finito usufr. pro residuo acquirit proprietario. h. d. Glo. opp. de l. a nobis. de ann. leg. per quam ui, q p anno incepto non transeat ad proprietarium, sed remaneat penes usufr. uel eius hæredem. Tene secundam sol. quia in legato annuo, quod postquam acquisitum est, potest transmitti ad hæredẽ: secus in usufr. ut in l. in singulos. in fi. de annu. leg. ubi probatur hæc sol. cætera dic, ut s. l. prox. §. si operas. Paulus de Cast.

LEX XXXIIII.

Si pendentes. Fructus pendentes, & maturi tempore ususfructus cõstituti pertinent ad fructuarium. Item potest usufructuarius rem locare ad aliũ usum q̃ consueuit proprietarius, dum tamen honestum. Item si reddiderit meliorem, põt uti eius melioratione. h. d. usque ad §. si quid cloacarũ. Dubitatio primi dicti erat, quia fructus maturi, & pendentes uidebant̃ esse fructus anni p̃teriti. Et sic non pertinere ad fructuarium, ad quem pertinent fructus futur. quia nõ cẽsent̃ anni præteriti, nisi sint separati, quod no. Bal. Paul. de Cast.

1 *Expensa cloacarum atque aquæductuum ad quos pertineat. Et qua ratione contribuatur.*
2 *Beneficij fructus ad tempus si quis redemit, episcopo visitanti, num procurationem præstare teneatur.*
3 *Vsufructuarius ad quas expẽsas ob rem in vsumfructum relictam teneatur.*

§. Si quid cloacarum. Onera realia, quæ pro re imponunt̃, pertinent ad usufr.

1 vſufructuatium h.d.& ſp a.i. No. tertio ꝙ expenſa publicæ cloa
cę.uel aquæductus pertinet ad poſſeſſores,& dic, ꝙ quilibet tenet
contribuere ꝓ ſolido,& l bra,& idem in muris ciuitatis, ut C.de
ope.pub.l.ois ꝓuinciæ rector. Item ſi unus hēt vſumfructum. a-
2 lius ꝓprietatem, uſufructuarius cogit ſoluere. Item † no.ar.ibi.er
go,& quod ob tranſitum &c. ꝙ ſi qs arrendauit bñficium alte-
tius tenet̄ epiſcopo uſitanti ſoluere ꝓcurationem. in ꝯtrium fa-
cit,ꝙ hoc onus pertineat ad illum,q ſibi dedit in arrendamentū,
poſtquam recepit pecuniam: quia pro hoc vr̄ ipſos fructus pci-
pere.ut ĵ.eo.l.qui pretio.& hoc vr̄ verius. Vel dic, ꝙ arrendator
tenetur rñdere epiſcopo,ſed recuperabit ab eo,qui ſibi dedit.ar.
ſ.de pac.l. inter debitorem.coniuncta.l. exempla.§.1.& l.1.& qđ
3 ibi no.per gl.& Bart.C.de anno.& trib.lib.x.Et nor.† ꝙ quædam
ſunt expenſæ magnæ,quæ fiunt in ſpſare,i. ad conſeruationē rei
& iſtæ non pertinent ad uſufructuarium,ut ſ.eo.l.hactenus:quæ
dam ſunt,quæ incumbunt ipſi rei,nun ad utilitatem,uel conſer
uationem eius,ſed alterius,puta publici uſus,& iſtæ pertinēt ad
fructuarium,licet ſint magnæ,ut hic. Paulus.

§.Si qua. Vſufructuarius deber uti re cum ſua conditio-
ne:& qualitate.h.d.

L E X XXXVI.

Omnium. Vſusfructus omnium bonorum poteſt lega
ri,dum tamen non excedat dodrantem.h.d.
& no.gl.hic poſitam.in fi. Pau.de Caſt.

L E X XXXVII.

1 *Statuto bannitum ſi offendere liceat, num,& occidere quoque.*

SI is qui. Proprietarius pōt in alia re in qua non eſt v-
ſufruct.conſtitutus facere,quicqd vult, dum
modo non impediat̄ vſufructuarius, uti frui.h.d. Not. hic,
ꝙ licet alicui ꝑmittatur lumina obſcurare, non tñ permit-
tit̄ in totum tollere,& ſic uerba ſimplicia recipiunt modificatio
2 nem,ut hic,& ĵ.de ſeru.l.ſi cui ſimplici & p bo.cqdam dñt,ꝙ † ſi
p ſtatutum pmittat̄ bānitum offendi, nō tñ pmittit̄ ipm occidi:
quia noie offenſæ non uenit totalis extinctio. Sed eꝯ ſi pmitteret
tur occidi,bñ permitteret̄ offendi,ut ĵ.de adul.l.nec in ea. Paul.

L E X XXXIX.

1 *Seruitutes perſonales quibus conſtent.*
2 *Seruitus quam quis ea lege acquiſiuit,ut cum perſona extingueretur, num p
ſonalis dicenda ſit. Et quid ſi quis alij fundum non habenti pecora paſcendi
pomaue colligendi,aut fructuum partem aliquam ius conceſſit,num huiuſ-
modi conceſſio ſeruitus dicatur. & nu.3.*

SI quis binas Venditor ꝑdij ſi nullum aliud ꝑdiū
remanet ſeruitutem realem retine-
re non pōt: perſonalem uerò ſeruitutem, vel pſonale ius,
1 aut facultatem retinere pōt.h.d.Glo.hic diſputat,† ꝙ ſicut
ſeruitutes pſonales ex trib.ꝯſtāt,ſ.vſufructu,vſu, & habitatione.
De primo dubitat̄.l.de opere ſeruorum, & in effectu tenet,ꝙ nō
eſt ſeruitus realis,nec perſonalis,de reali conſtat:q̄a illa debetur
de ꝑdio ad ꝑdium,hæc aūt debetur perſonæ,& ꝯſiſtit in ſeruo,q eſt
res mobilis de pſonali ēt conſtat: quia perſonalis extinguit̄ cum
pſona,ut ĵ.eo.l.Titio. Sed opera ſeruorum non,imo tranſmittit̄
ad hr̄dem,ut ĵ.de vſufr.le.l.3.non eſt ergo ſeruitus:quæ conſiſtit
in iure,ut ſ.eo.l.1. Sed eſt quoddam miniſterium, quod conſiſtit
in facto,ut ĵ.de ope.ſer.l.1. Ita tenet hic gl & Pet.& Cy.C.eod.in
2 rub.Secūdo† dubitatur,quid de ſeruitute,quam qs acquiſiuit præ
dio ſuo,hoc acto,ꝙ cum pſona ſua extingueret̄,an ſit ſeruitus p-
ſonalis: vr̄ ꝙ ſic,cōſtat.n.ꝙ eſt ſeruitus:ut ĵ.de ſeru.ruſti.præd.l.
pecorum.in fi.cum l.ſeq.Nec pōt dici realis:quia illa non extin-
guitur cum perſona,ſed tranſit cū re ad quęcunq uadat,ut l.uia
conſtitui.§.ſi fundus.c.ti.ergo eſt pſonalis. Contrarium determi
nat gl.quæ incipit imo,q̄a cum debeatur ꝑdio, non pōt dici pſona
lis,ſed realis ĵ.communia ꝑdio.l.1.Nec obſt.ꝙ extinguit̄ cum p-
ſona,q̄a uerum eſt,quo ad commodum,non quo ad ius.i.nō ip-
ſo iure,ſed ope exceptionis, vñ ipſo iure trāſit ad hr̄dem,licet ob
ſtet exceptio.ut d.l.pecorum.§.fin.cum l.ſeq.p hoc patet,ꝙ non
mutat eius naturam,ſicut actiones perſonales, q̄ ſui natura ſunt
ꝑpetuæ,& licet ſit actum,ꝙ non tranſeant ad hr̄dem, non deſi-
nunt eſſe ꝑpetuæ:q̄a tranſeunt ipſo iure,licet exceptio obſtet.vt
3 l.cum qs ita.§ qui ita.de ver.ob. Tertio dubitat̄,q.† ſi qs ꝯcedat
alicui,non habēti fundum,ius paſcendi pecora, uel colligēdi po
ma de fundo ſuo,vel certam partem fructuum, uel ius ſpaciandi
in fundo ſuo,an hęc ſit ſeruitus? Et idem,ſi cōcedat ius colligen
di ligna de nemore,prout quidam nobiles faciunt. Nam ſi ſerui-
tus eſt,competit confeſſoria contra quemlibet impediētē: aliàs
non datur actio,niſi contra concedentem, & illa eſt pſonalis gl.
eadem in fi.determinat,ꝙ non eſt ſeruitus. Nam realis nō,quia
non conceditur prædio,ſed perſonę Perſonalis non. Nam aut di
ces,ꝙ ſit vſusfr.& eſt falſum: quia illud eſt ius percipiendi plenè
oēs fructus,& reditus,& ſ.e.l.vſufr.leg. Sed hic non ꝯceditur ius
percipiendi,niſi vſq; ad certam menſurā, vel ſummā. Aut dices,
ꝙ ſit vſus,& idem, quia ille eſt ius vtendi ſcđm exigentiā perſonæ,
q poteſt plus.uel minus exigere,q̄ ſit cōceſſum. Item nec habita-
tio eſt,vnde ſequitur,ꝙ eſt quoddam ius perſonale pro quo non
ꝯpetit actio perſonalis,niſi ꝯ concedentem,& idem Bar. ĵ de ali.
leg.l.Mela.§ fi.& alleg. calum pro gl.in l.Caius.de ann.leg. & de
ꝯhen.emp.l.fi.in fi.per Cy ꝯ C.eo.in rub. qui dñt, ꝙ eſt ſeruitus
perſonalis,quia de hoc iure tractatur in materia ſeruitutum, ut
hic,& ĵ.de ſeru.l.ut pomum. Sed iſte tex.potius facit ꝯ quia po-
nit de iure paſcendi tanq̄ de diuerſo ab vſufr.& vſu. Tu ergo dic
melius,& notabilius,quia aut ex verbis ꝯceſſionis conſtat, ꝙ cō
cedens voluit,ꝙ is cui cōcedebat perciperet de manu ſua, ut q̄a
promiſit dare x.corbes quolibet anno de fundo ſuo,uel manda
uit hæredi,ut daret,& ſic hēt percipere de manu cōcedentis,uel
eius hr̄dis. Et tunc eſt uera opi.gl.& Bar.ꝙ non datur,niſi perſo-
nalis actio. Ita loquuntur iura per Bar.alle. Aut voluit,ꝙ per ſeip
ſum perciperet,ut quia conceſſit ius paſcendi, uel colligendi li-
gna de nemore,uel poma de fundo, q̄ uerba referuntur ad illū,
qui concedit, uel qđ poſſit ſpatiari, & tunc fateor,ꝙ talis ꝯceſſio
non eſt proprè ſeruitus realis,quia non ꝯceditur ꝑdio, nec per-
ſonalis per ea,q̄ dicta ſunt,ſed eſt q̄dā facultas, ut de leg.1.l.apud
Iul §.ſi quis alicui.de ſerui.lega.l.pater.& eſt perſonalis facultas,
quia cum perſona extinguitur, ut ibi, quæ facultas diuerſa eſt a
ſeruitute,ut patet expreſſe ĵ.de vſufr.leg.l.1. dico iſi, ꝙ hæc facul
tas eſt quoddam ius perſonale incorporale, & ad ſimilitudinem
perſonalis ſeruitutis,& ꝯpetit pro ea queſi confeſſoria ꝯ quem-
liber impedientem, ſicut dicimus in alijs iuribus incorporalib.
iuxta no.per Inn.in c inter quatuor. de maio.& obe. pro quo fa
cit optimè. ĵ.de don.l.Aquilius regulus.rene menti prædicta.

L E X XL.

Si Titio. Si legatum vſusfr. efficiatur caducum non remā
net penes hæredem,ſi penes eum nō eſt proprie-
tas,ſed tranſit ad illū, penes quē reperitur.h.d. Ratio huius text.
eſt propter naturam proprietatis, quæ eſt,ꝙ vſusfru. conſolide-
tur.gl.reddit aliam rationem,quæ etiam bona eſt.

1 *Sententia ut in dubio quo ad rem principaliter in ea deductam nō reuocatur,
ſic nec quoad ea,quæ accedunt.*

§.Vſumfructum. Portio ꝓprietatis accreſcit por
tioni. Sed portio vſusfru. accre-
ſcit perſonæ. Et ideo excluſus a propria portione non habet ius
accre.in proprietate,ſed in vſufr.h.d. Et no.hic in tex. & glo. fi.ꝙ
1 † ſicut ſnia non poteſt in dubio reuocari,quo ad rem quæ princi
paliter in ea deuenit,ita nec quo ad acceſſoria pro quo l.qui Ro
mæ.§.duo fratres.& quod ibi no.de verb.obl. Pau.de Caſt.

L E X XLI.

1 *Ordinem ſcripturæ ſpectandum. Et prius nominatum dilectum magis.*

QVoties. Si duobus alternis annis legetur vſusfru.
primo noiatus admittitur,quod ſi nō ap
paret,niſi inter ſe conſenſerint, ſe impediunt. Item ſi
alter eorum durante anno ſuo conſequatur proprie-
tatem,licet extinctus ſit vſusfr. formalis, alter tamen non prius
incipit uti,q̄ ueniat annus ſuus. Item per talem conſecutionem
proprietatis non extinguitur vſusfruc. perpetuo,quia ſi poſtea
1 alienetur,reuiuiſcit.h.d.uſque ad §. ſi colono. Et † no.hic ordinē
ſcripturæ ſeruandum. Item quòd primo nominatus præſumitur
magis dilectus. Pau.de Caſt.

§.Si colono. Si colono legetur vſusfr. fundi, non tene
tur ad mercedes, imò per actionē ex con
ducto conſequetur,ꝙ ſibi remittantur,& expenſas factas gratia
rei recuperabit.h.d. Et no.hic,ꝙ agitur ex ꝯductu ad ipſum retin-
dendum,concor.ſunt in gl. Item no.ex alia glo.ꝙ cum quis facit
expenſas principaliter gratia rei,& ad perpetuam rei utilitatē,
licet ſecundario gratia fructuum, & ſic gratia ſui, nihilominus
recuperat,quia inſpicitur principalis intentio, facit l.ſi abſente.
ĵ.eo & de impen.l.fin.& ne quid in loco publ.l.2.§. item Labeo.
pro quo alle.l.& ſi non ſunt.§. perueniamus.de aur.& arg.lega.

§.Vniuerſorum. Cum quis habet vſumfru. ſingu-
larum rerum, perempta forma ip
ſarum perimitur vſusfructus,neque remanet in eo, quod ſuper
eſt ex rebus, ſecus ſi habet vſumfruct. omnium bonorum, quia
tunc remanet in eo,quod ſupereſt.h.d. In gl.1.quæ opponit. de l.
ſi duo.de adminiſtra. tuto. dic, quòd caſus ſunt diuerſi, quia fa-
teor,quod idem eſt dicere,lego vſumfr.talis domus,& talis,& di
cere lego vſumfruct. domorum. Sed aliud eſt dicere,lego vſum-
fructum

fructum domorum meatum, & bonorum meorum, vt patet de sc. Vel melius, vt ibi no.

L E X XLII.

Si vsusfructus. Si per hæredem stat, quo minus cedat dies vsusfr. tenetur ad interesse retardationis. hoc dicit.

§. Vsusfructus. Qui pretio fruitur, re frui videt, h.d. per hunc §. patet. ꝙ si legatur res alicui, & post mortem suam rogatur alteri restituere, si ipse componat cum hærede, & pro re recipiat pecuniam, ꝙ non debet alteri restitui, nisi mortuo legatario. Interim ergo remanebit penes hæredem, facit l. Statius Florus. §. Corneliæ. de iure fisci.

L E X XLIII.

1 *Substātiā accidētaria mutatione nō cēseri demutatā, & qualiter intelligēdū.*
2 *Forma semel perempta, num eadem restitui potest. Et simile idem non esse. Et formam rei existentiam præstare. Et forma diuersitatem rerum quoque varietatem coarguere.*

QVi vsumfructum. Si legatur vsusfr. rei, ꝗ consistit in substātia, non in forma, licet status rei mutetur, nō extinguitur vsusfr. Sed quoties ad eundem statum redibit, debebitur, sed si ꝯstat in forma, per mutationē formæ extinguitur, nec reuiuiscit, licet ex eadem materia similis forma fiat: quia nō
1 censetur ead. h. d. subtiliter. † Not. ergo ꝙ subꝫa non censetur variari per aliq̄ mutationem accidentalem, qđ est verum, si reducibilis est ad eundem statum: alias secus, vt in granis, & vuis, quorū substantia variatur, si ex illis fiat farina: vel vinum: quia non pōt deduci ad eund. statum, vt l. q̄situm. §. illud fortasse. de leg. 3. Et ideo si legatus esset vsusfr. bladi, & testator de illo faceret farinam ex-
2 tingueretur vsusfr. arg. hic in fi. Item † no. ꝙ forma semel perempta, nunq̄ restituitur eadem, sed similis sic: & sic sile non est idē. vt no. ĵ. depo. l. quod Nerua. Item no ꝙ forma dat esse rei, q a per diuersitatem formæ censetur diuersitas rerum, licet substātia sit eadem. Ex hoc sequitur, ꝙ in his, quæ denoīant a forma potius inspicitur forma, q̄ substantia. Et ideo si quis promitteret mihi c. Fran. de Cun. Regis Franciç, quorū quilibet valet xv. gro. & hinc ad annum alteraretur substantia Francorum, quia nō ita boni essent in auro, nec ita ponderosi, sicut tpe promissionis, non tñ mutaretur forma, vel valor, quia valerent xv. gross. sicut tu ne liberaretur debitor soluendo de illis, qui currūt tempore solutionis, nec possem petere, ꝙ daret mihi quantum plus valebant in materia tempore promissionis, quia in monetis magis inspicitur forma, & valor extrinsecus constitutus a principe, q̄ materia, vel valor intrinsecus, facit quod no. ĵ. si cer. pet. l. cum quid. & de solu. l. Paulus. per Bar. in glo. fin. quæ quærit de ratione diuersitatis inter domum, & nauim. Dic. ꝙ ratio est melior, quia domus nō potest refici omnino ex eadem materia, imò requiritur calx, arena &c. secus in naui, quæ ex eisdem lignis potest refici.

3 *Vsumfructum formalem cum persona extingui.*

§. Stipulatus. Retentio vsusfr. extinguitur morte retinentis, nec transmittitur ad hēdem, nisi
3 sit actum expresse, sicut vsusfr. iam constitutus. h. d. Et † no. ꝙ habemus vsusfr. formalem, iam actu constitutum. Nam ille extinguitur cum persona. Item hēmus actionem pro vsusfr. cōstituendo, nondum tñ actualiter constituto, & idem, vt hic. in gl. & ĵ. de vsusfr. legato. l. Sempronius Attalus. Tertio habemus retētionē, seu exceptionem vsusfr. vt cum quis alienat proprietatem retento vsusfr. nam antē q̄ proprietatem tradat, non potest dici vsusfr. constitutus, cum habeat dñium, sed dicitur retentio, seu potestas hñdi in habitu. Et hoc idem, quod s̄. vt morte finiatur, differentia tamen est inter primum casum, & duos vltimos, quia vsusfr. constitutus, & formatus, non solum morte extinguitur, sed capitis dimi. actio vero, vel retentio, licet extinguatur morte, vt hic, non tamen capitis dimi. vt ĵ. quib. mod. vsusfr amit. l. 1. quod ibi dicitur, ꝙ actio extinguitur capitis diminu. intellige de confessoria, quæ competit pro vsusfru. formato. Paulus.

§. Vsusfructus. Hic est duplex litera. Nam aliqui habent vsusfru. serui Titio, aliqui seruo Titio, secundum primam, h. d. si per hæredem stat quominus tradat rem, cuius vsusfruct. legatus est, ea perempta tenetur, quatenus interest moram non esse factam: secundum aliam. h. d. vsusfructus relictus seruo alterius morte serui, vel domini extinguit. Et ideo si dum mora fieret per hæredem, quominus præstetur, alter eorum decesserit, tenetur, vt s̄. quatenus interest moram nō esse factam. Et secundum istam lect. l. fi. C. eod. l. contrariatur. de verbo ad verbum, quia dicit, ꝙ vsusfructus relictus seruo, vel filiofam. alterius morte serui, vel filii, nō extinguitur, sed remanet apud patrem, vel dominum, nec finitur morte patris, quia remanet apud filium. Sol. vera est, quo ad primum dictū, ꝙ extinguatur morte serui, vt hic: cuius cōtrarium ibi dī, ꝙ hic loquitur, qñ fuit relictus cōtemplatione serui. Nam licèt domino acquiratur tñ morte serui extinguitur, quod est no. Ibi vero non apparebat cuius contemplatione relictus esset, vnde ex euentu declaratur: quia si præcedebat filius, vel seruus, videtur relictus contemplatione pris, vel dñi, & est mirabilis decisio illius l. de cuius casu Cy. fuit interrogatus in examine, & fuit magna altercatio de intellectu ipsius. Quo ad s̄m dem̄, ꝙ hic extinguit morte dñi: ibi nō extinguitur morte pr̄is sed remanet penes filium. Respondetur, ꝙ ibi in patre, & filio: hic in domino, & seruo. Nam post mortē patris potest remanere penes filium, qui potest habere proprium, & ideo non extinguitur, vt ibi. Sed post mortem domini non potest remanere penes seruum, & ideo extinguitur. Ex quo patet, quòd licèt principium illius l. loquatur de filio, & seruo tamen finis non loquitur, nisi de filio, & patre. & ita sentit ibi Bar. de quo est casus hic. cætera dic, vt ibi.

L E X XLIIII.

Quęsitum. Si vsusfructus non præstetur tempore, quo promissus est, succedit obligatio ad æstimationem, nec auditur proprietarius volens alio tempore præstare. h. d. tex. cum gl. & expone tex. ibi, eius temporis vsusfru. rectè petere &c. id est æstimationem, quia cum constet vsusfructus illius temporis transacti amodo non posse præstari, quia tempus transactum nunquam redit, non debet peti vsusfructus, sed æstimatio, vt probatur in l. si usufructus mihi. ĵ. de usufru. leg. & adde omnino, quod ibi no. per Bar. No. ꝙ illa, quæ habent concomitantiam cum tempore extinguuntur tempore, nec possunt alio tempore dari, quod facit ad q. de Potestate electo.

L E X XLV.

Non vtitur. Vsufructuarius tunc dī non uti, qñ per se, non per alium utitur, dicitur autem uti ea sib. hic contentis. h. d. no.

L E X XLVI.

Si alij. Plus continet usufr. q̄ usus, & si uni relinquat usufr. alteri usus, quod est s̄. usum ptinet ad fructuariū. Itē si idem corpus bis leget, non multiplicatur legatum: secus si legetur corpus, & æstō, quia debetur utrunque, & ad hoc alle. Ad hoc omnino uide l. 2. in fi. & ꝙ ibi no. ĵ. de dot. præ. Pau. de Cast.

L E X LI.

Vsufructuarius. Vsufructuarius debet rem conseruare in eodē statu, quo reperit nō autem aliquid addendo, nec statum mutare, licet ea hoc melior fiat conditio domini. Item impensa cibariorum ualetudinarij serui usufructuarii pertinet ad ipsum. h. d. cum l. seq. Et not. text. cum gl. ꝙ sicut arare, & seminare est cultura rusticorum prædiorum, ita reficere, uel ædificare urbanorum, sic & habitare dixi s̄. eo. l. item si fundi. Item in gl. seq. quæ dicit maximè si ex modica dicit Cy. quod illud maximè abundat, quia nisi esset modica expensa ualetudinis, non pertineret ad fructuarium, ut l. eo. l. hactenus. & ĵ. de impen. l. omnino, impensa uero cibariorum indistinctè pertinet ad eum, quia hoc a principio prætendere potuit, sed casum ualetudinis non ita potuit præuidere. Pau. de Cast.

L E X LIII.

1 *Titulus de legatis præstandis, an per auth. ex causa hodie correctus sit.*

SI extraneo. Rupto testamento per contrat. usufr. qui debebat remanere penes hæredē, redit ad illum, cui proprietas erat legata, si erat de personis, quarum legata conseruantur per tit. de legat. pręstan.
1 h. d. Et no, gl. in fi. quæ dicit, † ꝙ titulus de leg. præst. hodie corrigitur per auth. ex causa. & sic illa authen. locum habet rupto testamento per ꝯtab. Adde quod no. s̄. de min. l. si filius. Paulus.

2 *Clericus decedens ad hæredem, num actionem, quam temporis præteriti ratione habet, transmittat. Et quid reliquus, beneficij non solutis, beneficium permutet.*

§. Si testator. Potest ille, cui legatus, est usufruct. agere contra hæredem, ut rē reficiat, si hoc testator iusserit: & si hæres fuerit in mora, tenetur quatenus interest moram non esse factam, q̄ actionem transmittit usufructuarius ad hæredem suum, licèt usumfructū non transmittat.
2 h. d. cum l. seq. In qua habes argu. ꝙ † clericus decedēs transmittit ad hæredem suum actionē, quam habebat ratione præteriti tem-

temporis. & hoc si habebat beneficium simplex: aliàs secus per ea, quæ no. in c. præsenti. de offic. [illegible] Ad prædicta facit optimè l. defuncta. ī. eo. Item est ar. ꝙ clericus, postquam arrendauit beneficium, & fructus sunt percepti, si resignet ipsum ex causa permutationis: arrendaria præteriti temporis sunt sibi soluenda facit l. cuiuscunque. post prin. ī. eo. tit.

LEX LV.

a *Expensam quam quis principaliter respectu alterius facit, & si ex consequenti in ipsius facientis vtilitatem redundet, an repetere possit. Et principale propositum magis spectandum.*

a *Vasallus atque emphyteuta, cum inuito domino rei cedere, vt ab eo liberentur possint.*

SI absente. Si proprietarius absente fructuario faciat aliquam impensam in re, quæ pertineat ad fructuarium, potest eam repetere per actionem negotiorum gestorum, nisi fructuarius sit paratus cedere vsumfru-

t ctum, & adde l. Titius. ī. e. Item † no. hic tex. cum gl. ꝙ cum quis facit impensam principaliter respectu alterius, licèt secundario redeat in ipsius facientis vtilitatem, tamen potest eam repetere, & sic inspicitur principale propositũ, facit quod dixi s. eo. l. quo-

a ties. §. si colono. Item † no. arg. ꝙ vasallus, & emphyteuta possunt cedere rei inuito domino, & liberãtur ab eo, facit l. cum fructuarius. ī. e. Richar. Malumbra. Sed de vasallo dic: vt in c. j. de vasal. qui contra constit. Lotha feu. alie. & quod no. in c. quæ in ecclesiarum. de constit. In emphyteuta dic, ꝙ non potest cedere domino inuito, & se liberare a pensione. ar. ī. loca. l. si in l. §. si domus. & l. dominus horreorum. §. fi. & de fun. patri. l. quæcunque. de pub. l. cotem. §. fi. nec ob. hic: quia iste vsufructuarius non tenebatur ad annuam sol. Et sic habebat vsumfructum ex causa lucratiua, vel emerat vno pretio, & totum soluerat: & sic non tenebat, nisi ad istas impensas, quæ cum sint factæ etiam cõtemplatione rei, postquam cedit vsufructui rei, permittitur redundare tantum in vtilitatem proprietarij: secus ergo si emisset vsumfructum annuum, pro annuo pretio. vt dicta iuribus. Vel distingue sm ea, quæ habetur per Dy. & Bar. ī. de aqua plu. arcen. l. is cum quo. vide Cy. in l. si quis curialis. & quod ibi no. de Epis. & Cler.

§. Siluam. Vsufructuarius potest colligere fructus immaturos, si sua magis interest habere, quàm maturos h. d. sm verum intellectum. Si vero sua non magis interesset colligere: tunc non posset, quia videretur maliciosè facere: vt patet s. eo. l. ex silua cædua. secundum Fran. Accur.

LEX LVI.

SI mihi. Si legatur vsusfructus a duobus hæredib. in portione cuiuslibet habet vsufructuarius portionem vsusfructus. h. d.

LEX LVII.

Titius. Si proprietarius anteq̃ tradat vsum fr. facit aliquam impensam ad vsufructuarium pertinentem, non tenetur tradere, nisi pro rata vsusfructus, sibi refundatur impensa. h. d. Sicut enim habet actionem vt s. e. l. si absente ita exceptionẽ, vt hic, & habes l. similem. ī. de vsuf. leg. l. generale. & l. Lucius.

LEX LVIII.

Titio cum. Non potest res incipere, ab eo casu, quo finite debet, ad hoc alleg. Ratio dubitandi huius l. esse poterat: quia si legabatur vsusfructus alicui cum moreret, videbatur, ꝙ deberet incipere, ab hærede, quod fieri potest, qñ hoc agitur: vt s. eo. l. qui vsumfructum. §. j. & arg. C. vt actiones ab hærede. & quod dictum est, aliud cum morietur, quia tunc voluit vsumfructum fundari in vita morientis, quia viuens moritur. in l. 4. quando dies leg. ced. & ibi no. arg. s. eo. l. arboribus. §. de illo. & sic voluit vsumfruc. durare momento, & sic non valet. Ad hoc ergo, quod no. in l. fi. ī. de condi. insti. & fortè idem est in primo casu, cum reliquit, post mortem. Nam dicendo relinquo, post mortem tuam, non vr velle, quod fundetur in persona hæredis, sed tua: argu. eius, quod no. per Bart. in l. cohæredi. §. cum filio. de vul. & pup. cogitabis. Pau. de Cast.

LEX LX.

Vsufructu. Onus tributorum pertinet ad vsufructuarium, nisi aliud actum sit. Item si domus in qua quis habet vsumfructum non sit totaliter diminuta, durat adhuc vsusfructus in eo, quod remanet. h. d. cum l. si cui.

LEX LXI.

Si sub conditione. Cum quis vendit proprietatẽ deducto vsufruct. qui spectabat alteri deberi, siquidem spes illa aduenerit, cum persona illius finitur: sed si nõ euenerit, tunc si illius contemplatione exceptus esset, statim redit ad proprietatem: aliàs fundatur, & finitur in persona recipientis. h. d. cum glo. & no. in fi. ꝙ cessante causa reseruati[illegible], cessat reseruatio. facit l. si in uenditione. ī. cõmunia prædio. quæ est no. ad hoc. & quod no. de leg. [illegible] si qu[illegible] legaucrit, per Iac. de Are. & Bal. quod no. pro moderno tempore ad reseruationes beneficiorum.

LEX LXIIII.

Dominus. Per acquisitionem ꝓprietatis reuocabilem ex causa, quę retro fingitur, & a qua depẽdet acquisitio, non extinguitur vsusfructus. h. d. Et no. pro sol. contrariorum, ꝙ interdum acquiritur proprietas pendente conditione vsusf. & ea pendente, similiter alienatur, & tunc non nocet usufructui: vt s. e. l. quoties. post prin. interdum acquiritur, post acquisitionem vsusf. & tunc, aut illa acquisitio dependet ex causa, quæ ipsam postea resoluit, vt acquisitio ex causa legati, qđ principaliter ex testamẽto dependet, & testm̃ postea resoluitur, & tunc similiter non nocet, quia fingitur nunquam acquisita, vt hic. Aut non dependet principaliter, vt cum acquiritur ex cã inter viuos, quæ postea resoluitur virtute testamenti, a quo principaliter non dependet, & tunc extinguitur vsusfr. nec postea reuiuiscit. ut ī. quibus mod. vsusfr. amit. l. si tibi. Pau. de Castr.

t *Ius accrescendi in legatis testator prohibere potest. Et quid in hæreditate Et legatum proprietatis per subsequentem adiectionem non restringi, non sic in vsusfructu legato.*

§. Per fideicommissum. In alimentis non habet locum ius accrescendi. h. d. sm vnum intellectum, vel sic, vbi testator prohibet,

t non habet locum ius accrescẽdi. h. d. sm alium. Et † propter hoc alleg. semper gl. hic posita, quia testator potest prohibere. ius accrescendi, quod est uerum in legatis. Quid autem in hæreditate? vide l. si ego. de iniusto testa. & per Barto. in l. quoties. §. si duo. de hæredib. institu. quid in legitima? vide in Auth. ut cũ de appel. cog. §. si cæterum. Item no. eandem gl. in fi. ꝙ licèt legatum proprietatis per adiectionem subsequentem non restringatur, ut ī. de ali. leg. l. 4. legatum tamen usufructus sic, quod est nota. & uidi de facto, & adde s. de transac. l. cum hi. §. si uni. & quod ibi no. Pau. de Cast.

LEX LXV.

t *Vsufructuarius quos fructus ad hæredem transmittat.*

a *Pensio an solui debet in fine anni.*

a **DEfuncta.** † Si usufructuarius locauerit usumfructum, & post perceptos fructus decesserit, licet dies soluendæ pensionis non uenisset, actionem tamen transmittit ad hæredem suum, hoc dicit, & hic uidetur, quasi casus de eo, quod dixi s. eo l. si extraneo. §. fin. cum l. seq. ꝙ clericus decedens transmittat ad hẽdem suũ actionem, quæ sibi competebat pro fructibus præteriti temporis, de quo habes glo. in c. fi. de off. ord. lib. 6. Quod facit contra: sed ibi intelligitur de beneficio simplici sm Ioan. And. uel uide glo. no. de reb. alie. c. hoc consultissimo. lib. 6. & per Ioan. Monach. in l. j. C. de anno. ciuili. lib. 11. pro quo facit 12. q. 2. alienationes. & 10. q. j. si quis item. No. pro declaratione glo. ꝙ habes quatuor casus diuersos in fructuario, in quo dicendum est, ut hic, uidelicet, ꝙ si decedat post fructus iam collectos, licèt annus nondum sit completus, & licet dies pensionis, nondum uenerit, tamen ad hæredem suum transmittit, ut hic, secũdus est in annuo legato in quo sufficit ultimum annum esse inceptum ad hoc, ut pro toto anno transmittat legatum ad hæredẽ, ut ī. de annu. leg. l. a nobis. ideo quia tale legatum de sui natura, postquã est purificatum, est trãsmissibile ad hæredes. Sed statim incepto anno purificatur: ergo &c. usufr. rei sui natura non transmittitur ad hæredem pro fructib. nõdum perceptis. Tertius casus est in uiro, qui lucratur fructus dotis: nam soluto matrimonio ult. ann. nondum completo, non pertinent oẽs fructus illius anni ad maritum, uel eius hæredem, etiam si percepti erant tempore soluti matrimonij, sed pro rata tantum temporis illius anni, quo durauit matrimoniũ. ut ī. soluto matri. l. diuortio. dic, ut ibi per Bar. de ista materia. Et est ratio, quia tempore nõ lucratur, nisi propter onera matrimonij, si ergo nõ sustinuit onera, nisi pro quarta parte ultimi anni, non debet lucrari, nisi quartã partẽ fructuũ, & residuũ pertinet ad uxorẽ. Quartus casus est in uasallo, q decessit non relicto filio masculo, & sic feudũ reuertitũ ad dñm, nã de fructibus illius anni, quo decessit, quid iuris sit, habetur in c. si uasallus. in tit. hic finitur les. Corradi. de consue. reg. in c. j. quod c. est iuris positiui, & con-

a suetudinarium. De quæstio. glo. † utrum pensio debeat solui in fine anni: dic, ut no. per Cy. C. locati. l. idem. in 5. q. Bar. tenet ibi, ꝙ in fine: quia non potest agere, nisi contractu ex parte sua impleto: arg. l. Iul. §. offerri. de act. emp. Paul. de Cast.

1 *Legatum reiterabile, quando dicatur, & quod annuum.*

§. Sempronio. Cui legatur pars redituum non censetur vsufructuarius: & tale legatum censetur annũ, sed sicut ipsi reditus annuatim percipiũtur h.d. no. primum dictum declara per ea, quæ no. s̃. e. l. si quis ita. & per Bar. in l. Sempronius Attalus. de vsufr. lega. Ex secundo † dicto 2 no. & tene menti, ꝙ qñ legatur aliquid, quod sui natura reiteratã annuatim, vel aliquid ex eo, quod reiteratur, tale legatum est reiterabile, & annuum: secus si illud sui natura non reiteratur, puta, lego decem, non enim videor legare, nisi semel. ĩ. de leg. 3. l. fideicommissum. §. si quis decem, sed si dico decem corbes frumenti ex reditu talis fundi: tunc quia ille reditus annuatim reiteratur, videtur istud legatum anuũ, licet dictum non sit, casus est hic, quod est valde singulare. Paulus.

L E X LXVI.

Arbores. Vsufructuarius arbores, non tenetur substituere vi tempestatis euersas. Itẽ ad ipsum pertinet omne commodum, quod ex re percipitur, & etiam pensiones rerum locatarum per proprietarium, si hoc actum est, non tamẽ tenetur stare colono, nisi sit actum expressè, h.d. vsque ad § fin.

§. Cęsæ arundinis. Glo. intelligit duobus modis. Primò, ꝙ si fuerunt separatæ à solo tempore constituti vsusfructus pertinẽt ad vsumfructuarium, si ex illis debebat aliquod vectigal solui. h. d. quod intelligo si erant adhuc in fundo. Item pro illa tantum parte, quæ debet solui, ſm aliam lectu. dicit, ꝙ cẽsus debitus fundo fructuario pertinet ad vsum fructuarium. h. d. no. ꝙ census fundi pertinet ad fructuariũ, sicut enim eos soluere debet; vt tit. eo. l. hactenus. ita & recipere eos, qui debentur, vt hic. Pau. de Cast.

L E X LXVII.

1 *Vsufructuarius post spoliationem vsusfr. non vtens, an ipsum perdat.*

CVIuscunque. Vsufructuarius habet interdictum, vnde vi, tam pro fundo q̃ pro fructibus occasione fundi. Item si post expoliationem perdat vsumfructum, adhuc sibi competit actio ꝓ 1 fructibus præteriti temporis. h.d. Et hoc secundum dictum facit ad hoc, quod dixi s̃. e. l. si extraneo. §. fi. Et aduerte ad glo. hic po- 2 sitam, quę dicit, † ꝙ post expoliationem pôt perdi vsusfructus nõ vtendo: quod non videtur verum, quia per ipsum non stat, quo minus vtatur: vt s̃. e. l. arborib. §. de illo. & ibi dixi. Solu. ibi erat impeditus facto naturæ, vel alio, ex quo sibi non dabatur recursus contra aliquem, ideo vsumfructum non perdit: hic erat impeditus facto tertij, contra quem habebat recursum, ideo perdit. Sed contra tertium, sibi subuenitur. Ad hanc solu. facit l. si Titius statuas. de cond. & de coniuncto, quod no. eo. titu. l. in testã. & ĩ. ad l. Aquiliam. l. inde Neratius. §. 2. intellige, quod habetur ĩ. e. l. si in area.

1 *Proprietatis causam ab vsufructu diuersam. Et an proprietario delinquente licèt alius vsumfructum habeat, proprietas confiscationi subesse possit.*
2 *Proprietarius an vsufructuario cauere teneatur, ꝙ sinat ipsum vti frui.*
3 *Possidens ciuiliter tantum an rei vendi. conueniri possit, & an, & quando fructus possint sequestrari.*

§. Si fundus. Iste § est multum no. & semper alleg. h.d. vsufructuario cõpetit actio cõtra quemlibet possidentem, & ipsum impedientem, hoc primo, & controuersia super proprietate inter duos, ius eius non differt, si de eo non est controuersia, hoc secundo. sed si controuersia est, tunc differtur restitutio, sed præstatur cautio. h.d. & est magistralis §. 1 Nota † ꝙ causa proprietatis est diuersa ab vsufr. vnde controuersia super ipsa nõ differt ius vsusfructus, sic etiam potest vsucapi, & alienari proprietas saluo vsufructu. vt s̃. e. l. locum. §. proprietarius, & l. iusto. §. non mutat. de vsuc. Ex quo sequitur, ꝙ si proprietarius relinqueret, non impediretur cõfiscatio proprietatis, licèt alius haberet vsumfructum, quia in separatis non infertur 2 de vno ad aliud: vt l. fi. de cal. Secundo nota † ꝙ proprietarius teneretur cauere vsufructuario, ꝙ ipsum non impediat, vti frui, quod puto verum, qñ per iudicem fuit coactus tradere vsumfructum, & sic est contra eum præsumptio, ꝙ impediret. vt ĩ. si serui. vendicetur. l. egi. secus si sponte tradidisset, quia non præsumit, ꝙ velit impedire, vnde non debet grauari in cauendo. argu. ĩ. de pę. l. capitalium. §. ad status. & quod ibi no. per Bar. & de damno infec. l. qui bona. §. si quis per eundem. Tertio no. ibi: facit, quia a possessore & c. prout intelligitur de eo, qui possidet ciuiliter, & cõstituitur rei vendicatio, ꝙ debet cauere vsufructuario pos- 3 sidenti naturaliter. Nam † ex hoc sequitur, ꝙ possidens ciuiliter tantum, potest conueniri rei uendica. & ad hoc semper alle. Et sic est, hic casus de q̃ q̃ format gl. s̃. de rei uendica. in rub. & de hoc no. in l. Pomponius. §. cum quis. de acquir. poss. quod tamen limita, ut s̃. de rei uendic. l. si a bonæfidei. Vltimu no. tex. mirabilem in fi. licèt prohibeatur res sequestrari, tamen debet possessor satisdare actori, quod si obtineat, restituet sibi quicquid ex re percipiet interim, & nisi satisdet transfertur possessio, & facultas percipiendi fructus in ipsum actorem, quod est mirabile, nec alibi reperitur, nec practicatur, puto tamen sanè, hoc intelligendum, quando esset suspicio contra reum dilapidatione fructuũ: arg. in l. si causa dot. §. sin autem in læuissimo, solu. matrim. & ad Trebel. l. Imperator. & s̃. qui satisda. cog. l. si fideiussor. in fi. & l. Imperatori. in fi. de appel. Paulus.

L E X LXVIII.

1. *Concesso vno, & aliud quoque concessum videri, sine quo illud esse nequit, fallit, si natura, vel substantia illius repugnaret.*

VSufructuarius. Vsufructuarius non potest imponere nouam seruitutem, nec aliquid noui facere, per quod status rei mutetur, & si proprietarius illud facere inceॄpisset. Item si hoc fructuarius fecerit: quia qui statum rei murat, usumfructũ perdit, nisi ꝯtrium sit actum. h.d. Et no. non inspici uoluntatem proprietarij, ꝯ quod facit, quod no. s̃. eo. l. æquissimum. § j. in gl. & ita mutat. Sol. dic, ꝙ si usufructuarius compleret hic illud, qđ inceॄpit proprietarius, mutaretur ex toto status rei, ibi secus. Itẽ 1 † no. ꝙ uno concesso, non uidetur aliud concessum, sine quo illud esse non pôt, quando hoc esset contra naturam, uel substantiã eius. Sed nec erus. l. ædificij, quod fecit, habebit usumfructu.

L E X LXIX.

Vsufructuarium. Ad usumfructuarium pertinet omne cõmodum rei. hoc dicit. Paulus de Castro.

§. Si in vinarijs. Propter difficilem separationem conceditur, quod aliàs non concederet, ad hoc alle. No. ꝙ licet ille, cui legatus est ususfructus animaliũ eiusdem, uel diuersorum generum, non debeat regulariter principalia capita occidere, imo in locum demortuorum alia subrogare, ut ĩ. e. l. uetus. in fi. si tamen immista sint aliqua capita sua, quæ non possunt de facili separari, ne illa perdat, quia constat ad ipsum pertinere: potest de quibuscunque occidere, etiam de capitibus proprietarij, & sufficit, ut reddat eundem numerum: ex quo sequitur, ꝙ propter talem commissionem sunt effecta quodammodo cõia, & hæc est intẽtio literæ. Adde quod no. s̃. de rei uend. l. idem Pomponius scribit si frumentum. in prin. Item no. glossellam, quæ ponit exẽplum in lacu Perusino, q̃ Perusini alle. contra Florentinos, qui dicũt, ꝙ quia tempore glossatorum fuerunt in possessione illius lacus, & a toto tempore &c.

L E X LXX.

Quod nostrum. Quod nostrum non est, potentialiter trãsferre possumus in alium, ut inter actualiter. Item si usufructuarius uult usufructui cedere, nõ cogitur rem reficere, sed ab eo in quo fecit rem deteriorem, non potest per hoc se liberare. Item penes quẽcunque sit proprietas, non tenetur proprietarius reficere. h.d. usque ad l. usufructuarius. No. in l. sed cum fructuarius. ad id quod dixi s̃. eo. l. si absente. de emphyteuta.

L E X LXXV.

1 *Partus in fructu si non est, nec pars partuum erit. Et aliquid pendere ratione futuri euentus, quod non ratione præsentis. num. 2.*

VEtus. Partus ancillarum, quarum ususfructus legatus est, ad usufructuarium nõ pertinet, nec etiã fructus partuum, nisi sit expressè legatus. Fœtus uero pecorũ benè pertinet ad eum, sed tenetur ex illis loco capitum demortuorum, uel inutilium substituere, qua substitutione facta inutilia, uel demortua pertinent ad usufructuarium, substituta uero ad proprietarium. Sed nonnunq̃ dñium fœtuum submittendorũ est in pendenti ratione futuri euentus, licèt inspecto præsenti tempore sit usufructuarij. Et ipsius est periculum interitus. Item ad dictam submissionẽ non tenetur usufructuarius, nisi sit legatus usuf. uniuersitatis, secus si singulorũ capitũ. Nec ẽt tenetur ad submittẽdum, nisi illa quæ nascuntur grege uacuo, & talis submissio facti est. h.d. usque ad l. si in area. 1 Nota † in hac l. uetus. ibi hac ratione &c. ꝙ si partus non est in fructu, ergo ususfructus partuum non pertinẽt ad usufruc. facit, ad id, quod dixi s̃. e. l. usu tr. legato. Nam si alienatio rei non est in fructu, ut ibi nu. in gl. & C. eo. l. interest: ergo nec illud, qđ ꝑuenit ex alienatione: puta laudimiũ: ut ibi dixi. Itẽ no. ex l. uel inutiliũ, ꝙ unus, & idẽ transfert in se dñium rei alienæ dño absente, & ignorante, & ẽt a se abdicat dñium rei suæ, & alii ignoranti facit acquiri se solo authore, quod alibi nõ reperitur. Cy. dicit, ꝙ hoc fit legis autho. alias. n. fieri non posset, ut l. id quod nostrum. 2 de reg. iur. & l. si quis ui. §. dñia. de acquir. possess. Item † no. in l. qd ergo aliquid pendere ratione futuri euentus, quod non ratione ꝑsentis de quo dixi s̃. e. l. si fur. de excerpictu. Item no. in uer. sed qđ dicitur, ꝙ si habeo x. oues, quæ faciunt gregem, aliud est legare vsumfru. gregis mei, sub nomine uniuersitatis, & aliud legare

usumfru-

vſumfructum x.ouium mearum, per quod vı.ꝙ aliud ſit legare capitulo,aliud canonicis.Nam primum legatum acqireret eccleſiæ,ſm veru ſingl.canonicis Cy. Tu dic,ꝙ idem eſt utrobiq.quia legatum.ſ.omnib.canonicis,vel canonicis indefinitè,vř ſcm̃ capitulo, ut probaĩ in l.ciuib.J.de re.diu. ſm unum intellectum, & ita vř ſentire Pet.& Cy.in l.1.C.de ſacroſ.eccle. & Bar.in d.l.ciuib.& ita eſſet hic,ſi nõ hẽt niſi x.oues:qa pana eſſent legare vſumfructum gregis, uel illatum x.ouium. dẽt ergo hic intelligi, qñ hẽbat plures,& legabat uſumfructum x.ouium. Nam nõ cõſiderantř,vt uniuerſitas,ſed ut ſingula capita,qa teſtõr non ita diſpoſuerat:ut illa x.facerent gregem,ſed centum,ſecus ſi ſola x.haberet. Vltimò no.ꝙ aliqua facti ſunt, concor.l conſilio.§.fin.de cur.furio.& in illis non ſufficit ſolus animus,l.bouem.§.1. de ędi.edi.per l.in ementis.& quod ibi no.C. de contrah.emp. Item aduerte ad gloſſellam in ver.item ſi fortè q̃ vř ſentire ꝯ illud,qđ dixi in ſummario.ſ.ꝙ uſuſructuarius debeat ſubmittere ẽt de his,q̃ naſcuntur grege pleno,ſed contrarium uidetur ſonare litera.In conſilijs, tamen non diſcederem a gl. Paul.

L E X LXXVIIII.

a *Vſusfructus areæ,num ædificio extincto amittatur.*

SI in area. Si ędificetur in area in qua quis hẽt uſumfructum,& anteq̃ uſusfructus tpe perdaĩ,ædificium deſtruatur redit uſusfructus in priſtinam cauſam. h.
1 d. Et aduerte ad glo.ne te decipiat,dicit † enim, ꝙ ædificio facto uſusfr.areæ eſt amiſſus ſtatim,quod eſt uerum quantum ad commoditatem,quia non põt uti ſeni area,poſtq̃ eſt ędificatum. ius uero uſusfructus durat,quod patet,qa tpe perdit, ut hic. Nã ſi eſſet extinctum,amplius non extingueretř tpe. Dic ergo,ꝙ eſt amiſſus ſtatim facto ædificio.l.impeditus,quo deſtructo,redit in priſtinam cauſam. Item qđ hic dř, ut tpe perdatur:quia propter ædificium non poteſt uti frui, unde non utendo x. annis perdiĩ uidetur contra tex.in l.arborib.§.de illo.ꝟ.eo.& quod ibi dixi.ſolue,ut dixi.ꝟ.eo.l.cuiuſcunque.in prin.

L E X LXXIX.

SI dominus. Dominus nudæ proprietatis poteſt legare uſumfructum, quod legatum habebit effectum,cum uſusfructus ad proprietatem redibit.h.d.l.ſeq. uide per te.

De vſufructu accreſcendo. Rubrica.

L E X PRIMA.

1 *Ius accreſcendi inter quos coniunctos in uſufructu locum habeat.*
2 *Proprietatem quàm uſumfructum difficilius accreſcere.*

QVoties. In uſufructu locum habet ius accreſcendi inter coniunctos,nõ inter diſiunctos,hoc primo. Item ſufficit ad hoc coniunctio legalis,hoc ſecundo. Item ſi plures ſint, quorum aliqui ſint coniuncti,aliqui diſiuncti, & portio unius coniunctorum deficiat,ſolis coniunctis accreſcit,non diſiunctis.h.d. Circa primum dictum l. quæritur
1 † in gl.1.in fi.de quibus coniunctis loquitur. Reſpondet & benè, & de coniunctis re tantum,uerbis tantum, uel re,& uerbis. Aduerte tamen, ſi ſunt coniuncti uerbis tantum, propriẹ dicitur habere locum inter eos ius accreſcendi, quia portiones fuerant a prin.diuiſæ,unde accreſcit illud,quod quis nunquam habuit, quod propriè accreſcere dř. Si uerò ſint coniuncti re:tunc quia cuilibet a prin.fuit res inſolidum aſſignata,magis dř non decreſcere,quàm accreſcere,ut no.in l.hęc ſen ptura &l. ſi ſeparatim, de cond.& dem.& C.de cad.toll.l.uni.§.ſin autem diſiuncti. & §. ſin aũt ad deficientis.qđ eſt uerum in proprietate,in qua nõ hẽt locum ius accreſcendi poſt acquiſitionem ſemel factam, ut J.e. §.interdum.Idem eſt in uſufr. ſi portio deficeret antequam acqrereĩ,ſed ſi ſemel eſſet acquiſita,tũc quia fuit ſemel ablata a collegatario per concurſum, ſi poſtea deficeret diceretř accreſcere, & hæc ſunt nulla propter onus portionis deficientis, nam cum accreſcit,tranſit onus:ſecus ſi non decreſcit,ut d.§.ſin autem ad deficientis. Et dic,ut ibi. Secundo opp.in ea.gl.de l.mulier.& Titio.de cond.& dem. ubi coniuncto uerbis non accreſcit portio deficientis gl.clarè non ſoluit.dic ergo, ꝙ mulier illa coniuncta, q̃ uolebat portionem deficientis,non habebat portionem ſuam iure cõi,ſed iure ſpeciali,& contra uoluntatem teſtatoris, qa nõ impleta conditione admittebatur ad legatum ex quadam diſpẽſatione iuris:uñ ſolam portionem ſuam habet. Hic aũt debet intelligi,qñ de iure cõi admittebaĩ,illud aũt nõ eſt indiſtinctè uerũ p qđ ille,q admittitur ex iure ſpeciali, non hẽt ius accreſcendi,ſed eſt diſtinguendũ,ut ibi per Bar.in l.re coniuncti. de leg.3. Circa ſcđm dictum l. quærit gloſſ.a. de quibus diſiunctis intelligitur,vt inter eos non ſit ius accre.gl.ſentit,ꝙ de diſiunctis re,& verbis:nam ſi aliquo mõ eſſent cõiuncti, locum hieret ẽt ſi uerbis tñ. Nam fit talis coniunctio iuris accre. in proprietate potius,q̃ in vſufr. Et in hoc bene dicit,vt colř hic in prin.& in §.interdũ. Sed in alio non vř bñ ſentire,tenet.n.ꝙ qñ inter duos ſunt diuiſæ portiones,ſiue pro diuiſo,ſiue pro indiuiſo,licet ſint poſitin in eadẽ oratione,non ſunt ꝯiuncti uerbis,nec re, puta Titio in dimidia,Seio in alia dimidia vſumfru.lego: tunc ergo ſunt ꝯiuncti verbis ſm gl.qñ ita ſpecificè diuiduntř,puta Titio, & Seio vſumf. fundi lego æquis portionib.ita vř ſentire gl.J.e.l.§.interdũ. Sed hoc non eſt uerũ.Iſta.n.eſt magis diſtinctio uerbalis,q̃ realis. Vnde dic,ꝙ qñcunq; ponuntur in eadem orõne ſub eodem uerbo: tunc qualitercunq; portiones diuidantř, tñ ſunt ꝯiuncti uerbis: qa in tali coniunctione uerbali ſolum inſpiciĩ unitas ſermonis, & ꝯplexus verborũ,nec eſt curanda diſt portionum,ut l.triplici. de uerb.ſig.& in hoc vřit concordare oẽs Doc.In q uerò gl. verũ inter ꝯiunctos verbis hẽat locum ius accre.de quo quidam dubitant,ut in gl.patet.dic,aut inter eos eſt oĩmoda diſt.realis, & tũc non hẽt locum:vt puta Seio, & Titio ſingulis lego ſingulos ſeruos,ſunt.n.uerbis coniuncti, ſed re oĩno diſiuncti, ut l.hmõi.§. quib.de leg.1.Item ſi diceretur Titio partem fundi pro diuiſo,& Seio aliam partem lego: ita põt intelligi hic iſte verſ.ſ.ut loquaĩ in ꝯiunctis uerbis,ſed re oĩno diſiunctis. Et in hoc bene ſentit gl. Si uerò non eſſent oĩno diſiuncti.ut quia portiones pro indiuiſo aſſignarentur,quo caſu neutra põt ad oculum demonſtrari,ut l. Mæuius.§.duob.de leg.2.tunc inter eos habet locum,ſicut inter coniunctos re,ut J.de leg.1.l.ſi duob.§.fi. & in l. Mæuio. in prin. de leg.2.ſm unum intel. hæc uera,qñ relinquitur ab eodem hærede,ſi aũt a diuerſis,dic,ut J.e.l.pe. Circa tertium dictum op.ꝙ inter duos dñs, qui ſunt ꝯiuncti ꝯiunctione legali non hẽat lo-
2 cum ius accre.ut J.de leg.2 l.Proculo.Sol ibi in ꝓprietate,q̃ † difficilius accreſcit, q̃ vſufr. Et eſt rõ,q a ſi ſemel accreſceret , nunq̃ rediret ad hẽdem. Et ſic eſt accrementũ perpetuũ:ſecus in vſufr. qui ſperatur redire per mortem uel capitis dimi.illius,cui accreſcit,& ſic non eſt tñ præiudiciũ hæredi. Hæc uera ſunt in legatis,ſecus in hẽditate,ubi ẽt inter diſiunctos locum habet,ne quis decedat pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, ut l. ſi ſeruus cõis ab extero. de acq.hær.Item hæc uera, qñ ambo dñi erant capaces,ſed ſi unus erat incapax a prin.& tunc ẽt legatũ proprietatis totum acquiritur capaci,ut l.uerum ſi ſeruo. J.pro ſoc. Circa quartum dictum op.ꝙ portio deficiens non accreſcat ſoli cõiuncto,ſed ẽt diſiuncto,ut l.Item ꝙ Sabinus. J.de hære.inſti.tene primam ſol.gl.ꝙ ibi illi inſtituti ſine partibus, qui vocabãtur ad unam unciam uacantem non erant coniuncti uerbis,quia in diuerſis orationib.poſiti,nec re,quia illa uncia non fuit aſſignata cuilibet eorum inſolidum,nec expreſsè,qđ requiritur,ut no. J.e. §.fi.Et iõ portio deficiens accreſcit oĩb.nec ob. l. ſi ita quis hẽdi. ęo.ut.quia ibi oẽs erant coniuncti,ideo omnib.accreſcit. Et eodem mõ ſolue ꝯrium de l.Mæuio.de le.2.Nam ſm uerum intel. ibi aliqui erant cõiuncti re,aliqui verbis,puta Titio,& Sempronio lego fundum æquis portionib. Iſta eſt 1. lec. quæ ibi ponitur in gl.quam ibi ſequitur Bar. Iſti ſunt verbis tñ coniuncti, Item Sempronio eundem fundum lego, iſte eſt coniunctus re cũ primis,certè ſi portio vnius ex primis deficiat, accreſcit vtriq; tã illi, qui ſecum ꝯiunctus erat verbis, q̃ illi, qui coniunctus erat re: quia neutra coniunctio potentior eſt altera. Paul. de Caſt.

1 *Coniuncti in dubio,qui intelligantur.*
2 *Ius accreſcendi in proprietate,poſt acquiſitum reſolutumque ius, num locum habeat. Et quid in uſufructu nu.3.*
4 *Proprietatis acquiſitionem cauſam inſtantaneam: uſusfructus ſucceſſiuam habere.*
5 *Ius accreſcendi in uſufructu inter uiuos conſtituto,num locum habeat.*
6 *Coniuncti re,ut qui dicantur,quot requirantur,item &,ut inter eos, ius accreſcendi locum habeat,*

1 §.Interdum. † Licet vſuſructuarij ſint uerbis diſiũcti, ſi tñ re cõiuncti ſunt, locum habet inter eos ius accreſ. etiam poſt ius acquiſitum, & reſolutum,ſecus in proprietate in qua poſt acquiſitum ius locum non habet. Item coniunctio realis induciĩ per legatum cuilibet inſolidum factũ, in quo partes fiunt per ꝯcurſum, & non induciĩ per retentionẽ vſusfr. h.d.uſq; ad l.3.§. non ſolum. & eſt not. §.& ſemper alleg. Et fuit repetitus per domin.Rayn. de Forliuio, qui fuit magiſter Bart. Veruntamen ipſe quaſi de uerbo ad uerbum poſuit,& recitauit repetitionem,q̃ fecit Bar.in l.re coniuncti.de lega.3. ut poſſet eũ in aliquib.reprehendere,ueruntamen reprehenſiones ſuæ non ſunt multum urgentes. No.ex iſto prin. ꝯiunctio prin.l. ꝙ cum loquimur de coniunctis, in dubio intelř de coniunctis verbis.Item ẽt vř ſumi in tota l. J.de cad.toll. & Inſtit. de leg.§.ſi eadem. Appellat hic l.coniunctos re,uerbis diſiunctos.& hoc facit pro opi. illorum qui dñt coniunctionem uerbalẽ eſſe potentiorem,q̃ realem in iure accre.cuius contrarium.ꝟ.proxim.dixi.

Secun-

a Secundo no.† ꝙ in proprietate post ius acquisitum, & resolutũ,
non hẽt locum ius accre. & ad hoc alle. facit l. aquam. § si quẽad.
ser. ami. hoc aũt fallit in casib. primo in Auth. de hære. & fal. §. si
quis aũt non implens. sed dic, ꝙ impropriè est ius accre. sed l. illa.
auferi ab vno, & applicat alteri. Item fallit ī. de assi. li. l. verum. in
prin. & C. si socius liberal. imper. l. j. & ī. de acq. hær. l. si minor. &
l. qui patri hæres extitit. in quib. post ius acquisitũ, & resolutum
3 hẽt locum. Tertio no.† ꝙ in vsufr. post ius acquisitum vr̃ hẽt lo-
cum, vr̃ tñ dicendum, ꝙ isto casu accrescat, sine onere, vt ī. de an
nu. leg. l. Titia. in prin. vbi vsusfr. semel ꝯstitutus, & finitus redit
ad alterũ sine onere: secus si nunq̃ fuit constitutus, ut ibi no. uel
dic, ꝙ ibi loquitur, q̃n consolidat cum proprietate, quo casu pro
priè dr̃ sumi: quia extinguitur. Sed nõ loquitur, q̃n accrescit, quo
casu adhuc durat formalis. qđ tene mẽti, facit qđ dicam in §. nõ
4 solum. Quarto† no. ꝙ acquisitio proprietatis habet eãm instanta
neam: qa statim perfectè acquiritur. Sed acquisitio vsusfr. habet
eãm successiuam, quia non statim acquiritur perfectè, qđ facit
pro opi. gl. C. e. l. corruptionẽ ubi dicit, ꝙ si quis ex ꝯctu tenetur
ad dandum vsumfr. licet semel tradiderit, non est liberatus ab a-
ctione ex ꝯctu, quia nõ vr̃ perfectè tradidisse, quam gl. reprobat
ipse. Sed Bar. eã sustinet in l. 2. de uerb. obl. pro cuius opin. vr̃ hic
5 casus. facit ī. de arb. l. inter Castilianum. Quinto† no. in l. idẽ Ne
ratius. vers. vnde Celsus, ꝙ in vsufr. ẽt constituto inter viuos hẽt
locum ius accre. qđ venit in proprietate, dic. vt ī. de verb. obl. l. si
6 mihi & Titio. per Bar. & tangit in l. re ꝯiuncti. in fi. q. Vlt.† colli-
ge ex istu tex. cum gl. tria magistralia, quæ requirũtur ad hoc, ꝙ
dicantur re coniuncti, & hẽat locum ius accre. Primũ est, ꝙ cuili
bet res sit insolidum legata, & si quidem in diuersis orationibus,
sunt coniuncti re tñ. Si verò in eadem, sunt re, & verbis. Scdm
est, ꝙ legata sint expresse, secus si tacitè, vt colli in gl. quæ est hic
in fi. quæ incipit pro portionib. Tertium est, ꝙ faciãt partes sibi
per concursum. Ex quib. determinantur plures q. nam ex primo
cum dixi, ꝙ debẽt esse legata cuilibet insolidum determinatur,
quid si vni insolidũ, alteri pro parte, puta, Titio lego fundũ. Itẽ
dimidiam eius fundi lego Sempronio, vtrũ in hac dimidia sint re
ꝯiuncti? vr̃ ꝙ sic, quia primo fuit legata Titio sub appel. totius:
secundo legatur Sempronio sub appel. dimidiæ, ꝯtrium est verũ,
quia legando ipsam Seio, vr̃ eam ademisse Titio, & sic Titius nõ
vocatur ad eam ex volu. testatoris, vt C. de leg. l. cum qõ. Et sic
non habet locũ in ea, ius accre. & hoc cũ legatur vni totum inte
grale, & alteri pars quotitatiua, vel q̃titatiua. Quid si vni totum
integrale, alteri pars integralis, vel vni totum vl̃e, alteri pars
subiectiua, dic vt l. re ꝯiuncti. per Bar. Ex scdo colli intellectus l.
Item ꝙ Sabinus, de hær. insti. Nam ibi instituti sine partib. nõ vo
cabantur ad portionem vacantem expressa volun. testatoris, &
ideo non dñr re coniuncti arg. istius §. Ex tertio determinatur, quid
si vni legãtur x. & alteri x. vtrum sit inter eos ius accre. certè dic,
ꝙ si in diuersis orationib. non, qa cuilibet debentur x. & sic non
sunt re coniuncti, qa non faciunt sibi partẽ per ꝯcursum. arg. de
prob. l. quinquaginta. non. n. eadem x. sed diuersa vñr legata, cũ
q̃titas possit multiplicari, videlicet, cum in diuersis orationib. le-
gatur, secus in corpore, vt l. plane. §. j. de leg. j. Si vero in eadẽ ora-
tione puta Titio x. & Seio x. lego, tunc eadem x. vñr legata, & sic
sunt re ꝯiuncti, & locũ habet ius accre. quia faciunt sibi partem
per concursum. ita intelli l. stipulatio ista. §. cum qui. de ver. obl. & in
hoc cõcor. Pet. & Bar. Item determinatur si duob. legat̃ fundus, hoc
acto expresse, ꝙ quilibet hẽat insolidũ, quo casu vnus debet hr̃e
rem, alter æstĩonem, ut l. si plurib. de leg. j. non hẽt locũ inter eos
ius accre. quia non dñr re coniuncti, cum sibi non faciant partẽ
per concursum: de materia uero gl. vide Bar. in l. re coniuncti.

L E X IIII.

1 *Ius accrescendi in vsufructu portionum diuersitas, ac qualitatum varietas, an impediat.*
2 *Vsumfructum accrescere, aut consolidari, num paria sint, & q̃ inde utilitas.*
3 *Ius accrescendi, num in eo legato locum habeat, in quo uni fundus legatur, & alteri, diuersis tamen orationibus usufructus dimidia.*
4 *Vsusfructus causalis proprietati coniunctus, quam naturam habeat.*

IDem Neratius.
§. Non solum. Ius accre. locũ habet inter vsum-
fru. formalem, & causalem. Item
vsusfr. qui semel fuit formalis, licet redeat ad proprietatẽ, tñ ali-
q̃n retinet naturam formalis, licet sit effectus causalis. h. d. no. &
est mirabilis casus & subtilis. Præmitte, si legatur uni fundus sim
pliciter, vr̃ legatus, quo ad proprietatẽ, & vsumfr. si postea legat̃
alteri vsusfr. tunc ambo in vsufructu concurrunt, nam proprie-
tarius habebit dimidiam causalis, vsufructuarius dimidiã forma-
lis, vt ī. de vsufr. leg. l. si alij. & de vsufr. ear. rer. q̃ vin consu. l. si tibi.
Pone ergo, ꝙ portio vsufructuarij, qui hẽt formalem, deficiat, &
sic redeat ad proprietarium. Vtrum videatur redire in iure con-
solidationis, vel iure accrescendi, videbatur, ꝙ iure cõsolidatio-
nis, nam hoc est regulare, quoties ad proprietatem redit: cõtra-
rium hic dr̃, nam illud verum, q̃n proprietarius nõ concurrit in
vsufructu, cum vsufructuario, nec est coniunctus cum eo. Sed
hic legatus est totus vsufructus, primo casu legabat̃ fundus, itẽ
ille idem vsusfructus fuit legatus alteri, & sic cuilibet insolidũ, li
cet ergo portio proprietarij sit cãlis, tñ portio vsufructuarij, q̃
est formalis, magis dr̃ illi portioni cãli accrescere, q̃ redire, & ꝯso
lidari cũ proprietate, qa maiorem ꝯuenientiam hẽt cũ illa por-
tione vsusfr. cãlis, q̃ cum ꝑprietate, hoc dr̃ hic primo multũ sub-
a tiliter. Ex hoc ergo nota † ꝙ licèt portiones vsusfructus sint di
uersarum qualitatum, qa vna formalis, altera cãlis, nõ propterea
impeditur ius in eis accrescendi, idem põt dici in ꝑprietate, q̃n
partes deferunt̃ vni ex diuersis iurib. & qualitatibus, vt est casus
in l. planè. in fi. de acq. hær. in l. sed cũ patro. erant duo, hic vnus.
a Itẽ ibi ꝯ iura. dic, vt l. sed cum patro. de bono. poss. Sed † quæro
quæ est vtilitas an dicatur ꝯsolidari, vel accrescere? Respõdeo,
quia cum consolidatur ad proprietatem redit, sine onere, sed cũ
3 accrescit redit cum onere. vt dixi in § interdũ. Secundo † quæro
qđ si vni legatur fundus, alteri dimidia vsusfructus in diuersis o-
rationib. an sit inter eos ius accrescendi? puto, ꝙ nõ qa non sunt
re coniuncti, qa legando dimidiam vni, vr̃ primo adimere, cum
totũ vsumfructũ legauerat sub appellatione fundi: vt C. de lega.
l. cũ qõ. & sic ex volũtate testatoris non ꝯcurrunt in eodẽ: secus
cũ legat totũ vsumfructum, qa non vr̃ primo totum adimere,
sed vtrique insolidum legare, & sic ambo concurrunt. Ex secun
4 do dicto nota. ꝙ vsusfructus cãlis, qui ꝯiunctus est proprietati,
hẽt naturam formalis, vt pereat morte, vel capitis diminutione,
& hoc verum, q̃n semel fuit formalis, postea factus est cãlis, quia
naturam, q̃ sibi assumpsit, retinet. Sed qđ si sp fuit cãlis? Glossella
penultima hic innuit, secus: qa non interueniret tunc tacitũ alte
rius. Sed gl. ī. l. pxi. in fi. mouet hanc q. dic, ꝙ idem est, si semp fuit
cãlis, vt eisdem modis pereat, casus est ī. e. l. si mulieri. 3. rñsio. qđ
sanè intellige, q̃n est alia pars, cui potest accrescere, vt in casu hu
ius §. aliàs secus, puta, habebas vsumfructum formalem integra-
lem in fundo, redemisti proprietatem, certè morte, vel capitis di
minutione tua non peribit vsusfructus cãlis. qa neutri accresce-
ret, sed cum eadem proprietate remaneret, & sic esset hoc ludi-
brio dicere. Item si ponas alium disiunctum, puta, legata fuit ti-
bi dimidia vsusfr. mihi altera dimidia separatim, redemisti ꝑprie
tatem: certe morte capitisuè diminutione tua non peribit tua
portio: qa non posset mihi accrescere, ut ī. l. j. post prin. & sic re-
maneret cũ eadem ꝑprietate, frustra ergo diceremus eam pire.
Ad hoc ī. e. l. Idem est. a. responso. Ita intelligo istum subtilem §.

L E X V.

Si tibi proprietas. Portio vsusf. deficiens partim ac
crescit habẽti usumfructum for-
malem, partim habenti causalem, pro portionib. quas habent: si-
ue semper duret causalis: siue primo fuerit causalis, sed cum ac-
crescit formalis, siue econtra. Item inter hæredem, & legatarium
cum sunt disiuncti, non habet locum in vsufructuario ius accre-
scendi. h. d. cum l. seq. & prin. seq. vsque ad §. si mihi. & differt a §.
ī. proximo, quia portio vsusfructus formalis deficiens non repe-
riebat aliam portionem, quam causalem. Sed hic penes vnum
reperiebat formalem, penes alium cãlem. vnde magis videbatur
accrescere formali, quàm cãli, quasi maiorem conuenientiã ha-
beat cum illa, contrarium tamen hic dr̃. Gl. in hac l. si tibi. q̃rit
si tibi relictus est fundus pleno iure, postea tibi, mihi, & Titio iu
re usufructus eiusdem, qualiter diuidetur usufructus? Respon
det, & bene, ꝙ primo debetur prima dimidia ei, qui debet habe-
re eam dimidiam ratione legati facti de fundo, quod ꝯtinet etiã
usumfructum, ut ī. de usufructu earum rerum. l. si tibi, altera
uero dimidia iuris diuidetur inter nos pro uirili, & sic tu, q fuisti
nominatus, bis duplicem portionem habebis, ut ī. de stip. seru.
l. 4. & l. dñs seruum, de pec. leg. licèt eam gl. alleg. pro contrario.
Sed obstat. l. cum qõ. §. fin. C. de leg. quæ dicit, ꝙ si eidem pluries
legetur eadem res, licet pluries nominetur, non multiplicatur
legatum. Sol. ibi pluries legabatur sub eadem appellatione, pu-
ta, fundum lego Titio, eundem fundum lego eidem. Sed hic sub
diuersa, quia primo sub denominatione, & appellatione fundi
fundi legauit usumfructum, deinde eidem legat, sub appellatio
ne ususfru. ut no. ī. de stipul. seruo. l. 4. aliàs ij. Vltimo quærit gl.
de alia q. quam format ī. §. proximo, & dic, ut ibi. Paulus.

L E X VII.

Idem est.
§. Si mihi. Si uni ex re coniunctis sit relictum pure, alteri
sub ꝯdõne, non faciũt sibi partem p concur-
sum ꝯdõne pendente, sed ea tñ eueniente, si remaneat res in eo-
dem statu: aliàs penes illum erit totum, penes quem esse põt. h.
d. facit iste tex. ad q. de qua no. ī. si pars hære. pe. l. 2. in gl. Paul.

L E X

LEX VIII.

1 *Collectiui nominis in coniungendo natura, quæ sit.*
2 *Et, & cum, in coniungendo num differentiam inter se habeant aliquam.*
3 *Verbum hæredes, quando pro filijs exponatur & quod si multis relinquatur, inter quos affectionis ordo insit, qualiter succedant.*

SI quis a Titio. Coniuncti per nomen collectiuũ loco vnius hñr, vt ad vnam portionem admittantur. Item inter, &, cum, quo ad coniunctionem non est dña.h.d.& sp alleg. No. 1 † ergo virtutem nois collectiui vt plures coniungat, intm, ꝙ pro vno repræsententur, est & alia quæ fuit de mente iuris c. licet non dicat expresse: vt si portio vnius ex illis qui sub vno noie continent, deficiat, alij cõiuncti sub illo noie præferant alijs coniunctis. nam si decederet hic vnus ex hrdib. alij hęredes præferrent in iure accrescendi alijs coniunctis p copulam, &, vel cum: licet oẽs sint coniũcti verbis: nam hrdes sunt magis coniuncti: qa per nomen collectiuũ, & per copulatiuam, & hoc vult tacite iste tex. aliàs nõ faceret ad titulum fm Bar. qui ita notat in l. re coniuncti, & sic est casus, in quo inter coniunctos verbis tñ, alij alijs pferuntur, & hæredib. suis, s. testõris, & sic cessant ꝯtia. Legauerit. s. a legatario: qa vni legauit fundum: vel dic a cohærede, quia quatuor hæredes erant 2 instituti. & sic cessat ꝯrium 1. gl. Item † no. non esse dñam inter, &, & cum, qun ad coniungendum: quia neutra facit copulatos pro vno reputari, sed bene est dña in modo coniungendi, nam copula, & coniungit fm ordinem coniunctorum verbis, copula verò, cum, eodem tpe, quod dic, ut plene no per Bar. in l. Gallus. §. quidam recte, de lib & post. & ibi dixi. Item copula, & coniungit principr: sed, cum, coniungit accessorie, quod dic, ut plenè no. in l. si cui, de fundo instruc. per gl. & Bar. Item debes scire, ꝙ hic uerbum hrdib. dẽt intelligi de hæredib. ipsius testõris, nõ de hæredib. Titij, & cessant multa ꝯria, quem intellectum tenet gl. & Doct. in l. fi. C. de impu. & ali. & uide ibi Bal. & quæ ibi scripsit in margine Bal. & hic Ad ꝯrium de l. plane. de leg. 1. dic, ut in gl. Sed gl. dicit, ꝙ quoties relinquitur vsusfr. alicui, & hæredib. suis, ꝙ intelligitur hrdib. i. liberis, & ita innuit, ꝙ liberi in usuf. admittuntur in uita testõris. Sed ꝯ primum uide, ꝙ non intelligat hæredib. i. liberis, & ita portio ista non ualeat, facit l. cum antiqtas. C. de usufr. vbi probatur, ꝙ ad quoscunq. successores transit. Itẽ facit l. stipl̃o hoc modo. § si quis ita. de uerb obl. Item quia semp quis præsumitur in rem pactus esse, non in personam, ut l. si necessarias. §. de uendendo. de pig. ac. Item ista expositio vr̃ mirabi-3 lis, quia † verbum, hrdib. non exponitur pro filijs. nisi in certis casib. quos tibi notaui in l. Gallus. §. nunc de le. & ibi Barto. Item ꝯ fm quod gl. innuit, facit dcm̃ Doct. & Bar. in d. l. Gallus. § quidã recte. quia quoties relinquitur multis, inter quos est ordo affectionis, ueniunt ordine successiuo, si fiat per uerbum hrdes, vt instituo illum & suos hęredes, & liberos, quia uiuens non habet hæredem, ut l. neminem. de acq. hær. Quid dicendum? gl. est valde notabilis, si sit uera, hẽt tñ fortissima ꝯria, non tñ reprobatur per Doct. Ad ꝯria potest sic dici ꝙ l. antiquitas loquit̃ de hærede ipsius testõris. l. vero ista fm istum intellectum loquitur de hærede legatarij. Item non obstat l. stipl̃o. §. si qs ita. quia ibi loquitur in stipulationib. in quib. præsumitur pro omnib. stipulan, hic in legatis, in quibus non uidetur sentire, nisi de filijs testatoris, ne proprietates &c. Et si dicas, ꝙ fauorabiliores sunt ultra uoluntatem, uetum est, nisi malitia parentis obstet, ut no. in d. l. antiqtas. Ad dictum Doct. dic, ꝙ in proprietate loquitur, cogitabis.

1 *Cum, & und qualiter copulent coniungantq. Et quando copula, &, ponitur in dispositione, qualiter instituti aut quibus relictum est, succedere dicantur.*
2 *Vsumfructum causalem quem liberi instituti habent formali accrescere, sicut econtrario.*
3 *Extraneus si cum liberis in usufructu institutus est, qualiter vsusfr. diuisionẽ inter eos recipiet.*

Si mulieri. Inter cõiunctos in usufr. locum hẽt ius accrescendi de uno ad alterum, siue ambo habeant vsumfructum formalem, siue alter formalem, & cãlem, siue vnus formalem, alter uero pro parte formalem, p parte causalem, in eo tñ quem quis hẽt, ut cãlem non põt dici legatarius, sed in formali sic. h.d. & est text. scrupulosus. Diuide in tres partes. Primo loquitur, qñ quis legauit mulieri usumfructum cum liberis, & neutrum eorum instituit, nam tunc liberi habent unam partem vsusfr. q̃ dr̃ formalis, & in eo dñr legatarij. Scdo qñ liberus instituit & usumfructum legauit mulieri, vt frueretur cum liberis, quo casu liberi debent hr̃e dimidiam, in qua nõ pñt dici legatarij, qa a seipsis nõ potuit legari. Itẽ illa dimidia erat causalis, quia ꝯiuncta proprietati habebit ius accrescendi locum de uno ad alterũ. Tertio, qñ instituit liberos, puta in dimidia una, & cum ex̃neo in alia dimidia, & vsumfructum legauit mulieri, ut frueret̃ cũ liberis, vel dicit econtra, ꝙ liberi fruerẽtur cũ muliere, causalis. n. vsusfr. dẽr dimidium inter liberos, & mulierem duntaxat, extraneus aũt nudæ proprietatis habebit. In isto tertio casu liberi in ex, a te in qua sunt instituti non pñt dici legatarij in vsu..., in ... a parte habent vsumfructum cãlem, in parte uero extranei qa sit legatarij, & mulier habet locum ius acci. Scda pars ... intelligendum, Tertia ibi, q.d. si me... No. ex primo dicto, ꝙ ... legat mulieri cum liberis, ambo simul admittuntur ad legatum in 1 eodem tpe, & hoc contingit pp dictionem, cum, q̃ † copulat eo. tpe, sicut dicto una in l. fi. ... de impu. & alijs subsli. si aũt fuisset apposita dictio: &, videretur: ꝙ ordine successiuo admittat. s. primo mater, & post eius mortem liberi. vt l. Gallus. §. qdam rectè. de lib. & posth. cum gl. & ita tenet ibi Bar. uel dic, ꝙ ibi inter copulatos erat ordo affectionis, qa unus erat filius testõris. Sed hic erant penitus extranei, & sic non erat ordo, vñ ẽt si fuisset apposita dictio, &, idem esset ut simul venirẽt. & sic est hic duplex rõ, 2 quare simul ueniunt. Ex secundo dicto no. † ꝙ vsusfr. cãlis quem habent liberi instituti accrescit formali, sicut eꝯ, ergo perit morte uel capitis diminutione, sicut formalis, licet nunquam formalis fuerit, als. n. non posset accrescere, & sic soluit hic quæstio, de qua s̃. e. l. si tibi. in si. gl. qd̃ dic, ut dixi in l. idem. §. non solum. Cir-3 ca † tertium dcm̃ quęro, qñ extraneus fuit institutus cum liberis, qualiter diuidetur vsusfructus? Rñdeo, quo ad portionem illius extranei cum eis diuidet̃ æqualiter inter liberos, & mulierem, vt dimidiam liberi dimidiam habeat mulier: & ambo erunt legatarij, & utraq. dimidia erit formalis Sed quo ad portionem in qua liberi sunt instituti. gl. mag. circa fi. vr̃ ponere tres opi. multi hr̃. tina est, ꝙ tota illa portio pertinebit ad matrem, qa sufficit ꝙ liberi habeant portionem in formali. secus si non habeant: quia illa portio cãlis diuideretur inter eos, ut in uer. s̃. idem intelligẽdum Scda opi. est eꝯ, ꝙ tota illa portio remanebit penes liberos, qa sufficit, ꝙ mater hẽat portionem in parte ex̃nei, Tertia est opin. ꝙ ẽt ista diuidet, ut dimidiam mr̃ hẽat, sicut dcm̃ est de parte extranei, & hanc puto ueram, quia aliæ præcedentes non habent rationem. Paulus.

LEX X.

SI proprietas. Si plurib. legatur proprietas fundi, & vni vsusfr. eius, uel eꝯ, diuidit̃ usufru. in duas portiones æquales. h.d. Poterat cm̃ dubitari, utrum idẽ esset isto casu, cum legat̃ ꝓprietas fundi, sicut cum legatur fundus ut s̃. eo. l. idem §. non solum, & l. si alij. de usufr. & uidetur, ꝙ sic, hoc uerum cum uni legat proprietatem fundi, alteri uero vsumfructum, qa in usuf. concurrunt ambo sicut si dixisset lego fundum, quod est nota. nam in plus se habet fundus, q̃ proprietas q̃ est portio fundi. Sed cum adicitur fundi idem importat. quod bene no. secus si dixisset. lego Titio proprietatem fundi, deducto vsusfr. & Seio lego vsumfructum. nam tunc Titius non continet̃ in vsufr. cum simpliciter prolatum, uel cum adiectione fundi intelligatur de pleno, quod est notandum. Bal.

LEX XI.

Inter dominum. Exclusus a portione sua usufr. per iniam, non perdit ius accrescendi quia vsusfr. accrescit personæ, non portioni. h.d. dic de hoc, ut s̃. eo. l. n Titio. §. primo. Paulus.

LEX XII.

Cum singulis. Cum diuersi habent a diuersis petere, non pñt dici ꝯiuncti, nec hẽt locũ inter eos ius accrescedi, sicut si inter eos omnino diuisæ essent portiones, h.d. cum l. seq. Bal. & est no. l. Not ergo cum duob. legat̃ a diuersis hrdib. non est inter eos coniunctio. Idem si a diuersis testatorib. uel in testamentis diuersorum, ut j̃. ti. 2. l. si sub ꝯdõne, facit l. q d ergo. §. si qs duos. de leg. 1. ꝯ, qa tendunt ad idem, ut institutus, & substitutus, & licet uni legat ab uno, alteri ab altero, pñt tñ esse coniuncti, & esse inter eos ius accrescẽdi, ut j̃. de le. 1. l. planè. §. fi. in 2. uel 3. responso. & ibi p Dy. & Bar. Portionib. s. p diuiso, uo s̃. eo. l. 1. uide q̃ ibi dixi, & tene ultimam so. gl. Paulus.

Quando dies vsusfructus cedat. Rubr.

LEX VNICA.

1 *Legati dies dupliciter cedere dicitur.*
2 *Actio, & si regulariter antequam dies ueniat in legatis, & stipulationibus nata sit, non tamen perinde in usufructu legato.*

QVanquam. Si legatur usufr. simplr sine commemoratione temporis, licet habeat causam successiuam. & ꝯcomitãtiã cum tpe, tñ unum legatum est, & semel dies cedit secus si tpis cõmemoratione, qa tũc sũt pl̃a legata, & pl̃es dies cedũt. h.d. primo. Itẽ dies vsusf. nõ

cedi:, nisi cum peti potest: & ideo nõ cedit antequam existat p-
sona a qua põt peti, vel per quam põt peti, vel dies ex quo põt
peti, hoc secũdo. & quib. modis cedit dies vsusfructus eiusdẽ ce-
dit dies actionis ad ipsum ꝯperentis. h. d. tota l. Primo ergo ostẽ-
dit quotupliciter cedit. Scdo qñ cedit. Tertio qd de vsufructua-
no dicit, ad actionem extendit. Secunda ibi: dies. Tertia ibi: nõ so-
1 lum. Et pmitte, ꝙ dies legati dr̃ cedere dupliciter. Primo quo ad
trãsmissionẽ, & tunc cedit a morte testõris. Scdo quo ad petitio
nem, & tunc ab adita hr̃ditate: nam añ peti non põt, & hęc in le-
gato proprietatis, uerum qa vsusfr. ad hæredem non transmittit,
prima cessio non hẽt in eo locum, sed tñ secunda, q̃ non est, nisi
cum peti potest, hoc intendit iste titulus, & nihil aliud est. Item
2 † nota in fine, ꝙ licèt in aliis legatis, vel stipulationib. anteq̃ ve-
niat dies, nata sit actio: vt no. plenè p Cy. in l. j. C. vt act. ab hr̃de,
& ꝯ hæredem, & per Bar. in l. ita stipulatus. de verbo. oblig. secus
tñ in actione quæ competit pro vsufructu: quia ante diem non
est nata actio, vt hic dicit tex. in fi. quod nota, & tene menti.

Quibus modis vsusfructus amittatur. Rub.

LEX PRIMA.

NOn solum. Vsusfructus, & actio pro ipso cõ-
petens, siue de iure ciuili, siue p-
torio capitis diminutione amittitur, dummodo dies
eius cesserit. alias secus, & ideo si legatur cum com-
memoratione tpis, puta a singul. annis, vel mensib. quia tot sunt
legata, quot anni, vel menses, & in principio cuiuslibet anni ce-
dit dies pro illo anno, & in prin. cuiuslibet mẽsis p illo mense, ca
pitis diminutio superueniens, nõ extinguit legatũ, nisi pro illo
anno, vel mense cuius dies cessit, non pro sequenti anno, vel mẽ
se cuius dies nondum cessit. h. d. tota l. Quæritur circa primum
dictum de qua actione loquatur? rñdeo, ꝙ de cõfessoria quæ cõ-
petit pro vsufr. constituto, & eodem mõ tollitur. Item actione
personali competenti pro vsufructu constituto ſm ea q̃ notaui
s̄. de vsufr. accre. l. j. §. interdum, & C. eo. tit. l. corruptionem, su-
per gl. Sed quid de actione personali competenti pro vsufructu
nam constituto, puta: quia promisisti mihi vsumfructum, ante-
quam tradas, vel cõstituas, sum capite diminutus, vtrum illa a-
ctio extinguatur? videtur, ꝙ non: vt hic, in versi: c. Sed ita demũ.
in hoc stat intellectus l. corruptionem. alleg. dic, ut ibi, & tactum
est s̄. de vsufr. l. qui vsumfructum. §. j. Paulus.

LEX II.

1 Legatarii, licet inter se verbis sint coniuncti, si tamen tempore non coniungun tur inter eos ius accrescendi locum non habet.

2 Temporum commemoratio actus multiplicat, ut & tẽpora multiplicantur. Et uerbum quandocunq. in substitutione quid notet.

3 Concurrere plures quando possunt, si inter se non concordent, mutuo se impediunt.

Et quid si duo rei stipulandi aduersus debitorem ita se gerant, ut unus coram vno, & alter coram alio iudice debitorem trahere uelint, an utrunque respondere teneatur, an uero ipsi concordare debeant.

SI duobus. In hac l. Iuriscõ. planè declara. cum legat
vsusf. alternis annis, utrum proprietas sit
continuò nuda, uel non, ut aliquo mõ ad ipsam reuertatur
vsusfr. Et bẽ fume talem distinctionem ex ea, ꝙ aut legatur
pluribus aut vni. primo casu, aut plurib. separatim in utendo, pu
ta Titio, & Seio lego fundum alternis annis, ut unus vno anno
alter altero fruatur: aut coniunctim, qa uoluit eos eodem anno
uti frui: & ita unum annum voluit esse ipsorum, alium verò hę-
redis proprietarii: primo casu, cum voluit eos uti frui diuersis an
nis, distingue tres casus, aut ambo remanent in eodem statu, qa
nullus moritur, aut capite diminuitur, & tunc proprietas conti
nuè nuda est, qa finito anno vnius immediatè incipit annus al-
terius, & ita nunquam ad proprietatem reuertitur, & iste est ca-
sus in prin. l. Vel alter ipsorum morit, & tunc reuertit ad pprie-
tatem pro alternis annis quibus ille mortuus fruiturus erat,
vnde vno anno vtetur proprietarius, altero alter usufructuarius,
& iste est casus in uersiculo quód si ex duob. Aut alter ipsorum
capite minuit, & tunc usufr. non extinguitur perpetuo, sed pro
illo tñ anno, quo capite minutus est, & p illo reuertit ad pprie-
tatem, in sequentib. autem annis quidem resumit usumfructum
quod est uerum, si passus fuit minimam capitis diminutionem,
quia licet illa extinguat vsumfructum constitutum. non tñ red-
dit quem inhabilem pro tpe futuro ad usumfructum nouum: se
cus in maxima, & media, q̃ extinguunt, & inhabilem reddũt, ut
no. ĩ. l. prox. in i. gl. Pro illo autem anno quo alter capite minu-
tus, est, non accrescit alteri fructuario, quia licet coniunctus sit
uerbis in legando, sunt tñ omnino disiuncti re, quia eodem tpe
non concurrunt in vtendo, & iste est casus in versi. si non mors,
& ita intelligit gl. prima huius l. quæ ponit eos cõiunctos verbis
licet in vtendo disiunctos. Sed Cyn. eam reprobat, quia si essent
coniuncti solum verbis, accresceret solum fructuario, & non te-
diret ad proprietatem, vt s̄. tit. 2. licet. in princ. Tu tene gl. per ea
quæ ibi dixi super secunda glo. prædicta vera, qñ concordant in
vtendo. Si verò discordant: quia quilibet vellet esse primus, tunc
se impediunt, & durãte discordia vsusfr. est penes proprietatem,
& ita nõ est nuda. Iste est casus in versi. cum singulis. in prin. Se-
cundo vero casu qñ legatur plurib. alternis annis coniunctis, tã
in legando, q̃ in vtendo, quia voluit eos simul alternis annis vti
frui: tunc idem, ꝙ qñ legatur vni alternis annis, quo casu dic, ꝙ
vno anno vtetur vsufructuarii, altero anno proprietarius, & sic
alternis annis proprietas est plena, alternis verò vacua, & hic est
casus in 2. rñ. huius l. ver. cum si legatario, in quo loquitur, qñ le-
gatur vni alternis annis, & in versi. multum est enim circa fin. In
quo loquitur, qñ legatur pluribus. vt alternis annis simul fruan
tur hoc, ipsis remanentibus in eod. statu. Si uerò capite minuan
tur, tunc pro illo anno quo cessit dies legati extinguit, & ad pro-
prietatem redit, pro sequentib. non, & hic est casus in versi. ꝙ in
vno, in quo loquitur qñ vni legatur tm̃. Idem si plurib. hoc in-
1 tendit tota l. Ex † qua not. primo in verbo, ꝙ si ex duobus, ꝙ licet
legatarii sint verbis coniuncti, si tñ non cõiunguntur in tpe, nõ
2 habet locum inter eos ius accre. Secundo no. in versi. ꝙ † si vno,
ꝙ commemoratio temporum multiplicat actus, sicut multipli-
cantur tempora, & allegatur in materia substitutionis, vt si testa
tor substituat quandocunq; decesserit filius, nã illa dictio quan-
documque signat pluralitatem temporum, facit ergo esse plures
substitutiones diuersas secundum temporum diuersitatem, vt si
decedat ĩ. pubertatem sit vulgaris substitutio, & ĩ. pupillarem
ætatem sit pupillaris substitutio, post pupillarẽ ætatem sit fidei-
commissaria facit l. pater Seuerinam. §. conditionum verba. de
3 condi. & demon. No. † in versi. cum singulis. ꝙ quãdo plures nõ
possunt simul concurrere, nisi concordent, se impediunt, & est
ar. ꝙ si sunt duo rei stipulandi, & vnus velit debitorem conueni-
re coram vno iudice, alter coram alio, non teneatur debitor re-
spondere, sed debeant adinuicem cõcordare, ita notat Guil. per
hunc tex C. de iurisd. om. iud. l. nemo. Vlt. no. gl. in versi. multum
etenim: quæ incipit, apertius dixisset, quæ tenet, ꝙ cum legatur
vsusfru. alternis annis, primus annus debeat esse vsufructuarii,
secundus proprietarii, & ita incipit ab honorato, non a grauato,
non ergo possunt se impedire adinuicem honoratus, & graua-
tus, cum honoratus præcedere debeat, secus in duob. honoratis,
vt in versi. cum singulis, in prin. tene bene menti. gl. Vlt. scias, ꝙ
illud quod hic dicitur, & s̄. l. j. de capitis diminutione minima, vt
per illam extinguatur vsufru. hodie corrigitur. C. eo. tit. l. corru-
ptionem. & no. ĩ. l. prox. in prin. de maxima in gl. Item gl. oppo-
nit, de l. æquissimum. s̄. de vsufruc. tene vltimam solutionem.

LEX III.

1 Legatum quantitatis sua natura reiterabile non est. Et uerba illa, quandiu uixerit reiterationem important.

2 Interpretatio in testamentis ea facienda est, per quam legata amplientur potius, quàm minuantur.

3 Temporum commemoratio, vt legata multiplicat, ita & repetitio tacita uel expressa.

SIcut. Sicut commemoratio tpis facit esse plura legata,
ita & commemoratio actuum: quæ hñt concomi
tantiã cum tpe, licet nullũ sit appositũ nomen distributi-
uum. h. d. vsq. ad §. hæc aũt. Et iste tex. melius facit ad qõnẽ
de substõne compendiosa de qua tetigi s̄. l. prox. q̃ ille tex. In tex.
legari põt quo casu tot sunt legata, quot anni, & capitis dimi. su-
peruenient pro illo tm̃ anno extinguit, quo dies cessit capitis di
minu. quo casu tot erunt legata, quot vicibus capite minuetur,
vt ecce Titio vsumfru. lego, & si capite minutus fuerit, vel aliter
amiserit, eundẽ vsumfr. sibi lego, certũ est. o. ꝙ si nunq̃ capite mi
nuetur. vnum tm̃ esset legatũ pro toto tpe vitæ suæ, quia nõ est
facta ꝯmemoratio temporũ, vt s̄. ti. j. l. j. in prin. Si vero capite mi
nuatur, censetur primo vnum legatũ a tpe, quo incœpit vti frui
vsq; ad capitis dimi. q̃ ipsum facit finire, deinde eodem momẽto
post capitis diminu. incipiet ſm legatum virtute repetitionis, &
durabit vsque ad aliam capitis dimi. & sic de singulis, cui secun-
do, vel tertio legato non nocebit capitis dimin. præcedens, quia
tpe quo superuenit, nondum cesserat dies illius, non autem in-
telligas, vt ista repetitio quoties capite minutus fuerit faciat esse
tot legata, quot sunt anni, sicut cum dicitur, singulis annis, & est
longa differentia, quia cum dicitur singulis annis capitis dimi-
nutio extinguit pro toto illo cuius dies cessit, & pro illo reuerti
tur ad proprietatem, & sic nõ resumet legatarius, nisi anno seq.
licet quædam gloss. supra l. prox. versi. quod & in vno, quæ inci-
pit, vt videatur, sentiat, ꝙ statum resumet post capitis diminu-
tionem,

tionem,vt patet ea.l.versi.si non mors. Sed si repetat hoc modo, quoties capite minutus fuerit: tūc per capitis diminutionē perdet pro tempore præterito,& eodem momēto resumet pro tempore futuro virtute repetitionis: quia statim post capitis diminutionem est ſm legatum, vt patet j.ea.l. §. idem Papinianus. Nec enim potest dici eodem momento. Sed primo casu non incipit ſm legatum,nisi aduenięte secūdo anno. In tex.ibi: Quandiu viuat. Nota istum tex.vult enim dicere, ꝙ si lego tibi vsumfructum quamdiu viuas: videtur repetitum quoties capite minutus sit, ergo si capite minutus vnum tantum est legatum. hic ꝯtrium facit,quod tot sint legata,quot anni j.de annu.lega.l.le-
1 gatum. Sol.ibi loquitur in † legato quantitatis.quod sui natura non est reiterabile: vnde illa verba,quandiu vixerit,reiterant legatum.per singulos annos, quæ interpretatio fauorabilis est legato,& nisi talis fieret,tunc resultaret interpretatio odiosa. Esset enim sensus,ꝙ legatum nō duraret penes legatarium,nisi quandiu vixerit,& sic post mortem restitueretur hęredi,vt l.Titia.§.fi.
2 de leg.2.† constat † autem ꝙ in testamen. fauorabilior interpretatio sumenda est, vt magis amplientur legata,q̄ minuātur. Nos autem loquimur in vsufructuario,qui sui natura habet annuum emolumentum: vnde quo ad hoc non est illa interpretatio necessaria, sed danda est sibi alia fauorabilior. Cvt videatur repetitum quoties capite minutus fuerit: quod est vtilius,q̄ per singulos annos. Nam tunc capitis diminutio extingueret legatum illius anni,cuius dies cessit: nec resumeret post, nisi vsque ad annum veniētem. Sed cum repetitur, si capite minutus fuerit eodem momento perdit,& resumit,vt j.ead.l §.idem Papi. Vltimo
3 collige † ex hac l. ꝙ sicut commemoratio temporis multiplicat legata,ita & repetitio tacita vel expressa. Et primo ponūtur duo exempla de expressa. secundo duo de tacita in versi. vnde tractatum,& hoc dicit in summa. Paulus.

1 *Coniuncti non verbis dicantur, qui in diuersis orationibus positi, per & copulam coniunguntur.*

Et an copula verbalem coniunctionem facere censeatur.

2 *Ius accrescendi non locum habeat inter coniunctum,& substitutum alterius coniuncti.*

§.Hæc autem.

Si in pſona vnius ex re. & verbis coniuncti in vsufructu,totus vsusfructus repetatur, & idem per repetitionem obtineat, saluum est inter eos ius accrescendi, quia licèt coniunctio verbalis sit soluta, remanet tamen inter eos coniunctio realis.h.d. Et nota hic casum
1 expressum secundum Bar.ꝙ † duo positi in diuersis orationibus. licèt coniuncti per copulam,non tamen dicuntur verbis cōiuncti. Si enim dico sic,Titio, & Seio lego vsumfructum fundi quo ad hoc legatum sunt re,& verbis cōiuncti,si postea dico,& quoties Titius capite minutus fuerit eundem vsumfructum sibi lego,quo ad repetitionem dicitur verbis disiunctus, licèt re coniunctus, vt hic in fi.dicitur expresse, & tamen istæ duæ orationes sunt coniunctæ per copulam, sequitur ergo, ꝙ copula non est illa,quæ faciat coniunctionem verbalem,sed vnitas sermonis,& complexus verborum eiusdem orationis: vt l.triplici.de ver.sig. licèt Pet.dixerit contrarium,& malè ſm Bar.in l.re.coniuncti.de
2 leg.3.Itē no.tex.in §.hoc si alius Titio substitutus &c.;nam † per hoc videtur probari,ꝙ inter cōiunctum,& substitutum alterius coniuncti locum habet ius accrescendi, quod est verum si substituto legata esset eadem res insolidum,puta Titio,& Seio lego fundum,& si Titius noluerit eundem fundum, partem suam lego Sempronio: nam licet inter Titium, & Sempronium sit coniunctio verbalis,non tamen est inter Sempronium,& Seium cū sit positus in diuersa oratione,nec ēt est inter eos cōiunctio realis,cum non tota res,sed pars legata sit.

1 *Fieri eodem momento dici,quæ vel successiuè fiunt.*

§.Idem Papin.

Iste §.est valde difficilis, & Doc. nihil dicunt. Si in persona unius ex re, & uerbis coniuncti in usufructu repetitio fiat pro parte illius portionis, quam habebat per concursum, in illa tantum remanent re coniuncti, quæ si deficiat, tota consocio accrescit, & reddet consocio sibi: partem uero alteram eiusdē portionis quam per capitis diminutionem amisit, ille recuperabit per concursum, cum admittatur per consocium, cui semel accreuit, testar ergo, ut cum ad proprietatem redeat una cum alia portione,quæ non potest accrescere.hoc dicit,tex.cum gl.uestra multum subtiliter. Et est ualde difficilis in sustinendo ipsum ab impugnationibus. Diuiditur in duas partes. Primo loquitur de portionibus,quas coniuncti sibi retinent,utrum alteri ab altero accrescat. Secundo de portione quæ per capitis diminutionē semel fuit perdita. Secunda ibi,nec enim. Item supra §.proxi.locutus est,qñ in persona unius repetitur totus usufructus, & sic sunt re, & uerbis coniuncti,sed per concursum faciunt sibi partem,& quilibet haber dimidiam, postea dicit, & quandocunque Titius capite minutus fuerit, dimidiam illius dimidiæ quam per concursum haberet,sibi lego. Cōungit ipsum capite minui,& sic totam dimidiam suam perdidit. Sed statim eodem momēto dimidiam illius dimidiæ uirtute repetitionis resumpsit. Quęritur,an remaneant coniuncti,& qualiter inter eos sit ius accrescendi. Respondetur primo; ꝙ illa dimidia quam Titius resumpsit si sibi deficiat,quia moriatur,accrescit tota Mæuio,ratio,quia sunt re coniuncti. Nā semel illa dimidia fuit legata Mæuio in primo legato, quo legatus fuit totius usufructus,nec per repetitionem fuit soluta. Sed econtra,si deficiat portio Mæuij, non tota accrescit Titio: sed ꝓ parte,& pro altera parte redit ad proprietatem,sed non declarat pro qua parte. Tu dic secundum uerū intellectum, ꝙ cum Mæuius habeat dimidiam iure suo, sola dimidia illius dimidiæ accrescit, sic econtra debet esse, ut æqualitas seruetur, altera uero dimidia illius dimidiæ redibit ad proprietatē. Sed quæritur secundo in uer.nec.n. certum est, ꝙ Titius per capitis diminutionem totam dimidiam suam perdidit,& dimidiam illius ex repetitione resumpsit,& sic remanet alia dimidia eiusdē,de qua testator non disposuit, licet Titius ex repetitione non habeat, nisi dimidiam dimidiæ, utrum alterā dimidiam eiusdem dimidiæ saltē habeat per ius accrescēdi in totum,uel pro parte? uidetur ꝙ sic in totū, postquam testatur de illa dimidia perdita non disposuit, ar j.de hæredi.insti.l.si alterius,& l.prima.§.si ex fundo, uel saltē uidetꝛ, ꝙ accrescat sibi pro parte quam resumpsit,scilicet, ꝓ quarta totius,& consocio pro dimidia,arg.infra de hæredi. insti. l.si hæreditas.§.primo. in fi. ubi uidetur expressum contrarium: respondetur.s.ꝙ eo momento quo totam dimidiam perdidit, & statim dimidiam eiusdem resumpsit, altera dimidia sibi non accrescit: quia illud qđ quis perdit, sibi non debet accrescere: aliàs.n. frustra perderet.h.d.in effectu. Quid ergo erit de illa dimidia dimidiæ? respondeo accrescet Mæuio,& sic habebit tres quartas,quę si sibi deficiunt, una accrescet, alteræ duæ redibunt ad proprietatem. Circa quod sonno aliquas oppo.sine quibus non potest haberi intellectus. Et primo circa dimidiam dimidiæ quam resumpsit Titius. dicitur.n.hic,ꝙ si ipsam postea perdat,tota Mæuio accrescit,oppo.duobus modis: ꝙ nihil accrescat, primo,q̄a cum Mæuio sit totus ususfructus legatus, & postea dimidia dimidiæ sit repetita in persona Titij, uidetur Mæuio,adempta: ut C.de leg. l.cum quæstio. Sequitur ergo, ꝙ Mæuius non sit in ea re coniunctus,quia non habet eam ex uoluntate testatoris. Sol. contrarium loquitur, cum ab eo cui fuit legatum totum, solus testator adimit postea partem, & sic post desinit illā partem habere ex uoluntate testatoris,unde non est inter eos coniunctio. Sed hic ista pars fuit Mæuio primo adempta per dispositionem, l.admittentis eos ad concursum, quæ nō fecit Mæuium desinere eam habere ex uoluntate testatoris,& sic non soluit coniunctionem testator, ergo postea repetendo dimidiam eandem in persona Titij uidetur magis. l.dispositionem secutus, q̄ Mæuio adimere. Et sic non desinit Mæuius ex eius testatoris uoluntate habere: unde remanet adhuc coniunctus, argu.ad hoc in l.rem legatam. j.de adimen.legat. Secundo ad idem, licet Mæuius sit in ea re coniunctus, tamen tota est penes solum Titium: & sic non facit sibi Mæuius partem per concursum: ut supra tit.j.l.idē Neratius,& ibi dixi. Solu. semel fecit Mæuius Titio partem per concursum in toto legato ususfructus: & sic portio, quæ remansit penes Titium,assumpsit sibi illam naturam,& qualitatem,ut posset accrescere Mæuio, & eandem nunc sibi retinet, licet non ex primo legato, sed ex repetitione, quia uidetur repetijsse sub eadem qualitate, arg.in l. Seiæ, & §.Caio. j.de fundo instru.l.Titius habeat.arg.s̄.tit.secundo.l.idem Neratius.§.fi.l.Sed circa dimidiam Mæuij oppo.duob.mod.similiter. Primo,ꝙ tota accrescat Titio,cuius ꝯtrium dr̄ in tex. & gl. Nam licet Titius partem suam perdiderit,tn̄ saluum sibi remanet ius accrescendi, ut s̄.tit. secūdo.l.interdū,& de usufructu.l.si Titio. §.primo. Sol.quicqd gl.dicat,in ꝓmo totū pdidit, & nihil resumpsit, sed hic resumpsit partem ex uoluntate testatoris, & per hoc uī̄ prohiberi,ꝙ ultra illam partem non habeat,quæ prohibitio ualet usque ad cōcurrentem quantitatem,arg.C.de procur.l.maritus.contingit ergo hoc rōne limitatæ portionis. Secundo oppono ꝙ nihil de dimidia Mæuij accrescat Titio,quia in illa nulla est inter eos coniunctio in parte tm̄ repetita,ut sentiūt oēs glo. Solu.licet nō sit nūc, semel tm̄ fuit, uñ retinet sibi pristinā naturam, ut accrescat Titio pro parte, sicut portio Titij retinet sibi naturā pristinam in fauorem Męuij,ut s̄.dixi. Vltimo scias, ꝙ glo.secunda dum dicit non pōt,quando in personam Titij nō fuit repetita dimidia per l.cum quæstio.C.de legat.uidetur sentire, ꝙ illa dimidia uideretꝛ a Mæuio adempta. Et sic non essent coniuncti. Sed certe idem esset,cum repetitur dimidia dimidiæ, dic ergo, ꝙ immo etiā tūc essent re coniuncti in alia dimidia,per ea quæ supra dicta sunt,& ita sentit gl.fi.Sed in uno nō bñ dicit.s.ꝙ tunc ex persona Mæuij nō accresceret,nisi dimidia dimidiæ Titio.Nam tm̄ accrescit,qñ dimidia dimidiæ repetita est Titio, ergo plus dēt accrescere, qñ tota dimidia: dic ergo, ꝙ tota dimidia Mæuij accresceret Titio tūc sicut eꝯ,ut æqualitas seruetꝛ. arg.in l.pen. C.cōi di.& l.fin. de struc.& lit.expen. paria sūt ergo repetere dimidiā in pſona Titij,
1 uel totum, ut s̄.§.proxi. Vltimo no.tex.cum glo.;ꝙ † eodem mo-

mento dicuntur aliqua fieri, licèt successiue fiant: primo.n.quis
amittit, secundo immediatè resumit, tamen eodem momēto fie-
ri dicuntur, ad hoc ĩ. communia prædio.l.si cum binas, & no.ĩ.
de vulg. & pup.l.si parer captiis, & l.quidā.de pecu.leg. Gl.super
verbo amisisset.in fi.quærit quæ est ratio, quare Titio nihil accre
scit de parte quam amisit, & ponit duas rationes, quarum prima
modicū valet, secūda verò non pcedit: quia si esset vera seque-
ret. ꝙ nunq̃ in vsufructu haberet locū ius accrescēdi, qa est reso-
lubilis. nec ob.l.pecuniā. quam alleg. quia ibi erat ius resolubile
in persona alterius, cui sperabatur ius quæri. Paul. de Cast.

§. Morte

§. Morte Vsusfructus extinguitur morte vsufructuarij,
siue ipsum habeat de iure ciuili, siue prætorio,
nec potest cum casualiter amittitur in eius persona reperi, sed in
persona hæredis sui. sic. Item vsusfructus acquisitus per seruum
non perditur per alienationem ipsius serui, vel vsusfructus eius.
hoc dicit vsque ad l.proximam.§.rei tex.cum glo. Pau.de Cast.

L E X V.

1 *Accessorium quod principali maius est, vel per se potest subsistere, non cum principali extingui dicatur.*
2 *Ager num si in eo transplantetur vinea, ager esse desinat.*

REpeti. Mutatione rei extinguitur vsusfructus, q
habetur in ea, nec restituiī, licèt res in pri-
stinam redeat formam. Si tamen nō est eadem forma,
sed similis vsusfructus alterius rei sibi cohærentis non
propterea extinguitur, siue illa cohærēs sit principalis ad illam,
quæ mutatur, siue sit accessoria. h.d. vsque ad l.si vsufr. mestem.
Et ponuntur exempla de mutatione rei, de cuius vsufr. quærit:
quorum duo sunt in hoc §. cum se. alia sunt in l. quod tamen. §.
agri. vsque ad fi. in l.verò fundi, vsque ad d.§.agri. ponuntur duo
casus, cum vna res mutatur, & de vsufruct. alterius sibi cohæren-
tis quæritur, quorum vnus est, quando illa cohærens est princi-
palis, secundus quando est accessoria, vt in l.quid tamen.in prin.
Secundo ponitur vnus casus incidens, si res mutata redeat in pri
stinam formam, vtrum vsusfructus restituatur. in d.l.quid tamē.
§.j.quia omnia prima quatuor exempla duob. cacepta sunt, qñ
res taliter mutatur, ꝙ in pristinā formam omnino eandē redire
non potest, vel non solet. & in illis dic, ꝙ vsusfructus statim ex-
tinguitur, nec vnq̃ recuperatur, duo verò exempla quorum vnū
est de vsufr. areæ in qua ædificatur, aliud de vsufru. massæ de qua
fiunt vasa loquitur de tali mutatione, quæ non impedit rem re-
dire ad pristinam, & eandem formam, & in illis duob.dic. ꝙ non
extinguitur statim, sed lapso tempore, quo solet vsusfructus pe-
rire. Interim autem non amittitur ius vsusfructus, sed commo-
ditas. Et ideo si ante lapsum tēpus redeat in pristinam formam
ipso iure vsusfructus redit in pristinum statum. Primum de vsuf-
fru. areæ patet in l.si area.s̄.de vsufr. & qd̄ ibi dixi, & ĩ.quēadmo.
serui.amit.l.si locus. Secundum de vsufructu massæ patet ex gl.
quæ est s̄.de vsufruct.l.qui vsumfructum. in prin. in gl. quæ inci-
pit. si verò vsufructuarius massæ, in princ. quæ vult hoc dicere, si
bene inspiciatur. Item no.l.quod tamen, in princ. quæ alleg. per
1 glo. ĩ.de pecu.lega.l.a. ꝙ † accessorium, quod est maius princi-
pali non extinguitur cum principali, quod non videtur bene di-
ctum per §.si tamen alienam, Insti. de re. diui. vnde melius dic
postquam ius est acquisitum in accessorio, quod sine principali
poterat a principio subsistere, tale ius cum principali nō extin-
guitur, ita videtur hic Cyn. sentire in vna additione, tacit, quod
2 ipse notat in l.j.C.de iudi. Vltimò † nota in §.sed si stagni.in fi. ꝙ
licet in agro ponatur vinea, non tamen desinit esse ager, quia ad-
huc possunt ibi exerceri opera agri, ut seminare, facit l.certo ge-
neri ĩ de serui.rusti.præd.in glo.magna, quæ modici est effectus,
tene primam sol. quæ probatur ex tex.

L E X XII.

1 *Possessor bonæfidei, plus iuris quàm usufructuarius habere censetur.*

SI vsufructuarius. Fructus tunc efficiuntur fru
ctuarij cum separati sunt a
solo per se, vel per alium nomine suo, licèt in horreo non
sint reconditi, & illos ad hæredem transmittat, bonæfidei
verò possessores qualitercunque a solo separati sint, licèt nō no-
mine suo. hoc dicit. s̄m veram lectu. quæ ponitur hic in fi.glo. &
approbatur per Doc.C.de rei ven.l.certum. & supra de rei ven.l.
ex diuerso, & s̄m istam Iulianus non corrigit Labeonem, sed ip-
1 sum approbat cum distinctione, & idem Cyn. Et † sic no. ꝙ plus
iuris habet bonæfidei possessor, q̃ vsufructua. & est ratio, quia
possidet tanquam dominus. facit C.de fur.l.apud,

L E X XIIII.

1 *Generare vnumquodque suum simile dicitur.*

EXcepta. Indiuisibiles causæ pariunt indiuisibiles
effectus. diuisibiles autem pariunt diuisi-
biles. hoc dicit Bal. Et † sic no. ꝙ vnumquodque generat
sibi simile.

L E X XV.

Interdum. Si legatus sit vsusfructus tādiu, quādiu alie-
netur, incipiēte proprietario alienare vsuf-
fructus statim extinguitur. h.d. Et nota ibi: nam incip. pro eo,
quod no. in l. ea leg. C. de cōdit. ob causam, & supra de iurisd.om.
iud.l.si quis id quod §.dum proponitur: per Iac.But. & Bar.

L E X XVI.

1 *Restitutioni res obnoxia num efficaciter alienetur.*
2 *Ius accrescendi inter legatarios diuersorum testatorum locum non habet.*

SI sub conditione. Si vsusfruct⁹ legatus vni sub
conditione per hæredem al-
teri purè legetur, licèt interim legatum hæredis valeat, tñ
existente conditione resoluitur. Inter prædictos legatarios
diuersorum testatorum non habet locum ius accrescendi. h.d. &
1 est l.magistra. No. ex primo dicto, † ꝙ res subiecta restitutioni
sub conditione, potest alienari, & valet alienatio quousque exi-
stat conditio, quod an hodie sit verum, dic, ut no. per Cy. in auth.
res quæ. C.communia de leg. & per Dy. & Bar. in l.seruo legato.
§.j. de leg. 1. Sed quæro quid si conditio primi legati existeret?
Respondeo non extingueretur legatum hæredis, ut ĩ. si certum
pet.l. proinde: secundum Franc. Accur. & Cyn. Item quæro quid
si hæres legaret eidem, cui legauerat testator? Respondeo pen-
dente conditione hēt ex legato hæredis, sed illa existente mutat̄
causa, & uidetur habere ex legato testatoris, ut ĩ. ad l. Falc. l. fun-
do. & ibi no. de hæredi. insti. l. si seruus. §. qui fideicommissariam.
2 Ex secūdo dicto nota. † ꝙ inter legatarios diuersorum testatorū,
non habet locum ius accrescendi, quod est uerum, siue facta sint
a diuersis, ut hic: siue ab uno, ut no. in l. si duobus. de testi. mil.
& C. in eo. tit. l. 2. fallit in casu singulari l. qui patri. de acqu. hær.

L E X XVII.

SI tibi. Vsusfructus extinguitur per acquisitionem proprie-
tatis etiam reuocabilem, & licèt reuocetur nō reui-
uiscit usufruct. l. dominus.

L E X XVIII.

Si seruo. Vsusfructus legatus seruo hæreditario, per adi-
tionem hæreditatis non extinguitur, quasi mu-
tato dominio, cum nulla re uera sit mutatio: sed tunc dies eius
cedit, & non ante: Item nec personalis seruitus, nec realis per
alienationem proprietatis extinguitur. hoc dict. cum l. seq.

L E X XX.

1 *Iurisdictionem plenam habens quo ad merum mistumque imperium, si semiplene vtatur, puta quo ad actus simplicis iurisdictionis, an quasi possessionem quo ad merum ac mixtum imperium retinere dicatur.*

IS, qui. Qui utitur parte integrali cōtemplatione totius
retinet totum: secus si contēplatione solius par-
tis. Tunc aūt uidetur cōtemplatione totius uti, quando scit
totum se habere: alias uidetur uti contēplatione solius par-
1 tis. h.d. Et est l. ualde singularis. Et † per hanc l. determinatur qđ
de illo, qui habet plenam iurisdictionem, quo ad merum, & mix
tum imperium, & ipse utitur semiplenè, puta quo ad actus sim-
plicia iurisdictionis utrum retineat, quo ad merum, & mistum
imperium? Et certè distinguēdum est, ut hic. Item facit ad aliud:
si quis tenetur quolibet anno dare 12. & ipse per longum tem-
pus non dedit, nisi sex, utrum ille qui recipit, præiudicet sibi in
residuo? & uidetur distinguendum, ut hic, pro quo uide c. olim,
& quod ibi no. extra de cēsib. per Cy. C. de præscript. 30. ann. l. cū
notissimi. §. in his. & in Spec. de loca. §. nunc aliqua. uersic. 42. &
de præscript. in quarta parte, uersic. quid si cum deberet, & uers.
sed pone miles quidam: ubi omnino uide per Ioan. And. in reg.
plus in se. in mercurialibus facit C. de agri. & censi. l. cum scimus.
§. illud. Paul.

L E X XXI.

Si vsusfructus. Ciuitas uidetur mori cum aratrum pa
titur, & tunc eius usussfructus extin-
guitur. h.d. Et no. gl. hic positam, pro qua uide per Inno. de nou.
ope. nun. cum ex iniuncto. Paulus de Cast.

L E X XXII.

Si mulieri. Vsusfructus retinetur per domesticum, fami-
liam, & per uirum, uel uxorem utentem no-
mine usufructuarij. h.d. Et no. ꝙ tales utentes iure familiari non
sibi eam acquirunt, sed retinent pro absente, uide Bar. ĩ. de acq.
poss. qui iure familiaritatis. & per Inn. de præscri. si diligenti. Pau.

L E X XXIII.

Si ager. Per inundationem per quam flumen mutat alueū
perditur usussfructus, & proprietas, sed ea cessante
restituitur utraque de æquitate, licèt non de rigore. per inun-
dationē uerò simplicem, per quam alueus non mutatur nullo
modo extinguitur, licèt interim commoditas cesset, quæ inun-
datione

dationecessante redit ad pristinum statum. h.d. cum l.seq. & sm
istam dist.intellige omnia iura io gl.alleg.

L E X XXIX.

1 Locator per rei locatæ alienationem a conductore in alium factam, num priua
ri possessione dicatur, quamquam & conductor pensionem soluere non desi-
nat. Et qualiter tunc locatori aduersus conductorem alienantem succurra-
tur.nu 2.
Pensionis solutione num possessio quæratur. & an inde probetur.
4 Proprietarius usumfructum sibi locatum si alij relocet, an usufructuarium
possessione priuet.
4 Actio personalis ad usumfructum competens, num tempore, ut vsusfru-
ctus extinguatur.

POmponius. Ista est valde singularis lex & subti
lis,& male declarata.h.d. Si proprie
tarius cui vsufructuarius locauerat vsumfructum, pro-
prietatem vendat alteri pleno iure & tradat,priuat fru-
ctuarium possessione, & per cõns vsumfructum non vtendo tpe
perdit,licet proprietarius continue pensionem soluat:tñ tenetur
fructuario ad interesse. Idem si vsumfructum tm sibi locatũ vel
venditum alteri locet, vel vendat noie proprio:secus si simplr.
Item cum legatur vni vsusfr.& alteri restituere rogatur, vr lega-
tarius noie fideicommissarii uti frui,& iõ negligentia non nocet
fideicommissario,vt actionem ex testõ, quam hẽt lrimo tpe in v-
susfr.constituto pendendo perdat.h.d.vsq.ad l.peo.sm intellectũ,
1 quem puto verum,& magis pprium literæ.Not.† ex princ.l.ꝙ li-
cet locator videatur sp possessionem retinere:nec vnq̃ præscriba
tur ꝯ eum quousq. conductor retinet eam penes se, siue soluat
pensionem,siue non,quia sp vr eam retinere nomine locatoris,
vt C.de præscr.30.ann.l.male, si tñ in alium transferat locatorẽ
possessione priuat.& per cõns ius eius tpe perditur,ut hic & l.3.§.
ꝙ si seruus.de acq.poss.& C.eo.ti.l.fi.& ibi plenè no.Quod est ve
rum, et si conductor post translationem, & alienationem factã
soluat continue pensionem locatori,tex.est hic singularis, q nõ
ita bene alibi reperitur. Ex hoc no duo primo, ꝙ qñ unus possi-
det,& alter pro illa re mihi pensionem soluit,licet sciente & pa-
tiente eo qui possidet:non tamen sibi præiudicatur in possessio-
ne,sicut nec in dñio. Nam per talem solonem,nec possessionẽ:
nec dñium acquiro,facit C.de rei uen.l.solennib.& de don.l.cē-
2 sualis.Secundo† no.ex hoc,ꝙ licet p solonem pensionis interdũ
acquirat possessio de nouo,& probetur,ut C.de agri.& censi.l.li
tib.& no.in l. qui uniuersas.§.quod per colonum,de acq.pos.per
gl.& per Bart. illud est intelligendum, qñ nullus alius,q soluens
possidet:nam si unus possideret,alter mihi solueret,per talẽ so-
lutionem nec mihi acquiritur,nec probatur possessio sm Barto.
ita no.in d.§.ꝙ p colnnum, ubi no.alle.hanc l.Ita dẽr intelligi. c.
inter dilectos:circa fin.de fide instr. Prædicta uera,qñ conductor
alteri tradidit,secus si ficte: nam si colonus meus alteri rem meã
venderet,& ab emptore conduceret,quo casu ficte tradidisse vr.
ut l.quædam mulier, de rei uend. Si tamen mihi pensionem sol-
uit,fingitur illi nõ tradidisse.nec me possessione priuat: casus est
singularis in l.quis §.1.de acq.poss.& ibi per Dy.& Bar.qui non
hanc l.alleg.Sed quæro qualr succurratur locatori,cum condu-
ctor in alium transfert possessionem? Rñdeo,aut loquimur an-
teq̃ ius locatoris perdat tpe, & tunc succurritur condictione ex
l.fi C.de acq.pos.ita intelligitur gl.in l.fi.l.ad recuperandam pos
sessionem. Aut postq̃ perditum est ius eius: & tunc succurritur
sibi ꝯ conductorem ad interesse, ut hic tex.Item in subsidium pt
restitui aduersus emptorem,ut no.Specu.de loca.§.nunc aliqua.
versi.44.& de præscri.versiculo pone colonus: ubi omnino vide
3 quia ibi allegat hanc l.Circa† versiculum,q̃q̃ quæro cum proprie
tarius usumfructum sibi locatum alteri locat, vtrum usufructua
rium possessione priuet?gl.indistincte tenet,ꝙ non,etiam si pro
prio nomine locauerit,& ita intelligit istum uersiculum, per l.
qui uniuersas.§.fi.de acquiren.possess.ita sentit glo.quæ incipit,
ẽt suo nomine,sed tunc obstat fortiter uersiculus sequens,cuius
nomine glossella super uerbo suo nomine intelligit ver.sequen
tem,qñ proprietarius usumfructum sibi non locatum per vsu-
fructuarium alteri locauit suo nomine, quo casu priuat posses-
sione vsufructuarium,secus si sibi locatus esset.Sed hoc non pla
cet,qa tota l.loquit in eisdem terminis, & ista expositio est diui-
natio. Præterea,licet fuerit sibi locutus vsusfr. si tamen nomine
pprio alteri locat, vr locare tanq̃ proprietarius,& p iure, quod
habet in vsufructu ratione proprietatis,non pro eo,qđ habet ab
vsufr.& ideo secundus conductor non vr possidere nomine vsu
fructuarii. Tu ergo dic, ꝙ aut proprietarius usumfr uctum sibi
locatum locat simpliciter, & tunc videtur locare, p iure, quod
habet ad vsufructuario,& sic nomine vsufructuarii vr secundus
conductor possidere, non autem uidetur locare noie proprio,
qa tunc peccaret,cum ad interesse teneatur,ut s.prox.quod nõ
præsumitur velle facere,vt infra pro soc.l.merito. Aut locat ex-
presse nomine proprio, & tunc non est locus interesse, vr.n.ra-
tione iuris,quod habet pp proprietatem locare.Ita loquitur ver
siculus sequens,ideo secundus conductor non possidet nomine
vsufructuarij.Idem puto per oĩa dicendum,cum vsumfr.sibi;ven
ditum alteri vendidit,vt distinguatur,an simpliciter,an nomine
suo,ita intelligo versiculũ,sed si a me. quia ratio diuersitatis red
di non potest,nec ob.l qui vniuersas.§ fi.quia ibi loquitur in co-
lono,qui non habebat proprietatem, vnde licet proprio nomi-
ne locet,non potest dici locasse,nisi pro iure,quod habet ab eo,
qui sibi locauit.Sed cum proprietatem hẽt, põt dici locasse rõ-
ne suę proprietatis,vt hic.Præterea nec ibi dicitur,ꝙ proprio no
mine locauerit,sed simpliciter. Distingue ergo ex prædictis, aut
ille,cui vsufructuarius locauit, vel vendidit vsumfr. alteri locat,
vel vendit,tunc aut erat dñs proprietatis,aut non dominus.Pri-
mo casu,aut vendidit proprietatẽ pleno iure, & vr nomine pro-
prio vendere,vt in prin.l.aut vsumfr.tantum,& tunc, aut simpli
citer,aut suo nomine,vt hic.Secundo casu,aut alienauit rem, li-
cet dominium non haberet, & tunc locatorem possessione pri-
nat,vt l.non solum.§.qui pignori.de vsufructu. Aut illud ius tan
tum,quod habebat a locatore,& tunc siue vsufru.siue nomine
proprio non priuat ipsum possessione, quia nõ potest videri alie
nasse,nisi pro iure,quod ab eo habet, vt d.l.qui vniuersas § fina.
4 Vltimo † no.quia hic in fi.videtur casus,ꝙ actio personalis, quæ
competit ad vsumfructum petendum non perdatur tempore,
quo perditur vsusfructus.scilicet,decennio,de quo plenè not.in
l.corruptionem.C.de vsufructu. Paulus.

L E X XXXI.

Cum gregis. Non summatur,sed oppo.quia vniuersi-
tas conseruatur in vno,vt l.sicut §. fi.qđ
cuiusque uniuer. Sed uerum est in uniuersitatibus proprietatis,
ut l.si grege.in fi.de leg.j.secus in vsufru.& rationem dic,ut infra
& Insti.de le.§.gregis.

De vsufru. earum rerum,quæ vsu consu. Rub.

¶ Bene staret in rubrica,minuuntur, vel alienantur, & dicimus
consumuntur,ut bladum,uinum,minuuntur,ut uestes, alienan
tur,ut pecunia,ut infra l.j dicam. Pau.de Cast.

L E X P R I M A.

1 Vsusfructus num in his rebus,quæ consumuntur vsu consistere queat.
2 Consumi quæ dicantur.Et quæ minui.

SEnatus. Omnium rerum,quę sunt in patri-
monio nostro,põt vsusfr. legari ẽt
earum rerum quæ usu consumuntur, minuunt,
uel alienantur, & etiam nomina debitorum, siue
sint in patrimonio legantis,siue alieno, nõ in his
tñ propriè cadit usufr.sed abusiue, quia tenetur
fructuarius cauere proprietario de restituendo tantundem fini-
1 to usufructu.h.d.usque ad l.hoc senatus §.j.Et † no.ꝙ ideo nõ ca
dit in his propriè vsusfru.quia non potest cadere diffinitio,cum
dicatur vsusfr. est ius vtendi fruendi salua rerum substantia.i.ꝙ
nec consumatur,nec minuatur, nec alienetur, quod in his esse
2 non potest.Dicuntur autem cõsumi † quæ parata sunt ad esum,
uel potum,ut blada,uel uina,minui,ut uestis, alienari, ut pecu-
nia,qua quis uti non potest.nisi alienet. Paulus.

1 Vsusfructus num præstita ab vsufru.cautione,an censeri debeat.
2 Debitum si quando soluitur, quippiam indebitè omittitur, quo remedio illud
omissum repetatur.
3 Cautio peti non debet,quando res ipsa peti potest.

§. Si pecuniæ. Si in rebus, quæ vsu consumuntur, sit
omissa cautio pendente vsusfr. põt con
dici incerti condictione, sed eo finito nõ condicitur cautio, sed
res ipsa, siue fuerit in illis legatus vsusfr. siue usus: quia in talib.
ususfr.& usus idem sunt.h.d.usque ad fi.l.Not tex.ibi finito usu-
1 fructu,& ibi constante usufr.&c.ꝙ† licet cautio nõ sit pstita, tñ
adhuc ususfr.dicitur.per quod patet,quod non est de substantia
2 vsusfr.ut no.per gl.s̃.de usufr.l.j.per hunc §. Secundo † no.ꝙ qñ
illud,quod soluitur est debitum, si tamen aliquid indebitè omit
ritur,potest illud omissum repeti,non condictio.indebiti.sed in-
certi,ut hic,& j̃.de cond.iode.l.sed & si me putem §.cum, & ibi
3 plene gl.de ista condictione incerti. Tertio no. † ꝙ quando põt
peti res ipsa,non debet peti cautio,per quod patet, ꝙ si quis est
mihi pure obligatus,nõ possum agere ad ipsum debitum. superflua enim illa esset obligatio,ad quod facit l. si mulier. de condi.
ob causam,& de iure do.l.licet.Circa,quod omnino uide, quod
no per glo.& Bar.j̃.de lib.leg.l.3 §.nunc de effectu, & l.si finita.
§.eleganter.de dam.infec.

L E X VI.

Si tibi x. millia. Si pecunia, quo ad proprietatem legatur vni, & vsusfru. eiusdem legatur alteri, proprietas primo pertinet ad legatarium proprietatis, qui tenebitur legatario vsusfruc. dimidiam soluere cautione recepta, hoc primo. Item si fundus legatur uni, usufru. alteri proprietas cum dimidia vsusfru. pertinet ad legatarium proprietatis, altera dimidia vsusfr. ad legatarium vsusfru. qui cauere tenebitur legatario proprietatis, non hæreditatis, hoc secundo. Item si plurib. legatur vsusfru. rerum, quæ usu consumuntur non solum tenentur cauere hæredi, sed etiam inter se propter spem iuris accr. hoc tertio, & vlt. tex. cum gl. Et iste finis alibi non reperitur, ꝙ ꝓpter spem iuris accre. debeant legatarij inter se cauere. Sed hoc non habet locum in legato proprietatis, nec in legato vsusfr. illius rei, quæ vsu non consumitur: quia illi cui accrescit aliter est prouisum. Nam existente casu iuris accre. potest ille, cui accrescit partem accrescentem uendicare rei uendicatione, uel per confessoriam, quod esse non potest in his rebus, quæ usu consumuntur, cum in illis fuerit translatum dominium in usufructuarium, cuius pars deficit secundum glo. quam not. Paulus.

L E X VII.

1 *Vsu quæ consumi possunt, & quæ non, inter se quàm multis modis differant.*

SI tibi vini. In rebus, quæ vsu consumuntur, dñium transfertur in usufructuarium, qui tenetur cauere de restituendo tantundem, uel æstõnem finito
1 usufru. Et no. † septem differentias inter res, quæ usu consumuntur, & illas quæ non cõsumuntur. Nam in primis transit dominium in usufructuarium: in secundis non, ut l. j. s̄. de usufr. & j̄. usufr. quemad. cau. l. si usufr. nomine. Secũda differentia, quia in primis cauetur de restituendo tantundẽ, uel æstõnem, ut hic, nec alia cautio præstatur. Sed in secundis præstatur duplex cautio. s. de utendo fruendo arb. boni uiri, & restituendo eandẽ rem finito usufr. ut s̄. de usufr. l. si cuius. in prin. & §. r. Tertia est, quia in primis non cadit propriè usufr. sed impropriè, ut ā. eod. l. 2. in secundis uero propriè. Est, & quarta, quia in primis cautio omissa condicitur in certi condictione, ut s̄. e. l. hoc senatus. §. j. sed in secundis res ipsa uendicatur. ut j̄. usufr. quemad. caue. l. si usufructuarius noĩe. Est, & quinta, quia in primis, non differt usus ab usufr. quia nõ plus importat unum, q̃ aliud, ut s̄. e. l. hoc senatus. § quæ in usufructuario. Sed in secundis sic, ut j̄. de usu, & habi. l. j. & 2. Est & sexta, quia in primis legatarij cauent adinuicem ꝓp spem iuris accre. in secundis non, ut s̄. l. prox. in fi. Est, & septima, quia in duob. primis tm̃ casibus potest usufr. extingui, s. morte, & capitis diminutione, ut j̄. eo. l. in stipulatione, cum l. seq. sed in secundis potest extingui alijs modis, ut s̄. tit. proxi. l. repeti. §. rei, cum leg. sequentibus. Octaua est, quia propriè non est usufructus earum rerum, quæ usu consumuntur.

L E X VIII.

1 *Legatario utrum sit utilius a testatore, an a lege cautionem de rectè arbitrioq. boni uiri fruendo releuari.*
2 *Testamento qui pro alio fideiubere tenetur, an quod soluit pro illo repetat. Et qua actione.*

TRibus. Ista est bona lex & sunt hic duo, quæ non reperiuntur alibi in tex. & gl. Et audiui Dy. fecisse in examine unum quæsitũ uni de ista glo. qui rñdit directè ꝯ determinationẽ tex. sed ipse fuit supportatus, quia materia est peregrina. h. d. Cum legatur usufr. pecuniæ, uel aliarum rerum, quæ usu consumuntur, pñt aliqui ex hæredib. grauari, ut pro legatarijs caueant: ualetq; legatum cautionis, & dr̃ incertum, cum in facto consistat, licet legatum vsusfr. tunc dicatur certum, quia consistit in q̃titate, quæ certa est, nec põt dicta quantitas peti, nisi præstita cautione, ad quam præstandam põt legatarius agere ꝯ hęredes grauatos: tenetur ẽt ipse legatarius cauere nuda cautione, licet per testatorem sit releuatus a cautione. Item si quid solutum sit per hæredes vigore cautionis per eos ꝓstitę, repetere non pñt actione mandati a legatario, quia nõ fecerunt hoc ex mandato suo, sed ex mandato testatoris, ut se liberarẽt ex testõ. Item dictum legatum cautionis vr̃ factum fauore legatarij, non hr̃dum. h. d. tota l. & est ualde not. diuiditur in tres partes s̃m Cy. Primo q̃ritur, an valeat legatum cautionis, & quale sit, & cuius effectus, & iuxta ea declarat quoddã dubium. Secundo utrũ ex hac fideiussione agatur mandati. Tertio quærĩ, cuius contemplatione factum uideatur. Secunda ibi finito. Ter-
1 na ibi de illo. Et † no. tex. ibi, illud ẽt nobis, &c. ꝙ licet legatarius sit releuatus a nuda promissione &c. qđ alibi non ita reperitur. Idem est in eo, qñ releuatus est per legẽ, ut l. filio. j̄. ut leg. no. ca. Sed ibi plus est, q̃a teneĩ cauere cũ hypotheca bonorũ, sed releuatus per testatorẽ tenetur tm̃ nude repromittere, ut hic: ita vr̃, ꝙ debeat intelligi l. fin. ut lega. no. ca. s̃m unam solutionem glo. quæ est ibi, pro qua vr̃ hic casus, licet non allegat, & per hoc dñt Doct. ꝙ procurator releuatus a satisdatione per dñm, non est releuatus a nuda cautione: imo dẽt per stipulationem se obligare, s̃m Iac. de Belui. de quo per Cy. C. de satisd. l. j. & de pc. l. j. in ꝯtrium facit s̄. de proc. l. si defunctus. Vel dic, ꝙ interdum testõr expresse satisdõnem remittit: & tunc nec ẽt ad nudam cautionem tenet, dummõ talem satisdõnem possit remittere, & ita loquitur l. fi. ut leg. no. ca. & per gl. in l. filio. in fi. eo. tit. Interdum remittit tacite mandando alijs, ꝙ ꝓ ipso satisdent: quo casu vr̃ ipsum releuare a satisdõne, & tũc tenetur ad nudam promissionem, ut hic, & est rõ triplex. Prima, ut fideiussoria oblĩo quam præstant illi hæredes habeat principalem, cui inhæreat s̃m quosdam. Ex quo sequit̃, ꝙ promittere dẽt non solum illis, qui promiserunt pro se, ut hic dicit glos. sed et alteri, qui non fuit grauatus. Secunda rõ est, ut illi hæredes, qui pro ipso ꝓmittunt, possint repetere ab eo illud, qđ pro ipso soluent: nam cum non habeant actionem mandati, ut in uer. seq. nec actionem neg. gest. ut ibi in gl. ꝓspicitur eis, ut legatarius per stipulationem se obliget. Terna rõ est, quia testõr istam satisdationem non potest omnino remittere. ut C. de usufru. l. j.
2 ultimo † no. in uer. seq. ꝙ ille qui teneĩ ex testõ ad fideiubendum pro alio, non põt ab eodem illud, quod soluit repetere ꝑ actionẽ mandati, ut hic, nec per actionem neg. ges. ut in gl. q̃ est no. quia cum quis facit ex necessitate, non cõpetit ei illa actio, ut s̄. neg. gest. l. si communes. in fi. agent igitur ex stipulatione interposita per legatarium, ut s̄. dixi, uel actione in factũ, ne fiat locupletior cum aliena iactura, s̃m Bart. at. j̄. si cer. pet. l. si & me, & Tinium. Not. bene istam gl. quæ alibi non reperitur: secundum Doct. Paulus.

L E X IX.

In stipulatione. Vsusfructus pecuniæ duob. tm̃ casibus põt extingui. s. morte, & capitis diminutione, & illi duo tm̃ in stipulatione comprehenduntur. hoc primo. Item usufr. & usus pecunię idem sunt, hoc scdo. Item cautio de ipsa reddenda põt interponi anteq̃ tradatur, & post. hoc tertio. Item lana, & aromata dñr de reb. quæ usu consumunĩ, & tõ in ijs non cadit propriè usufr. h. d. usq. ad l. fi. Paulus. de Cast.

L E X XIII.

Cùm pecunia. Cum proprietas alicui legatur, licet adijciat vt ad uitã suam habeat, vel ut habeat usum eius, nihilominus dr̃ legatum proprietatis, non vsus, uel usufr. h. d. no. Et sic legatum proprietatis per tales actiones non alteratur. Et hoc dico, ꝙ cum testator uult, aliquem hæredem facere, puta filium, uel extraneum, uxorem uerò suam usufructuariam bonorum suorum in uita sua, nõ dẽt ipsam instituere hæredem in uita sua, & post mortem suam filium uel extraneum, prout quidã imperiti notarij faciunt. Nam ꝑ hoc non est usufructuaria, sed hæres in proprietate: non obstat, ꝙ adijciat, ut habeat usumfructum oĩum bonorũ in uita sua, casus est in hac l. notabi. Ex quo sequitur magnus effectus, quia post mortem suam debent bona filio restitui, uel extraneo, detracta quarta, qđ non esset si ipsam tm̃ usufructuariam reliquisset, in quo ut plurimum per notarios imperitos erratur. qui mentem testatorũ isto mõ subuertunt, & ista pridie de facto respondi ꝑ hanc l. Quæro quid refert, an sit legatum proprietatis uel ususfru. in hac l. cum utrunq. morte extinguatur? Respondeo quia primum non extingueretur capitis diminutione, s̃m sic. Item in primo non teneretur cauere, in secundo sic, ut s̄ eo. l. 2. Pau. de Cast.

Si vsusfructus petatur. Rubrica.

1 *Vsufructuario pro usufructu, quẽ possidet, quotuplex actio, & quæ competat.*

¶ Ista rubrica hẽt duas partes. Prima pars si usufru. pe. pertinet ad confessoriam, secunda pars dum dicit, uel ad alium pertinere negetur, pertinet ad negatoriam. Item prima competit usufr. se-
1 cunda dño, ut j̄. e. l. uti frui, & ibi plenè. Item not. quo ad primã partem, ꝙ interdum quis agit pro usufr. quem possidet, & tunc competit duplex actio. s. confessoria, quæ est realis, & competit ꝯ quemlibet turbantem, ut dicta l. uti frui, post prin. in uersi. utrũ. Item actio personalis ex testamento, uel ex contractu, & ista cõpetit contra obligatum duntaxat iuxta not. in l. corruptionem. C. de usufr. interdum agit pro usufr. quem non possidet, & tunc aut semel possedit, & idem, ut cõpetat duplex actio sicut in primo, hoc tamen casu debet probare de iure suo. Sed in primo nõ d. l. uti frui, uers. ꝙ si forte. Aut nunq̃ possedit, & tunc non datur confessoria, quia non datur nisi pro usufructu constituto, sed anteq̃ tradatur, non est constitutus, nisi in ultima uoluntate detur, ergo tunc actio personalis competit.

L E X PRIMA.

1 *Vsufructuarius iura proprietati debita, num proprio nomine uendicet. Et vsumfructuarium domini procuratorem censeri.*
2 *Directo quod non permittitur, per obliquum quandoque permitti.*
3 *Exceptio contra actus naturam uitiatur, non actum uitiat.*

4 *Necessita-*

4 *Necessitate quod permittitur permitti, quatenus necessitas subest intelligitur.*
5 *Legans fundum suum, an & ius fundi per alium fundum suum legare videatur, vt is qui vsumfructum legat.*

SI fundo. Vsufructuarius non potest directò vẽdicare
vsumfructum, per quod consequitur, ne in
seruitute turbetur. hoc primo. Item qui petit vsumfructũ,
consequitur omnem cõmoditatem ad vsumfructum necessariam,
tam ad alium fundum proprietarij, quam alterius, nec
valet exceptio talis commoditatis, sine qua vsusfructus peti non
1 potest, hoc dicit, vsque ad l. si ab hærede. Nota † primo, q vsufru-
ctuarius non potest proprio nomine vendicare iura debita pro-
prietati: nam seruitutes reales proprietati debentur, & hæc est
ratio primi dicti: nomine vero proprietarij bene potest, & habet
tunc vtilem actionem, & ita loquitur l. 2. §. videndum est. ĩ. de in
rem verso. Et est ratio, quia vsufructuarius censetur procurator
proprietarij, vt l. 2. in fi. cum l. seq. de oper. no. nunc. & l. 1. §. fin. ĩ.
2 vsufr. quemad. ca. Secundo † no. q illud, quod non permittitur
directò, permittitur per indirectum, qñ diuersa subest ratio: aliàs
3 secus, vt l. quidam decedens, de admi. tut. Tertio † no. in l. 2. versi-
culo vsque adeo, q exceptio ꝯ naturam actus vitiatur, & non vi-
tiat actum, de hoc est tex. in l. per seruum. §. fin. ĩ. de vsu, & hab.
4 Vltimo † no. in l. dubitat, q id, quod ex necessitate, permittitur
quatenus necessitas subest, facit quod no. s. de iudi. in l. sed &
5 restituatur. §. sed si dies. in gl. in 1. q. sed pro remedio. Sed † quæro
si quis mihi legat proprietatem fundi sui, verum videatur mihi
legare ius eũdi per alium fundum suum, sicut eum legat vsum-
fructum? de hoc habes glo. q non ĩ. de adim. le. l. 3. §. si loci. de
quo plenè per Bart. in l. j. de seru. leg.

L E X II.

Si ab hærede. Si hæres, a quo fuit legatus vsusfructus
fundi sui, seruitutem imponat, vel aliàs
ipsum deteriorem faciat, postquam vsusfructus petitus est, te-
netur ad interesse. hoc dicit. secundum veram lectu. quæ posita
est in fi. glo.

L E X III.

Qui vsumfructum. Vsusfructus tempore amis-
sus, non restituitur, siue de-
beatur iure ciuili, siue iure prætorio, nec debet esse melioris con-
ditionis, qui habet minus iuris, quàm qui habet plus, hoc dicit.
Et no. tex. in fi. dicitur enim, dominus sui vsusfructus, quod alibi
non reperitur, de quo vide Guil. de Cug. C. de vsuf. le. in rub. Bal.
nota ius tempore amissum non restituitur.

L E X IIII.

Fundus. Detractio facta contemplatione certæ personæ,
antequam illi personę ius quæratur, nihil detra-
hit. h. d. Bal. & est notabilis casus. Paul. de Cast.

L E X V.

1 *Seruire res sua nemini potest. Et ius agendi metitur quis ex iure, quod in persona sua residet, non in aliena.*
2 *Actore non probante etiam iniustum possessorem absolui, & an possidens cũ conuenitur probare de iure suo teneatur.*
3 *Actio confessoria, negatoriaque aduersus quem detur.*

VTi frui. Confessoria pro vsufruct. datur habenti
vsumfructum formalem separatũ a pro-
prietate, non autem habenti causalem eum ea con-
iunctũ, negatoria vero datur domino. hoc primo. Itẽ
agens negatoria cõtra possidentem vsumfructum, nisi dominũ
se probet, succumbit. hoc secundo. Item confessoria datur con-
tra quemlibet possidentem hoc tertio. Item vsufructuarius non
non potest de directo vendicare seruitutem debitam fundo. Itẽ
confessoria, & negatoria dantur etiam pro parte rei, in qua vsus-
a fructus debetur, vel negatur. h. d. vsque ad §. in ijs. Et no. † in
princ. tex. qui semper alle. q res sua nemini seruit. Item in vers.
de suo enim, &c. No. q ius agendi metitur quis ex iure, quod re-
sidet in persona sua, non ex eo, quod in persona serui, facit supra
si pars hæreditatis pe. l. 1. circa prin. & quod no. in Spec. de teste.
a nunc videndum, versic. Item agens. Tertio † no. in versiculo, q
si fortè: q actore non probante etiam, iniustus possessor absol-
uitur in incorporalibus, sicut in corporalib. Et sic possidens nõ
tenetur probare, cum conuenitur, nisi post fundatam intentio-
nem actoris. Si autem agat, tunc pro istis seruitutibus probare
tenetur, licèt possideat, vt no. ĩ. si seru. ven. l. sicut. §. sed si quæ-
ratur, & ita intellige, quod dixi s. e. in rubrica. Vltimo no. q istę
3 † actiones cõfessoria, & negatoria dantur cõtra quemlibet possi-
dentem: vt hic, uel turbantem ut ĩ. si seru. uend. l. si quis diutur-
no, & dicuntur in rem. Adde quod no. per Cy. C. de usufr. in rub.

1 *Actio, & si per contestationem perpetuetur, non tamen natura aut cius rei de qua agitur conditio.*

§. In ijs. In confessoria, & negatoria ueniunt fructus & om
nis causa, & si post litem contestatam usufructus
extinguatur, siquidem sit natura sine culpa rei conuenti, non
ueniunt nisi fructus præteriti, non autem usumfr. de nouo tenetur
constituere. Si uero extinguatur culpa sui, non solum tenetur
ad fructus præteritos, sed ad constituendum ipsum de nouo, &
ad cauendum de euictione. Item prædicta uera sunt cum non
possessor agit contra possidẽtem: sed si possessor agat contra nõ
possidentem: tunc non uenit fructus, sed tantum consequitur
agens, ut in possessione seruitutis, uel libertatis nõ turbetur. Itẽ
qui sine dolo possidere desijt in hac actione absoluitur: sed qui
1 litis se offert, condemnatur. h. d. usque ad fi. titu. Et no. diligenter
in uersiculo si post litem, q licèt per contestationem litis perpe-
tuetur actio, non tñ perpetuatur natura, uel ꝯdõ rei, de qua agit.
Itẽ circa fi. q confessoria, & negatoria dantur possidenti, & idẽ
in qualibet actione, quæ datur pro iurib. incorporalib. ut Inst. de
act. §. æque. & §. sed istæ facit. ĩ. si seru. uen. l. & si forte. §. j. Paul.

De operis seruorum. Rubr.

L E X P R I M A.

a *Opera seruorum ab vsufructu, quid ac quam variè distet.*

OPera. In isto titulo ponunt aliqua, in quibus ope-
ra seruorum differt ab usufru. & aliqua in
quibus conuenit, & re uera, nec est usufr. nec usus,
& sic nõ potest dici seruitus personalis, ut ex sequen
1 tibus patebit. Primum † ergo in quo differt est, quia
opera seruorũ est facti, & in facto cõsistit: ut hic in prin. ususfr.
autem & aliæ seruitutes sunt ius, ut ã. de usufr. l. j. Secundum est,
quia opera seruorum non est in rerum natura anteq̃ inducatur,
ut in secundo dicto, sed ususfructus statim, q est cõstitutus. Ter-
tium est: quia operæ seruorum non amittuntur capitis diminu-
tione, ut in l. 2. secus in usufructu, ut ã. quib. mod. ususf. amit. l. j.
Quartum est, quia opera seruorũ se habet ad usumfructum tanq̃
pars ad totum, & ususfructus ad eam tanq̃ totum ad partem. Vñ
dicitur, q operæ sunt in usufr. sed ususfructus consistit in operis
supple, & in alijs, ut in l. 1. & 4. in prin. Quintum est, quia opera
magis accedit usui, q̃ ususfructui: ut in l. operis. Sextum est, quia
in homine debili, uel minoris ætatis contingere potest, ut nulla
sit opera, ut l. fi. §. si minor, & tamen in eodem potest consistere
ususfructus: quia si stipularetur ex re fructuarij, ei acquireret, ut
s. de ususfructu. l. si serui ususfructus, cum ll. sequẽtibus. Septima
differentia ſm gl. quia opera seruorum morte non extinguitur,
sed ususfr. sic, ut ĩ. de usufruc. leg. l. 2. Octaua, quia usucapione
proprietatis perditur opera, ut d. l. 2. sed ususfr. non, ut s. de usu-
fructu l. locum. §. proprietatis, & de usuc. l. iusto. §. non mutat.
Cõuenit autem in aliquibus cum usufructu, quia operæ dicun-
tur deducta necessarijs impensis sicut fructus, ut in l. 4. secundo
responso. Secundo, quia cum uenit ad æstimationem operarum
habetur consideratio ad personam, ſm quod & quantum pote-
rat operari. ut l. fi. in princ. sic in usufructu si deueniatur ad æsti-
mationem contra contumacem, uel dolosum ratio habetur, ut
æstimatio fiat, secundum quod & quantum percipere potuit se-
cundum conditionem rei, ad hoc s. de usufr. l. fructus, & l. si na-
uis, & ita debet intelligi l. uti frui. §. in ijs. s. tit. j. Vltimo no. l. fi. in
fi. q interesse affectionis non consideratur, quod dic, ut l. cum
seruus. ĩ. man.

De usu & habitatione. Rubr.

L E X P R I M A.

1 *Concessum capiti, membris quoque concessum videri, & quorsum inducatur.*
2 *Relictum pauperibus an in eos quoque qui ipsis subseruiunt distribui queat.*
3 *Concessio de præsenti, an ad futura porrigatur, & quæ. Et in tacita permissione inhonestum non venire.*

NVnc videndum, Vsus in minus se hẽt,
q̃ ususfructus, & eisdẽ
modis constituuntur. Item qui habet usum domus,
potest inhabitare cum familia sibi necessaria, uir cũ
uxore, uxor cum marito, socer cum nuru, & ecõtra:
potest etiam habere hospites gratis: uel non gratis, dummodo
sint honesti, non tamen potest alijs seorsum a se cõcedere. Idem
si ageretur, ne cum talibus habitaret, talis cõditio remitteretur.
h. d. usq; ad l. si habitatio. Et no. quia primo loquitur de usu do-
mus, usque ad illam l. ubi loquitur de habitatione eiusdem. uso;
ad §. si usus fundi, secundo de usu pecorum, tertio de usu equitij,
quarto de usu seruorum: partes patent. Item no. l. 2. cum se. q
1 † concessum capiti uidetur concessum etiã membris, sine quib.
caput esse non potest. Vnde concessum domino, uidetur con-
cessum familiaribus, si sine illa concessione sibi seruire non pos-
sent. Et ad hoc sũt isti tex. no. facit quod plene no. in l. 1. C. de epis.
& cler. facit ẽt in Auth. de nõ alie. §. nos igit. & s. de iud. l. nõ alias

§.i.& quib' modis vsusfr.amit.l.si mulier,de serui.leg.l.pater.Bal.
Ad hoc etiam infra de exercitoria.l.i.§.non autem.versiculo i qd.
enim.de auro & ar.leg.l.vxori.de preca.l.penult.de itin.actuque
a priua.l.veteres per quas leg.cōsuluit Old.ꝙ † si aliquid relinquit
in vsus pauperum, pōt distribui ad vsus seruientiū pauperibus,
sine quib.pauperes viuere nō possent,in cons.54.de qua q vide
per Ioan.And.in addi.Spec.de decim.facit de pec.leg.l.Nam qd.
§.item si qs.Item no.in l.cæterum.2.respon.tex.cū glo.ꝙ nō pōt
5 dici inquilinus,qui non inhibitat. Item † no.in ead.l.§.fi.ꝙ con-
cessio extenditur ad futura,quæ tpe cōcessionis sunt verisimilia,
item verisimile est viduā maritum debere recipere. Vltimò no.
in l.non aliter.ꝙ in tacita permissione non venit inhonestum.

L E X II.

1 *Vsus,an non vtendo, aut capitis diminutione perdatur.*
a *Legatum commoditatis,alicuius rei,an vsumfructum eiusdem complectatur.
Et legatum vsusfructus adiectione restringi,non proprietatis.*

CVi vsus.

Habere vsum domus, vel habitationem
paria sunt in quibusdam. Nam vtroque
casu habitare pōt cū eisdem personis,de quibus supra
dictum est. Item neutro casu donare pōt,& neutrum
ad hæredem transmittitur. In aliquibus tantum differunt, quia
habitatio non vtendo, vel capitis diminutione nō amittitur: se-
cus in vsu, vel vsufr. Item cum relinquitur commoditas, magis
videtur relictus vsus,q̃ vsusfructus.Item legatum vsusfructus per
adiectionem habitationis restringitur. Item cum relinquitur ha
bitatio videtur relicta ad vitam illius cui relinquitur. h.d. Et ad-
a uerte,† quia istud prin.ibi nec non vtendo,&c. videtur posse in-
telligi de vsu, ꝙ non vtendo non perdatur, nec capitis diminu-
tione,de hoc dic, vt C.de vsufructu. l.cum antiquitas. per Pe. &
Cy.Item † no. diligenter versiculum sed si. ꝙ cum legatur com-
moditas alicuius rei, non videtur legatus vsusfructus, sed vsus,
quod est singulare.Item vers.seq. sed si. ꝙ legatū vsusfructus per
adiectionem restringitur: secus in legato proprietatis val.fi.s.de
vsufructu ea.re.quæ vsu consu.& sic videtur hic casus de hoc,qd
no.glo.supra de vsufructu.l.dominus.in fine.

L E X X.

a *Fundo si quid superfluum insit vltra vsuarij necessitatem ad quem pertineat.
Et quid in habitatione.*
a *Decima cui de fundo debentur,an quo tempore colliguntur fructus,illuc pro-
ficisci queat,illicque stare,vt ne fraudentur fructus, caret.*

L.Si habitatio.

§.Si vsus.

Minus est habere vsum fundi.quām vsumfru-
ctum.& qui casualem vsum habet.potest habi-
tare in fundo.i.in ædificiis positis in fundo, & ipsis vti cū omni-
bus cōmoditatibus suis,& prohibere dominū, & familiam eius
domesticam ne illuc veniant ad habitandum, nisi tempore quo
recolliguntur fructus, & quatenus ad ei collectionem ipsorum
est necessariū.potest etiam ex fructibus & aliis quæ nascuntur in
fundo recipere quantum sufficit sibi,& aliis,quib. non solum in
fundo vti potest,sed etiam in oppidum portare. hoc dicit.vsque
a ad l.plenum.§.sed si pecoris.No.ergo primo,ꝙ † si quid inest su-
perfluum in fundo vltra necessitatem vsuarij, illud pertinet ad
dominum: secus in habitatione: non inhabitabit vt s. eo. l.cæ-
terum.2.respon.ver.sed & quia ei.j.l.diuus.§.j.hæc videntur col-
ligi ex mente huius literæ,quia superfluum eius quod est in fun-
do,potest dominus percipere sine molestia sua, cum non liben-
ter quis hospitem extraneum secum in domo recipiat. Secundo
no.diligenter,ꝙ qua ratione dominus esset molestus. eadem ra-
tione,& familia,quam habet contemplatione suiipsius domini,
vnde est arg.ꝙ sicut illud quod quis facit ad instantiam superio-
ris non videtur sponte factum, iuxta no.per Inno.in c.si diligen
ti.de præscri.& per glo.in l.j.§.fi.& l.quæ onerandæ.j.quarum
re.actio.non da.ita illud quod facit ad instantiam familiarium do
mini,quod intellige de multum domesticis, & dilectis ab eo. hē
3 no.in l.plenum.§.primo.arg.ꝙ † ille cui debentur decimæ potest
venire ad fundum tēpore quo fructus recolliguntur, & stare ibi.
ne fructus defraudentur. item in versiculo,liberius: in fi.ꝙ ali-
quid de facili permittitur,cum alter nō multum grauatur, vt in
creditore de euictione, & no.istos tex. quia licet prima facie vi-
deantur faciles,ad multa tamē possent tibi seruire. Pau.de Cast.

L E X XII.

1 *Vtilitates, quæ ex corpore procedunt quædam separata a corpore vtiles, &
quædam inutiles.*
2 *Testatorum voluntates restringendæ non sunt.*

L.Plenum autem.

§.Sed si pecoris.

In hoc §. ponitur quid pertineat
ad eum, qui habet usum pecoris,
a vel boum, & collige ex eo ꝙ † quædam sunt vtilitates rei, quæ
procedunt a corpore, sed postea separantur a corpore, ita quod
potest quis eis uti sine corpore,ut sunt in pecoribus lac, & cases,
quæ a corpore pecorum procedunt,sed postea separantur, & po
test quis eis uti sine corpore pecorum, & talia non pertinent ad
usuarium, nisi quantum sufficit ad usum, uel necessitates suas.
Quædam sunt utilitates,quibus quis non potest uti,quin utatur
corpore,ut utilitas stercorandi, uel in bobus utilitas arandi, uel
a uehendi: & istæ pertinent ad usuarium.hoc dicit. Et † no.ꝙ uo-
luntates testatorum non sunt restringendæ.

§.Equitij.

Verba debent interpretari secundum condi-
tionem illius,ad quem diriguntur, & ad hoc
alle.iste §.& l.i.de mil.test. & facit ad arg. ꝙ si maritus relinquat
uxori lectum fulcitum,non ueniant paramenta festiua, aut cul-
citræ de serico. Bal.hoc uerum est, si contingebat eam remane-
re in uiduitate; secus si dedit sibi licentiam se maritandi, sicut
aliqui testatorum faciunt, qui in illum casum.s.si maritetur ali-
quid sibi legant,& de hac quæstio.dic, ut no.per Iaco. de Are.in
l.i.§.uxori de auro,& argen.lega.

a *Legatum illud plenius quod cui principaliter relinquitur, quam quod habet
ex consequentia alterius ministerio.*

§.Si vsus ministerij.

Habens usum seruorum per
seipsum acquisitum, potest
eis uti ad ministerium suū necessarium sibi,& suarum persona-
rum. Sed si acquisitus erat sibi per filium, non potest uti nisi ad
ministerium suum tantum,& illius,per quem acquisiuit s̄m glo.
& hoc primo.Item operas dictorum seruorum locare nō potest,
sed per se tantum uti, quod facere uidetur, siue faciat eos in re
sua operari,siue in opere,quod ipse usuarius faciendum condu-
cit. Item quod tales serui stipulantur ex operibus suis usuario nō
acquiritur: quia locatio censetur: secus in eo, quod ex re usuarij
stipulantur.h.d. usque ad l.per seruum §.r. No.ex primo, & se-
t cundo.i.responso,† ꝙ plenius est legatum factum alicui princi-
paliter,q̃ factum alteri,& sibi consequenter acquisitum. Nam il-
lud quod factum est alicui principaliter, attrahit consequentias.
Sed factum in ɔsequētiā,alias consequentias non attrahit,quod
bene menti,& sic plenius est legatum factum monasterio,quam
factum monacho, licèt per ipsum acquiratur monasterio. Item
no.ꝙ paria sunt facere seruum operari in re sua, uel in aliena,q̃
tamen pertineat ad ipsum cura solicitudine,uel cultura.Nam &
illa cēsetur sua, vt hic probatur,& facit bene.l.si pupilli,in princ.
de neg.gest. Pau de Cast.

L E X XIIII.

5 *Totam partem integralem opportunè infert, non econtra. Et quid de parte
subiectiua.*

L.Per seruum.

§.Vsusfructus.

Vsus inest fructui tanq̄ pars substan-
tialis, & integralis, hinc quia fructua
rius esse non potest,secus ecōtra: & ideo si de legato usufructus adi-
matur usus, siquidem a principio non ualet legatum tanq̄ con-
tinens repugnantiam. Sed ex postfacto,non ualet ademptio. Si
uero adimatur fructus si quidem simpliciter, totū uidetur adem
ptum.Si uero fructus sine usu remanet legatū in usu, ac si a prin
cipio usus fuisset legatus.h.d.cum l.sequenti, & in principio seq.
a Nota ea primo dicto, ꝙ † ad positionem totius sequitur positio
partis integralis: sed non econtra, & hoc in toto, & parte inte-
grali,sed in toto,& parte subiectiua,ut est genus, & species,est to
tum econtra, nam ad positionem generis non sequitur positio
speciei,sed econtra. Non.n.sequitur, animal est: ergo homo est.
Sed econtra sic,homo est: ergo animal est,ut j.de leg.3.l.si quid
casum.§.interpretum. Item no.hic in fi.cōiuncta l.sed de fructu.
uersiculo,sed si usufr qui debet continuari cum fi.istius §.ꝙ lon
ga dr̄ a cst, an adiectio ɔ̄ naturam actus apponatur a principio:
quo casu uitiat actum,an ex ex post facto,& tunc uitiatur,& non
uitiat,qd gl.induxit ad qō.de conuersis: de qua uide per Cyn.in
authen.ingressi.de sacrosan.eccl. & no.in l.fi. de condi.appo.&
adde l.si peculium.§.sicut.de pecul.lega. Item,ꝙ sicut paria sunt
legare usumfructum,& fructus fundi.ut s̄.de usufr.l.si quis ita le
gauerit.sic & paria sunt adimere fructus, uel usumfructū, quia
utrobique totū, ut adēptum. Vltimo no.in l.sed si de fructu.in
prin.ꝙ paria sunt a prin. limitanter disponere uel legare, uel ex
postfactu disposita limitare,facit l.Lucius.§.q habebat.ad Treb.

L E X XV.

L.Sed si de fructu.

§.Poterit.

Si uni legetur pars integralis,& postea totum,
pars cum toto cōfunditur. Sed si diuersis, tūc
in parte integrali concurrunt, nisi ɔ̄unus sit actum. Item si nihil
superest ad usum,tota cōmoditas ad usuarium pertinet. Item si-
cut usuarius non potest impedire dn̄m percipere fructus,ita nec
dominus usuarium percipere usum.hoc dicit. cum l.seq.

L E X XVII.

Si ita legatus est.

Habens usum in fundo uti pōt etiā
instrumētis. Item dn̄s proprietatis
inuito

inuito usuario, uel fructuario rem custodire pōt. Item qđ seruus usuarius acquirit ex pecunia sibi tradita p usuarium ipsi usuario acqrit. h. d. tota l. Et no. in §. dñs. ar. φ dñs fundi inuito feudatario pōt custodire fundum concessum in feudum, quod no. Cy. tacite j. commo. l. si ut certo. §. si de me petisses. Bal. Pau. de Cast.

L E X XVIII.

Filiofam. Sicut usus fr. legatus filiofa. uel seruo acquirit patri, uel dño, sic & in nudo usu, & pōt pr̄, uel dñs ēt absente seruo, uel filio uti. h. d. Sed ad quas personas extendetur? dic, ut s̄. eo. l. plenum. §. si usufr. ubi tex. & gl. Paul. de Cast.

L E X XIX.

Si domus. Si tota utilitas rei pertinet ad usuarium, etiam ad ipsum solum pertinebūt expensæ refectionis. Sed si ad usuarium & dominū pertineat utilitas, expensæ similiter ad utrunque pertinebunt. h. d. & idem dici potest de cultura fundi: sicut intelligo s̄. eo. l. si habitatio. §. fi. Paul.

L E X LX.

1 *Vsum iuxta usuarij necessitatem constitui. Et quid in usufructu.*
2 *Actum non ob ad uitiari, quòd occasionaliter succedent offendat iuris disposi tionem, si primum ritè & secundum iura dispositum est.*

V Sus pars. Seruitus vsus est indiuisibilis, sed vsusf. diuisibilis. h. d. quod intelligit̄ duobus
modis s̄m glo. Primo quo ad ius. l. vt istius seruitutis vsus non possit pro parte constitui, nec pro parte peri,
nec pro parte ad hæredes trāsmitti, sed insolidum: secus in vsusfr.
vt l. 5. s̄. de usufr. Secundo quo ad rem, in qua constituitur, quia
vsus non pōt constitui in parte rei pro indiuiso, sicut nec aliæ ser
uitutes, vt j. de seru. l. pro parte, secus in vsufr. ut d. l. 5. & est ratio
a diffæ in vtroq. dicto s̄m gl. q̄a † vsus constituitur s̄m necessitatem
vsuarij. quæ interdum pōt esse in plus, interdum in minus. Sed vsusfr. constituitur respectu oium fructuum, & commoditatū rei.
ita intelligitur ex prin. & ex fin. gl. quæ verba non habent saporē.
Nam licet usus constituatur s̄m necessitatem: tñ res necessariæ
ad vsum pñt diuidi, si eñi indigeo quolibet anno. 5. corbib. frumē
ti, cur nō pōt mihi legari dimidia eorum, quotum indigeo, sicut
dimidia pars fructuum? non video. Item sicut necessitas mea pōt
esse in plus, & minus: & sic fructus pñt esse interdum plures, interdum pauciores. Hæc aūt varietas non impedit quin pro parte
s̄m occurrentiam possit relinqui. Vnde Bar. in l. rem si vsusfr. ad
l. Fal. vī sentire, licet nō explicet, explicat tñ planè in l. stipulones
non diuiduntur. in 4. q. primæ partis. ff. de uerbo. obl. vbi vide, φ
vsusfr. pōt afferre tantam utilitatem respectu partis quantam in
toto respectu totius, iō indiuisibilis est, ut l. executione. §. secunda species, de ver. ob. secus in usu. Sed certe idem est in vsu si bene
consideres. Nam tantam utilitatem afferunt mihi quinq. corbes
respectu quinq. quantam x. respectu x. Die ergo, φ ius vsusfr. cōsistit in acquisitione dñij omnium fructuum, quæ acq̄sitio fieri
pōt pro parte. Item & in parte rei pro indiuiso. Nam si habes rē
cōem cū Titio, & vsumfructum pro indiuiso, & ɔstituis mihi vsumfr. illius partis, quicquid acquirit̄ mihi, pōt videri acqsitū
rōne partis tuæ, non ɔsocij. Sed ius vsus consistit in actu corpo
ris vsuarij principaliter, vel in actu corporis illius rei, in qua vsus
hr̄, ecce de primo si habeo vsum in fundo: vel domo tua: ius meū
consistit in hoc, vt possim ibi habitare, spaciari, & in ɔñtiam, vt
possim inde percipere: qđ ad necessitatē meam sufficit: vt patet in
eadem l. si habitatio. § fi. & l. plenū. §. pter. licèt ergo istud s̄m qđ
venit accessiue, posset fieri pro parte: nō tñ primum: q̄a nō possum p parte habitare, & pro parte nō, licèt possim habitare partē rei: & partē non. Nā partē, quā habito, totā habito, ass. n. oporteret me pro parte diuidere. De secundo si habeo vsum in seruis,
vel animalib. ius meū stat in hoc, vt possim operis eorū vti, non
aūt vt possim pro parte operari. Ex quibus patet, quare vsus nō
pōt ɔstitui in parte rei pro indiuiso: quia cū requiratur ibi actus
corporeus, nō posset vti parte vnius, quin uteret̄ parte alterius,
secus in usufr. qui principalr̄ consistit in iure. Vltimo no. duo in
a gl. primo, φ † qñ aliqd rite & s̄m iura disponit̄, licèt occasionaliter succedat aliquid, qđ ostendat iuris dispōnē, non ppea vitiat̄
actus. Secundo not. in hoc, cum quis legat mihi tertiam partem
usus mihi necessarij, non exprimendo rem in qua legat, vt mihi
legare tertiam partem rerum: quç ad usum mihi necessariæ sunt,
ut tertiam partem uini mihi necessarij, tertiam partem frumenti, tertiam olei, & sic de singulis. Pau. de Cast.

L E X XXI.

Seruus. Habens usum in seruo potest operis eius uti, & qđ usu suo acquirit, sibi acquirit. Item seruitus usus est personalis: & ad hæredem non transmittitur. h. d. eum l. seq.

L E X XXIII.

Diuus. Aliquid permittitur ne legatum sit inutile, quod aliàs non permitteretur: hoc primo. Itē habitans partem domus, totius domus retinet habitationem, hoc secundo. Item vsuarius plus vtendo, quam debeat, non cadit a iure suo. Sed ei præcipiendum est, vt vtatur moderate. hoc tertio. Itē proprietarius non potest statum rei mutare, etiā in melius. hoc quarto, & vltimo, vsque ad fi. tituli.

Vsufructu quemadmo. caueat. Rubr.

L E X PRIMA.

1 *Clausula de utendo arbitrio boni uiri, quid includat.*
2 *Cautela ei qui alium vulnerauit, ubi de morte dubitatur, ut de occiso non teneatur, sed de vulnerato.*
3 *Fideicommissarius seu substitutus cui post hæredis mortem bona restitui debent, quo casu bonorum inuito hærede inuentarium faciat.*
4 *Vsufructuarius rem deteriorem reddens, an a iure suo cadat. Et vsufru. rei curam omnem suscipere uidetur.*
5 *Fructuario de rei poss. deiecto, an priuetur dominus sua ciuili possessione.*

S I cuius. Tres habet partes, primo dicit vsumfructuarium teneri ad duplicē cautionē.
Primo vtendo, fruendo arbitrio boni viri. Secundo
de restituendo rem finito vsufru. Secundo dicit hoc
esse verum, qualiscunq; sit res, in qua vsumfr. habet,
siue sit mobilis, siue immobilis. Item & ex quacunque causa, siue
in vlt. volun. siue inter viuos. Tertio declarat, naturam, & quali
1 tatem dictarum cautionum. Et † primo quo ad primam partem
de vtendo, fruendo arbitrio boni viri. quatuor dicit. l. φ hoc importat, φ rem non faciet deteriorem. Secundo, φ eam tractabit
sicut propriam. Tertio dat consilium, vt ab ipso principio cum
res traditur vsufructuario æstimetur, & redigatur in scriptis, cū
conditionibus, & qualitate rei, vt finito vsufru. possit apparere
verum deteriorata sit, vel non, & inquantum. Quarto dicit hanc
cautionem quo ad istam partem pluries committi. l. totiēs, quotiens deteriorabitur, nec expectatur quousque finiatur. Quo ad
secundam cautionem. s. de restituendo rem finito vsufru. Similiter quatuor dicit. s. φ non committitur, nisi semel vsufru. finito.
Secundo, φ in ea non venit rem dari, sed rem restitui. Cum. n. sit
proprietarij, dari sibi non posset, quod est accipientis facere, nec
ita posset stipulari. Tertio φ interdum non venit reddenda res:
sed æstimatio, si negligentia vsufructuarij proprietas fuerit præscripta. Quarto dicit hanc stipulationem committi qualitercunque vsusfr. sit finitus: imò etiam si nunquam incœpit, nisi subsit
aliqua causa retinendi: quia tunc, licet finito vsufr. stipulatio de
restituendo committatur, tamen pp aliquam causam retinendi,
quæ subest obstat excep. h. d. vsq; ad l. omnis §. si hīs. coniuncta l.
si fructuarius. Secunda pars ibi, hæc stipulo. Tertia ibi, cauere aūt.
2 No. in ver. rectè aūt. optimum ar. φ † si quis est vulneratus, & dubitatur, an vulnus sit mortale, & sic dubitatur, an debeat ex eo
mori, vel ex mala custodia, consilium est, vt mittantur ad eū medici, vt videant vulnus, & si dicant non esse mortale, redigat̄ hoc
in scriptis, & si contingat ipsum postea mori censebitur mortuus
ex mala custodia, non ex vulnere, & sic vulnerans nō tenebitur
de occiso, & ad hoc quidam alle. no. istum tex. Bal. Item est in ar.
φ si quis agat peti. hære. possit petere, vt bona lite pen. describantur, vt sciat, an aliquid sit diminutū lite finita, q̄ descriptio permittitur, licet sequestratio phibeatur, ar. hic & j. de ven. in pos.
mit l. j. §. pe. & ibi per Bar. & per And. de Baru. in l. facultas. C. de
3 iu. fil. lib. x. Item est ar. φ † fideicommissarius vlis, cui post mortem
hr̄dis debent bona restitui, si dubitet, φ hæres dilapidet, possit facere inuentariū de reb. inuito hr̄de, vt sciatur adueniente ɔdōne
4 si aliquid diminutū fuerit, & ita pridie de facto dixi. Item no. † φ
licet vsufructuarius rē faciat deteriorem, non ppea cadit a iure
suo, licet teneat̄ ad interesse, secus in emphy. ut C. de sacros. eccl.
auth. qui rem huius, quod dic, ut ibi. Item no. fin. huius l. φ usufructuarius recipit oēm curam rei. Et sic alle. φ efficitur procurator pprietarij ipso iure, ut possit actiones dño competētes rōne
pprietatis in iudiciū intentare noīe pprietarij ut l. j. in fi. de ope.
nou. nunc. per Bar. Vlt. no. gl. singu. quæ est hic in fi. quæ dicit, φ
5 † deiecto vsufructuario dñs non perdit ciuilem possess. quam habet, & est ratio, quia vsufructuarius naturaliter possidet nomine suo, non nomine domini, vt s̄. de acqui. pos. l. naturaliter. ideo
deiectio sua domino nō nocet, nec econtra: secus in colono, qui
possidet nomine domini. Nam ipso deiecto dominus perdidit ciuilem, quam habet in animo, & naturalem quam retinebat per
colonum, ut l. peregre. §. quibus ex. de acqui. pos. secus econtra:
nam deiecto domino, nō perderetur possessio, quam retinet per
colonum, quod dic, ut j. de vi & vi ar. l. j. §. non autem. & l. 3. §. vn
de vi, ubi omnino uide. Pau. de Cast.

LEX

LEX IIII.

Omnes.

§.Si hæres. Si dominus proprietatem alienat, extinguitur cautio, quia nec sibi, nec successori singulari potest committi, & ideo debet successor sibi de nouo prospicere, quod si fecerit, nihilominus in rem agere potest. h.d. Nota ergo actiones personales occasione rei competentes nõ transire ad singulares successores, quod verum, nisi sint in rem scriptæ, vt ĩ. de aqua plu. arc. l. si tertius. §. si prius. No. hic gl. de fidelitate, quæ facit, quod idem sit in emphyteuta.

LEX V.

Huic stipulationi. In hac stipulatione venit dolus vsufructuarij, & successorum eius vniuersalium. Item præstanda est cautio non solum per vsufructuarium, sed etiam per hñtem nudum vsum, vel habitationem vel operas serui, certos reditus, qui nõ possint dici vsus vel vsusfru. h.d. vsque ad l. si vsusfru. nomine. Pone casum in l. idem est, quod legatus est vsusfru. messis, vel vindemiæ, quia in fundo fortè vtrunque nascebatur, quia alia lectu. glo. non placuit.

LEX VII.

1 Emphyteuta si rem emphyteuticam alij in emphyteusim tradat, an eo priore emphyteuta canonem non soluente, possit res a secundo uendicari.

SI vsusfructus nomine. Si cautio per ignorantiam omittatur põt vendicari vt præstetur, vel ipsa cautio de directo condici. Item in vsufr. pecuniæ, duo tamen casus exprimuntur. s. mortis. & capitis dimi. quia non potest aliter extingui. h.d. total.
1 Et no. hic gl. quæ inducit hic in ar. ꝙ † si emphy. dederit rẽ alteri in emphyteusim, & primus emphy. non soluat, possit res vendicari contra secundum emphyteutam. Ex qua glo. no. ꝙ emphyt. potest alteri dare in emphyteusim sine consensu domini. Nam si requireretur consensus, tunc secundus emphyteuta obligaret se domino ad pensionem, & sic non ageretur in subsidium contra ipsum, nec expediret ab eo rem vendicari, vt gl. vult. Idem in feudatario, qui potest alteri dare in feudum sine consensu domini, vt de prohibi. feud. alie. per Federicum. c. j. § j. & ibi no. & plenissime in c. j. de cap. Corradi. Paul. de Cast.

LEX VIII.

Si tibi. Cautiõ pstanda est proprietario. & si vnus est pprietarius, & alter esse speratur, vtriq; præstabitur. Itẽ inter seipsos cauent vsufructuarij, si coniuncti sunt pp spem iuris accre. h.d. hoc vltimũ dictum vr̃ ꝯ gl. quæ est in l. si tibi. s. de vsu. ea. re. quæ vsu consu. Nam hic indistinctè dicit vsufructuarios sibi inuicem inter se cauere, nisi intelligas ſm illam gl. sed iste tex. indistinctè loquit. licet gl. ibi dicat, ꝙ non reperit in proprietate, & mouetur, quia ista l. ibi per gl. non alle. & loquitur indistinctè.

LEX IX.

1 Delegatus Papæ si alium subdelegat reseruato sibi aliquo de iurisdictione, si a subdelegato appelletur, ad quem appellandum sit.
2 Procurator substituendi potestatem habens, si alium in totum substituat, & de substituti mandato dubitetur, qualiter de rato cauere debet. Et quid si sit substitutus in certis duntaxat capitulis.
3 Via directa, quod fieri potest, per circuitum fieri non debet.

SI vsusf. mihi. Si legatarius vsusfr. rogatus sit alteri restituere, si quidem spes est ꝙ iterato redeat vsusfr. ad eum, ipse cauebit proprietario, & fideicommissarius sibi, alias directa via vsufructuarius caue
1 bit proprietario. h.d. Et † no. bonum tex. ad illud quod dicunt canonistæ, ꝙ qñ delegatus Papæ alterum subdelegat seruato sibi aliquo de iurisdictione, a secundo delegato appellatur ad primũ delegatum, sed si sibi nihil reseruauit, appellatur ad primum de-
2 legantem de directo. Item est ar. ꝙ † si procurator habet ptãtem substituendi, & substituat in totũ, tũc substitutus de cuius mandato dubitatur, debeat cauere primum dominum ratum habiturum. Sed si substituit in certis articulis, debebit cauere, ꝙ ipse substituẽs ratum habebit de hoc no. in l. 3. de cur. bon. dan. Item
3 no. ꝙ quando aliquid potest fieri directa via, non debet fieri per circuitum. ad quod l. dominus. de condi. indeb. & in l. cum fundum. §. seruum tuum. si certum peta. Paulus.

1 Legati in diem in legatarium dominium quando transire dicendum sit.

§.Illud sciendum. Qui habet vsumf. tuitione prætoris cauere tenetur. hoc primo. Item si vsufructuarius habet spem habendi proprietatẽ sub certa die cauere non tenebitur. hoc secundo. Item hñs vsumfructum vestium virtute cautionis non tenetur ad deteriorationẽ. licet ipsas attritas reddiderit sine dolo malo suo. hoc tertio. Et si plures sint dñi, cauebitur omnibus pro sua portione. hoc quarto & vlt. Nor ex primo dicto, ꝙ si cauet ille, qui maius ius habet multo magis ille qui minus ius habet, qđ facit, ꝙ si testator grauat illum quem magis diligit, multo magis illum quem minus
1 diligit. Item † no. ex secundo dicto, ꝙ in legatis in diem non transit dñium nisi adueniente die, de quo in l. Sempronius, de usu. le.

LEX X.

Si serui. Si unus ex dñis rei cõis legat suo socio vsumfructũ suæ portionis, cauendum est per legatarium hđi legantis, quia licet per iudicium communi diuidũdo sit puisum quo ad proprietatem, quæ communis est, non tñ quo ad usumfructum, qui unius tantum est. h.d. Paulus.

LEX XI.

Vsu quoque domus. Licet pprietarius una cũ vsufructuario habitet domum, cuius ususfr. relictus erat, nihilominus proprietario cauẽdum est. h.d. Videbatur contrarium, quia postquam proprietarius inhabitabat, uidebatur usufructuarius liberatus a custodia, quasi proprietarius ipsam totam super se receperit, contrarium est uerum, quod est notandum. ad quod ĩ. commo. l. si ut certo, §. si me rogaueris, & §. si de me, & quod ibi no. quod glo. inducit in ar. de scholari, qui recipit equum ad uecturam, ut non minus, teneatur de custodia, licet dominus equi miserit secum famulũ suum, quod no. & adde quod no. in dictis iurib.

LEX XII.

1 Condici a fure, ut licet ita, & a malæfidei possessore. Et an uero, & pleno iure domino detur condictio.

SI vasorum. Si relinquatur vsusfr. vasorum quæ nõ consumuntur, cum proprietas nõ transeat in vsufructuarium, non est præstanda cautio senatusc. s. de restituendo æstimationem finito vsufructu. Sed communis cautio de vtendo fruẽdo arbitrio boni viri, & de restituẽdo eadem vasa, quæ cautio si pſtita non fuit res vendicabitur, non autem condicetur, quia cum condõ sit actio personalis nõ
1 datur domino, nisi contra furem. h.d. Et pp † istum si. semper alleg. hæc. l. Et adde ꝙ sicut potest condici a fure, ita & a malæfidei possessore, ut ĩ. si cer. pet. l. si quis necaussam. §. res pignori. Item hoc verum, ꝙ domino non datur condictio, quãdo est dominus verus, & pleno iure, secus si fictus, vel non habeat plenum ius, sed utile dominium, vt C. de don. quæ sub mo. l. j. & ibi per Cy. & per eundem in l. ea lege. C. de cond. ob causam.

De seruitutibus. Rubrica.

LEX PRIMA.

1 Seruitutes quatuplici sint in differentia.

SEruitutes. In hac l. j. ponitur diuisio seruitutum, ꝙ aliæ sunt personales, de q. bus in libro præcedẽti, aliæ reales de quibus in libro
1 pręsenti. Tu dic plenius ſm gl. Nam † aliquę sunt merè personales, quæ debentur a persona personæ, ut illa quam quis in seruo habet, ut ſ. de iis qui sunt sui, vel alieni iuris. l. j. aliæ meræ reales, quæ debentur a re rei, de quibus loquitur iste liber. aliæ mistæ partim personales, partim reales, & istæ interdum debentur a re personæ, vt vsusfr. & vsus, & habitatio, de quibus loquitur liber præcedens, reliquæ debentur econtra a psona rei, ut in liberis ascriptitijs fundo, uel alijs ascriptitiis, & censitis, de quibus in l. Titio. §. Titio, & de agricol. & censit. per totum, sunt & quædam alia iura, quæ non dicuntur seruitutes, sed iura personalia, quod dic, ut dixi in l. si quis binas. de vsufructu. Paulus.

LEX III.

1 Emphyteuta atque superficiarius, num seruitutem rei imponere possint. Et ius emphyteu. & superficiei seruitus num dicatur.

1 SEruitutes prædiorum. Non summaĩ. No. gl. ꝙ † emphyteuta & superficiarius possunt imponere seruitutem, quod intellige duraturam quousque durabit ius eorum, sed ipso extincto extinguitur seruitus per ipsos imposita. ut ar. ĩ. de pig. l. vectiga. fundo facit de leg. 2. l. peto. §. prædium. de don. inter uir. & uxo. & de don. post diuor. rest. c. nuper. pro quo bene facit. c. 1. de inuest. de re alien. fac. in feu. 10. col. Item no. in ea. gl. ꝙ ius superficiei emphyteuticę non dicitur seruitus rei, in contrarium facit ĩ. de lega. 3. l. si tibi homo. §. fin. ibi, ut ab hac seruitute. Sed dic, ꝙ est seruitus largo modo, ut ibi, non strictè, ut in hac gl. &c.

LEX IIII.

Seruitutes. Seruitutes reales non possunt constitui ex tempore. s. ut post certum tp̃s nõ possint ipso iure competere, nec ad tempus. s. ut post certum tp̃s ipso iure desinãt, nec sub conditione extinctiua. s. ut post euentum certæ conditionis ipso iure extinguatur, siue illa ꝯdõ sit instantanea,

siue

siue successiua, vt quandiu volam, vendicās tamen seruitutem contra id, quod actum est, licet ipso iure non repellatur, repellitur tamen per exceptionem. h. d. secundum verum intellectum gl. & Bar. de quo hic vide plene per eum, & est subtilis lex.

§ **Modum.** In constitutione seruitutis pōt apponi modus. i. ut certo modo vtatur, vel certo tpe, aut post certum tpˢ, nec p hoc interpellatur, uel alteratur sub̃a seruitutis, sed usus tm̃. Item eisdem modis constituitur seruitus realis, quibus & psonalis. Item pōt seruitus in certa parte fundi constitui, & remitti. h. d. vsque ad l. vt pomum. Paul. de Cast.

L E X VIII.

Vt pomum. In eo, quod nō respicit principaliter vtilitatem fundi, sed delectationem psonæ nō constituitur seruitus realis. h. d. princ. ſm intellm quem puto uerū, secus aūt si respiceret in aliquo vtilitatē fundi, sed in pnam delectationē personæ, ut l. alleg. in gl. & sic intelligo istam leg. cū ille, cui iste vius concedebatur, habebat prædium, uel non habebat. Nam si intelligeretur tm̃, cum non habebat, tunc non esset dubium, ut ꝫ. cōia prædio. l. j. Sed an talis concessio, de qua hic loqtur, sit seruitus personalis, uel ius tantum personale, dixi in l. si qs binas. ſ. de vsufructu, & vide hic Bat. Paulus.

§ **Si prędium.** Licet seruitus nō possit pro parte rei pro indiuiso acquiri, potest tamen retineri. h. d. no. uerum de seruitute iam constituta perfecte, secus in constituenda, ut ꝫ. eo. l. pro parte. Pau. de Ca.

L E X IX.

1 *Indefinitam uniuersali æquipollere. Et uniuersalem atque indefinitam modificationem recipere. & restrictionem, de primo habetur infra tit. 2. l. certo. §. primo, ubi uide.*

2 *Ius suum quando quis sine alterius damno consequi potest, non debet illud cū damno quærere, & si iuris rigore id facere queat.*

SI cui simplici. Seruitus simplr constituta totum fundum respicit, non tn̄ debet qs per totum fundū vti, sed p illum locū dūtaxat per quē minus noceatur dn̄o, & postq̄ unū locum elegerit, uariare nō
1 pōt. h. d. Et est pulchra lex. No. † ꝙ indefinita æquiparatur vl̄i, itē ꝙ seruitus est tota in toto, & tota in qualibet parte totius, & quo ad substantiam eius, licet eius vsus restringatur arbitrio boni viri. Item no. ꝙ vl̄is, & indefinita recipiunt modificationem, & restrictionem, & ad hoc semp alle. facit l. ut gradatim §. & si leg. de
2 mun. & hoc. Item no. ꝙ † qn̄ quis potest consequi ius suum sine damno alterius, non dēt cum dāno facere, licet mero iure hoc posset, nam de æquitate repellitur. Vltimo no. ꝙ uia electa semel eligenti pateat. ſ. ꝙ met. cau. l. si mulier. §. fi. Pau. de Cast.

L E X X.

1 *Actus ob id quod ad eum casum deuenit, a quo incipere nequit, an uitietur.*

2 *Seruire sibi res sua num possit.*

Si Iter. Habens seruitutem itineris potest opus facere, sine quo non posset ire commode. h. d. Pau. de Ca.

L E X XI.

Pro parte. Dominus partis pro indiuiso non pōt seruitutē acquirere. & actus imperfectus uitiatē cum uenit ad casum, a quo non pōt incipere. Item non pōt seruitus p parte constitui, nec p parte remitti, uel adimi. h. d. de brocat. lo,
1 an uitietē actus cū uenit ad casum, a quo non pōt incipere, uide Bar. in l. plurib. §. & si placet, de uerb. obl. & p Dy. in c. actū ltime de reg. iur. in 6. In gl. fi. Bar. dicit, ꝙ nec tacite, nec expresse potest diuidi, quia indiuidua est, ut l. j. §. si vlusfr. ad l. Fal. dic ergo, ꝙ to-
3 ta seruitus retineť rōne partis. Et † si dicatur, res propria nemini seruit, uerum est, sed res in qua quis habet partem pro indiuiso, tota seruire pōt, & pro tota seruitus retinetur, licet constitui nō possit, ut Inst. eo. §. prædiorum. Bar. Paulus.

L E X XIII.

Si tam angusti. Si non ualet quod ago, vt ago, ualeat vt valere pōt. Ad hoc alle. de hoc uide per Cyn. in l. non codicillum. C. de testam. & per Bat. de verb. obl. l. j. §. si quis ita.

L E X XIIII.

1 *Seruitutem si dicam te mihi per stipulationem, uel alium contractum constituisse, & ad huius probationem afferam ꝙ te sciente ac patiente, sim usus, an per id probetur constitutio.*

SEruitutes. Seruitutes hn̄tes cām discontinuā siue sint rusticæ, siue vrbanæ spatio longi tēporis nō pōt pſcribi. h. d. Cuius l. materiā uide plene p Cy. in l. i. e. ti. & p Bar. in l. j. in fi. de aqua plu. arc. & not. gl. q̄ est
1 hic singulr̄ ī eo, qđ dicit, ꝙ si dicā te mihi ꝯstituisse seruitutē itineris p stipl̄onē, uel alium ꝯtum, & ad probōnem huius inducā, ꝙ te sciente & patiente sim usus, per hoc probatur constitutio. Aut ergo lapsus temporis alleg. ad acquisitionē seruitutis, ut qa dico, ꝙ te sciente, & patiente per 10. uel 20. annos eā seruitutem acquisiui tempore, & hoc non prodest, ut in tex. Aut alleg. titulus, & ad probationem tituli hoc affero, non qa dicam iure acquisiuisse per lapsum tēporis, sed per constitutionem, & stipulationem tuam, & ad pbationem huius induco lapsum temporis, & hoc pdest, ut in gl. simile no. C. communi diui. l. pe. & probatur secundum gl. in l. cum de in rem uerso. ꝫ. de vsur. Sed Doc. in l. si certis annis. C. de pac. reprehendunt hanc gl. qa l. cū de in rem verso. loquitur in faciente, & in soluente, quia per lapsum tēporis, sibi præiudicat, ut illa solo possit induci contra eum ad pbationem. Sed nos loquimur in patiente alium ire, quo casu nō reperitur cautum, ut patientia longi tpis induci possit ad probationem. Si enim te sciente, & patiente possiderē rem tuam x. annis, & postea dicerem, ꝙ tu eam mihi uendidisti, & ad probōnem allegem patientiam tuam, certe per hoc non probareť vēditio, sed requiritur uera probō, ut C. de rei ven l. nullo. Bat. autem in l. cū de in rem uerso. sustinet gl. per l. qui in aliena. §. postq̄ de acq. hæred. ubi per patientiam p̄sumitur, & C. de pet. hær. l. si filius. Distinguit tamen, aut loquimur in reb. modici præiudicii, sicut est, ut seruitus uideatur ꝯstituta, uel res uideatur diuisa per locos, & tunc sufficit inducere patientiam ad probōnē huius, ut in hac gl. in illa q. & C. communi diuid. l. pe. Aut in rebus magni præiudicii, ut res uideatur vendita, & tunc non sufficit, & ita intelligit dictum aliorum, quæ uerba signāter no. & adde quod no. in c. peruenit. extra. de censi. Et aduerte, quia per hoc datur occasio mentiendi, & dānandi aīam, quia erit in arbitrio actoris quomodo in istis iuribus formaret petitionem. Et ideo caueat quilibet ne pp mundana amittat animam, ita dicit Ioan. And. in d. c. peruenit, & idem Ioan. Fa. Inst. de ac. §. præiudiciales, in 13. & 14. col. in uer. nunc quæram. Opp. quia vsusfructus non hēt causam continuam, & tamen præscribitur longo tempore, ut l. fin. de longi temporis præscript. Sol. ibi in personali, hic in reali, rationem diuersitatis dic, ut dixi in l. si ego. § j. ꝫ. de pup. vide quæ ibi dixi. Item pro prima gl. vide no. in l. regulariter. de pe. hære. & quod ibi dixi. Paulus.

§ **Seruus.** Ratione iuris priuati, quod quis habet in re sacra, potest acquirere seruitutem, & remittere h. d. No. ergo casum, in quo ratione iuris, quod quis habet in re. licet non sit dominus rei, potest acquirere seruitutem. In ꝯtium facit l. sed & si quid. ī prin. §. fi. ſ. de vsufructu. vbi usufructuarius ratione iuris, quod habet in re non potest acquirere seruitutem, quia non est dominus rei. Sed ibi alter priuatus erat dominus, hic autem in nullius bonis erat. Pau. de Ca.

§ **Publico.** Locus medius impediens commodū seruitutis perueniendi de vno loco ad aliū impedit seruitutem constitui. h. d. Batto. vel si medium extremis repugna impedit extrema coniungi. h. d. facit l. tria prædia. ꝫ. ti. 2.

L E X XV.

Quoties. Non potest imponi seruitus de illo, quod fundi vtilitatem non respicit, & qui dēt seruitutē, debet pati non facere. h. d. tota l. sed Bar. aliter so. ad l. ei fundo, ꝙ ibi licet, non quia eius interfit, habet tamen formam interesse.

L E X XVI.

Ei, qui post. Creditori, & emphyteutæ competit vtilis actio pro seruitute. h. d. Bar. & est rō, qa tales possunt totam rem vendicare, & per consequens omne ius rei, secus in usufructuario, q non potest uendicare rem, sed ius suum tantum. Et ideo nec iura, quæ debentur rei potest uendicare nomine suo, ut l. j. & 2. ſ. si ususfructus petatur, nomine autē proprietatu potest, ut procurator.

L E X XVII.

Viæ, itineris. Seruitutes prædiales sunt indiuisibiles, & ideo non possunt pro parte in stipl̄onem deduci, nec pro parte peti, nec pro parte ad hæredes transmitti. Sed petuntur, & transmittuntur insolidum. h. d. Paul.

L E X XVIII.

Papinianus. Seruitus cōfusa per aditionem debet per legatarium restaurari. h. d. Bar. Not. gl. hic quæ semper alleg. ꝙ cum testtōr legat rem hæredis sui, non trāsit dominium in legatarium, nisi traditione facta, contrarium nota gl. in l. j. C. communia de leg. sed ista tenetur.

L E X XIX.

Ei fundo. De eo, quod nō interest de præsenti interesse tamen potest in futurum, seruitus constitui pōt. h. d. secundum intellectum glo. quæ ponitur ſ. eo. l. quoties.

L E X XX.

Quoties. Qui seruitutem cōstituit, cauere tenetur, quod non impediet utentem, & talis cautio una cū patientia & usu pro traditione habetur. Item pro seruitutibus dantur interdicta possessoria. h. d. & not. istam l. Circa hoc ultimum dic, ꝙ si sunt seruitutes continuæ datur vtile interdictum

vti

vel possidetis, ut ĩ. si serui. ven. l. sicuti. §. dicit igitur Arist. in fin. Sed si discontinuæ, datur interdictum de itinere actuq. priuato, pro quo uide Bar. in l. i. in prin. ĩ. vti poss.

L E X XXI.

Si intercedat. Locus publicus medius non impedit seruitutem constitui in iis, quæ non nocent ipsi loco publico. Sed in iis, quæ nocent impedit. Itẽ pfessoria p seruitute nõ operit ɔ̃ nõ dñũ, si nõ impedit. h. d. tota lex. Et no. hic tex. ibi, immittẽdi, protegendi, q̄ nõ est licitũ priuato facere pontẽ s̃. viã publicã. Ad hoc alle. p gl. ĩ. ne qd in loco publico. l. 2. §. tractatum. sic ĩ. de Flu. l. fi. vide Bal. s̃. de iedi. Paul. de Castr.

De seruit. Vrbanorum prędiorum. Rubrica.

L E X P R I M A.

1 *Serui tutes unde denominationem accipiant.*

VRbanorum. Iura urbanorum prædiorum sunt illa, quæ hic describũtur, & multum placet, ut dicamus, q̄ loquit de iurib. libertatum, & seruitutum. Nam hic aliqua ponunt, q̄ magis liberias, q̄ seruitus dici dẽt. Potest ẽt intelligi q̄ omnia quæ hic dñr, sonent ẽt in seruitutem ſm vltimum intellectum, qui ponitur in fi. glo. quæ est no. Et ille intellectus est

1 uerius, ſm Bartol. Item no. hic, q̄ seruitutes denominantur a prædio dominante, ut in stillicidio, quod de domo cadit in aream, dr̃ enim seruitus vrbana, licet area sit prædium rusticum.

L E X III.

Luminum. Qui constituit seruitutem luminum, non prohibetur altius eleuare, nec lumina offuscare, dummodo tantum de lumine reseruet, q̄ sufficiat, secus in eo q constituit seruitutem, ne luminib. officiatur, quia talis nullo modo potest eleuare. h. d. ſm intellectum glo. no. q̄ in plus se habet seruitus luminum, q̄ seruitus ne luminibus officiat, quia q constituit primam, non solum nõ põt altius tollere, sed quod eleuatum est, debet destruere, secus in secunda, quia solum tollere prohibetur. Sed opinio gl. tenetur secundum Bar.

L E X V.

1 *Seruitutes rusticæ qualiter perdantur.*

2 *Præscriptione, quæ non ex sola non petentis negligentia, sed ex facto petentis currit bonam fidem necessariam esse.*

3 *Locus in quo per omnes Bartolus refellitur.*

4 *Debitor iur debiti largo modo possidere dicatur. Et in his quæ animæ salutem spectant, uerba latissimè intelligenda.*

5 *Libertatibus in urbanis præscribendis cur præscribentis factum requiratur, non in rusticis.*

HÆc autem. Seruitutes urbanorum pdiorũ non utendo legitimo tpe pduntur sicut seruitutes rusticæ. h. primo, non tñ perdunt nisi alter præscribat libertatem, in quo requiritur factum eius. h. secundo. Item per plantationem arborum crescentium ultra modum statutæ seruitutis non præscribit quis liber-

2 tatem altius tollendi. h. d. cum l. seq. & est no. lex. No. † q̄ seruitutes rusticæ perdunt sola negligentia non utentis, sine facto præscribentis libertatem. Et ideo non requiritur bona fides in ipso acquirente libertatem, ut ĩ. de usucap l. sequitur. § si viam, sed ĩ seruitutib. vrbanis admittendis requirit factum præscribentis libertatem. Et iõ requiritur ẽt bonafides in eo, vt no. per glo in l. fi. ĩ. quemadmodum seruitutes remittant. Nam si debes mihi seruitutem luminũ, & fenestras meis apertis altius ædificares. nõ pscriberes libertatẽ, quia scis me uelle vti seruitute. Ex quo teneo

2 fenestras apertas, secus si clausas, ut hic. Et ex iis dicit Bar. q̄ in pscriptione quæ currit, non ex sola negligentia non petẽtis, sed ex facto petentis, requiritur bonafides. secus in illa, quæ currit ex sola negligẽtia, & ideo c. malæfidei possessor. de re iu. lib. 6. vbi dr̃, q̄ malæfidei possessor nullo tpe præscribit, hẽt locum tñ in pręscriptione, in qua requiritur fcm̃ præscribentis. i. possessio, ut in pscriptione actionũ realiũ, ut patet dum dicit, malæfidei possessor, non aũt hẽt locũ in pscriptione actionũ psonalium, in quib. non requirit fcm̃ præscribentis, sed sola negligentia non petentis, vñ si per xxx annos nõ peto qđ mihi debet, perdo ius agẽdi,

3 licẽt debitor sciat se mihi teneri. quæ opi. non tenet, & † est unus de passibus, in quib. Bar. reprobat per oẽs. Nam illud qđ dr̃ in dicto c. nõ procedit ex eo, q̄ in pscriptione requirat fcm̃ præscribentis, nam de iure ciuili in pscriptione xxx. an. circa res immobiles requiritur factum pscribentis. i. possessio, & tñ non rẽquirit bonafides ut l. sicut, de præscrip. xxx. annorum. Sed ratio illius. c. est, ne quis ɔ̃ conscientiam lucretur, quæ rõ locum habet in omni

4 præscriptione. Nec obstat quod dicit possessor &c. Nã † & debitor largo modo dr̃ possidere ius debiti, ut no. in l. i. s̃. de pe. hær. in iis quæ concernunt salutem animæ, uerba debent largissimè

5 interpretari, & ita teneas. Sed † q̃ro quare in urbanis requiratur fcm̃ pscribentis, nõ in rusticis, gl. reddit rõnem, q̃ Bar. approbat, & dicit se non videre meliorẽ, nisi qa vr̃ banæ sunt digniores. q̃ rusticæ, & iõ difficilius amittunt ſm Mart. Syll. Sed certe maior dignitas in libertate, q̃ in seruitute, & iõ facilius dẽt acquiri libertas in urbanis, q̃ in rusticis, & sic ista iõ facit in ɔ̃trium, vñ põt dici, q̄ in rusticis non sp quis moratur, vñ non põt scire p singula momenta, vtrum alter utatur seruitute, vel non, & iõ non imputatur sibi, si non facit aliquid ɔ̃ seruitutem, cum credere debeat, q̄ ille sp utat, & sic imputaret sibi, q̄ malæfide non faceret. Sed in vrbanis quis morat frequenter, vñ si uicinus tenet fenestras clausas, & sic scit eum non uti seruitute. imputat sibi, q̄ nõ altius tollit, qa hoc põt bonafide facere, tene menti hãc rõnẽ, glo. fi. dicit, q̄ si q̃dã foramina sint clausa, q̃dã nõ, q̄ nec pscribit. qđ verum intellige, qñ simul fuerunt oĩa facta. & eo. tpe. Secus si in diuersis, pro quo l. si primus. in prin. de aqua plu. ar. Paulus.

L E X VII.

Parietem. Socius communis parietis non põt parietem causa reficiendi destruere ius seruitutis. Item qui non constituit seruitutem, non prohibetur altius tollere, licẽt luminibus vicini officiat. h. d. cum l. seq. Paul.

L E X IX.

1 *Dominium ex tacito legato num transferatur.*

2 *Hæres ædes proprias eleuare, ac in totum legatarum ædium luminibus, an obstruere queat.*

3 *Accessus ac egressus rei venditæ si non exprimantur, an in contractu veniãt. quid in accessibus rei relictæ in ultimis uoluntatibus.*

BInas. Qui hẽt duas domos & alterã legat, uel usũfructum eius, non põt hr̃s in illis, q̃ sibi remanent, ita ædificare, vt lumina legarũ ædium totalr̃ tollat. Sed bñ põt minuere. Item qui legat vsumfru. vnius rei suæ, legat vr̃ iter p aliã rẽ suã, sine quo vsusfructus esset inutilis. h. d. Et primo format tres qõ. Secundo rñdet ad primam, tñ extẽdẽdo rñsionem ad alium casum. Tertio respondet cuidam oppositioni. Quarto responsionem primam limitat. Et sic duo casus remanent in lr̃a indecisi. Secunda ibi, qui binas. Tertia ibi, nõ aũt. Quarta ibi, sed ita officere. Quæro circa primam quæst. ad quam hic respondet, si hæres vult totaliter lumina tollere, qua actione agitur contra eum? vr̃ q̄ actione confessoria, quasi uideatur seruitus tacitẽ constituta, & sic ius statim transiuit in legatarium, vt l. si partem. §. fin. ĩ. quemadmodum serui. amittatur. Doct. ɔ̃.

1 quia † ex tacito legato non transit dominium ipso iure, sed requiritur traditio, vt nut. l. emptor. §. ancilla. de rei uen. dicunt ergo, q̄ agere debet actione ex testamento, vt hæres constituat seruitutem, ne altius tollatur, quia hoc tacitẽ legatum vr̃, vt ĩ. de le. i. l. seruum §. fi. & ibi per Doct. Circa secundam quæst. quæ non de

2 terminatur in tex. quæro † verum possit hæres ædes proprias, nõ hæreditarias alienare, & in totum lumina legatarum ædium tollere? respondeo sic, quia in propriis non vr̃ seruitus tacite legata vt s̃. l. proxi. Circa tertiam q. quæ lr̃ non soluitur, quæro si testator legat proprietatem fundi sui, ad quem non potest transiri, nisi per alium fundum suum, vtrum hæres teneatur præstare accessum? nam si legatus esset vsusfructus, non est dubium, q̄ sic, vt in text. gl. respondet, q̄ secus, qñ legatur proprietas, quia istud legatum plenius est, & potest habere commoditatem sine accessu, vt l. sed & si quis. §. proprietatis, & quod ibi, no. in gl. s̃. de vsufructu. Iaco. de Arena, & Cy. ɔ̃ per istam l. fi. nam vt tenetur præstare lumen, sine quo non posset domus inhabitari, eadem ratio ne tenetur præstare accessum, sine quo non posset iri. Ad hoc bene facit l. si fundum sub cond. §. si fundum. de lega. i. & ĩ. si serur. ven. l. testatris. in princ. Idem tenet Bar. licet de eis non faciat mentionem. Nec ob. l. vendendo. ĩ. de ɔ̃h. emp. quã gl. alle. quia

3 ibi loquitur in ɔ̃ctu, in quo non ueniunt tales accessus, nisi exprimantur, & iõ dñt hodie notarii, vendidit, & tradidit talem rem cum accessib. & egressib. suis vsq. ad uiã publicam, quod in ultimis voluntatibus non est necesse dicere, quia tacite ueniunt, cũ largior sit faciẽda interpretatio, quod tene menti, & vide, quod plene no. Bar. in l. 3. ĩ. de serui. lega.

L E X X.

1 *Pacta secundum statuta limitari.*

Qui luminibus. Non potest quis ædificare, vltra formam constitutam, ne luminibus officiat. Et cum dubitatur de mensura, recurritur ad arbi-

1 trium. hoc dicit Barto. Nota gloss. † quod pacta limitantur secundum statuta. Item no. in eadem, quando quis incipit præscribere seruitutem ne altius tollatur, quia eo tempore incipit, & non ante, ita no. C. eo. l. 2.

LEX

LEX XI.

Ædificia. Plantatio arborum non est contra seruitutem altius non tollendi: sed contra seruitutem ne prospectui officiatur sic. h.d. Item est contra seruitutem ne officiatur luminib. ut ꝭ. eo. l. si arborum. Pau. de Cast.

LEX XII.

1 *Caminum in communi pariete, ita ut flamma pertranseat, an liceat facere. Et quid de tubo per quem fumus exeat.*
2 *Aduocatus curialis clientulum admonere debet, ut cum aduersario loquatur prius, quàm litem incipiat.*

QVidam. In pariete cōi non licet socio facere aliquid, p qđ paries deterioretur, uel socio præiudicetur, picturas aūt, & incrustationes, ex quib. non deterioratur, licitum est facere: si tñ paries defectu alterius socii ceciderit, nō pōt illarū picturarū æstimatio pet.
1 h.d. & per hanc l. patet, † q̄ si habes domū ab vna parte parietis, & ego ab altera: quia paries est cōis, non licet tibi facere caminū in pariete, per quem transeat flamma: quia ex hoc deterioratur. Sed si fieret tantum tubus, per quē fumus transire pōt, licitum
2 est, vt hic s̄m Bar. ad quod l. fistulam. ꝭ. e. Item † nota, q̄ aduocatus curialis debet dicere clientulo suo, vt cum aduersario suo loquatur anteq̄ litem incipiat, & ad hoc semper allegatur.

LEX XIII.

Imperatores. In area quæ non debet seruitutem, pōt dominus ædificare intermisso legitimo spatio. h.d. quod autem sit illud spatium, dic ut in gl. & l. fi. ꝭ. in fi. regund. Paulus de Cast.

LEX XIIII.

1 *Lumen ac prospectus quot modis dici queant.*
2 *Prospectus sine lumine, lumen sine prospectu esse non potest. Et pauper plus quàm diues quandoque habere dicitur.*

INter seruitutes. Seruitus ne prospectui officiat hoc cōtinet, q̄ nihil fiat, per qđ quis impediat prospicere illa, quæ pertinent ad amœnitatem quæ non solū ex parte superiori. i. cœlo procedit, sed & ex inferiorib. seruitus aūt ne officiat luminib. hoc continet, ne aliqđ fiat, per quod lumina reddant obscuriora, quæ ex solo cœlo procedunt. Item cui debet seruitus pōt renuntiare nouum opus, cū
1 aliquid noui fit ꝯ seruitutem. h.d. cum l. seq. Et no. † pro intellectu glossarum, q̄ lumen non dr̄, nisi uno mō. s. cum quis pōt cœlum uidere, prospectus aūt pōt dici trib. mod. Primo cum qs pōt videre cœlum tm̄, & non inferiora. Secundo eꝯ cum inferiora, & non cœlum. Tertio cum utrunq. Primo casu idem vr̄ prospectus q̄ lumen: nam vbicunq. qs uidet cœlum inde hēt lumē, & ēt prospectum, puto tñ in hoc differre, qa si tunc constitueret seruitus, ne officiat luminib. nihil posset fieri per qđ lumina redderentur obscuriora: secus si p illa, q̄ fierent non redderent obscuriora, licet impediret cœlum libere videre: nam non ppa fieret ꝯ seruitutem, vt patet hic in ver. ne luminib. sed si constituat seruitus ne officiatur prospectui, tunc nihil posset fieri, p q̄ impediretur liberē cœlum pspicere: qa per hoc auferretur amœnitas, lumen ergo dr̄ inquantum cœlum dat claritatem, pspectus aūt inquantum dat amœnitatem. Scđo casu, puta cum per fenestram nō pōt qs uidere cœlum, sed unam rem tm̄, puta hortū, vel uineam, iste
2 prospectus minus continet, q̄ lumen namq̄ † hic est prospectus sine lumine, sed lumen non pōt esse sine prospectu, & de hoc loqtur gl. j. quę dicit, q̄ nihil dēt fieri ꝯ talem prospectum, sed ꝯ lumē sic. Gl. est ꝯ tex. & totum eꝯ dicit ꝭ. l. prox. circa fi. ibi cum lumini nihil dēt fieri ꝯ talem prospectum, sic nec ꝯ lumen. No. tñ glo. in l. seq. dum dicit, q̄ pauper interdum dr̄ plus hr̄e, q̄ diues, qa magis dēt sibi conseruari unica res, q̄ diuitiæ multæ. Ad qđ bn̄ facit l. illicitas. §. etenim. de offi. præsid & hoc facit ad q. quam format Arch. in c. si qđ clericis, de pb. lib. 6. s. q̄ literæ in forma pauperū non extendunt ad illos, qui non habent, nisi collationem unius beneficij, qa hoc vnicum lumen non debet sibi auferri. Tertio casu cum quis pōt videre cœlum, & ēt inferiora: tunc pspectus plus ꝯtinet: q̄ lumen. Nam qui seruitutem prospectus ꝯstitueret, nihil facere posset, per quod impediretur quis videre inferiora, vel superiora. Sed si seruitutem luminum posset facere illa, p quæ impediret videre inferiora, dum tñ non superiora. i. cœlū, & iste est verus casus huius l. De contrarijs autem magnæ glo. dic, vt plene nota. per Bar. in l. j. in fi. de no. ope. nun. & vera so. ponit ibi in glo. illa refectionē: qa illa distinctio inter vrbana, & rustica non procedit s̄m Bar. ibi, quia fundus in propria significatio. significat rusticum pdium, vt l. fundi. & l. locus. de verb. sign.

LEX XVI.

SI arborem. Qui ponit arborem p quā lumina obscurent, facit ꝯ seruitutem ne luminib. officiat, sic vt si poneret parietē: secus si nō obscurent lumina, licēt Solem auferat: nisi sit locus in quo Sol sit necessarius: q̄ vero parietē, vel arborē deponit, ꝯ illā seruitutē n̄ facit, licet loc' reddat clarior, quàm soleret, etiā si displiceat domino prædij dominantis. secus si per talem depositionem obscurarentur lumina, quæ procedebant ex reuerberatione h.d. vsq; ad §. hæc lex traditionis. Et no. q̄ non videor tibi auferre. ... plus do, q̄ tu velis etiam si tibi hoc displiceat. Item not. q̄ seruitus videtur imposita secundum qualitatem loci dominantis, facit ꝭ. de vsu & habita. l. plenum. § æquiti. Paulus.

§. Hæc lex. Verba obscura interpretari debent ꝯ proferentem, Bar. Vel sic si venditor in venditione dicat generaliter, & obscure seruitutes debere remanere in eodem statu, videtur dicere, q̄ rei venditæ debeantur seruitutes a vicinis, & non econtra, & est effectus, quia si reperiatur, q̄ res vendita debeat alteri seruitutem, propter illa verba generalia non releuatur venditor, quo minus teneatur ad interesse, secus si expresse hoc dixisset, vt infra de euict. l. qui libertatem §. prin. si autem nulli debet seruitutem, nec sibi debetur, tunc videtur hic gloss. dicere. in fin. quòd non propter hoc potest agere ad interesse, per l. quicquid. infra communia prædio. cum non sit cui debetur. Paulus.

LEX XVII.

1 *Stipulationem esse extraordi. actionem in factum subsidiariam. Et an concurrere possint.*

SI fistulæ. Qui alteri debet seruitutem rei, debet ita vti, q̄ propter factum, vel culpam suam nō noceat dño prædii dominantis. alias tenetur actione in factum, vel ex stipulatione damni infecti. h.d. s̄m vnam lect. quæ ponitur in gl. mag. Secundum aliam, quæ ponitur in gl. fi. loquitur de illo, cui debebatur seruitus. Et no. quia glo. dicit hic. q̄ actio in factum, & stipulatio damni infecti non concurrunt. Sed
1 Bar. contra: † quia stipulatio est extraordinaria, & actio in factū subsidiaria, ideo dicit eas concurrere, per ea quæ habentur in l. pecoribus. ad l. Aquiliam. Paulus.

LEX XVIII.

Fistulam. In pariete cōmuni non licet facere, vel aliquid addere, per quod ipse paries corrumpatur, vel q̄ subducto pariete stare non potest per se Bar. Paul.

LEX XIX.

1 *Necessitatis causa quod conceditur, concedi ultra necessitatem non uidetur.*
2 *Stillicidium, & flumen in quo differant.*

SEruitutes. In seruitutibus tigni, vel stillicidij immittendi immissione facta, dicitur quis habere continuam possessionem hoc primo. Item licet alicui facere id, sine quo seruitute vti non potest, hoc secundo. Item quantum ad iura seruitutum realium ędificium sublatū, & restitutum idem cēsetur, secus quoad seruitutes personales, hoc tertio. Item dominus prædii seruientis nihil potest facere, per qđ fiat deterior conditio prædij dominantis, nec econtra. Sed id per quod fiat melior, facere potest. h.d. tota lex. Not. text. in prin. ibi, possideo habendi consuetudinem, pro eo quod notat Inn. in c. j.
1 de causa pos. & proprieta. Item † no. in §. si domo. in fi. q̄ illud, qđ propter necessitatem conceditur, non uidetur concessum ultra id quod necessitas exigit. Item in §. si sublatum. quæ sit ratio diuersitatis inter seruitutes reales, & personales, quia in realibus ædificium restauratum censetur idem. in personalibus non: Respondeo, quia personales magis diminuunt de iure dominij, q̄ reales: nam quilibet vsufructuarius habet partem dominij: secus si habet seruitutem realem granorum: igitur cēsentur personales, & ideo difficilius restaurantur, quàm reales, quæ sunt modici præiudicij. Ad hoc facit, quod habetur. in l. cū filius. §. dominus.
2 de leg. 2. l. Mæuius. §. fundo. eod. titu. Item † no. in §. stillicidium. differentiam inter stillicidium, & seruitutem fluminis: quia stillicidium est cum cadit ex alto: flumen est cum cadit ex basso: & prima leuior est, quàm secunda.

LEX XX.

Si domus. Habens duas seruitutes si remittat vnam, nō videtur remittere alterā, quæ sine remissa stare potest, h.d. tex. secus si non posset stare, vt glo. Et no. hanc l. & vide ꝭ. eo. l. qui luminibus. §. j.

LEX XXI.

1 *Verba præsentis temporis num futura contineant.*
2 *Indefinita uniuersali æquipollere. Et quid si quis iuret statuta uniuersitatis seruare, de quibus intelligendum sit.*

QVi ædificium. Seruitus ne luminib. officiatur apponi pōt tam pro præsentib. luminibus, q̄ futuris. si agatur hoc expresse. Sed si pro præsentibus imponatur, non comprehēdit futura. Sed si simpliciter nō addito verbo pñtis temporis: tam præsentia, quàm futura comprehendit. Item ædificio, quod nondū est, sed esse speratur, potest seruitus acquiri. h.d. cum l. seq. Et not. in
1 prin. l. seq. q̄ † verba præsentis temporis non comprehendunt futura, pro quo l. si ita præscripsisset. de leg. 2. & l. si ita. de auro & argen. legat. quod est verum, si possunt operari in his, quæ sunt de præsenti, secus si in his non possent verificari, qa tunc extenderentur

fidet. Et ideo post inceptam pscriptionem desinat possidere pre
scriptio interrumpit, & in psona ne ui possessoris noua inchoat.
Item iura incorporalia rei cohæreentia per se nõ possidẽtur, sed
1 cum ipsa re possideri viñ. h. d. no. No. ꝙ † sicut in pscribenda liber
tate prædij vrbani requiritur fcm præscribentis: & bona fides: vt
s. eo. l. hæc aũt, & no. in l. si. quemadmodum seruitus amittat. ita
et requiritur possessio illius rei, in qua libertas præscribit, & sic
tria requiruntur, quod no. secus in prædiis rusticis, nã ibi neutrum
istorũ requirit, qa sola negligentia nõ vtentis seruitus pdit absq;
eo, ꝙ præscribat libertas ut l. sequitur. §. si uiam, de vsuca. In præ-
scribẽda uero seruitute reqrit indistincte possessio prædii dñantis,
tis, quia ibi requiritur bona fides, & eadem rõ est, q in libertate
2 præscribenda, ut hic. Sed † quæro an seruitus præscribatur in fũ-
do alieno, quem dñs non possidet, ut in c. bonæ, de postula. præ-
la. & C. de seru. & aqua l. pe. in secunda lect. puto sic dicendum,
quia aut dñs qui non possidebat, ignorabat. & tunc non præscri
bitur, qa in tali præscriptione requiritur scientia, & patiẽtia dñi,
ut l. 2. C. de seru. & aqua. Aut sciebat, & tunc idem si phibere nõ
poterat, puta, si vnus potens diis rem possidebat alicuius, q non
erat ausus dicere rem esse suam. Nam hoc casu nõ præscribitur
seruus cum non sit patientia dñi, qui phibere non põt, nec suffi
cit patientia possessoris iniusti. Ita intelligo, quod no. in d. l. pe. in
tertia lect. si aũt sciebat & phibere poterat, patientia sibi nocet,
& seruitus præscribitur, licet ipse non possideat, vt l. 2. C. eo. tit. q
3 no. Bal. Secundo nota, ꝙ † licet in præscribenda libertate prædij
urbani requiratur hois factum, ut d. l. hæc aũt. s. eo. non tñ requi
ritur, ꝙ sit factum ipsius præscribẽtis, sed sufficit, ꝙ sit factum al-
terius, hoc patet hic. Nam ille possessor præscribet libertatẽ, licet
ipse altius non ædificauerit, sed alter. Et sic ex ędificatione alteri⁹
præscribet, quod no. quia magna limitatio est ad l. hæc aũt. Ter-
4 tio † no. ad illud, ad quod semper alleg. ꝙ iura incorporalia rei co
hęrentia non possident per se, sed cum ipsa re. Ex quo patet, ꝙ
iurisdictio quæ cohæret territorio, & castro, non possidetur sine
castro, & territorio. Et iõ si ille, qui castrũ possidet, uel territoriũ
exerceret aliquẽ actum iurisdõnis in territorio tanq pertinentẽ
ad iurisdictionem ipsius territorii: non pscribet iurisdõnem, arg.
istius §. Secus si exerceret illam iurisdõnem non tanq pertinen-
tem ad illud castrũ, sed ad quoddã aliud castrũ suũ, sicut eps põt
præscribere in diœcesi aliena, si utatur iurisdõne tanquam perti
5 nente ad diœcesim suam, vt in c. i. de præscri. lib. 6. Vltimo † not.
gl. quæ dicit, ꝙ ille qui præscribit iut alterius occidit, quod est ve
rum in præscribente libertatẽ, quia occidit seruitutẽ, non. n. ac-
quirit seruitutẽ quã alius perdit, sed libertatem. Idem dicit gl. in
præscribendo dñiuos, quia occidit dñium alterius, qđ est verum
secundum Bar. in præscriptione longi temporis, per quam qs ac-
quirit vtile dominium tantum non directum, quod erat penes
primum dñm. Sed illud occidit. i. elidit, sed secus in usucapione,
per quam quis directum dominium, quod erat penes alium, sibi
acquirit ut l. traditionib. C. de pactis, & sic non occiditur, sed de
6 vno ad alium transfertur. Et ista gl. facit ad qõnem. si inferior a
Rege vel ab ẽpo præscribat iurisdõnem in aliquo loco particula
ri, vtrum Regis vel ẽpi extinguatur iurisdictio, vt in iurisdõne se-
cum non concurrat? Et ista qõ fuit in regno Franciæ de facto, &
fuit deuoluta ad Doc. Papien. & vr ꝙ sic, per istam gl. lo ꝓmum fa
cit, quia ista possunt simul stare. i. ꝙ tẽpore præscripserit, & Rex
vel ẽps secum concurrat, quia plures põt hre iurisdõnem in soli-
dum in aliquo loco, non sic in dñio, arg. ad hoc de admin. tuto.
l. quoties. §. si. circa fi. dum dicit, ꝙ res non facit &c. Et C. de offic.
præfec. vr. l. 1. Ista quæstio vr determinari per ista quæ not. Innoc.
de offic. ordin. c. conquerente, & Archidia. eo. ti. c. cum ẽps, li. 6.
In gloss quæ incipit hic, quæro. Tu latius dic, aut inferior ab ẽpo
vel a Rege acquirit iurisdõnem in aliquo loco particulari
ex priuilegio principis, puta Papæ, vel imperatoris, & tunc Rex
vel ẽps secum concurrunt, & vterque potest ibi tenere iurisdic.
nisi ꝓrium sit actum in priuilegio. Et est ratio, quia princeps in-
tellr in dubio concedere priuilegium sine præiudicio iurisdõnis
alterius, de offic. ord. c. licet. de verb. signific. c. dilecto. Item quia
7 † per priuilegium principis ius nouum creatur absq. eo, ꝙ ius
alterius absorbeatur, ita intellr quod no. per Inn. in d. c. conque-
rente. Aut acquirit iurisdictionem per præscriptionem, & tunc
aut erat par ẽpo, uel Regi. vt si vnus ẽps in diœcesi alterius præ-
scribit iurisdõnem, & tunc omne ius episcopi absorbet, & sibi ac-
quirit, quia vr ille locus fieri de diœcesi Arg. istius gl. & c. 1. de p-
scrip. lib. 6. & per Inno. in d. c. conquerente. Aut erat inferior, &
tunc quærimus, an ẽps secum concurrat, & dico, ꝙ non, quia iu-
risdictio primo loco pertinet ad præscribentem, & quousque pa
ratus erit iustitiam ministrare, non redibit ad ẽpm, hoc probatur
in c. cum contingat, de foro compet. Ita intellr glo. Arch. in c. cũ
ẽps, & de offic. ord. lib. 6. Aut ꝙ p pscriptionem absorbeatur ius
epi in totum, & dico ꝙ non, ꝙ in negligentia pręscribentis po-
terit episcopus cognoscere, & vr præscripsisse iurisdictionẽ infe-
rioris, remanente ẽpo superiore, ad quem etiam appellabit, hoc
probatur de offi. ord. c. irrefragabili. §. excessus, facit c. quanto. e.
ti. & de off. Arch. d. c. dilecto, circa medium, tenementi prædicta,
quia no. sunt. Paulus de Castro.

LEX XXXII.

1 *Verba præsentis temporis ad futura porrigi præsentibus substituta.*
2 *Aeternum, sempiternum, ac perpetuum qualiter differant remissiue.*

EVm debere columnam. In seruitute oneris feren
di tenetur ille, cuius fundus seruit reficere. Item nihil põt
1 esse perpetuũ, nisi p subrogationẽ. h. d. Bar. & † no. ꝙ ver
ba psentis tpis porriguntur ad futura substituta psentibus, q cẽsen
tur eadẽ. vt hic, & j. de cond. & dem. l. filiæ. §. Titia, & de do. inter
vir. & vx. l. donatæ. § si donatæ. & § si sponsus. Sed ad alia futura
penitus extranea non extenduntur, vt s. eo. l. si seruitus in princ.
2 Item † no. differentiam inter æternum, sempiternum, & perpe-
tuum, quam ponit hic gl. ad quam quotidie recurritur.

LEX XXXIII.

1 *Pactum in traditione rei appositum, quàm in conuentione maioris uirtutis est.*
2 *Actus qui præcedit uicinitas facit, ut sequi uideatur si ad actus ualiditatem expediat.*

ET qui duas. Per pactũ appositũ in tradõne rei
suæ põt qs eã seruã facere. Sed si po
nat in ꝯuentione de tradẽdo, non, sed obligat illũ cui tra
1 dit ad seruitutẽ ꝯsequẽdã. h. d. cũ l. seq. No † ergo diligen-
ter, ꝙ licet pactũ appositũ in ꝯuẽtione qñ ꝯctus a ꝯuẽtione inci
pit, vestit cohærentia ꝯctus, sicut pactũ appositũ in tradõne ve-
stit cohærentia tradõnis, vt s. de pac. l. traditionib. in tex. & gloss.
tñ adhuc maioris virtutis est pactũ appositũ in tradõne, q in cõ-
2 uentione, vt hic patet. Itẽ † no. gl. ꝙ pp vicinitatem, actus interdũ
qui præcedit, vr subsequi, si hoc erat expediens ad valorẽ actus.
Vltimo sm Bar. intellige l. seq. quando traditio fit ex interuallo,
secus si incontinenti. arg. huius glossæ.

LEX XXXV.

1 *Res mobilis rei cohærens immobili pro indiuiso possideri potest, sicut & immobilis.*
2 *Seruitus oneris ferendi hoc ipso imposita uidetur, quòd res legatur, aut alienatur.*

BInas qui ædes. Si ædes legant, vel vẽdant, vr a-
ctũ vt consignationes vti stãt,
1 ita stent. Bar. cum l. seq. No. † ꝙ res mobilis cũ cohæret
rei immobili. põt possideri pro indiuiso, sicut res immo-
bilis, secus si sibi non cohæreat, vt l. Pomponius, de rei ven. quic-
2 quid gloss hic dicat. Item no. † ꝙ seruitus oneris ferendi videtur
imposita eo ipso, ꝙ res alienatur, vt legatur, de quo dic, vt not.
per Bar. in l. 1. de seruit. legat. Paulus de Cast.

LEX XXXVII.

Si ædes. Locus medius impedient ne vna domus possit of-
ficere luminibus alterius domus, impedit consti-
tuere seruitutem, ne luminibus officiatur. h. d. domus ergo, quæ
non potest nocere. non potest debere seruitutem ne noceat, qa
vbi non est habitus, non põt esse priuatio. h. d. cum l. seq. Paul.

LEX XXXIX.

Eos, qui. In pariete communi nõ potest quis facere fene-
stras, nisi fuerit sibi concessum. h. d. Bar.

LEX XL.

1 *Res mea una, ut alij meæ seruitutem debere nequit, sic nec tua quæ aliquando ad me redire debet.*
2 *Ius in re sua qui alij iure superioritatis sibi reseruato concedit, uidetur ius eundi aditumq; per eandem rem reseruasse. Et qualiter id procedat.*
3 *Legato domus non ueniat hortus continuus. Et quid legata habitatione.*

OLimpico. Cum alicui legatur habitatio, vel ip-
sa domus ad vitam, durat hæredis fa-
cultas eundi per illam, sicut testator ire solebat non
tñ dicitur facultas esse seruitus. h. d. no. Not. dum dicit
1 de horto legato ad vitam, ꝙ † sicut res mea non potest debere
seruitutem alteri rei meæ, ita nec tua q necessario post aliquod
tps debet ad me redire, hoc videtur hic expresse probari, quod ẽ
2 mirabile. Secundo no. † ꝙ qui concedit alicui ius in re sua, reser
uato sibi iure superioritatis, videtur sibi reseruare ius eundi, vel
aditum p eandem rem, quod est verum in vltima voluntate, ut
hic. Idem puto in contractib. vt si cõcedo tibi vsumfructum, &
habitationẽ in fundo, vel domo mea, videar mihi reseruasse ius
eundi per illam ad aliam rem meam, sicut prius ire solebam, dũ
tñ hoc faciam sine magno detrimento tuo facit l. plenum. secũ-
do respon. s. de vsu. & habi. & hoc contingit ideo, quia nõ tran-
stuli

ſtuli in totum ius, aliàs ſecus putarem, qa ſi rem in te plenn iure transfertem, perpetuo nõ viderer reſeruaſſe m.hi ius eundi, ſicut nec contra videor ibi ius eundi conceſſiſſe per aliam rem meã, ut ꝭ.de contrahen.emp.l.in vendendo.& hoc in contract.bus, ſecus in vltima volũtate, vt l.teſtatrix.in prin.ſi ſerui.vendi. Vltimo
3 no.† ꝙ in legato domus nõ venit hortus contiguus, quod eſt verum, ſi fuerit actum expreſsè, ꝙ non veniret, vel talis ortua non erat emptus gratia domus, alS ſecus, vt l.prędij.§.balneas.& §.fin. de leg.3.& de damno inſecto l.quod conclaue, vel dic, ꝙ hic nõ fuit legata dom', ſed habitatio, quo caſu indiſtinctè nõ venit ẽt hortus: qa non eſt ita plenũ legatũ, ſicut proprietas, ergo nõ eſt ita ampliandum, arg.in c.quamuis.de præb.in 6. Pau.de Caſt.

§.Lucius. Dominus prædij ſeruientis poteſt in eo facere quicquid vult, dum tamen non noceat ſeruituti, quæ in ipſo prædio conſtituta eſt. Bar. Pau. de Caſt.

De ſeruit.ruſtico. prædiorum. Rubrica.

L E X P R I M A.

SErultutes. Hic declarat, quæ ſunt ſeruitutes ruſticorum prædiorum, quarum aliquæ ſunt nominatæ. Secundo declarat, q̃ ſit dña inter illas nominatas. Tertio declarat, quod ſit officium iudicia in eis. Quarto an in eodem loco poſſit concedi ſeruitus diuerſis pſonis, & hoc facit vſq.ad l.3.§ qui hẽt hauſtũ. Et no.gl.in fi.huius l.q̃ dicit, ꝙ licèt quis tradiderit ſeruitutẽ, tñ adhuc dr̃ ſeruitus danda, & ſic tradens non eſt liberatus ab hac actione perſonali, cum nõ cadat perfecta traditio de hoc vt in l.corruptionem.C.de vſuſru.

1 *Iter hauſtus ineſt tanquam acceſſorium. Et ſi non ualet principale quod eſt expreſſum, nec ualebit quoque acceſſorium, quod eſt tacitum.*

§.Qui habet. Qui cõcedit hauſtum, vr̃ ẽt iter cõcedere, ſine quo hauſtus eſſe non põt, & cõ, qui concedit iter ad aquam, vr̃ ẽt hauſtum concedere, ad flumẽ aũt publicum non põt qs hauſtum concedere, ſed iter. Et ſi concedat hauſtum, non ualet conceſſio, ẽt quo ad iter. h.d.rõ, quia
1 †ineſt in hauſtu tanq̃ acceſſorium, & ſi non ualet principale, ꝙ eſt expreſſum, non ualet ẽt acceſſorium, qđ eſt tacitum, ad hoc alleg. ſecus ſi tacitũ, & expreſſum eſſent æquè principalia, quia ſi non valet expreſſum, poteſt ualere tacitum, ar.l.ſi fideiuſſor. Bar. ibi plenius diſtinguit, quem vide at.in prin. Paulus.

L E X IIII.

1 *Principaliter quod ſit ſpectandum, magis quàm acceſſorium.*
2 *Ius coquendi, ut omnes ad furnum meum ueniant, ſi ipſe acquiſiui, uel ad meũ molendinum frumentum comminuendum afferant, num huiuſmodi ius prædialis dicatur ſeruitus.*
3 *Seruitutis conſtitutioni ſi perſona certa ineſt expreſſa, num actum uideatur, ut perſonam illam non pertranſeat.*

PEcoris. Seruitus, q̃ principaliť reſpicit utilitatẽ fundi, dr̃ prædialis, & licet demonſtrata ſit certa pſona cui præſtari debeat, tñ ñ tñ ad aliam pſonam non tranſit, ſiue ſit ſucceſſor vlis, ſiue particularia. Item ſeruitus prædialis acquiri nõ põt, niſi p illum qui hẽt p̃diũ, & ſm ipſius p̃dij exigentiam, alS non dr̃ prædialis ſeruitus, ſed q̃ã vſus
1 ſeu.i.quædam commoditas.h.d.vſq.ad l.qui ſellam. Et no. †potius inſpici, ꝙ fit principaliter, ut ratione prædij, q̃ quod fit acceſſoriè, ut ratione perſonæ. Secundo no. ꝙ illa q̃ ſunt de ſui natura perpetua per aliquam limitationem, non finiuntur ipſo iure, ſed ope exceptionis, ita intellr̃ hæc l.j.in fi. ſm gl. ad hoc de ver.
2 obl.l.eum qui ita. Tertio† no at.in l.a.ſecundum Pet. & Cy. ꝙ ſi acquiſiui hoc ius, ꝙ omnes de vicinia teneantur coquere panẽ in furno meo, vel portare bladum ad molendinum meum, iſta non dr̃ ſeruitus prædialis, qa non fit ſecundum exigentiam fundi, cum furnus non indigeat, ut quis ibi panem coquat, ſed erit quoddam ius ſecundum eos. Ex quo vr̃ innuere, ꝙ ſi furnus, uel molendinum deueniat ad alios, qui tale ius non acquiſiuerunt, ad alios hoc ius non tranſeat. Sed certè iſta exigentia fundi nihil aliud eſt, niſi utilitas eius. Nam ſi de fundo nullam aliam utilitatem habebam, niſi ut pecora mea ibi morentur & reducant, ſm caſum quem ponit gl.in hac l.pecoris. manifeſtum eſt, ꝙ ipſe fundus de ſe non indiget de hoc, & tñ in hoc conſiſtit ſeruitus prædialis: qa poſtquã in hoc conſiſtit vtilitas, vr̃ ſm eius exigentiã fieri: nec ẽt tex.in l.ergo.in fi.loquiť de exigentia, ſed dicit quatenus ad ipſum fundũ opus ſit, ideſt ad vtilitatem q̃ percipitur ex fundo. Et iõ vr̃ dicendũ, ꝙ licet iſta nõ ſit ſeruitus merè prædialis, qa non debeť a re, rei. eſt tñ quoddã ius p̃diale, qđ debeť a pſonis ter.at.in l. Titia cẽtũ.§. Titio.de ꝯd. & dem. & qd dixi ſ. de ſer.l.1.& iõ trãſibit ad quẽcũq. trãſibit fundus, uel molẽdinũ, & cõpetit p̃ dicto iure vtilis cõfeſſoria, ſicut p̃ ꝯmoditate pſonali, quæ non eſt uerè ſeruitus pſonalis, & p̃ alijs iurib. incorporalib. iuuata ea q̃ dixi ſ.de vſufructu.l.ſi quis binas. & ibi declaraui glo.
3 hic poſitam, q̃ bene loquitur & dic, vt ibi. Sed quæro † in l.pecoris.in fi.an hoc ipſo, ꝙ perſona ſit expreſſa uideatur actum, ꝙ vltra illam non tranſeat? Reſpondeo nõ, ſed ita demum ſi ſit expreſſe dictum, ita intelligi hic gl.in fi.& probatur ſ.de pac.l.iuriſgentium.§.pacto n im.verſic.uerum. & l.ſi neceſſarias.§.de pignore.ꝭ.de pigno.act.

L E X VII.

1 *Seruitutem actus habenti cur haſtam erectam ferre prohibeatur. Et quid ſi ſtatuto caueatur, ꝙ plateam cum corio grandioris animalis occupantes gabellam ſoluant, an qui ad manum corium habet, gabellam debeat. Et quid ſi non vt vendant, ſed vſum ſuum habeant, vt pote aduerſus frigorem.*

QVi ſella. Qui habet ſeruitutem itineris, ire põt pedes, uel eques, non tñ iumẽn oneratũ ducere, uel plauſtrũ, qui aũt hẽt actũ, põt iſta, ſed trahere lapidem, uel lignũ non põt, nec erectã haſtam ducere, qui aũt hẽt uiam, oĩa p̃dicta põt, dummodo fructus non deſtruat, & ſic plus ꝯtinet uia, q̃ actus, & iter plus, q̃ actus. h.d. vſq.
5 ad §.fi.& no. †hic dum dicit, de haſta erecta, ꝙ per hoc vr̃ occupari fundus, alS.n.non eſſet ratio cur habenti ſeruitutẽ actus nõ concederet, ſicut habenti ſeruitutem viæ, per quod dicit Bar. cõſulendo, ꝙ ſi ſtatutum dicat ꝙ occupantes plateam cum corio beſtiæ groſſæ ſoluant tm̃ de gabella, & aliquis teneat corium in manu ad vẽdẽdum, ꝙ ſoluere debeat, quia occupare dr̃, licet in manu teneat, per iſtum tex. ſecus ſi teneret ad vſum ſuum pro ſoderatura vt l.1.l.cenſoria.ꝭ.de verb.ſig. quod tene menti.

§.In ruſticis. Medium prædium, quod non ſeruit, impedit ſeruitutẽ ruſticam conſtitui. hoc d. qđ eſt uerum, ſi non poſſet quis uti dicta ſeruitute, niſi per prædium illud medium, alS ſecus, ut ſi poſſem tranſire per uiam publicam de fundo tuo ad meũ, licèt in medio ſit alius fundus, nõ impeditur ſeruitus itineris de fundo tuo ad meũ ſm Bart. & idẽ dic per omnia in vrbanis ſeruitutib'. Nam ſi de domo tua, ad domũ meã põt uenire ꝯmode abſq. eo, ꝙ aliquid fiat in domo media. vel ſ̃.domum mediam, vt ſeruitutis altius non tollẽdi, nõ impeditur ꝯſtitui, vt ꝭ.ſi ſerui.ven.l. & iõ. ſecus ſi ſ̃.domum mediam aliquid facerem, puta, ꝙ vellem ponere canalem, vel tignum de domo tua, ad meam, quo poſſem tranſire ſ̃. domum mediam. Nam hoc concedi non poteſt in præiudicium tertij: quia debet eſſe illi domus ſua libera vſque ad cœlum, quod tunc non eſſet: vt C.de ſerui.l.altius.& arg.ſupra de ſerui.l.fi. & ar.ꝭ.de flu.l.fin. Ita intellige gl. in prin.l.ſeq. non uero ſummatur.

L E X X.

Labeo. Poteſt conſtitui ſeruitus ſuper aqua nondum reperta, ſcilicet, ut reperiatur: & reperta ducatur. hoc dicit. Paulus de Caſtro.

L E X XI.

1 *Conſenſus ſingulares non collegialiter præſtiti, num in his quæ communia ſunt pluribus, ut uniuerſis ſufficiant.*

PEr fundum. In his, q̃ ſunt cõia plurib. vt ſingulis requirit ꝯſenſus oĩum, q põt ſeparatim adhiberi.h.d.no. Bart. & ſp alleg. cũ l.receptũ.ꝭ. cõia p̃dio.& in his duob. differt ab his, q̃ ſunt cõia pluribus vt vniuerſis, nã in illis non reqrit̃ conſenſus oĩum, ſed ſufficit maioris partis, vt l.qđ maior, ad municip.& de his q̃ ſiu. a ma. parte capi.c.1.& ibi no. aliqñ p̃ualet vox unius, ut ĩ c. Nicena.15. diſ. de hac aũt materia dic, cũ aliquid eſt cõe plurib. ut uniuerſis, ut no.in c.cũ oẽs.de conſti.per gl.& Doct. Aliqñ tñ in eo, qđ eſt cõe plurib. ut ſingulis, ſufficit maior pars vt in caſu ſpãli, q ponit̃ in l.iuriſgentiũ.§.fi.& l.maiorem.de pac. Secundo differũt, ꝙ in his, q̃ ſunt cõia plurib. ut ſingulis, pñt conſentire ſeparatim, ut hic in diuerſis tp̃ibus. Sed in his, q̃ ſunt cõia plurib. ut uniuerſis, requirit̃ ꝙ ꝯſentiant in eodẽ tp̃e, i.eod.ꝯtextu, in uno loco ꝯgregati, ut C de dec.l.obſeruare.& l.nominationũ forma. lib.10.& de appel.l.nominationes, & idem eſt in eo, quod eſt cõe plurib'
5 ut ſingulis, qñ ſufficit maior pars, ut d.l. iuriſgentiũ §.fi. An†aũt aliqñ ſufficiãt ſingulares cõſenſus nõ collegialiter pręſtiti in his, quæ ſunt cõia plurib. ut uniuerſia, dic, ut no.in c.dudum de reb. eccle.non alie.lib 6. Vltimo gl.colligit plura no.quam uide, & tu ſigna & ſupple eam, prout hic ſuppletur per Bar.

L E X XIII.

1 *Fructuum vineæ qui quartam partem dare promiſit, an teneatur, & de illis dare, qui ex arboribus proueniunt.*
2 *Teſtator ſi uineam ſuam in uita alicui legauit, deinde in agrum redigit, an ob id legatum reuocaſſe cenſendum ſit.*

CErto generi. Appellatione uineæ in dubio refertur ad ſolum, non ad ſuperficiem. Bartol. Adde l.qui tamen.§.ſed ſi ſtagni. ſupra q̃bus mod.uſusfruct.amit. Gloſſ.
5 † inducit in argum ad q̃.

de

de rustico, qui promisit dare quartam partē fructuū vineę, an teneatur dare partem fructuum de arboribus, quas ibi plantauit, & arguit pro, & cō, & non determinat. Tu dic, q teneaē ſm Doc. quia intelligē vineæ, alius terræ vineatæ, non de vitibus tm̄, nisi 1 aliter sit dictum, ut in illo tex. Ego induco † ad aliud, si testator legauit mihi vineam suam, deinde in vita sua remouit vites, & reduxit ad campum: verum per hoc videatur reuocasse legatum: & si aliud non apparet an post eius mortem debeatur mihi eam pus: & certè vr̄: q sic per illum tex. qa principaliter videtur mihi legasse solum, in quo vinea est plantata, quod solum adhuc repetitur stare, licèt qualitas sit remota: quod puto verum, nisi aliud sit actum tacitè, vel expresse, quod qualiter cognoscatur, dicitur in glossa. tene menti. Paulus de Cast.

1 *Vniversalem plus operari quam indefinitam.*

2 *Dubitari, si quando de quopiam contingat, primum prævalet quod actum est, deinde ad legis dispositionem recurrendum, ac denique in subsidium ad iudicis arbitrium.*

§. Si totus ager.

Si seruitus itineris expresse constituatur in toto fundo, nihil potest fieri p dominum fundi seruientis, quo minus per totum fundū eatur, hoc primo. Si vero constituat simpliciter: tūc licèt totū fundum despiciat, tn̄ arbitrio iudicis restringitur ad certam partem fundi, ut per eam eatur, & aliæ partes liberæ remaneant. hoc secundo. Item cum dubitatur de latitudine itineris, uel actus, primo inspicitur quod actum est, si nō apparet, inspicitur, quod lex dispo nit, & si hoc similiter non apparet, recurritur ad arbitrium iudi-
1 cis. h. d. vsque ad fin. Not in primo respons. cum secundo, q† plus operatur vniuersalis, quàm indefinita, nam si actum est expresse, q per totum fundum eatur, potest iri per quamlibet eius partē, nec debet restringi. Si vero simpliciter constituatur seruitus in fundo licet uideatur in toto constituta, tn̄ restringitur ad certū locum, ut hic, & l. si cui simplici. s̄. de serui. & ista vr̄ mens literæ, licet Bar. non hoc sentiat. facit l. Iulianus. & quod ibi no. de leg. 3. & quod no. in l. si pluribus de le. 2. Secundo no. q facta restrictione ad certum locum per iudicem, aliæ partes remanent liberæ, ac si in eis nunquam fuisset a principio seruitus constituta, & sic patia sunt a prin. limitanter disponere, vel ex postfacto dispo-
2 sita limitate facit l. si mihi. in fi. prin. j. eo. Vltimo no. † q cum de aliquo dubitatur, primo prævalet quod actum est, secūdo recurritur ad leg. dispositionem, postremo in subsidium ad arbitrium iudicis. quod tene menti.

L E X XIIII.

Per quem.

Si vni conceditur una seruitus, non potest alteri concedi altera, per quam prima impeditur. h. d. secundum Bar.

L E X XV.

Quintus Mutius.

Qui habet ius aquæ ducendæ p̄t facere in riuo, quod vult, si domino non noceat. Bar. Paul.

L E X XVI.

Diuus pius.

In alieno fundo non licet aucupari dissentiente domino. h. d. gl. Quæritur an illud q capitur post prohibitionem domini, debet domino restitui, & tenet, q non. Idem tenet in l. 3. quia solus ingressus est prohibitus secundum Dy. & Mar. Syll. & Cy. & Bar. Secundo hic quærit, an possit ibi capi, & detineri per dominum Gl. q nō Alij contra, q hoc fieri potest restandi causa, argum. j. de adul. l. capite quinto. quod no. Pau. de Cast.

L E X XVII.

Imperatores.

Aqua ex flumine publico ad irrigādos agros secundum mensuram diuiditur, nisi aliter sit concessum. h. d. facit ad q de molendinis. de qua dic ut dixi, in l. quominus. de fluminibus. Bar.

L E X XVIII.

1 *Seruitutum pluralitas ad fundorum seruientium pluralitatem non sequitur secus in pluralitate fundorum dominantium.*

Vna est uia.

Si per plures fundos itur ad vnū seruitus est una. Item per vlumin
1 parte tota seruitus retinetur. h. d. Bar. No. q† ad plura litatem fundorum seruientium non sequitur pluralitas seruitutum, sed ad pluralitatem fundorum dominātium sic, vt s̄. ti. j. l. si ædes.

L E X XIX.

Si vnus.

Vnus ex socijs non potest stipulari seruitutem ad fundum communem, omnes autem uel seruus cō munis sic, & si stipulator pluribus hæredibus relictis decesserit omnibus competit actio insolidum. h. d. Bar. Paul.

L E X XX.

Si mihi.

Qui habet duas seruitutes, vnam remittendo retinet alteram. hoc primo. Item per læsionem naturalites contingentem ex seruitute non tenet dn̄s fundi dominātis. hoc secundo. Itē sublato medio non submouetur extremū, hoc tertio. Item licet totus fundus debeat seruitutem, tamen qs debet ea vti per illam partem, quæ minus lædit. h. d. vsq ad l. via Paulus de Cast.

L E X XXIII.

1 *Prouisio hominis legis prouisionem cessare facit.*

2 *Iura realia rem consequuntur.*

Via constitui.

Via potest pacto cōstitui latior, vel strictior, quam a iure sit constituta, dum tamen non ita stringatur, quin vehiculū ducatur, hoc primo. Item in lacu perpetuo potest cōstitui. Item publicatione fundi seruientis non extinguitur seruitus, sed transit fundus cum sua causa. h. d. vsq. ad §. quæcunque.
1 No. † ex primo dicto, quód prouisio hominis tollit prouisionem legis. facit s̄. eo. l. certo generi. §. latitudo. j. de vulg. & pup. l. cum ex filio. §. filio. Circa ſm dictum, dic, vt s̄. in l. sotamen. in tertio di-
2 cto no. q † iura realia trāseunt ad quemcunque transeat ipsa res, & ad hoc alle. iste §. si fundus, facit c. ex literis de pig. Paulus.

3 *Diuisioni facta hoc inesse non videtur, vt altera pars alteri seruiat, nisi expresse actum sit. Et qualiter id intelligi debeat.*

§. Quæcunque.

Seruitus in prædio dominante tota est in tota, & tota in qualibet eius parte. Et ideo quæcunque pars fundi alienetur, transit cum tota seruitute. Item facta diuisione non videtur actum, vt quis vadat per partem alterius, sicut ante solebat, nisi specialiter actum sit. h. d. Item quod hic dicitur in prædio dominante, puto dicendum in prędio seruiente, si actum est, vt totum seruiat, & idem si sit approbata seruitus simpliciter, dummodo pars fundi alienetur antequàm per iudicem limitatus sit certus locus. Nam pars alienata transibit cum onere totius seruitutis, postquam verò limitatus est certus locus, per quem quis seruitute vtatur, si alienaretur certa pars fundi, transitet sine seruitute, quia illa censetur
3 libera, vt s̄. eo. l. certo generi. §. j. Ex† vltimo dicto not. q in contractu diuisionis non videtur actum, vt altera pars seruiat alteri, nisi sit expressè dictum: quod tene menti. Idem in contractu vēditionis, vt j. de contrah. emp. l. in vendendo, quod est verum in seruitute itineris, vel altera habēte causam discontinuam, secus si haberet causam continuam, vt s̄. ti. l. binas. cum l. seq. Item hoc verum inter viuos, sed in vltima voluntate semper videtur actū. vt l. testatrix. j. si serui ven. qd̄ dic, vt dixi s̄. ti. j. l. binas. in princ.

L E X XXIIII.

Ex meo aquæductu.

In aquæductu, quem qa habet in prædio alieno, non potest quis alteri constituere seruitutem, quam quis habet in alieno fundo, non potest alteri constituere vsumfructum, vel commoditatem, casus est h c infra eodem l. cum esset. §. j. per quas ll. Bart. in l. j. j. de vsufr. lega. reprobat quandam lecturā. ibi positam per gloss. quæ videtur dicere contrarium, dic, vt ibi. Paulus.

L E X XXV.

1 *Seruitus & si sua natura indiuisibilis est, eius tamen commoditas quandoque diuiditur.*

Si partem.

Diuisio aquæ fit ad mensuram fundi dominantis, non inspecta partium voluntate, vel necessitate. h. d. Bar. istam l. ipse intelligit, quando totus fundus indigebat aqua, licet vna pars magis, quàm altera, & licet pretiosior. Nam non attenta pretiositate, vel necessitate, debet æqualiter diuidi inter illos, ad quos partes fundi trāseunt. secus si vna tantum pars indigebat, & ratione illius tantū fuit seruitus cōstituta, nam quo ad alias partes nullo modo dēt, & ideo non trāsibit ad illos, ad quos aliæ partes transibunt, ſm eum, per l. ergo in fi. s̄ eo. sed expressius videtur s̄. l. prox. Vltimo
1 † no. tex. cum gl. q licet seruitus sit de se Indiuisibilis: tamen eius commoditas interdum diuiditur. Paulus.

L E X XXVI.

Si via iter.

Si seruitus legetur: electio, est hr̄dis p q̄ fundi partem transeatur. h. d. quod declaratur in gl.

L E X XXVII.

1 *Seruitus fundorum dominantium ac seruientium communicatione, num impediatur, an vero extinguatur.*

2 *Seruitutis extinguendæ communicatio causa non est. Et cur redemptio magis eam, extinguit quàm communicatio.*

Si communi fundo.

Si a socijs fundi dominātis emitur fundus cōiter seruiens extinguiē seruitus: secus si in fundo dominante non esset communio. h. d. Et circa materiam gl. vt clarius
1 liqueat plenius q̄ gl. distingue. Cum † q̄riē, an seruitus impediaē vel extinguaē, cū fundus dominans & seruiens vel alter ipsorum efficiunē communes inter te & me: dic q aut erāt cōes a princi. tpe quo seruitus ɔstituebaē: & tunc non valet ɔstitutio siue ambo erāt cōes, siue alter cōis, & alter ꝓpri⁹ alterius nr̄m, vt j. ti. j. l. si qs duas. in fi. Secus si alter esset cōis. & alter vni⁹ eāmei: qa tūc nos possumus cōi seruitutē imponere. vt l. e. l. per fundum, & ēt acquirere: vt j. l. proxima. Aut efficiuntur communes ex postfa-

ctũ,sed a prin.nõ erãt:& tũc distingue quatuor casus. Aut enim aptem.ambo erãt extraneorũ, vt vnus Titij,alter Seij. Aut vnus erat noster cõis, alter extranei,puta Titij: aut vnus erat alterius nostrum,puta meus,alter extranei,f.Titij. Primo casu,cum vnus erat tuus,alter meus tempore constitutæ seruitutis, & illos postea communicauimus:tunc seruitus non extinguitur,siue communicemus alterutrum,vt l.pomum.§.1 s̃.de seruit.siue communicemus ambos diuersis temporibus,ut s̃.ti.1.l.si quis ædes.§.1. siue eodem tempore,vt j.eo.l.unus.2.rñso. Et sic communicatio ex postfacto nonnunquam extinguit seruitutem:& ita intellige gl.primam.Secũdo casu quando ambo erant extraneorum, vnus Titij,alter Seij,& illos redegimus in commune redimendo tũc dic,ꝙ aut ambo redemimus ambos,& extinguitur seruitus, vt in primo dicto huius l.licet.n.loquatur, quando tempore cõstitutæ seruitutis, alter erat communis, & ex postfacto efficitur communis alter,tñ eadem ratio est,cum ex postfacto ambos redemimus. Et hoc dicit gl.hic, circa fi.dum dicit redemimus alterum,vel vtrunq.simul extinguitur seruitus,non tamen alle. bonam l,quia l vnus.§.1.quam alleg. hoc non probat,sed ista. Aut ambo nos redemimus alterũ, & alter remanet penes extraneũ: & tunc seruitus non extinguit̃,imò transit ad nos cum eadẽ cã. vt s̃.eo.l.1.& l.via.§.quæcunq.& hoc etiam tenet glo.hic.Aut alter nostrum redemit vnum,& ambo redemimus alterum,& tũc seruitus non extinguit̃, quia communis fundus potest ex postfacto seruire proprio alteritis nostrum, ut in secundo dicto huius l.Tertio casu, qñ vnus est nobis communis, alter extranei, tunc aut ambo redemimus illũ,& extinguit̃ seruitus. Et iste est casus in primo dicto l. Aut alter nostrum redemit,& non extinguit̃,vt in 2.dicto l.licet eñ loquat̃ cum unus est ꝓpria,& redemptus cõmunis effici,eadem rõ est cõ,cum vnus est communis, & redẽptus efficitur,proprius. Quarto casu, cum vnus est alterius nostrum,alter aũt extranei,& illum redemimus,tunc nõ extinguitur.Iste est casus in secundo dicto l.quod est verum, si ille, q erat alterius nostrum non communicat:al's asit gl.sentit,ꝙ extinguitur indistinctè,siue communicemus post redemptionem illius: siue añ.Tu dic,ꝙ aut communicamus añ redemptionem illius, & verum dicit glo.qa tp̃e quo redemimus,reperit cõis,ergo &c. vt in primo dicto l.aut primo redemimus, postea communicamus,& tunc non extinguit̃ p redemptionem non,qa tp̃e ipsius
5 redemptionis alter erat ꝓprius,ergo &c.vt in scdo dicto l.† Item p communionem postea securam nõ: qa communicatio nõ est cã extinguẽdi seruitutem,ut j.e.l.vnus.2.rñ. ſm Bart.qui in hoc reprehendit gl.Quæ asit sit ratio,quare redemptio magis extinguis seruiturem,q̃ communicatio,dic,ut notatur in d.l.vnius.& signa distinctionem prædictam,qa non reperies ita plenè.Paul.

LEX XXVIII.

5 *Seruitus legata fundo dominanti vbi plures sunt domini,quando ipso iure acquiri dicatur.*

ITinere. Nisi dñi fundi dominantis consentiant p quẽ locum seruitus imponatur ,impeditur ipsius constitutio.h.d.An autem iudex interuenire debeat,ut cõcordent,gl. tenet hic,ꝙ sic. Tu dic de hoc,vt no p Cy. in l.fi. C.commun.de leg.& per Bar.in l.huiusmodi §.fi.de lega.s.Nota.
1 hic: ꝙ seruitus legata non acquiritur ipso iure fundo dominãti, qñ sunt plures domini,sed expectantur, quod consentiant de loco secus si esset vnus dominus tm̃,vt l.si partem.§.fi.quemadmodum seru.amitt.quod singulariter no.ꝓdest.n.scire,nam primo casu cum non sit acquisita, non tollit̃ per non vsum longi tp̃is, vt hic in fi.Sed,quia sola ꝑsonalis actio competit, requirunt̃ 30. anni.Secundo verò casu,cũ statim sit acqsita, ꝑditur longo tp̃e, vt d.l.si partem.§.fin.& quod ibi dicitur,cum plures sunt domini a prin.idem puto si plures efficiantur ex postfacto. vt in casu l.j.§.vnus.in fi.s̃.& l.via constitut.§.quæcunque. tene bene menti istã l.quod verum est, qñ deuenit ad plures , antequam seruitus esset acquisita,vt si acquirebatur per stipulationem, puta Titius fuit stipulatus seruiturem,& antequam constitueretur decessit plurib.hr̃dib.relictis, vel vendidit fundum plurib. cessa actione ad seruitutem,secus si deueniret ad plures,postquã seruitus fuit constituta in ꝑsona vnius,vt si legata fuit seruitus , & post diem legati cedentis decessit plurib.hæredib.relictis,quia tunc dicendum est in persona hæredum,quod in persona defuncti , vt d.l.si partem.§.fi.quemad.seruitus amitta. Paulus.

LEX XXIX.

Is qui duo. Seruitus aquæ immittendæ intelligitur constituta secundum exigentiam fundi dominãtis.h.d. No.ꝙ verba indefinita extenduntur ad futura,quatenus sunt necessaria fundo dominanti, & non aliter, sic videtur limitanda l.si seruitus.2.respo.s̃.tit.j.

LEX XXX.

Qui duo. Quod excipitur gratia seruitutis,videtur exceptum iure seruitutis , non proprietatis. hoc d. No.ꝙ non plus debet importare illud,quod fit gratia alterius, q̃ illud propter quod fit. Paul.

LEX XXXI.

Tria media. Vna seruitus acquisita per plures fundos diuersorum dominorum, non potest perdi in vno,nisi perdatur in alio,quia quæ sunt necessaria ad acqsitionem seruitutis, necessaria ẽt sunt in perditione ipsius. h. d. Et quod hic dicitur de perditione, quæ contingit ex redemptione,idem est in perditione,quæ contingit ex negligentia nõ vtẽtis,ut s̃.eod.l vna est via.Et no.hic casum,in quo res mea seruire potest alteri rei meæ,& ex hac l.colligitur ratio l. vnus ex socijs. j.eodem titulo.

LEX XXXII.

Fundus mihi. Si vnũs ex dñis pro indiuiso partẽ suã cedit socio,põt in ipsa concessione alterum fundum suum illi fundo seruum facere. h. d. Not ꝙ parta sunt aliquid fieri tp̃e permisso,uel tempore prohibito,& conferri in tempus permissum,facit l.illud tempus.de hær.insti. adde l. & qui duas.cum l.seq.& quod ibi no.in ti.j.

LEX XXXIII.

Cum essent. Tempore diuisionis potest agi,ut fũdus, qui obuenit vni,seruiat fundo, qui obuenit alteri.Bar. Paulus.

1 *Procuratorium ad procuratores faciendos num fieri possit. Et quid si quis inhabilem procuratorem constituat, cum facultate substituendi, an substitutio per huiusmodi inhabilem facta efficax sit . Et an delegatus subdelegare potest,num. 2.*

§.Per plurium. Qui habet seruitutem aquæ ductus, non potest cõcedere haustum aquæ ex nuo,nisi cum domino fundi seruientis pepigerit.h.d.Bar. Cõcor.l.ex meo.s̃.eo.& illa suppleruit per §.istum. Et no.secundum gl.ꝙ quando interuenit pactum,vel stipulatio,ꝙ possit alteri cõcedere, non propterea videtur ipse concedere,sed dominus præ
1 dij seruientis, qui sibi hoc permisit. Quod inducit glo.in arg. ut possit quis facere procurationem ad faciendum procuratores, q̃ gl.sic intellige,ꝙ si procurator est ꝯstitutus cum potestate substituendi,põt substituere ẽt ante litem contestatam, vt no.s̃.de pc. l.1.& est casus in c.i.de procu.lib.6.Secus si non haberet potestatem substituendi,quia nõ posset ante lit.contest.vt l.nulla.C.de pc.qa non est dñs litis.Sed cum hẽt potestatẽ substituendi,licet nõ sit dñs,põt,qa nõ ipse , sed dñs substituere videtur, vt in hoc tex.cum gl.facit de leg.2.l.vnũ ex familia.§.si de Falcidia. Itẽ arg.
2 huius † gl. vr̃, ꝙ si qs ꝯstituat procuratorem inhabilem ad illud officium cum potestate substituendi,substitutio facta per ipsum valeat,qa nõ ipse substituere vr̃,sed dominus,de hoc vide, quod no.p Cyn.C.de proc.l.quod quis.& p gl.in cle. religiosus. de pc. Dicunt ẽt quidam per hanc gl.ꝙ delegatus ab ordinatio cũ potestate subdelegandi,põt subdelegare,licèt nõ posset, si hanc potestatem non haberet,de quo dic,vt no.in l.& quia de iuris.om. iud.pro quo l apud te.C.eo.titu. Paulus de Cast.

LEX XXXIIII.

1 *Seruitutem communicatione non extingui , sed pro parte retineri . Et quid per ademptionem.*

2 *Fundum tuum seruitutem debentem si mihi communicaueris , ego vero tibi meum dominantem, an seruitutem tibi remittere possim, & cur non uide.*

VNus ex socijs. Vnus ex socijs non potest fundum communem seruum facere,nec ei libertatem acquirere a socio, uel extraneo. h.d. Bart. Intentio huius legis est ista , ꝙ si sumus duo domini eiusdem fundi pro indiuiso,tu & ego , sicut alter nostrũ non põt ibi seruitutem imponere, ita si alteri seruitutem dẽt,nõ potest illi libertatem acquirere,quia illa quæ necessaria sunt in ꝯstituenda seruitute,sunt necessaria in acquirenda libertate, ut s̃. e.l.tria prædia.istud summarium non placet, ut patebit ex sequẽtibus. Dic ergo sic,ꝙ sicut unus ex dominis rei communis non potest illi imponere seruitutem , ita nec illi debitam remittere. Ex hoc sequitur,ꝙ si fundus tuus seruiat meo , & ipsos inuicem communicamus,seruitus non extinguitur,quia fundus tuus mihi communicatus adhuc debet seruitutem fundo communicato,quia ego non possum illam seruitutem tibi remittere , nec tu mihi.Et est ratio,quia debetur huic fundo meo tibi communicato principaliter,& in consequentiam tibi debetur insolidum, & mihi insolidum.Sed in re communi non potest vnus ex socijs ali
1 quid facere,quod cedat in alterius præiudicium.h.d.Not. † per communicationem non extingui seruitutem,sed pro parte retineri.Glo.quærit,qualiter intelligatur pro parte, nam aut vis pro parte seruitutis,& stare non potest,quia seruitus non habet partem,cum sit indiuisibilis. Aut pro parte rei,idest,quod in parte rei remaneat,& idem,quia vterque nostrũ est dominus pro indiuiso,ergo nec in parte tua tantum,nec in mea tantum põt consistere,ut s̃.de seruit.l.pro parte,cum sit tota,in toto.s̃.eo.l. via.§. fi.Sol.dicunt quidam,ꝙ neutro modo intelligitur, quia non retinetẽ pars seruitutis, nec in parte rei , sed retinetur tota , in toto fundo , ratione tamẽ partis . Nam si communicasti mihi fũdum tuum seruientem, ratione partis, quam tibi retinuisti , retineo

ser-

seruitutem in toto fundo, etiam in parte mea. & econtra, si communicaui tibi fundum meum dominantem, ratione partis quā mihi retinui, retineo seruitutē in toto fundo, etiam in parte q̃ tibi dedi. Et si opponas, q̄ res mea non potest mihi seruire, verum est, si insolidum mea. Sed hoc non placet gl. qa lr̄a hic, & in l.ut pomum. š.de serui.dicit pro parte retineri, vñ gloss.dicit, q̄ si fundum meum dominantem tibi communicam. seruitus non consistit nisi in parte mea. Sed certe si hoc esset, possem eā tibi remittere, quia non est in ea communio inter me, & te, cuius ꝯrium dicit litera, præterea expressum est hic, dum dicit, non personæ, sed prædio debetur. no. prædio, non em̄ dicit, parti prædij, tene ergo primum intellectum secundum Bar. Secundo q̃ro. cur per communicationem non extinguitur seruitus, vt hic, sed per redemptionem sic. ut š.eo.l.si communi fundo: gl. dicit, q̄ cum redemimus a tertio loco vnius habemus, qa succedimus uni. Sed cum vnus redimit ab altero, seruitus extinguitur, ergo & cum duo redimunt ab uno. Sed hoc non placet, nam cum unus dñs insolidū redimit ab uno, cum dñs efficiat vtriusq. fundi insolidū tantum si extinguat seruitus, qa res sua nemini potest rei suæ seruire, ut ĩ.ti. ĩ.l.quicquid. Sed cum duo redimunt ab uno neuter ipsorum fit dñs insolidum, sed pro parte, hoc autem non impedit seruitutem retineri, vt hic, præterea sequeretur, q̄ si plures redimerent a plurib. non haberentur loco unius, quia pluribus succedunt, & sic non extingueretur seruitus, quod est ꝯ mentē l. si cōi, dic ergo, q̄ hñr loco vnius, quia tendunt ambo ad eundē finem. s. ad redimendum, & sic ambo redemptores nocantur, nō sic in cōione, nam si tibi cōico, ego tendo ad dandum, tu ad recipiendum, & sic non possumus pro eodem reputari, ut in c. si de

a insti. Tertio † quæro, si cōicasti mihi fundum tuum seruientem, & ego tibi fundum meum dominantem. quare non possum tibi remittere seruitutem, quæ adhuc durat? R̃ñdeo, quicquid dicat gl. q̄ illa seruitus, q̃ primo mihi soli competebat, nunc post cōicationem incipit & tibi competere, & licet vtriq. competat insolidum, tñ vna est seruitus, vnde non pōt per alterum ex nobis remitti. arg. š.eod. l. vna est via. Et sic tō colli r ex fundo dominante, vt patet in tex. dum dicit, quia non personæ, sed p̄dio debetur. Ex his patet intellis huius l. quia si non communicassem tibi fundū dominantem, licèt tu mihi fundum seruiētem, possem seruitutē remittere, quia mihi soli competit. Item patet, q̄ si fundo communi tuo, & meo debetur seruitus a fundo Titij, q̄ Titius potest alteri ex nobis seruitutem remittere, quia cessat ratio huius l. Itē quia nullo ex nobis recipiente remittere posset expresse, habendo seruitutem pro derelicta, quo casu quæreretur libertas fundo meo, licet nobis ignorantib. ar. eius, qd̄ no. per Inn. in c. ueniens, de teitib. ergo fortius ex nobis altero recipiente. Nam hæc libertas potius quæritur fundo meo ex facto ipsius remittentis seruitutem, q̃ facto alterius nostrum recipientis. iuxta no. ĩ. prox. per hoc patet, q̄ illa ratio quam gl. assignat, non est bona, videlicet, q̄ sicut vnus ex socijs non pt̄ imponere seruitutem, ita nec acquirere libertatem. Nam hæc non est bona æquiparatio, quia impositio seruituris procedit ex facto nostro, sed acqsitio libertatis ex facto remittentis seruitutem. Item ratio glo. fundatur in prædio seruiente, sed ratio text. colligitur ex fundo dominante, ut dixi. Aduertendum tamen, q̄ potest dici, q̄ licèt non ualeat remissio per alterum ex nobis facta, quo ad hoc, ut seruitus tollatur, non tamen debet venire ꝯ remissionem suam, & sic ualebit iure pacti ar. l. per fundum. ā. eod. & ĩ. ti. j. l. 2. & quod ibi no. Et est effectus magnus, quia licèt ipsa possit probari iure pacti, si tamen in aliū alienauit partem suam, cū ad illud transeat seruitus. quę remissa non est, non potent illa prohiberi, qa nihil remisit. Item posset aliquis dicere, licet alter ex nobis remittere non possit seruitutē debitam communi fundo, tamen ambo possumus, si ambo consentimus, arg. l. per fundum. Sed si ego tibi remitto, & tu recipis videmur adinuicem consentire, ergo ualet, arg. ĩ. quib. mod. pig. vel hyp. sol. l. Titius in prin. & qd̄ no. in l. cum pater. §. liber. de le. 2. Sol. ꝯna loquuntur cum duo tendunt ad eūdem finem, vt qa ambo emunt, vel ambo agunt. Nam tunc alter alteri consentire videtur. Sed hic tendunt ad diuersos, quia vnus remittit, alter recipit, & ille q recipit, consentit in recipiendo, non in remittēdo, præterea non posset uideri consentire in remittēdo, qa per hoc videret sibiipsi remittere, & donare, quod esse non debet, ar. l. p̄. tor. ff. de tuto & cura. da. ab his & l. j. de autho. tuto. & š. de arbi. l. pen. & ĩ. ma. l. si tibi mandauero. §. si tibi centum. & in c. fi. de insti. tene menti prædicta, quæ subtilia sunt.

1 *Seruitus aquæ ductus in fonte qui arescit an constitui queat. Et impedito facti impedimento præscriptionem currere. Et quid in impedimento iuris.*
2 *De precantibus iuste assensus denegandus non est.*

§. Si fons. Si propter impedimentum facti quis sit impeditus vti seruitute legitimo tempore perdit eā sed cessante impedimento restituitur in integrum. h.d. cum l. se.

1 Not. primo, † q̄ in fonte, qui arescit, potest cōstitui seruitus aquę ductus, quod est verum vtil. ter, non directo, vt š ti. j. l. foramen. in fi. & ĩ. tit. 1. l. 2. Item not. q̄ impedito impedimento facti currit p̄scriptio, sed restituitur, & ad hoc temp alleg. secus in impedimēto iuris, vt l. j. in fi. de anna. excep. quod dic, vt plene not. per C y. in l. j. C. de bon. mater. & de prec. Impera. offe. l. quoties. & adde

2 quod dixi. š. de vsufr. l. arborib. §. de illo. Vltimo † not. q̄ iuste deprecantib. non est denegandus assensus. Simile š. de his qui sunt sui, vel alie. iuris. l. 2. §. dominorum, sic iniuste deprecantes nun sunt audiendi, vt ĩ. vt in flu. pub. naui. lice. l. j. §. fi.

LEX XXXVI.

Cum fundo. Seruitus constituta cōtemplatione rei, realis est, licet interueniat stipulatio p̄sonalis, quæ respiciat personam: secus si constituatur contemplatione rei, vel personæ indeterminatę: quia censetur magis personalis, q̃ realis. h.d. vsq. ad l. fi. & vide omnino Bar. in l. fi. ĩ. de serui. leg. & in l. syndicorum. de excu. mu. lib. 10. Pau. de Cast.

LEX XXXVIII.

1 *Seruitus fundo meo ad tuum quando flumen publicum in medio est, an constitui possit.*
2 *Seruitutem viæ ad fundum meum per fundum tuum sicut acquirere possum, ita & ad viam publicam, vel ciuitatem.*
3 *Extrema habilia ad se medium pertrahunt.*
4 *Seruitus communis quibus modis finiri dicatur.*
5 *Seruitus via cur a flumine, quod pontonibus, aut naviculis pertransitur, non sic incipere potest, vt ab eo quod ponte, aut vado transitur.*

Flumine. Ista lex est difficilis in tex. & h.d. a flumine, quod transitur pōte, vel vado potest incipere seruitus viæ: secus si pontonibus vel nauiculis transeatur. Sed tale flumen seruitutem, alias cęptam nō interrumpit. h.d. Bar. tene primam casus positionem. glo. & plenius, q̃ ea pone casum sic. Iuxta prædium meum erat flumen publicum, vltra flumen publicum erat fundus tuus, vltra fundum tuum erat via publica, per quam ibatur ad ciuitatem, vel ad ecclesiam, ad quam cum ire volebam, oportebat me magnum circuitum facere, transeundo vero per flumen, & per fundum tuū statim perueniebam ad viam, vnde volebam q̄ mihi constitue-

1 tes seruitutem viæ per fundum tuū. Quæritur † an possit fieri, cū flumen publicum sit in medio, & sic est inter fundum tuum, & meum omnimoda diuisio. Respondetur, q̄ si flumen transitur ponte, vel vado, potest hoc fieri, quia non videtur omnimoda diuisio, cum possum transire, sicut si flumen non esset, & sine adiutorio cuiuscunque. Secus si non possum transire, nisi cum nauiculis, & pontonib. vt sunt quidam pontes simul colligati, cum quibus aliquando transitur aqua, tunc em̄ omnimoda diuisio est, cum non possim transire sine adiutorio alterius, & sic nō potent hæc seruitus constitui. Et hoc verum, quando illud flumen trāsit iuxta vnum fundū tm̄ seruientē, siue p̄cedat ipm: vt in casu iam posito, siue sequat ipsum, vt qa fundus est iuxta meum, post fundum tuū est flumen, post flumē via publica: nā tūc si ꝯcedis mihi viam p fundū tuū non durat seruitus: nisi vsq. ad flumē, & in eo finit. Sed pone, q̄ transit flumē inter duos fundos seruientes: qa iuxta fundū meū est tuus: deinde flumē: deinde alius fundus tuus, vel fundus Titij (non est vis) deinde via publica, ad quā volo seruitutē acqrere. Quærit an possit mihi seruitus ꝯstitui per dictos fundos ex quo flumē, qd̄ pontonib. vel nauiculis trāsitur, est in medio? Vr̄ q̄ non, qa seruitus viæ ꝯstitutæ in primo fundo tuo p̄ximo meo finit, cum p̄uenit ad flumē, qd̄ pontonib. transitur, sicut finit cū p̄uenit ad viā publicā, vel ad ciuitatē, vel ad aliud p̄diū meū. Nā si de fundo tuo ad meū viam ꝯstituis, cū peruenitur ad meum, seruitus finit: qa non pōt meus mihi seruire. Sed ita est, q̄ seruitus ꝯstituta in primo finita est, cū p̄uenit ad flumē quo ad al. ū fundum, q est vltra flumē, qd̄ esse non pōt: qa a flumine, qd̄ pontonib. transit, non pōt seruitus incipere, ut in prin. l. ergo &c. Cōtrariū r̄ndet. s. q̄ si ita est in scō, q̄ flumen transeat inter duos fundos priuatos, pōt p illos fundos seruitus constitui, nec illud flumē mediū interrūpit seruitutē: qa sit vna ī ambob. fundis. Et sic no. q̄ via incępta in primo fundo iuxta meū, nō finitur cum peruenitur ad flumen: immo durat eadem vsq ad extremitatem alterius fundi, & vsq. ad viā publicam, ad quam acquiritur. h.d. Distingue igit̄ tres casus, aut flumen qd̄ pontonib. uel nauiculis trāsit, trāsit iuxta meū fundū, & circa tuū, & tūc nullo mō valet cōstitutio seruitutis, qa videret incipere ab ipso flumine, qd̄ esse non pōt. Aut trāsit vltra fundū tuū, & demū sequitur via publica, & sic trāsit inter fundū tuū, & viam publicā, & tunc non impedit seruitus ꝯstitui in fundo tuo, q est iuxta meū, tñ, cū p̄uenit ad ipsum flumen, finit, & hoc colligit in tex. ibi, hoc ita si p vnius p̄dia ꝯiuncto eo, qd̄ postea subijcit circa fi. ibi, vel vsq. ad flumen. in quo pontonib. &c. Aut transit inter duos fundos priuatos, & tūc non impedit seruiturē ꝯstitui in ambob. fundis, q̃

a vna est, & durat eadem, & est casus in fi. l. No. † primo, quód sicut possum acquirere seruitutem uiæ ad fundum meum, p fundum tuū, ita & p̄ fundū tuū ad viampublicam, vel ad ciuitatē, facit l.

3 seruitutes. la 5 §. 1. š. de seruit. Secundo not. q̄ † extrema habilia

trabunt ad se medium, quia flumen inter duos fundos non impedit: nec interrumpit seruitutem, licet flumē teneret extrema, aut impediret seruitutem constitui, si præcederet, aut faceret ipsam finiri, si sequeretur. Ēƺ interdum medium extrema trahit, vt
4 s̄. e. l. q̄ sella. & ibi no. Tertio † no. quib. modis finitur seruitus cōmunis, videlicet, cum peruenitur, vel ad viam publicam, vel ad flumen, quod pontonib. transitur, certè idē puto de eo, quod trāsitur ponte, q̄a eadem rō est in eo, q̄ in via publica. Itē finitur cum peruenit ad aliū fundū eiusdem dñi. s. fundi dominantis, prædicta faciunt in argu. q̄ strata vel carreria finiat, & perdat nomen suum cum peruenitur ad plateam: de quo vide p Bar. in l. fin. de
5 via & itinerib. pub. Quæro † q̄ est ratio, q̄ per flumen, q̄d transitur nauiculis, vel pontonib. non potest incipere seruitus viæ, sicut cum transitur ponte, vel vado? Dicit Iacob. de Arena. quia cum transitur nauiculis, non est certum quod semper possit trāsiri, cum pp inūdationem interdum impediatur nauigatio. Sed certè eadem rō, & maior, cum transitur vado. Nam leuius impeditur hic trāsitus per inundationem, q̄ nauigatio. Alij dñt, vt Cy. quia dēt quis seruitute vti per se, non per alium. Sed cum transitur nauiculis nō vtitur per se hæc rō non vr̄ bona, cum p alium retineatur seruitus. vt j. quemadmodum serui. amit. l. 5. cum l. seq. in princ. & l. vsu retinetur. Solu. sustinendo ipsum dic: q̄ aut est talis seruitus, qua quis potest vti per se: & tunc ēt pōt illa vti p alium, vt in ƺrio. Aut est talis naturæ, q̄ q̄s per se solum vti non potest, sed requiritur adiutorium alterius, & tunc ista non potest constitui, vt hic. Sed certè si hoc verum esset, ēt cum flumen trāsit inter duos fundos priuatos, non poterit constitui, q̄a subest eadem rō, cum non possit vti sine adiutorio alterius. Sed dic, q̄ habilitas extremorum tollit ƺrium, potest & alia rō reddi, quia cum transitur portionib. vel nauiculis, omnimoda separatio est inter fundum dominantem, & seruientem, q̄a est interpositio diuersi elementi. Sed hæc separatio non videtur esse cum transitur ponte, vel vado. Quicquid sit consideratio huius l. multum fuit noua, & scrupulosa. Ex prædictis remanent omnes gl. declaratæ, non sunt alia. Paul. de Cast.

Communia prædiorum. Rubrica.

LEX PRIMA.

AEdificia. Aedificia deputata ad habitationem hominum siue sūt in ciuitate, siue in villa, dicuntur prædia vrbana. Item seruitutes prædiales non possunt acquiri nec constitui, nisi per habentem prædium. hoc dicit. Et nota ambo dicta: quia sunt magistralia, ad quæ semper alleg. hæc l.

LEX II.

1 *Seruitus aquæductus num in aqua publica constitui possit.*

DE aqua, quæ. In aqua publica non potest cōstitui seruitus aquæductus, uel haustus. Si tamen quis aliquo modo ius aquæducendę acquisiuerit, licet non sit seruitus, tamen in hoc iure defenditur, ac si seruitus esset, h. d. ſm primam lect. gl. quę loquit̄
1 de aqua publica. Ad huius † tamen intellectum dic, q̄ aut aqua publica non est in vsu publico, vt q̄a flumen non est nauigabile, & tunc pōt quis ex eo aquam ducere sine concessione: nisi fuerit a principe prohibitus. vt j. de flu. l. quominus. & hoc casu nō loquit̄ hæc l. nisi q̄a pōt dici, q̄ illa facultas non est seruitus, sicut nec facultas eundi p viam publicā. Si vero aqua publica sit in vsu publico, ut quia nauigabile est flumen, vel intra nauigabile, & tunc non pōt priuatus aquam ducere sine licentia principis, ut l. 1. §. permittitur. de aqua quoti. & æsti. & d. l. quominus. hæc aūt concessio non est seruitus, sed quoddam ius legitimè acquisitū. Et ad similitudinem seruitutis quia in eo defendit̄ p utilem confessoriam. Et hic est casus in hac l. si verò priuatus concederet, tūc licet non valeat concessio: tn̄ quo ad priuatum valeat. Et ƺ ipsum volentem prohibere sibi defenderetur, ut in glo. & hanc lect. not. in eo, quod dixi de utili confessoria, ad id, quod dixi s̄. de vsufr. l. si quis binas. Secundo modo loquitur in flumine priuato, quam lect. declara ut in gl. lex se. est clara. Paulus.

LEX IIII.

Caueri. Concessio ædificandi monumētū non potest cōstringi ad certam latitudinem, vel certum numerum sepeliendorum. h. d. Paulus.

LEX V.

Proprium. In contractibus est locus iuri non decrescendi Bar. Iuri uerò accrescendi non, vt l. si mihi & Titio. de ver. obl. quod dic, vt ibi per eum. & in l. re coniuncti. de leg. 3. per eundem. Not. gloss. hic, quòd interdum plus potest pactum, quàm præscriptio, & uide glo. in l. domini. C. de agn. & censi. li. 11.

LEX VI.

1 *Fundi pars qualibet fundus est. Et ad diuisionem fundi domini sola sufficit destinatio.*

SI quis duas. Si dñs duorum p̄diorum alterum tradat alicui, pōt ipsum seruum facere alteri, quod sibi remanet, & econtra, secus si simul ambo tradat uni, uel diuersis. hoc primo. Si uero dñs vnius p̄dij partem ipsius tradat, si id quidem pro indiuiso, non pōt alteri parti seruitutē acquirere, secus si pro diuiso. hoc secundo. Item, q̄ pōt tradendo vnus facere, idem possunt plures eiusdem fundi dñi, siue diuersis t̄pib. tradāt. hoc tertio. Item de fundo cōi ad fundum proprium non pōt q̄s seruitutem acquirere. hoc quarto. & vlti-
2 mo, vsque ad fi. l. Et † no. hic, q̄ quælibet pars fundi, fundus est, cū per dñm diuidit̄. Secundo, q̄ in fundo sufficit ad diuisionē sola destinatio dñi. Sed in domo requiritur interpositio parietis. Eū cō ſm Cy. quia in fundo pōt q̄s vtilitatem p̄cipere p parte absq. eo q̄ fiat expressa diuisio: secus in domo, vbi non potest vtilitas percipi pro parte, nisi facta intermediatione. Alia vero dr̄ia quæ ponitur per gl. quæ incipit, plus facit, non placet Cy. Sed de ipsa dic, ut plene no. in l. si domus. in prin. de leg. 1.

LEX VII.

1 *Seruitutem fundo vendito an quis anteq̄ tradat imponere possit, eo q̄ in contractu dixit seruum, si tamen contractus tempore seruitus nulla debebatur.*
2 *Vendens rem tanquam censualem quæ tamen non sit, num antequam tradat censum imponere queat.*
3 *Verborum error qualiter probetur.*

SI in venditione. Si in venditio. rei suæ quis dixerit generaliter & enunciatiuè ipsam fore seruam, licèt nulli seruitutem debeat, nō tn̄ cogit eam liberam tradere, sed sibi, vt alteri potest seruitutē constituere. Si uero certam p̄sonam expressit, non pōt nisi illi constituere seruitutē. Et si alteri constituatur, ad interesse tenetur. Si uero hoc dixerit in tradōne, tunc siue alteri debeatur seruitus, siue non. agere potest ex vendito, vt eam imponi patiat̄, hæc vera, cum sciebat nulli seruitutem dr̄e, secus si credebat eā non esse, cautius tn̄ est sp̄em seruitutis exprimere, q̄ generaliter
1 loqui. h. d. cum prin. seq. Oppo. † q̄ seruitus non possit imponi, si t̄pe ƺctus nulla debebat̄, q̄a ista verba, dico domum seruam fore, sunt p̄ntis t̄pis, vn̄ non extenduntur ad futura, vt j. eo. l. quicquid & dicamus esse ƺ hanc l. & ƺ tt. a. l. si seruitus in prin. So. dicit Bar. in l. quicquid erant uerba p̄ntis t̄pis indicatiui modi, q̄a dixit, seruitus q̄bus est ita sit utique. Hic autem infinitiui modi, q̄a dixit, ædes fore seruas, & infinitiuus maiorem habet extensionē ſm cum. Sed hoc non placet, quia infinitiuus significat illud t̄ps, q̄d significat illud verbum cui additur, p quo uide gl. or. in l. 5. §. stipulo. j. de uerb. obl. Nam si dico, uolo amare, significat t̄ps p̄sens, sicut uolo, sed si dico, uolui amare, significat tempus præteritū, & sic de alijs. Sed hic adiungebat̄ uerbo p̄sentis t̄pis, q̄a dixi, dico eas fore seruas un̄ dēt intelligi ſm t̄ps quo dixit, ut j. de noxalib. l. in delic. §. si extraneus. Et ideo dic, q̄ in ƺnis uerba fuerunt apposita dispositiuè, q̄a dixit, quibus est seruitus, utiq. sit. Est eñ sensus, q̄ teneatur pati seruitutes, quæ sunt in hoc dispositiua, q̄d patiat̄, fundata est sup seruitute significatio, quare si nulla reperiet̄ seruitus, dispō caret fundamento, & sic nihil operatur. Sed hic uerba fuerunt p̄lata enūciatiuè, q̄a dixit ædes fore seruas. i. q̄d denuntiabat sibi ad esse istam qualitatē, & sic uenit accessoriè ad ipsam rē. Et ideo extenduntur. ar. eius, q̄d no. s̄. de iud. l. nō
2 pōt uideri in gl. Ex p̄dictis patet, † quod si uendo rem meam tāq̄ censualem, cum non sit, possum sibi imponere censum anteq̄ tradam. Secus si ita dicerem, uēdo tibi rem meam, & uolo q̄ soluas cēsum, quem dēt Mæuio uel alteri. Nam si non debet̄, nō pōt sibi imponi ante traditionem, quod perpetuo tene menti. Sed q̄ro pone, q̄ res mea debebat seruitutem Titio, cum uendidi, dixi eam fore seruam in genere, nunquid possum sibi aliam seruitutē imponere? Rñdeo, aut illa seruitus dēbatur in re, q̄a iam constituta erat, & puto q̄ non possit alia imponi, q̄a uerba debent referri ad illam tm̄, quæ tunc debet̄, ne emptor duplici onere grauetur. ar. j. de leg. 2. l. Titia. §. qui inuita. Aut debetur in spe, quia promissa erat sub condōne, & tunc, aut illa condō extitit, & idē quia non poterit alia imponi, q̄ illa. Aut non extitit, & tunc potero imponere seruitutem alteri, uel mihi retinere, & hoc probatur. s̄. de usufr. l. si sub condōne. circa fi. Secundo quæro circa fin. huius l. quid præsumatur, an illa uerba sint dicta scienter animo retinendi seruitutem, uel ignoranter? Rñdeo, ex quo constat seruitutem non deberi, puto, q̄ præsumatur dicta per errorem, nisi
3 ƺrium probetur. † Nam error uerborum probatur eo ipso, q̄ p̄batur rem aliter se hr̄e, ut j. de hæred. insti. l. quoties. §. 1. & ita intelligo hanc l. tene bene menti. Item quæro in l. In tradendis. si dictum fuerit rem generaliter seruire, non expressa seruitute, q̄ seruitus possit imponi? tex. uidetur dicere, q̄ omnis, quod intellige. i. quælibet, & sic non tenetur collectiuè, aliàs esset sensus, q̄d oēs seruitutes simul p̄nt imponi, & sic multū grauaret emptor. Sed teneas illud uerbum distributiuè, ut una tm̄ seruitus de oibus

bus possit imponi,arg.eorum,quæ s.dicta sunt.Sed contra prædicta oppo.quia uerba obscura debent interpretari contra proferentem,ut l.ueterib.s.de pac.Soluti.ibi loquitur,qñ uerba aliquid possunt operari contra proferentem,et quia de minimis dixerat,ideo de minimis intelligitur,hic uero contra eum nihil possunt operari.Vide Dy. in c.in obscuris de reg.iur.lib.6. Sed oppo.s.ti.2.l.si arbor.§.1.ibi talia verba pro libertate iudicantur. Solu. ibi erant verba,quæ potuerunt interpretari,& pro re uendita,& contra,quia dubiũ erat,an res deberet seruitutem,an sibi deberetur seruitus,& ideo pro libertate iudicatur. Paolus de Cast.

§.Interpositis. Medium prædium alimentorum non impedit seruitutem constitui,si per ipsam non impediatur vtilitas.Idem si impediatur dummodo per ipsum sibi seruitus acquiratur.Si uero me dium,& extremum sit vnius domini,potest vtriq.vel alteri seruitutem acquirere,& per alienationem alterius eorum seruitus acquisita non extinguit,sed interpellatur.h.d. glo. hic facit differentiam inter seruitutes rusticas,& vrbanas,quæ differentia non placet.Bar.& bene,dic,vt dixi s.ti.j.l.qui sella.in fi.

LEX IX.

1 *Momento fieri eodem,quæ successiuè fiunt dicuntur,simul autem fieri non dicuntur.*

2 *Factum ante actum,post actum fieri non dicitur,licet incontinenti actus sequatur.*

SI cum duas. Si duobus eodem momento successiue tamen duarum rerum fit traditio,
1 valet seruitus alteri imposita.h.d.Et †no.quod eodem momento dicuntur fieri ea,quæ fiunt successiue vnum post aliud,dummodo interueniat aliquid extrinsecum,simul autem debẽt fieri,nisi eum fiunt simul,& semel ita quod neutrum præcedat alterum,vt s.eo.l.si quis duas.§.duas autem,& sic maiorem simultatem denotat dictio,simul,quàm eodem momento,facit quod
2 no.in l.si pater.j.de vul.& pup.Item †no.quod illud,quod fit ante actum,nõ videtur fieri post actum,licet actus immediate sequatur. Et hoc uerum,quando illud quod fit,ex hoc redditur ualidum,secus si redderetur nullum,quia tunc vr̃ fieri post actum propter coniunctionem ipsius actus,ut s.de seruit.l.qui duas in glo.facit ad testes,qui uiderunt aliquid simul fieri,uel eodem momento.

LEX X.

1 *Emptor hæreditatis,quasi hæres uidetur.Et in uenditione id agi uideri,ut emptor venditoris succedat loco.*

SI ei,cuius. Vendita hæreditate seruitutes confusæ per
1 aditionem debent restitui.h.d.Bar. No.†in n.quod emptor hæreditatis vr̃ quasi hæres.Item,quod in venditione semper agi videtur ut emptor succedat loco uenditoris. Idem no.s.n.j.l.vnut ex socijs. Paulus de Castro.

LEX XI.

1 *Seruire res mea mihi ut nequit,ita nec alteri rei meæ,& quid est dicere,seruitutes uti sunt,ita sint.*

QVicquid. Si in uenditione rei actum sit.ut emptor sustineat seruitutes quæ debent,debet intelligi de seruitutibus debitis alijs,quàm uenditori,quia sibi non poterat res sua seruire,& ideo si nul-
1 li debeatur seruitus,nihil operantur dicta verba.h.d.No.quod sicut res mea mihi seruire non põt,ut s.si vsusfructus peta.l.uti frui.ita nec alteri rei meæ,vt hic,loquitur enim de seruitute reali,quæ debetur a re rei.Adde tamen,quod dixi s.de seruit.vrba.prædio.l.olimpico.Item not.hic de dominio seruitutis,& adde s.si vsusfructus peta.l.qui vsumfructum.in fi.Op.quod licet nulli debeatur.tamen dicta uerba operantur,ut possim seruitutem imponere alteri rei meæ,ut s.eod.l.si in uenditione.Solu.dic,vt ibi dixi.Secundo opp.quod dicta uerba quibus est seruitus,ut ita sit,unq.non debeant intelligi de seruitutib.debitis extraneis actiuè,sed magis de seruitutibus debitis ab extraneis rei venditæ passiue,vt s.de seru.vr.præd.l.si arborem.§.hæc l.traditionis.So.quicquid gloss.dicat hic.& ibi,dic.quod ista uerba quæ sunt hic,non possunt intelligi,nisi de seruitutibus debitis extraneis actiue,cum dicãt,quibus est seruitus &c.Sed ibi poterant intelligi vtroque modo actiuè,& passiuè,quia dicit seruitutes vti sunt,ita sint,quæ verba sunt magis generalia,quàm ista,& ideo interpretãtur in odium venditoris.

LEX XII.

1 *Ire per fundum tui occasione alicuius iuris permittitur,& fabros quoque ac magistros lignarios iuris ipsius conseruandi causa mittere permissum uideri.Et an si quis per se ex statuti forma alium offendere possit num idem per alium queat remissiuè.*

REfectionis. Qui concedit alteri seruitutẽ,vr̃ concedere oẽ illud per quod serui-
1 tus conseruatur in esse.h.d.Et not in fin.quod cui permittitur ire per fundum rõne alicuius iuris,permittitur et sibi mittere fabros,& magistros ad conseruationem illius iuris.Et est in ar.quod si aliquis ex forma statuti põt aliquẽ offẽdere per se, possit et offendere per alium. De quo vide glo ord.j.de vi,& vi ar.l.cum fundum.& C.de adul.l.Gracchus. Pau.de Cast.

LEX XIII.

1 *Cõuẽtio in domus vẽditione ne possit in ea huius artẽ exercere: uti efficax sit.*

VEnditor. Potest quis se,& hæredes suos obligare,ne in certa parte maris piscetur,non
1 tamen erit seruitus realis.Bar.Et est hic arg.quod †si vendo tibi domum,hoc acto,quod non possis ibi artem talẽ exercere,quod ista conuentio valet secundum Bar.hoc puto verũ,si mea interest:alias secus,vt s de seru.l.quoties.in prin.Et ita intelligo hanc legem,quod interesset vẽditoris illius,ne piscatio exerceretur.non sunt alia.

1 *Damnum alter ob alterius utilitatem publicam vel priuatam sustinere non debet.Et an statuto fieri possit,vt ciuitas aut commune si re mea egeat,& a me inuito auferre queat.Et quid quo casu id fortè licitum nu.2.*

§.Si constat. Rem mea sine facto meo non potest mihi auferri iure publico,vel priuato,nisi con
1 suetudo aliter se habeat h.d.& semper all.Not.†quod pp vtilitatem alterius priuatam,vel publicam,non dẽt alter damnificari.Et ideo licet ciuitas vel commune indigeat re mea:non tamen põt eam mihi auferre sine voluntate mea,& hoc vult dicere ibi,nec publico nomine &c.Secũdo no.quod super hoc potest introduci cõsuetudo in contrarium,& idem in statuto,quia potest ciuitas facere statutum,quod quandocunque communitas indigebit de re alterius,cogatur dñs vendere,de quo dic,vt l.annonam.j.ad l.Iul.de anno.per Bar.& in l.j.C.de Epis.audi.Et sic põt ciuitas condẽdo statutum sibi dare potestatem eam,quam sine statuto nõ habebat.Adde l.prohibere.§.planè.j.quod vi,aut clam,vbi est bo-
2 nus text.Item†not.quod qñcunq.licitum est a priuato auferre rem suam,debet sibi satisfieri de pretio,ne totaliter remaneat in dãno.facit de rei ven.l.item si verberatum.§.j.glo.inducit in ar.de aduoca.de quo in l.j.C.de suffrag.

LEX XV.

Iter nihil. Seruitus itineria potest sic constitui,vt de die tñ liceat.Item per eundem locum potest quis diuersis seruitutem concedere,si per alium alter non impediat.Item potest quis in testamento grauare hæredem suum,vt imponat seruitutem rei hæreditariæ,vel ipsius hæredis.h.d.vsq.ad l.si precario.Et no.istam l.iter.cum gl.quod per ciuitatem non licet ire de nocte,sed extra ciuitatem sic,a contrario sensu,& credo,quod in iure alibi non reperies,& ideo sunt statuta vbiq. Paulus.

LEX XVIII.

1 *Interdictum de precario in eo quod quis apud se habet,locum non habet.Et quid si precario concessi,vt in meo,quid poneres,an si non tollis a me rogatus,mea authoritate tollere possim.*

2 *Precario possidens ne unquam quidem præscribit.Et quid de eo qui per quantumuis tempus censum pro re censuali non soluit,an præscribat.*

SI precario. De eo,quod qs precario habet in tuo,non est locus interdicto de precario,neque seruitus videtur imposita:de eo vero quod precario habet in suo loco seruiente,habet locum interdictum de precario,& si donata fuerit,seruitus uidetur remissa.hoc dicit.
1 †No.in tex.& glo.quod de eo,quod quis habet penes se,non habet locum interdictum de precario.Item not.glo quod si precario tibi concessi:vt in fundo vel domo mea aliquid poneres,nisi remoueas,cum te requiro,possum ppria authoritate remouere:possem etiam agere actione præscriptis verbis,vt remoueas,si fortè nimis magnã expensam facerẽ in amouendo.vt j.de pr̃sc.verb.l.
2 permisisti.s̃m Bar.Itẽ †no.quod qui pcario possidet,nunq̃ pscribit,ideo quia possidet noĩe alieno.Ex hoc patet,quod qui possidet rẽ censualẽ,licèt mille annis stet,quod non soluat cẽsum,nunq̃ pscribit libertatẽ:quia quo ad directũ dñium alieno noĩe possidet,de hoc not.in l.malè agit.C.de pscr.xxx.annorũ,& ibi per Cy.& Guil.Et hoc verũ quo ad directum dñium,quod nunq̃ pscribitur,licèt census non soluatur,vt l.cum notissimi.§.2.e.tit.nisi fuisset interuersa possessio,quia tunc eũ possideret noĩe suo præscriberet xxx.annis,de iure ciuil.,ut no.e.ti.j.l.competit,per Cy.Sed si quærit de censu,verum pscribat liberationẽ eius xxx.annis non soluendo:Cy.quod sic,in d.l.competit.Tu potes contrarium dicere,quia si nõ pscribit directum dñium,quod est principale,ergo nec censum,qui rõne ipsius debetur,vt in c.cum ex officij,de præsc.& ibi quasi expressum per gl.& Inno.Nam si rõne partis coæqualis retinetur totum,vt infra quemad.seruit.amit.l.si stillicidij.in fi.multo fortius retinẽdo principale retinetur accessorium.Cum autem quis tenetur aliquid annuum præstare ex contractu,vel ultima voluntate & sic actione personali,non per respectũ ad aliquam rem,an pscribat liberationem:dic,vt no.in l.cum notissimi.§.fi.alle.per Cy. Pau.

LEX XIX.

1 *Cessionem primam ad ultimam pertrahi Et quid requiratur,ut actus uno tempore factus,alio factus censeatur.*

2 *Fictio super impossibili fundamentum non habet.Et quid sit fictio.Et quid ad fictionem requiratur.*

3 *Actus uenientium,an pendere possint.Et quid in ultimis uoluntatibus.*

RECeptum. Lex ista est pulchra. h.d. si plẽs do-
mini separatim seruitutem consti-
tuant, ab ultima constitutione seruitus confirmatur,
nisi mutatio contingat in persona constituẽtis, vel ac-
quirentis, uel alterius ex socijs. h.d. Bar. & est no. lex & est gl. ad l.
ꝑ fundum. ĩ. ti. i. & est subtilis in materia fictionis. Debebunt. & c
1 ille qui primus cessit ſm Bar. Tantum. i. solum. No† primo, ꝙ ces-
sio prima trahitur ad ultimam, & non econtra, & hoc clarius ꝓ-
batur hic, quam in l. per fundum. ĩ. tit. i. Secundo no. ꝙ qñ actus
factus uno tempore fingitur factus, alio tempore, requiritur, ꝙ
illo tempore quo fingitur factus, possit fieri, alias si impossibile est
a fieri, non potest hoc fingi, qa fictio non fundatur super†impossi-
bili, ut hic est tex. no. cum glo. & no. ĩ. de lib. & posthu. l. Gallus.
§. si eius. nam fictio est in re certa possibili contraria veritati, pro
veritate a iure facta assumptio, ita no. per Bar. in l. si is qui ꝓ em-
ptore. ĩ. de vsuca. exemplum. fingatur, ꝙ tali tempore vnus ce-
dat, reliqui postea, deinum primus cedens moriatur, vel alienet,
certe non põt vere cedere eo tpe, quo vltimus, ergo nec põt hoc
fingi, & hoc vult dicere iste tex. facit l. bonorum. ĩ. rem rat. habe.
Ex hoc dicimus, ꝙ in fictione requiruntur extrema habilia, & ꝙ
omnia remaneant in eodem statu, & in illis terminis tẽpore quo
actus perficitur, in quibus erant, qñ factus fuit. facit. l. potior. in
prin. & l. qui balneum §. Titia. qui po. in pig. habe. & per Bar. in l.
iciẽdum quibus ex causis ma. plenius in l. si is qui pro emptore.
de vsuca. Ex hoc sequitur, ꝙ & si contingat mutatio in persona
illius, q non cessit, uel cui non est facta cessio, ut puta Titius ho-
die cedit, Caius antequam cedat, moritũ, vel vẽdit partẽ suam, li-
cet hæres, vel emptor secundo cedat, non reconualescit prima
cessio, sed oportet, ꝙ iterato Titius cedat, qa non sunt omnia in
eisdem terminis, in quib. erant tpe primæ cessionis. Et ita intelli-
git Bar. istum ver. diceris vos qñ ꝯtingit mutatio in persona eius
q cessit, est defectus in termino a quo, sed cum in persona eius
qui non cessit, est defectus in termino ad quem. Sed in fictione
requiritur habilitas vtriusq. extremi, sed gl. super verbo, omnis,
sentit ꝯnum. ꝙ nõ requiratur, vt Titius iterato cedat, pro qua
gl. facit tex. in versi. idemque dicendum. si bene inspiciatur, sed
pro Bar. facit ver. ergo, cum dicit oẽs ex integro cedere debẽt. &
istam partem puto ueriorem, licẽt alius intellẽs videatur rõnabi-
lior. Intellectus uero Bar. magis vr̃ de stricta ratione iuris. Item
3 † no. ꝙ actus viuentium possunt pendere quo ad ius reale, secus
quo ad obl̃onem personalem, quæ pendere non potest. Sed cum
purè concepta est, aut statim obligat, aut nunquam, vt ĩ. de sti-
pulatione ser. l. qui vsumfructum. & hæc dña colligitur in glo. q
incipit Sed si mortuus. Si aũt concipiatur sub conditione, tunc
non est dubium, ꝙ potest pendere: vt Inst. de verb. obl §. ex con-
ditionali. legata vero, & ultimæ uoluntates, aut fiunt sub cõdĩō-
ne, & pendere possunt, aut purè, & tunc aut ante aditam hæredi-
tatem, & idem, vt ĩ. de ser. leg. l. 3. aut post aditam hæreditatem,
& tunc non possunt pendere, sed aut statim ualent, aut nunq̃ ut
hic, & tene menti hanc l. Et distingue vltimo, ut distinguitur per
gl. & Bar. Sed ꝯ præmissa opp. qa hæres repræsentat personam de
functi, ut in Auth. de iureiur. a mo. præsti. Sol. illud ex fictione iu-
ris, & istud, quod hic dr̃, procedit etiam ex fictione, ꝙ fingatur ser
uitus constituta cum ultima, modo sunt duæ fictiones &c. vt l. j.
C. de do. promit. Bar. Paulus.

Si seruitus vendicetur. Rubrica.

LEX PRIMA.

ACtiones. Cum seruitus debetur rei, quæ in ali-
cuius bonis est, illi competit actio ad
vendicandum ipsam, cuius est dominium illius rei.
Si uero debetur ad rem, quæ in nullius sit bonis, illi
competit, qui ipsam acquisiuit. h. d. Paul. de Cast.

LEX II.

1 Confessoria atque negatoria cuius gratia prius intro ducta sunt. Et de libell
in his forma ac conceptione nu. 2.
3 Filiofamilias num tutor dari queat. Et quid de curatore, & quatenus. Et ubi
unũ in obligatione est, aliud in solutione, an libellus utrunque simul, & alter-
natiuè complectens efficax sit.
4 Confessoria atque negatoria cur ita dicantur.
5 Propositio ut affirmatiua, uel negatiua dicatur, quid potissimum spectari dẽat.

DE seruitutibus. Pro seruitutibus vendican-
dis vel repellendis compe-
tit confessoria, & negatoria ad similitudinem eorũ, q
ad vsumfructum cõpetunt, q sunt in rem. Et datur cõ-
fessoria dicenti seruitutem sibi deben, negatoria uero negãn al-
teri deberi: nec competunt nisi domino fundi. hoc dicit. usque
1 ad § rectè. No. glo. † ꝙ confessoria, & negatoria priur fuerũt in
trodũctæ in vsufructu, quam in seruitutibus prædialibus. Item
a † no. formam libelli, quia qui Intentat confessoriam, potest dice-
re seruitutem sibi competere, & tñ re vera competit fundo, nõ
personæ, ut s. ti. 2. l. unus ex socijs. vñ vr̃ istum libellum non pro-
cedere: nam, & sñia non datur personæ, sed ꝓdio, vt s. neg. gesto.
l. qui aliena. in fi. So. verum est, ꝙ principaliter competit prædio
mediante quo competit etiam personæ, ut patet in d. l. unus ex
socijs. vnde procedit iste libellus, dico mihi seruitutem deberi, qa
intellr̃ mediante prædio: & sic redigitur ad intellectum iuris ſm
3 Bar. per quod dicit ipse respondisse de facto, ꝙ † licet filiofamilias
non possit dari tutor, quo ad personam, cum sit in alterius pote
state, sed curator bonis, sic & ad cãs. l. cum non solum. §. necessi-
tate. C. de bo. q lib. si tñ iudex dicat, damus tali filiofami. tutorẽ,
alias curatorem valet ista datio, & non intelligitur facta personæ
sed exponi l. i. ad utilitatem eius, quod tene menti. Item facit ad il
lud, ꝙ vbicunque unum est in obl̃one, & aliud in sol̃one, ut i tit.
si qua. pauper. fe. dicatur. & in ti. de nox. in qub. æstõ damni est in
obl̃one, datio uero serui, vel quadrupedis est in sol̃one, ꝙ licet il-
lud, quod est in obligatione tñ, peti debeat: si tñ petaĩ vtrunq;
alternatiuè, & simul, procedit iste libellus. Et redigitur ad intel-
lectũ iuris. i. vt videaĩ petita æstimatio damni tñ: sed liberẽt ad-
uersarius dando pro noxa: nam libellus semp est sustinendus,
quoties ex verbis eius põt colligi recta intentio libellãtis: vt no.
per Inn. in c. examinata. ꝓ quo l. si quis intentio. ĩ. de iudi. Quæ-
4 rit gl. quare † dicatur ꝯfessoria, & quare negatoria, dicit Plac. ꝙ
ꝯfessoria proponit verbis affirmatiuis: negatoria verbis negati-
uis proponiĩ, ut cum dico tibi non licere altius tollere, & econ-
tra, cõfessoria uerbis affirmatiuis, ut cũ dr̃ hoc tibi licere. Vnde
gl. dicit, ꝙ magis est inspiciendus sensus, q̃ uerba, quia ſm mentẽ
semp affirmauit seruitutem sibi deberi, q ꝯfessoriam intentat:
& eꝯ qui negatoriam intẽtat semp negat, ut hic patet in textu.
Vnde considera in istis actionib. ius, & factum: quo ad ius q con-
fessoriam intentat, affirmat, qa dicit ius seruitutis sibi compete-
re, qui uero negatoriam negat: qa dicit alteri non ꝯpetere. Sed
quo ad factum põt esse interdũ econtra, ut patet in seruitute al-
5 tius nõ tollendi. Et ita credendum est, Pla. intellexisse. Et † no.
gl. quod propositio dicenda est affirmatiua, uel negatiua inspe-
cto magis sensu q̃ uerbis, qa interdum uerba sunt negatiua, & ta
men important affirmationem. Idem not per glo. in cle. literas.
de præscript. & ad hoc alleg. Bald. istam glo. Paulus.

1 Facultas tacitè per testatorem vsufructuario concessa in re alia eiusdem testa
toris quam legata, quid conferat, si facultas iure, aut seruitus habeatur.
2 Interdictum pro itineris seruitute, quod nam competat. Et quid si seruitus cau
sam continuam habeat.

§. Rectè. Cui relictus est vsusfruct⁹ unius rei, habet facul
tatem eundi per aliam rem testõris, sine qua vti
frui non posset, tamen hæc facultas non est seruitus. hoc primo.
Item si fũdo fructuario aliqua seruitus debeĩ. potest fructuarius
ea vti. h. d. Item pro seruitute itineris fũdo fructuario debita cõ-
petit fructuario iudiciũ possessorium. i. interdictũ de iti. actuque
priuato, siue ipse fuerit in possessione eundi, siue ille qui sibi le-
1 gauit. h. d. vsque ad l. loci corpus. Quæro circa primũ dcm̃. qd re-
fert, an illa facultas sit seruitus, vel non? Rñdeo, qa si nõ est seruit
tus, non proponis confessoriam tanq̃ pro seruitute itineris, qa li
bellus esset ineptus. Sed proponis eam ꝓ usufructu, in quo tur-
2 batur si nõ ꝑmittat ire, ut s. si usufructus pet. l. 3. Itẽ † no. in fi. ꝙ ꝓ
seruitute itineris cõpetit interdictũ de itinere actuq. priua. Sed
si seruitus hr̃et cãm ꝯtinuam, cõpetet quasi interdictũ uti posſi-
detis, vt ĩ. e. l. sicuti. §. Aristo. in fi. de seruit. l. quoties. & ibi no. Cõ-
petũt & alia possessoria, ut ĩ. e. l. & si fortè. §. sciendũ. & ibi dicã.

LEX IIII.

1 Interesse quandoque pro fructibus capi.

Loci corpus. In cõfessoria, & negatoria habetur rõ in-
1 teresse agentis. h. d. No. † hic, quód interes
se capitur pro fructibus de quo uide L. uideamus. in princip. ĩ. de
usu. Paulus.

1 Actionem quæ pro principali competit insolidum dari, non sic in accessoria
quæ pro parte datur.
2 Sententia in indiuisibilibus pro uno lata alijs ut prodest, ita nocet.

§. Si fundus. Istæ actiones competunt cuilibet, & ꝯtra
quemlibet dñm insolidum. Sed cũ ueni
tur ad interesse, hr̃ ratio interesse agentis tantum. Item sentẽtia
1 lata pro uno ex dñis prodest alijs. h. d. no. No. ꝙ † actio quæ con-
petit pro principali daĩ insolidũ. & tamen actio secundaria pro
interesse datur pro parte, facit. l. 1. §. certam. de præto. stipu. inter-
dũ repetiĩ eꝯ, ꝙ actio primitiua competit pro parte, & actio se-
cundaria pro interesse competit insolidũ, ut ĩ. comm. l. si ut cer-
to. §. si duobus uehiculum. Sed si bene consideres, non est di-
uersitas.

1 uersitas.Item no.ꝙ in indiuisibilibus† sententia lata pro vno pdest alijs,& etiam nocet secundum gl.& ad hoc semper alle.iste §.Pau.de Cast.

2 *Libellus agentis cui reus uerbo non contradicit, an procedat. Et quid de eo qui per fundum meum it,si tamen id de iure seruitutis non facere fateatur, num aduersus eum negatoria intentari queat.*

§.Si quis mihi. Confessoria competit contra illum qui seruitutem impedit, siue contra
1 illum qui seruitutem negat.h.d.Bar.No.† procedere libellum agentis,licet reus illi libello non contradixerit uerbo, dum tamē saltem facto contradicat. Sed quæro quid in negatoria, aliquis vadit per fundum meum,& fatetur se non ire iure seruituris,an possum contra ipsum intentare negatoriam? gl.dicit,ꝙ non ĩ. e. l.si fium meus proprius.in fi.contrarium puto per istum tex. Nā si confessoria datur contra illum qui non negat seruitutem,impedit tamen vsum eius.Idem in negatoria,ut detur contra illum qui non negat libertatem, impedit tamen vsum libertatis, quia istæ actiones pariter ambulāt.ad hoc ĩ.eodem l.sicuti.§. Aristo. Pau.de Cast.

§.Competit. Non potest quis excipere de iure tertij, quod non est exclusiuum iuria agentis,ad hoc alleg.de hoc dic,vt no.per Cy.in l.cum seruum. de seruitu.& in l.a.de cae.rei iud.per Bar.& l.indebiti.§.sed si numerū.per eundem.

§.Hæc seruitus. Media domus depressa non impedit seruitutem altius non tollendi deberi a domo non vlteriori. Sed media eleuata seruitus Interpellatur quoad eleuata steterit.h.d.vsque ad l.& si fortè.§. sciendum.Barto.primum dictum est verum, quando domus ulterior cui seruitus imponitur,possit luminib.officere aliās si nullo mō posset officere propter domum mediam,non posset imponi illa seruitus,ut s̃.de ser.urba.prædi.l.ædes meæ.cum l.seq.Item no.diligenter in l.& si fortè.quod quando quis non potest uti seruitute propter aliquem casum contingentem sine culpa domini prędij seruientis,non potest prohibere ipsum dominum,quominus in prædio seruiente,aliquid faciat,quia non uidetur facere contra seruitutem,qua quis uti non potest.Item no.ꝙ cessante isto impedimento, destruitur quicquid factum est, quod vsum seruitutis impediat.

LEX VI.

1 *Confessoriam possidenti dari.Et idem in actionibus quæ pro incorporalibus iuribus competunt.*

2 *Seruituti tuendæ quot remedia dentur.& nu 4.*

3 *Interdicta realia omnia esse.*

Et si forte.

§.Sciendum. Qui est in possessione seruitutis altius non tollendi,potest intentare confessoriam,vel interdictum,quod vi aut clam, uel nuntiare nouum o-
2 pus ꝫ illum,qui vult ædificare.h.d. No.† ꝙ confessoria datur possidenti,& ad hoc semper alleg.sic s̃.si vsusfr.peta.l.pe.in fi. Et idē de omni actione,quæ datur pro iurib.incorporali.ut no.Inst. de
2 actionibus.§.sed istæ per Iac.Butrig.Item † no. tria remedia dari pro seruitute tuenda,sunt & alia,ut s̃.eo.l.2.§.fin.& l.loci.§.si quis mihi circa fi.& l.sicuti.§. Aristo.ĩ.eod. dic pro declaratione istorum,ꝙ primum & principalius remedium est confessoria. Et ista est actio in rem, & datur possidenti,& non possidenti,ut hic, & contra quemlibet turbantem vsum seruitutis ædificando. Item tam pro seruitutibus vrbanis,quam pro rusticis,ut ĩ. eod.l.a.in prin.& l.si quis diuturno.in fi. ĩ.eod. Secundum remedium est
3 interdictum,quod ui aut clam,& istud est personale,cum † omnia interdicta personalia sint, & datur contra impedientē vsum seruitutis ædificando,& postquam ædificatum fuit, ut destruat, non autem antequam sit ædificatum, uel si quo modo impediatur,vt hic in tex.& glo. Tertium remedium est nuntiatio noui operis,de qua hic. Et ista competit contra volētem ædificare, & hoc etiam no.s̃.de seru.vrb.præd.l.inter seruitutes.in fin.Quartū
4 † remedium est interdictum de itinere actuque priuato. Et istud competit seruitutib.rusticis,duntaxat,vię,& itineris vel actus.Et si quis petat ne impediatur in quasi possessione eūdi: aget ex primo capite Si uerò vt liceat reficere, aget ex secundo, in quibus quæ sint necessaria,dic,ut no.in l.loci.§.si quis mihi s̃.e. Vltimò competit interdictum vti possidetis ad tuendum quem in possessione seruitutis continuæ,ut ĩ.eo.l.sicuti.§.Aristo.in fi.de seruitutib.l.quoties.

1 *Speciale in seruitute oneris ferendi, quod uam sit. Et in actionibus realibus qui rei cedit,non cogitur iudicium suscipere.*

§.Etiam de. Ab isto §.vsq.ad l.sicuti.§.competit.tractat de una materia, videlicet de seruitute oneris ferendi,& dicit, ꝙ pro tali seruitute datur confessoria, etiam vt reficiatur paries,qui debet onus sustinere,quæ actio est in rem, & eiusdem naturæ, quæ est illa, quæ competit pro alijs seruitutib.& eisdem modis competit,& illa eadem ueniunt quæ
2 in illis seruitutibus.h.d.vsque ad l.harum.Nota † ꝙ speciale est in hac seruitute oneris ferendi: ut cogatur ille,qui debet seruiturē aliquid facere:secus si in alijs seruituribus in quibus tenetur tantum pati,vt s̃.de serui.l.quoties.Item not.ibi: Labeo autem, &c. ꝙ in actionib.realib.non cogitur quis suscipere iudicium,si vult habere rem pro derelicto. Idem in personalibus in rem scriptis, vt est actio noxalis, vel de pauperie secundum glo.secus in mere personalib.de quo dic,vt l.as cum quo de aqua pluui.arcen.Paulus de Cast.

LEX VII.

1 *Aut particulam,pro & poni. Et præstationem rei ac cautionis iudicis officio fieri.*

2 *Iudicis officium circa futura versari. Et quid vbi reus pendente iudicio actori satisfacit,an debeat absolui. Et quæ erit sententia interlocutoria, nec an diffinitiua.*

3 *Sententia qua appellationem desertam fuisse pronuntiatur diffinitiua num sit, an interlocutoria.*

4 *Cautio quando præstatur,an in litem iuretur.*

HArum. In hac actione per officium iudicis fit restitutio rei,& præstatur cautio,& contra
1 non patientem iuratur in litem Bar.Not.† primo text. coniuncta gl.ꝙ dictio,aut ponitur pro &,dicitur enim ꝙ res præstatur,aut cautio.& glo.intelligit,& bene,ꝙ vtrunque præstatur. Secūdo,ꝙ præstatio rei, & cautionis fit officio iudicis deseruiens confessoriæ actioni,nam ipsa confessoria principaliter proponit,vt iudex declaret seruiturem deberi: vt ĩ.l.proxi.§.sed si quæratur:& in consequentiam imploratur iudicis officiū mercenarium,ut hoc facto cogat aduersarium ad præstationem rei. i ad præstandum patientiam, & ad refectionem parietis in seruitute oneris ferēdi.Item & ad præstationem cautionis, vt caueat se in perpetuum non impediturum per se,vel suos hęredes, quominus alter vtatur seruitute.Item in hac seruitute oneris ferendi præstatur adhuc alia cautio ꝙ quandocunque paries Indige-
2 bit refectione,reficiet. Et† sic officium iudicis vertitur circa futura in iis,quæ habent causam successiuam, & in quib.eius sñia non pōt pfectè mandari executioni ꝯcor.l.egi. ĩ.e. & ad hoc istæ duæ ll.spali. Tertio no.ꝙ qñ reus satisfacit actori pendente iudicio dēt absolui,vt hic in fi.& dicit gl. ꝙ ista est sñia interlocutoria,qa non fert super principali,q̃ glo.ipalle.& uide plene per
3 Bar.in l.Titia.ĩ.de accusa.Et pistam gl.dicunt quidam,ꝙ† sñia p quam pronuntiat appellationē esse desertam nō est diffinitiua, sed interlocutoria,qa nō fertur super principali negotio,sed sup processu. Et ita audiui, ꝙ dominus Bal. interrogatus a quodam abbate respondit per istā glo.qñ ciuitas Perusii erat in manibus ecclesiæ,ad qđ uide qđ bo.per Innoc.in c.auditis.de proc.& per gl.in cle.fin.de apella. & quod no.C.quomodo & qñ iudex.l. &
4 si præses qui desertam. † Vltimo no.glo.fin. ꝙ qñ cautio non pstatur,non iuratur in litē,sed tm̄ officio iudicis præcise compellitur ad præstandum captis pignorib.quam gl.reprehendit Bar.dicens,ꝙ non uidet quare non iuretur in litem,cum imploraē officium iudicis,sicut qñ agit p viam actionis. Sed certè hoc noluit dicere gl.sed dicere voluit,ꝙ cum iurm in litē nō deferē sup eo, in quo nō cadit affectio,vt l.numis.ĩ.de in litem iuran.& in pstatione cautionis nō cadit interesse affectionis:iō non iuratur: sed officio iudicis præcise compellitur. vnde puto gl.bene dicere.

LEX VIII.

Sicuti. Qñ paries seruiēs reficiē ne domus dominans corruat,ad dñm eius pertinet factura.h.d.Bar.Et expone ibi.Nam si non vult &c.nā vult dicere,ꝙ si dñs domus dominantis non vult reficere anteq̃ ruat: pmittat ruere, quia postea oportebit eum reficere postq̃ ruerit, quod erit sibi grauius.

§.Competit. Vsque huc locutus iurisconsultus de seruitute oneris ferendi, hic loquiē de seruitute tigni immittendi vsque ad §.Aristo.& dicit,ꝙ pro tali seruitute competit confessoria,non tñ cogitur aduersarius paritē reficere: & in hoc differt a seruitute oneris ferendi.h.d.Barr. Rō diuersitatis est,quia in seruitute oneris ferendi principaliter promittit sustinere onus,in alia uero pmittit pati immissionē,secundario onus sustinere. Item prima hēt cām successiuam, vt onus sustineat,quod fieri non potest,nisi reficiat. Sed secunda habet principaliter cām instantaneam, f. pati immissionem, quæ fieri potest perfecte non instanti, & hoc uidetur colligi ex gloss.

1 *Quasi possessio in seruitutibus causam continuam habentibus, qualiter acquiratur.*

2 *Facultas per fundum tuum eundi si me non prohibeas,quandocunque uelim mihi a iure est concessa.*

3 *Sententiam declaratoriam in realibus ferri.*

4 *Quasi possessionis commoda quæ sint.*

5 *Possessio vbi sine commoto contra possidentem facit,ab onere probandi non releuat.*

6 *Dominium in iudicium quando incidenter uenit,satis est si probetur, quem in possessione esse. Et si quis hoc dicit, agat.*

§.Sed si quæratur. Super alleg. iste §.in seruitute. tigni immittẽdi facta immissione dicitur,quis esse in quasi possessione,ea verò non facta dr̃ aduersarius esse in possessione libertatis.Item in confessoria nõ cõstituitur seruitus sed competere declaratur,nisi lite pendente ꝑpter culpam domini domus seruientis fuerit perdita, quia agit,
1 vt de nouo constituatur.h.d.¶ No.† primo qualiter acquiritur quasi possessio in seruitutib.habentibus causam continuam,quia hoc est per unicum actum perfectum,simile s̃.de ser.vr. prædio. l.seruitutes quæ in superficie.in princ.in habentibus causam discontinuam,vt viæ,vel itineris, non ꝑ vnicum actum,nam nõ ꝑ unam itionem,seu duas,sed per xxx. dicitur qs acquirere quasi possessionem:vt l.j.de itin.actuq.priuat.qđ est verum in istis,quę frequenter possunt fieri,& possunt competere iure facultatis. Nam per fundum tuum frequenter ire possum ad uoluntatem
2 meam,si me non prohibeas,†& competit mihi illa facultas a iure:ut l.diuus.s̃.de serui.rust prædi.a contrario sensu.Et ideo non præsumor ire animo acquirendi quasi possessionem seruitutis, sed ex facultate concessa a iure, nisi frequentarim eodem anno per xxx.dies,ut dctm̃ est:secus si tales actus non solent competere iure facultatis, nec põt quis frequentare ad nutum suum, ut interesse electioni Episcopi. Nam Clerici non possunt interesse electioni Episcopi,sed soli canonici,sed si semel interessent canonicis non ꝯdicentibus,licet isti actus interessendi, habeant cãm discontinuam, tñ per unicum actum acquirunt quasi possessionem interessendi propter prædictos casus,quia non conceduntur eis a iure,& quia non ad nutum suum possunt interesse, nisi ꝯtingat casus electionis. ita no.in c.cum ecclesia Sutrina. de cã poss. & propr.e.& ibi quod no.per Inn.& Io.Fab.Insti.de actio.§.æque
3 in 3.q Item no.†ꝙ in realib.fertur snia declaratoria. Simile in l. & ex diuerso.s̃.de rei uen.de peti.hær.l.licet.Immissa.idem si nõ sunt immissa,sed forsitan sunt apparata.ut l.hæc autem.s̃.de ser. vrb.prædio.Bar.In uer.planè.pone casum, ꝙ uerus dominus submisit falsum dominum,cum quo fuit lis contestata,pro quo uide l.motæ.C.de rei uend.In gloss.sed si possessio. non commoda
4 †quasi possessionis,sunt & alia de quib.uide per gl.& Bart. in l.j. de itine.actuque priua.Et hoc uerum,ubi iste,q est in quasi possessione,non vult agere.Sed si uellet agere,quod posset,ut l.& si fortè §.j.s̃.e.tũc oporteret,ꝙ ꝓbaret:& ita limita gl. uel plenius. Quærit gl.de tribus primo in quo prodest esse in quasi possessione seruitutis?Respondet,quia talis hẽt maiores dilationes,& nõ iurat primo de calumnia: nec cogitur prouocare ad iudicium. Sed hæc uera sunt, qñ ab aduersario non turbatur in quasi possessione, quia tunc sustinet partes rei. Si uero molestetur de scõ tunc si vult agere,sustinebit partes actoris. Vnde primo iurabit de calumnia, & minores habebit dilationes,ut s̃.e.l.& si fortè.§. sciẽdum.& l.loci.§ si quis mihi.prodest ẽt quo ad alia uide l.2.& qđ ibi no.j.uti.possi.de quo dic,ut l.j.post prin.de itine actuque
5 priua.per gl.& Bar.Secundo quærit gl.an† ista possessio releuet ab onere probandi seruitutem constitutam?Respondet,ꝙ non, quia qñ ius commune facit ꝯ possidentem, possessio non releuat ab onere ꝓbandi,ut C.de prob.l.ius eius. Sed hic facit ꝯ possidentem,quia omnis res p̄sumitur libera,nisi ꝯnum probet. Itẽ eam semel fuisse liberam:ut C.de seru.l.altius. nec ob.j.de ꝓba. l.circa.quia ibi loquitur in seruitute hominis qui potest nasci seruus,& sic nunq̃ fuit liber. Sed res non potest nasci serua, & hæc uera,cũ agitur petitorio,secus si possessorio,ut no.per Cy.de ser ui.& aqua.l.2. in 4.q.Tertio q̃rit.an releuaret ab onere rei, cui
6 dicit seruitutem deberi?Respondet,ꝙ sic,quod tene menti.†Ex quo no.ꝙ qñ dñium uenit incidenter in iudicium, sufficit ꝓbase,qđ qs sit in possessione.licet ille qui hoc dicit,agat,quod probatur j.fam.erc.l.j.Et no.p Cy.quæ sit longa consue.l.2.p Bar.in l.pen.de iniu.test.Et uide qđ no.Inn.de uer.sig.c.abbate sanè.& in c bonæ.de postula.q dicit duo,unum est,qđ fundus est intentio agentis negatoria de iure cõi,sed uide ibi eodem mõ,&c. Secundum est, ꝙ agens negatoria non dicit aduersarium possessorem esse,quod no.

§.Aristo. Dominus partis domus inferioris nõ potest in superiorem iure seruitutis fumum immittere, nec dñs superioris debet in inferiorem mittere aquã, nisi aliud actum sit,& pro his competunt istę actiones, & iudicia possessoria.Item non ualet pactum, ꝙ alicui liceat facere, ꝙ de iure cõi facere poterat,secus si non poterat.h.d.usq.ad fi.l.Bar.Et alle.ꝙ nõ licet immittere falcem in messem alienam glo.opponit de l. pen.de iniur.& soluit,q̃ sol.non vr̃ bona,immo ꝯ tex.parificat.n. aquam,& fumum,iõ dicit Bar.ꝙ si dñs domus inferioris uelit facere modicum ignem,uel fumum necessarium ad familiam potest facere,nisi aĩo iniuriãdi faciat, ut d.l pen.Idem si dñs domus superioris modicam aquam uellet s̃.solariũ ponere,põt nisi aĩo faciat iniuriandi.Si aũt dñs domus inferioris vellet facere,casearium,vel alium fumum non familiæ necessarium,nõ posset,nec eꝯ dñs superior magnam aquam ponere,ut hic Bar.& hoc videtur probare per tex.in l.grauem fumum.

LEX IX.

Si eo loco. Natura ꝯfessoriæ est,ut ꝑ eam destruat, qcqđ fcm̃ est ꝯ debitam seruitutem, & fiendum impediatur.Et ad id quod dr̃,ꝙ per ædificationem extinguit vsufr. declara,ut dixi s̃.de vsufr.l.si in area. Pau.de Cast.

LEX X.

1 *Præscriptio seruitutis quæ requirat.*
2 *Confessoriam aduersus quemcunque dari.*

SI quis diuturno. Pro seruitute præscripta competit ꝯfessoria, in qua non hẽt quis necesse probare titulum, sed tm̃ se fuisse vsum longo tpe non ui,clam,vel precario.item confessoria non solum datur ꝯ dñm prædii seruientis,sed ꝯ quemcunq. prohibentẽ vsũ
1 seruitutis.h.d.not.Et†adde ꝙ alia requiruntur ad præscriptionẽ seruitutis,vt l.1 §.1.de iti.actuq pri.Item,ꝙ bona fide, põt.n. esse ꝙ non sit vsus vi,clam,uel precario,& tñ non hẽat bonam fidẽ, & non præscribet,ut j.ti.1.l.fi.Item requiritur, ꝙ sciente,& patiente aduersario,ut C.de serui.& aqua.l.2 q̃ omnia limitationẽ recipiunt,vnde dic,ut ibi no.per Doct.& in l.1.in fi.de aqua plu. arcen.per Bar.& in d.l.j.de iti.actuq priua.Ex quo patet,ꝙ illud quod dr̃ hic,ꝙ non requiritur titulus verum est de titulo speciali titulus tamen generalis pro suo requiritur postq̃ requirit̃ bonafides,ut probatur in d.l.fi.j.tit.1.& ita tenet Roffre. in libell.
2 super hac actione. Vltimo† no. confessoriam dari contra quemcunque,de quo vide per Cy.in rub.C.de vsufr.

LEX XI.

An vnus. Vnus ex sociis potest alium ædificantem impedire iure communi,non iure seruitutis.hoc declara,ut in l.re communi.s̃.de ser.vrba.prædio. Paulus.

LEX XII.

Egi ius illi. In negatoria cogitur quis cauere, ꝙ in futurum seruitute non vtentur.h.d. Bart.similis cautio pręstatur in confessoria s̃.ea.l.4.Bar.

LEX XIII.

1 *Confessoriam dari pro re quæ agentis nunquam fuerit.*

FIstulas. Non põt quis hr̃e canalem in suo, ꝑ quem aqua noceat alieno.h.d.Et allegat̃ iste tex. ꝑ
1 gl.s̃.e.l.2.ꝙ† negatoria datur pro re,q̃ nunquam fuit sua. Item no. in Barto.ꝙ non licet hr̃e aquariolum in domo propria, si per eum aqua immissa inundaret in vicini parietem. Et pone casum in aquariolo;uel aquęductis istius ciuitatis. Paul.

LEX XIIII.

Si cum. Qui tigna immittit vltra quam sit actum in constitutione seruitutis, per negatoriam tollere cogit̃. Item non licet tibi tenere parietem,qui s̃.meum inclinetur.h.d. Et no.gl. vltimam huius l.quæ dicit, ꝙ negatoria non datur nisi contra illum,qui prætendit se habere seruitutem,quod non placet immò datur etiam contra illum,qui impedit vti libertate,ut s̃. l.proxi.& j.eo.si quando.in prin.& §.fi.Et dixi s̃.eo.l.loci.§. si qs mihi,alias non video qualiter succurreretur.

LEX XV.

Altius. Si administrator minoris facit contra debitam seruitutem,tenetur tutelæ,& etiam competit confessoria h.d.Bar.Not.tex.ibi,quia quod alium &c.& uide gl. in c.1. extra de uat.ex liber.vent. Paulus.de Castro.

LEX XVI.

Si a te. Ex titulo, & quasi possessione seruitutis competit actio,& exceptio.h.d.Bar. Paulus.

LEX XVII.

Si quando. Si ædificium vicini mei s̃. meum inclinatur per negatoriam tollere cogitus. Item in loco qui debet seruitutem nihil faciendi,non possunt siluæ,uel excrescentes poni. Item non licet iuxta parietem alterius imponere aliquid,per quod paries deterior fiat.h.d.tota lex.Bar.Paulus.

LEX XVIII.

Is cuius. Ista lex est no.& habet materiam subtilem,& nũc non est tempus examinandi & h.d.qui agit confessoria pro seruitute,& interesse,reo cõtumace mittitur in possessionem omnium bonorum,a quo non recedit, nisi fuerit integrè satisfactum.h.d.Bart. materiam huius l. vide plenè in l.si primus.de nou.oper.nunc.secundum quam l.ista debet intelligi.& Roffr.in libe.de confesso. super hac leg. Paulus.

LEX

LEX XIX.

Si de communi. Sententia lata contra vnum ex sociis non præiudicat cæteris, si culpa eius accidit. secus si dolo. h.d. Secundum verum intellectũ Bar. Et est ratio diuersitatis, quia in primo casu nõ haberent recursum contra socium: qui nõ tenebatur pro parte socij aliam diligentiam adhibere, q̃ in sua, vt j. fam. ercis. l. non tñ, vnde succurritur sibi, vt sententia non noceat, nec versetur in damno. Secundo vero casu habet actionem de dolo contra socium, vt hic, in fi. secundum glo. & Bar. Paul. de Cast.

LEX XX.

Testatrix. Qui rem legat velle videtur, vt hæredi remaneat potestas eundi per illã, sicut testator ire solebat. h.d. Et no. ꝙ non est ipso iure constituta seruitus, cum illud sit legatum tacitum, sed est constituẽda, vt l. seruum filij. §. fi. & quod ibi no. j. de leg. j. Paulus.

§. Plures. Prædium vniuersitatis põt seruire prædiis singulorum, & ius seruitutis trãsit cum prædio dominante quocunque titulo concedatur, nisi specialiter sit exceptum. h.d. Bar. Et no. ꝙ potest expresse agi, vt ius seruitutis, quod est reale, & annexum rei non transeat cum re, hoc etiam probat s. de seru. rust. prædi. l. pecori. in fi. Sed ibi hoc agebatur a concedente seruitutem, & in actu concessionis, hic autem post cessionem factam, & ab eo, cui facta erat.

LEX XXI.

Si aqua. Potest constitui seruitus, vt aqua inueniatur, & inuenta ducatur. h.d. Paul. de Castro.

Quemadmo. seruitus amittatur. Rubr.

LEX PRIMA.

Seruitutes. Quatuor casus ponũtur vsque ad l. 4. quæ incipit, seruitus, & sunt breues, & non indigent summario. Paulus de Castro.

LEX V.

1 *Seruitutes plures ex fundorum dominãtium pluralitate resilire. Et quatenus, id uerum sit.*

2 *Immissio inter res separatas non cadit. Et separatorum non esse illationem.*

Seruitus. Hæc l. continuatur cum seq. vsque ad l. si sic. & h.d. ꝙ si seruitus est vna, indiuisibilis est, & vel totum amittitur, si nullus vtatur, vel in totum retinetur, si aliquis quicunque sit nomine fundi vtatur. Si vero de vna fiant plures, potest vna amitti, & alia retineri. h.d. vsque ad l. si sic. Et quia l. seq. est difficilis in tex. p intellectu ipsius, dic, ꝙ quando fundus cui debetur seruitus, vel a quo debetur ex plurium dñorũ cõis pro indiuiso, quousque remanet indiuisus, vna tñ seruitus est, & per vnum ex sociis vel quẽcunque alium vtentem nomine fundi retinetur quo ad omnes, vt in hac l. Si verò diuidatur, tũc loquitur l. seq. quæ distinguit. aut diuiditur fundus, qui erat plurium dñorum, & tunc tot fiunt seruitutes, quot sunt partes, & vna põt retineri per vsum, alia amitti per non vsum. & hoc vsque ad §. sed si is. nec nocet ista diuisio fundo seruiẽti, imo prodest, quia antequam esset diuisus per vnũ solum, poterat retineri quo ad omnes. Sed post diuisionem nõ retinetur, nisi quo ad interesse. Si vero diuidatur fundus seruiens, qui erat plurium dñorum, tunc distinguitur, aut seruitus fuit constituta per partem fundi, & tunc loquitur §. sed si is. vsque ad §. certum. aut fuit constituta, vt per quamlibet partem fundi ire liceret, & tunc loquitur § cæterum. vsque ad finem. Primo igitur casu cum seruitus fuit constituta per certum locum, & fundus seruiens diuidit, tunc qualitercunque diuidatur, siue per longitudinem viæ, siue per latitudinẽ vna remanet seruitus: quia pluralitas fundorum seruientium nõ multiplicat seruitutes, vt l. vna est via s. de serui. rust. prædi. non ergo efficiuntur plures seruitutes, licet de uno fundo efficiantur plures fundi, & hoc non dr̃ ita clarè in tex. sed in glo. colligitur. Veruntamen in modo amittendi seruitutem, distinguitur: quia aut fundus seruiẽs diuiditur per longitudinẽ, puta quia tota illa pars fundi per quam ibatur, cedit vni, altera cedit alteri, & tunc dicitur, ꝙ perinde est ac si a principio duo fundi diuisi fuissent, vult dicere, ꝙ quantum ad illam partem per quam non ibatur, non est necesse, ꝙ labatur tps constitutum ad amittẽdam seruitutem, quia pars cessit libera a prin. quia post q̃ per certam partem constituta erat seruitus, altera pars libera deferebatur, ut s. de ser. rust. pdio. l. certo generi. §. si totus. quantũ verò ad alteram partem per q̃ constituta erat, si negligat tẽpore constituto, perditur seruitus. Aut fundus fuit diuisus per latitudinem viæ, aut quia quilibet dñorum habet partem illius loci, per q̃ constituta erat seruitus, & tunc cum vna sit seruitus, licet plures fundi sint facti, nõ põt nisi vel tota amitti, vel retineri, vñ si per partẽ vnius tñ eatur, retinetur quo ad oẽs, sicut si a prin. plures fundi fuissent, ut d. l. una est via. sic ergo per non usum nõ põt vnus fundus liberari, & alter nõ. Sed per pactum expressum sic. Itẽ nec p redẽptionẽ vnius fundi liberaret alter, dũmodo in altero sit tm̃ spatium, ꝙ posset esse via: aliàs vterq; liberaretur, vnus per redemptionẽ: alter pp necessitatẽ: uel impossibilitatẽ viæ. & h.d. §. sed si is. usque ad §. cæterum. Secũdo uero casu, qñ actum est, ut per quamlibet partem fundi possint ire: & mutare locum eundi, & tunc si diuidatur fundus seruiens: tot fiunt seruitutes, quot partes, & vna per non usum potest amitti, & altera retineri, quod est mirabile. Nam per hoc limitatur, quod s. dixi in l. una est uia: nam tunc est uerum, ꝙ ex pluralitate fundorum seruientium non resultat pluralitas seruitutum, quando omnes illi fundi ordinati sunt ad unum modum eũdi. Secus si ad diuersos modos secundum uoluntatem illius, cui debetur seruitus, ut hic probatur expressè: nec potest conqueri de hoc ille, cui seruitus debetur, quia licet sentiat damnum in uno, sentit tñ commodum in alio, ut patet ex tex. & h.d §. cæterum. usque ad fi. No.

1 in l. nõ satis. usque ad §. sed si is. ꝙ ex pluralitate fundorũ dñantium plures resultant seruitutes. simile supra de seru. urb. præd. l. si ædes in prin. Secundo, ꝙ hoc est uerum, siue a principio fuerint plures fundi, ut ibi, siue fuerit unus, & efficiantur plures. Simile s. de ser. rust. prædio. l. uia constitui. §. quæcunque. Tertio

2 † no. ꝙ inter res separatas non cadit immissio, quod est dicere in effectu, ut separatorum separata sit ratio, & de uno ad aliud non inferri. facit supra de calum. l. fi. & quod no. in l. de bonis. in prin. ad Carbon. Quarto no. ꝙ ille qui ex commoditate sentit commodum, non debet de incommoditate conqueri.

LEX VII.

1 *Tempus legitimum ad præscribendam seruitutem quod nam sit. Et an ad amittendam seruitutem scientia amittentis requiratur.*

Si sic. Si seruitus habẽs causam discontinuam habeat interuallum mẽsium, uel anniorum: duplicato legitimo tempore perditur. Sed si dierum uel horarum: tunc legitimo tñ. h.d. Quod † autem sit legitimum tempus nõ habetur in hoc tit. sed C. e. l. sicut. ubi dicitur, ꝙ olim erat biẽniũ, hodie 10. uel 20. anni. Et no. glo. quæ dicit, ꝙ ad amittendam nõ requiritur scientia, quia eam ignorãs etiam sibi competere non utendo perdit. probatur j. eod. l. si partem. §. fin. Et aduerte, quia ista l. loquitur de præscr. seruitutum rustic. Sed l. hæc autem s. de seru. urb. præd. loquitur de urbanis. Paulus.

LEX VIII.

Si stillicidij. Qui permittit ædificare in loco seruiente, ius seruitutis amittit. h.d. secundum Barto. gl. opponit de l. si domus. de ser. urb. præd. ubi permittendo ædificare non perditur seruitus stillicidij. Glo. non soluit hic, nec ibi. Tu dic, ꝙ hic debebatur seruitus stillicidij supra aream, unde si ibi ædificatur, non potest stillicidiũ supra aream cadere, qa quodam modo uĩ area desinere: ideo sibi imputet, qui permisit, sed in contrario debebatur stillicidium supra domum, unde licet ibi ædificetur, adhuc domus est, & supra domum cadere dicitur.

LEX IX.

Si in partem. Per usum partis loci seruientis, uel ad partem loci dominãtis, tota seruitus retinet. h.d. cum l. seq. Paulus.

LEX X.

1 *Priuilegium minoris maiori in indiuisibilibus prodesse.*

Si communem. In indiuiduis retinet quis per sociũ ex eius priuilegio speciali, quod per se non posset. h.d. Item qui utitur seruitute aliter omnino q̃ sibi debeatur, ipsam amittit. Itẽ qui facit quod est plus, utique tantum facit. h.d. Item resoluto iure concedentis resoluitur ius seruitutis ab eo ꝯcessæ. h. quarto & ultimo usq;

1 ad fi. Et † no. principium l. ꝙ in indiuisibilibus priuilegium minoris prodest maiori, secus in diuisibilibus, ut l. 3. sed utrũ. supra de mino. Paulus de Castro.

LEX XII.

1 *Seruitutem per malæfidei possessorem retineri posse.*

Qui fundum. Seruitus retinetur per quemcunque utentem, & etiam per

1 aquam naturaliter currentem. h.d Bar. No. † per malæfidei possessorem retineri seruitutem: est argumentum secundum Bar. ꝙ si aliqua ciuitas uel castrum habens iurisdictionem fuerit occupata per tyrãnum, ꝙ iurisdictio per ipsum tyrannum retineatur, non autem per ipsum tyrannum acquiri, nec aliquod ius in ciuitate alteri constitui, per ea quæ habentur. C. de serui. & aqua. l. j. in ultima glo. Paulus.

LEX XIII.

Si quis. Medius locus non seruiens seruitutem interpellat, & non extinguit, & ideo ante finitum tempus præscriptionis potest restaurari. Bar.

LEX XIIII.

Si locus. Si propter impetum fluminis quis impediatur uti seruitute: non statim perdit eam: sed decurso legitimo tempore, & ideo si cessat impedimẽtum, antequàm tempus labatur: seruitus ipso iure redit ad pristinum statum. Si

uerò

verò post beneficio restitutionis renouatur. Item si via publica, per casum destituatur, vicinus proximus ipsam præstare cogitur. h.d. Bar. Et no. vltimo casum l. si cum seruitus. quæ hanc seq.

LEX XV.

Si cum seruitus. Redemptione vnius ex fundis seruientibus, non extinguitur seruitus debita per alios. Barto. ad hoc s. de seru. rusti. prædio. l. tria prædia. & s. eo. l. Nam satis. §. certè.

1 *Ius accrescendi in contractibus, an locum habeat.*

AQuam. Si aqua ducatur ad plura prædia diuersorum, licèt per eũdem riuum, plures tñ sunt seruitutes, & vna põt perdi per non vsum, altera verò retineri per vsum. Et illud, quod vnus perdit, alteri non accrescit, sed prodest dño prædij seruientis. Si vero ducatur ad vnum fundum plurium dominorum, vna tantum seruitus est, & per vnum solum potest retineri, quo ad omnes. h.d. tota l. Et no. † fi. eius, ꝙ in contractibus non habet locum ius accresc. & ad hoc alleg. ius verò non decrescendi sic, vt l. proprium s. cõia præd. Item no. glo. ꝙ præscriptio soli præscribenti iudicit.

LEX XVII.

Labeo. Qui perdit principale, perdit accessorium h.d. ſm vnam lect. notabiliorem. Et tũc debet esse in tex. non. Item no. ꝙ per accessorium non retinetur principale, facit Lex pupillari. j. de vulg. & pup. & de iure codicil. l. quod manus. Et adde l. fi. de his quæ à non do. manu. vbi habes notabilẽ casum

LEX XVIII.

Si quis alia. Per vsum alterius aquæ, quæ mihi debeatur, seruitutẽ aquæ ducendæ non retineo. h. primo. Itẽ tẽpus quod neglexit author, a quo causam habui, mihi, imputatur. h. secundo. Et in vrbanis p̃diis nõ præscribitᷓ libertas, nisi factũ p̃scribentis interueniat. h.d. tota l. Et vide, quod no. in c. olim. de cẽsibus. & pone casum in prin. l. si commune. s. eo. tit.

LEX XIX.

1 *Seruitus non ipso iure per contractum constituatur. Et quid in legato. nu. 2.*

SI partem. Actio personalis pro seruitute nõ tollitur tpe, quo amittitur seruitus constituta. Itẽ sola promissione inter viuos non constituitur seruitus. Sed in legato sic, aditione secuta, nec põt repudiari, si ad alium
a transitum fecerit. h.d. tota l. Bart. Et † est no. primo in eo, quod hic dr̃ ꝙ per contractum non constituitur ipso iure, sed requiritᷓ traditio, ꝙ fit duob. modis primo inducẽdo quẽ in fundum ser-
2 uientem, vt s. tit. j. l. si a te. Secũdo no. † ꝙ per legatum ipso iure cõstituitur seruitus adita hæreditate, vñ sicut in rebus corporalibus transit dñiũ ipso iure in legatarium expressum, secus si tacitũ, vt s. tit. j. l. testatrix. in prin. sequitur, ꝙ legatarius potest statim intentare cõfessũ nam post aditam hæreditatem, licèt nunq̃ fuerit vsus seruitute, & adde, ꝙ dixi s. de vsufr. l. j. Vltimo no. ꝙ in præiudicium alterius non potest legatarius repudiare legatum, & adde l. si fundus. §. Titius. de leg. j. & de bo. liber. l. liberto octoginta. Paulus de Castro.

LEX XX.

Vsu. Seruitus retinetur per quemcunque vtẽtem ea, siue sit bonæfidei, siue sit malæfidei, siue ius habeat in prædio dominante, siue non. Item siue vtatur nomine suo, siue nomine domini cui debetur. h.d. usque ad l. si. Paulus.

LEX XXV.

Seruitute. Ad præscribendam seruitutem requiritur, ꝙ quis vtatur iure seruitutis. Item iure suo, aliàs, non præscribet. h.d. notabiliter, requiritur etiam bonafides ſm & idem in p̃scribenda libertate prædij urbani secundum eam, q̃ no. una cum tex. quia sæpius allega. & adde quod no. in l. j. §. j. de itinere actuque priua. Pau. de Cast.

LIBER NONVS.

Si quadrupes pauper. fe. dicatur. Rubrica.

Iste liber intitulatur de damnis datis, & cõtinet quatuor titulos. Primus est iste, qui tractat de damno dato ab animalibus brutis. Secundus. s. ad l. Aquiliam, tractat de damno dato ab animalib. rationabilibus, ut hominibus liberis, & per directum seu immediatè. Tertio. s. de iis qui deie. uel effu. de damnis datis ab hominibus occasionaliter, non per directum, sed mediante re inanimata. Quartus. s. de noxalibus, de damnis datis a seruis, & no. ipsam materiam, quia utilis est, & bona. Pau. de Cast.

LEX PRIMA.

1 *Actio ex edicto si quadrupes, vt competat, quot requirantur.*
2 *Canis de genere ferocium animalium, num sit.*

SI quadrupes. Si quadrupes aliena sua feritate det contra naturam sui generis alteri damnum directè, vel indirectè, nulla culpa alterius interueniẽte, competit ex hoc ciuilis actio de pauperie, contra dñm quadrupedis ad æstimationem damni, a qua liberatur, dando animal pro noxa. Si vero interuenerit alicuius culpa, hæc actio non datur, sed actio l. Aquiliæ, vel in factũ contra culpam committentem. Item si feritas non sit contra naturam sui generis, sed ſcdm naturã, hæc actio non datur. h.d. vsque ad §. cum arietes, No. † plura necessaria, vt hæc actio competat, primo, ꝙ damnum sit datum ab animali bruto. alias haberet locum titulus seq. vel tit. de noxa. Secundo, ꝙ illud animal sit quadrupes. Nam si esset bipes, vt gallina, non daretur hæc actio directa, sed vtilis ex mente legis, vt j. e. l. penul. Tertio, ꝙ dederit damnum ex feritate, vt calce, morsu, vel cornu, secus si non ex feritate, vt si equus tuus, vel bos tuus comedit herbas meas, vel porcus tuus farinam meam. Nam tunc non daretur directa: sed vtilis sic. ſcdm Roff. arg. j. titu. j. l. qui occidit. §. si quis alienũ. & de præsc. ver. l. qui seruandarum. s. vlt. Quarto, ꝙ illa feritas sit ꝯ naturam sui generis, vt quia sit de gñe mãsuetorum animaliũ, sicut sũt equi, asini, & alia, quæ deputata sunt ad vsum hominis, tunc. n. licèt vnũ ex p̃dictis animalibus mutauerit naturam mansuetam in ferocem datur hæc actio, fortius añt si non mutauit, licèt casualiter semel percusserit. & hoc sentit gl. super verbo, ferocium, & uerbo, feritate. Si añt sit de gñe aĩalium ferociũ, sicut illa, quæ non sunt deputata ad vsum hoĩs, ut ursi, leones, tunc ex dãno dato p ipsos non daĩ hæc actio directa ꝯ illũ, qui talia aĩalia tenebat: sed distinguitur: aut dederunt dãnũ postq̃ fugerũt a dño, & tũc nulla daĩ actio, ut in §. in bestiis. Aut añquã fugerẽt, & tunc cõuenit dñs ex ædilitio edicto, ut j. de ædil. edi. l. hi. n. cũ
a § seq. Tenetur ẽt hac actione vtili, vt Insti. e. §. fi. & an altera tollat alterã, dic, ut ibi no. † De cane añt dubitaĩ, an sit de gñe ferociũ aĩaliũ, & vr̃, ꝙ sic, ut d. s. fi. & l. hi. n. s. primo. in ꝯtriũ vr̃ tex. hic s. sed & si canis. Nam ex damno dato per ipsum, cum interuenit aliena culpa, non daĩ hæc actio, secus ergo si nõ interuenit, vt j. e. l. hæc actio. §. j. ergo nõ debet reputari de gñe ferociũ, quia tũc non daretur, ut in § in bestijs. non. n. oẽs canes mordaces sunt. Nec ob. ꝙ non sunt deputati ad vsum hoĩs: quia saltẽ sine hoĩe non solẽt viuere, & per hoc põt dici: ꝙ non sunt de gñe ferociũ, sed domesticorũ. Et hoc prodest scire ad statuta dicẽtia, ꝙ si animal alterius domesticum dederit alteri damnum, teneat dñs alteri in tm̃, ꝙ si canis dederit dãnũ teneatur, Quinto requiritur, ꝙ non interuenerit alicuius culpa, tunc. n. distingueret, quia aut culpa fuit in committendo, & dãdo cãm, & tunc solum agereĩ ꝯ culpam committentẽ actione l. Aquiliæ. uel in factum, ut hic in s. sed & si instigatu. & s. gñaliter. non añt ꝯ dñm. Et ita tenet Rostr. in hoc tit. Aut in omittendo, & tunc daretur hæc actio ꝯ dñm, & subsidiũ, si non esset soluendo dareĩ actio de dolo ꝯ illũ, q culpã cõmisit, ut s. de dolo. l. eleganter. §. si quadrupes. Sexto requiritur, ꝙ dederit dãnum per se. alias. n. si sint instigata per dãnum passum, nulla competit actio, vt in s. cum arietes. aut per animal alterius, & tunc dareĩ hæc actio ꝯ dñm animalis instigantis, ut §. sed si aliqua quadrupes. Si añt per hoĩem, tũc dic, vt s. dixi, ut in s sed si instigatu. Vltimo requiriĩ, ꝙ uiuat tpe quo agiĩ, alias nulla daretur, ut §. Et cũ in quadrupedib. Vltimo no. glossellam primam istius l. quæ dicit, & uerũ sit, & declara eã ut no. in l. j. circa prin. s. de dolo. & est de glo. Doctorum Perusinorum.

1 *Defensio sui cuique quo iure permissa. Et qui dat causam, vt ab alio occidatur, seipsum occidere videtur.*

§. Cum arietes Si animal vnius aggrediẽs alterũ fuerit occisum nulla cõpetit actio, secus
1 ecõtra. h.d. Et all. ꝙ † defensio est permissa de iure naturali. concord. l. itaque j. tit. j. Item alleg. ꝙ seipsum videtur interficere, q dat causam ut ab altero interficiatur. Ita no. extra de furt. c. si qs propter necessitatem. Paulus.

2 *Mendacium authorem adeo punit, vt soluẽdi aliud pro alio facultatem perdat, sed & probandi onere grauatur.*

§. Et cum etiam. Hæc actio est in rẽ scripta, & cõpetit ꝯ illũ, qui reperitur dñs, tpe litis contestatæ, licèt nõ fuerit tpe damni dati, Item propter mendacium perdit dñs facultatẽ dandi animal pro noxa. Item si animal, quod est in solutione pereat, & pro ipso competat actio, liberaĩ dñs cedẽdo actionem, sicut liberaretur ipsum soluendo, si peremptum nõ esset. Itẽ actiones in rẽ scriptæ competunt hæredibus, & ꝯ hæredes non p hẽditariis portionib⁹, sed p portioni-
a bus dñij. h.d. vsque ad fi. l. No. † in §. interdum. ꝙ pp mendacium, quis punitur in hoc, vt perdat facultatem soluẽdi aliud, pro alio. Itẽ interdũ puniĩ in onere probõnis, vt j. de probatio. l. cũ de indebito. & adde l. si dubitetur. de fideiuss. & hoc qñ mendaciũ est alteri dãnosum, alias qs nõ punitur, vt no. in l. fundum. in fi. j. de euic. & adde, qd̃ hr̃ xxij. q. per totũ. & Insti. de act. §. sed istæ. Item no. tex. in ver. noxæ dedere. &c. qui facit ad multa. Paul. de Cast.

LEX

LEX II.

1 *Canis animal ferox ne sit, an domesticum. & an pecudis appellatione contineatur.*

HÆc actio. Hæc actio datur omnibus quorũ interest. Item pro damno dato a cane
ligato non datur, sed a cane soluto sic. h. d. Et quæ sit
ratio, dic, ut in gl. quæ videtur ponere duas rationes,
vna est, quia licitum est canem in taberna tenere, sed non ligatum,
non. Pro declaratione huius dic, quod tres sunt casus. Nam interdum
dominus quadrupedis adhibet diligentiam, ne dãnum
detur: vt quia ligat canem, vel tenet quadrupedem inclusum:
& tunc non habet locum hæc actio, nec aliqua alia, vt hic. Interdum
non adhibet diligentiam, sed culpam, & tunc similiter hęc
actio non habet locum, sed actio legis Aquiliæ, vt s. eod. l. 1. §. & generaliter.
Interdum nec adhibet diligentiam: nec culpam, &
tunc cessat Aquilia, & datur hæc actio, vt l. 1. in princ. Secunda
ratio glo. est, quia quando canis est ligatus redditur ferocior, &
ideo non habet locum actio, sed vtilis sic, vt pro ferocibus animalib.
quæ ratio videtur procedere, quia tunc esset ferocitas, nõ
ex natura sui generis, sed ex accidenti, & sic daretur directa, ut l.
1 1. §. itaque. s. eod. Nota tñ gloss. quia † per hoc sentit, quód canis
non sit animal ferox, sed domesticum, quando ligatus non est,
non tamen continetur appellatione pecudum, ut infra u. proxi.
l. 2. circa fin.

LEX III.

Ex hac le. Pro vulnere, vel morte liberi hominis datur
hæc actio, non tñ æstimatur deformitas, nel persona,
sed cætera damna. h. d. Et no. tex. in fi. dum dicit, amissurus,
quia si esset unus scriptor, qui solebat viuere de scriptura, & quadrupes
debilitaret sibi manum, vt de cætero scribere non posset.
damnum æstimaretur, ut continuè præstaret sibi aliméta, si uollet
animal dare pro noxa simile. ĩ. u. prox. l. qua actione. in prin.
tene menti. Paul.

LEX V.

Agaso cum. Licèt animal meum dedit causam animali
tuo, vt me ostenderet, datur mihi hæc actio
h. d. Et hoc ideo, quia non præstitit causam ꝯ naturam. Simile
s. e. l. 1. §. & generaliter. ibi dum dicit, ac si equum percussisset.
Secus si contra naturam. vt s. eod. l. 1. §. cum arietes. Paul.

Ad legem Aquiliam. Rubrica.

LEX PRIMA.

LEx Aquilia. Not. in hac l. quod ille qui plenius & melius loquitur, dr̃
derogare aliis, qui non ita plene locuti sunt. Et sic
Arist. vr̃ derogasse aliis philosophis, non tamen ex
hac derogatione agitur iniuriarum, quia non fit
animo iniuriandi, sed docendi: vt ĩ. eo. l. sed & si.
circa fi. Item no. quod de his, qui non ita loquuntur, non expedit mẽtionem
facere, postquam habemus plenius loquẽtem. Item not.
legem denominari ab eo, qui dedit causam ipsius condendæ, sicut
ab authore, ut patet in fi.

LEX II.

1 *Legis Aquiliæ vt caput primum competat, quot necessaria sint.*

2 *Lex quando plura continet capita, sufficit illud allegare quod ad rem facit. Et quid in statuto vel instrumentis.*

3 *Mixtum sub simplicibus contineri.*

LEgis. Qui seruum, vel pecudem alienã non iure occidit,
primo capite l. Aquiliæ tenetur ad æstõnem,
quanti plurimi fuit illo anno, & si negauerit, tenetur in duplum.
Pecudum autem appellone continentur domesticæ
bestiæ, quæ gregatim pascuntur, canis autem quia non gregatim
pascitur, non cõtinetur, nec ẽt appellatione feræ bestiæ, nisi
1 exerceat opus iumentorum. h. d. tota l. No. † quod tria requirũtur
ut habeat locum primum caput. primo, quod damnum sit datum
in seruo, uel pecude. Secundo, quod fuerit occisum. Tertio per iniuriam.
Et si prima duo deficiunt, non habet locum primum caput,
sed tertium, vt Inst. eo. §. 3. capite. Si uero deficit tertiũ, nec
primum, nec tertium habet locum, vt ĩ. le. proxi. cum l. seq. Item
2 no. in dictione, & ĩ quod † quando una lex continet plura capitula
sufficit recitare illud, quod facit ad propositum aliis omissis, hoc
tamen, nisi aliter intelligi non posset, vt s. de leg. l. in ciuile. quod
facit ad q. cum petitur edi statutum, uel instr̃m, an debeat totũ
edi, vel particula, quæ facit ad propositum, de quo dic, vt no. per
Bar. de noui ope. nunc. in rubr. Et tãgitur in l. fi. C. de preci. Impe.
3 offe. Vltimo † no. in fin. quod mixta continentur sub simplicibus, de
quo per Bar. in l. 2. de verb. obl. & de lib. & post. l. si ita scriptum.
Item no. ibidem, quod quando in uno animali sunt duæ naturæ, inspicitur
benignior. Pau. de Ca.

LEX III.

2 *Defensionẽ sui de iure naturali esse. Et factum legitimè pœnam non mereri.*

3 *Occidere quempiam quibus casibus liceat.*

3 *Magistro discipulum uerberare num liceat. Et quando gratia disciplinæ magistrum discipulum uerberasse præsumatur.*

4 *Confitens Titium occidisse, an non apparentibus ullis uulneribus teneatur.*

SI seruus. Hæc actio locum habet, cum damnum daẽ
per iniuriam, i. iure non permittente. Secus
si permittente propter defensionem rerum, vel personæ.
Item per iniuriam dicitur fieri, quoties culpa interuenit, licèt
non interuenerit dolus. tunc enim non solum Aquilia, sed
iniuriam agi posset. Si vero nec dolus, nec culpa interuenit non
potest agi Aquilia. Item locum habet hæc actio pro damnis pręsentis,
& futuris & etiam si per casum datum sit damnum, si tamen
culpa præcessit casum. h. d. vsq. ad l. qua actione. §. si quis in
1 colluctatione. Not. † primo in l. itaque, quod defensio est de iure
naturali. Secundo nota, quod illud quod legitimè fit, pœnam non
2 meretur. C. de adul. l. Gracchus. Tertio † no. tres casus in quib'
licitum est aliquem occidere. Primus est, cum quis timet damnum
rerum suarum irrecuperabiliter, vt in fure nocturno, qui
potest ideo occidi, quia si fugeret, non posset res recuperari, cũ
vt plurimum non agnoscantur de nocte fures: & ista est ratio,
secundum glos. ita debet intelligi l. furem. ĩ. de sica. uide quæ ibi
notaui, ut exponatur sine periculo rerum. Secus ergo si cessat
hæc ratio, ut quia poterat cognosci. uel poterat rem quis sibi auferre,
ut no. per Doct. C. de sica. l. si vt allegas. Secundus casus est,
quando quis timet vulnerari, ut patet in eo qui telo se defẽdit,
ut in s. illius l. cum principio l. sed & si. Nam etiam si non timeat
mortem, licitum est occidere, dum tamen cum moderamine inculpatæ
tutelæ. Ita debet intelligi hic, ut differat a ver. Et si metu
quis mortis. præterea si licitum est occidere propter metum
rerum, ut dictum est, fortius propter metum personæ, & ita tenet
Bar. in l furem. de sica. licet istum tex. non ponderauit, ubi vr̃
casus. Tertius est, cum quis timet mortem, vt in ver. & si metu,
quæ omnia uera sunt, dum tamen sibi aliter consulere non pos-
3 sit, ut l. sed & si uer. si autem. Item † no. in §. fin. illius l. quod licitum
est magistro uerberare discipulum, quia præsumitur facere gratia
doctrinæ. quod est uerũ, dum tñ non excedat modũ, ut hic.
in tex in fi. legis. Item est uerum, dum tñ uerberet in actu docendi,
ut colligitur in d. §. fi. dum dicit, si magister in disciplina, idest dum
docet. Præsumitur. n. gratia disciplinæ, sicut illa quæ fiunt in ioco,
præsumuntur fieri iocosè, ut not. in l. 3. ĩ. de iniuri. & C. de sica.
l. 1. Si autem extra actum disciplinæ, tunc ẽt liceret, si pcederet delictum,
uel causa, ut C. de emend. propinq. per totũ, alias secus.
Item etiam præsumitur, quod gratia disciplinæ uel correctionis uerberet
ex qualitate percussionis, puta si ceperit ipsum per capillos,
uel cum baculo solito. secus si cum insolito, hæc omnia dicit
consulendo Bar. in consilio suo 4. in uol. consiliorum. Et hæc
distinctio probatur in capitulo cum ex uoluntate, de sententia
excom. Et quæ sint personæ quæ possint corrigere, ibi habetur.
Vltimo no. in l. qua actione. §. occisum. tex. ꝯ quem est gl. in l. 1. C.
4 de confes. quæ dicit, † quod si confiteor occidisse Titium, qui reperiẽ
mortuus, nulla tamen uulnera apparent, non teneor. quia confessio
non conuenit rei confessatæ, quod videtur falsum, quia
non solum potest quis occidi cum cultello, sed etiam strangulãdo,
uel cum calce, ut in tex.

1 *Pugnas & colluctationes virtutis exercendæ causa licitas esse. Et quid in torneamentis, & hastiludiis. Et quid iure canonum. Et quid de iure longobardum.*

L.Qua actione partem.

§.Si quis in colluctatione. Casus pro damno
dato in colluctatione, vel pugna, q̃ publice exercetur gratia laudis acquirendæ,
vel virtutis exercendæ, non datur hæc actio, dummodo fiat
in loco pugnę, & dum pugna durat: secus si extra locum pugnę,
vel dum quis a pugna recedit. Vel sic. Nõ punitur ille, qui in publica
pugna pugnantem percutit, secus si non pugnantem, vel
extra locum pugnæ percutiat. h. d. secundum Bar. Item talia nõ
licent seruis, sed filiis tam. sic h. d. vsque ad §. sed & si quis. Ex hoc
1 † patet: quod tales pugnæ, & colluctationes licitæ sunt de iure ciuili.
Idem in torneamentis, vel hastiludiis: q̃a talia fiunt ob publicam
lætitiam. & gratia laudis & virtutis exercendæ, de iure vero
canonico nõ licet, si mors potest interuenire, ut extra de tornea.
p totum. Nam iura canonica, quæ fundata sunt in l. diuina. de tali
laude, vel virtute non curant. Si vero talia fiunt p quæstum,
uel gratia probationis, ut sunt duella, etiam de iure ciuili non licent,
& ita debet intelligi gl. fi. & multo minus de iure canonico
de clerico pug. in l. duello, per totum, & de purg. vulg. sed de iure
longo bardorum licita sunt in aliquib. casibus duella: ut no. 10.
coll. de pace tenenda, & eius uiola. c. 1. si quis hominem. Et etiam
in regnis habentibus speciales consuetudines, per quas duella licita
sunt in cæteris casib. Paulus de Cast.

1 *Vulneratus à pluribus si ex unius ictu pereat, qui de se mortalis non esset, an perinde is teneatur, ac si mortalem inflixisset ictum.*

1 *Actio legis Aquiliæ directa vt competat, quid requiratur. Et non referre culpa respectu facti, quo tempore intercedat nu. 3.*

4 *Statuto cauente, q qui mortis causam dat minus puniatur, quàm qui occidit, quid de eo qui venenum miscuit, & alius bibit, qui inde mortuus sit.*

§. Sed si quis. Vulnus intelligitur mortale secundum qualitatẽ primi vulneris. hoc primo. Itẽ qui dat dãnum, tenetur hac actione directa, sed qui dat causam damni, tenetur vtili, vel in factum, quæ loco eius succedit. hoc secundo. Item siue culpa sit in facto, siue post factũ, sufficit ad hãc actionẽ. Item imperitia culpæ anumeratur, & etiam infirmitas, si quis plus attentauerit q̃ infirmitas patiatur. h. d. cum l. seq. vsque ad l. Item si obstetrix. §. ii. No. † ex primo dicto, q si plures vulne-
1 rant vnum, & ex ictu vnius perit, licèt ille ictus de se non esset mortalis, si tñ pp ictus præcedentes, mortalis factus est, perinde tenetur ac si mortalis esset de se: Ita intelligitur l. Item Mela. §. si plures. ĩ. e. & ita notat Bar. per istum textum. ĩ. de sica. l. fi. Secun
2 do no. † q ad hoc, vt cõpetat hęc actio directa, requiritur, q damnum detur de corpore in corpus: vt cum quis proprijs manib. hominem occidit. Si vero detur, de nõ corpore in corpus, vt cũ quis porrigit venenum seruo meo: quod ipse seruus sumpsit, vel gladium dat cum quo se interfecit, non. n. cum corpore suo, sed dat cãm per quam corpus serui mei læditur, tũc competit vtilis, vel in factum. Idem si de corpore in nõ corpus, vt cum quis excutit manus meas in quibus habebam pecunias. Nam corpore suo dat mihi damnum, non tñ in corpore. Nam corpus pecuniæ non læditur ex hoc. Et his duobus casibus competit vtilis, vel in factum loco eius, & ambæ sunt ciuiles ex mente l. Aquil. Si vero detur de non corpore in nõ corpus, vt cũ quis suasit seruo meo, vt fugeret. Nam in corpore suo nõ dat damnum, sed verbo. nec corpus serui læditur, sed ego, tunc datur in factum subsidiaria, &
3 ista est prætoria, ita intellige Insti. eo. §. fi. Item † no. in l. idem iuris. tex. cum gl. q non refert, an culpa interuenerit ante factum, vel in facto, vel post factum, vt hæc actio competat. Item q non debet quis attentare illud, quod nequit fieri. uel nõ potest, aliàs est in culpa. Vltimo per l. Item si obstetrix. in prin. per quam di-
4 cit † Bart. consulendo potestati ciuitatis Lucanæ, q si statutum dicit, pręstans opem homicidio, in minus puniatur, q̃ ille, qui occidit, & aliquis posuerit venenum in ferculo alterius, quod ille sumpsit, & mortuus est, ille non tenetur tanquam homicida, sed tanquam præstans opem, vt mitius puniatur vigore statuti. Ad hoc ĩ. de furt. l. si pignore §. qui ferramẽta. & C. de sica. l. nihil interest. facit etiam l. Item Mela. §. si alius. ĩ. eod. Sed aduerte, quia iste non dicitur proprie opem præstare sed causam morti dare, ut in istis tex. patet, unde nõ videtur Bar. bene inducere. Fateor enim q opem præstans mitius debet puniri, ut patet in c. sicut dignum. §. 3. de homic. Sed de dante causam mortis sine qua mortuus non fuisset, licet propriè non det mortem, non recepto, q mitius puniatur. Paul. de Castro.

§. Sed & si per lusum. Pro seruo occiso in ludo culpa iaculatoris interueniente non sua, competit hæc actio, secus si culpa serui interuenerit, quia tunc culpa cum culpa compensatur, & nisi interuenerit etiam dolus iaculatoris, qui præpõderat culpæ, nec compensatur cum ea. h. d. & no summarium. & adde quod no. in l. si mora. solu. matr. Paulus.

LEX XI.

Item Mela. Pro seruo meo occiso facto plurium ille tenetur, qui reperitur in culpa, nisi ẽt ipse seruus in culpa fuerit, quia tũc culpa compensatur. Item aliud est occidere. aliud causam mortis prębere. h. d. vsq; ad §. sed si plures.

§. Sed si seruum. Si plures seruum percusserint, & mortuus sit, ille solus tenetur de occiso cuius ictu perijt. si põt hoc constare, alij vero tenẽtur de vulnere: si nõ appareat, oẽs de occiso teneñ. Itẽ in hac actione inquãtum pęnalis est, quod vnus soluit, alterum nõ liberat. h. d. pro cuius intellectu vide omnino quod no. per Barto. in l. fi. ĩ. de sica. & in c. significasti. de homi. sine quibus non potest bene intelligi iste §. Paulus.

§. Item & cum eo. Qui canem, quem non tenet irritat, non dicitur præstare dãnum. sed causam damni. Et ideo in factum tenetur, sed si ipsum tenebat. tenetur directa. h. d. Paulus de Castro.

§. Legis. Hæc actio datur dño, licèt habeat dñium reuocabile, quoq; tñ reuocetur. Bonæfidei vero possessori, vel alteri, cuius interest, vel habet ius in re, non datur hæc actio directa, sed vtilis, etiam contra illum a quo causam hẽt. h. d. total. cum l. seq. in prin. & l. liber homo. Et no. versiculum, sed & si seruus. cum glo. sua, quæ dicit, q tunc agit bonæfidei possessor, qñ habet titulum: & adde, no. per Bar. in l. sicuti. §. sed si quærat. circa fi. si serui. vend. pro declaratione huius versiculi. Item no. in l. liber homo. argu. q non põt quis per promissionem suam se obligare ad aliquam pęnam corporalem, cum non sit dominus sui ipsius vt in l. ii. quis reum. de cust. re. & quod ibi dixi.

LEX XIII.

1 *Hæreditatem dominam esse, & eidem actiones quæri, Et fictionem retrotrahi & eam esse posse, vbi extrema habilia non sint.*

L. Liber homo.

§. Si seruus. Si seruus hæreditarius occidatur hæreditate nõdũ adita, cõpetit hæc actio hr̃ditati, & per ipsam hr̃di postea adeunti, nec teneť ipsam cedere legatario, licèt seruus esset legatarius. Sed si post aditã hr̃ditatẽ occidať seruus legatus, cõpetit hæc actio legatario, si legatum acceptat, aliàs hr̃di. Si vero seruus nõ occidať, sed vulneret ẽt hr̃ditate iacente, licèt actio q̃rat hr̃ditati, dẽt tñ cedi legatario. h. d. vsq; ad l. huic.
1 Nota † q hr̃ditas est dña, & sibi quæruntur actiones. Itẽ no. subtiles tex. in materia fictionis retrotractionis. Nam hic vř, q talis fictio locũ habeat, etiam vbi extrema non sunt habilia, nec sunt oĩa in eodẽ statu. In ɔ̃triũ facit l. si §. cõia p̃diorũ. Sol. dic, vt plene per Bar. in l. si is qui pro emptore. de vsuc. Paul. de Cast.

§. Si seruus. Ex vulnere, quod apparebat mortale, non põt agi de occiso, nisi mors ex ipsis contigerit. Item mors retrotrahiť ad tp̃s vulneris, licèt uulneratus statũ mutauerit, nisi ex hoc cõtingat impossibilitas iuris. h. d. cũ l. seq. & iste tex. ẽt multum facit contra doctrinã Doc. quod in fictione debeãt esse omnia in eodem statu. Nam licet vulneratus manumittatur. tñ mors postea secuta retrotrahitur. Paulus.

LEX XVIII.

SI dominus seruum. Licet seruus sit per dominum occisus, hæc tñ actio bonæfidei possessori, & creditori pro ipsorum interesse cõpetet. Item si unus ex coniunctis repudiat: hæc actio pro re legata remanet in solidum penes coniunctum. Item cum hæc actio concurrit cum alia persecutoria, debet, quis esse cõtentus altera tã. Item habẽti partem in re, cõpetit hæc actio pro illa parte, etiam contra socium. h. d. usque ad l. ait lex. Paulus.

LEX XXI.

1 *Occidens seruũ quem alij dare sub pœna promiserat, an ad pœnam teneatur.*

AIt lex. Hæc actio datur ad æstimationem damni, quãti plurimi fuit seruus occisus illo anno, hoc primo, & computatur annus a die uulneris, non a die mortis, cũ mors trahatur ad diem uulneris. hoc secundo. Et non solum uenit damnum æstimationis corporis, sed omne aliud damnũ extrinsecum, ẽt quod uitare potuit illo anno dñs serui occisi. & etiam lucrum quod acquirere potuit ex persona ipsius serui. h. d. cum l. seq. & princ. l. in de. Neratius.
1 Oppo. ɔ̃ l. proinde. † q licèt occideris seruum quem promiseram dare sub pęna, nõ tñ tenearis ad pęnã. Nam aut occidisti anteq̃ essem in mora, & tunc non incido in pęnam. quia non possum, modo committere moram, & sine mora non committitur pœna, ut l. lecta. §. sed cum sorte. ĩ. si cer. peta. Aut post morã. & tũc incidi in pœnam culpa mea: & ex illa sum dannificatus, non ex facto tuo, ergo non teneris. Sol. dicit gl. i. q loquitur: quãdo occidisti post morã, sed illo anno non fui in mora, & tradendo seruum poteram euitare pœnam, licet ergo tempore mortis non possem pœnam euitare, quam iam incurreram, tamen quia illo anno euitare potui, uenit illud damnum, sicut utilitas, quam potui illo anno percipere, licèt tempore mortis nõ possem, ut l. ait lex. in prin. quam solutionem no. Tu clarius dic, q licèt per moram incurrissem pœnam, tamen poteram purgare moram, quia non erat dies in obligatione. ut l. qui Romæ. §. Flauius. de uerb. obl. unde occidendo obtulisti mihi facultatem purgãdi morã. & sic teneor ad pęnã, licet seruus mortuus sit. ĩ. tp̃s, quo poteram moram purgare. ut l. cimus. in fi. C. de fideiu. Sol. uero gl. loqu. t, qñ mora non poterat purgari tempore occisionis, ut quia erat dies, & pęna. ut l. magnam. C. de contrahen. & commit. stipu. Sed quærit gl. sequens, an liberer a pęna cedendo stipulatori ɔ̃ te occisorem actionem l. Aquil. & nõ clare soluit. dic, q aut occidisti antequam in pęnam incurram, & tunc quæstio non est necessaria; quia non possum amodo incurrere, ut s̃. dictum est. Et ideo non teneor actionem cedere, sed penes me remanebit, ut s̃. eo. l. huic scripturæ. in prin. Aut postquam pęnã incurri, & tunc, aut non poteram moram purgare, ut quia erat dies, & pęna, & non liberor a pęnæ cedendo actionem, quia etiam tradendo seruum, si uiueret, non liberarer, ut d. l. magnam. Aut poteram purgare moram, & tunc quæstio est dubia. Nam uř, q liberer cedendo actionem, sicut tradendo seruum si uiueret, ut s̃. tit. j. l. 3. §. si post litem. Sed certe ibi conueniebar ex facto alterius. l. quadrupedis meæ, unde sicut liberor a damno præstando quadrupedem, ita cedendo actionem, quam habeo pro ipso. ut l. quod debetur. ĩ. de pecul. sed hic conuenior ex facto meo. s. ex promissione, & ex mora mea, unde non liberor cedendo actionem, ut C. si cer. pet. l. nõ aduersus, & de actio. & obl. l. eum qui. cum auth. ibi posita. & uide, quod no. per Dy. & Bar. ĩ. sol. mat. l. si maritus. Paulus.

§. Si seruus. Si seruus cũ libertate institutus occisus sit, nec substituto suo uulgari, nec legitimo hæredi.

redi testatoris cõpetit hæc actio ad æstimationẽ serui, vel hẽditatis.h.d.tales.n.obtinent hẽditatẽ iure suo, postq̃ seruus institutus
non adiuit ſm gl. vnde nõ est ei necessaria hæc actio ꝓ hẽditate.
Sed qõ pôt hoc esse, cũ seruus sit statim necessarius hæres post
mortem dñi? Respõdet gl. ꝙ fuit occisus in vita dñi, hoc nõ placet. quia tunc competeret hæc actio dño ad æstimationem, quã
trãsmitteret ad substitutum serui, vel legitimum hæredem, cuius
contrarium hic dicitur. Vel dic secũdum gl. ꝙ fuit institutus sub
conditione, hæc est diuinatio: vnde potes dicere, ꝙ hic nõ erat
necessarius hæres postq̃ habebat substitutum vulgarem: quia vẽ
ipsi per hoc dedisse licentiam abstinendi, & fecisse eum de necessario, voluntarium, vt l.si filius hæres.de lib.& posth.secũdum
communem intellectum, quod ergo ibi dicitur in filio, habet locũ in seruo, quod tene menti, quia est in peregrina materia: nam
quæreres, & forte alibi melius non repentur.

Idem Iulianus. Conditio potestatiua deficiẽs per casum prouenientem ex culpa alterius,
facit deficere legatum: vel institutionem. Sed ꝯ illum cuius defectu, vel culpa deficit, hr̃ recursus. Item spei, quæ nondum certa est, sed ex arbitrio alterius dependet, non fit æstimatio in hac
actione.h.d. Et ad primum dictum semper alleg. iste §.quod examina plene per Cy.in l.j.de inst.& sub.sub condi.fac. & per Bart.
in l.in testamento.de condi.& demon. Paul.de Castro.

§.Idem Iulianus. Licèt tempore mortis seruus esset inutilis, si tamẽ illo anno fuit
vtilis, habetur consideratio illius tẽporis cõtra occisorem, dummodo toto illo anno fuerit in rerum natura. Nam illius tẽporis, quo in rerum natura non fuit, consideratio non habetur. Itẽ
in hac actione consideratur illud, quod quis per iudicium serui
sui poterat consequi.h.d. vsque ad §. hanc actionem. Paul.

1 *Actio legis Aquiliæ quandoque persecutoria, quandoque mere pœnalis est.*
2 *Actione in factum, vel vtili Aquil.intẽtata dup͠lũ sicut in directa venire.*

§.Hanc actionem. Hæc actio datur hæredi, sed nõ in hæredem, nisi quatenus
est locupletior: & cum ea concurrit accusatio legis Cornel. de
sica. Et in confitentem datur in simplum: aduersus negantem
1 datur in duplum h.d.vsq; ad §.si quis hoiem. Circa †primum dictum no.ꝙ hæc actio interdum est mere persecutoria, vt cũ ago
ad illud, quod mihi deest, & tibi adest, vt si occidisti bouẽ meũ,
& carnes comedisti: & tunc datur hæredi, & ꝯ hẽdem. Et si plures tenentur, vno soluente alter liberatur: vt l.j. C.de cond.fur.
interdum est mere pęnalis, vt cũ peto illud quod mihi nõ abest,
nec tibi adest, vt duplum in quo crescit per inficiationem: vel illud quanti plurimi fuit. ĩ.annum: & tunc non datur ꝯ hẽdem,
ante litem contest. post sic, & ita intellige hic, vt in l.j. C.ex delic.
defunc. Item vno soluente alii non liberantur: & ita intellige
l.item Mela.§.sed si plures.ſ.e. interdum ex parte mea est persecutoria, ex parte tua pęnalis, vt si occidisti mihi equum meũ, cuius æstimationẽ peto, nam tunc peto, qđ abest, & tibi non adest,
& in hac eligitur media via. Nam inquantum pœnalis est, non
datur ꝯ hæredem tuum ante litem contestatam, vt hic. Sed inquantum persecutoria est, si plures tenentur, vno soluente, alij
liberantur, vt l.j.§.si plures ſ.de eo per quem fact.est. & no.in d.
l.item Mela.§.si plures. Circa vltimum dictum no.glo.quæ dicit,
ꝙ ille qui negauit. potest pęnitere ante litem contestatã, vt euitet pęnã dupli: post nõ. Tu dic, ꝙ etiam post, dummodo pœniteat, & ꝯfiteaṙ anteq̃ actor sit grauatus in onere probandi. Nam
illud solum facit negãtẽ teneri ad duplum, vt l.eum qui. in prin.
2 de iureiuran. Item † no.in ea.gl.in fi.ꝙ in actione in factum, vel
vtili Aquilia venit duplum, sicut in directa, de hoc vide Roffre.
super actione in factum descendente ex l.Aquil. Paul.de Cast.

1 *Confessio in iudicio facta de cuius contrario constat, an confitenti noceat. Et
cui tum probatio contrarij confessioni incumbat, agenti ne, an confitenti.
num. 2.*
2 *Confessio extraiudicialis probationem inducit, qua tamen in contrarium vicissim probationem recipiat.*

Si quis hominem. Iste est no. §.confessio non nocet cõfitenti, cum de ꝯrio constat per euidentiam facti.h.d. cum l.seq. & prin.seq. Et intelligit
1 †etiam si facta sit confessio in iudicio, & post litem contestatam,
& a sciente. Si verò non prohibetur ꝯrium per facti euidentiam,
sed alio modo: tunc distinguitur, aut facta fuit ante litem cõtestatam: aut post. Item aut a sciente, aut ab errante, quod dic: vt
no.per Cynum. C.de cõfess.l.j.in 1 r.q. vbi declarat hunc§. & per
Bar.in l.non fatetur.de confess. Si verò confessio emanauit extra
iudicium: tunc semper pôt contrarium probari. Sed aliquãdo
requiritur scriptura, aliquando non, vt ĩ.de prob.l.cum de indebito.in fi.& no.C.de non nu.pec.l.generaliter. Quod est verum,
nisi fuerit confessus in scriptis, & scripturam suam postea negauerit, & conuictus fuerit. Nam tunc non potest ꝯrium probare:
ut co.tit.auth.licèt ꝯ qui propriam, & ita intellige glo.magnam
hic circa medium: quæ non usquequaque bene loquitur. Vlti-
3 mo † quæro, cui incumbat onus probandi, an confitenti seruum
se occidisse, ꝙ uiuat: uel agenti, ꝙ mortuus sit. Iste tex.facit pro,
& ꝯ. Tu dic: ꝙ hoc ipso ꝙ confessus est se occidisse præsumitur
ita esse, nisi ꝯrium probetur, ita intellige princ. §.quia confessio
probat ꝯ confitentem. ut l.Publia.in fi ĩ.deposi. Si aũt probauerit ꝯrium, tunc aut per euidentiam facti: ut quia exhibetur seruus uiuus, & non nocet tibi confessio, nec potest ꝯrium probari. Aut probauit per testes, ꝙ uiuebat, sed erat absens, & tũc potest ꝯrium probari per agentem, ꝙ aliquo modo occisus sit, &
hoc probabit per testes idoneiores, uel numero plures, & ita intellige fi.§.fin.in gl.magna.in princ. Item quæro si confessus fuissem seruum meum occidisse: & appareat ipsum mortuum, sed
non abs quo, utrum ex cõfessione tenear? uidetur ꝙ sic, per istũ
§.si quis hominem.in fi. ubi dicitur sufficere, ꝙ a quocũque occisus sit, & ita sentiunt hic gl. In cõtrariũ facit l.proinde. in princ.
ubi si apparet seruum mortuum sua morte non teneris. Sol.puto sic dicendum, quia aut fuisti confessus extra iudicium: & tũc
quandocunque appareat non fuisse mortuum per te, nõ nocet
3 tibi confessio. Nam † cõfessio extraiudicialis facit tñ probationem: ut l.Publia. in fi.deposi. Sed hæc probatio recipit probationem in ꝯrium. Aut fuisti confessus in iudicio, & tũc aut ignoranter, & dic, ut l.non fatetur. de confess. Aut scienter, & tunc
aut apparet de ꝯrio, puta confessus fuisti occidisse gladio, qui apparet mortuus sua morte: & non nocet tibi confessio, ita intelligo.l.proinde.in prin. Nam hoc est notorium facti permanentis, cum ex aspectione oculorum appareat. Aut non probatur
ita notorie, ut quia apparet ipsum occisum gladio, licèt per aliũ,
nam quod alius fecerit, hoc transiuit nec pôt probari ꝑ prospectationẽ oculorũ, & sic nõ est notorium facti permanẽtis. Et isto
casu dico, ꝙ ex cõfessione teneris nec releuat te probatio in contrarium, quia confessio facta in iudicio scienter obligat confitentem. ut l.j.C.de cõfessis. Et ideo non admittitur probatio in contrarium, & ita intelligo §.istum in fi.cum gl.suis. Paulus.

§.Si procurator. Ex confessione facta per procuratorem ipse procurator uel administrator conuenitur.h.d. Sed an conueniatur dñs hoc non apparet. Tu dic, ꝙ aut dedi mandatum ad sic confitendum, & conuenitur dñs, ut hic.in gl.in fi.quam no.pro eo. quod quotidie fit in
instrumentis, quia constituit quis procuratorem ad confitendũ
debitum, nam ex cõfessione ipsorum præiudicabit dño. Aut nõ
dedit hoc mandatum, & tunc aut nullum aliud mandatum habeat, quia erat simplex confessor, & eius confessio dño non nocet, ut l.si defensor.in prin. ĩ.de interro.actio. nisi dñs ratum habebat. Aut habebat generale mandatum ad agendum, & defendendum, & tunc aut confitetur per modum uoluntariæ iurisdictionis, puta, non interrogatus nec coactus per iudicem, uel extra iudicium, & tunc conuenitur procurator, & non dñs, & ita
debet intelligi hic. Aut per modum iurisdictionis contentiosæ,
ut quia coactus fuit per iudicem respondere libello uel positionibus actoris, & tunc conuenitur dñs ex hac cõfessione, nõ procurator: ut l.non solum in princ. de procu.& plene per Cyn. de
confess.l.j.in 14.q. & per Bart.in l.certum. §.sed an & ipsos. ĩ.de
confessis.licèt Pet. ad istum. §. uideatur alium intellectum dare,
iste tamen uerior. Pau.de Castro.

LEX XXVII.

1 *Rem corrumpi quot modis dicatur.*
2 *Verbum simplex compositi significationem importare. Et post specierum
enumerationem consuetam clausulam adjci.*

L.Si seruus seruum.

§.Inquit lex. Iste est bonus §.cum seq. usque huc exposuit uerbum iusserit, quod est in tertio capite l.Aquil. hic exponit uerbum ruperit: & hoc facit usque ad
§.si calicem. Et primo exponit significationem compositi. Secundo significationẽ simplicis. Tertio mistum tractat de utriusque. Secunda ibi rupisse, tertia ibi in §. si quis uestimẽta.& h.d.
4 Rumpi dicitur omne illud, quod corrumpitur. Et † corrũpi potest res trib. modis. l.cum ipsum corpus rei non mutatur, sed aliquid amittitur, ex quo deterior redditur. Item cũ ipsum corpus
rei mutatur, non tamen perditur. Item, & cum perditur ex toto.
Primo tamen casu, non competit hæc actio directa, sed utilis, uel
in factum. Secũdo uero, & tertio competit directa. Item adusta
corrupti appellatione continentur, quæ pręmittuntur in uerbis
l.Aquiliæ tãquam species, & subijcitur uerbũ ruperit. tanquam
2 genus.h.d.usque ad §.rupisse. Et † no.ꝙ uerbum simplex importat significationem compositi. Item no.fi.ꝙ post enumerationem specierum solet adijci generalis clausula. Et ad hoc alleg.
In qua generali non continentur species enumeratæ, sed ad alia
referri: ut l.doli clausula. ĩ.de uerb.obl. & l.stipulationẽ. §.cões.

1 *Percussio & vulnus quid sint. Et quid in statuto cauente de percutiente, &
vulnerante singulis eorum constituta pęna.*

§.Rupisse. Hic exponitur uerbum rũpi, prout capiť in significatione simplicis. & dicit, ꝙ rumpi dr̃
illud, qđ uulnerat, uel scindiť, aut percutitur. Itẽ uulnerari dr̃ cũ
scinditur.

scinditur. percuti vero etiam cũ non scindit, sed tumor infertur. Item pro talibus tunc competit hæc actio, cum damnum pecuniarium resultat, secus, si sola contumelia, quia tunc iniuriarum actio tantum locũ habet. h.d. Et no. tria verba. s. rumpere percutere, & vulnerare. primum est generalis comprehẽdens alia duo. Secundum est minus generale comprehendens tertium tãtum. Sed ipsum tertium est speciale. Item nota. ex hoc differentiam
5 inter percussionem, & vulnus. Nam † percussio est tactus cutis, vel corporis cum tumore, vulnus vero est scissio cutis, vnde licèt omne vulnus sit percussio, non tamen econtra. Ex hoc determinatur quæstio, si statutum dicit, ꝙ qui facit vulnus, puniatur in centum, qui verò simpliciter percurit in quinquaginta, & probatum sit, ꝙ percussit: non tamen, ꝙ cutem sciderit, vel sanguis exiuerit, non debet puniri tanquam de vulnere, quod est verum, nisi ex aliquibus aliis contrarium appareat: puta si testes dicũt, ꝙ percussit cum gladio in personam. Nam gladius est aptus ad sciendum, vt l. pignore. infra de furtis. & ad l. Iul. de vi. pub. l. pen. §. telorum. vnde hoc ipso videtur probatum vulnus, & ita consuluit Bar. in consilio quod incipit, statuto communis Perusii, & adde quod no. per ipsum in l. libellorum. de accu. & quod habet in c. cum illorum. de sententia excommunicationis. in tex. & gl.

1 *Impensam faciens in re aliena tanquam suam, non ipsam repetat.*

§. Cæterum.

Hic mistim tractat d̃ ruptis, & corruptis, & diuersis modis corrumpendi de quib. in §§. præcedentibus ponantur plura exempla ad §. si calicem, q̃
1 per te vide. Et † no. §. si oliuã, ꝙ ille, qui facit impensam in re aliena, tanquam in sua non potest repetere. ad hoc al. de hoc dic in l. si in area. de condi. indeb. & C. de rei vend. l. a. & l. domum.

§. Si calicem.

Hic incipit exponere verbum fregerit & durat vsque ad l. quemadmodum. §. hac actione. h.d. Qui fregit rem meam per imperitiam, seu culpam suã, aut dolo, tenetur mihi l. Aquilia. h.d. vsque ad §. si quis seruum: & primo loquitur quãdo fregit rem meam sibi locatã. Secundo quando rem sibi commodatam. Tertiò quando nec locatam, nec commodatam. Secunda ibi, si cum. Tertia ibi, si quis ædificii. No. ex §. si cum maritus, ꝙ si maritus tradit vxori iocalia ad se ornandum, in dubio non videtur donare, sed commodare. & ideo mortuo marito pertinet ad hæredem mariti, & non ad vxorem: secus esset, si videretur donasse. & adde quod nota. per Bart. in l. pen. sol. mat. Item nota. in eo. §. ꝙ constante matrimonio potest esse litigium inter virum, & vxorem, facit l. nõ tantum. & quod ibi no. infra de re iud. Paulus.

§. Si quis seruum.

Si ex imperitia serui mihi locati ad custodiam muli perierit mulus meus, tenetur mihi qui seruum locauit, non ergo sibi: licèt seruus debilitatus sit, sed si prout facto extranei, sic vterque nostrũ tenet ille, tam mihi pro mulo, q̃ locatori pro seruo. h.d. Pau.

§. Item si victori.

Qui cautam p̃stat, vt res mea rumpatur, vel frangatur, tenetur hac actione vtili, nisi præuidere non potuerit damnum. h. d. cum l. seq. in prin. l. seq. Paulus.

LEX XXIX.

1 *Iudicis authoritate cogere possum te, vt tollas, quod in tuo positum non iure habes. Et quid sit propria authoritate tollo.*
2 *Possidens ciuiliter ac naturaliter, an rem ipsius ingredientem propria authoritate repellere queat. Et quid si ciuiliter tantum.*
3 *Episcopus habens iurisdictionem in loco tollit ac frangit quicquid ad impediendam suæ iurisdictionis executionem, constructum est.*

L. Quemadmodum.

§. Si protectum.

Vulgaris §. est & semper alle. quod in alieno est, licèt iure non pẽdeat, authoritate propria tollere, vel frangere non licèt. aliàs teneor, hac actione secus si in meo non iure positũ sit. h.d. Et est bonus
1 § No. † ꝙ licet possim te cogere per iudicem ad tollẽdum aliqd, quod nõ iure positum habes in tuo, si propria authoritate facio, perinde teneor, ac si iure positum haberes, & sic propria præsumptio facit licitum uideri ex parte alterius, quod erat illicitum. Itẽ no. ꝙ illud, quod in meo non iure sit positũ, possum authoritate propria tollere, facit l. si vitem. §. ad ianuã. quod vi aut clam. vbi
2 omnino vide tex. cum glo. Ex hoc † dicimus, ꝙ ille qui possidet rem ciuiliter, & naturaliter, potest ingredientem propria authoritate repellere. Et idem si possidet ciuiliter tantum, nam potest repellere clãdestinũ ingressorũ, ut infra uti possid. l. j. §. inductũ, & ibi no. per glo. & Bart. Idem est, si iustam detentionem habet, licèt non possideat ciuiliter, uel naturaliter, vt l. hæc autem. §. si. quibus ex causis in possessionẽ eatur. & nota. in l. j. §. necessario.
3 ꝟ. si mulier ven. no. Item † per ista dicit Innoc. ꝙ episcopus q hẽt iurisdictionem in loco potest tollere, vel frangere quicquid constructum est ad impediendum executionem iurisdictionis, & idẽ no. in c. j. de immu. eccl. per istum tex. vbi omnino vide per eum, quia plura bona dicit, & adde l. si seruus. C. quod cũ eo. & quod not. in Spec. de loca. §. nunc aliqua. ver. 48.

§. Si nauis.

Si nauis vnius damnum dederit naui alterius culpa nautarum, hæc actio competit ꝯ illos qui fuerunt in culpa, nec refert, an vi impulsus acciderit. an naue damnum dante. Et quando ad damnum fit æstimatio, interesse non dẽt æstimari, quod erat incertum, & a casu pendebat sed quod erat certum. hoc dicit in effectu usque ad §. hac actione. Paulus de castro.

§. Hac actione.

§. tertio capite. usque huc tractauit de modis, per quos damnum infertur: hic de rebus in quibus ĩfertur, vel personis per quas infertur, pro morte uero animalium, quæ numero pecudum non continentur, competit hæc actio ex tertio capite l. Aquil. h.d.

2 *Defendere se ei non licèt, qui licite capi potest. Et quid si tunc se defendat, & ibidem occidatur. an mors pœnam aduersus occidentem desiderat.*
Dicta in uno legis, uel statuti capitulo in alio repetita censeri.

§. Magistratus.

Si magistratus alicui det iniuste dãnũ tenetur hac actione directa, uel vtili, aut in factum, secundum qualitatem damni dati, secus si iuste fecit, nec eius culpa, uel dolus interuenit. Item uerba quanti plurimi posita in capite l. Aquiliæ censentur repetita in tertio
5 capite, licet dictum nõ sit expresse. h.d. vsque ad fi. l. No. † §. magistratus. in fi. ꝙ quando quis potest licite capi, non est licitum sibi se defendere, & si hoc faciat, & occidatur, nulla pœna resultat, quod facit cõtra bannitos qui ex forma statuti possunt capi per quem libet priuatum, ut si aliquis voluerit eum capere, & ipse se defendendo fuerit occisus, nõ puniatur occidens, quod uidetur hic expresse, & in l. si seruus C. de his qui ad eccl. confugiunt, &
2 ibi uide per Docto. Item † no. fin. l. quod dicta in uno cap. l. uel statuto censentur in alio ca. repetita, de quo vide plene per Bar. in l. prætor infra ui bon. rap. & in l. talis scriptura in fin. de legat. primo.

LEX XXX.

1 *Præscriptio 30. ann. in actionibus personalibus num de iure florum fuerit. Et extincto principali accessorium quandoque durare.*

QVOccidit.

Hic incipit mistim tractare de primo, & tertio capite l. Aqui. & h. d. Qui seruum alterius licite occid, hac actione non tenetur. Si uero seruum alterius alteri obligatum occidat, tenetur creditori usque ad summam crediti, si sua interest, ut quia non poterat debitum consequi, nisi per retentionem ui, tenetur debitori in eo, quod summã debiti excedit. Itẽ quod creditor per hanc actionem consequitur, in debito imputatur.
5 h.d. cum §. seq. Et † no. glo. super uerbo, amisit, quæ dicit ꝙ præscriptio xxx. annorum in actionibus personalibus non erat intenta de iure florum, quæ gl. frequenter alle. Item no. ꝙ extincto principali durat accessorium. l. pignoris, facit quod no. ꝟ. fam. ercis. l. si pignori. & C. de luitione pig. l. intelligere. & in l. a. & quod ibi no. per Cy. C. de iudic. Paulus.

§. Si quis alienam.

Qui rem alienam consumit eo usu ad quem inuenta est non tenetur hac actione directa, sed utili. h.d. Simile in actione de paupere. Nam si canis tuus comedit carnes meas, uel porcus farinam, non competit illa actio directa, sed utilis, ut in l. j. post prin. ꝟ. tit. j. & ibi dixi. Paulus de Castro.

5 *Culpa non vacat, qui quod euenire potest non præuidet. Et ibidem cautela pro eo, qui aliquem mortificè uulnerauit, ut de occiso non teneatur.*

§. In hac quoque.

Siue dolo, siue culpa quis alteri damnũ dederit, hac actione tenetur, & dr̃ culpam committere, ẽt si non intendat damnũ dare, si tamẽ negligẽter se habuit, uel inaduertenter ubi debuit diligentiam adhibere. Item si ex uulnere nõ mortifero quis ꝑpter negligentiam mortuus sit, non tenetur uulnerãs de occiso, sed
1 de uulnerato tantum. h.d. usq. ad fi. Not. † ꝙ in culpa est, qui nõ præuidet, quod uerisimiliter euenire potest. Item nota ultimũ casum ad excusationem illorum qui aliquem nõ mortifere uulnerant, & ꝑꝑ malum regimen moritur, ut non teneatur de occiso, est ergo cautela ut faciant uideri per medicos uulnera, qui dicant non esse mortalia, & faciant redigi in scriptis dicta ipsorũ, ut si postea moriatur per illas depositiones, excusentur, bene faciet etiã iudex, si personaliter accedat ad uidendum uulnera, ut ꝟ. finium regun. l. si irruptione. §. ad officium, & ibi dixi.

LEX XXX

SI putator.

Qui aliud ex alto proiiciendo in loco per quem publice transitur aliquem læserit, siue in publico, siue priuato, tenetur hac actione nisi taliter denuntiauerit, ut periculum euitare possit: secus si nõ publicè per locũ transitus erat. h.d. Et no. illud ad quod alleg. ꝙ nõ tenetur quis diuinare. Simile in l. si fideiussor. in prin. ꝟ. man. Item nota ꝙ denuntiatio tarde facta, ut non prosit illi, cui fit, non releuat denuntiantem. Paulus

LEXX XXXII.

Illud.

Sicut in furto facto a familia, oẽs de familia reputantur pro uno, ut censeatur unum furtum, & unica æstimatio

mario præstetur sic, & in dãno dato ab ea ..., quia subest eadẽ rõ. h. d. No. ... est eadẽ rõ, ... & ad hoc all. ... est vulg. gl. & alie. cõcord. ... adde l. ff. C. ad l. Fal. de verb. obl. l. a Titio. & de transac. c. inter corporalia. intra de iniusto. test. l. 3. Paulus.

1 *An pœna iniuriæ infundatur cum pœna vulneris.*

§. Si idem. Ille est no. §. qui primo vulnerat, & ex intervallo occidit, de vtroque tenetur. Si vero in continenti, de occiso tãtum, quia vulnera cũ morte cõfunduntur. h. d. No. † ex hoc sol. qõnis, si sit statutũ, ꝙ qui aliquem fuerit aggressus cum armis puniatur in centum: aliud statutũ dicit, ꝙ qui aliquẽ vulnerauit, puniatur in cc. modo aliquis cũ armis aliquẽ insultauit, & ipsum vulnerauit, q̃ritur an teneatur de insultu: & de vulnere: & sic in 300. an. de vulnere tm̃. & sic in 200. Rñdetur per hunc § Aut in ipso insultu vulnerauit: & tunc de vulnere tm̃, quia insultus confunditur cum vulnere: aut non. tũc, sed ex interuallo, quod est si diuertit ad extraneos actus, & iterato rediuit ad eũ & vulnerauit, & tunc tenetur de vtroque, per istũ no. §. de quo vide, quod no. per gl. & Doc. C. de acc. l. quæ de crimine. & adde omnino, quod no. Bar. ĩ. de adul. l. & si amicis. §. j. Specu. in in tit. de sententia §. j. ver. sed pone. Paul. de Cast.

LEX XXXIII.

1 *Quis dicatur damnum pati, & qualiter æstimatur in pretium.*

Si seruum. In hac actione non dẽt res æstimari ſm affectionem damnũ passi, sed secundũ qđ cõiter valet. Itẽ ꝙ si rẽ possidet, tm̃ dr̃ habere, quantũ valet cõiter, non 1 quantũ attendit affectio propria, vel alterius. † Itẽ dãnũ dr̃ quis pati siue perdat, qđ habet, siue non acquisiuit, quod potuit. h. d. Et adde, ꝙ pretia rerum considerantur secundum quantitatem redituum, vt ĩ. de le. j. l. si fundum per fideicom. & de reb. co. l. si fundus. & C. de rescin. uen. l. si quos. Itẽ aliqñ debet attẽdi, quod põt percipi. ĩ. 20. an. ut in Auth. de non alie. §. quia uero leonis, & adde quod no. in c. cum causam. de testi. Vltimo an affectio alterius sit cõsideranda dic, ut in l. cũ seruus. & ibi per Bar. ĩ. mãda.

LEX XXXIIII.

Titio. Si seruus duob. legatus per aliquẽ occidatur, & alter ipsorum legatũ repudiet, competit hęc actio in solidũ alteri ꝑ ius accrescendi: uel no decrescẽdi. h. d. cũ l. seq. & prin. se.

§. Si dominus. Actio quæ nõ põt cõpetere defuncto, nec ẽt hæredi suo, nec ex eius persona. h. d. uel sic, ut magis declaretur, si seruus quem dñs cũ libertate instituit, ꝑ aliũ mortifere uulneret, & anteq̃ moriat, sit effectus liber & hæres: actio q̃ cõpetebat dño non transmittitur ad eũ, nec ad hæredem ipsius: quia nõ debet suiipsius æstimationem, sed ad cohæredem eius pro portione hæreditaria transmittitur. h. d. Ibi in tex. iusserit, supple & dictus seruus post mortẽ dñi superuixit, & sic effectus fuit liber, & hæres: postea decessit ex eisdẽ uulnerib. relicto Mæuio hærede, quærit, an Mæuio cõpetet hęc actio pro æstimatione serui, quæ incępit competere dño statim illatis uulnerib. quæ cõstabat esse mortalia, ut ĩ. e. l. ita uulneratus, & respondetur: ꝙ non, quia dñs non transmisit eam ad seruum ne sequat incõueniens ꝙ quis petat æstimationẽ suiipsius, ergo nec seruus ad Mæuium: quia nõ potuit plus transmittere, q̃ haberet, & iste est effectus. Aget ex transmissione sibi facta per dñm, qui licèt non transmiserit ad seruũ, trãsmisit ad cohæredẽ, quia cessat absurditas, & sic no. ꝙ qñ defuncto competit aliqua actio, quæ non potest transmitti ad aliquem ex hæredib. nõ propterea ea transmittitur in solidum ad alios, sed pro portionibus tm̃ hæreditatis. quod tene menti: secus in seruo cõi, qui si stipulatur aliquid, quod uni ex dominis acquiri non potest, quæritur alteri in solidum, ut supra de usufru. l. sed & si quid. §. si seruus fructuarius, & in l. proinde, cum pluribus alis, de stipu. seruo, quod est notandum, & uix alibi repenes. Paul. de Castro.

LEX XXXVI.

Liber homo. Pro damno dato iussu alterius tenetur mandans & mãdatarius, si non habebat mandans ius imperandi: aliàs tenetur mandans tm̃ si factum non erat atrox. Sed si erat, tenetur uterque. h. d. tex. cũ gl. Et nota eã maximè in distinctione, quã ponit circa finẽ, q̃ est bona, & clara, q̃ fuit gl. Azo. in summa quam recitat Roff. de uerbo ad uerbum super hoc titulo, licèt glo. hic non faciat de Azon. mentionem.

§. Si quadrupes. In hac actione non solũ uenit æstimatio rei interemptæ, sed etiã dãnum, quod quis propter interitum sentit, quod tamen euitare poterat, si non esset interempta. Item si seruus meus a te bona fide possessus per seruum tuũ occidatur, cõpetit mihi hæc actio noxalis. h. d. cum l. seq.

LEX XL.

Quamuis. Qui reperit alienũ animal in fundo suo dans sibi damnum, nõ debet ipsum lædere, uel includere animo cęlandi, sed potest ipsum sine læsione expellere, uel dño denuntiare: ut recipiat. h. d. & est pulchra l. quam declarat Roff. in tit. si quadru. pau. fe. dica. circa fi. tene menti, quia secũdũ Roff. quotidie quæritur a rusticis de casu huius l. Et uide cũ

Intit. de pastu pecorum, qui ponit, unde habuerunt originẽ leges Longobad. & vnde ... Longobardi habuerunt originem, aliud ius est Federici. Paulus.

LEX XLI.

In lege. Si quis deleuerit testamentum alterius, nõ tenetur testatori hac actione, sed hęredi, vel legatariis sic, qui vero ipsum extraneis publicauerit, tenetur actione iniuriarum, sed actione furti pro testamento deleto non tenetur, cũ non habuerit animum furandi. Item cum hac actione concurrit actio depositi, & ad exhibendum. h. d. cum l. seq. Et no. ꝙ in quantum dicit testatori non competere hãc actionem pro testamẽto deleto, debet intelligi, qñ fuit deletum in eius vita, tũc ergo nõ competit pro æstimatione testamenti. i. eius, quod in testamẽto continetur, cum possit aliud testm̃ facere, & sic non est damnificatus: sed pro æstimatione pergameni, & etiam salario notarij secundum gloss. nam oportet illam expensam iterum facere, quod non fecisset. In eo uero quod dicit, hæredi vel legatario cõpetere, debet intelligi, quando fuit deletum post mortem testatoris: Nam si in vita, non viderentur hæres vel legatarij damnificari, cum testator posset testamentum reuocare, & sic dependebat ex eius arbitrio spes, quam habebam: vnde non debet æstimari, vt s̃. e. l. inde Nera. §. 1. in fi. Item no. ꝙ non dẽt quis reuelare secreta aliena, alias tenetur iniuriatũ, facit ad id, quod dixi ĩ. ad exhiben. l. 3. § penul. Sol. posita in l. qui tabulas. in fi. est vera. Paulus de Castro.

LEX XLIII.

Ob id. Pro damno dato in rebus hæreditarijs hæreditate iacente competit hæredi postea adeunti hæc actio, licèt tempore damni dati non fuerit dominus. h. d. Paulus.

LEX XLV.

1 *Superior sciens subditos delinquere ex delicto eorum tenetur.*

IN lege. Culpa in omittendo consistens ẽt si leuissima sit, punit̃ hoc primo. Item pro damno dato a seruo alterius dño sciente & patiente tenet̃ dñs, ac si ipse dedisset, cũ possit ꝓhibere, hoc secundo, Item licèt seruus vulneratus sanet̃. adhuc tñ tenetur vulnerans pro expensis medicinæ, vel damnis debilitationis. hoc tertio. Item hæc actio cõpetit ꝑter propositum damnum dantis, cum dabat opem rei illicitæ, hoc quarto. Item si duo ad inuicem colludant, & alter damnum recipiat, non tenetur alter, nisi appareat, ꝙ dolo damnum recipiat, non tenetur alter nisi appareat, ꝙ dolo damnum dederit. h. d. usque ad l. scientiam § q cum aliter Et not. primũ dictum de culpa leuissima, q̃ consistit in faciendo. pro quo uide qđ no in. l. si mora. sol. mat. & ĩ de pę. l. respiciendum. § de-
1 linquunt per glo. & Bar. Nota† prio c. l. scientiam. ꝙ dominus superior sciens subditos suos delinquentes. tenetur ex dilicto, quod no. Paulo de Castro.

1 *Defensionem quæ in alio lædendo consistit stricti iuris esse, ut quo ad impunitatem offendentem non egrediatur. Et quid si aprum ferire uolens, quod iure communi licet, hominem feriat, an teneatur.*

2 *Vindictam de iure ciuili nec licitam, nec permissam esse. Et quid si offensus in recenti dolore alium læserit.*

§. Qui cum aliter. Qui se defendendo damnum dederit, offendenti hac actione non tenetur, secus si alteri. Item secus si vlciscendo h. d. notabiliter
1 No. † diligenter: ꝙ defensio quæ consistit in lædendo alium, est stricti iuris, vt sit impunitio a solum quo ad offendentem, nõ quo ad alium. Ex hoc sequitur: ꝙ si quis aliquem lædat dando operam rei licitæ de iure communi, puta quis volendo ferire aprum, ferit hominem, non teneatur, quia ferire aprum sibi licebat de iure communi, sed quando aliquis vult ferire hominem, hoc nõ licet sibi, nisi de iure speciali ꝑp priuilegium defensionis: & iõ si hoc faciendo lædit alium tenetur vt hic, quod not. & ita intellige l. respiciendum §. delinquunt. in fin. infra de pę. & quod ibi not. per Bart. qui alleg. istum tex. sed facit prima facie contra eũ
2 nisi distinguas, ut dixi. Item not. quòd† vindicta non est permissa de iure ciuili, & ad hoc alleg. iste §. & adde quod no. Bar. infra de sicar. l. siue Nota tamen ꝑ licèt uindicta non permittatur: si tamen quis in flagranti dolore aliquem per uindictam læserit, minus punitur, arg. C. de adulter. l. Gracchus unde cum quidam semel aliquem vulnerasset, & uulneratus post eum currit, & occidit, consuluit Bald. me audiente, ꝙ non erat decapitandus, sed mitius puniendus: qa hoc fecit iusto dolore ꝑcompulsus, ut d. l. Gracchus. Paulus.

LEX XLVIII

Si vulnerato. Si postquã fuit actum de vulnere, seruus mortuus sit. potest agi de morte, sed in condemnationem deducerut, quod pro vulnere fuit solutũ. h. d. cum l. seq. Et not. hic argumen. ad q. si statutum dicat, ꝙ ille qui habuit pacem cum offenso, non debeat puniri, & aliquis habuit pacem cum eo quem vulnerauit, & post pacem mortuus sit ex eodem vulnere, an debeat puniri de morte? quæstio stat, vtrum illa pax videatur facta super vulnere tãtũ an super omni eo, qđ

potest

potest sequi ex vulnere, & certè si fuit dictũ expressè ex vulnere, non extenditur ad mortem, vt hic. Sed si simpliciter, videtur extendi ad omne illud, quod sequi potest ex vulnere, argumẽ. ſ. de seruitu. vrb. prædio. l. si seruitus. De hac quæstione vide plenè per Bar. in l. damni §. Sabini, de damno infecto. Item facit ad q̃stio. Titius vulnerauit quendam, & accusatus fuit criminaliter de vulnere, & punitus secundum formam statuti, postea moritur ille ex illo vulnere, quæritur an debeat puniri de morte. Nã ista. l. loquitur cum primo fuit actum ciuiliter, sed nos loquimur cum primo fuit punitus criminaliter, de hac quæstio. vide plenè per Bat. in simili ĩ. de accusatio. l. senatus. Paulus.

L E X L.

Si quis fumo. Qui non occidit, sed causam mortis p̃stat tenetur actione in factum. Item in hac actione venit damnum, quod non iure datur, nec videtur damnum per iniuriam dare, qui dum prodesse contendit rei suę, destruit rem alterius, quæ simili modo esset peritura etiam si nõ destruxisset. h. d. tota l. & declara §. per l. si alius §. est & alia. infra quod vi aut clam.

L E X LI.

1 *Etymologia num efficax præstet argumentum.*

2 *Vulnerans mortiferè quod & constat, perinde statim tenetur, atque si prorsus occidisset. Et quid si alius irruerit, qui omnino occidat, an prima cum vltimis vulnerib. confundantur, vt de occiso prior lædens non teneatur.*

3 *Mors in vno eodem homine duplex considerari potest. Et annus, quot dies habeat.*

4 *Absurdum vnum per aliud absurdius tollitur. Et absurdius esse maleficia impunita relinqui, quàm nocentes absolui.*

ITa vulneratus. Ista est pulchra. lex Bal. si vnus mortaliter vulnerat, & alter occidit, vterque tenetur de occiso. h. d. tota lex. Not. † primo ibi tracta. videlicet, ꝙ & licitũ est arguere ab etymologia vo-
2 cabuli, concor. infra si cer. pet. l. 2. §. appellata. Secundo † not. ꝙ cum quis aliquem mortaliter vulnerat, & certum est vulnus esse mortale, statim tenetur ac si occidisset. Sed vtrum possit statim accusari criminaliter antequam moriatur? dic, vt no. in l. dãni. §. Sabini, de dam. insec. Si vero non constabat esse mortale, tunc expectatur euentus, vt ſ. e. l. huic scripturæ. Tertio not. ꝙ si alius postea occidat, etiam ipse de occiso tenetur, & sic vulnera prima non confunduntur cum morte, nec econtra. & hoc qñ inferuntur a diuersis, siue incontinenti, siue ex interuallo, vt ſ. e. l. illud. §. fi. Et aduerte diligenter, quia qñ primo vulnerat, deinde occidit ex interuallo, dr̃ ibi simpliciter, ꝙ tenetur de vulnere, & de morte, nec distinguitur, an vulnus primum fuerit mortale, vel non. vnde etiam si sit mortale non vr̃, ꝙ teneatur pro illo, nisi de vulnere. ne vnus, & idem de duplici morte eiusdem hominis teneatur, quod esset inhumanum. Sed quando inferunt a diuersis, tunc vterque tenetur de occiso, vt hic, quod tene mẽ-
3 ti: quia per illum § limitatur ista l. & ille per istam l. Item † not. ꝙ in vno. & eod. homine potest considerari duplex mors. l. ficta. &
4 vera. Item no. ꝙ annus habet ccclxv. dies. Item † ꝙ absurdum tollitur per absurdius. i. vt vitetur absurdius permittitur absurdum. Item not. ꝙ absurdius est maleficia remanere impunita, quàm nocentes absoluere. Paulus.

L E X LIIII.

L. Si ex plagis.

§. In cliuo. Si per mulum vnius detur alteri damnũ culpa illorum q̃ aĩalia regũt, tenẽt illi, qui fuerũt in culpa hac actione, sed si culpa ipsorũ non fuit in cã. sed feritas animalium, tenetur dñs animaliũ, actione de pauperie. Si uerò neutrum in causa fuit, tunc neuter tenetur, nec regẽtes nec dñs animalium. h. d. Et no. tex. ibi, quia respondi ius esse in causa positum & c. qui quotidie all. ꝙ ex facto ius oritur. Paulus.

§. Quidam. Pro damno dato seruo tuo ab animali tibi vendito, postq̃ factũ fuit tuũ per traditionem, non potes agere ꝯ venditorem. Sed si antequã sit factũ, agere potes, nisi culpa ipsius serui datum sit. h. d. Vel dic, ꝙ non facit differentiam, an sit factũ tuum, vel non, sed an emptio sit perfecta. vel non. Et hæc videtur magis amica literæ. Paulus.

§. Cum pila. Si unus ex ludentib. ab altero damnum recipiat in ludo, non hẽt hanc actionem & qui dat causam damni, tenetur actione in factũ. h. d. cum l. se.

L E X LV.

Legis. Ista est notabilis lex. & singularis cũ l. seq. Si creditor rem debitam interimat ante moram debitoris, liberatur debitor. Et habet hanc actionẽ contra occidẽtẽ: sed si post moram, liberatur, non tamẽ habet actionẽ. h. d. no. Et no. pro declaratione huius l. tres casus. Nam interdũ ipse debitor rem debitam interimit, interdum extraneus, interdũ ipse creditor. Primo casu ꝑpetuatur obligatio, ut in l. si ex legati causa, in fin. & l. si seruum, de ver. obl. Secũdo casu aut extraneus interimit in perniciem creditoris, & tunc liberatur debitor, nec vllã habet actionem contra occidentem, sed ipse creditor hẽt actionem de dolo cõtra occisorem, ita intelligitur l. arbitrio. §. fi. ſ. de dolo. Si verò fecit in perniciem debitoris, vel dubitaĩ, daĩ actio l. Aquilię debitori, vt ſ. e. l. huic scripturæ, in prin. Sed an teneaĩ illã cedere debitor, vel non, vr̃ ꝙ sic, per illum tex. in contrarium tamen facit.

Finium regundorum. Rubrica.

Visum est supra de realibus actionib. Item de personalib. in rem scriptis, hic ponit de quibusdam mixtis tam in rem q̃ in personã, vt patet Insti. de act. §. q̃dam, & in l. j. huius tituli. Sed q̃ro in quibus casibus cõpetat hæc actio? respõdeo. in trib. Primo vt ponantur termini qui nunq̃ fuerũt, puta si habeamus fundum communem pro indiuiso tu, & ego, & diuidimus eũ hac acto, vt habeas tertiam partẽ, & ego duas, certè interest mea, vt termini ponãtur ne in futurum mihi controuersiam facias, & isto casu ponentur expensis amborum, arg. ĩ. l. 4. §. j. versiculo, sed si mensor. Secundo competit, qñ semel fuerunt termini qui postea per te fuerũt turbati. Nam agitur, vt reponanĩ, & tunc fit expẽsis tuis, vt at. ĩ. ad exhib. l. sed & si. §. interdũ. Tertio competit qñ de parte mea aliquid occupasti terminis amotis, vel nõ amotis, tunc agitur vt illam partem restituas, & terminos serues, & de hoc loquitur. l. 4. §. j. ita no. per Cy. C. eo. l. fi. & per Roffr. in libello super hac actione. Et quæ sint necessaria vt hæc actio competat, dic, ut ibi ꝑ eũ. Vltimo no. quod in hac actione cum duabus sequẽ. vterque est actor, & reus, vt ĩ. famil. ercis. l. inter cohæredes. §. qui familiæ, licèt alter principalius altero, ut ſ. de iudi. l. in trib', quod ad quid prosit, habes in c. ex literis. de proba. Paulus de Castro.

L E X P R I M A.

1 *Actio finium regundorum in rem num sit an in personam. Et an stricti iuris, an bonæ fidei. Item an ex contractu, an quasi.*

2 *Actionis finium regundorum a quo tempore incipit præscriptio currere. Et cum aduersus occupatorem competit, quanto tempore præscribantur.*

FInium regundorum actio. Vsq; ad l. 4. §. j quatuor facit. Primo dicit, qualis actio sit, ista, & rñdet, ꝙ mista tam in rẽ, q̃ in personã. Scđo ꝑ quibus prædus cõpetit. Et rñdet, ꝙ pro rusticis tm̃, licèt in ꝯfinio sit paries, uel arbor. Tertio q̃d veniat in hac actione, & rñdet, ꝙ interdũ venisse ad iudicationes. i. cõfinia dirimi, uel termini poni. Nam de parte vnius adiudicatur alteri. & alter sibi in pecunia condemnatur. Quarto pro quota rei competit, & rñdet, ꝙ non solum pro tota,
1 sed ꝑ qualibet parte. h. d. vsque ad l. 4. §. si in iudicio. Quærit † glo. qualiter dicaĩ in personã, uel in rem. Itẽ, an sit bonæfidei, vel stricti iuris, & de his dic, vt in ea. Tertio q̃rit, an sit ex ꝯctu, vel quasi, & rñdet, ꝙ non. Sed est datiua, vt ĩ. e. l. fi. Pe. & alij ꝯ, ꝙ immo est: ex quasi ꝯctu, sicut est actio famil. ercis. & communi diuidundo. vt Insti. de oblig. quæ ex quasi ꝯctu. § item si inter aliquos. Et no ꝑ Cy. C. e. l. fi. Quarto quærit. qñ nascitur. & rñdet, ꝙ ex quo fines turbare cęperunt. Tu dic, ꝙ hoc est verũ, qñ agit ꝑ finib. turbatis, sed si agatur, vt ponãtur fines, qui nunq̃ fuerunt, nasciĩ ex eo die, ex quo ad hoc agi poterat, iuxta ea, quæ dixi in rubrica. Item si agatur pro occupatione partis alterius, nascitur ex die occupationis, vt no. in d. l. fi. per Cynum. Quinto † q̃rit a quo tpe incipit præscriptio. rñdet, ꝙ a die qua possit agi. Alij vero dicũt, ꝙ cum petit, vt fines ponant nunq̃ currit præscriptio, sed cum agitur. ut restituaĩ, quod captum fuit de fundo alterius, tũc currit, de quo per Cy. in l. j. §. ad hoc, de anna. exce. in confinib. aũt episcopatuũ, vel parochiarũ certum est, ꝙ nõ currit præscriptio, ne ex eo confundanĩ diœceses vt in c. super eo. de paroch. & plenè no. xj. q. 3. quicunque & in c inter memoratos. xvj. q. 3. Vltimo quęritur cũ competit ꝯ occupatorem, qualis præscriptio currat, videtur ꝙ xxx. annorum, vt l. fi. C. e. Tu dic, ꝙ aut occupauit sine titulo, & verum est, aut cum titulo, & sufficiunt x. vel xx. ann. ita intelligĩ l. 2. §. sed & si fundum. ĩ. pro empt. & glo. in fi.

1 *Fructus naturales bonæfidei possessor non lucratur. Et quid de industrialibus num. seq.*

3 *Exceptiones si quæ pendente lite fieri debeant, quę tamen vtranque partem respiciãt, ab vtraque parte fieri debere. Et qd si vnã tantũ respiciant partẽ.*

§. Iudici. Hic ponit quod sit officiũ iudicis in hac actione, & respondetur, vt condemnet alterum alteri ad interesse, quod tribus modis consideratur. Primo in fructibus perceptis de parte alterius indebite occupata, qui quidem si naturales sunt, indistinctè ueniunt restituendi. Si uero industriales, nõ dummodo sint percepti bona fide. & sint cõsumpti, alias sic. Secundo consideratur in eo, quod alter soluit pro communi vtilitate, puta agrimensoris, qui terminos posuit. nam alter restituet partem suam. Tertio in eo, quod interest alterius propter alterius contumaciam in nõ parendo iudici. h. d. usque ad §. si dicanĩ. Et no. pro intellectu, ꝙ hic loquitur, quando actio proponitur contra illum, qui occupauit de fundo alterius, quo

casu,

casu aut fines non sunt turbati, nec vertuntur in dubium, & nõ
proponetur hæc actio, sed rei ve[n]d[ic]atio, vt no. per gl. ĩ. eo. l. si ir-
r[u]ptione. aut sunt turbati vel in dubium vertuntur, & tunc pro-
ponetur hæc actio, per q̃ principal[ite]r peteretur fines declarari p iudi-
cem d[e]c esse in tali loco, & in q̃nam implorabitur officium iudi-
cis mercenar[i]um, vt condemnet aduersarium ad restõnem eius,
quod occupauit. Et aduerte, quia magis interest sua implorare
ad hoc officium iudicis, q̃ intentare rei vẽdicationem, qa primo
casu non hẽt necesse probare dñiũ eius, qđ occupatum est. Sed
sufficit probare terminos dẽc esse in tali loco, quæ probatio le-
uius fit, q̃ probatio dñi, cum sufficiant monumenta ẽt priuata, &
alia, q̃ in aliis causis nõ sufficiunt, vt in cap. cum câm. de pbatio:
& ibi no. ĩ. eo. l. in finalib. nam hoc facto, quicquid vltra illos termi
nos occupatum est, restituet. vt ĩ. eo. l. si irruptione. & l. de mõ:
Sed cum agit rei vendicatione, oportet probare dñium, qđ est
difficile, vt no. C. de probationib. cum res. & proponet officium
iudicis ad restõnem omnium fructuum nãlium; ita intelligit pri
1 mum dem §. ẽm gl. tales eñ non lucrat† possessor ẽt bonæfidei.
vt ĩ. de vsu. l. fructu. Tertio proponet ad restõnem fructuum in
dustrialium post litem conte. perceptorum, vt in §. post litẽ. Sed
ante si erat bonæfidei possessor, non veniunt, quia lucratur, si cõ
sumpti sunt: alias veniunt a ɔ̃rio sensu. Sed a malæfi. pñt condici
ɔdõne sine câ, de quo dic, ut l. & ex diuerso. de rei vend. Item no.
2 †diligenter tex. cum gl. q̃ bonæfi. possessor lucratur fructus indu
striales consumptos, ẽt si nõ hẽat meliorem. Item ẽt si factus sit lo
cupletior, quia nihil restituere tenet̃, ẽm gl. hic, & Inst. de officio
iud. circa prin. licet alia gl. quæ est in §. si quis a non dño, Inst. de
re. diu. dicat ɔ̃rium, sed illa variat ẽm Doct. in l. certum. C. de rei
vẽ. licet Bar. aliter dicat in l. & ex diuerso. ɔ̃ quem fortiter facit iste
3 tex. Item † no. in ver. sed si mensor, p quem patet, q̃ si aliquæ exce
ptiones veniunt fiendæ lite pendente, q̃ respiciant vtranq; partẽ,
ab vtraq; debent fieri, puta, si cõmittat cã cõsulenda iurisperitis,
vt iudex pnunciet ẽm dicta eorum. vel si eligantur, q̃ reuideant
computa. facit ĩ. de adul. l. si expostulauit. & ibi no. & ĩ. tit. j. l. ex
re. in prin. & ad l. Falc. l. quantitatis. Sed si respiciant vnam partẽ
tñ, illam solã facere dẽt, vt C. de erog. mili. anno. l. fi. li. ta. Et vide
quod no. in cle. quamuis, de appella. per gl. Pau. de Cast.

1 *Actio ciuilis cum accusatione criminali intentari licet non possit: officium tamen iudicis pro re ciuili potest.*
2 *Index maleficiorum, num de ciuili principaliter cognoscere queat. Et quid incidenter.*

§. Si dicantur. Quæstio finium non solum põt termi-
nari p hanc actionem, sed ẽt incidenter
1 p officiũ iudicis deseruiens actioni criminali. h. d. no. Et† no. q̃ li
cet ciuilis actio non possit simul intentari cum criminali accusa
tione, ut C. q̃n ciuilis actio. l. [1]. otheiũ tñ iudicis p re ciuili sic, vt
hic, & C. de cond. ob turpẽ câm l. quod custodi, & ĩ. de fur. l. inter
2 dum. §. q̃ furem. & ibi uide omnino Bat. Itẽ not. q̃ † iudex malefício-
rum, licet de q̃one ciuili non possit principaliter cognoscere, vt
l. solemus. §. latrunculator ś. de iud. incidenter tñ sic. vt hic. Paul.

Versic. Si alter. Pro duob. fundis diuisis competit hęc
actio, licet vterq; eorum sit plurium
dñorum, & in adiudicationib. quæ fient, q̃libet habebit portio-
nem, quam habet in fundo, sed pro fundo cõi, & indiuiso non
ɔpetit, nec etiam pro cõi, & proprio. h. d. vsque ad §. non solum.
Nota tex. ibi, q̃m magis fundo, q̃ suia datur fundo, vide And. de
Barul. in l. domini, de agricol. & censi. & quod scripsi in l. nutu.
§. fi. de lega. 3. ex eo, quia dñs fundi. Et est arg. q̃ si condemnetur
aliqua apotheca, vel nauis, videatur dominus condemnatus.
Ad hoc facit ĩ. de trib. l. pcuratoris. §. si plures, & de annu. leg.
vbi videtur expressum, & vide ibi Bar. Paulus.

1 *Actionem finium regundorum, num fructuarius, vel creditor ius pignoris habens intentare possint. Et an snia cum ipsis lata domino praeiudicet.*
2 *Confinium à vicinis, quid distet: Et in quibus spectatur.*
3 *Actio finium regundorum, vt competat, quæ sint necessaria.*

§. Non solum. Non solum pro duob. fundis, sed pro
pluribus prædiis hæc actio locum hẽt
hoc primo, & competit tam dño, q̃ habentib. iur in re. h. scdo: p
ædificiis aũt vrbanis non cõpetit, nec ẽt pro rusticis, q̃ non sunt
cõfinia interueniente via publica, vel flumine publico. h. d. vsq;
1 ad l. de domo. † Not. fructuarium, uel creditorem habentem ius
pignoris posse intẽtare hanc actionem. Sed an snia lata cum eis
noceat domino? vĩ q̃ non, nisi sciuerit, & passus fuerit ut l. sæpe
2 de re iud. quia ius eorum separatum est a iure dñi. † Scdo † no. dif
ferentiam inter confinitatem, & vicinitatem. Nam vicinitas pro
prié cadit in prædiis urbanis, ut hic, licet etiam in rusticis cadere
possit, vt ĩ. de aqua pl. ar. l. si tertius, in princi. confinitas autem
pprié non cadit nisi in rusticis. Sed q̃ro, quod remedium dabitur
in vrbanis volentib. domum diuidi per parietem? vĩ, q̃ hęc actio
sit vtilis, vt in gl. fi. huius l. in contrarium facit §. qui communẽ.
ś, vnde verius dic, q̃ implorabitur officium iud. ar. ĩ. de dam. inf.
l. fluminũ. §. j. & ita vĩ tenere Roff. pro quo bene facit ti. prox. l.
puto. in prin. Et idem vĩ dicẽdum in casu §. q̃ cõem si d[omin]us nollet
diuidere proprium, vel cõem p rout ibi dĩ, nam æquũ est ibi suc
curri. Idem ẽt [v]ĩ dicendum in casu, qu[i] [n]on tur in hoc. Vltimo
3 † collige, quæ sunt necessaria ad hoc, q̃ hæc actio competat, pri-
mo ut prædia sint rustica, ut ś eo. l. s. in prin. Scdo, q̃ sint diuisa.
secus si essent communia p indiuiso, ut ś. ea. l. § q̃ communẽ. Ter
tio q̃ ille, qui agit, nõ hẽat partem in eo fundo illius, ɔ̃ quẽ agit,
& ratione cuius agit ut e. l §. q̃ cõem. Quarto, q̃ sit dñs, uel hẽat
ius in re, ut hic, & in § finium. Quinto q̃ pdia sint vicina, ut in fi.
l. Sexto, q̃ sit q. finium. vt l. si irruptione §. ad officium. ĩ. eo. Se-
ptimo, q̃ ille qui agit, non turbauerit fines, alias excluditur, ut
C. eo. l. si ɔstiterit. Octauo, q̃ agat ĩ. tempus debitum. l. ĩ 30. annos,
ex quo ista actio sibi incæpit ɔpetere, vt C. e. l. fi. & l. j. de annua. ex-
cep. quod tamen limita, & declara, ut dixi ś. eo. l. j. Pau de Cast.

LEX VII.

De modo. Qui capit vltra debitam portionem per hãc
actionem refundere tenetur illud plus. h. d.
cum prin. l. seq.

1 *Iudex cum de rebus præteritis agitur probationes testium inquirere debet, & instrumentorum, nec sufficiunt, quæ ipse vt priuatus vidit. Et quod vbi quæstio est de vulnere, an sit mortale, an ipse an per medicos despicere debeat, & nu. 2.*

§. Ad officium. In iis, q̃ hñt causam de præsenti in-
spectin oculorũ iudicis, vim habet
1 probationis. Ad hoc allegat. Cum † agitur de reb. pręteritis, iudex
debet inquirere probationes testium, & instrũtorum, nec suffice-
ret, q̃ ipse vidisset tanquam priuatus, iuxta ea, quæ no. Cur quæ
detinit aduo. partium. l. i. Sed in iis, q̃ hẽnt câm permanentem de
præsenti iudex potest se informare per inspectionem oculorũ,
2 & ex hoc solo iudicare, hoc probat iste §. Et est ar. † q̃ cum quæ-
ritur de vulnere, an sit mortale, iudex non debeat hoc toni cõ-
mittere medicis, sed ipse potest psonaliter ire, & videre ẽm Bal.
facit, quod no. ś. de fer. l. a. in fi. de const. c. romana. per Inno. adde
c. quia iudicante. extra de præsum. Paul.

LEX IX.

Iudicium. Licet vnus fundus vicinus diuidatur, uel alie
netur dominio tamen alterius fundi non tol-
litur hæc actio. Pau.

LEX X.

Iudicium. In iudiciis diuisoriis quilibet est actor, & reus.
h. d. quod declara. vt l. in trib. ś. de iud. & in c.
ex literis, de proba.

LEX XI.

In finalibus. Termini non præsumuntur mutati, nisi
probetur mutatio. Item pbatio termino-
rum fit per instrã antiqua Bal. & intellige ẽt si sint instrã priua-
ta, puta, libri antiqui, quod declara, ut in c. cum causam. de pba.

LEX XII.

Eos terminos. Vẽditor inter emptores põt esse testis
in câ finium, ad hoc alle. Sed miror, q̃ a
hoc non dicit hęc l. nec aliquo mõ cõgnit literæ. Pone ergo ca-
sum per l. j. C. eo. ẽm quam. h. d. si dñs duorum fundorum confi-
nium alterum vẽdat demonstratis certis nouis finib. non debet
emptor sequi antiquos fines, sed nouos. h. d. Rõ est, quia liberum
fuit venditori designare quantum uendere uolebat, & istum in-
tellectum sentit gl. in d. l. j. dum alleg. hanc legem. De primo ve-
ro intellectu, & aliis, quæ circa ipsum sunt, vide quod no. per Cy.
C. de testi. rationib. & de fal. l. si a te. & per Inn. in c. quoniam ali
qua. &c. insuper. de testib. Lex finalis narrat constitutionem Grę
cam, quam non expedit legere.

Famil. erciscundæ. Rubrica.

LEX PRIMA.

1 *Actio familiæ ercisc. ad quid principaliter detur.*
2 *Actione famil. ercisc. qui agit, nec possidet, exceptione excluditur, secus in eo, qui possidet. Et cur ita diuersum.*
3 *Possessionis effectus, atque commoda.*
4 *Dominium quando incidenter in iudicium deducitur possessio, an ab onere probandi releuet.*
5 *Constitutio principis si dicat, quòd habentes baroniam tantum de principis fisco, percipiant, quid si quis sit in baronia possessione, an vt percipiat pensionem necesse habeat dominum se probare.*

HAec actio. In hac l. ponitur, vnde oritur
hæc actio, & ad q̃d cõpetit, &
cui cõpetit, & qualr in ea pcedit̃, & q̃d oportet
ea pba. h. d. Hæc actio dat hr̃dib. uolentib. hr̃dita
tẽ diuidere, & ɔpetit tã possidẽti, q̃ nõ possidẽti,
si tñ agat, q̃ nõ possidet, repellit̃ p exceptionem,
ne pIudicium fiat hęreditati, per quã exceptionẽ aget petitione

hæreditatis primo intentata. Sed si agat ille, qui possidet p hanc
exceptionē, non repellitur: cogitur tn incidenter probare se hæ-
dem, quod nisi fecerit, nō pōt in hac actione victoriā ɔseq. h.d.&
1 est no.l.& magis. No. † q hæc actio principal'r datur ad diuiden-
dā hæreditatem. Ex quo sequitur, q vbicunq. in hoc iudicio ali-
quid aliud venit, q̄ diuisio hæreditatis, illud non expeditur iure
actionis sed officio iudicis mercenario deseruientis huic actioni.
Exempla parent j.e.l.2.§.si.cum l.seq.vsq. ad l.si hēs.& l.Pompo
2 ponius, & l.puto.§ si dolo.cum similib. Secundo † no. q cum agit
ille, qui non possidet, excludi per exceptionem, secus in eo, qui
possidet. Rō diuersit. est quia qn non possidet habet petitionem
hæreditatis ɔ possidentem, ergo non potest prius mouere hanc
actionem, per q̄ fieret petitioni hæreditatia præiudicium, quia si
pronunciaretur pro eo in hac actione præsumeret his, ergo pri-
mo debet petitionem hēditatis intentare, vt ā.de pet. hær.l.si qs
libertatem, & idem in communi diuidundo ſm gl.& hā, vt j.de
exce l.fundi, & l.fundum. Sed cum agit ille, qui possidet: tūc nō
competit sibi petitio hæreditatis, quia non datur possidenti, sed
ɔ possidentem, vt l.rēs.s̄ de pet.hære. ergo non habet locum illa
exceptio, ne præiudicium fiat petitioni hæreditatis, quæ non est
in rerum natura. vt l.sed & si lege.§.item si rem.de pet.hęr.& hoc
3 senti gl.pe.quæ incipit, nisi fortè, in fi. Tertio † no. ex hoc effectū
possessionis quia fecit quem admitti ad iudicium, qui alias non
admitteretur, ad hoc alle. hæc l. habet, plures alios effectus: nam
iudicis officium. vt s̄.de offi.proc.Cæsa.l.fi.& de libe cā. l. liberis.
§.vlti. Item transfert in alium onus probationis, Inst.de interd.§.
commodum. Item iuris præsumptionem pro possidente. vt C.
de proba.l.2. Item habet effectum, quo ad executionem sniæ, de
quo dic, vt l.ob maritorum.C.ne vxor pro mari.& alios effectus
4 naturales, de qb.in l.2.§.ex ɔrio, de acq.pos. † Item in fi.tex. expl-
sum de directo ɔ illud, ad quod alleg. ista l.s. q cum dñium dedu
citur in iudicium incidenter: possessio non releuat ab onere p-
bandi. Nam licet agens possideat, & ab hac actione non repella-
tur, non tñ obtinet, nisi se hæredem probet. In ɔrium facit, quod
no. per Cy.C.qui accus.non poss.l.non ignorat, & in l.a.C.quæ sit
long.consue. quæ omnes alle.hanc l.in ɔrium. Sed dic, q aut ille,
qui deducit dominium incidenter in iudicium, non agit de ipso
dñio, sed de alio penitus diuerso, & tunc possessio releuat ab one
re probandi, vt cum quis agit confessoria pro seruitute: nam li-
cet dicat se dñm rei, cum dicit competere seruitutem, non tñ a-
git ipso dñio, sed pro seruitute, q̄ est diuersa. Et iō præsumitur do
minus rei, si est in possessione: ita debent intelligi gl. & Docto.in
ɔrium. Aut agit de ipso dño: & tunc secus, vt hic: nam ille, qui a-
git hac actione, petit sibi adiudicari partem, tanquam vero here
di, quia diuisio hēditatis implicat hoc in se: & ideo non adiudica
tur, nisi se probet hæredem, vt in hac l. quæ malè alle. in ɔrium.
5 Et ista faciūt ad q. dicit † ɔslō Regis, q oēs hñtes baroniaa dēane
hre certas pensiones de camera Regis, vnus est in possessione ba
roniæ, petit pensionem, an habeat probare se dominum baro-
niæ, certè non, quia non agit de ipsa baronia. ut in gl. dicti §. sed
si quæratur. Sed pone, dicit ɔslō Regis, q habentes baronias pos
sint petere de decennio in decennium eas sibi renouari, dr q nō
habet ius in ea, q̄ritur an habeat probare, cum sit in possessione,
& deducitur ius suum in ɔuam: ideo sic, per istum tex. cum a-
gatur de ipsa baronia, licet n. principal'r agatur de baroniæ reno
uatione, tn hoc includit dñium baroniæ. Vltimo quæro pone, q
illi, qui non possidet, non opponitur exceptio, de qua hic, verum
procedat iudicium? tñ ideo sic, quia præposteratio exceptionum
non vitiat iudicium, vt l.2.C.communi diuid.& l.si mancipium.
§.1.j.de euic. hoc intellige vnius tantum ad aliam: secus si unius
ad seipsam: ita no. ibi & p Bar.in l prolatam.C.de sententijs. Pau.

L E X II.

1 *Filius in legitima sola hæres propriè non dicitur. Et ideo eius possessio bonorum dicitur non hæreditatis.*

PEr familiæ. Hæc actio competit ad diuidendam hæreditatem qualitercunq. delatā, pro quarta non, quæ debetur ex constitutione diui Pij: nam non competit directa, sed vtilis, cum ille non sit hę-
res, vel bon.poss. Item pro bonis, quæ tpe mortis nō fuerunt hæ-
reditatis, sed peculij: postea vero facta sunt hæreditatis, hæc actio
competit, & vterq. in hac actione est actor, & reus, & datur non
1 solum inter oēs hæredes, sed inter alios. h.d. vsq. ad §.fi. Et † no. hic
optimum text. q filius in legitima sola non est propriè hæres, &
ideo, dicitur possessio bonorum, non hæreditatis. de quo not.C.
de rei vend.l.cum a matre.& facit C.ad l.Iul.maiest.l. quisquis.§.
ad fœminas, per Iac.But.in l.quoties.C.de hær.inst. Paul.

1 *Iura incorporalia actione famil. ercis. non venire, possunt tamen vni adiudicari, non diuidi, quia iure ipso diuisa censentur.*

2 *Cessionarium procuratorem in rem suam dici. Et qualiter debitorem obligatū habere dicatur. Et quo nomine agere ad rem cessam possit.*

3 *Procuratorem in rem suam inuito creditore, num quis constitui possit. Et cessionarium in locum cedentis poni.*

§.In hoc iudicium. Debita, & credita hæreditaria per hanc actionem nō veniunt diuidenda, sed officio iudi. alteri ex hæredib. adiudicanda
sunt. q ex hoc efficietur procurator in rem suam, vt partim suo,
partim procuratorio noīe agat, & conueniat. h.d. cum l.seq. No.
1 † q iura incorporalia non veniunt in hac actione, qa diuisa sunt
ipso iure, nec aliter diuidi possunt. Item q possunt vni adiudica-
ri, hæc adiudicatio fit officio iudicis deseruientis huic actioni, vt
2 in prin.l.planè, in fi. rōnem dixi.s̄.eo.l.i Item † no. q cessionarius
dr procurator in rem suam, nec hēt debitorem obligatum sup-
ple directa actione, sed vtili sic, vt in glo. q̄ ad hoc spalle. de quo
dic, ut plenè no. j.de act.& ob: per Bar.& in l.j.C.e.tit. per Cyn.
Item no. q cessionarius agit procuratorio nomine cedentis, qd
est verum, qñ intentat directam actionem, q̄ penes cedentem re
mansit, sed si intentat vtilem: agit noīe suo, vt no. j.de procura.
3 l.si quis in rem.& C.de procu.l.qui stipendia. † Item no. secundū
gl. q potest fieri procurator in rem suam ex parte rei inuito cre-
ditore. Sed iste tex. innuit ɔrium, q hoc non præiudicet credito-
ri. Et iō intelligo tex. sic, q si plures hæredes ex causa hæreditaria
tenentur vni: possunt isti agere inter se, q vnus solus eorum sol-
uat & licet hoc non noceat creditori, quin possit oēs conueni-
re: tñ pōt prodesse, qa si vult, pōt illum solum cōuenire, licet nō
sit sibi obligatus, nisi pro parte, & hoc pp authoritatem iudicis,
sicut alias contingit hoc pp fauorem dotis. j.de lega.2.l. cum ab
vno, & iste vr̄ verus intellectus huius l.in fi. Vltimo no. illa uerba
illo loco &c. q cessionarius ponitur loco cedentis, & sic facit p
uerbis notarij, qui in instrumentis cessionum dicit, ponens eum
in locum suum &c. facit j. ad Treb.l. qui quadraginta.

L E X IIII.

Cæteræ Itaque res.

§.Mala medicamenta. Ea quę reprobata sūt, vel illicita veniunt in hoc iudicio corrumpenda, non diuidenda: item tabulæ testamē
ti, & aliæ cautiones hæreditariæ penes illum deponi debent, qui
ex maiori parte est hæres, alij vero debent habere copiā, & si om
nes æqualiter hæredes sunt, nisi consentiant, apud quem sint, p-
uenitur ad sortes, non ad licitationem. h.d. vsq. ad l.si hæres. Pau.
de Castro.

L E X VII.

1 *Hæres pro parte, num insolidum debitum, vbi cohæres adire est impeditus, petere possit. Et qd si facto petat, & obtineat, an victoriam cōicare teneatur.*

2 *Actio prima, num per sniam innouetur, an vero ei noua actio adijciatur.*

SI hæres. Si vnus ex hæredib. insolidū egerit ɔ debitorem hēditarium, & obtinuerit, licet tñ indebitē: dēt alteri cohēdi cōicare uictoriam, uel nō uti snia, nisi
p sua parte, nec dēt alteri negligentia imputari, si tpe, quo
alter egit, ipse agere non poterat. h.d. & est pulchra l.& no. Not.
1 † q hēs p parte non pōt petere debitū hēditarium insolidum, li-
cet cohęres sit impeditus adire, de hoc s̄.si para hēd.pet.l.a. item
q licet nō possit, si tñ egit, & obtinuit, competit sibi actio insoli
dum ex snia, & si snia iniusta facit ius, vt j.eo.l.cum putarē. Ter
tio no. q istam victoriam iniustam tenet cōicare cohēdi. Et hoc
j.dicam. qa illud super quo erat obtenta, erat cohēdi cōe, alias
iniustam victoriam nō tenetr qa alteri cōicare, ut j.ad Treb.l.de-
bitor §.fi. Quarto no. tex. ibi, aut excipiendi &c. coniuncta glo. q̄
dicit, q tūc taceret excipiendi ptātem, qñ non vtetur snia, nisi
2 pro parte sua, nā cohēs tunc aget actione prima. Ex † quo sequit,
q p sniam cōdemnatoriā nō nouatr prima actio tañ, q tollat. Sā
actio actioni adijcitur, de hoc plenè in l.j.C.de vsu.reiud. Vltimo
no. q impedito non potest silentium imputari. Pau. de Cast.

L E X VIII.

1 *Originalia instrumenta authentica dici.*

2 *Instrumentorum copia, num fidem faciat.*

POmponius. Si testatōr mandauerit, ut apud vnū de hēdib. sint cautiones, & instrā hēditaria, non añ sibi tradunt, q̄ alij copiam habuerint, &
ēt ipse cauerit, q originalia exhibeat, cum opus fuerit. Itē
si seruus, qui negotia hēditaria administrauit vni ex hæredib. pręlegetur, non ante sibi traditur, q̄ rationes reddiderit. h.d. Et † no.
1 q originalia instrumenta vocantur auth. de quo vide plenè per
2 gl. j.de fi. instr.l.s. Item † no. q copia instrumentorum non facit
fidem, ideo necesse est, vt originalia producantur, simile ā.eo.l. q̄
sunt. de hoc in auth. si quis in ali.C.de eden. Pa. de Cast.

1 *Emphyteuticæ res, & si alienari vetita sunt, diuidi tamen inter hæredes possunt. Et quid in feudis.*

2 *Laudimia, num de rebus diuersis peti possint. Et alienationis probibitio qualiter intelligatur.*

§. Idem Pomponius. Hæc actio competit pro õib. reb. hæreditariis, siue fuerint in dñio hæreditatis tpe mortis defuncti, siue p heredẽ sit acquisitũ dñiũ ex cã pcedenti. Item cõpetit ẽt pro illis, q̃ sunt in dñio vtili, vel bonafide possess. & ẽt pro accessionib. rerũ hrditariarũ: nec non hrditariis reb. sub ꝯdõne legatis pẽdẽte ꝯdõne. Item ꝓ iis reb. hrdiratiis, q̃ per extraneũ titulo possident, si tñ litis pendentia p illũ ꝯpleat vsucapio: expirat quo ad illa iudiciũ inter cohæredes inchoatum. h. d. vsq. ad l. sed si vsucapio. §. 1. Et
1 † no. in l. item pdia. ꝙ res emphyteuticæ pñt diuidi inter hrdes: licẽt. n. sint ꝓhibitæ alienari, nõ tñ prohibent diuidi, quod est notandum. Idem in feudis, vt in tit. quib. mo. feu. amit. §. itẽ si fuer. & in §. 1. de alie. feud. pr. Idẽ in alienatione in reb. ecclesiasticis, vt iubemus. de sacrosſ. eccl. & adde c. ex insinuatione. de iure patro. & quod no. in gl. eo. tit. c. illud. in gl. fi. in contrarium facit ſ. de
2 transac. l. cum hi. §. si vni. Sed ibi subest alia ratio. Et † ista sunt ro arg. ad q. ꝙ de diuisione non soluatur laudimium, quia non requiritur laudatio domini, vel consensus. Item not. l. alienationes. ꝙ vbi prohibita est alienatio, intelligitur de voluntaria: nõ de necessaria, & ad hoc semper alle. pro quo l. peto. §. prædium, de leg. 2. & l. filiusfam. §. diui. in fi. de leg. 1.

1 *Actio famil. ercisc. pro quib. reb. non competat. Et diuisorium iudicium, vbi deficit officio iudicis subueniri.*
2 *Vsusfructus Titio, & suis hæredibus legatus, vbi locus substitutioni fuerit, qualiter huiusmodi hæredibus competere dicatur.*
3 *Hæreditarium nomen in solo vsufructu an reperiri possit.*

§. Vsusfructus. Vsusfr. communis plurib. hæredibus hæreditario iure non potest per hãc actionem ita diuidi, vel alteri adiudicari, vt sibi incipiat competere, & alteri desinat, officio tamen iudicis succurritur diuidere volentib. quo ad commoditatem cum præstatione cautionum.
a h. d. vsq. ad l. & puto. §. 1. † Et not. hanc actionem non dari ꝓ reb. quę non pñt ita diuidi, ut uni incipiat competere, alteri desinat. Item no. ꝙ vbi deficit diuisorium iudicium, succurrit officio iudi. facit, quod dicit ſ. ti. a. l. sed & si loci. §. fi. Et aduerte, quia illud quod adiudicabitur vni de parte alterius, non finietur ex psona illius, cui adiudicatur, sed illius, de cuius parte adiudicatur. ut l. necessario. §. fi. cum ibi no. de periculo, & commo. rei vend. Item
a no. in verbo hæredib. legatus, ſm unum intellectum gl. ꝙ † si legatus vsusfr. Titio, & hæredib. suis, licet in persona hæredum sit nouus vsusfru. non ille, qui erat in persona Titii: tamen videtur habere ex causa hæreditaria, aliàs non competeret hæc actio, & tamen ex persona Titii non habent, quia finitus fuit vsusfr. Titii morte sua, & nouus incipit, at. ſ. de uer. obl. l. stipulatio ista §.
3 si quis ita. facit l. hæreditarium de bo. aur. iud. po. Item † no. ꝙ si legatur ab hæredib. proprietas deducto vsufructu, in isto vsufructu dicuntur hæredes. & sic in solo vsufructu potest cõsistere nomen hæreditarium. Vnde est argu. ꝙ si testator instituit vxorem suam in vsufr. Titium verò in proprietate, quod ambo sunt hæredes vniuersales, & tenentur ad onera hæreditaria. adde quod no. ſ. de usufr. leg. l. fi. aliàs est si alii, & melius, & tene mẽti. Paul.

§. Iulianus. Si in diuisione adiudicetur uni fundus alteri usufructus appellatione fundi sola proprietas continetur. h. d. no. quæ sit ratio diuersi. vide in gl. ex qua no. ꝙ uerba sententiæ debent interdum improptiari, ut ualeat, & non pereat. Adde quod not. per Cyn. C. de anno. l. 1. & uide l. Proculus. ſ. de vsufruct. quod ibi dixi §. sequens breuis est. Paul. de Castro.

§. Sed si dolo. In hac actione uenit dolus, & culpa cohæredis, dum tamen commissa sit tanquàm ab hærede. Item cum ista actione potest alia concurrere. Item pro furto serui hæreditarii facto alteri ex hæredib. non datur noxalis actio, sicut contra cohæredem, sed succurritur per hoc iudicium, ut sibi resarciatur damnum, uel seruus adiudicetur, damnum passo. Item contra cohæredem non habetur consideratio dupli, sed simpli tantum. h. d. Vsq. ad l. his consequenter, & vide pro intellectu ipsius, quod no. per Cul. de Cug. C. eo. l incerti. Item quod hic dicitur de culpa, qualiter ueniat culpa, dic ut ſ. l. hæredes. §. non tantum. Pau.

LEX XVIII.

1 *Optionis legatum generale esse.*

HIs consequenter. Si seruus hæreditarius uni ex hæredib. prælegatus damnum dederit in hæreditate, non ante traditur, q̃ de ipso habeatur. h. d. cogitur etiam ꝑlegatarius resarcire damnum. ut ſ. eo. l. & puto in fi. Item si negotia hęredi administrauit, non ante traditur, q̃ rationes reddiderit. ut ſ. eo. l.
1 Item Pomponius. Et † not. hic in uerbo, generaliter, ꝙ legatum optionis est legatum generale. In contrarium facit l. si domino Stich. de leg. 1. Solu. dic, ꝙ illud non est legatum generis, sed speciei de genere: & ideo dicitur hic generaliter legatur, facit c. ex parte, & quod ibi oo. de offic. deleg.

1 *Occidens testatorem, vel eum, cui ab intestato succedere debet, priuari debet iure ac commodo hæreditatis eorum. Et quid si vulneret tantum: aut eius vxorem occidat. Et quid si fratrem, & quod ab eo aufertur, cui applicari debeat*
2 *Priuatus, an de iure fisci opponere possit.*

§. Sed an in. Prosequenti ius suum nõ obstat exceptio criminis, per quod non sit ipso iure priuatus, sed ueniat priuandus per sententiam ad commodum alterius, q̃ excipientis, ad hoc alle. text. cum gl. No. ex tex. & glo. pen.
s † Primo, ꝙ occidẽs testatorem, uel illum, cui ab intestato potest succedere, debet priuari iure, quod habet in hæreditate sua, ut hic, & ſ. de bo. dam. l. cum ratio §. fi. Sed quid si uulnerauit? dic, ꝙ non uenit priuandus, nisi exhæredetur, uel per testatorem expressè priuetur, ut in Auth. cum de appellatione cog. §. causas, & C. de reu. do. l. fi. Secundo no ꝙ idem est, si occidat uxorem testatoris, uel filium, quod est singulare, contra hoc facit l. codicil. §. matre. de leg. 2. ubi frater occiderat filium sororis, & tamen sibi succedebat ab intestato. Sol. ibi succedebat ipso iure, ut ibi: sed uenit priuandus per sententiam, ut in gl. facit l. ex facto, de uulg. & pu. Quid de illo, qui occidit fratrem testatoris? uide, quod no. in c. unico: an ille, qui occidit fratrem, dom. feu. amit. x. coll. Tertio no. ꝙ illud, quod aufertur, debet applicari fisco. quod est uerum, nisi habeat concurrentem in gradu, quia tunc applicaret illi, non fisco ſm Bar. quia ita no. in d. l. cum ratio. §. fi. de bo. dam. per l. 2 §. si fratris. si quis ali. testa. prohi. melius facit in Auth. de nup. §. ingratitudinem. Sed audiui Bal. reprehendentem ipsum per illum tex. cum gl. Nam tunc ille frater si debet sibi applicari, posset sibi de hoc opponere, quia non opponeret de iure tertii, sed sui cuius contrarium dicitur hic in tex. & glo. de hoc uide omnino, quod not. Gul. de Cug. l. fratris. C. de inoff. testa. Vltimo
a no. gl. quæ semper alleg. ꝙ de iure fisci non potest priuatus opponere, adde quod not. in corpore de incestis nup. circa pr. ii. unde dicit Inn. ꝙ ad offensum solum pertinet excipere de offensa, & non ad alium, ut no. per eum extra de senten. exc. c. facto. facit. ſ. quibus ex cau. in posses. ea. l. Fulcinius, quod si aduersus.

a *Patronatus ius omnibus commune esse hæredibus, licèt unus tantum ex testatoris mandato extruxerit capellam. Et an inter hæredem, & testatorem aliquis contractus iniri dicatur, quando testator de aliquo hæredem grauat.*

§. Idem ait. In hac actione uenit id, quod testator fieri uoluit, & officium iud. imploratur. h. primo. & si aliquis ex hæredib. sit de hoc grauatus facere compellitur, licet ad hoc etiam competat præscriptis uerbis actio. h. secundo. Item ueniunt sumptus per alterum ex hæredib. facti, & usura ip-
s sorum a tpe moræ. h. tertio, usq. ad §. Celsus. † No. text. ibi monumenti. sequitur etiam, ꝙ licèt unus ex hæredib. ꝯstruxerit capellam de mandato testatoris, tñ omnes habent ius patronatus, casus est hic, qui alibi non reperitur. Item no. tex. cum gl. dicit pręscriptis, quod inter testatorem, & hęredem cõtrahitur ꝯtus innominatus do, ut facias. Nam cũ testator ipsum grauat aliquid facere uĩ ipsum instituere, ut illud faciat. Sed ꝯrium uidetur, ꝙ hęc actio oriatur rõne alicuius ꝯtus initi cũ testatore, sed potius ex quasi ꝯctu, qui oritur ex aditione hęreditatis. Nam tunc hęres uĩ contrahere cum creditoribus & legatariis, & aliis creditorib. ut ex cau. in pos. ea. & ista est uera not. not. tamen glo.

a *Modus agendi in actione familiæ ercisc. remissiuè. Et quid si duo domum conduxerunt, an alter aduersus alterum agere queat, vt pensionis partẽ soluat, si timeat ob eam non solutam in rebus, vel corpore molestiam ferre.*
a *Conuentionale pignus vt non liberatur, nisi in totum satisfacto, ita nec prętorium.*

§. Celsus. In hac actione uenit, ut cohęres cogatur soluere partẽ suã debiti, ꝓ quo res hrditaria obligata est & si alter insolidũ soluere uult, potest facere sibi cedi actiones ꝯ cohæredes. Quod si nõ fecerit, nihilominus per hãc actionẽ cõsequitur, & ueniunt ẽt lucra p alterum ex hrdibus pcepra
a cum aliis cõicanda. h. d. usq. ad l. si filia. Not. ex primo † §. modũ agendi, qa ago ꝯ te, ut alteri soluas. Et iõ si duo scholares conduxerunt domum, põt alter agere ꝯ alterum, ut soluat partem suã pensionis, si dubitat ex hoc molestari in reb. uel in persona a lo-
a catore. Item §. si filius declara. ut dicam ſ. e. l. si filia. §. 1. Itẽ † no. in §. & cum unus, ꝙ sicut pignus conuentionale non liberatur, nisi totum debitum soluatur, ita nec pignus prętorium.

LEX XX.

1 *Contrahentium imperitiam à iure suppleri. Et vbi materia, super qua stipulatio initur rem magis, quàm personam concernit, licèt circa personam exprimatur, non tamen ob id redditur stipulatio personalis.*

SI filia. Si soror promisit conferre, quod ipsa de dote exegerat: etiam quod eius hæres exegit conferendũ
1 est. hoc dicit. Et nota ibi nam imperitia, &c. ꝙ † imperitia contrahentium suppletur a iure secundum subiectam materiam adde, quod no. C. de rei uxori. act. §. & ut plenius, per Cynũ. Item nota quòd ubi materia super qua interponitur stipulatio, concernit rem magis, quàm personam, licet exprimatur cir-

ea personam, non tamen redditur stipulatio personalis, facit qđ no. ad Treb. l. postulante, ad prin. secus si personam concernat, vel esset indifferens, vt j. de seruit. leg. l. fi. & de liber. leg. l. non solum. §. tale legatum. Pau.

§. Si filius. Filius succedens patri cum fratrib. percipere debet ante omnia illud, in quo iussu patris obligatus est, vel quod in patris vtilitatem conuertit se obligando, vel quod patiuntur vires peculij, si peculiaris fuerit obligatio. h. d. Ista tria dicta sic declara. Nam si filius iussu patris se obligauit, tam ipse, q̄ pater est obligatus insolidum, vt j. quod iussu per totum, si decedit pater plurib. filijs relictis, omnes sunt obligati p hæreditaria portione illa obligatione, qua erat obligatus pr̄, & sic in filium, qui se obligauit concurrunt duæ obligationes, vna ꝓpria, & illa est insolidum, alia hæreditaria, & illa est pro parte. Cū ergo possit insolidū ꝯueniri ex ꝓpria obligatione æquum est, vt sibi prouideat̄, ꝙ aut partē percipiat, aut totum debitū, & caueat alios defendere, vt j. proxi. Sed si se obligauit sine iussu, tūc aut ꝯuertit in vtilitatē pr̄is, puta, recepit mutuo cētū, de qb. emit domum, q̄ in hr̄ditate est, & cōis alijs filijs, certè cū ipse possit insolidū ꝯueniri ad illa centū, dēt ast omnia pcipere, & sibi cauere, vt in ſcd̄n dicto. Si nō vertit in vtilitatē pr̄is, tunc si qdē habebat peculiū, pcipiet, qđ patiunt̄ vires peculij: puta, pr̄ concessit sibi in peculiū, vt inde faceret sibi apothecam, & se exercitorē: ipse recipit mutuo duo milia, & posuit in mari, & pdidit: certū est, ꝙ pr̄ tenebat̄, quatenus erat in peculio. s. ad mille, & eodē mō hr̄des sui, pcipiet ergo dicta mille, q̄ sunt in peculio, & nō vltra, ita intellige vltimum dictum, & ꝓbatur j. eo. ver. percipere.

5 *Actio familiæ erciscundæ num ei detur, qui hæres non est.*

a *Cohæredes filij dotem vxoris quæ magna sit percipere volentis, si velint communiter onera matrimonij ad impediendam perceptionem sustinere, an audiendi sint.*

Versi. Hoc amplius. Filius succedens pr̄i cū fratrib. percipere pōt dotem vxoris, vel minus, q̄ cōis pr̄ receperat, & cauere se defensurum fratres, dotem verò q̄ ipse percepit sibi percipiet, quatenus patiunt̄ vires peculij, vel in rem patris versum est. h. d. vsq. ad §. si pater. Quæro, hic loquit̄ in filio instituto: qd in exhæredato: dic idem

5 s̄m gl. vt j. de do. præle. l. a. in prin. Et † notandum. s. ꝙ actio familiæ erciscundæ detur illi, qui non est hr̄s, vel fortè dic, ꝙ implorabit officium iudicis descendens ex æqtate l. si is. §. 1. j. de iure do.

a & ita debeat intelligi, qđ ibi dr̄ de vtili iudicio. Secundo † q̄ro, qđ si fratres, & cohæredes volunt sustinere onera matrimonij, quia nolunt, quod deducatur, quia fortè dos est magna, & onera modica? rñdeo, non debent audiri, quia inuerecunda petitio est eius cuius contrarium essent postulaturi. ar. s̄. de pet hære. l. & si rem, & pretium: & ita tenent Doct. C. eo. l. a. vbi omnino vide. Tertio quæro, hic loquitur, qñ matrimonium constabat. Sed quid si solutum erat t pe, quo fratres veniunt ad diuisionem, vtrum possit frater recipere dotem vxoris defunctæ, vt ipsam restituat? videt̄ ꝙ non, nam tunc cessat ratio istius §. Breuiter dic, aut fuit sibi ꝓlegata per patrem: & tūc pōt indistinctè pcipere, vt l. a. in prin. & l pr̄ dotem, de do. præl. Sed si ꝓlegata nō fuit, tunc distingue tres casus, aut ista dos veniebat statim restituenda, qa consistebat in immobilib. aut ex interuallo, quia consistebat in mobilibus iuxta §. exactio. de rei vxo. act. Aut nullo mō veniebat restituenda, quia ea pacto, vł statuto debebat maritus lucrari. Primo casu nō pcipient, qa cum restituenda sit statim: ita potest restitui per manus fratrum, qui sunt adhoc obligati, sicut per manus ipsius mariti. Vnde circuitus est vitandus. vt l. dominus testamento, de cōdi. inde. facit l. si mulier. & quod ibi no. j. de condi. ob causam. Secundo casu dic, ꝙ aut matrimonij sustinebantur adhuc onera, vt quia solutum erat mr̄imonium morte mariti, & j. annū vxor erat alimentanda ab hęred. mariti iuxta ea quæ no. in d. §. exacti. & tunc hæredes dicti mariti venientes ad diuisionem cum fratribus ipsius mariti debent eam percipere, quia subest rō huius §. j. & l. si is. §. j. de iure do. Si vero non sustinebātur ista onera, vt qa solutum fuit matrimonium morte vxoris, & sic commoda dot. j. annum debebant remanere penes patrem mariti, tunc secūdū ista tempora non debebat percipere, quia ista commoda erant communia inter omnes fratres, cum filius non haberet ꝓprietatem in aduentitijs. Ita intelligitur l pater dotem, cum glo. de do. præle. hodie vero quia istud lucrum prouenit occasione matrimonij, debet esse præcipuum ipsius vt l. t. C. de bo. quæ libe. & sō poterit dotem percipere s̄m Bar. in d. l. pater dotem. Tertio casu distinxit Dy. ꝙ aut mr̄imonium fuit solutum in vita pr̄is, & tunc dos, q̄ lucrari debebat, dēt esse communis inter omnes filios. Aut post, & tunc ipsius mariti tm̄, vt in l. a. C. eo. vbi vr̄ probari, & ita tenet ibi Cy. Bar. aūt in l. si cum dotē. §. transgrediamur. in fi. so. matr. dicit hoc esse uerum de iure isto. hodie vero indistinctè dictum lucrum debet esse præcipuum mariti, vt d. l. 1. de bo. quæ libe. Ego puto dictum suum verum, quando lucrum dotis proueniebat ex statuto, vel consuetudine, vel ex legato vxoris, uel ex pacto interposito per ipsum maritum, & ita intellr̄ d. l. 1. de bon. quæ lib. Sed si pactum de lucranda dote esset interpositum ꝑ patrem communem, tunc quandocunq. soluatur matrimonium, puto ꝙ lucrum sit commune inter fratres, quia non intendebat pater proficere vni filio tm̄: sed sibi, & per consequens omnib. filiis, nisi contrarium dixisset expressè, vt s̄. de pact. l. auus. ergo dr̄ oīb. prodesse, nec dr̄ aduētitium, sed profectitium ex quo prouenit ex prouisione patris, vt l. sed & si plures §. in arrogato. de vul. & l. profectitia. §. si. de iure do. Et ad distinctionem facit l. postulante. §. si. ad Treb. quæ no. & tene menti. Vltimo circa versiculum percipere, vide quod no. in Spe. de iud. §. sequitur, versic. sed quid si conuentione manente.

§. Si pater. Diuisio bonorum, & distributio onerum hæreditariorum facta per patrem inter liberos non censetur donatio inter viuos, sed habet vim vltimæ volūtatis, & seruanda est, tā p hoc iudicium, q̄ p actionē. h. d. An ista diuisio habeat vim testamenti: dic, vt no. C. e. l. quoties. & l. filiu. Itē potest fieri in minus solenni voluntate. vt C. eo. l. fi.

LEX XXI.

Papinianus ait. Si vni. Si testator grauauit vnū ex hæredib. vt insolidum suscipiat onera hæreditaria, cogitur hoc facere per officium iudicis deseruiens huic actioni, salua tamen Falcidia, & de hoc cæteris cohæredib. cauere tenetur. h. d. pro cuius declaratione, vide l. seruo legato. §. si testator. de leg. 1. & de leg. 2. l. cum ab vno. de leg. 3. l fideicommissa. §. interdum. Paul.

1 *Expensas factas a patre in vno filiorum in studijs agente post patris mortem, an recte cæteri repetant. Et quid si pro uno filiorum condemnato iudicatum fecit, soluitque.*

§. Idem scribit. Filius pro parte succedens patri pōt in parte percipere illud, in quo prius pro ipsius munere, vel dignitate obligatus erat, siue fuerit adeptus dignitatē in vita pr̄is, siue post mortē. Secus si pr̄ ꝓ illo, non erat obligatus. h. d. no. vsq. ad §. idem Pap. & est vulgaris, &

5 no. p † quod determinatur, ꝙ si pr̄ tenuit filium in studio, & ipsū fecit doctorari: ꝙ post eius mortem alij fratres non possunt recuperare expensas factas per patrē. Et idem si pro talib. expensis se pr̄ obligasset, quia pōt ille filius eas percipere. Sed si nondum ꝓcecerat studiū in vita patris, nec pr̄ pro ipso se obligauerat per mortē pr̄is non pōt petere a fratrib. vt teneāt eū in studio, vel faciant ipsum doctorari cōibus bonis, sed debet hoc facere de sua tm̄ portione, licèt Dy. tenuerit ꝯtrium, vt no. p Bar. j. ad municipales. l. Lucius. §. idem rñdit, & de collat. dot. l. j. §. sed Castrense, versi. planè. Ex hoc ēt patet, ꝙ alij fratres nō possunt petere post mortem patris, vt eis fiant similes expensæ, quas pr̄ fecit in aliū si pro illo nō erat obligatus pater. vt j. de munerib. & hono. l. 1. i fine, & ibi notat. p Dy. & Bar. Sed quid si vnus ex filiis fuit cōdemnatus pro maleficio, & pr̄ soluit ꝯdemnationem, an alij filij pñt repetere post mortem patris? vide Gul. de Cug. C. e. ti. l. incerti. & Bar. in l. licut, de pe. leg. & Bal. in auth. si capti. de Epi. & in Specul. de iudicijs. §. censetur: uersiculo, ꝙ si alter ex cohæredib. cū versiculis sequentib. vbi plenè tractat materiam huius §. Itē quid econtra, de lucro acquisito per unum ex filiis, an sit cum aliis communicandum. Vide in eo. §. versi. vt autem simplex, & Bart. in l. Titium, & Mæuium. §. altero. de administratione tutorum, & cætera.

§. Idem Papinianus. Hoc dicit, si vnus ex hæredibus grauatus sit soluere totam dotem: cogitur hoc iudicio alios indemnes conseruare. Itē legatum vxori relictum in recompēsationem dotis, & per ipsam non acceptatum remanet penes illum, qui sustinet onus dotis. h. d. usq. ad §. fi. uide l. cum ab vno. de leg. 2. Et not. secundum ista iura: si maritus legabat vxori: debebat esse vxor contenta alterutro, vel legato, uel dote, hodie potest petere vtrunq. ut C. de rei vxo. sciendum, nisi sit dictum expressè contrarium, ꝙ animo cōpensandi, vt C. de hæred. inst. l. si compensandi. & no. per Bart. in l. si cum dotis. §. si pater. sol. matr.

§. Idem scribit. Hoc dicit, id quod unus ex hæredib. implendæ conditionis causa capit, non tenetur communicare cum aliis, licet ex hæreditate fuerit. h. d. contra illud facit. l. nec ullam. §. idem erit dicendum. in fin. sui, de petitione hæreditatis. vbi talia veniunt in petitione hæreditatis. Solut. petitio hæreditatis datur contra hæredem putatiuum, qui nullum ius habet in hæreditate, ideo tenetur restituere hæreditatem, & quicquid ex ea vel propter eam percepit. Sed hæc actio datur contra cohæredem, qui habet ius in parte. Vnde non tenetur illam partem restituere, nec aliquid, quod occasione illius perceperit, licet fuerit ex hæreditate, si tamen non habuit titulo hæreditario. Pau.

LEX XXIII.

5 *Iudex in sententia plura faciens capita, & in vno eorum purè pronuntiauit, an in alio illud modificari queat:*

Item

ITem Labeo. Si vnus ex hæredibus pecuniam hæreditariam subtraxit: tenetur alteri cohæredi ad restitutionem partis: si cum extraneo partitus est, tenetur communicare illud, quod penes eum remansit, hoc primo. Item iudex famil. ercisc. per adiudicationem, vel diuisionem dirimere debet controuersiam inter partes, & ei, quod vni adiudicat in ipsa adiudicatione seruitutē imponere potest. Sed si purè vni adiudicet: alij adiudicās seruitutem amplius imponere nō potest, hoc secundo. Item hæc actio competit in realibus, & personalibus præstationibus hoc tertio vsque ad §. familiæ. Et † no. diligenter tex. cum glo. & etiam, ꝙ si in sententia iudex faciat plura capitula diuersa, & in vno capitulo aliquid purè disponat: non potest in alio capitulo modificare, quod est valde singulare, nisi in primo capitulo dixerit saluo eo, quod ĩ dicam, ſm gl. paruam, quam no. nam tūc nō vr̄ purè disposuisse, & alle. hæc gl. ꝙ si iudex in sn̄ia non condemnat partem in expensis, sed reseruat earum condemnationem, pōt quandocunque postea condemnare, de quo vr̄ casus in l. terminato. C. de fructib. & lit. expen. ſm verum intellectum, quod ibi tenet Bar. licèt alij cōtra. Tñ practica est, ꝙ condemnat, & reseruat taxationem. Paulus.

§. Papinianus. Hoc dicit, iudex fami. ercisc. potest rē, quæ apud hostes est, vni ex hæredibus adiudicare pp spem postliminij, & si non redeat, pecuniam q̄ ille soluit, recuperat, nisi dubius euentus fuerit æstimatus: præstationes etiam eius rei, quæ est apud hostes, vel nō est in rerum natura, in hac actione veniunt. Item contra bonorum possessores, & fideicommissarios vniuersales, vel hæredes eius, qui apud hostes decessit, hæc actio locum habet. h. d. vsque ad l. hæredes. §. j. facit ad primum dictum c. abbate sanè. de re iud. lib. 6.

L E X XXVI.

Hæredes eius.

§. Similes. Inter hæredes diuersarum hæreditatum hæc actio locum non habet. Quantum ad illum, qui conuenitur hac actione, nil interest, possideat, vel non possideat. vsque ad §. de pluribus.

§. De pluribus. Si plures hæreditates ex diuersis causis habeo communes cum vno, vel cum pluribus: & sit de vna, vel pluribus quæstio, hoc iudicium necessarium est ad ipsas diuidendas. Possum etiam agere de vna tantum omissis alijs. h. d. vsque ad §. si testator. Quæro qño intelligitur vnum iudicium. Rñdeo. i. vna instantia, vnus libellus, & vna actio simpliciter, vel in genere intẽrata ſm gl. Nam per hoc videntur intentare tot actiones, quot sunt hæreditates. Ex qua gl. no. ꝙ est reperire actionem in genere, de qua dic, vt nota. per Cyn. in l. j. C. de actionib. & obliga. Item quæro quid si habet rem hæreditatem cōmunem tecum, aliam cum Titio, an possim vos quærere vno libello? dic, ꝙ nō, Sed tot sunt necessarij, quot personæ, vt ĩ. de aqua plu. arcen. l. ſ. iter. §. Cassius, & ibi nnotat̃. Pau.

§. Si testator. Si testator habebat rem cōmunem cum hæredibus: pars testatoris dūtaxat, venit in hoc iudicio adiudicanda, vel diuidenda, etiam si partem suam propriam ille cum quo erat communis, vendiderit h. d. secundū verum intellectum, licèt glo. multum se inuoluat. Ad hoc, quod dixi de vendicatione; faciebat dubium l. ex hæreditate. ĩ. eod. Sed solue, vt in glo. finali.

1 *Titulus generalis, & specialis quando in vno concurrunt: magis spectatur specialis, quàm generalis. Et quid si quis totam rem hæreditariam dicat, partẽq; petat, in qua succūbat, an debeat res tota censeri nō esse hæreditaria.*

2 *Sententia lata pro vno prodest etiam ei, qui post sententiam ab eo, qui obtinet, causam habet.*

§. Quod pro emptore. Illud quod alter ex hæredibus possidet titulo non hæreditario, non uenit in hac actione. Item qui partem rei hæreditariæ, quæ ipsum contingebat, petiit rei vendicatione, & succubuit, excluditur ab hac actione, tam in illa, q̄ in altera par-
1 te. h. d. vsque ad §. an ea. No. † etiam in primo dicto, ꝙ quando in vno concurrit titulus generalis. s. hæreditarius, & specialis. s. pro emptore: magis inspicitur specialis, quàm generalis, de hoc tertio textus no. l. ante vtilium. §. ex facto. de diuersis, & temporalib. præscriptionibus & ibi no. Item no. ex secundo dicto, ꝙ si quis dicat totam rem esse hæreditariam, & petat partem ipsum contingentem, & succumbat: videtur per sententiam declaratum totam rem non esse hæreditariam, vt patet in fine §. quod intellige, quo ad aliam partem, quantum ad præsumptionem, quia ista sententia nō nocet alteri, quo ad eius præiudicium, vt etiam hic colligitur ex textu, & glossa. super verbo traditus. Item † nota. ꝙ sententia lata pro vno, prodest illi, qui post sententiam habet causam ab eo. de hoc, in l. si a te. §. fina. de exceptione rei iud.

§. An ea stipulatio. Stipulatio rei indiuisibilis nō diuiditur inter hæredes pro hæreditarijs portionibus, sed ad quemlibet eorum transit insolidum actiue, & passiue, & etiam facto vnius hæredis tenentur in solidū ad interesse omnes pro hæreditarijs portionibus. & ideo debet iudicis officio cautio interponi, & ille cuius facto fuerit ad interesse commissa, cōseruet alios indemnes, qui ex hoc conueniri possunt. hoc dicit in effectu. vsque ad §. idem iuris. declara istos textus per l. 2. infra de verb. obligatio. & dic, vt ibi plenè notatur. Pau. de Castro.

§. Idem iuris. Stipulatio quātitatis diuiditur inter hæredes pro hæreditarijs portionibus, ex l. 12. tabu. vno tamen non soluente, pœna committitur insolidū, ad quem omnes tenentur pro hæreditarijs portionibus & ideo ille cuius facto commissa fuerit, cogitur alios indemnes conseruare, & si alter ipsorum totam summam soluerit, ne pœna committatur, repetit a quolibet pro parte. Idem si soluit, ne pignus distrahatur, vel ne seruus noxæ detur, quē retinere expediebat. Idem vbi quid aliud fecit, quod fieri intererat, neque poterat p parte fieri. hoc dicit vsque ad §. non tantum, & declara illum §. vt plene habetur in l. eadem. §. Cato. & l. quinta. § si sortem, de verbor. obligationib. & supra si quis cautio. l. si seruus. §. si plurium. &c. Pau. de Cast.

§ Non tantum. In re cōmuni tenetur quis parem diligentiam adhibere, quam in re propria, non maiorem: bene tenetur de dolo, & leui culpa, non leuissima.

§. Si incerto. Si vnus ex hæredibus impedit cōmunem electionem propter suum dissensum, tenetur alijs ad interesse. Bal. & no. gl. magistram quæ est hic, & singna, quæ multum plene ponit, quot habeant electionē in legato generis, de quo plene uide in l. legato genera. de leg. primo.

§. Si filius. Filius soluens condemnationem paternam, non videtur soluere animo donādi, sed animo repetendi, & ideo post mortem patris a fratribus repetit. hoc dicit, multum no. Paulus. Quid econtra de patre soluēte pro filio? dixi s. eo. l. si filia. in §. idem scribit, & ibi dedi remissiones. Gl. opponit ad id, quod dicitur de filio soluente in vita patris, ꝙ repetit per hanc actionē. Nam videtur hic aliud, ꝙ modo faciat tanquam hæres: vt supra eo. l. puto. § sed si dolo. Sol. dicit glo ꝙ speciale est in filio, dic, ꝙ ratio specialitatis est, quia in vita patris videtur indirecto hæres, vt in l. in suis. de liberis & posth. & sic illa cōtemplatione videtur soluere. Sed quid si filius in vita patris aliquid furatur de bonis paternis: verū post mortem patris per hoc iudicium debeat restituere, vel veniat in iudicio restituēdū? Nam de extraneo hærede certum est, ꝙ non, vt in dicto §. sed si dolo. Sed in filio videtur dicendum, ꝙ sic, per istum tex. In contrarium facit, quia non dicitur facere tanquàm hæres cum delinquat, vt infra de acquiren. hæred. l. fuit quæstionis. Solu. de hoc dic plene, ut notatur per Guiliel. de Cug. C. eod. l. incerti. Pau. de Castro.

§. In famil. ercisc. iudicio nihil dēt. Iudex famil. ercisc. nihil debet relinquere indiuisum. Item curare debet, ut in rebus quas adiudicat de euictione caueatur. Item pecunia prælegata vni ex hæredibus si non reperitur in hæreditate: soluenda est pro hæreditaria portione de communi, nō de parte cohæredum. h. d. vsque ad l. in hoc iudicio. Paul. Primum dictum declara per ea, quæ habentur supra eo. l. si filia. § famil. ercisc. & ĩ. eo. l. in hoc iudicio. De secundo dicto dic, vt C. eod. l. familiæ. & de verb. oblig. l. qui Romæ §. duo fratres. & ibi notat̃. Ex tertio dicto no. singulariter, ꝙ si sūnt tres hęredes, & testator vni ex eis præleg. 30. licet pecuniam non dimiserit in hæreditate: tamen alij duo hæredes non tenentur insolida 30. vel non tenentur insolidum ad 30. Sed quilibet ipsorum ad 10. vel pro hæreditaria portione. Et sic hęres cui factum est prælegatum computatur in numero hęredum grauatorum ad dictum prælegatum, & sibi ipsi debet contribuere, sicut quando prælegatur res hæreditaria vni ex hęredibus. Nam alij non tenetur tradere, nisi partes quas habent in illa iure hæreditario: quod est valde singulare. Hoc intelligo uerum, quando prælegatum fit isto modo, puta, Titium Seium Caium hęredes instituo. Itē Titio prælego. Et idem si diceret grauo hæredes meos, vt Titio cohæredi ipsorum dentur centum: nam in istis verbis grauaminis comprehenditur ipse Titius. scilicet, vt tantū minus debeat habere, quantum tangeret partem suam, si fuisset grauatus dare vni extraneo. Secus putarem, si alij cohæredes proprijs nominibus essent grauati dare cohęredi: quia tunc ad totam summā tenētur, nec debet ille computari, quemadmodum si essent grauati proprijs nominibus dare uni extraneo. Nam ipsi tenentur ad totam summā, & ille qui non esset grauatus ad nihilū, ut infra de leg. 1. l. ab omnibus. in principio, & in l. si a Titio, ubi declaratur iste §. nota. quem nota. Paulus.

LEX XXVIII.

In hoc iudicio. Si iudicium sit inchoanim cum pluribus ex vna causa in omnium perso na ferenda est sententia, nec valet, si feretur in personam vnius, & non in personam aliorum. h.d. secundum intellectum, quem puto uerū, licèt gl. declaret male. Pone casum, ꝙ eramus, quatuor cohæredes, moui hanc actionem contra tres, petens hæreditatem diuidi, & certas expensas, vel sumptus, quos in hæreditate feci: iudex vnum de istis mihi condemnauit pro parte sua, de alijs mentionem non fecit: certe non valet sententia, quo ad illum, quia debebat alios condemnare, vel absoluere, & sic est hic casus de eo, quod notatur C. si aduersus rem iudicatam. l. j. videlicet, ꝙ si peto centum, & iudex condemnet in quinquaginta, & de alio mentionem non fecit condemnando, uel absoluēdo: non ualet sententia. Prædicta uera, quando ex vna causa vnum, uel plura petuntur, secus si ex diuersis causis. Paul.

LEX XXIX.

Rem pignori. Si res testatoris obligata vni ex hæredibus prælegetur: de communi pecunia lui debet, non autem a cohæredibus insolidum. h.d. Paulus, simile s. eo. l. hæres. in fine.

LEX XXX.

1 *Actionem, & retentionem habere eum, qui pro sibi adiudicato soluit. Et quæ sit ea actio. & nu. 4.*
2 *Cohæres partem debiti recipiens, in soluentem ius pignoris transferre videtur. Et qualiter id intelligi debeat.*
3 *Cessione, vel translatione iuris hypothecæ, an personalis quoque actio cessa videatur.*
4 *Hypothecaria sine principali an cedi posse.*
5 *Creditor in re obligata debitoris procurator esse censetur. Et qui animosè amplius licitatur, ac soluit, quàm debeat, non recuperat amplius solutum.*

SI pignori. Res obligata testatori, potest uni ex hæ-
redibus adiudicari, ut tamen soluat cohæ
redi partem, quæ sibi debetur: nec cauebitur soluenti de
1 euictione. † Sed bene habebit retentionem, & etiam actio-
nem cōtra debitorem in eo, quod soluit cohæredi, etiam si plus
soluit, ꝗ sibi deberetur, si hoc expediebat debitori. Paulus. Et est
difficilis in textu, est tñ notabilis. No. ꝙ cū res obligata adiudicat
uni ex hæredibus, q soluit æstimationē cohæredi: nō cauet sibi
de euictione & est rō ſm textū, qa nec cauetur illi, qui soluit æsti
mationem litis. Ista tamen ratio non est bona, nec sufficiēs, cum
ille, qui soluit litis æstimationem, est in culpa, quare rem non re-
stituit. Et pp hanc causam, sibi cauetur de euictione, ut patet in
l. & ex diuerso §. petitor, de rei uendi. Sed iste, cui adiudicatur nō
est in culpa. Præterea hoc ur̃ cōtra l. cohæredes, circa finem. s. eo.
ibi dum dicit. Item curare debet, ubi cauer̃ illi, cui fit adiudicatio
quod nō fieret. si ei imputaretur soluēn litis æstimationem. Dic
ergo, ꝙ ratio est, qa creditor cum rem obligatam uendit, uel ius,
quod in ea habet, non tenetur de euictione, ut C. creditorem
euic. pign. nō debere. l. j. & l. 2. sed sufficit, ꝙ pbet aliqua de quib⁹
ibi hr̃ per gl. facit de euictionib. l. in creditore, cum ergo iste co-
hæres, cui soluitur, sit creditor pro parte, & ius suū uendat cohæ
redi: non tenetur de euictione se obligare. Secundo no. ꝙ ille,
cui adiudicatur pro eo, quod soluit, habet retentionem, & actio-
nem. Sed quæro, ꝗ actionem? Rñdeo ſm gl. quæ incipit. i. e. con
trario duplicem actionem. s. hypothecariam, si caderet a posses-
sione rei. Item & actionem negotiorum gestorum, quia utiliter
2 gessit negotium debitoris. Ex primo dicto no. ꝙ † cohæres reci-
piendo partem debiti, uidetur transferre in soluentē ius pigno-
ris, quod habebat. Hoc nr̃ probari s. de negotiis gest. l. fideiussor.
Vbi dicitur, ꝙ ur̃ ius suum uendere, ex qua uenditione, ipso iure
transfertur ius quod habebat, ut in l. 2. C. de act. & oblig. glo. tñ
dicit, ꝙ cohæres cogitur ad cessionem expressam. Sed non uideo
ad quid sit necessaria, cum ipso iure transeat in eum ius ignoran-
tem, nisi dicas quod, prodest, quo ad faciliorem probationem.
Iuxta ea, quæ notantur per Bar. in l. 4. §. nunc de effectu. de libe-
ratione leg. Sed tunc ꝗro quo remedio coger̃ ad hanc cessionem
expressam? dic, officio iudicis, ut no. j. de lega. j. l. si res obligata.
Et adde quod prædicta probātur de his, quæ in prior. credi. locū
succedūt. l. j. & l. ij. & j. quæ res obligari possunt. l. Aristo. Nā ibi
per gl. & Doctores ponuntur tres casus ad sciendum, utrum ille
qui soluit, succedat in ius pignoris. Sed iste uidetur quartus. s. cū
soluit cohæres, cui res obligata adiudicatur, qui non cōprehēdit
sub aliquo de illis trib. Immo indistinctè succedit in ius pignoris,
3 quod no. & tene mēti. Item † quæro ſm gl. utrum p cessionē, uel
translationē iuris hypothecæ uideat̃ cessa actio psonalis, gl. ꝗrit,
& tener finaliter, ꝙ non, quia ad translationem accessorij non
uenit principale, secus econtra, quam gl. no. quia quotidie ad eā
4 recurritur. Ex † qua habes, ꝙ pōt cedi hypothecaria sine princi-
pali, & ad hoc alleg. Simile notatur C. de pig. l. usucap. ff. de pig.
l. j. §. cum prædium. Secundum uero dictum gl. de ac. nego. gest.
probatur in d. l. fideiussor. de nego. gest. Tertio no. ꝙ ille cui adiu
dicatur, habet actionē pro toto eo quod soluit, etiam si plus sol-
uit quàm cohæredi deberetur. Quod est verum, si hoc expedie-
bat debitori. Puta cohęredi debebātur quinquaginta, q dilapi-
dasset rem obligatam, si penes eum remansisset. Alter soluit se-
xaginta, vt penes se rem hr̃et, totum recuperabit, quia vtiliter
gessit debitoris negotium: secus aūt si non uertebat̃ debitoris v-
tilitas. Puto tñ, ꝙ debitor poterit ab illo cohærede repetere illa
x. qui plus recepit, ꝗ sibi debebat̃ cōdic. sine causa. vel condic ex
l. si me & Titiū, si cert. pet. quia non debet locupletari cum alie-
5 na iactura. Quarto † not. ꝙ creditor in re obligata censetur pro-
curator debitoris, quod singulariter nota. Et ad hoc allegatur p
Cyn. in l. vsucap. de pignorib. Simile in vsufructuario, qui vr̃ pro-
curator proprietarij, vt l. j. in fi. s. quemadmodū vsufr. caueat. &
de noui operis nūtia. l. j. § fi. Vltimo nota, ꝙ ille, qui animosè lici
tatus est, non recuperabit, si plus soluit, ꝗ debeat, p hoc vr̃ deter-
minari qō, ꝗ pridie vidi de facto. Nam quidam uendiderat lau-
dimidium rei suæ pro x. cum pacto, ꝙ si alius plus offerret j. mē-
sem hr̃etur venditio pro non facta, modo alius j. mensem venit,
& obtulit centum, dicebat primus emptor, ꝙ non debebat rece-
di a prima uenditione, qa ista erat aīosa oblatio, qa laudimium
non dat̃ vltra x. vel xij. certè vr̃, ꝙ benè dicat p tex. istum, ꝗrium
dixi. Nam aliud est ꝗrere, an quis possit recuperare illud, quod
animosè soluit, & sine cā, & hoc non pōt. vt hic, aliud est quære
re, an possit recedi a prima venditione si plus offeratur, ꝗ res va-
leat, & dico, ꝙ sic, quia tm̃ censetur valere, quo ad illum, qui of-
fert, quia fortè hr̃t affectionem, ꝗ affectio in tali licitatione ad-
mittitur, vt s. de minoribus. l. si emptionem. Vbi vr̃ casus in ratio-
ne sui, & ita fuisset obtentum, nisi quia primus hoc videns, ꝙ se
defendere nō poterat obtulit cētum & quinquaginta, & sic eo-
rum altercatio cessit in vtilitatem venditoris, hoc intendit ista
l. multum subtiliter. Paulus.

LEX XXXI.

Fundus mihi. Iura sepulchrorum inter hæredes nō diuiduntur, sed cuilibet eorum competunt insolidum, fundus autem in quo est sepulchrū, benè diuiditur per hanc actionem, nec cogitur alter ex cohæredibus partem suam, vel partem cohæredis emere, hoc dicit in effectu ista l. Paulus de Castro.

LEX XXXII.

Si seruus. Casus superueniens nō tollit actionē, iam quæsitam ex negotio vtiliter gesto. h.d. Bal.

LEX XXXIII.

Quæ pater. Bona indiuisa remanet communia, nisi fuerint uni adiudicata, uel sint accessoria rerum diuisarum, aut adiudicatarum. h.d. Bal.

LEX XXXIIII.

Si pater familias. Non tenetur unus hæres alteri aliquid præstare, nisi uice uersa prestetur, quod sibi debetur. h.d. Pau. utriusque iur. Doct.

LEX XXXV.

Seruos. In dubio uidetur æstimari res non dubius euentus, & ideo nisi spes eueniat, æstimatio non soluitur. h.d. no. tex. cum glo. Pau. facit l. propter spem. s. eod. Item facit ad ea, quæ notantur per Bart. in l. cotem ferro. §. qui maximos. infra de public.

LEX XXXVI.

1 *Dotem censeri siue pater quid genero suo in eam causam det, siue filia vt ipsa det genero.*
3 *Filia in dote quam pater genero dat, an æredem habeat.*

POmponius. Si pater filiæ in potestate constitu-
tæ aliquid donat ex causa dotis. s. ut
in dotem tradat, ualet donatio, & in eam transfert do-
minium. & possessionem. Nec tenetur filia illud cum fra-
tribus conferre, si factum est testamentum. & de conferendo nō
sit grauata. hoc dicit notabiliter. Paul. & est uulgaris Doctorum,
1 & aduocatorum. Not. † ꝙ siue pater det genero, siue det filiæ, ut
genero det, dicitur esse dos. Itē in donatione propter nuptias
C. de collationibus. l. ut liberis, & de donationibus ante nuptias.
authen. eo decursum. differunt tñ isti modi tradendi. Nam qñ
pater dat genero, tunc licèt sit dos, tamen non uidetur filiæ do-
nare. Vñ dr̃ dos profectitia, & licèt communis sit actio patris,
& filiæ, tñ solus pr̃ agit, & sibi soli redditur cum uoluntate filiæ
expressa, uel præsumpta, ut j. sol. ma. l. 2. §. quod si in patris. & §.
2 uoluntate, & l. non solum. Item † in tali dote filia nō habet hære-
dem, immo licèt decedat liberis relictis, tamen redit ad patrē de
iure communi. ut in l. dos a parte. sol. mat. cū ibi nota. Sed quan-
do tradit filiæ, ur̃ sibi donare, & in eam trasferr dñium, ut hic. uñ
si filia decedat uiuo patre relictis liberis, succedūt sibi in dote, tā
quā hæredes, & idem est. qñ dedit genero. sed fuit stipulatus red
di filiæ tacitè, uel expressè, aut ipsa filia de patris uolūtate. Nam
etiam his casibus donasse uidetur, & filij tanquā hæredes succe
dunt, etiam si decedat uiuo patre. Ita intelligitur l. inter socerum
§. cum inter. de pactis dotalibus. secundum uerum intellectum

& l. post

& l. post dotem. ʒ. sol. ma ſm vnam lect. & ibi vide omnino Bar.
in 4.q. Prædicta vera in donatione, quæ fit ob cām dotis, de sim-
plici vero donatione facta in filium, dic, vt, l. 2. C. de inoffi. dō. &
de coll. l. emancipati. Si vero cōcedat in peculiū, dic, vt, C. e. l. in-
certum. Si vero dubitatur, an donauerit, vel in peculiū cōcesserit
d. c, vt notatur per Bar. in. fi. ʒ. de pecul. leg. & C. e. l. filiæ cuius.

L E X XXXVII.

Cum putarem. Snīa iniusta, vel super errronea pe-
titiō elata, facit ius inter partes, nec
pōt retractari, ad hoc alle. Paul. facit l. præses. de re iudi. & extra
eo. capitulo cū inter vos, & ista l. est vulgaris, sicut præcedens.

L E X XXXVIII.

Qui familiæ. Iste tex. legitur duobus modis ſm glo.
Et tertio modo extra gl. Secundum pri-
mam lect. h, d. Si quis in libello confitetur per errorem non præ-
iu dicat sibi, si probetur ɔ̄rium vsque ad sniam. h. d. Pau. & con-
iunge tunc primam, & secundam expositionem simul, ista
lectura est vera in se, debet tñ distīgui inter errorem iuris, & fa-
cti, vt notaſ in l. non fatetur. de confessis: & adde ad istam, qđ
no. in. l. ædita. C. de edendo. Sed hæc lectura non congruit literæ,
quia præsupponit, ꝙ ille, qui agit hac actione fateatur aduersa-
rium cohæredem, cuius ɔ̄rium dicit tex. expresse. Secundū se-
cundam lectur. h. d. Confessio facta in libello non nocet cōfitē-
ti, ante litem contest. quia potest libellum reuocare. h d. Paulus.
Istam lect. vr̄ approbare Bart. in l. ex hac scriptura. de donationi-
bus probē etiam C. de appellationib. l. si libellus. post litem vero
contest. præiudicat sibi, si scienter cōfessus fuit. nec potest reuo-
care, vt C. de liberali cā. l. cū pictor pretium, & quod notatur in
l. lana, de omni agro deserto lib. xi. facit, quod notat gl de con-
fessis. l. vnica. in fine mag. gl. hæc lectu. licèt in se sit vera, tñ labo-
rat eodem morbo cū prima lectu. Vnde legitur tertio mō pla-
nè, prout litera iacet, ꝙ ille, qui petit hæreditatem diuidi nō fa-
teſ aduersarium esse cohæredem, quod intellige, siue scienter, si-
ue ignoranter agat. Ex hoc sequitur, ꝙ si ipse possidebat totam
hæreditatem, & egit hac actione contra illum, qui nihil posside-
bat, quandocunque ante sentētiam potest petere, ꝙ nihil adiu-
dicet aduersario, nisi se hæredem probet, vt l. 1. ʒ. e. l nec releuatur
aduersarius, ab ista probatione pp libellum agentis, postquā nō
vr̄ eum fateri heredem. secus esset, si fateretur, pōt ergo, qñcunque
ante sñiam desistere. Sed aduersario condemnabit in expensis,
tanq̄ temere litigas. ʒ de iud. l. destidisse. & l. eum quē temere. nec
cogitur aliquem errorem ꝓbare, & in hoc differe a prima lectu-
ra, si tñ pmittat ferri sñiam: pıudicat sibi. vt. ʒ. l. ꝓxima. Itē sequi-
tur, ꝙ si pereat instantia lapsu triennij, vel aliquo mō, non no-
cet sibi egisse. Sed si videretur fateri aduersarium hæredem, tūc
noceret, quia licèt perempta esset instāna, tñ illa cōfessio rema-
neret valida, vt in c. pisanis, de restitu. spoli. vbi hoc no. & proba-
tur & quod no. per Inn. c. per inquisitionem. de elect. & de testib.
veniens per Arch. 30. qōe, v. iudicātis, & tene menti istam lectu-
rā, quia est not. & tunc intelligitur medullitus. facit quod notat
Cyn. C. de prob. l. exceptionem, in 2. q. vbi allegando hanc l. uide-
tur eam sic intelligere prout iacet, sed non declarat aliud.

L E X XXXX.

1 *Diuisionem quo ad reditus, & prouentus inter minores fieri posse, quo ad dominium non posse.*

LVcius. Licèt unus ex heredib. plus perceperit de re-
ditibus communib. q̄ alter, si tamen non ul-
tra, q̄ ipsum contineat, non tenetur per hāc actionem re
fundere. h. d. Et intellige, q si residuum non pertinebat ad
alterum, qui minus perceperit, aliās tenetur, qui plus percepit cō-
municare illud, quod habet, Ita intelligo l. Item Labeo. in pric.
1 ʒ. eo, licèt gl. hic uacillet. Item † no. hic. tex cum glo. ꝙ inter mi-
nores potest fieri diuisio, quo ad reditus, & prouentes, licèt non
quo ad dominium: adde quod no, in. l. iubemus, in prin. C. de sa-
cro s. eccl. Paulus.

L E X XL.

Ex patre. Impensa facta in lite communi recuperatur ꝑ
parte consortis tam per exceptionem, quam
ꝑ actionem, dummodo totam illam expensam pro parte sua nō
fuisset facturus. h. d. Et no. tex. cum glo quod si aliquid expendo
quod sit in tui utilitatem, si tamen illud fecissem absque utilita-
te tua, a te non recupero & c.

1 *Collationem hodie, ex testamento, & ab intestamento, fieri posse.*

§. Intestato Non solum uoluntas testamenti, sed etiā
codicillorum facit cessare collationem do-
1 tis, si inter cohæredes omnia bona sint diuisa. h. d. hodie † uero ex
testamento, & ab intestato fit collatio, nisi ɔ̄rium sit dictum. ex
presse, ut in authen. ex testamento. C. de colla. Item uidetur hic
ex pressum, quod diuisio facta per patrem inter filios non habe-
at uim testamenti, uel institutionis, de quo dic, ut l. quoties. C.
eodem titulo.

1 *Executor testamenti, non executioni legata, quæ mero iure non debentur, sed æquitate, aut iure naturali, tantum mandare [illegible] sit.*

2 *Executor testamenti reddere non cogitur, quod legi[illegible] [illegible] endit.*

§. Seruo. Legata naturaliter tantum debita non ciuiliter
ad quæ potest quis cogi per officium iudicis, so-
luta non repetuntur, nec executor qui ipsa expendit: tenetur
1 reddere. h. d. Et no † quia videtur hic casus, ꝙ executor testamēti
possit executioni mandare legata, quæ mero iure nō debentur
sed ex æquitate, vel iure naturali secundum Bal. Sed hoc verum,
si poterat super illis implorari iudicis officiū, vt patet hic in [illegible] x:
2 & glo. Item no. † ꝙ executor non tenetur reddere, quod legi ti-
mē expendit. Sed quid, si aliquid sibi remansit de eo, quod ex-
pendere debebat? dic, ꝙ reddere tenetur, vt ʒ. manda. l. creditor.
§. si inter. & de dona. inter virum, & vxorem. l. si mulier. & de al-
men. leg. l. solent. circa medium. Paulus.

1 *Expensas factas à patre pro vno filiorum in studijs non repetit alter. Et fra tres licèt inter se communia habeant bona, socios tamen non dic., nisi ex- pressim actum sit.*

§. Filius. Frater non tenetur conferre ad debita alterius
fratris, post mortem patris contracta, nisi fuit so-
1 cii omnium bonorū. Bal. Et † est tex. in fine, cum gl: de eo, quod
dixi ʒ. e. l. si filia. §. idem scribit. videlicet, ꝙ si pater fecit expensas
studij pro vno filio: nō potest alter petere, ꝙ idem sibi fiat de bo-
nis communibus. No. ꝙ licèt fratres habeant bona communia
non dicuntur socii, nisi expresse sit actum.

§. Duos filios. Extincto legato in re principali extin-
guitur in accessorijs. h. d.

§. Pater. Debitum contractum per vnum ex filiis iussu pa
tris. per ipsum tantum filium soluēdum est, si pa-
ter hoc prius ordinauerat. h. d. secus si non ordinauerat. vt ʒ. eo.
l. si filia § 1. Paulus.

L E X XLI.

1 *Actio quæ nam locum habeat inter hæredem, & fideicommissarium, post hæreditatis partem restitutam.*

SI ex asse. Inter fideicommissarium, & hæredem, post
partē hæreditatis restitutam habet locum
actio vtilis. h. d. Quæro † quare non directa inspecta perso-
na hæredis, sicut vtilis inspecta persona fideicommissarii
respondeo, quia vtilis procedit ex mēte l. quæ conuenit vtrique.
Sed directa procedit ex verbis, q̄ non congruunt, nisi hēdi. Pau.

L E X XLII.

1 *Sententiam plura complectent capita in vno valere, & in alio potest non valere. Et sic pro parte appellari, & pro parte non. Et appellatio item nullitatis causam deuoluere.*

2 *Appellationi renuntiare non videtur, qui vni capiti sententia acquiesc[illegible]. Et quid si sententia fuerat nulla.*

3 *Index an per assignationem inter filios libertorum diuisionem facere possit.*

QVædam. Ista est vna de vulgaribus legib. illius
tituli, & allega. simul cum l. Carmelia
pia. de iure pa hoc dicit iudex famil. ercifcun. non po
test cogere libertos diuidere, quod si faciat, quo
ad hoc non valet eius sententia, licèt alijs possit esse valida. h. d.
1 No. ꝙ † cum sententia contineat plura capitula diuersa, potest in
vno valere, & in alio non, secus si vnum tantum: vt sup. eodem. l.
in hoc iudicio. Item potest pro parte appellari: & pro parte nō:
& in parte confirmari per iud. appellationis, & in parte infirma-
ri: hoc totum probatur hic, & in l. Carmelia pia. ʒ. de iure pat &
In c. Raynal. de test. Itē ꝙ appellatio deuoluit causam nullitatis
ad iudicem appellationis: sicut causam iniustitiæ. Nam hic fue-
rat appellatū: & iudex appellationis pronuntiauit sententiam
nullam in parte: de hoc dic: vt plenè no. per Bart. in l. si expres-
2 sim. ʒ. de app. Item no. ꝙ † licèt quis pareat in vno capitulo, in
quo non appellauit, non propterea videtur renuntiare appella-
tioni in alio capitulo. Nam hic appellauerat a diuisione liberto-
rum: & in alijs obtemperauit: in eo in quo appellauit: non vi-
detur renuntiare appellationi: ut l. ad solutionem. C. de re iud.
Sed quid si sententia sit nulla: & pars obtemperet? respondeo,
in eo in quo obtemperat, seruatur sententia iure, non ex vi sen-
tentiæ: vt C. communia vtriusque iudicij. l. 2. & no. in l. j. qui pro
sua iurisdictione. In alijs autem capitulis diuersis: quibus non
obtemperauit, non, quia videtur confirmari sententia iure pa-
cti, ar. huius l. j. & ʒ. de itine actuq; pri. l. j. §. Iulianus: & C. ne vx.
pro ma. l. fi. & ar. in c. auditis. de præsc. & quod ibi no. per Inno. &
de de. c. ex parte: & in c. cum contingat: & ita pridie dicebam de
facto, cum lata esset quædam sententia nulla: ꝙ iure pacti vide-
batur confirmata: quia in vno capitulo fuit obtēperatum: ideo
petebatur executioni mandari in alijs. Contrarium dicebam:
quo ad alia capitula: & ita fuit pronūtiatum per vnum magnifi
magistrū: & ipse taliter erat deliberatus in ɔ̄nū: sed q̄ audiuit
iura, & rationes mutauit opinionem. Vltimo † no. ꝙ licèt iudex
non possit diuidere libertos assignādo vnum vni: alterum alte-
ri. de qua diuisione loquiſ hæc l. tñ pr̄ q̄ seruos manumisit benē

potest hanc diuisionem facere inter liberos ex prouisione senatusc. j. de assig. lib. per totum, & no. C. eo. l. liberi. Paulus.

LEX XLIII.

Si ita legatum. Legatum perceptionis potest fieri per modum actionis, & exceptionis. h. d.

LEX XLIIII.

Arbitrium. Vnus petens diuisionem præfertur multis nolentibus diuidere. Bal.

LEX XLV.

1 *Actio familiæ erciscundæ, & communi diuidundo inter se, qualiter se habere dicantur.*

INter. Pro rebus hæreditariis diuidendis non solum competit hæc actio, sed etiam actio communi diuidundo. Pro rebus uerò non hæreditariis, licèt in hæreditate repertantur, hæc actio sola competit, hoc primo. Item pro reb. adiudicatis competit actio, & exceptio, hoc secūdo. Item si unus ex hæredibus plus recepit ex pretio rei hæreditariæ, q̃ debeat, resti-
1 tuere cogitur. h. d. tertio, usq; ad §. fructus. Nota q† actio familiæ erciscundæ, & communi diuidundo se habent, ut excedentia, & excessa. Nam communi diuidundo datur pro omnib. reb. qualitercunque cōib. Sed famil. ercifcun. pro communib. iure hæreditario tm̄, & in hoc exceditur ab illa, & econtra, hæc datur etiam pro rebus non communibus in hæreditate repertis in illa, & in hoc illa ab illa excedit, simile no. in l. certi condictio. j. si cer. pet.

§. Fructus. Fructus percepti per unum ex hæredib. ante aditam hæreditatem, & anteq̃ sciret se hæredem, non ueniūt in hoc iudicio directo, sed vtili. h. d. Et nota gl. quæ tenet, q bonæfidei possessor cōuentus hac actione tenetur restituere fructus consumptos, si ex eis factus sit locupletior, sicut conuentus petitione hæreditatis, quia ambæ sunt uniuersales, secus in conuentu actione particulari, ut rei uendicatione, ut supra titu. j. l. 4. §. & post litem, & ibi nota & sic est hic gl. de eo, quod Petr. uidetur sibi appropriare in l. certum. C. de rei uendi. Bart autem aliter dicit s̄. de rei uendica. & ex diuerso.

§. Quod ex facto. Quod unus ex hæredib⁹ patitur propter factum suum, sibi imputatur, quod aūt pp factum alterius, repetit ab illo. Item stipulatio diuiditur actiue, & passiue, & ex officio unius alter non tenetur. h. d. usque ad §. ususfructus. Bal. Et no. arg. q ille, qui patitur represalias pp factum tertij repetit ab illo, & idem si unus ex hæredibus frangit pacem, & propter hoc alij cōuentantur, ut no. per Iaco. de Are. in l. 2. de uerb. obl. facit s̄. eo. tit. l. hæt. §. pen.

§. Vsufructu. Quod unus ex hæredib. soluit pro liberatione rei hæreditariæ repetere potest a cohæredibus pro portionibus eorum, & si soluere nolunt, pōt eos cogere ad soluēdum. Idem in omni alio, quod communiter pertinet ad omnes, si unus tantum fecerit. hoc dicit usque ad finem, quod ad primum §. uide omnino l. an fructus. j. de usuru. leg. & quod ibi no. per Bar. Paul.

LEX XLVI.

1 *Actio quæ nam competat, vt, sciamus magis spectandum, quod reus dicit, quam quod actor. Et quid vbi de iudicis competentia sit controuersia.*

SI id quod. Pro re, quam quis dicit esse suam ex alia causa, quam hæreditaria, conuenitur hac actione. Item damnum datum per seruum cohæredis non uenit in hac actione, ut dominus eius teneat̃, ac si culpa, uel dolo eius datum esset, nisi eius culpa uere interuenerit. h. d.
1 tota l. No. † ex primo dicto, q ad hoc, ut sciamus, q̃ actio cōpetit, magis inspicitur illud, quod dicit reus, q̃ illud, quod dicit actor. Sic etiam cum agitur, quis sit iudex compete͂s, ut in c. si clericus laycum. de fot. comp. primum dictum est uerum, quando illud, quod dicit reus, est potentius, q̃ illud, quod dicit actor, ut quia actor alle. titulum uniuersalem, sed reus specialem, qui potētior est, ut hic. sic cum agitur contra titulo possidentem petit hęredi. ut C. de peti. hæredita. l. hæredem, in fi. & facit s̄. eo. l. hæredes. pro emptore. Si uero neutrum est potentius altero, tunc debet inspici, quod dicit actor, puta, si ago rei uendi. dicens rē esse meam ex uenditione, & traditione p te mihi facta: tu dicis nō esse meā, quia nō tradidisti, certe procedit libellus nihilominus super rei uen. & hoc uenit discutiendum in fine litis, hoc probatur per gl. quæ est s̄. de dolo. l. j. quæ incipit, & erat facta, & quod ibi no. per Bar. ita intelligitur gl. in l. j. in prin. si qua. pau. se. dica. Sed in casu huius l. utrū debeat de hoc cognosci, ante litis ingressum, an re⁹ habeat titulū, uel nō, ut sciamus, an pcedat libellus in hac actione: dic, ut no. s̄. de peti. hær. l. qui interrogatus, & C. e. ti. l. cogi. De alio uero, qd̄ dixi, ut sciamus, an sit iudex cōpete͂s, an debeat discuti de eo, quod dicit reus, ante lit. cont. uel non: dic, ut no. in dicto c. si clericus laycum. per Hosti. & Ioan. And. & Innoc. & per Cyn. in l. præscrip. C. si contra ius, uel uti. publicam, per Bar.

supra si quis iud. non obt. l. 2. & adde l. cum quadā puella. de iur. omnium iud. Paulus.

1 *Maritus cum alijs fratribus hæres, si uxoris dotem in familia erciscun. iudicio preceperit, an ab eo solo in casu restitutionis dotis mulier repetet, an verò, & à cohæredibus simul.*

LEX XLVII.

SI maritus. Filius potest dotem vxoris percipere, si tēpore mortis durabat matrimonium, licèt nūc sit solutum. Secus si in vita patris solutum fuerat, quia tunc non perciperet, sed actio competet de directo mulieri, quam statim poterit intētare cō hæredes purè institutos, & cō institutos sub cond. cum conditio euenerit. h. d. Not. tex cū gl. Et secundum istam distinctionē id, quod dixi s̄. l. si filia. §. hoc amplius in primo membro, & ibi adde istam l. & vide l. pater dotem. j. de
1 do. præle. & de Castren. pec. l. dotem, in tex. & gl. Quæro † si maritus pcepit dotem, vtrum mulier repetet ab ipso solo, vel ab aliis cohęredib. gl. parua hic videtur dicere, q ab ipso solo. Sed hoc est verum si ipse filius recepit dotem, & nō pater, vt s̄. eo. l. si filia. §. p cipere. Si verò pater receperit, tunc puto, q mulier habeat duplicem uiam. Nam primo ab omnibus hæredibus potest petere & maritus, qui percepit tenetur alios defendere. Vt §. hoc amplius. Item potest insolidum petere ab eo, qui percepit fauore dotis, ar. . j. de le. 2. l. cum ab uno, & ita intelligo istam gl.

LEX XLVIII.

1 *Ius suum qui post litem inceptam in alium transtulit in permisso casu, an possit litem aduersus reum prosequi, & si ius non habeat in eum, in quem transtulit utilitatem. Et an in hoc mandatum requiratur.*

2 *Actione furti quod quis fuerit consecutus, ei restituere tenetur, cui adiudicata fuerit.*

IN iudicio. Actiones pro re hæreditaria competentes ipsius occasione mouendæ sunt per omnes cohæredes, si nondum res illa uni ex eis sit adiudicata. h. d. primo. Item si pendente tali lite, uni ex eis adiudicetur, adhuc omnes possunt litem psequi ad utilitatem illius, cui adiudicata fuit, & ab eo possunt recuperare expensas. h. secundo. Sed si moueantur post adiudicationem moueri dicunt, tantum per illum, cui fuit adiudicata. h. tertio. Prædicta uera in persecutionis actionibus, pœnales aūt ēt post adiudicationem moueri possunt per alios, quibus semel inceperunt competere. hoc dicit not. tota l. cum gl. No. singulariter ex secundo dicto, q
1 † si post litem inceptam p unum desinit ius eius, qa transtulit ipsum in alium in casu permisso, ut hic, non uenit reus absoluendus ab eo, immo potest ad huc litem prosequi ad utilitatem illius, in quem transtulit, & qcqd consequitur sibi restituere, & dēt hoc expresse dicere, alias si nomine suo prosequeret̃, posset excludi, & reus ueniret absoluendus, ut j. de condi. fur. l. siue manifestus §. tandiu. Et no. istum text. qa non recordor alibi legisse eum, quia nec requiritur hic, q habeat aliud mandatum ab eo in quem transtulit ius suum. Et idem potest dici in eo, qui post litem cœptam cessit ius suum alteri in casu permisso, quia
2 adhuc potest prosequi litem, & eius nomine. Vltimo no. circa finem, q illud, quod quis consequitur actione furti, teneatur restituere illi, cui res fuit adiudicata, dic, ut s̄. de pet. hær. l. utrum in gl. & l. prætor. §. j. de bo. autho. iud. pos. per. Bar. Paul. de Cast.

LEX XLIX.

Si fam. ercis. Si unus ex hæredibus decedat pluribus hæredibus relictis. licèt ad eos transeat instantia, non debet tamen unus ex eorum persona, sed omnes unum procuratorem dare. h. d. Pau.

LEX L.

1 *Iudicem executores ad exequendas uoluntates ultimas constituere posse, vbi testator id non fecit. Et huiusmodi executores pro ultima uoluntate exequenda rem hæreditariam uendere posse, nec in hoc cautionem duplæ præstare.*

2 *Executor rem hæreditariam vendens, & si non teneatur cautionem de dupla promittere, tamen erroneè promittat, stipulationem committi.*

3 *Executor, & si officium necessarium habet, ex promissionibus tamen suis etiam finito officio rectè conuenitur.*

4 *Executor qui aliquid per imperitiam aut inaduertentiam promittit, aut soluit. an illud repetat.*

QVi erat. Ista est ualde notabilis lex & est magistra, in materia executorū malè declarata hic & alibi per Doc. h. d. Si unus ex hæredibus rem hæreditariam uēdat, ut testatorem iussu iudicis sepeliat: nō tenetur pro euictione duplam promittere, qa non ex uoluntate, sed ex necessitate uēdit, si tā erroneè promisit, stipl̃o cōmittit, & qd soluit a cohēdib. repetit p hāc actionē utilē, si an̄ aditā hēditatē fecit. Sed si post: tūc p directā. h. d. No. ptio, q† iudex pōt deputare

putare executores ad exequendas vltimas voluntates, qſi testõr
hoc non fecit, aliás si esset testamentarius, nõ esset locus datiuo l.
ad qđ ĩ.de ali.leg.solent,& ibi similis tex. Secũdo no.q̃ generalis exe-
cutor pro executione facienda põt uendere rem hęreditariã, si ali-
ter exequi non põt, facit ſ̃ l.officio. In ꝯtrium vr̃ tex. expreſſus in
l.a.o.de al.le. Sol ibi loquitur in mero executore, q nullũ com-
modum habebat ex testõ, hic in mixto, q erat ex parte institutus,
vel dic, q̃ hic ex cã pia,& necessaria vẽdebat, ibi secus,& vide ple
nè, qđ ibi no. per Bar. Tertio no. q̃ vendendo non debet duplam
promittere, nec tenetur. Et idem in omni alio, qui vendit ex ne-
cessitate, ut hic, quam rõnem no. qa ad hoc ista l.est vulgaris. ꝑ hoc
dicebam pridie de facto cũ esset relicta quædam possessio fratri
bus Carthusienſ qui fm̃ rõnem ipsorum non poterant eã retinere
sed habebant necesse vendere, & vendiderunt, post vendõnem
conueniebant, vt de euictione cauerent. i. duplam promitterẽt,
dicebã, q̃ nõ tenebanĩ per hãc l.qa ex necessitate vendiderunt.
Itẽ nõ erat res pretiosa pro qua debeat promitti dupla, ut l.ẽpto
a ri.ĩ.de euic. Quarto † no. q̃ licet executor non teneat promitte-
re, si tñ erroneè ꝓmisit, ꝓmittiĩ ſtipſo. Et sic erronea cautio com
mittitur Contra quod opponit gl.de l.si paternus.ĩ.de do〈n〉a.&
ponit plures solõnes. Tu dic, vt ibi plenè per Dyn.& Bar. Quinto
3 † nota, q̃ licèt executor habeat officium necessarium, tñ ex pro-
missionibus suis ꝯuenitur ẽt executione completa,& finito offi
cio. In ꝯtrium facit l.illud.§.j.ĩ.de euict.& quod nota. ſ̃. de ꝓcur.
l.proc.qui pro euictione.in gl. Solu.ibi de illo, qui habebat ne-
cessarium offm̃,& nullum ꝯmodum, vt tutor,& curator, sed hic
habebat ꝯmodũ. Ex hoc vr̃, q̃ si merus executor de euictione ꝓ-
mittat,& executio reperiatur non soluendo, q̃ executor nõ te-
4 netur soluere de suo, sicut nec tutor,& curator. † Sexto modo
not. q̃ licèt executor ꝑ impentiam, aut culpã, vel inaduertentiã
aliquid indebite promittat, vel soluat: põt recuperare de execu-
tione, quia officium suum nõ debet esse sibi dãnosum, nec culpa
nocere, ex dolo vero, vel lata culpa tenetur, sicut depositarius. ut
ĩ.depo.l.quod Nerua. & hoc tene menti ad materiam executo-
rum. Paul.

L E X LI.

5 *Expensa pro uno filiorum factæ, siue emãcipato, siue in potestate, an repetan tur, aut an conferri debeant. Et de quibus expensis hæc qõ mouetur.*

a *Gloria patris filius sapiens.*

QVæ pater. Ista est notabilis lex Bal. expensa stu-
dij, q̃ pater facit pro filio, vr̃ facta ani
mo donandi non repetendi, nec debet per ipsum con
ferri, nec in partem debitam imputari. h.d. no. tex cum
1 gl. Quæro † hic loquitur in emancipato, quid in filio in potesta-
te? respondeo idem, quia eadẽ est pietas, vt ſ̃.eo.l.si filia.§.idẽ scri
bit, in aliquo aũt differũt. vt ĩ.patebit. Secundo quæro hic loquit
tur, quando filius non habet bona, quid si habet aduentitia, uel
castrensia? respondeo de illis vr̃ pr̃ fecisse expensas in dubio. vt ſ̃.
de pe.hær.l.si. quæ est notabilis limitatio ad hanc leg. Tertio q̃-
ro de quibus expensis hic loquitr̃? respondeo, de expensis alimen
torum, quæ cum fiunt consumuntur,& de hoc non est dubium.
Sed quid de expensis librorum, qui non consumuntur, sed
remanent? gl. hic dicit idem. Rich. Mal. disputando dicit ꝯtrium,
q̃ illos tenetr̃ cõferre. Bar. distinguit tres casus, aut pr̃ emit libros
noĩe filij, non tñ adhuc sibi tradit in vita, & tunc nõ sunt ipsius
sed cões oium, quia solũ nomen eius in instrõ vr̃ accõmodatũ. vt
C. si quis alteri vel sibi.l.2. aut emit,& tradidit,& tũc indistinctè,
vr̃ donare, licèt hoc non dicat expressè. vt C.eo.l.filiæ cuius, nec
tenetr̃ ꝯferre. nec in legitima imputare, vt hic. Nam gñaliter lo-
quitr̃ de oĩbus subministratis. Aduerte tñ, quia si erat emancipa-
tus statim valuit donatio, si in potestate non, sed ꝯfirmatur, post
mortẽ, vt C.de inof.dona.le.2. Aut non emit, qa penes se habe-
bat, sed solũ sibi tradidit,& tunc idem, ꝑ oĩa, qđ ſ̃. proximo mẽ-
bro, per hanc l. de hoc uide per cum in l.j.§.sed nec castrense, de
coll.bo.& C.eo.l.filiæ. Hæc uera in ista expẽsa, quæ hẽt io secũm
a pietatis, quia naturalr̃ pr̃ mouetr̃ ad hoc, cũ † gloria patris sit fili⁹
sapiens. Sed qđ de alijs reb. quas simplr̃ pr̃ tradit filio non pro vir
tute acq̃rẽda. vel honore? Rñdeo in dubio nõ vr̃ donare, sed in
peculiũ profectitiũ concedere. vt ĩ.de acq.rer.do.l.qđ seruus. de
pec.leg.l.fi. Itẽ posito, q̃ sibi donaret, nõ est idem in illa donatio
ne, qđ in ista. Sed distinguil,& tunc non cõputatĩ in lĩtima, nisi di-
ctũ sit expressè. vt C.de inoff test.l.si qñ. §. Et gñaliter, & in hoc
est idẽ. licẽ tunc indistinctè ꝯferre tenetĩ emãcipatus l. ut liberis.
§.fi.C.de coll.q̃ hodie non corrigit per auth. ex testõ vt ibi no. se-
cus est in ista donatione, quæ fit grã pietatis, vt hic in tex, cõiun-
cto fine gl. qđ perpetuo tene menti. Nec reperies hanc limitationem
tactam per aliquẽ Doctorẽ. Si vero erat in ptãte, tunc aut quæri
tur, an conferantur, & dic, q̃ non, & in hoc sĩr est idẽ, quod hic,
ut no. in auth. ex testamento. Aut quæritur, an in legitima impu
tentur, & tunc dic, q̃ sic, quia cõfirmatur, post mortem, ut est ca-
sus, secundum unam lect. C.eo.l.filium quem habentem, ut not.
per Bar. in l.ꝯtrium alleg. ad l. Fal. Et sic in filio in potestate est to-
tum contra ad filium emancipatum. Paul.

L E X LII.

1 *Possessor omnis, siue bonæ, siue malæ fidei sit, de fructibus semper impensas earum causa factas deducit.*

FVndus. Filius percipere põt fundum dotalẽ vx. suę,
licet sibi non sit prælegatus. Et a die conte-
stationis veniunt fructus deductis expensis factis grat. a
ipsorum: percepti uero: ante lit.contest. communes sunt
omnium hæredum. h.d. Not. istam distinctionem, an sint perce-
pti ante li.contest. vel post, quæ habet locum cum filius sustinet
onera matrimonij: aliàs quid iuris sit: dic. vt l. pater dotem. de do.
1 prælег.& relig. ſ̃.eo.l.si filia.§.hoc amplius. Idem † not. q̃ omnis
possessor: siue sit malæfid. siue bonæfid. semper de fructib. dedu-
cit impensas factos ipsorum gratia: & ad huc ista l.est vulgaris: &
quotidie allegatur. Paulus.

Versi. Nam si vnus. Si unus ex hæredib. totum
possideat, alter nihil: in pote
state non possidentis est hanc actionem intentare si est cohæres
uel petitionem hæreditatis, quæ sibi magis expediat: possidens
autem qui alterum confitetur cohæredem, hanc solam actionẽ
intentare potest. h.d.

L E X LIII.

Mæuius. Non solum res hęreditaria, sed qđ eius occasio-
ne peruenit in hac actione uenit. h. primo. Item
uenit illud, quod alter ex cohęredib. habet ex administratione re
rum hæreditariarũ facta in uita defuncti. h. secundo. Item si adiu
dicationib. hincinde faciendis tienit alter alteri in quantitate cõ-
demnandus, potest iudex compensatione facta hincinde in ea
tñ summa condemnationem facere, quæ reperitur excedere.
h. tertio Item cum pars rei quę adiudicatur uenit æstimanda, dẽt
æstimatio fieri habita respectu ad totam rem, non ad ipsam tm̃
partem. h. quarto,& ultimo dicit tota l. Et no. ar. for. arbiter. q̃ si
peto a te x.& tu reconuenias in xv. si iudici constet de utroq. de-
bito, potest condemnationem facere in sola quinq. facta compẽ
satione ad concurrentem quantitatem. Sed Iac. Bu. vr̃ tenere ꝯ-
num in auth & pñr. C. de sent.& interlo. omnium iud. qui dicit,
q̃ iudex debet te condemnare mihi in x. & me nõs. in xv. & po-
stea fiet compensatio, aliás non valet sñia, ꝯ quem facit iste text.
Tu dic, aut liquet sibi iudici de utroq. debito per confessionem
partium. vel per sñiam,& procedit prima opinio ꝑ istum tex. aut
sibi non liquet hoc modo, sed per probationem, quo casu nõ uẽ
adhuc debitum liquidum, nisi liquidaretĩ per sñiam,& ꝓcedit o-
pinio sua, quia cõpensatio non fit, anteq debita sint liquida. Pau.

L E X LIIII.

Pecuniam. Illud, quod alicui debetur, non censetur in
hæreditate sua, nisi pro illo sibi competat a-
ctio. hoc dicit.

L E X LVI.

Si familiæ. Res, quæ non possunt diuidi. debent adiudi-
cari.

L E X LVII.

Arbitrio. Possunt litigantes concordiam facere,& a iudi
cio discedere ignorãte, vel inuito iudice, ad hoc
allegatur, facit l.j.§. parte operis. de no. ope. nun.

Communi diuidundo. Rubrica.

LEX PRIMA.

1 *Magis particula, in iure, modo electiuè, modo comparatiuè ponitur.*

COmmuni diuidundo. In actio-
ne p̃ so-
cio veniunt personales præstationes, sed in actio-
ne communi diuidundo, uenit diuisio rerũ quali
tercunq. communium cum societate, uel sine,&
ille dr̃ in ea originarius actor, qui ad iudicium ꝓ-
uocauit, ueniunt etiam in ea accessiones, siue consistando in lu-
cro, siue in damno. Item iudex debeat in ea sequi conuentionẽ
1 partium. h.d. vsq. ad l. per hoc. No. † gl. totalẽ l.j. de dictione magis
quæ aliquando ponitur electiuè, aliquando comparatiuè.

L E X IIII.

Per hoc. Per hoc iudicium fit diuisio omnium rerum cor
poralium. Et siue sub terra, siue ſ̃. terram sint ta-
les res, ueniunt in eo. Item est iudicium bonæfidei,& pro singu-
lis reb. comoetit,& iõ si aliquæ res remanserunt indiuisæ: põt ite
rato agi. Item ueniunt in eo expensæ factæ in re cõi per alterum
ex socijs durante societate,& ẽt aliæ accessiones. Sed si factæ fue
runt añ communionem vel societatem: nõ datĩ hæc actio dire-
cta: sed utilis. hoc dicit usque ad l. si quis putans. Et aduerte, q il-
lud quod ibi dicitur de puteo, ut ueniat in hoc iudicio: dẽt intel
ligi, quod veniat, scilicet adiudicandus, non diuidundus, nisi cõ-
mode diuidi possit. Simile infra eod. l. communi diuidundo, in
prin.

prin. item no. text. cum gl. in fi. l. Sed si res, quod missus in possessionem ex secundo decreto efficitur dominus, si prior possessor erat dominus, aliàs transfertur in eum vsucapiendi conditio: vt l. generaliter. §. de nox. facit l. prætoris, de dam. infect.

LEX VI.

Si quis putans. Expensæ factæ per vnum ex socijs in re communi repetuntur ab illo, cum quo re vera communis erat, licet faciens cum alio communem putaret. Item si socius ille partem suam alienauerit adhuc vtile iudicium locum habet pro talib. expensis. Item generaliter omne lucrum, & damnum, quod alter ex socijs pro communi, & noie communi acquisiuit cum altero socio, participandū est. Sed si nomine proprio, & animo lucrandi, participatur lucrum, & nō damnum. Item illa veniunt in hoc iudicio, quæ non potuerunt expediri pro parte vnius socij aliàs habet locum actio neg. gest. h. d. vsq. ad fi. §. si quis in communem. Pau. de Cast.

§. Si quis in communem. In cōmuni sepulchro potest socius inuito socio sepelire. Sed locum communem non potest inuito socio religiosum facere extraneum corpus inferendo. Et si intulerit cogi potest auferre per hanc actionem. vel per actionem in factum, & ea quæ pro parte expediri possunt, in hac actione non veniunt. h. d. vsq. ad §. si fundus.

Si fundus communis. Si alter ex socijs partem suā obligauit extraneo, adhuc tamen res venit in hoc iudicio diuidenda, vel adiudicanda saluo iure creditoris, cū tñ pars obligata adiudicatur, in hoc minus æstimatur. Si verò sit obligata alteri socio, tunc ille qui obligauit, non potest ipsum ad diuisionem prouocare, quod si fecerit, & alter exceptionem non opposuerit, procedit iudiciū & si tota res adiudicetur ei qui obligauit, remanet ius pig. in parte obligata, & alterius partis æstimationem soluet, nisi quantum æstimatio partis excedit summam debiti. h. d. vsque ad §. officio. Pau. de Cast.

§. Officio. Per hanc actionem potest res diuidi per partes integrales, vt vni assignetur vna pars integralis. alteri altera, sicut per partes quotitatiuas. Item si vnus ex socijs soluit pœnam pro vtilitate rei communis: recuperat pro parte a consocio. h. d. vsq. ad fi. Paulus.

1 *Emphyteuta si decedat plurib. hæredib. relictis, an si vnus canonem non soluit res in totum in commissum cadat.*

2 *Commissum pœnam legalem dici. Et quo modum committendi legalis, & conuentionalis pœna conueniunt.*

3 *Commisso, renuntiare videtur, qui post incursionem commissi, pensionem, vel eius partem recipit.*

4 *Protestatio ius ad pœnam agendi conseruat.*

Communi diuidundo. Prædia vectigalia, & emphyteut. veniunt in hac actione non vt diuidantur, sed vt adiudicentur, ne præstatio vectigalis confundatur. Non vectigalia vero veniunt ēt, vt diuidantur, & tot censentur fundi, quot fiunt partes per diuisionem, & de parte ad partem potest imponi seruitus: veniunt etiā in hac actione non solum illa, quæ sunt communia quo ad directum dñium, vel vtile, vt dictum est, sed ēt quæ communia sunt quo ad quasi dominium, pro quo competit publiciana. h. d. vsq. ad § inter prædones. Et no. glo. magistram hic positam, ad quam
5 se remittitur, & ex qua plura habes, primo, q † si emphyteuta decedat plurib. hæredib. relictis, vno canonem non soluente res incidit in commissum, sicut vnu non soluente stipulo pœnalis cōmittitur insolidum contra omnes. vt l. 5. §. si sortem. de verb. obl. & s. tit. j. l. hæres. §. idem iuris. De hac quæstione vide Spec. de loc.
2 §. nunc aliqua, ver. 29. Item † no. ex eadem gl. q commissum dicit pœna legalis. Tertio nota. q quo admodum committendi pœna legalis, & conuentionalis æquiparantur, quia eisdem modis committuntur, quod non est verum simpliciter.
3 Quarto † nota. q si post commissum dominus recipiat pensionem, vel partem eius, vr renuntiare commisso, facit j. de leg. & fideicom. l. de le. 3. §. si. cum l. seq. nisi fuerit protestatus secundum
4 gl. Ex † qua. no. quod protestatio conseruat ius agendi ad pœnam & quotidie sic faciunt rectores ecclesiarum, cum recipiunt pensionem rei emphyteuticæ.

LEX XV.

1 *Fideiussor, an possit agere contra debitorem, antequam sit condemnatus soluerit tamen conuentus.*

SI socius. Si vnus ex socijs occasione rei cōis sit condēnatus, uel saltem conuentus, licèt adhuc nō soluerit, poterit a consocio recuperare partem præstita tñ cautione de restituendo si non soluerit. h. d. Idem no. vr di-
1 cendum in fideiussore † . s. vt statim, q fuerit conuentus a creditore, possit recuperare a debitore quantitatem in qua conuentus est præstando istam cautionem, nec oportet expectare, q sit condemnatus, ita potest intelligi l. Lucius. j. manda. in 3mim, quia mandanim est sibi, ut soluat, vnde antequam soluat, nec cōdemnatus sit, non possit aliquid, vt j. de condi. indeb. l. indebitā. Sed primum verius puto per istam l. illud est notandum, & habui de facto in quodam arduo negotio, vt no. in l. Lucius. & non fuit allegatus iste casus, & est multum notabilis.

LEX XVII.

Qui cohæredes. Vnus ex cohæredib. pōt rē hæditariam emere a creditore uendente iure creditoris. h. d. & est at. q si executor testamenti vult aliquā rem hæreditariam uendere pro executione, unus ex hæredibus potest emere, nec tenetur communicare eum alijs. Bal.

LEX XVIII.

Vt fundus. Sententia dēt esse conformis libello, ad hoc alle. vel sic, non dēt iudex pronuntiare, uel aliquid facere super reb. q̄ non sunt in libello deductæ. h. d. facit c. licet. Hely de sym. & l. fi. C. de fideicommissarijs liber. Et ex hac l. emanauit practica, ut libellus inferatur in sūa, vt no. in cle. sæpe. de verb. sig super verbo, clara. Item p hanc l. probat, q si ago rei vendicatione ɔ te, dicens rem esse meam, postea apparet rem esse tuam, nō dēt tibi adiudicari, uel declarari tuam esse, nisi hoc petieris, sed sufficit, q absoluaris ab impetitione mea, de quo fuit controuersia inter Inn. & Host. in c. ex ɔquestione. de resti. spol. & adde, quod no. per Cyn. in l. j. in 2. q. vti possi.

LEX XXIII.

Si conuenerit. Fragmentum est lec. ergo extraneo occidente nō tenetur cedere, de hoc fuit catio inter Iac. de ra. & ponit, ut plene no. per Cy. C. de ɔh. & cōmi. stip. l. non moriturum, de quo dic. per Bar. j. de verb. obl. l. Stichum. An autem debitor liberetur extraneo occidente? dic, aut interuenit eius culpa, & non liberatur, si ante moram fuit occisus, ut l. si ex leg. caus. eo. ti. Tertio uero casu, q̄ñ ipse creditor occidit, serua istā l. cum seq. q̄ sunt no. nam aut oblo erat simplex, & hēt locum hæc l. aut alternatiua, & habet locum l. seq. Pau.

LEX XXV.

Si Stichus. Si creditor rem aliquam ex reb. alternatiuè p missis interimat, tenet debitori ad eius æstōnem, dēt aūt æstimari, q̄tum ualet, altera quæ superest, si plus ualet, q̄ interempta, cum illa remansit in oblone, nec potest eā creditor recusare. Item si altera pereat ante moram, non tñ perit actio semel acquisita pp mortem alterius. h. d. & est subtilis. De ista materia, nil dr in dictis duabus legibus in tex. neque in gloss.

LEX XXVI.

Communis seruus. Si equus meus tibi commodatus recipiat dānū ab equo alterius, sine culpa tua nō teneris hac actione, sed ille, cuius culpa datum damnum est. h. d. Paulus.

Finis prælectionum Pauli Cast. in Dig. Vetus.

PAVLI CAST. IN DIG. NOVVM PRÆLECTIONES LVCVLENTÆ,

Et mirum in modum doctæ, in quibus omnia penè vtriusq; iuris arcana, ita pertractauit, perstrinxitq;, & criminosorum iudiciorum vim omnem, atque naturam excussit: vt huius beneficio iudicantium existat nemo, qui non vel minimo negotio quoslibet implicitos maleficiorum nodos dissoluat.

DIGESTI NOVI LIBER PRIMVS.

De publicis iudicijs. Rubrica.

LEX PRIMA.

NOn omnia. Non summatur. Paul. de Castro. Nec sequentes vsq. ad l. is qui reus. Si tamen Summarium vultis, dicite cum Bart qui hanc ita diuidit, ut primo ponit rūam, siue uerba quædam, ex quibus elicitur regula. Secundo ponit exceptionem a regula. Hoc autem intendit, omnia delicta priuata sunt exceptis quibusdam hinc enumeratis. h. d. Bar.

LEX V.

1 *Libello accusatoris si dies apponatur, an tunc dies illa debeat probari.*

IS, qui reus. Receptus inter reos nō potest pēdente iudicio accusatorē te accusare. h. primo, vsq. ad ver. illud, quod intellige ēt de maiori crimine, nisi sit præiudiciale primo, nam tunc admitteret. l. j. C. qui accusare nō poss. & idē si esset minus crimen, & præiudiciale. C. de adul. qm Alex. & ad l. Fal. de plag. l. p̄ses. Secundo dicit, ꝙ post sniam ꝯdēnatoriam, q̄ adimit libertatē, vel ciuitatē reaccusare non licet de nouo, licet inchoatas accusationes pficere possit. Hoc secundo. Ex hoc sequit, ꝙ si esset snia absolutoria, licet & nouas actiones instituere, & illud ēt p sniam non adimeretur ciuitas, uel liber-
2 tas. No. ꝙ † si dies ponat in libello accusatorio, ꝙ non debebit illa dies tunc probari. Iac. & Bar. post multa uerba dicunt, ꝯ, quia uideor me astringere per l. habebat. de inst. & ar. huius gl. & c. ab bate sanè, de re iud. in fi. Sed dic, ꝙ aut me astrinxi, & tunc debeo. Ita loquit prædicta l. Aut proponuntur aliqua, q̄ sunt ꝯparata, & tūc sufficit unū pbari c. a de rel. cū gl. & silibus. Aut ponit aliquid qualitatiue, ut hic in casu nr̄o, & tunc ubi dies est de suba delicti, & alteratur pœna pp dici appositionem, ut puta, q a statutum est, ꝙ si quis uadat de nocte in die beatæ Mariæ Augusti, puniatur aliqua pœna, qua non ueniret puniēdus alia die, & tūc est necesse probare diem. Aut diei appositio non est de substantia delicti, ut alteretur pœna, & tunc si ponatur, non tenet pbare, & ista distinctio colli ex gl. in l. Pantonius. §. 1. j. de acq. hære. alle. per Doct. licet non faciat ad propositum eorum. Paul.

LEX VII.

Infamem. Damnatus criminal. de crimine publici iudicij efficitur infamis, secus si de crimine priuati iudicij, nisi sit tale, cu. ciuilis actio infamaret. h. d. pone in tex. nisi id crimen sit tale, per quod damnatus ciuil. est infamis. Pau. Item ordo licet uarietur processus, non uarietur ptās legis circa pœnam infetendam. h. d. sciendum, non vr̄ dn̄s seruum suum habere pro derelicto, licet ipsum capitali crimine non defendat, & ideo si absoluatur, eius remanet. h. d. idem si condemnetur.

LEX X.

Inter accusatorem. Lex ista cōtinet duas partes. Secunda ibi, ut per ædictum, & hr̄ ibi duplex lr̄a, qdam bn̄t ne, & tūc sunt duo dicta. Summatur sic. pro reo uel accusatore absente admittit accusator ad allegandum cās absentiæ. h. primo, usque ad uer. nec qui quidē ver. habet duplicem intellectum, nam si habet nec. h. d. ꝙ citatus nouem uicib. in trib. diebus. qualibet die ter, damnari non potest de crimine publici iudicij, quod intellige, etiam si pœna esset inferior a relegatione, & est ratio, quia non est legitimè citatus, debet. n. quis ter citari per interualla. 3. dierum de iure isto. secus in ciuilibus l. tres denunnationes. C. quomodo, & quando iudex, & de pe. l. absentis. Si autem habes, ne. tunc dicit, ꝙ ideo p absente admittitur excusator, ne ter citatus damnet, ergo si excusator, non ueniret, condemnaretur, quod intellige, si citatus fuit legitimè per interualla nouē dierum, & in qualiber citatione habueris tres dies secundum hæc tēpora, secus in ciuili, hodie citari debet p interualla 30. dierum, ut in auth. qui semel. C. quomodo, & qn̄ iud. Oportet etiam, ꝙ intelligas de tali crimine, ex quo veniat imponenda pœna a relegatione j. alias absens nunquā posset damnari, vt d. l. absentis. j. de pœ. h. d. Pau. de Cast. Quæritur, nunquid in causa criminali sufficit citatio ad domum, dic, ꝙ sic, sicut in ciuili l. 4. de dam. infe. & l. ab eo. q̄uo. & qn̄ iu. & l. vt perfectius. de anna. except. & istam tenent Doct. quia eodem mō̄ traditur in causa ciuili, vt l. absentis. j. de pœ. Quid si citatus nō compareret? dic, eum in expensis condemnandum. Item in se assumere processum l. pen. j. eo. Item puniri extraordinariè l. qui crimine. C. qui accusare non poss. Item de calumnia puniri, vt hic. Itē j. de requiren. reis l. pen. Pau.

LEX XII.

Custodias. Cum audiuntur incarcerati, debent esse iurisperiti, & audiri possunt dieb. feriatis, & innocentes dimittuntur: nocentes autem pœna plectuntur. h. d. in gl. j. quando dicit, ꝙ aduocati causæ non debent esse, hoc verum in consi. causæ. Sed bene debent esse in informatione, & q̄stione ipsius l. qui postulauerit § qm̄. j. de adult. & facit, qđ no. in l. 2. C. de iur. cal. Sed nunquid si fuerit lata snia super q̄one sine aduocato causæ, valet ne? dic, ꝙ sic, ar. l. 1. §. biduum. j. quādo appellandum sit. Item no. ꝙ iudex potest hr̄e consiliarios, & ab eis petere consilium, vt l. 2. C. de prox. sacro. scrinio. li. xij. cum similib. & ita retulit dominus Paul. quod dicit Dy. de Mugello.

LEX XIII.

Accusatore. Si est in tex. inchoata. h. d. Accusatore defuncto potest iudex prosequi causam criminalem ex officio suo per modum inquisitionis. h. d. notabil. Item si accusator desistat. C. de aboli. l. 2. Idem si tanquam illigitima persona repellatur. extra de collu. detegenda c. 1. Et not. in e. j. in j. gl. de accu. per Ioan. An. quod est intelligendum. si accusatus est de crimine diffamatus, aliter nō debet iudex per officium suum procedere, ut in c. cum oporteat, de accusa. Item hoc verū, ꝙ potest, non autem cogitur, nam potest eo casu iuramentum purgationis indicere, vt in c. cum P. & c. veniens, de accu. alias est in tex. iudicata, additio aliena. Adde, ꝙ hic Pau. ut apparet, legit accusatione, non accusatorem in litera, & secundū istam. h. d. sententia lata super crimine ad petitionem accusatoris, pōt, mitti executioni, etiam eo defuncto, & nullo petente iudicio officio. h. d. est enim ratio, quia in criminalib. officium iudicis est potentius, q̄ in ciuilib. obtinet enim ne impunita sint maleficia, quod secus in ciuilib. nam iudex sine requisitione non debet procedere l. 4 §. hoc iudic. de dam. inf.

1 *Procurator in causa criminali, num interuenire possit. Et si interueniat, an processus sit efficax.*

2 *Princeps de plenitudine potestatis procuratorem in criminalib. admittit, & quid in episcopo, an idem possit.*

3 *Sententia uerbo in dubio diffinitiuam intelligi. Et an reiectis a iudice excusationib. per excusatorem allegatis, si ipse procedat, valeat processus.*

4 *Procuratorem pro reo incarcerato admitti. Et in illis casib. procurator admittitur in quib. aduersus absentem sententia ferri potest.*

5 *Defensores, procuratores, & excusatores in iure haberi. Et an criminosus per quemcunque defendi, vel excusari potest Et id quando.*

§. Ad crimen. In causa criminali nec ex parte rei, nec ex parte accusatoris procurator admittitur, sed excusator sic, qui si iustam causam alleget, faciet sniam
1 differri. h. d. No. † ergo diligenter, ꝙ totus §. loquitur de criminibus, in quib. potest ferri snia ꝯ absentem, ut sunt illa in quib. venit imponenda pœna a relegatione j. l. absentem. j. de pœnis. q̄ snia differtur si excusator iustam causam absentiæ allegauerit, alias non esset bona aduersario de vers. sed excusationes ad principium. ergo apparet veram esse opini. Petri de iure, & sequaciū sententiam vero gl. communem non, licet de consuetudine seruetur. Tex. publici iudicij. Idem si priuati, & bene. Tex. prosequē dum. l. ex parte accusatoris, Text. frustra p istud verbum videtur sentire Bart. ꝙ non ualeat iudicium criminale, ubi procurator in-

interuenit, licet de hoc non excipiatur. In ɔ̃trium habes glo. in l.
quamuis indubitati. C. de adulterijs. Tu dic, ꝙ illa exceptio po-
test remitti tacite sed expresse non, ar. C. de iura. calum. l. 2. §. sed
2 quia veremur, nisi per principem, qui† potest ēt expresse ex ple-
nitudine potestatis, vt in c. veniens. de accu. & ibi casus, & ideo e-
piscopus hoc non posset pati. i. ꝙ in sua curia causa criminalis a-
gatur per procuratorem quia hoc non potest de potestate ordi-
naria. & de hoc fuit interrogatus. Tex. interuenit, hoc verum, cū
criminaliter agitur, secus si ciuiliter l. non solum. in fi. ſ. de proc.
& l. sed hoc. §. j. eo. tit. & extra de proc. c. tuæ. & de accus. his. Tex.
multò magis, nam maius est periculum ex parte rei, quàm accu-
satoris, quia per negligentiam procuratoris posset reus innocēs
condemnari, & ex parte actoris posset nocens absolui, satius aūt
est nocentem absolui, q̃ innocentem, condemnari l. absentem.
ſ. de pœnis. Tex. ad defendendum, ex parte rei. Tex. defensiones
facti, puta ꝙ absens sit infirmus, vel detentus in carceribus, & sic
non potest comparere. Text. sñia. s. diffinitiua, quod† in dubio ꝑ-
sumit, vt no. in l. qđ iussit. de re iu. & est glos. in l. j. §. biennium. ſ.
qñ appel. sit. Vel posses dicere interlocutoria an notationis bo-
norum. Sed hoc esset tex. calumniari: nam hic dr̃, ꝙ non dēt fer-
re sniam, qñ allegantur excusationes. Quid si fecerit, nunquid
valebit? & dicit, ꝙ non, ex quo sciuit, vt l. quod scitur, de re iudi.
Et ibi no. sed in integrum restituetur. vt. cum Bertol. de re iu. Cir
ca gl. dic, ꝙ si esset eadem rō in libero, vt est de cognitione, idem
esset, quod in seruo, vt no. ſ. tit. j. l. hos accusare. §. j. & ibi dicam.
3 Item† no. ꝙ pro reo incarcerato admittitur procurator, quia ces
sant rationes, quæ fuerunt, ꝙ vbi maius est periculum ibi cau-
tius sit agendum, modo reus bene poterit informare procurato
rem, & nisi sit ipsemet allegare posset defensiones: & ita seruat
consuetudo, & valde bene, quia ex quo incarceratus est, nō est
timendū de fuga. & hoc vr̃ probari de mente iurium dicentiū.
ꝙ ꝓ seruo admittat̃ procurator l. 2. de custo. reo. ꝓterquā ad sen-
tentiā, q̃a ipse pōt venire. Itē si opponat̃ de l. nō tm̃. ſ. de ap. dic,
ꝙ ad appellādū, nō āt ad ꝓsequēdū. Ad §. publicè, vide Innocen.
in c. veniēs, de test. qđ intellr̃ de defensore allegāte cās notorias
hic aūt de ꝓcuratore allegāte cās cāx, puta exceptiones ꝑempto
rias. Itē hic est casus ɔ̃ gl. dicentē & all. l. j. ſ. an per alium, ēt si bñ
inspiciat ille tex. facit ɔ̃ gl. vt dixi, & facit ꝓ Petro, cū dicit ɔ̃ ꝑ l. 2.
C. de proc. & l. fi. C. de iniurijs, & ꝑlocū a speciali, & ꝓbat̃ sic, q̃a
in illis casib. pōt interuenire proc. in q̃b. pōt ferri sñia ɔ̃ absentē,
sed in l. j. tenet̃ vsq. ad sñiam inclusiue, & sic sup crimine, in quo
dēt imponi relegatio, pōt procurator interuenire in cā crimina
4 li. Et ad solonem § publicè, de l. seruum quoq. de ꝓc. Sciēdū† est
ꝙ nos habemus excusatores, & isti differūt, nam in istis crimina-
lib. excusatores admittunt̃, vt hic, q̃ alle. cās facti, puta absentię, &
tūc admittunt̃, vt hic. Et admittit̃, ēt quilibet sine satisdōne de ra
to, & quilibet ēt si sit minor. vt no. in d. §. publice. aut loquimur in
defensore allegāte cām notoriā, vt q̃a dicit, ꝙ accusatus de crimi
ne potuit illud facere, q̃a erat statutū, ꝙ bannitus pōt interfici,
vel q̃a illa die erat absens in alio loco, q̃ fuerit crimen ɔmissum.
Vel dicit dñe iudex respiciatis accus. quia nō est ꝓbatū ɔ̃ accusa
tum, q̃a testes sunt varij, & ista sunt notoria, & istis casib. admitti
tur defensor, & ita intelligitur dictus §. publicè. de l. seruum quo
que. de proc. & est ratio, quia in isto casu, ēt iudex ex suo officio
ista teneretur inquirere l. si non defendatur. de pœnis. ergo quem
libet dēt admittere, qui sibi notificet. Aut loquimur in procura-
tore, & ille dr̃ procurator, q̃ hēt mādatū, & in isto distinguit, aut
allega. notoria, & in istis casib. pōt ille, qui non hēt mandatum,
multo magis iste, aut loquimur de procuratore allegante causas,
& defensiones, & tūc, aut illæ nō ɔtingūt crimē, vt q̃a dicit vos
nō estis iudex, & sic de similib. Et in hoc casu admittitur. Aut de
procuratore allegante cās cāx, ut puta exceptiones dilatorias, vl̃
ꝑeēptorias, & in hoc casu nō admittit̃. & iste est casus huius §. &
ita vr̃ tenere Bar. Inn. tñ hoc posuit, licet obscurè, in c. veniēs, de
testib. Sed qđ si sup articulo separato, nunquid admittet̃ ꝓcura-
tor? d. Iac. de But. ꝙ sic, per l. 1. & l. si ꝑses. de plagarijs. Et istam q. di
sputauit. Iac. de Belloui su, & tenuit ɔ̃trium, quē tenet hic Bar. quē
vide latius, quia dicit, ꝙ si non contingat principale, ꝙ potest, a-
liàs secus, & hoc consuluit Bar. de Saxo ferrato. Pau.

L E X XIIII.

1 *Accusator sanguinis necessitate, vel officij de calumnia præsumpta non te-
netur.*
2 *Calumniam duplicem esse.*

GEneri. Pr̃ accusans de morte filię, de calūnia ꝑsum
pta damnari nō pōt, & si ꝓnuntiet̃ calūniam
ɔmisisse, ex illa sñia infamis non efficit̃. h. d. Rō primi di
cti est, q̃a nō accusat voluntariè, sed necessitate sangui-
1 nis ductus. Et ista est ratio, ꝙ oēs qui ad accusationem ꝓsiliunt ex
aliqua necessitate, vel sanguinis, vel officij, de calūnia ꝑsumpta
nō tenētur primum ꝓbat̃ in l. qui natu maior. § si ꝑ̃ris. d. bo. lib.
Scđm probat̃ in l. scđa. C. qui accu. non poss. & ſ. de his q̃b. ut d.
l. tutorum. Ratio secundi dicti est, q̃a sententia illa, qua pronūtia
tur calumnia commissa per patrem, non valet, quia continet
expressum errorem iuris, ut l. 1. expressim. de appellatio. & vr̃ iu-
dex sentire de calūnia præsumpta, non de euidenti, vt benignior
fiat interpretatio. vt ſ. de pœnis. l. si præses, & de suspe. tut. l. He-
2 renius. præmitte, †ꝙ calumnia est duplex, quædam est præsum-
pta, de qua in l. j. C. de aduoc. diuerso iud. & de ista non pronūtia
tur, nisi petatur, & ab ista excusantur hi, qui dicti sunt, alia est eui
dens, ut quando quis euidenter calumniatur, & apparet ex eui-
dentibus præsumptionibus l. licèt. ſ. de leg. j.

De accusationibus. Rubrica.

L E X PRIMA.

1 *Sui in accusando negotio, qui dicantur.*
2 *Mater liberorum iniuriam, num prosequi possit.*

NOn est permissum. Mulier nō pt
accusare, nisi
1 suam, vel suorū iniuriā prosequat̃. h. d. Et† dñr
sui ɔ̃ quos nō cogitur inuita sup crimine publi-
ci iudicij testimonium ferre l. 4. in prin. h. d. pōt
ēt accusare l. Cornelia de falsis, cū falsū ɔmittit̃
in testō ex̃nei, vel pr̃ni, uel mr̃ni. h. d. vsq. ad §. pupillus. Quærimꝰ
quid de alia iniuria? idē, q̃a ita gñalr̃ ponit̃ in l. de crimine. eo. ti.
Item ponamus, ꝙ isti liberi volunt accusare, nūquid præferunt̃?
dic, ꝙ in electione iudicis est ar. in c. si ꝑ̃ses. extra eo. & l. 3. de libe
2 ro ho. exh. Item† ꝙ dr̃ de matre, nunquid poterit mater prosequi
liberorum iniuriam? dic, ꝙ sic. ſ. e. l. hos accusare. ubi tex. & l. pe.
de in ius vocan. cum simil. In ɔ̃triū vero, vt de l. Iul. de ritu nup.
& l. 2. vnde cognati. Dic aut non tractamus de his, quæ sunt iuris
ciuilis, & tunc non admittitur, Ita loquitur l. Iul. ſ. de ritu nup. al
leg. Aut tractamus de his, quæ sunt iuris ciui. vt puta de succes-
sione, aut de iure sanguinis. Et potest, ut in ɔ̃rio. Nunquid idem
spurio, vide gl. in c. 1. & cle. credo de bap. licet Bar. dicat hic, ꝙ sic,
tñ non alleg. Gl. in l. 2. quærit, qui sunt illi contra quos non cogi
tur ferre testimonium. Et dic, ꝙ illi dicuntur coniunctæ personę
secundum gl. in l. si ferè. C. arbi. tu. Et est notandum ad declara-
tionem l. sed hæc. ſ. de proc. & fundamentum est ista l. licet Inn.
dicat, ꝙ illæ dicuntur coniunctæ personæ, quibus homo succe-
dit. in c. nonnulli. extra de rescrip. in antiquis. P. de C.

L E X II.

Certis ex causis.

§. Pupillus. Potest pupillus cum authoritate tutoris ac-
cusare criminaliter authoritate tuto. vel ciui
liter per interdictum de tabu. exhib. h. d. in gl. quando allega. l. q
cum maior. §. si non accusauerit. ista est uera, licet gl. videatur te-
nere contrarium.

L E X III.

1 *Libellum de actis dici. Et an in eo nomen Imperatoris, aut consulis, item &
dies inseri debeat. & nu. 4.*
2 *Concludendi ratio in criminalibus. Et quid in his concludi debeat.*
3 *Persona inquisiti in inquisitione, an sit exprimenda.*
4 *Citari faciens alium pro alio, an in expensis condemnari debeat. Et an referat
conscipere libellum sub prima, uel certa persona.*
5 *Locus loci, num in criminalibus libello apponi debeat. Et quid de tempore, si-
ue initij delicti, siue consummationis.*

LIbellorum. In hac l. vsq. ad §. ꝙ si ponuntur noue
q̃ requirunt̃ i libellis accusatoris, quo
rum tria prima respiciunt tenorē libelli duntaxat, & non
respiciūt ꝑsonas in ipso ɔtentas, & quatuor respiciūt de-
lictū sup quo libellus conspicit̃. Et no. ꝙ forma in hac l. ɔtēta nō
solū requiritur, cum agit̃ de crīe criminalr̃, sed ēt si agat̃ ciuilr̃ ta
li actione, q̃ infamaret, q̃a non est in actione vagandum, de hoc
habemus tex. & gl. in l. sed si ex dolo. §. fi. cū l. seq. ſ. de dolo. & l. ꝑ
tor eū dixit. in prin. ſ. de iniu. & tex. expressos in c. tuæ. ex̃ de ꝓcu.
in antiqs. In text. inscriptionis. i. tenoris, est. n. ꝑscriptio. i. tenor,
& subscriptio. i. subsius scriptio. versu. Itē ꝓ consul. i. ponat̃, sub
cuius tp̃e libellus porrigit̃, & die de consulib. populi Romani, q
non sunt hodie in vsu, nec seruaret̃, ēt si essent. Alii dicunt de cō
sule, coram quo porrigitur libellus. Istud est falsum, quia libelꝰ
coram eo non porrigitur, quia non habet iurisdictionem con-
tentiosam l. j. ſ. de officio proconsulis, & patet ſ. quia porrigitur
coram prætore, vt sequitur. Dicit gl. ꝙ ad exemplum consulis po
nitur nomen Imperatoris, & anni domini, sicut in instrumētis,
1 hoc vr̃ esse, q̃a† libellus est de actis, & acta dicūtur publica, sicut
instrumenta, vt C. de eden. l. is apud quē, vnde sicut instrumen-
to requiruntur anni, & nomen Imperatoris, vt in Auth. vt præpo
nat̃ no. Impe. in prin. ita & in libello. Sed hoc hodie non seruat̃,
quia notarius causæ in prin. quaterni ponit annos dñi, & nomē
Imperatoris, qui referuntur ad oēs libellos per totum annum re
ceptos. ſ. de eden. l. si quis ex argentariis §. si initium. Text. dicit si

quo

quo libellus porrigit, dic, q; et hodie non seruat, qa notarius cám diē ponit, & dicit tali die talis produxit hūc libellū, qđ sufficit, ac si poneret per partē. Io text. Lucius Titius. Ista respiciunt psonā accusatoris. Tex Meuia. Ista respiciūt psonā accus. tex. cū misisse

2 Ex † illo nota, q; in criminalib. cōcludit delictū cōmissum, & maleficiū. & ad hoc cōcludit, nō aūt ad pęnā imponendā, cū illa imponat ad publicā vtilitatē. Itē certa ē pęna, q̄ reseruat legis ptāti, vt j. ad Turpil. l. i. §. fina. aūt. secus in ciuili. vbi ocludit aliqđ sibi dari, vel tradi. vt s̄. de pri. deli. l. fi. p gl. Sic in reali ocludit. qs ad declaratioē dñij. s̄. de rei ven. l. & ex diuerso, & l. sicuti §. si q̄ramus, si seruitus vēdicę. & fertur sñia declaratoria. s̄. de arbitris. l. si cū. §. si

3 arbiter. Tex. & psona, dic secus, qñ agit de crimine per modum & formā inqsitionis, in qua nō est exprimenda psona, cū qua delictū est cōmisū, vt notat Innoc. in c. accepimus. de purga. cano. & de symo. licēt hely. & rō est, qa accusationes sunt magis odiosæ. & iō oia sunt exprimēda, & maior pęna imponit, q̄ in inquisitione. Itē quia in inqsitione tractat de bona fama inquisiti tātū modo: ergo si aliter exprimeret, infamaret: qđ nō dēt fieri c. cum

4 oportet. de accus. Tex. dic, dici † d. cōmissi delicti, qđ est verū, vbi delictū est uniformiter punibile oīb. dieb. ast secus si magis puniret vna die, q̄ alia, tūc deberet dies exprimi. & probari. s̄. de noui ope. nun. nō solū. §. sed vt urbani. & argu. s̄. de neg. gest. l. cū actū. Item si reus vellet ex appositione diei defensionē capere, qa vellet dicere, q; ea die erat alibi. tūc iudex posset cogere accusatorē ad exprimēdā diē, vt accusato pateat defensio, vt no. Inn. i c. abbate. circa fi. de sñia, & re iud. lib. 6. Ad qđ facit gl. j. de hær. uel ac. l. Pātonius. § rei perduellionis, & ibi gl. ista itelligas, q; licēt cogat iudex ponere diē, nō tñ tenet accusator illā diē probare, nisi accusatus illa die se alibi diceret fuisse. Vltimo verò si corā pretore, bñ seruat. Et dic, q; dēt exprimi psona accusati cū sufficienti demōstratione, ne ad incertū, veniat vnus pro alio, aliàs puniret ac-

5 cusator in expen. s̄. de iud. l. eū quem temere qđ est uerū, † qñ qs accusat per se tm̄, alioquin si per procuratorē in casu, quo pōt, p inaduertentiā sui procuratoris, vel nōnj citat ille, de quo nō agit tūc nō tenet dñs in expē. extra c. veniens. de accus. cū gl. & tenemēti ad limitationē l. eū quē temere. Qñ dicit tex. Lucius Titius accusat, nunquid idē si in prima psona? dic, q; nō refert. vt extra de conuersi. coniuga. c. dudū. dicūt tñ hic quidam, q; in hoc refert, q; si loquatur in prima persona vñr verba partis, & tūc post litem contestatā nō posset corrigi libellus iuxta materiam l. e dicta. Si uerò loquerentur in tertia persona, vederētur verba aduo-

6 cati, & tunc potest corrigere, post termiоū C. de erro. aduoc. per io. Nūquid requiritur locus loci? dic, q; aut locus loci non comprehenditur sub eodē tecto, & tūc debet poni locus loci, vt hic in tex. quia ponitur ciuitas, & domus. Si uerò comprehenderetur sub eodem tecto, ut in palatio vbi sunt plores cameræ, tunc nō est necesse, sed sufficit, q; ponatur palatiū, ar. s̄. ad Sillan. l. si quis io graui. Eodem tecto, hoc verū, nisi aliter esset punibile io uno loco, q̄ in alio, vt si magis puniretur, qui delinquit in aula, q̄ in coquina, not. per Innoc. in c. qualiter, & qñ. de accusa. & l. de pupillo. §. si quis forte j. de noui. ope. oūn. hæc sunt vera io delictis quę respiciunt cām īnomētaneam, quia tunc deberet poni initium l. qđ ait lex. §. qđ ait. j. de adul. & j. de incēdio rui. l. i. §. ex incēdio. Si verò esset delictū qđ respiceret cām successiuam, nunc deberet poni io loco, in quo delictū pficitur, ar. l. 2. §. annus s̄. q; vi, aut clam. Et conclusio est, q; in delictis habentib. cām momētaneā iospicit locus, & tp̄s, ubi delictū initiat, & sumit cām, j. de adul. l. qđ ait lex. §. qđ ait. & ad l. Aqui. l. ait. lex, & s̄. de dā. infect. l. damni. §. Sabini & de incendio ru. nau. l. i. §. ex incendio. Alia cōclusio, q; in hñtibus cām successiuā īspicitur locus, & tp̄s delicti pfecti. j. qđ vi aut clam l. semper, & j. de adul. l. mariti lenociniū. §. lex mensiū. & ibi nota. Item quærit, quid si ille, qui accusatur, & ille qui accusat fuerit in diuersis locis, vt de sagittāte, quis locus debet poni? dicit Bart. q; si statutum punit sagittātē: sic credit, q; locus in quo est ppetratū. s. locus domus eius, qui est uulneratus, & ista sunt uera in affirmatiuis. Sed quid in negatiuis, nunquid debet poni locus, ut de statutis Tusciæ, quæ dñt, q; ille, qui fuerit ad hoc deputatus, denūtiet? & tūc, quia est locus limitatus, & coarctatur loco debet poni, si non coarctatur loco, non debet poni. Ad l. semper. §. i. s̄. quod vi, aut clam. de qua opponit glo. dic, q; ubi delictū atrocius puniretur una die, quàm alia, debet poni dies l. nō solum. §. sed ut probari. de noui. ope. ounti. & ista etiam probantur in dicta l. semper. §. i. ubi eodem modo oō est imponenda, ita hic. Pau. de Cast.

§Quod libelli.

Si libellus accusatorius non rectè formetur, reijcitur, & nomen rei aboletur. h. d. Et dic, reijcit per iudicem, ēt reo non petēte, ut not. s̄. de offic. assesso. l. i. facit c. ex tenore. de rescriptis, & de cōcēsi inter uos. & quod ibi no, per Inno. Text. ordinati. secundum formam traditam. Tex aboletur, & accusator in expensis condemnatur. vt C. de epis. & cle. l. omnes §. fin. Text. repetēdi i. de nouo accusari, & legitimè, sicut in ciuili, ut l. i. §. hæc actio. s̄. si agrimensor falsum modū dixerit. Dic aboletur i. cancellat de libro Item aboletur quando pronunciatur per iudicem non esse procedendum [illegible] libelli, vel absoluitur reus ab instantia iudicii. Item [illegible] libellus si sit ineptus, pōt per iudicem reijci, vt alleg. [illegible] non petatur, vt c. consuetudinis. extra de cōsuetud. Item [illegible]demnatur in expensis sicut in ciuili. l. eum quem temere s̄. de iud.

1 *Libello eodem, aut pluribus criminibus, quis accusari possit.*

2 *Adulterium, & incestum ex coitu cum consanguinea nupta resultare.*

§.Sed & si aliud.

Duobus modis intelligitur. Primo, vt dicas, q; sicut formatur accusatio super adulterio, vt s̄. in prin. l. ita requiritur super alijs criminalibus: vel secundum alium intellectum, potest quis unum simul & semel eodem tpe accusare de pluribus delictis ex diuersis factis descendentibus. h. d. secundum Azo. & ad hoc lp allega.

1 Dicit tñ hic Bar. q; si illa crimina non puniunt eadem lege, non potest eodem libello accusare de omnibus, sed debent tot libelli fieri, quot sunt crimina, secus si ead. l. punirent, arg. sup. de actionibus empu. l. non est nouum. & de muneri l. prætor. §. si cui plures. Si vero plura crimina descenderent ex eodem facto, vt de for-

2 nicatione commissa cum consanguinea nupta, ex qua resultat adulterium, & incestus l. si adulterium cum incestu. j. de adul. nō posset vnus de oībus accusare, si ex diuersis sic, vt l. si de crimine C. eo. & ita intelligas gl. & dic plenè, ut ibi no. Tex. comprehendendum erit. dic secundum formam ibi traditā in crimine adulterij secundum primum intellectum, vel sic omnia ista crimina eodem libello poterunt comprehendi, & de omnibus accusari secundum alium intellectum, quia eadem l. puniuntur omnia l. Iul. de adult. secus si punirentur diuersis legibus, & tunc nō eo. libello, sed pluribus, vt dictum est. Item si ex diuersis factis descendunt, secus si descenderent ex vno.

§.Si accusator.

Accusatore impedito accusationem prosequi, reus absoluitur ab instantia iudicij, & pōt ab altero accusari j. 30. dies. h. d. tex. postulante. Itē si non peteret, quia posset hoc iudex ex suo officio. arg. j. de pœnis l. non defendatur. & de quæstio. l. i. in fi. Text. decesserit. s. post lit. contest. Tex. de causa. s. perpetui impedimenti, secus si de proximo recessuri. Text. accusare. i. accusationem inchoatam prosequi. Tex. alij. i. tam priuati, quàm publici. s̄. eo. l. pen. Tex. repetere. i. ad pristinam accusationem redire. Sed de nouo reaccusare posset. j. tempus, quo durat illa accusatio. de fal. l. querela. nec fit de vno ad alium litis translatio. l. sed si vnus. §. interdum, & §. fio. ff. de iud. Accusatio. vt propter malam conceptionem libelli ac si nulla fuisset posset de nouo reaccusari j. tempus, cum illa accusatio durat, vt j. de adul. l. quæ accusator. C. de falsis l. q nomine. Idem si actor fuit repulsus propter inhabilitatem. P. de C.

LEX IIII.

1 *Infames ipso facto esse, qui personas liberas, aut mancipia quæstuaria tenēt ad prostituendum.*

Qui iudicio.

In ista l. ponuntur casus in quibus quis prohibetur accusare, nisi prosequatur suam, vel suorum iniuriam. h. d. infamis per sententiam, vel ipso facto, vel qui calumniam semel commisit ab accusando repellitur, nisi prosequatur suā, vel suorum iniuriam. h. d. Tex. accusandi. i. de nouo, sed non inchoatam perficiendi, sic. j. tit. proximo. l. is qui reus. Tex. non habet, s. extraneum, sed seruum accusatorem potest, vt d. l. is qui. & est ratio, quia videtur prosequi suam iniuriam, idest vindictam. s̄. de bonis liberto l. qui cum maior. §. si libertus. Tex. exequatur, & est ratio, quia infamis, vt tit. i. infamem. Text. calumnia, dic etiam iudicio non publico commissa, vt differat a versiculo, qui de præuaricationis, nam licet talis non sit infamis, vt tit. i. infamem, nisi in tribus casibus, tamen repellitur ab accusando l. 3. §. præuaricationis. supr. de calumnia, quia sicut calumniatus est in vno, ita calumniari in alijs præsumitur, vt j. ad Turpil. l. & in priuatis. Tex. lenocinium. i. publicum, ut tenendo quæstuaria mancipia, vel li-

a beras personas prostitutas. † tales enim sunt infames ipso facto, vt su. de his qui no. infamia l. athletas. §. ait prætor. & l. palam. su. de ritu nup. potest ēt intelligi de lenocinio priuato, ut mariti circa vxorem, quia licēt non sit infamis ipso facto, ab accusando tamen mulierem, vel adulterum repellitur. C. de adul. l. ita pudor cum illud crimen contingat in crimine adulterij. Sed alij bñ pos sunt antequam de lenocinio sint damnati. cum adhuc non sint infames. ita intelligo gl. Text. pecunia, s. ille, qui pecuniam accepit pro alium accusando. In gl. morte, quandoque, vt si sit crimē læsę maiestatis, alij autem, ut gl. dicunt, q; in exceptis criminibus non admittuntur damnati crimine publici iudicij, licet aliter infames admittantur, quod non placet cum illæ ll. loquantur generaliter de infamibus, vnde qualitercūque fuerint infames, repellendi uidentur, arg. su. de leg. præ. l. i. §. generaliter. & su. de publi. l. de pretio. no. bene gl. Paul.

trahendo forum, quod est accessorium, vt habes in fi. in cap. ex parte de ... it. ipol & ... his qui reus. in fi. vltimæ gl. quia filiusfa. vel pupillus in quibusdam casibus hñt legitimam personã stan di in iudicio, vt in cã matrimoniali, & bñficiali, ita in psõne procu ratoris. Tex. reuocare. aut cum dñs defendit pro suo interesse, &

2 tanquam principalis venit ad causam. Ex quo dic, q necessarius defensor non pōt allegare exceptionem declinatoriã fori ex sua psona. Sed nec ex persona defensi si erat exceptio personalis, ut l. deniq; §. generaliter. & l. si fideiussor §. quædam. s. manda. & ibi no. quod est verum, nisi sit priuilegiatus defensor, vt fiscus, quia tūc posset ex sua persona opponere. C. de iure fis. l. 3. Idem in clerico, vt notatur 3. q. j. clericus nullum, & C. de epis. & cle. authen. clericus, sed nec etiam tales opponerent, nisi suscipere ... iu dicij animo nouandi, & ita disputãdo determinauit Iac. But. Et vide, quod no. in l. procurator ad exhibendum. §. j. s. rem ratam habe. per Bar. excommunicationem autem posset, si forte iudex esset excommunicatus, quia illa ab vtroque posset. Paul.

1 *Sacrilegij crimen magnum scelus esse, quo Deus offenditur, at princeps populi crimine læsæ maiestatis.*
2 *Crimen quot locis puniatur. Et an fiat remissio. Et cur fiat. nu seq.*
4 *Iudex loci vbi delictum commissum est, si capens delinquens non est, an requi rere possit a iudice domicilij, ut criminosum capiat.*
5 *Probationes apud iudicem remittentem factæ an fidem faciant apud alium, ad quem remittatur reus.*

§.Cum sacrilegium. Iudex in cuius territorio in cuius crimen est comissũ debet expedito primo suo processu remittere reum ad puniẽdũ in loco, vbi maius delictum est commissum. h. d. no. ad quod sp al leg. Tex. cognouerit. i. præses in cuius prouincia crimen est com missum. Tex. remittere. i. antequam ipsum puniat, & dic, q remit tit ad literas illius præsidis in cuius prouincia sacrilegium est cõ missum, vt in Auth. vt nulli iud. §. si vero quis comprehẽsorum.
2 No. † q crimen sacrilegij est magnum crimen, quia Deus offendi tur. Secus in crimine læsæ maiestatis, vbi offenditur princeps po
2 puli. No. † q crimen punitur in trib. loc. s. in loco domicilij, origi nis, & ubi commisit delictum, & in cuius prouincia commissum est crimen omnibus alijs præfertur, ut hic. Item no. q iste reus re mittitur ad locum, ubi commissum est maius crimen & hoc ue rum ad literas, & mandatum alterius præsidis. Item no. q iste p̄ ses cognoscet in quo minus crimen est commissum, non tñ pu niet. Sequitur gl. quæ format ꝯtrium, & dicit, q est spãle, quæ non ualet, vel ex vrbanitate, ẽt non ualet, quia tex. in §. si vero quis cõ prehensorum. dicit, q fit ex necessitate, & ex lege, & iõ dic, q fit a lege, non q cogatur per alium præsidem, sed per legem, & si nõ faciat, non punietur p alium præsidem, sed a principe, vt ibi di cit tex. & hoc uerum, si essent sub eodem superiore. Si vero essẽt sub diuersis dñis, vt sunt in Italia, & Tuscia, nõ hẽt locum ista re missio, vt in isto §. & est rõ, qa iste præses tenens reum si esset cõ tumax, non hẽt alter p̄ses superiorem ad quem recurreret, q pu niret alterum p̄sidem, & ita nec seruatur in partibus, & ciuitati bus Italiæ. Sed Dy. opponit quare remittitur, nunquid sortitur ibi forum, ergo ibi debet puniri, sed dr̃, q sortitur ibi forum rõne il lius criminis, quod ibi commisit, non aũt de alio crimine, sed di ctum Dy. dẽt ita limitari, q hoc est verum, nisi ibi haberet domi cilium, qa tunc posset etiam si alibi crimen esset commissum, & licẽt non possit puniri ibi, rõne illius criminis in altera prouĩcia commissi, attamen aggrauat dictum l. 3. C. de episc. aud. Aliud di ctum pōt limitari, q pōt puniri, vbi hẽt domicilium, hoc uerum, si alius iudex pateret, als non, vt hic est casus, & hoc uerum, si p modum accusationis. Sed quid si per modum inquisitionis, pce deretur ꝯ eum, q alibi hẽt domicilium, & dñt Odo. Granfr. & Io. An. q nõ pōt, Cy. dicit in l. 4. C. de sacr. san. eccl. q iudex domi cilij poterit inquirere, & iõ ip̄m sequitur maleficium suum, sicut lepra leprosum, l. ea parte. s. de pnsu. & ita ẽt tenet Bar. & Bal. se quendo. Cy. in l. cunctos prope fi. alleg. C. de sacro. san. eccle. Sed
3 † quæ est ratio, quare fit ista remissio? dic, q ratio est, quia in illo loco, vbi crimen est commissum melius pōt probari, q̃ alibi. cap. post q̃. de elec. modo probõnes &c. l. sciant. C. de prob. Item alia rõ, quia magis est offensa illa respublica illius loci, vbi maius cri men est commissum, & maius interesse pōt prætendere. ar. l. se pul. violati actio. s̃. de sepulchro violato. in ꝯtibus vero hoc nõ reperit. l. hrs absens. s̃. de iudicijs. & l. ordinata. de lib. cã. & in titu. de quib. reb ad eundem iud. ea. Sed quid si iudex in alio territo rio capiat propria autho. nunquid bene facit? Resp. non, qa non licuit sibi mittere falcem in messem alienam. l. sicuti. §. Aristo. si seruitus vend. Immo ad literas alterius venit remittendus l. quid si fugitiuus. §. idẽ. de ædil. edi. Sed quid si non fuit captus a iudi ce, sed a priuato, & ab eo detinet, nunquid iudex iste pōt eum cõ pellere, ut remittat? Dic, q sic, per l. si quis in hoc. in fin. de epis. &
4 C. de his qui latrones. l. 2. Sed † quid si non sit captus, nunqd iste iudex in cuius prouincia cõmissum est delictum, pōt mittere ad alium, vt eum capiat, & remittat? & dic, q sic. in d. l. 2. C. de his, q latrones. Immo si non faciat tenet, ut in authẽ. si uero dominus temporalis. C. de hær. & s̃ de incen. rui. nau. l. ne quid & C. de fal. mo. l. j. cum si. Sed quid si non sit rogatus, nunquid nihilominus alter poterit eum capere, & incarcerare, vt eum remittat ad aliũ? de hoc est casus. in l. si qs filio exhæredato. §. eius. ff. de inju. rupt. rest. & §. audiãt. in Auth. de defẽ. ciuitatum. Sed quid si iudex no lit petere remissionem, sed vult prohibere alteri, ne cognoscat, nunquid nihilominus alter poterit procedere? dic, q aut iste iu dex cui est prohibitum, non habet iurisdictionem respectu per sonæ, vt quia est clericus reus, vel est pedaneus iudex, qui nõ pōt cognoscere de mero imperio, & ita ẽt sine prohibitione non ua let. Sed si alias haberet iurisdictionem, dic, q iste prohibens, qui præoccupauit iurisdictionem potest prohibere, ut dicimus in cri minalibus, quibus vterque iudex tam ecclesiasticus, q̃ secularis, pōt cognoscere, ut no. in l. si qs in hoc genus. C. de epis. & cle. Sed si non præoccupasset, licet posset petere remissionem, nõ tñ pos set prohibere, ẽt si prohibens esset maior, nisi esset princeps, pri mum probatur in §. j. in Auth. de defensorib. ciuitatum, & no. in l. iud. solui. de iud. Imo quicquid post facit, non valet. Idem si eẽt
5 facta a delegato, vt d. l. iudicium solui. Sed † qd si vnus iudex qui remittit, recipit probationes, nunquid faciat fidem coram alio? & dic, q sic, si als habet iurisdĩonem competentem, aliás nõ. in c. at si clerici. de iudic. & notatur in l. diuus. in §. j. Sed in secũda par te quæritur, quidam captus est pro debito pecuniario, & petitur, q remittatur per iudicem criminum, nunquid statim debebit re mittere, & dic, q non, immo debebit facere suam cognitionẽ su per debito pecuniario, & postea eum remittere. vt hic, & ista sũt perpetuo menti tenenda. Paul. de Cast.

L E X VII.

1 *Mulier in criminali a testificando num repellatur.*
2 *Pupillus an accusare criminaliter possit, & tunc an subscribere accusationi debeat. Et quid de infamib. infamia facti. Et quid de infamia canonica. n. 3.*
4 *Pauper an accusare possit. Et quis dicatur pauper.*

QVi accusare. Iurisconsultus hic facit duo. Primo enumerat quosdam qui ac cusare prohibentur. Secundo quod dicit, limitat. Se cunda in l. hi tñ. in prin. & § 1. Tex. sexum. vt mulier, q̃ inconstans est propter sexum, qui eam reddit inconstantẽ. Nun
2 quid † repellitur mulier a testificando in criminali, dic. q non, de iure ciuili. Secus de iure canonico, vt no. in c. forus. de ver. sig. cir ca fi. Sed cõtra uidebatur, q de iure ciuili posset. per l. qui maior.
3 § sed si non. de bo. libe. In † pupillo uero fallit si prosequatur suo rum iniuriam, & tunc subscribere debet suo nomine le. 2. C. qui accu. non pos. Sed aliter per tutorem. Maior uero xx. annis indi
3 stinctè potest l testimonium. s̃. de testi. & no. s̃. l. j. & 2. Sed † quid de infamibus infamia facti, nunquid repelluntur ab accusando dic, q non, ita tenet Spec. in ti. de his qui no. insa. Sed quid de in famibus infamia canonica, qui sunt in peccato mortali, & dic, q nõ. Sed testari prohibentur, vt no. 6. q. j. text. Alij, dic, q ẽt si non fuit damnatus, si tñ fuit semel repulsus a testificando. sicut diximus in l. prox. in l. idem. ver. si tñ. alias esset superflua. l. qui in iu dicio. s̃. & sufficit, q probetur, q fuit semel repulsus c. super eo. de elec. & c. testibus. de testibus. & sic in eodem crimine, ita in simi li casu, ut hic, quia repulsus fuit a testificando, ita ab accusando.
4 Item, q † hic dicit de paupere, ita intellige, nisi alias haberet bo nam famam, & est notabile, quia præualet plus quâm diuitiæ. l. si defunctus. ar. l. scire. §. fi. de tut. & curato. da. ab his. Item qualiter quis dicatur pauper. no. per Guil. in l. si uero. §. qui pro rei quali tate qui satis. cogantur. & Pet. in l. si constante. s. sol. ma. Et quod hic dicit ex consuetudine personæ, quæ personæ aliæ prohibean tur, dic, ut in Spec. de accusatio. Pau. de Cast.

L E X XI.

L.Hi tamen.

§.Ab alio. Semel delatus & absolutus, vel accusat⁹. & cõ demnatus abolitionem publicam, uel priua tam criminis adeptus, potest iterum accusari. hoc primo. Nec le gatus Imperatoris, vel prouinciæ p̄ses, uel magistratus populi Ro mani accusati pñt. h. d. cũ l. seq. in prin. Tex. nõ potest. Sed prima accusatione pendẽte, vel sñia absolutoria vel condemnatoria fi nita. de quo in l. cui. §. ijsdem. s̃. eod. Tex. publica. dr̃, q̃ inducit pp diem solennem, uel pp prosperitatem bonam principis. Tex. pri uata die, q est verum, si licentia reaccusandi impetratur a princi pe. als post priuatam abolitionẽ non permittit qs de eod. crĩe ab alio reaccusari. l. j. C. de abolitio. Secus in publica, vel legal. Tex. desistente. ista est abolitio legalis l. libellorum. in fi. & §. fi. Paul.

1 *Exceptio dilatoria, quando opponi queat.*

§.Hoc beneficio. Secundum primam lect. h. d. ex ceptio dilatoria non opposita ante litem contest. potest opponi postea, si non accusator inter ueniat abolitione facta. h. d. notabiliter. Secundum aliam lectu. exceptio

exceptio dilatoria post litem cōtestatam superueniens indistinctè potest opponi. h.d. Quod est uerum si superueniat sine facto & procuratione rei. ff. de arbi. l. nō distinguemus. §. item si qs Romæ, alias secus, vt ff. de iud. l. si quis postea, & si quis cau. l. quæ autem. & ibi no. & adde c. insinuante. de off. deleg. Tex. hoc beneficio. i. hac exceptione dilatoria, de qua in prin. huius l. Tex. per repet. si a nouo accusatore, & dic abolitione. §. generali. An † exceptio dilatoria possit ante litem contestatam opponi? distingue, aut competebat ante litem contestatam, aut postea incepit cōpetere. Primo casu non potest opponi, si ea instantia duret. & idē sit accusator, vel actor. l. si maritus. §. præscriptiones. ff. de adul. Si vero abolitio interueniat, & de nouo repetatur, tunc aut repetitur ab eo accusatore, & idem, vt l. si quis repetere. ff. ad Turpill. Aut a nouo alio, & tunc sic, ut hic secundum unam lecturam, per quod videtur, ꝙ quoties instantia iudicij facit transitum ad nouam personā, possit opponi exceptio dilatoria, quæ fuerat omissa, hoc uerum puto, si illa noua persona non succedat loco primæ, sed ueniat per se principaliter, vt hic erat, aliàs secus, ut puta si mortuo actore instantia transfertur ad hæredē eius. l. si hominem. de fideius. nam cum hæres succedat in locum testatoris, transit ad eum instantia cum illa qualitate, cum qua erat apud testatorem. Et idem puto de singulari successore, puta si actor cedat alteri litem, ad quod optime facit l. in hoc iudicio. post prin. ff. communi diui. & l. et in rem cum præcedenti. ff. de iureiurādo. Si uero post litem contestatam superueniat, tunc dic, ut in summario, nam si superueniat ex persona actoris, vel iudicis indistinctè opponitur, vt in c. pia. de excep. lib. 6. & de consorr. eius litis. l. 2. & in c. insinuante. de off. deleg. Si uero ex persona rei, tūc aut ex suo facto, uel se procurante, & nō opponitur l. si quis postea. de iudicijs. aliàs secus, ut hic secundum aliam lec. & l. non distinguemus. § item si quis Romæ. de arbit. Paul. de Cast.

1 *Accusare duos, ac plures eodem libello de diuersis criminibus, an quis possit? Et quid de diuersis libellis.*

2 *Crimen unum, & idem quando dicatur, & quando plura.*

1 **§. Lege Iulia.** Non † potest quis eo. libello duos accusare de diuersis criminibus: sed in diuersis libellis sic, quia pōt duos accusare, non tres. ff. eod. qui accusare. uet. alij pp turpem. & C. eo. cum rationibus. Item de eo. crimine non solum duos, sed plures, & eo. libello accusare pōt l. q pupillum. §. fi. de adult. & C. si reus uel accus. mortuus fuerit l. 1. fallit in crimine adulterij, ubi adulter, & adultera non possunt simul accusari. l. reos. C. de adult. & est rō, qa absolutoria lata pro uno prodest alteri. l. denunciasse. § quæri. de adult. Tex. de duobus de e. 2 crimine possunt. Et † dicitur, idem crimen, quando plures fuerūt fures unius rei. Item dr̄ vnum crimen mandantis, & mandatarij. l. nihil. ff. de adult. Item dr̄ unum, quando fit successiuè, ut multi eundem percutiunt successiuè vnus cum gladio, & alius cū claua etiam. arg. eius quod dicit gl. in l. si quis in tantam. C. unde ui. quia ea, quæ fiunt sine interuallo, dicuntur eodem tempore facta secundum Bar. Pau. de Cast.

§. Si seruus. In accusatione seruorum ead. iura seruantur, quæ in accusatione liberorum. h.d. Nā tenetur se subscribere accusator. vt hic, & qui non pōt accusare liberum nec seruum. ff. e. senios, & calumniator efficit infamis, sicut si liberum accusasset. ff. ti. 1. l. fi. in gl. vt ff. eo. ibi, fallit, & est ratio, quia exceptio lenocinij est accusatio, & punitur maritus. l. a §. si publico. ff. de adul. & seruus accusare non potest. In fi. glo. tu dic, ꝙ idem esset in liberto, vbi esset eadem rō. q in dn̄o, vt qa ueniret alius ad defendendum pro suo interesse, puta aliquis de cognatione ne diffamaretur cognatio. ar. ff. de lib. cau l. 2. & 3. & ff. de iniurijs. l. ex Cornelia. Paul. de Cast.

1 *Seruus accusari potest. Et quibus pœnis subdatur, & quibus non.*

2 *Pœna pecuniaria vbi locum habere non potest, est an necessario pœna infligenda corporalis.*

3 *Lex naturalem causam considerat. Et an quando lex de filio loquitur ad naturalem extendatur.*

4 *Accusare num quis cogi possit.*

§. Omnibus. Pœna pecuniaria, & capitis diminutio non cadunt in seruo, sed pecuniaria in corporalē commutat. Item lex considerat naturalem cām, & licet eius verba non possint in seruum cadere ciuilr̄, sufficit, ꝙ cadant naturaliter. h. d. Tex. sierit. i. puniunt, & sic melius q̄ gloss. Priuata, quia 1 † potest accusari, sed non puniri, ut sequit. Murabitur autem pœna, vt in fi. Pecuniaria, similis ei, quæ imponitur per l. Iulia. de vi priuata, ut publicatio omnium bonorum. seu quotæ. secus si certæ q̄ntitatis esset pœna in genere, vt ꝙ puniatur in c. vel cc. Nam ista cadit in seruum, quia potest habere pecuniam, q̄ dabit conniuentibus oculis domini, vel dabit pro eo. l. 4. in prin. & §. 1. & a. ff. de manu. Et idem dic in monacho, vt no. in Speculo. in ti. de reo. §. 2. versi. sed an monachus. Text. capitis diminutio, s. media, per quam perdit quis ciuitatem, quam seruus non habet, vt deportatio, vel minima per quam perditur familia, quam etiam seruus non habet, vt relegatio, de qua subijcit. Idem in maxima per quam qs moritur ciuiliter, vt cum damnatur in metallum cum seruus ciuiliter reputetur mortuus, vnde amplius non potest mori, secus in ea maxima, per quam moritur naturaliter. Nā seruus habet uitam naturalem, quam perdere potest, & adhuc, qa licèt istæ pœnæ ciuiles non cadāt in seruum inquantum mutat statum, quem seruus nō habet, & quo ad effectus ciuiles, cadunt tamen inquantum coercent corpus, vnde seruus damnatur in metallum. ff. de pœnis. aut damnum. §. fin. per q̄ pœnam corpus eius affligetur, & pdet spem consequendi libertatem, cum amodo sit seruus pœnæ, non hoīs. l. si metallum. de his, qui pro non scrip. ha. non autem perdet ciuitatem, nec libertatem, quam nō habet. Item deportatur, non ut ciuitatem perdat, quam ēt non habet, sed vt extra ciuitatem corporaliter teneatur, vt le. 2. C. de se. pulc. viol. & ēt perdat spem consequendæ libertatis. Idem in relegatione, quam pati potest, non vt perdat familiam, sed ut teneatur in certo loco morari corporalr̄. ff. qui. & a quib. l. 2. Text. non debere recipi reum. i. puniri. s. quo ad pœnam pecuniariam, quæ plerunque imponitur ob iniuriam. ff. de iniur. l. iniuriarum. & no. in l. cum emancipati. §. emancipatus filius. ff. de colla. bon. Sed illa mutabitur in corporalem, vt sequitur. Imminebit. i. cor-
a poraliter punietur. No. † ergo vbicunque non potest locum habere pœna pecuniaria, imponitur corporalis, vt hic. & l. 1. §. generaliter. ff. de pœni. Sic econtra, interdum corporalis commutat̄ in pecuniariam propter condōnem accusati, ut si erat in dignitate. vt C. de decu. l. quinque summates. Item no. versi. item Cor-
3 nelia, ꝙ † lex considerat naturalitatem, quod facit, ꝙ quando l. lo quitur de filio, & extendatur ad naturalem, de quo no. in c. 1. de
4 bapti. Item † quæritur in l. in eum. ff. eo. nunquid quis cogat̄ accusare, & dicit, quòd non. l. 1. ut nemo inuitus. C. fallit in l. Cornelia de sicar. fundatur per l. prætor. §. si dicatur. ff. de iniur. secundum Barto. Sed dic, quòd præcisè non potest cogi, causatiue sic, & ita dicerem.

L E X XIIII.

1 *Exceptio, ꝙ quis iam accusatus est de eodem crimine, uel accusatio eiusdem criminis finita, quando opponi possit. Et quid præstet.*

2 *Accusatus & absolutus non adiecta criminis qualitate, an rursus accusari possit de eodem ab eo, qui eius qualitatem vult exprimere in accusando.*

SEnatus. Si de crimine quod pluribus legib. punitur, quis fuit vna lege accusatus, non potest alia lege accusari. h. d. quod intellige prima accusatione pēdēte, uel finita per sniam. ff. eo. qui accusare. in §. 1. Ob idē crimen. propriè sume, vel accipe pro eo. facto, licet ex illo plura crimina oriant̄, nam si hn̄t, vt genus, & spēs, accusatus non pōt ex vno accusari, & ex alio, ut in prima gl. ꝙ est notandum, secus si se hn̄t, vt diuersæ spēs, qa tūc a diuersis accusari posset de oībus, non ab eodem, vt C. eod. l. qui de crimine. Reus fieret. i. accusari posset, non ergo recipitur accusatio, si de illo crimine accusatus
1 est, per quod patet, ꝙ † ista exceptio opponi potest ad ingressum iudicij, & tunc impedit litem contestari. Si uero tunc non opponitur, impedit sententiam ferri, simile ff. de cō. indeb. l. elegāter. §. si post. Sed opponitur cō primum exemplum de l. qui de crimine. C. eo. vbi dī cōtrium. Sol. ibi loquitur, quando ex vno facto descendunt duæ diuersæ species accusationum, hic autem quando se habent vt genus, & spēs, quare vna electa tollitur altera, codē
a modo. facit l. si adulterium cū incestu. ff. de adul. † Pone, ꝙ vnus fuit accusatus de uno crimine non adiecta qualitate: vnus uenit & vult exprimere qualitatem, ut in platea, uel de nocte, vel in domo. Dic ꝙ si exprimens istas qualitates uenit ante nomen receptum inter reos. & tunc iste admittitur. non exprimens repellit̄ l. si plures. ff. eo. Idem si post nomen rei receptum tanquam maius crimen allegans, quia qualitas aggrauat. l. per minorem. sup. iudicijs. Si uero post sniam, & tunc aut absolutoriam, aut condēnatoriam, si absolutoriam, dic, vt l. denūtiasse. ff. adulte. aut post sententiam condemnatoriam, & isto casu, si pœna potest repeti, quia esset pecuniaria, & tunc repetetur, & punietur pœna corporali, quæ imponitur pro qualitate, si non potest repeti, tunc licet magis deberet puniri, non punietur, quia non potest repeti l. licet sup. nau. caupo. sta. Paulus de Castro.

L E X XVIII.

1 *Libellus ubi ineptus est, absoluitur reus a iudicij obseruatione, & instantia. Et an pars citari debeat nu. 4.*

2 *Iudex terminum actori statuere potest intra quem quid facere debeat. Et qd de reo, an et terminum ad opponendam excep. statuere possit.*

3 *Appellari ab interlocutoria an possit.*

4 *Sententia, qua appellationem desertam fuisse pronuntiatur, utrum interlocutoria sit, an diffinitiua.*

Titia

Titia cum. Potest iudex minanti ic al quem accusatu-
rum terminum assignare ad accusandū, post
quem non audietur. Item ab interlocutoria quæ perpetuum fa-
cit præiudicium, & postquam non speraretur reparari in diffinit
riua pôt appellari, ad hoc al egatur. Cum primo concordat. l. si ca.
C. eo. Secundo in l. Papinianus. §. ciuili. & l. ait prætor. §. permit-
titur. ff. de minoribus In tex. minatetur, & hæc fuit causa cur fuit
sibi assignatus terminus ad accusandum. C. de ingen. & ma. l. dif
faman. alias hoc non fieret. C. vt nemo inuitus. l. a. Et intellige, ꝙ
ineptè concepit libellum, & iudex reijciendo libellum ab instan
tia iudicij reum absoluit, & præfixit certum terminum Titiæ ad
accusandum, & non fecit, vt sequitur. Item ex hoc patet, ꝙ duæ
fuerunt sententiæ. In tex. pronuntiare. Sed nunquid solo lapsu
temporis erat exclusa? & dic ꝙ sic, & ita non fuit necesse iterum
pronuntiare l. si ea. C. eo. Sed dic, ꝙ prodest, vt lapsus temporis
fiat notorius, vt non possit modo in dubium reuocari. In tex. ad
uersus quam non prouocauit. dic. ꝙ poterat: cum ista interlocu-
toria perpetuum faciat præiudicium, & reparari non potest per
appellationem ad diffinitiua. ff. de minoribus l. Intra vtile. ff. quo.
appel. non reci ante sententiæ tempus. De irrito. i. de falso. nam
si vellet ipsum dicere nullum ex alia causa, q̃ falsitatis, posset. de
1 peti. hæ. l. Lucius. C. de inoffic. test. l. cum qui No. † ꝙ ubi libel-
lus est ineptè conceptus, absoluitur reus ab obseruatione iudi-
cii l. libellorum. §. ꝙ si libelli. ff. eo. & c. examinata. de iudicijs. cū
2 sim. Item † no. ꝙ iudex ex causa pôt statuere terminū intra quem
faciat, alś secus. l. 1. C. vt nemo inuitus. ¶ Sed nunquid reo potest
assignari ad exceptiones dilatorias, & dic, ꝙ sic, vt in c. pastoralis.
de exceptioni. Quid de peremptorijs? dic, vt ibi, quia communi-
ter tenetur, quod idem, & hoc ponas ff. illam gloss. ꝙ hoc ex isto
3 tex. elicitur, qui hoc non dicit. In † gloss. diffinitiuum. Item nota
hic appellari ab interlocutoria. Sed quid si esset minor, qui pete
ret se restitui aduersus sententiam, uel temporis lapsum, & dic,
ꝙ non appellatur a temporis lapsu, quia a sola sententia appella
tur. Sed petet restitui a temporis lapsu, vel a sententia, & iam ha
bui de facto his diebus. Et dic, ꝙ ab ista interlocutoria, quæ facit
præiudicium perpetuū, postquam non speratur reparari in diffi-
nitiua, & cuius grauamen non tollit diffinitiua, ut absoluo te ab
instantia iudicij, quia soluisti l. harum. si seruitus vendi. potest ap
pellari, alś non appellatur, vt l. ante suum tempus. C. quorum ap
4 pel. non recipi. & hic habet vim diffinitiuæ. Quæritur utrum sen
tentia qua pronuntiatur appellationem fore desertam, sit inter
locutoria uel diffinitiua? Et vr̃, ꝙ sit diffinitiua, quia parat perpe
tuum præiudiciū ergo &c. Item si non esset diffinitiua, posset cō
tra minorem ferri. l. si præses. quomodo, & quādo iudex. Sed cō
trarium est uerum, ꝙ est interlocutoria. per c. fi. de appell. in cle-
cum glo. uimtamen habens diffinitiuæ, & sic ab ea potest appel
lari. Et non obstat primum contrarium, & hoc uerum, si fuit di-
ctum simpliciter, pronuntio appellationem desertam. Secus si
diceret, pronuntio appellationē desertam, & primam sententiam
confirmo, & tunc esset diffinitiua. Sed nunquid quando absolui
tur ab instantia iudicij, sit pars citanda? Bar. dicit, ꝙ vbi impone-
ret finem negotio, & pararetur præiudicium, tunc est uocanda,
vt quia soluisti, te absoluo, secus ubi ferretur ratio ineptitudi-
nis libelli. vide latius per Bar. hic. Paulus.

L E X XX.

1 *Procurator in causa criminali cum admittatur. Et in iure excusatorem defen sorem, & procuratorem respectu criminosi esse.*

Ex iudiciorum. Non summatur. In tex. secu-
ta bona fuerant expressè adē-
pta, secus si tacitè, ut l. j. C. si reus, uel accusa. mor. fuc. in
tex. ex certis uero delictis, scilicet priuatis Paulus.
1 An † in causa criminali possit admitti procurator? & quo ad so-
lutionem. §. publicè. de l. seruum quoq; de procu. sciendum est,
quòd nos habemus excusatorem, defensorem, & procuratorem,
& isti differunt, nam in istis criminibus excusatores admittunť,
vt hic, qui allegent causas facti, puta absentiæ, & tūc admittitur,
vt hic quilibet excusator, siue satisdator de rato, siue maior, siue
minor. Aut loquimur de defensore allegante causam notoriam,
vt quia dicit, ꝙ accusatus de crimine potuit illud facere, quia sta
tutum est. ꝙ bannitus potest interfici, vel quia illa die erat absēs
in alio loco, quàm fuerit crimen commissum, vel dicit domino
iudex recipiatis acta, quia non est probatum contra accusatum,
quia testes sunt uani, & ista sunt notoria, & istis casibus admitti
tur defensor, & ita intelligitur hic, & est ratio in isto casu. Primo,
quia etiam iudex ex suo officio ista tenetur inquirere l. si non de
fendatur. de pœn. Aut loquimur in procuratore, & ille dicitur,
qui habet mandatum. In isto distinguitur, quia aut alle. notoria,
& in istis casibus potest, quia si potest ille, qui non habet manda
tum, multo magis iste. Aut loquimur de procuratore allegante
causas & defensiones, & tunc aut illæ non contingunt crimen,
quia dicit, uos non estis iudex, & sic de similibus, & in hoc casu
admittitur. Aut de procuratore allegante cām causæ, puta exce-
ptiones dilatorias vel peremptorias & in hoc casu non admitti-
tur. & hic est casus huius §. & ita vr̃ hic sentire Bar. Inno. tū hoc
potuit, licet obscure in ca. veniens. de test. Sed quid si sup aliquo
articulo separato. nunquid admittetur procurator? dñs Iacob. de
Butr. dicit, ꝙ sic. per l. 1. & l. si præses. C. de plagi. & disputauit istā
quæstionem. Iac. de Bel. tenuit contrarium, quem tenet hic Bar.
quem vide latius, quia dicit, ꝙ si non contingat principale, quod
potest. aliàs secus, & ita consuluit dominus Bar.

De custodia reorum. Rubrica.

L E X PRIMA.

1 *Carcerem duplicem esse. Et an priuatus incarcerare possit.*
2 *Carcer meri ne, an mixti sit imperij.*
3 *Carcerari quando quis possit, uel non.*

De custodia. Præmitte ad euidentiam ru-
bricæ, ꝙ carcer est duplex q-
dam publicus, quem tenet magistratus, & iste est
permissus, alius quem habet priuatus, qui est pro
hibitus. C. de priuatis carceri. hoc uerum nisi ad
1 † iussum magistratus teneat l. j. C. de fal. mo. & l. 2.
C. de ijs qui latrones. argumentum. ff. eo. l. solent. Item, nisi tene
ret pro illo quem reperit in maleficio, quia potest incarcerare l.
capite quinto. ff. de adul. Item ubi esset timor de fuga. l. interdū.
ff. de fur. & l. ait prætor qui debitorem. de his, quæ in frau. credit.
Aliàs autem qui tenet, incidit in crimine l. Iuliæ maie. quia tur-
3 bat rempublicam. l. fi. C. eo. ti. † Sed nunquid sit meri, vel mixti im
perij? & dic, ꝙ vbi carcer est ad puniendum, & tunc est meri im-
perij. Et aliqn hr̃ carcer ad custodiam, & tunc, aut ille qui habet
carcerem, habet merum imperium, & tunc est meri imperij. Ali-
quando ille qui habet carcerem, habet solum iurisdictionem, vt
homines incarcerare propter debita, & tunc est iurisdictionis,
3 hic tamen certa regula non potest dari. Prima l. non summatur,
Et † dic secundum gl. & melius, ꝙ aut uenit imponēda pœna pe-
cuniaria, & tūc non ponit in carcerib. sed si est bonus homo, tūc
dabit fideiussores. Si autem aliàs esset nobilis homo, & magni
status, & tunc solo uerbo creditur. Si vero nihil haberet, vel esset
dubium, & esset vilis homo, tunc poneretť in carcerib. vt per to-
tum t. de cess. bo. Aut imponiť pœna corporalis, & tūc dic. Aut
iudicium criminis nullū est sufficiens, & tūc non ponitur in car-
cerib. vt l. j. C. eo. qui nisi cōstet, non debet poni. Nam hoc opor-
tet. s. vt probet saltem semiplene. Sed eodem modo procedit, vt
dixi. Aut est præsumptio ꝯ eū, & tunc si est confessus, tūc poneť
in carcerib. aut subsit præsumptio licet non sit cōfessus, & si nō
sit ita graue crimen, tūc in vinculis, nisi daret fideiussorem, habi
ta tamen differentia personarum, quia in grauiori carcere, &
vinculis ponitur vilis, quàm nobilis, pro hoc habes glo.

L E X II.

1 *Seruus quo ad incarcerationem qui distet a libero homine.*
2 *Abolitionibus generalibus crimen non remitti, sed processum differri.*
3 *Bartolus iudex Pisarum, & de reformatione ibidem facta, & decisa.*
4 *Absentia, & paupertas a negligentia excusant. Et ideo non ualenti appella tionem prosequi, tempus non currere.*

Si quis seruus. Seruus ex vinculis non liberať, nisi
pro eo dñs, vel extraneus satisdet, q
od hoc admittit, ēt postq̃ sequutus fuit in uinculatus, dum-
modo post longum interuallū non veniat, & a principio
non fuerit negligens satisdationem dare. b. d. Tex. ibi. Capitali.
stricte accipe pro pœna mortis naturalis, non ciuilis, quia nō ob.
l. hos accusare. §. omnibus. ff. ti. j. nam ex vinculis ducetur ad iudi
cem, cum iudex volet eum audire, non autem iudex ibit ad eū,
1 & semper alleg. In hoc differt a libero, quia † seruus nullo eū de-
fendente statim ponitur in carceribus, ēt nulla pcedente ꝯ eum
suspitione de crimine, vt hic, quod patet, quia si præsumptio subes-
set, tunc etiam domino defendente poneretur in vinculis, ex
quo accusatur de crimine capitali, vt ff. l. prox. Sed liber hō nunq̃
incarceratur, nisi suspitio subsit. C. de acq. re. l. a. in princ. Aboli-
2 tiones. s. † generales, per quas non remittitur crimen, sed differť
processus, & hñt. 5. fenas. vñ non prosunt seruis incarceratis, nec
de carcerib. extrahuntur ne fugam arripiant. Si aūt esset abolitio
spālis, per quam crimen remittitur, bene prodesset incarcerato,
de quo dic, vt l. Domitianus. ff. ad Turpil. & dic, vt ibi notabilr p
Bar. per quod determinatur quæstio, quę fuit de facto in ciuitate
3 Pisarum, cum † Bar erat ibi iudex, facta est q̃dam reformatio per
ciuitatem, ꝙ oēs banniti si centū soluant ciuitati exeant de bā-
no, quidam sunt incarcerati, volunt soluere centum, & sunt ban-
niti, nunquid debent distrahi? quidam ꝙ non, sed contra deter-

minauit Barr. p l. Domitianus. ĵ ad Turp. l. maximè cum fiat ad
remissionem criminis, aliàs si fierent ad tps, ut ad inducias, q̃ in
die B. Mariæ si esset statutũ, uel reformatio, q̃ essent secun aute
octo dies, & post octo dies, illi non pñr liberari, cum non fiat ad
4 tollendum crimen. Tex. ibi. Derelictus No. † q̃ absentia, & paup-
tas excusant a negligentia, facit ŝ. mand. l. si procurationem. §. si
ignorantes & extra de appel l. ex ĩõne. per quæ iura dicit Dyn. q̃
non ualenti prosequi appellationem non currunt fatalia. Pau.

1 *Delicti unius occasione in carceribus detentus num possit ob aliud retineri.*

§. Qui exhibēdi. Illi iudici parendum est, qui primo citauit. Vel sic. Si ad eandē diē
a duobus iudicibus qui successiuè citetur, parendum est primo, nec dici potest contumax coram secundo, si non compareret. h. d. notabiliter. Exhibendi. i. qui promiserunt de iudicio sisti
vel qui dederunt fideiussores de repræsentando coram iudice, &
etiam citantur. vt tali die compareant. Postulari. i. citari ab alio
iudice ad eandem causam prius quam citari fuissent ab eo, corã
quo se obligauerunt. Ante. s. quam se obligassent de iudicio sisti
coram secundo citante. Nam secus si post, vt l. sed si qui illud. ff.
quis cautionibus. Non recipiuntur. i. non reputantur contumaces coram iudice secundo citante. Obseruatur, q̃ non reuerãtur
comparere. Nisi quia nunc remitteretur. Comparere ad interrogandum. hoc uerum, nisi ille seruus esset maior ut in gl. vide hic
1 Bar. latè. Nunquid qui pro uno delicto detinetur, pro alio possit
retineri? & dicit Bar. q̃ sic. Paulus.

LEX III.

1 *Vincula, & carceres in quo differant remissiuè.*
2 *Pœna in delictis ubi a lege statuta non est, consuetudini aut iudicis arbitrio relinquitur. Et quid in ciuili.*
3 *Pœna promissa per eum qui reum in iudicio sistere promisit, cui applicanda sit.*
4 *Promittens reum repræsentare ad id quandiu teneatur.*

1 DIuus pius. Fideiussore. i. de non recedẽdo de carceribus. No. † differentiam inter uincula, & carceres. ĵ. de verb. sig. l. diuus. uerum in ista leg. tractatur, fideiussor incarcerati quomodo teneatur in criminalibus causis, qui promittit aliquem repræsentare in causa
criminali si postea non dolo non repræsentat, quia mutatur pœna corporalis pecuniariter. Sed si per dolum, extra ordinem punitur ad arbitrium iudicis, is qui sanidedit exhibere, si per culpã,
2 uel negligentiam. Pœna. i. mulcta No. † glo cum l. seq. q̃ ergo dicit pœna grauior. ŝ. de insa. quæ satis probatur hic, q̃ in delictis
vbi non est certa pœna statuta a lege, tunc consuetudini aut iudicis arbitrio relinquitur, vt hic hr̃. In ciuili aũt dic, vt l. a. ŝ. q ta-
3 uida. cog. Quæritur † cui applicetur ista pœna? dic, q̃ fisco, licet q
dam dicant, q̃ accusatori, & malè, q̃a censet tractare, & defendere rempublicam modo quoties procurator stipulatur, applicat
dño l. si procurator. ŝ. si quis cau. iõ fisco applicatur. In glo. f. an
ergo dic, q̃ ibi de fideiussore de iudicio sisti, hic in eo qui promit-
4 tit repræsẽtare, qui † tenetur quoties requisitus fuerit etiam post
sententiam, arg. ŝ. de dolu. l. si oleum. secundum Bar Dicit etiam
Dy. q̃ post sex menses l. pen. de fideiussor Bar. dicit, q̃ hodie illi l.
renunciatur. No. l. seq quæ est no. cum gl. Paul.

LEX VI.

1 *Denuntiationum alia publica, alia priuata, & per quos fieri habeant. Et idem de remissionibus. Et quotuplex secundum cano. denuntiatio.*
2 *Ius cognoscendi de crimine qui non habet, an possit capere, & remittere. Et si quid apud huiusmodi reus confiteatur, an inquisitiones fiant, an probabunt & sufficient apud præsidem quo ad condemnationem.*
3 *Iudex secularis an de hæresi cognoscat.*
3 *Condemnationem quæ fit in una contumacia ueram non esse, sed fictam. Et quibus ficta condemnationis effectus.*
5 *Lex qua primo Bartolum extulit.*
6 *Denuncians aliquid ex officio illud probare debet.*
7 *Officiali & personæ publicæ de rebus eorum non creditur.*
8 *Irenarchas qui constituere possunt.*

DIuus Adrianus. Denuntiationibus magistratuũ ad aliquem criminosum ad superiorem remittentium nõ creditur quo
ad condemnationem, sed quo ad inquisitionem sic.
Item remittentes aliquos ex officio debent circunstantias criminis inquirere, vt quam plenissimè possint superiorem instruant,
debent etiam denuntiare, q̃ denuntiantes probarint, quod si fecerint, laudantur. Si uero non fecerint, & maliciose detulerint
ad arbitrium iudicis puniuntur, & primo dicit, an relationibus
remittentium, credatur quo ad condemnationem. Secundo dicit, q̃ est officium remittentium, uel denuntiantium. Tertio, q̃
prosunt eorum relationes ad inquisitionem faciendam. Quarto
dicit, q̃ sit officium iudicis ad quem fit remissio, uel denũtiatio.
Secunda ibi, sed etiam caput. Tertia ibi igitur. Quarta ibi, & ideo
cum quis. Ista ultima diuiditur, quia primo ponitur quæ dẽat
facere iudex ad indagationem criminis. Secundo quid cõtra il-
los qui male denuntiant, vt vbi si parum prudẽter, & hic in ista
l. tractatur de secunda parte rubricæ. Item tractatur de denũtia-
1 tionibus, & relationibus, quãd hic latè examinat Barr. † Et est duplex. quædam priuata, alia publica. & ista duplex, quædam fit per
aliquos ad hoc specialiter deputatos, vt hic per Bar. aliæ sũt duæ
quæ fiunt per eos, qui principaliter non sunt ad hoc deputati, vt
magistratus municipalis, qui non potest cognoscere principaliter,
sed in consequentiam remittit ad præsidem prouinciæ dicẽdo,
uobis remitto istum malefactorem. in Auth. & de defen. ciui §.
audiant. & l. magistratibus. ŝ. de iurisd. omn. iud. & de istis tractat
hic principaliter. & l. ea quidem. C. de accus. & l. si modo singuli.
eod. ti. & l. j. & 2. C. de curiosis. lib. 12. ubi tractatur de istis. Priuata vero est, quando priuatus denuntiat aliquid, & de ista nõ tractatur de iure ciuili. Sed de iure canonico est duplex q̃dam euangelica c. si peccauerit. secunda quæst. 1. alia est canonica, quæ fit
ad pœnam imponendam, de qua in c. innotuit. de iud. & c. nouit. Item si magistratus municipales, qui de crimine non habent
cognoscere, quia non habent merum imperium. supr. de iurisd.
omn. iud. l. magistratibus, capere tamen possunt, & remittere ad
2 præsidem, ut hic, & in Authen. de defen. ciuita. §. audiant. & † sic
no. quòd licet quis non habeat ius cognoscendi de crimine, habet tamen ius capiendi, & remittendi, quia unus magistratus siue officialis debet alteri suffragari in eo, quod potest, sic ĵ. l. proxima. & ĵ. de adult. l. capite quinto. Credendum, scilicet quo ad
sententiam, quia illa relatione non condemnatũ, sed quo ad inquisitionem proceditur, vt infra versic. igitur. & ver. & ideo damna.
Nam confessio facta coram magistratu non proderit, ut ex illa
reus condemnetur per præsidem, & ideo q̃a est facta coram incompetenti iudice, ideo non valet, & ad hoc semper alleg. concord. l. 3. §. idem diuus. ŝ. de test. & quod notatur in l. si pater. C. ne
de sta. defun. & c. at si clerici. de iud. proderit tamen ad hoc, quia
coram præside tenebitur reus confessionem illam reiterare, a
qua recedere non poterit, & uigore istius secundæ condẽnabitũ,
quod singulariter no. Inno. in c. per inquisitionem. de electio. &
idem si confessio esset facta extra iudicium. Nam licet non prosit ad condemnandum, quia non est de processu, prodest tamen
ut reus teneatur in illa persistere coram iudice, & idem ubicunque processus ex aliqua cã sit nullus. Nam adhuc remanet ualida cõfessio ad hunc effectum ſm eundem. facit cap. Pisanis. de
restit. spol. quod intellige de confessione expressa, & uera, secus
in ficta, quæ nullum habet effectũ, nisi processus valeat, vt probatur. C. de iura. calum. l. 2 §. si autem reus. Adde ad prædicta gl.
in l. filium. C. de libe. causa. & ŝ. ictus fustium. & ĵ. de adul. l. capite quinto. & extra de accus. c. j. lib. 6. Item hic habetur, q̃ processus
factus coram iudice incompetente non ualet. Sed ꝯ de l. non dubium. dic, q̃ quidam sunt magistratus siue iudices, qui habent
potestatem denuntiandi, sed non cognoscendi nec exequendi,
vt sunt Irenarchæ, & magistratus municipales, & eorum denuntiationibus non statur quo ad condemnãdum, quia hoc esset sine processu, & iste est casus hic. Alii sunt qui habent potestatem
cognoscendi, sed non condemnandi, vt est inquisitor hæreticæ
prauitatis, & tunc remittunt, contra tamen Guil. de Cug. dic, q̃
iudici seculari, remittitur puniendus, sed non stabitur eius processui, vt hic refert Bar. per §. si uero prius. in Authen. de sanctissimis epis. Sed quomodo, quia istud est ecclesiasticum, & ideo non
potest iudex secularis. Sed dic, q̃ immo cognoscitur ab vtroque
vt in ti. de hæreti. quia ita Imperatores etiam approbauerunt canones, & quatuor concilia, vt in Auth. de eccl. tit. & ibi casus. q̃
3 † non de hæresi cognoscatur per iudicem secularem. & no. in l.
cunctos populos. C. de sum. Tri nit. Sed quomodo de eodem crimine sæpius quæritur? dic, quòd id verum est, sed nõ punitur, † vel
non in eodem foro, & ita contrariũ, non obst. Alii sunt, qui pñt
prosequi, & cognoscere, & condemnare, sed non exequi, vt in præside prouinciæ, qui potest ad deportationem condemnare, sed
quia non habet insulam. in l. j. §. is qui de lega. 3. ideo remittit ad
principem, & eius processui bene statur, quia erat iudex competens, & sic potest intelligi l. non dubium. ĵ. eo. Alii sunt qui hñt
potestatem inquirendi, prosequendi, condemnandi, & exequendi. Sed nullum vult gratis remittere, & ex processu coram isto iudice competenti omnino staĩ, & iste est casus in l. non est dubiũ.
ĵ. eod. ti. & ista sunt notanda. Interrogent. Cum responsionibus
magistratus, & ẽt præsidis, & hoc fit ad pleniorem instructionẽ
Et no. q̃ semper remittens debet quantum potest instruere illũ
ad quem remittit. Irenarchas perducti. i. siue ducat eos personaliter captos ad præsidem, siue p literas scribat præsidi, & recum citet, q̃ coram præside compareat, qđ facere põt sine speciali mandato iudicis, cum ad hoc sit deputatus, secus in aliis nunciis curiarum, q non pñt aliquem citare sine spãli mãdato. C. de requirẽ. l. neminem. & ibi notatur. Annotati sunt, vt sunt illi, qui cum
accusati sunt de criẽ capitali non comparent, & bona eorum annotãtur. Sed si reuertant, & ꝯpareãt, restituunĩ, & sic no. q̃ non
hñt p ꝯdẽnatis. Et Dy. præcipit notari istũ tex. q alibi ita clarè nõ
reperit p statutis Italiæ, q̃ fiunt ꝯ contumacem ex forma statuti
banni

bannitum a ciuitate, φ si competat, non hr̃ pro confesso immo
oportet de nouo inquirere, ut l.3.& quod ibi no.s̃. ad Syllan. nisi
expresse in statuto continerent, φ hr̃ pro cõfesso, & ↄdemnatn,
q a si ita sit, statuta suspendunt, & ita practicat̃. Veruntamen dicit
Bar. φ cautus assessor debet inquirere, verum ille sit de quo dr̃, φ
est bannitus, & istud ponit in l.falsa.de condit.& demon. Et est
4 aduertendum, φ† ista non est uera cõdemnatio, sed ficta, q̃ fit ex
forma statuti, quod hr̃ pro confesso, & condemnato, & est effe-
ctus, quia si moriatur nunquam poniat̃. & pœna annotationis
bonorum non habeat locum, quia talis non transit ad hæredem
5 & iste est casus singularis in l.eius q delator.ĩ.de iure fisci.&† illa
fuit l. quæ primo exaltauit dñm Bar. in ciuitate Perusij, quia cum
esset in scõ eã allegauit, & non intellr̃, φ vere condemnetur. Ita
6 dicit Bar. ibi Paulus. In tex. Exequi. No.† φ ille qui denuntiat ali-
quid ex officio dẽt illud probare. l.j.C. e. Et si bene facit officium
suũ est collaudandus. concor. l.j. in fi.& §.pe.de periculo, & com-
mo.rei vend. Minus retulisse.i. pronuntiare dẽt iudex Irenarchã
male denuntiasse, & reum absoluere, q̃ absolo sibi prodest, sicut
per uiam accusationis esset absolutus, s̃m Bar. hic.& s̃. de accus.
l.si cui.§.ijsdem. Vindicet secundum arbitrium iudicis non enim
erit pœna talionis, hinc est, φ non tenet se subscribere denuntiãs
l.ea quidem.C.de accus.& probatur in c.super his. in fi. de accus.
7 extra;& de calum.c.j. No.† ex ista l. φ officiali, & publicæ personę
non creditur de reb. eorum.& l.j.§.pen.de offi.pro cons.cum si-
mi.& l.fi §.pe.ĩ.eo.& l. consensu.§.super his.de rep. Sed dñs Bar.
dicit, φ aliqui sunt deputati ad aliquid, vt de uiso, quod ingrauit,
quis ludit ad talem ludum, & etiam in his, quæ sunt sui officij cre
ditur. Alij super auditu, & creditur de his, quæ sunt de auditu, &
sic de similibus semper habendo respectum ad suum officium,
8 aliter dic, ut in l. ea quidem. Et† si quæris, qui sunt illi, qui possunt
constituere istos Irenarchas, dic, φ illi qui habent merum impe-
rium. Item no. φ illi qui prohibentur accusare, prohibentur de-
nuntiare.& cum his sufficiat. Paulus.

L E X VII.

Solent. Ista l. cũ seq tractat qualiter de maiore remittitur
ad minorẽ. Remittatur, dic, vt no. C. de iuri. om. iu.
l.magisteriæ.& l.j.C.de req.reis. In l.carceri puniendus est. hoc ve
rum, nisi fuissent capti, quia tunc puniret̃ illa pœna qua illi ue-
nirent puniendi. ĩ. l.milites.& l.fi.& no. φ negligens remouet̃ ab
offõ. In l.nequis.a magistratibus.i. præpositis carceris. Et not. φ q
facit, quod principi scit displicere, dẽt puniri. In l.non dubium.
gl. est cã. dicit, quia erat miles. Sed hoc non congruit literæ, quia
miles non præest prouinciæ, & ideo dic, φ commiserat crimen
in loco, & iudex illius loci plene cognouit, & ne esset tumultus,
uel tumor in ciuitate in qua erat oriundus, q ibi multa bona fe-
cerat, & bñ diligebat, ibi remisit, & ista ẽ cã ad simĩ remittẽdũ.

L E X XIII.

1 *Culpa lata in maleficijs dolo æquiparatur, & an id perpetuo uerum.*
2 *Ebrietati non parcitur.*

Milites. In hac l.& l.fi. tractatur qualiter punitur cu-
stos carcerum. in l.eos. dr̃ q̃uo punitur ille, q
carcerem effugit, & de materia huius criminis uiden-
dum, si p dolum, vel latam culpam e custodia capti-
ui fugiunt, & punitur custos ea pœna, qua ueniebant puniẽdi q
fugerunt. Si uero p negligẽtiã eius, punitur arbitrio iudicis, φ si
per casum, nullo mõ punit̃. h.d. tex. cũ glos. Et† no. casum, φ lata
1 culpa ↄputat̃ dolo in maleficiis. Rr̃ ↄ̃. j. ad l.Corneliã de sica. l.in
lege. Et no.s̃. de in litem iuran. l.in actionibus. Et adde φ eo casu
quo ponitur eadem pœna, non tñ punit̃ eadem l. sed ex respõsis
prudentum, uel imperatoris, sicut calumniator, q licet teneatur
ad pœnam talionis, non tamẽ tenetur ex l. qua alium accusabat
sed l.rhemia. de calumniato. ĩ. ad Turpil. l.j.§.j.& no.C. eod. l. ad
commentariensem.& ibi plene de ista materia.& l.fi. Item adde,
φ ista l. loquitur in officiali publico, qui ex l. obligatur ad hanc
pœnam. fideiussor autem qui promittit repræsentare, aliter puni
tur. s̃. eod. l.si quis reum. nam ille non potest ex suo contractu ad
pœnã mortis se astringere, cum non sit dominus suorum mem-
brorum. l.liber homo. s̃. ad l.Aquil. nec auditur perire uolẽs. ĩ. de
appel. l.non bene. licẽt contrarium innuat tex. a 3. qu. 5. cum ho-
mo. Sed dic ut ibi per gl. nam illud procedebat ex consuetudine
2 loci, quæ erat proba. Super uinum. No.† φ non parcitur ebrieta
ti. contra insta de re mil. l.omne delictum. §.si quis. ĩ. de pœ. re-
spiciendum.§ dilig. dic, φ aut fuit in culpa, aut non. Si fuit l. im-
putatur, vt hic, alias nõ, no.C. de dolo. l. dolum. uel aliter in ↄ̃rijs
imputatur, quia punitur alia pœna, quam capitali, & ibi no.

L E X XIIII.

1 *Confessio ficta an quem astringat, & si constet eam ueram non esse.*
2 *Pœna eius qui captum de carceribus eripit.*

In eos. Si captiui fugiant effracto carcere, uel per conspira-
tionem, ẽt si de crimine inquinati nõ essent, puniũt
tñ. & illi qui non reuelant conspirationem. h.d. Et dic, φ puniũt
in hoc, isto casu, qui hñt pen consel. vt hic in gl. Et† sic no. casum,
1 quo tenetur quis ex confessione ẽt ficta, licet constet eam nõ es-
se ueram. ff. ↄ. de interr. actĩ. l.confessionibus.& no. gl.C. de con-
fes. l.j.& Bar. ĩ. de pę. l.absentem. Si uero illud maleficium p quo
erant capti commisissent, tunc puniuntur propter effracturam.
vltimo supplicio. s̃. de effra. l.3.& l.milites agrum. §. eius. ĩ. de re
2 milita. Qualiter† autem poniatur ille qui captum de carceribus
eripit, dic, ut ĩ. n. proxi. l.4. circa fi.

L E X XV.

1 *Puniendus est, qui malorum ac negligentium opera utitur.*
2 *Incarceratũ & si mortis pęna plecti dẽat, q interfecit, qua pęna feriẽdus est.*

Non est facilè. Cõtinet plura dicta, primo ponit cui
sit committẽda custodia carceris per
custodem principalem, uel pposi tum eorum. Secundo quot p-
sonis sit committenda. Tertio qualiter puniunt̃ custodes, si ca-
pti p eorum defectum fugiunt. Quarto qualiter puniunt̃ si ca-
ptiui reperiantur mortui. Quinto consulit custodi uolenti pro-
sequi captiuos fugientes. Sexto consulit illi, cuius interest captũ
nõ fugisse. Secunda ibi, ut unn. Tertia ibi, q si negligentiã. Quar-
ta ibi, sed si custodia. Quinta ibi, solet. Sexta ibi, φ si fuginuum.
1 Et ait non summatur. Commisit. punit̃† ille qui utitur opa malo
rum, & negligentium. s̃. nau. caupo. l.j.§.& sorti. Ad idem l.j. vi-
deamus. in prin. s̃. loca Militiam.i. officium, q a ponunt̃ ad offm̃
vtile, cum quodlibet offm̃ possit dici militia. Capite punitur. l.si
ille qui fugit ueniebat capite puniendus l. ad commentariẽsem.
castigabitur, quia dẽt respicere, φ non sit fur, cum ad furem reus
2 est. No.† φ punitur pęna homicidij, qui interfecit incarceratum,
licet ipse incarceratus veniret puniendus pœna mortis, & adde
quod no. Dy. in l. laqueum. de acq. re. do. per hoc dicunt quidam,
φ si quis interficit bannitum postquam uenit in fortiam cõis. s.
ad manus officialium, punitur pœna homicidij, licẽt bannitus ex
forma statuti posset impunè offendi, quia debet intelligi anteq̃
per officiales sit captus. Sed si non fuerit captus, sed ducebatur,
ut occideretur non punitur. l.j.§.j.& fi. s̃. de seru. fugit.

1 *Crimina varie in varios committi, & pro cuiusque dignitate in quem commis sum est puniri.*
2 *Lex Iulia quot capita habet, & quid unumquodque caput.*
3 *Princeps in crimine læsæ maiestatis quis intelligatur, & quos comprehendat in hoc crimine principis appellatio. Et quid de principe inferiore a Papa, & Imperatore.*
4 *Specialia in crimine læsæ maiestatis & quæ, & quot sint.*

Ad legem Iuliam maiestatis. Rubrica.

Continua iurisc. tractaturus de criminib° publicorum iudiciorũ
1 pmisit tres titulos generales. s. quia crimina q̃dam committunt̃
in rem publicã, alia in priuatam. Modo dicit de criminib. q̃ com
2 mittunt in principem, q a grauiora.† Et circa hoc pmitte, φ l.Iul.
maiestatis hẽt duo capita, unum punit illos, q cõmittunt in prin
cipem. l.famosi.& l.fi. ĩ. eo. ti.& l.quisquis.C. eo. Notandum est,
φ ↄ̃ principẽ põt dupl̃r fieri, primo mõ verbo, & tunc si ebrieta
te, uel lubrico linguæ, uel furore, tunc parcit̃, vt l.j.C. si quis im-
pera. maledixerit. Si uero iniuriat̃, tunc s̃m qualitatẽ psonæ re-
mittit̃ puniendus, ut ibi.& l.famosi. ĩ. eo. ti. Aut facto, & tunc aut
directè, ut circa psonam, & tunc grauissimè punit̃, ut C. eo. l. &
non solũ. aliq̃n nõ circa psonã, sed in statuas.& sic indirectè, q a
illas rumpit, & tunc non ita grauiter l.qui statuas. ĩ. eo. ti. aliq̃n
q s committit crimen læsæ maiestatis, q̃n ↄ̃ l. pronuntiat l.j.& 2.
C. eo. ti. uel ẽt quis iurat per salutem principis, & sic directè. & ita
l.j.& 2.& l.si duo. §.fi. de iureiu. S̃m caput est, q̃ñ committit in rẽ-
publicam, & tunc, aut ad turbandum pacificum statum Reipu-
blicæ, ut Catilina, & tunc grauissimè punit̃, ut in l.j.2.& 3. C. eo.
ti. Aliq̃n non ad turbandum, sed alio modo, vt vr̃ in l.j. statim le-
genda. Sciendum est tamen, φ hodie istud secundum caput nõ
habet locum, nisi sint aliquæ ciuitates, quæ non recognoscunt
3 superiorem. Sed de quo principe intelligitur? dic, † Imperatore,
uel Papa, & eius consiliarijs, qui dicuntur pars corporis sui. l.qs-
quis.C. eo.& c.fi. de pœ. ubi de Cardinalibus loquitur, quia gra-
uissimè puniuntur qui machinant̃ in eos, ut ibi. Sed quid in alio
principe inferiore ab Imperatore, uel Papa si committat crimẽ,
nunquid punietur criẽ læsæ maiestatis? Dic, aut loquimur in prin-
cipe, uel qui uicem Imperatoris sustinet, & hẽt maiestatem re-
giam, & punit̃, ut l.3. de epi. aud. aut loquimur in alijs baronibus
& tunc, aut subsunt alicui principi, puta regi, ut est in Francia, &
tunc non puniuntur ista crimina. Aut non recognoscunt supiò-
rem. ut est in Italia de comite uirtutum. qui de facto non reco-
gnoscit superiorem, & tunc licet non habeant locum uerba, ta
men mens habet, ut l. hæc actio. s̃. si quadru. pauper. feci. & ita

4 poſſet dici de ciuitatibus per ſimitudinem. Item eſt † ſciendum ꝙ multa ſunt ſpecialia in iſto crimine, quia ex ſolo animo, & conſilio, quis punitur l.ſi.C.eo.ti.& in pluribus leg. iſtius tit. ſecus ē in alijs criminibus, quæ in l.ſi quis non dicam.C.de epiſc.& cler. Secundum ſpāle eſt.ꝙ quilibet accuſator admittitur, ſecus in alijs, vt uiſum eſt. Tertium ſpāle, quia quilibet admittitur teſtis, imo aliquando ſerui torquentur, ꝯ dñum ſuum. Quartum ſpāle, quād quilibet iudex habens merum imperium poteſt cognoſcere, tñ aliqñ Imperator cognoſcit, qñ eſt grauiſſimum, quia poteſt crimen punire, & eſſe iudex in omni cā ſua.l.ſi.de mathe.& l.proximum.de his quæ in teſt.delen.& c.i.de pœ.in 6.& l.quidam.ſſ.de hær.inſti.cum ſimil. Item aliqñ eſt ſpāle, ꝙ filius punitur ꝓ patre. Secus in alijs.C.ne fil.ꝓ patre.ꝑ totum. Item aliud ſpeciale, ꝙ bona publicantur etiam poſt mortem.l.final.ꝭ.eod.& l.ex iudiciorum.de accu. ſecus in alijs, ut ibi no. Aliud ſpāle, ꝙ ſtatur ſuſpitioni magis, ꝗ in alijs criminibus, vt no. in l.ſi quis reum.ſ.ti.j. quia non niſi præcedant indicia, vt uiſum eſt ibi. Iſte ſitulus diuiditur in duas partes, primo tractatur, quomodo puniatur, q com mittit in rempublicam. Secunda eſt, quomodo ſit procedendū in iſto crimine. Secunda ibi famoſi, vt patebit.

L E X   P R I M A.

1 *Securitas a principe data eſt ſeruanda. Et ſecuritate generali conceſſa qui ueniant.*
2 *Securitas quotuplex eſt. Et quid ſi ſecuritas cuipiam ex ſocijs conceſſa eſt, an iudæus ſocius in ea comprehendatur. Et quid ſi ſit conceſſa profectio, an ſit conceſſa, & reditio.*
3 *Condemnatum ad mortem qui euaſerit quo crimine.*

PRoximum. Sicut crimen ſacrilegij committitur qñ aduerſus Deum coeli, ita iſtud qñ aduerſus principem ſeculi. Item proximum hæreſi, auth. Gazaros.C.de hęret. Bar. ponit hic materiam ſalui cōducti. Securitatis. hic
5 dī, ꝙ † ſecuritas per principem data eſt ſeruanda. ꝯ l.j.§ non fuit.ſ.de dolo. Sol. ibi de priuato. hic de ſecuritate data a republica, & Imperatore, vel Duce belli.l.conuentionum.ſ. de pact. Sed ꝯ quia quilibet poteſt venire ad nundinas ſecuré. ꝭ. de nundi. per totum, & tñ hoſtibus non eſt ſeruanda l.mercatorum.C.de commer.& merca. Sed dic, ꝙ ibi loquitur de ſecuritate. a l.gñali conceſſa, ſub qua non comprehenduntur hoſtes, hic de ſpāli conceſſa. Sed ꝯ, ꝙ immo ſit ſeruanda hoſti.l.ſi.ꝭ.de leg. ſed dic, ꝙ ibi loquitur de ſecuritate iuriſgentium. Et not. ꝙ † triplex eſt ſecuritas. quædam eſt de iuregentium, & illa intelligitur data legans hoſtium, ut d.l.ſi. Quædam a iure ciuili, & illa hoſti. non ſeruatur. vt d.l.mercatorum. Alia eſt ab homine, & tunc aut a priuato, & non ualet.l.j.§.non fuit. Aut a duce belli, & tūc eſt ſeruanda d.l.conuētionum.& punitur l. Iul. maieſtatis frangēs. Cuius occaſione quæritur, nunquid ſecuritate præſtita ſibi, & ſocus ſuis, ſi uenit cum uno iudæo, nunquid ille iudæus hēt ſecuritatem, & vī, ꝙ non, quia non hēt commercium cum Chriſtiano. de iudi. per totum, in contrarium, qa ſecuritas eſt de iure naturali, modo ille iudæus eſt ſimilis tibi de iure naturali, qa unam naturam hēmus cum eis, & licet Bar. hic nō determinet, iſtam vltimam partem veriorem puto. Sed quid ſi ſit alicui cōceſſus ſaluus conductus de eūdo: nunquid vī ſibi conceſſus de redeūdo? & dic, ut in tex. & gl. in l.vtimur.ſ.de ſepulc.viol. Sed quid ſit conceſſum ꝙ uadat, nunquid vī ſibi conceſſum, ꝙ ſępe, & multoties uadat. Bar. ponit multa, & dicit finaliter, ꝙ non, per l.boue.§.ſerua.de verb.ſig.& l.cum pater certam.de leg.2. cum pluribus ſimilibus, quia intelliguntur ſolum de una uice. & hoc ponit Bar. ratione primæ obiectionis. In lege lex.12. ibi delectum.i. electum. no. ꝙ qui facit bellum, uel militiam ſine licentia principis, tenetur hac leg. In l.cuiuſque. ibi pecunia. No. qui mutuat ad emen-
3 da arma vīr opem facere. Bar. Item qui confeſſum. No † iſtum tex. ꝙ qui euaſerit iudicatum ad mortem tenetur hoc crimine. Sed quid, ſi eum occidit? dictum eſt in l.ſi.ſ.tit.j. Item uide §.arripiat. in Auth. ut omnes obed. iud. Quomodo autem puniantur, qui debitores retinent, breuiter in tit. ne quis eum qui in ius voc. eſt vi. exi. In l. Qui ſtatuas. Sunt quidam qui ponebantur per principem, vt adorarentur tanquam dij, & erent imagines, quia nō habebant notitiam de Deo, & iſta fuit cauſa, quare iudæi fuerunt deſtructi. Paulus.

L E X   VII.

1 *Militem in crimine læſæ maieſtatis accuſare poſſe. Et lubrico linguę parcendum. Et populares militibus inuidere.*
2 *Notorium non debet pronunciari.*

FAmoſi. Hic eſt ſecunda pars in qua tractatur qūo ꝓcedatur in hoc crimine pro pace. No. † mili-
1 tem in quo crimine poſſe accuſ.& no. ꝙ bellum fit ad pacem. Iudicabis. ſ. quibuſcunque habētibus merum imperium.l.j.C.ſi quis imperat.maledixe. Linguæ. No. ꝙ uitio linguæ parcit. vt ebrietati, ſecus ſi de ſcō.l.aut facta.delinquūt. ꝭ.de pę. Et no. gl. hic, qūo populares inuidēt militib. circa latus principis In tex. libertorū exiſtat.ſ.auitorū. ſecus ſi pēnorū, ut ꝭ.de interdic. & relega.l.3. In l.is qui in reatu decedit.ſ.añ ſniam. Fiſco uēdicari. No. ꝙ ſi uendicat, fiſcus eſt dñs l.Quintus.§.argento.de aur &
1 arg. lega. ꝑ qđ vī, ꝙ ipſo iure bona ſunt confiſcata, & dic, ꝙ ſic re vera, vt l.ex iudiciorum. Sed executio non poterit fieri a fiſco añ ſniam, & ſic pronunciatum, niſi eſſet notorium, quia † notorium
2 non dēt pronūtiari l.ex empto.ſ.de actio. emp. & iſta eſt ueritas poſt multa uerba. Animatus. dic, ꝙ poteſt impune occidi, etiam a patre, uel filio.l.minimé.ſ.de relig.& ſum.func.

1 *Adulterium, ſtuprum, & fornicatio in quo differāt, & in quos committatur. Et quot capita lex Iul. de adul. habeat. & quid unumquodque puniat. & an adulterium ſit grauius homicidio.*

Ad legem Iuliam de adulterijs. Rubr.

Continua, ꝙ iuriſc. procedit ad determinationem criminum, & iſtud ſufficit ad oēs rubricas. ꝭ. ſequentes. glo. format tres qōnes. Primo ſciendum eſt, ꝙ iſta l. hēt quinq. capita, primo capite punitur, q adulterium committit, vel ſtuprum, vel fornicationem, &
1 † iſta differūt, qa adulterium eſt cū ꝯiuncta quaſi ſi alienum thorum terat. Stuprum cum, uirgine, uel uidua. Sed inceſtus cum ꝯſanguinea.l.ſi adulterium cū inceſtu.eo.ti. fornicatio uero ē generale nomen, qa aliqñ capiī per ſe, & eſt cum qualiber vulgari. & non punit iſta l. Sm̄ caput eſt lenocij, & iſtud committiī trib. modis. primo, qñ maritus facit qſtum de uxore ſua, & iſtud ē grauius. ſcđo, qñ ſcit vxorē adulterium commiſiſſe, & eam nō reijcit vt ꝭ.l.2.§.lenocinij. Tertio, qñ recipit aliquid ꝓ adulterio cōmiſſo, ut ibi. & no. in l.lenociniū.ꝭ.eod. & tertium caput punit quēlibet ex̄neum adulterum reperientem, qui aliquid capit ne illud reuelet, ut ꝭ.eo.l.ſi maritus.§.ſi ex̄neus. Quartum caput eſt, qui domum ꝑbet ad adulterium committendum.l.qui domum.ꝭ.e. ti. Quintum caput eſt, qđ hī in l.capite 5.ꝭ.eo.ti. ꝙ maritus poſſit retinere adulterū cum vxore horis certis, vt ibi. De ſecūda q. gl. quare ꝑmittit hunc ti. & facit tres oppoſitiones facit l.codicillis.§.matre.de leg. ibi, dum dicit, alia deteriora facit. ſ. qa uiolauit vxorem ſuam, ſm aliquos, & facit 32.q.6 in omnib. ubi dī, quid adulterio grauius. Sed ꝯ fortiter de c.at ſi clerici.de iud. cū multis ſimilib. ubi patet, ꝙ homicidium grauius eſt, qa ep̄s non pōt diſpenſare, & tñ bñ diſpenſat ſuper adulterio, & iſtud tenēt Can. & rñdent ad iſtud, ꝙ leges fuerunt factæ a Romanis, q fuerūt Zelotipi. & decretū in oib. exponūt grauius.i.cōius. tu dic ſubtiľ, ꝙ ſi iſtud crimen ꝯſideraī quo ad perſonam committentem, & non eſt grauius quo ad Deū, & iſtud ꝯſiderauerunt Can. qa vitiū alleuiauit dñs, ut in pſalmo. Aut conſideramus crimen in ꝑſonā in qua cōmittiī, qa polluiī eius ſtatus, & fama mariti, & patris, & mīis, & quo ad hoc grauius eſt adulteriū, & bñ ꝓbaī in l. iſti qui dem. quod met. cā. in ſi. Lex prima non ſummatur. & tene gloſſ.

L E X   S E C V N D A.

EX lege. Vſque ad §.lenocinij. ponuntur due exceptiones competentes, ... vna eſt &c. h.d. Qui adulterum incœpit accuſare redire non poteſt ad adulteram, niſi fuerit adulter condemnatus, & qui ab accuſatione ſemel deſtitit, amplius non admittitur. h.d. vſque ad §.lenocinij. Incipere hoc uerbum facit dubium, quia ex quo incœperat ab adultero, poſſet ad adulteram redire ſecūdum l. Iul. ſed non eſt uerum, niſi perfecerit, ut ſequitur, & ſic uerbum incipio, capitur cum effectu. Tex. niſi ratio ſecundæ interpretationis, qa illud caput dicit, ꝙ nullus adulterum, & adulteram ſimul accuſare pōt l.ſi maritus. in ſi.ꝭ.eo. ut ſequitur, & ſtatim quo incœpit unum accuſare, ſi diceremus alium poſſe accuſare, ſic ſimul accuſarentur l.nihil.§.2.ꝭ.co.& ideo requiritur, ꝙ perfecerit &c.

§.Lenocinij crimen. Lenocinium puniī ea pœna, qua punit adulterium, & dī lenociniū cū maritus ex adulterio uxoris qſtū facit, uel ipſam in adulterio deꝑhenſam retinuit, nō q negligēter ipſam patitur delinquere. h.d. vſq. ad §.qui. h.d. Maritū lenonē. Pœna eadem. qua adulterium.ſ. deportatione.ꝭ.de quæſt.l.ſi qs uidua ſm 1
ſura. C.de pœna mortis.C.eo.l.Quis. niſi dicas ibi ſumi gladium non ꝓ materiali, ſed ciuili, qa tunc ꝯcordabit cum iurib. ſſorum hodie uero alia eſt pęna adulteræ, quia detrudiī i monaſteriū, vt auth. ſed hodie. poſita ſuper l.quamuis eo.ti. In tex. patitur. ſ. ad negligentiam, uel culpam, vel minimam credulitatem, ut ꝭ.eo.l. mariti.§.qđ patiaī. ſecus ſi ſcienter pateretur, ita ut non poſſit uelare ſuam ignorantiam, ut d.l.mariti poſt principium.

1 *Crimen per exceptionis modum, an quem puniri faciat. Et an quis ſine accuſatore puniri debeat. & num. ſeq.*

§.Qui

§Qui hoc dicit Vsq.ad §. si sit diuidit in duas partes principal. primo ponitur de exceptione lenocinij, vtrum opposita post litem contestatam repellat maritum accusantem. Secundo si nõ repellat, vtrũ faciat eum puniri, secunda ibi lenocinij. Item quælibet diuidit in duas, nam primo quæritur, quid cum opponitur ab extraneo. Secũdo qñ a muliere, secunda ibi, si publico Secundo simul ter; diuidit in duas, primo cum opponitur a muliere. Secũdo cum ab ex̃neo. secunda ibi, extraneus autem. & h.d. exceptio lenocinij post litem cõtestatam opposita ab adultero, vel adultera maritum ab accusatione non repellit. h. primo. Sed ipm puniri facit si opponatur a muliere. secus si ab adultero. h. secundo. puniet aũt tunc ex officium incitat ad inquirẽdum de lenocinio. h. tertio. Iste §. est pulcher p istud vltimum hic tractatur materia inquisitionis p Bart. quem videas, & per cano. in c. cum super. de confes. & extra de accus. Qui h.d s. excipiendo post litem contestatã, secus si ante. C. e. ita pudor. Perfecisse. s. adulterium. & no. tex. ibi, quæ post. qui loquitur eo casu quo maritus dedit cãm adulterio, & tñ non pt opponi ista exceptio post litem contestatam. Secunda solutio gl. in §. extraneus. ibi vel aliter, est cõtra istum tex. nsm uult, q isto casu exceptio sit peremptoria, & possit qñcunque opponi contra sententiam, quod est contra hanc lecturam. Crimen suum maritum accusantem repellere. Sed non hæc est compensatio admissa, ut possit reum facere sic excipiendo, vt cum repellat. Contra primum est l. viro. §. solu. mat. dic, q ibi agebatur ciuiliter, qa de lucro dicit, quo casu est peremptoria, quia in totum concludit in dotem. hic autem criminaliter quo casu est dilatoria. Item iste
a §. est declaratio, & limitatio c. j. de excep. vbi dicitur q †crimen p modum exceptionis oppositum facit quem puniri, hoc uerum, si sit crimen contingens id, de quo agitur. q prosequatur simul fcm, & iniuriam exceptionis, alias non, vt hic. Erita no. q duo requiruntur, & sic non obstant contraria, quæ possunt formari de l. si qni. §. de pub. iu. per hoc etiam sequitur responsio ad q̃stionem gl. Item quæro etiam, quia ibi non est crimen contingens. pro quo uide l. si filium. C. de lib. causa. in gl. facit pro gl. l. ubi & l. de fide. C. de falsis. & quod ibi no. Item gl. opponit, q quis sine accusatore puniri non dẽt, de leg. rescripto. §. si quis, & dicit. q hic est speciale, & in multis alijs casib⁹. Doc. ꝯ & dñt, q †casus isti fa-
a ciũt rĩam, q nullus sine accusante puniẽ verum est, vel alio locũ accusatoris obtinente, modo iudex tenet locum accusatoris, distinguendo tñ duplicem inquisitionem, vel si ipãẽ sit aliquis ppositus denuntiationibus faciendis, ut l. diuus. 3. responso. sup. ti. prox. Cætera uide bie per Bar. Paulus.

t *Accusatorum ad uindictam propriæ iniuriæ qui præferuntur.*
a *Accusatores duo ubi successiuè ad accusationẽ prodeunt, an iudex liberum habeat eligere, quem in accusatorem recipiat.*

§Si simul de acc. Maritus pferẽ pñ in accusando adulterã et si veniat post accusationem per pñrem institutam, dummodo non infamis esse per pñrem doceatur, aut cum uxore colludere, extraneis uero in accusando concurrẽtibus ille præferẽ, quem iudex elegerit. h. d. vsque ad l. si maritus. Si simul. i. eo. tpe. ante nomẽ receptum inter reos. Maritus. qui põt accusare uxorem ex sola suspicione, cuius effectus est, q non tenetur de calumnia psumpta. Item non tenẽ se subscribere. C. e. q̃uis. hodie uero si vult lucrari dotem pp adulteriũ, tenetur se subscribere, ut in Auth. vt lice. ma. & auiæ. §. quia ue-
a ro plures. 8. col. Credendum est. No. ex hoc† q ubi duo ueniunt ad prosequendũ iniuriã propriã, in illa præfertur, qui maiorem dolorem, & iniuriam prosequiẽ. Item no. q ille, cui maior facta ẽ iniuria præsumitur diligentius facere, q̃ alius. Probationib⁹, quę directè fieri non possunt, sed ex præsumptionibus. extra de testa. Accusationem. i. præparatoria accusationis. l. Lucius. de cond. &
a dem. Tex. negligenre. No. †hic, q ubi duo ueniunt ad accusandũ & successiuè, tũc iudex non hẽt electionẽ quem eligat, ita intellr l. si pres. §. de accus. sed qñ ueniunt, simul & ante nomen receptũ inter reos, & ibi Bar. & collige in l. nisi. ex uerbo concludere, q si vnus de accusatorib. exprimit unã qualitatem, q̃ non exprimit alter, ille præfertur, qui eam exprimit, quia vr̃ alter in illa qualitate colludere. Bar. quod facit ad intellectum l. si plures alleg.

L E X IIII.

1 *Expectantes beneficium ubi plures sunt, quibus mensis datus est, si negligentes sint, temporis decursus nocet.*

SI maritus. Impedito accusatore pp accusationem ab alio, uel a se institutam, non currunt tẽpora. Item qñ duob⁹ idem tempus statuitur ad accusandum, licet alter alteri præferatur, si tamen ambo negligant, vtrique tempora currũt. h. d. notabiliter. Instituit, vel instituere fuit impeditus ex iusta cã tpa[illegible], ut j. eo. [illegible] in pr[illegible] ita est in rubrica, & in c. plerunq; de rel[illegible] & est ratio, qa [illegible] maritus ne[illegible] §. pe. §. eo. uersi. in tantum [illegible] istud facit ad illud, quod notatur [illegible]
1 †vbi sunt plures expectantes, & d[illegible] currit, quando sunt negligentes, quis secundus [illegible] acceptare sine præiudicio primi, & sũ currit, [illegible] gligens, & ita ibi determinatur per istum tex. §. [illegible] Ad ip[illegible] statutum extraneis ad accusandum non incipit [illegible] post lapsum tempus, quod datur marito, & patri. Item [illegible] accusare præoccupauerit, maritus superuenie[illegible] si negligens non fuit, etiam si adultera fuit absoluta.

In tex. Sexaginta vtiles dies. Q[illegible] ormen[illegible]les, da[illegible]tur sd accusandum adulteriũ, sed quinquennium continuum datur ad accusandum adulterum. vt j. eod. l. miles. §. adulter. & no. C. eod. de adult. Absoluta. secus si condemnata. §. de sepu. vio. [illegible] sepulchri violati sctio. impeditus. sufficit ergo hoc solum allegare, quod fuit impeditus, ex quo prosequitur causam suam, si est vnus, qui doceat de præuaricatione primi accusatoris, ut sic casus sit de eo, quod dicitur in l. si cur. §. ijdem. §. de accusa. & l. 3. §. si tamen. de leg. j. Quæritur hic in secundo dicto, nunquid inquisitio cessat superueniente accusatore? Dy. format hic, & in l. in prouincijs l. §. de nou. oper. nunc & Bart. dicit, q si instigante illo qui nunc uenit, accusare non cessabit, alias secus, argu. huius literæ secundum Bar.

L E X V.

Nuptam. Si adultera per maritum dimissa alteri nubat ante denuntiationem, accusari potest cõdemnato prius adultero. h.d.

L E X VI.

Inter liberas. Nõ summaẽ, quia clara. §. filius iste §. nõ corrigitur per §. necessitate. l. nõ solum. C. de bon. quæ liber. quia ille loquitur in ciuili, in quib. usufruct. acquiritur patri. In alijs autem in quibus non acquiritur vsusfr. patri, non. ut hic est casus, & c. si annum quattum. de iud. lib. vj.

L E X VII.

Qui pupillam. Ista l. iducitur ad q̃onem: statutũ est, q filia dotata nõ succedat cum alijs, pater in testõ ordinauit cui nuberet, & ũbi legauit dotem, nunquid sit exclusa a statuto? & vr̃, q non, quia non potest dici dotata, cum non sit matrimonium, sed cõtrarium est uerum p istum tex. & quando dicitur non est dotata, uerum est, nisi est dotari destinata. ad hoc notatur plene in l. Titio centum. §. Titio genero. §. de cond. & dem.

L E X IX.

Et si amicis. Finis huius l. est ualde notandus, & induel tur, q fuit tractatus in ciuitate ista, q homo talis occidatur, q talis hic potest puniri. Sed hoc non est uerum, quia in ueritate alibi fuit commissum homicidium, sed hñ potest hic puniri de tractatu, dum tamen appareat per uerba, als non l. cogitationis pœnam. j. de pœ. Paul. de Castro.

L E X IX.

i *Lenocinij pœna quæ sit.*

MIles qui. Non summatur. Sacramẽto, qa ex quo deportatur non potest deseruire reipublicæ, & sic soluitur, ut dr̃ in religioso. Item not. q
1 †pro lenocinio imponitur deportatio. No. istum tex. inter reos &c. q hic est casus contra quosdam, qui dicunt, q in criminibus potest interuenire procurator pręterquam in tribus casibus post litem contestatam, & receptionem testium, & sententiam, hic est casus ꝯ eos. de quo in § ad crimen. l. pen. de accus. idem dicunt quidam per hunc text. q receptio inter reos potest fieri reo absente. Sed hoc non dicit ille tex. sed dic, aut fit per litẽ contestatam, aut per sententiam interlocutoriam latam per iudicem, ut procedatur in causa, & tunc nomen potest recipi inter reos, reo absente repulsis suis allega. & ita dicit Bar. in l. si q reus. §. de accusatio. Bar. Paulus.

s *Honor lucro præponi debet. Et libellum dare, & coram iudice protestari paria esse.*

§. Socer eũ. Qui testatus est se coram iudice accusaturum, & postea desistit, nõ auditur amplius accusare uolens, licet libellum non dederit. h. d. notab. secũdum unum intellectum. Secundum aliũ. h. d. qui ab accusatione adulterij desistit, a consequendo lucrum dotis repellitur pter adulterium. h. d. & ista lectura approbatur hodie, nam non potest maritus lucrum dotis petere pp adulterium, nisi criminaliter accusset, & subscribat se. ut i auth. ut lice. matri. & aui. § qa uero plurimas.

mas colla. 8. Datis .i. dandis secundum primum intellectum. Te-
1 status fuisset. s. accusaturum indistincte. Erubuit. No. † φ honor
debet præponi lucro. s̄. si quis omissa cā test. l. Iul. No. circa gl. φ
paria sunt libellum dare, & coram iudice protestari secundum
primam intellect. Sed secunda verior. Repellitur. s. a petitione dotis.

§. Adulterij.

Non summatur.

§. Quidam.

De diebus vtilibus subducuntur dies, quib. quis fuit in carceribus. h. d. vel sic. Illi dicū-
tur dies vtiles, quibus quis omni impedimento cessante accusa-
re potest, vel agere. h. d. quæ omnia habentur plenè in l. j. s̄. de di-
uersis, & temporal. præscrip.

§. Sexaginta.

Libellus pōt dari die feriata. ad hoc quo tidie alleg. vel dic, inter dies vtiles cōpu-
tantur dies feriati, si actus ad quem constituuntur dies utiles, po
terat tempore feriato expediri. h. d. vel sic. Dies qui dantur mari-
to ad accusandum, dantur ad accusationem incipiēdam per li-
belli dationem non prosequendam. Exclusus ab accusando iure
speciali potest admitti de iure communi. h. d. facit l. j. §. 2. de succ.
edic. & l. octaui. vnde cog. Istud vltimum inducitur ad qōnem, φ
si mulier fuit data tutrix in testamento, & postea testamentum
ex aliqua causa non habuit vires, φ poterit admitti tanquam le-
gitima per hunc tex. secundum Dy.

1 *Desponsata uni an alij nubere prohibeatur.*

§. Quærebatur.

Desponsata per verbum de futuro si nubat alteri, non tenetur, secus si
per verba de præsenti, vt j. eo. l. j. & de eo qui cog. contang. vxor.
a suæ c. discretionem. nam † alij desponsata, alteri nubere prohibe
tur. vt l. i. C. de spon. de iure tamen canonico si iurauit se contra-
here cum uno, cogitur per iudicium ecclesiæ contrahere, moni-
tione tamen præmissa extra de spon. c. ex literis. & c. requisiuit, te
net tamen matrimonium, si cum alio cōtrahit. licet de periurio
teneatur. eo. ti. c. pen.

1 *Adulterium matris filio non nocet, sicut nec eius professio.*

§. Defuncto.

Licèt uxor alicuius fuit adultera, non rū hoc ipso probatur filium ex ea natū esse
legitimum, & ideo propter filium accusatio adulterij non differ
a tur. h. d. no. No. † φ adulterium matris non nocet filio, sicut nec
professio. C. de test. neque professio. & l. fin. s̄. de probatio. talem
qualem præsumptionem tamen facit, quod dic, ut notatur extra
de consangui. & affini. c. transmissæ. & c. per tuas. Item nota. φ in
dubio præsumitur quis natus de legitimo viro, non de adultero
quod est notandum. & no. gl. istam.

§. Violenti.

Etiam in matrimonio in quo adulteriū est commissum, non potest adulter, uel adulte
ra de adulterio accusari. h. d. & dic, ut j. eod. constante.

§. Licèt.

Non summatur. dicant, scilicet ante denunciationem.

1 *Fama publica quem a dolo excusat.*

§. Si mulier.

Si mulier falsis rumoribus inducta credēs verisim maritum mortuum alteri nupsit,
crimen adulterij non committit, secus si finxit ignorantiam. h. d.
1 no. Rumoribus. No. φ † fama publica excusat quem a dolo, nam
habet quis causam iustam credendi, quod communiter dicitur.
con. ext. de acq. hær. cum quidam. § quod dr̄. imo plus dr̄, ibi, φ iu
stè credit, qui communi opinioni credit. alibi hr̄, φ non excusat
ille qui ignorat, quod communiter dr̄ l. r̄a est. circa med. s̄. de iur.
& fac. igno. Concordatum sequens matrimonium . nisi fuit ab-
sens, vel infirmus. vt in c. cum in tua. extra qui matrimonium ac
cus. pot. & adde l. fi. j. de decretis ab or. fa. & l. si tutor. de periculo
tutor. Nuptias. s. secundum opin. Præstitisse. i. quia ipse dedit cau
sam illi dissidio, uel ab ea habuit originem. Et sic no. famam non
excusare illum, a quo originem habuit.

1 *Legatum factum ab eo qui suspensus postea est alibi sub conditione, si fratres minores in sua ecclesia ipsum sepeliant. an debeatur.*

§. Ream.

Ille vr̄ cautiam præstitisse. i. diuortio p cuius cul pam secutum est. h. d. concord. l. si merces. §. cul
pæ. s̄. loca. Videatur. & sic perdit donationem pp nuptias. C. de
1 repud. l. consensu. Inducitur † per Dy. ad qōnem. legauit Titius
c. fratribus minoribus, si sepeliretur in ecclesia eorum. alibi fuit
occisus, vel suspensus. dr̄. φ debetur legatum, quia culpa sua fuit
alibi sepultus. Bar. Paul. de Cast.

L E X XII.

1 *Maleficium suadens, an & quatenus teneatur.*

HÆc verba.

Quando uerba legis punientis maleficium prolata sunt in rem, de pro
pria significatione comprehendunt etiam fieri faciē-
tem. h. d. notabiliter. Si uero prolata essent in perso-
nam, tunc extenderentur ad fieri facientes per interpretatio-
nem, vt l. 3. §. deiecisse. de vi, & vi arma. quæ interpretatio nō ha-
bet locum in statuto, vel l. municipali, in qua solum attendit pro
pria significatio verborum. l. 3. §. hæc uerba. de nego. gestis. Sca-
1 lit, per † hoc videtur. φ suadens maleficium fieri tenetur etiam si
ille qui suasit, erat aliàs facturus. Ad hoc vide. s̄. de seruo corrup.
l. 1. §. persuadens. & quod no. per Bar. in l. non solum. §. si manda-
tum. s̄. de iniur. Paul. de Cast.

L E X XIII.

1 *Renuntians iuri futuro qualiter, ac quatenus renuntiare intelligatur.*
a *Accusare iure mariti ut quis possit, quid necessarium sit.*

SI vxor.

Cum concubina non committitur adulterium licet permittatur accessus ad eam, si nomē ma-
tronæ non retinebat. Sed cum vxore alterius sic, etiam si
fuerit impudica, quamuis hoc casu non puniatur accessus
ad uiduam. h. d. no. finem istum notabilem.

§. Diuus Seuerus.

Adulterium committitur ēt cū illa, quæ desponsata est alteri per
uerba de futuro, vel quæ hr̄ vt vxor, licet uere nō sit. h. d. no. vsq.
ad §. iudex. Sed hoc casu nō poterit quis accusare iure mariti, sed
iure extranei sic, licet tex. non aperiat. Sponsam. i. in sponsa per
verba de futuro. Hoc. s. adulterium. spe. si q̄ bēt de præsenti, nec
obstet. §. si quis. j. e. & iō quædam est spes, quæ habet cām de præ
senti, & ista valet. Alia est, quæ non est formata, sed hr̄ in animo,
1 tunc non punitur violans, ut in ꝯrio. Inducitur † ad quæstionem
de eo qui renuntiat omni iuri futuro, quod posset ei competere,
quod intelli̅r, quod iam habet causam formatam de præsenti, alī
non, secundum Bat. de quo per eum in l. planè qui cum tutori-
bus. s̄. de transac. Posse. s. de adulterio s̄m Bat. ex quo habebatur,
a & tractabatur vt mulier. Ex quo no. φ anteq̄ quis possit accusa
re iure mariti, oportet, φ probet se uere esse maritum. Sed si vult
accusare iure extranei, sufficit, φ probet, φ mulier habebatur, &
tractabatur ut uxor. secundum Bat. quod no.

1 *Delicti ad delictum fiat compensatio.*

§. Iudex.

Maritus impudice uiuens uxorem de adulterio non accusat. vterque tñ de suo delicto punit iu-
1 dicis officio. h. d. quia † delicti ad delictum non fit compensatio.
hoc uerum in criminalib. sed ciuili bñ fieret compensatio, puta
si ageretur ad lucrum dotis. ut l. uiro atq. uxore. sol. mat. uel si a-
geretur ad separandum thorum de iure canoni. extra de diuor.
c. significasti. & 32. q. 6. c. j. & per totum. No. φ maritus qui impu
dicè uiuit dat exemplum uxori, ut ita faciat, & ei⁹ mores sequi.

§. Si quis planè.

Maritus tunc demum pōt iure mariti accusare, cum adulterium est com
missum constante matrimonio uerè, uel interpretatiuè. Secus si
matrimonio nondum contracto, uel eo tempore quo pendebat
eius effectus. h. d. usque ad §. sed & si qua.

1 *Desponsata uni quæ xij annis minor sit, si ab alio cognoscatur, an ob id matrimonium inter ipsam, & sponsum censeatur.*

§. Si minor.

Desponsata per uerba de præsenti quæ nō habent effectum matrimonij, sed sponsalio
tum de futuro, non accusatur iure mariti de eo, quod in minori
ætate commisit. ut in c. j. de spon. & c. in præsenti. li. 6. Adulteriū
1 i. stuprum. Et † no. singulariter, φ licet minor 12. annis alteri de-
sponsata uiri potens sit, & ab alio cognoscatur. non ex hoc resul-
tat matrimonium inter ipsam & sponsum, secus si cognosceret
a sponso, etiam ante 12. annos. nam si sit habilis ad generandum
statim matrimonium consumatur, quia potestas generandi po-
tissimè spectatur circa potentiā naturalem, non autem circa æta
tem. ut in c. puberes. de despon. impu. Et adde quod no. Inn. in e.
ti. c. attestationes. ibi cœpit interueniente copula carnali, nō cur-
su temporis solo, ut in c. is cui. de sposa. nam solus lapsus temporis
ad hoc non sufficeret, ut illa sponsalia transirent in matrimoniū
secus in aliis actibus. extra de sponsa. consensu: & extra de eo, qui
contraxit matrimonium contra interdictum ecclesiæ. c. j. & per
Inn. in d. c. attestationes. de despon. imp. licet hoc aliter seruet cō
suetudo. nisi dicas illa iura ꝓcedere, quando sunt contracta spō-
salia per uerba de futuro. secus si per uerba de præsenti, licet ef-
fectum matrimonij non habeant propter defectum ætatis. tran-
seunt tamen in matrimonium si uir eam ducat ad domum, uel
in domo retineat, quod esset ualde notandum, quia uidi in fa-
cto Papiæ in una dote, quæ ascendebat bene octo millia, quę
fuit commissa domino Baldo, & hic est casus, quòd per cursum
temporis, &c.

§. Sed & si qua.

Qui uxorem repudiatam propter adulterium reducit, de adulterio,
uel de stupro non poterit eam plus accusare. Sed quid, si mulier
eum accusat de adulterio postea ab eo commisso ad separan-
dum thorum, utrum uir excipere possit, de adulterio ab ip-
sa com-

fa commisso prius, & dicit, ꝙ non, nam sicut denegatur sibi accusatio, ita denegatur exceptio. vt notat *l. in c. 1. 32. q. 6.

LEX XIIII.

Is cuius ope. Continet quatuor dicta, & est clara ratio. non summatur. Calumniæ. l. euidentis sed præsumptæ sic, vt in glo. maritus. lunge primam solutionem gl. cum vltima, & sic soluetur contrarium, & dicitur tunc in præsumpta calumnia, eo ipso quòd non probat. Paul.

LEX XV.

Si maritus. Si maritus sit impeditus accusare, pater nō potest eum præuenire. h. d. uel sic, secundum Iac. si maritus incæpit accusare, vel sit impeditus, neutro casu pater admittitur, vt hic ſ. eo. si maritus. in princ. vel sic, q̄n duo hn̄t æquale ius, & est locus præoccupationi, si unus est impeditus. impeditur socius. h. d. no. Bar. Magistratus. & sic non potest accusare, ut l. qui accusare. in fi. ſ. de accusatio. concordat. c. pleriūque §. si autem. de elect. quod probatur hic.

1 *Paria esse quem talem esse, & pro tali haberi.*

2 *Priuilegium aduersus iura concessum, num sit efficax.*

§. Legis Iuliæ. Absens reipublicæ cā sine fraude non potest inter reos recipi, nisi sit in prouincia, in qua accusatur. Item qui in suburbanis, vel continentibus ædificijs habitat, non habetur pro absente, sed pro præsente. h. d. vsq. ad §. si negauerint. No. † hic quod paria sunt quem esse talē, & haberi pro tali. secūdum Bart. Inducitur ad q. de statuto, quod dicit, si quis in ciuitate steterit per duos annos, habeatur pro ciue, nunquid sit ciuis, & dicitur, quod sic, quia paria sunt quem esse ciuem, & haberi. pro ciue. & quam esse matremfa. & haberi pro matrefam. ad quood vide latius per Bar. & semper alle. Sed † circa glo. nunquid priuilegium concessum contra iura ualeat, dic, quod aut in iure communi ponitur clā derogatoria, & tunc nō ualet iure speciali. ar. l. si quis. in prin. test. de leg. 3. & ita intelligitr̄ auct. qua in prouincia. Aut non ponitur clausula derogatoria, & tūc sufficit, si princeps ex certa scientia concedat, quia censetur habere omnia iura in pectore, & tunc ualet etiam si non fiat specialis mentio. vt in c. 1. de rescri. in 6. & in antiquis & ibi per Inn. & est bona glo. in c. fi. de rescri. li. 6 & facit gl. j. l. qui fidem. de trāns. & l. 3. C. de naturali. li. & l. idem Vlpianus. §. Iuni. & alij. de excus. tuto & facit glo. j. in l. quoties. de ptec. impe. offe. & facit. l. j. C. de peti. sub. lib. sj.

1 *Impedimentum non præstat, quod de iure non sortitur effectum.*

§. Si negauerint. Excluso patre, uel marito accusando ē. j. lx. dies statim tempora īcipiunt eīnēo currere h. d. uel sic. Si maritus, & pr̄ accusationi renuntiant, amplius, ad accusandum non admittuntur, & eīnēo statim tpa cedunt. h. d. uel sic. Cessante cā dilationis cessat dilatio. h. d. facit de cond. & de. publ. §. Tina. & ad Treb. l. a filia. §. alumno. de annu. le. si liberto. §. largius. & de ver. sig. hoc iure. & ꝙ ibi no. Si negaunt. i. renuntiādo. Currere. uidebat, ꝙ non, qa quatuor menses dati extraneo dantur post lapsum duorum mensiū datorum patri, & marito, vt l. Is cui. §. ex senatuscon. & ā. ē. si maritus §. extraneus. vnde videbatur, ꝙ licet maritus, & mater renuūtiauerūt accusationi, adhuc lapsum tpis uideretur expectari. Sic in simili dicimus, ꝙ ubi est conditio, & dies, licet expiret conditio expectatur dies. ut l. in illa stipulatione si calendis. de uer. b. ob. & in c. commissum. in princ. de leg. lib. 6. Sed contrarium dr̄, quia frustra expectarent diem, postq̄ maritus renunciauit, nam in nullo sibi prodesset, nec obstant ↄ̄tia, quia ibi loquuntur, cum agitr̄ ad pœnam. vñ prodest reo, ꝙ dies expectetur, quia interest suam dilationem habere. l. eum qui. in fin. de verb. obl. hic autem nihil petebatur a marito. & no. arg. quod si tibi est concessa dilatio x. dierum ad probandum, & mihi datur dilatio. aliorum. x. dierum post illos. x. ad opponendum, ꝙ si statim probas, statim incipiet mihi terminus currere, quia in nullo interest tua tribus dilationibus expectari, ad quod de l. filia. §. alumno. ad Treb. & d. §. largius. Admitti, ergo statim incipiunt sibi tempora currere, ex quo statim potest agere. & hoc vult Iurisconsultus in fi. eo. le. gl. ibi. in l. fi. Sed contra q̄m dicit illicita. in hoc vr̄ gl. sibi ↄ̄ria, nam si est illicita, ergo non valet, & sic non præstat impedimentum, vt in regula iuris non præstat. tu dic, quod est licita. ar. in c. veniens. eīr̄ de accu. secus si in transactione, vel pacto, quæ licita non sunt de adulterio, nam illa fiunt cum parte, vnde præsumitur interuenire collusio, sed renuntiatio valet, si fiat sine parte, vt notatur. in l. non solum. §. si liberationis verb. de lib. leg. & de renun. c. super hoc. extra eod. ibi per Inno. & prædicta, vera, si sit ante accusationem inchoatam, sed si post, tunc non est licita, quia facit desistētem incidere in Turp. Sed ideo non auditur amplius qa desistendo efficitur infamis, non ex eo. quod renuntiatio non ualeat, & sic illicita, vt in gl. Et ista est rō diuersitatis inter pactum, & trāsactionem ex vna parte, & renuntiationem ex alia. Confiteri. i. ex parte transigentis. i. accusatoris. Sed ex patre accusati vr̄ confiteri crimen. ſ. de infami. l. q̄m. & sic econtra in renuntiatione, quia

1 renuntians vr̄ cōfiteri, qd̄ non placet, qa † nō p̄stat impedimētū, quod de iure non sortitur effectum, vt in regu. iur. Item hic est contra. l. unigentium. §. si paciscar. ſ. de pac & l. si vnus §. item, ne expirar. tene ergo primam. ibi uel uerius. in fi. Ista sol. est bona in se quantum ad illam, quo ad istam non, nam ēt si non esset prætientus, non audiretur, quia ualet renunciatio, vt dixi. Vel secūdum Ioan. Istam sequitur Bart. quia quemadmodo vr̄ leno. qui negligit uindictam domus suæ. vt hic vr̄ casus. C. eo. miles. §. socer. & vr̄ suspectus. ita hic, l. in §. item ne expirar. contra quem format glo. contraria alias quæst. uide per doc. quæ ponuntur in l. transigere. & dic, ut ibi.

§. Lex Iulia. Minor. a 25. annis nō pōt de adulterio accusare, nisi fuerit cum vxore sua commissum, quo casu admittitur iure extranei, & pœnam præsumptæ calūniæ euitat. Dicitur autem minor. 25. annis. qui. 25. annum nō cōplcuit. h. d. nulla p̄scriptio. respiciēs personā accusantis, puta. ꝙ sit infamis, vel mulier. fallit in ea de qua loquitur principium huius. l. s. ꝙ accusans sit magistratus: nam illa bene opponitur vindicanti suam iniuriam, vt ibi. & est ratio, quia præsumitur terribilis parti. Item præiudicaretur reipublicæ ad cuius ministeriū uacat. aliæ uero exceptiones respicientes ipsam accusationem, vel crimen bene opponuntur, vt puta, ꝙ accusatio sit perempta spatio. 20. annorum: uel quinquennii, uel sex mensium, ut hic in gl. Bar. ergo præscriptiones, & exceptiones dilatoriæ in criminalib. debent opponi ante nomē receptum inter reos, postea uero opponi non possunt. h. d.

§. Si in uiduitate. Si adultera per uirum dimissa in uiduitate permanet, in electione accusatoris est incipere ab ea. uel ab adultero. ambas autē simul accusare nō potest. h. d. vsq. ad fi. Nihil agit. f. opposita exceptione, sed si non opponatur, procedit iudicium, ut no. C. de accusa. si accusatorib. & ſ. de acc. hos accusare. § l. Iulia. in gl. Sed Bar dicit ex hoc uerbo nihil, ꝙ non ualet iudicium, & est speciale in hoc de adulterio. Tu dic, ꝙ istud uerum, si uelit duos accusare de eodem crimine, puta de adulterio, secus si de diuersis se inuicem contingentibus, puta vnum de adulterio, alium ꝙ domum præbuit, arg. j. eo. l. nihil. §. fi. & ſ. de accu. libellorum. §. sed si alius. & no. C. eo. l. reos. Paul.

LEX XVI.

Qui vxori. Si adultera per uirum dimissa post denuntiationem nubat: electionem habet accusator ab ea incipere, & in tali denuntiatione non requiritur iudicis p̄sentia, sed bene reqritur appositio cāæ. & libelli accusatori datio vim denunciationis non habet. h. d. usq. ad §. quid tamē. No. ꝙ libelli datio non habet uim denunciationis, etiam alleg. p gl. sicut in simili, quando ueniunt fructus a tpe moræ. non uenisit a tpe dati libelli, sed a tpe litis contest. ut notatur. ſ. de tritica. l. in hac. Bart. Item no. denunciationem non ualere sine causa. licet gl. ↄ̄rium notet. Sed ipsa est corrupta, & vicium est scriptoris, secundum Dynum. Pau. de Cast.

LEX XVII.

1 *Accusator Titius de aliquo crimine adiecta qualitate, vt puta de nocte inter diu &c. probatum est crimen, non qualitas, qualiter ueniat puniendus.*

L. Denuntiasse.

Versi, quid tamen. Limitata causa limitatum p̄ducit effectum. h. d. facit l. cū pater. §. dulcissimis. de lega. 2. uel sic. Qui cām exprimit cum aliqua limitatione, ad illam limitationem videtur se astringere, q̄ nisi prosequatur, intentione sua frustratur. facit c. licet extra. de probationibus. & l. qui habebat. in prin. de instito. & quod no. p Cy in l. i. C. qui accus. nō pos. & per Bar. in l. si qui reus. ſ. de pub. iud. Vel sic proprius ad literam. denunciatio nō iustificatur, nisi ex causa, quæ ibi specialiter est expressa. Et si diuersificatur persona cum qua crimen est commissum, uidetur diuersificari crimē. h. d. Ad primum dictum facit, quod dicimus de appellatione ab interlocutoria, quæ non iustificatur ex noua causa, ut l. ait prætor. § permittitur. supra de minoribus. & in c. ut debitus. extra de appella. Secundum dictum debet intelligi de crimine reiterabili, quod potest cum pluribus, secus non si esset reiterabile, vt homicidium, quod diuersitate loci, uel tēporis non diuersificatur. Complexus est. hoc non erat necesse. ut supra. in princip. huius l. & ideo uidebatur non nocere, argu. l. pediculis. §. non mutat. supra. de aur. & argen. legat. cum superabundans cautela &c. l. si pupilli. §. primo. & ibi nota. supra. de nego. gesto. Inducitur ad q.

1 † accusaui Titium de aliquo crimine adiecta qualitate, ut puta de nocte, uel in platea. ego probaui crimen, puta uulnus, sed non probaui qualitatem. nunquid ueniat imponenda pœna, ut condemnetur pro simplici uulnere, & tanto magis debebat puniri, si fuisset probata qualitas. Cynus tenet per istum textum, quòd non debet sequi condemnatio in simplici uulnere. facit l.

qui habebat. ff. de inst. alleg. Gulielm. de Cugn. tenet contrarium per l. quod si nolit. §. al quis. ff. de ædil. edic. Alij distinguunt, quod si proseguitur ab initio qualitatem, & non probat eam: tunc procedat prima opinio, aut non, & procedit secunda. Tu dic distinguendum esse, aut illa causa expressa si non probetur, facit cessare crimen, aut diuersificatur accusatio: aut diuersificatur delictum, vel diuersificatur condemnatio. Primo casu, quando facit cessare crimen, vt probo, quod occidisti, vel vulnerasti Titium dolosè. tu vero, dicis quod ad defensionem, & ideo si non probetur qualitas, quod dolosè scienter est cessat crimen. l. 1. §. quod ait. ff. de incen. ruin. nau. Si autem non probares, quod fecisti ad tuam defensionem, præsumitur factum dolose, cum percussio sit de genere prohibitorum. l. si non conuicij. C. de iniurijs. Aut diuersificatur accusatio, vt accuso te, quia intulisti mihi vim coadunatis hominibus, & sic accuso te de vi, & non probo, quod coadunatis hominibus, cessat illa actio. & recurritur ad actionem iniuriarum, & super illa actione non potest ferri sententia. arg. l. 1. §. t. si mensor fal. mod. dixe. & ideo quia non probatur qualitas, non fiet condemnatio super actione iniuriarum vt probat. in l. 1. §. docere. ff. de vi bon. rap. & nequis eum qui in ius voc. est vi exi. l. pen. Si autem diuersificetur crimen, ut in casu nostro, vt accuso Bertam de adulterio commisso cum Titio, non fiet condemnatio de adulterio commisso cum Seio, vt hic est casus. Aut diuersificatur condemnatio, ut accuso aliquem de vulnere commisso de nocte, & non probo, & tunc si diuersificatur libellus ante sententiam, quia remouetur illa qualitas, & tunc potest condemnari super simplici crimine de vulnere, vt l. in delictis. §. si detracta ff. de noxa. Aut non refert, vtrum ponatur qualitas criminis, ut accuso te, quia occidisti Titium die veneris, non probo quod illa die, sed alio. quidam distinguunt, aut super crimine non iterabili, vt homicidio, & tunc licet non probetur dies, nihilominus punietur, quia non refert qua die, cum non sit crimen reiterabile, quia mortuus non potest amplius mori. Si autem super crimine iterabili, & tunc aut adijcitur qualitas, ut puta tali die tali hora cum illa persona. Et tunc si non probetur, sed alia, & tunc idem, quia impossibile est, quod eadem hora cum diuersis adulterium committatur, vbi expresse non se astringeret ad illud, & illam qualitatem probandam, alias secus. quia nisi probaret, succumberet, vt C. licet vxor. de prob. Nec videtur ex ipso se astringere, vt hic notatur. alias secus.

1 *Instrumentum si falsum est, an testes in eo de falso puniantur.*

§. Quæritur. Si adultera manet vidua, potest ipsa, vt adultera a diuersis simul accusari. Id si nubat ante denunciationem, ab adultero est incipiendum, si potest incipi, alias ab ea, & tunc sententia lata contra adulterum non nocet adulteræ. Sed absolutoria prodest etiam quo ad omnes alios, si duobus temporibus reperiatur adultera nupta. l. tempore quo adulter accusat, & quo condemnatur, alias non. h. d. in effectu vsque ad l. patri. Admitti possit. l. si mulier est vidua. Sed si nupsit, secus. Inducitur ad q. qua producit fal-
a sum instrum, ego accusaui ipsum de falso. Quæritur, †nunquid si instrum sit falsum, testes in eo descripti puniantur de falso. Dy. in c. j. extra de reg. iur. iur. tenet quod sic, per l. a fideiussore. §. 1. ff. de iureiur. Richar. Malumbra tenet contrarium disputando, quia hic est specialis, quando est nupta duob. temporibus. Sed ubi ista concurrunt, nocet quantumque sit coniuncta. & vide Bar. in l. a fideiussore alleg. & ibi Bart. tenet opi. Richar. Item inducit Dy. ad q. de scholari, qui iurauit nunc nisi recedere semel. & postea alias semel, nunquid pot, & Dy. dicit per huoc tex. quod non nisi semel. Sed hic tex. modicum facit. melius facit. l. hæc condo. de cond. & demon. l. boue. §. hoc sermone. j. de verb. sig. Et no. ff. tu. l. 1. & ibi no. Lex patri. non summatur, occ sequens.

L E X XXII.

1 *Lex in odiosis disponens restringenda est.*

L. Nec In ea.

1 **§. Ius occidendi.** No. † istum tex. pro statutis Italiæ quæ dicunt, quod bannitus possit impunè occidi, quod etiam potest verberari. videretur contrarium, quia l. quæ loquitur in odiosis, est restringenda. & hoc est verum, quod non poterit puniri. tamen in foro pænitentiali poterit sibi pænitentia iniungi. c. interfectorum. xxx. q. 2. cum c. se. Paulus.

L E X XXIIII.

1 *Ociosum quid dicatur. Et plus offendi quem ex turpitudine, quam videt, quam ex ea, quam audit.*
2 *Marito adulterum occidendi non tam amplum est ius, quàm patri. Et paria reperiri quem in adulterij turpitudine, & in præparatorijs.*
3 *Qualitas quando facit, vt quid cui competat, necesse est, vt ea adsit, quo tempore actus fit.*
4 *Personaliter capi in domo sua num quis possit.*

QVod ait lex. In hac l. exponuntur verba. l. Iuliæ. in ea parte. qua dat potestatem patri occidendi adulterum repertum cum filia, & continet 4. secundum, quod verba exponit. nam l. Iulia. requirit quatuor, vt occidere possit. l. quod pater reperiat, vel deprehendat adulterum cum adultera, & hoc exponitur in prin. secundum quod habebat filiam in sua potestate, & hoc exponitur in §. 1. Tertium, quod reperiat eum in domo sua. vel generi, & hoc exponit in versi. sed domui. quartum, & occidat filiam incontinenti, & hoc exponitur in §. quod ait lex. Ociosum. i. non sine causa dictum lac. de Are.
1 & † no. de verbo ociosum, nam omne, quod sine causa dicitur vel fit ociosum dicitur vt in scriptura de omni verbo ocioso reddet quis rationem in die iudicij. Reprehendat. tunc quasi iusto dolore moueatur & no. quod plus offenditur quis ex turpitudine quam videt, quàm ex illa, quam audit. Rebus venereis. i. præparatorijs, quod expone vt in gl. & hoc est verum hodie, si ei denuntiauit, quod cum filia non conueniat. nam qualitercunque post denuntiationem ipsum reperierit, occidere potest. C. eo. auth. si quis ei. Alias hoc non putant hodie licere, si tantum in præparatorijs reperiat. Sed † tu dic,
2 quod illa auth. loquitur in marito, cui non ita late patet ius occidendi, sicut patri, ut j. l. proxi. & ideo l. ista remanet incorrecta. Item no. quod paria sunt aliquem esse repertum in ipsa turpitudine adulterij, vel in præparatorijs, vt in colloquijs, vel solum cum sola. quod est verum, etiam in dictis testium, nam ad probationem adulterij sufficit de istis præparatorijs expōnere, vt in gl. in l. capite quinto. j. eo. & tex. in c. præterea. de testi. extra ista glo. no. versus. Aufugias captus, nunquam vitabitur actus, ni tollas ergo subtrahas te a præsentia amicæ, vt pennas a visco, & paleas ab igne. §. sufficit
3 occidit. No. quod † cum aliquid alicui competit ratione alicuius qualitatis, requiritur, quod illa qualitas adsit, eo tempore quo actus expedit. facit l. in delictis §. si extraneus. de noxal. & de test. mil. l. Titius de au. & ar. le. l. 2. & 3. quod facit, si beneficia familiari sint reseruata, & postea desinat esse familiaris. Sed domui. quod hodie non procedit vbi præcessit trina denuntiatio. nam tunc licèt in quacunque domo reperiatur, vt in Auth. vt liceat matri, & auię. §. quoque. nisi dicas illam loqui in marito. Sed certe fortius in patre cui patet latius ius occidendi. Habitat. etiam non poterit. facit in
4 arg. quod possit quis personaliter capi in domo sua in qua non habitat secus in ea quam habitat, vt l. plerique. ff. de in ius vocan. & dic, ut ibi.

5 *Homicidium, & aggressio quando illicita sunt, & locum, & tempus homicidij spectari. Et quid si licita.*

a *Fieri vno impetu etiam quod ex interuallo fit.*

§. Quod ait lex. Eo tempore, & eo loco videtur quis alium occidisse, quo fuit ipsum aggressus, non vt puniatur. h. d. multum no. sic ergo inspicitur tempus, & locus aggressuræ, vt ibi videatur homicidium factum, vt hic, non ut puniatur de aggressura, quia cum homicidio confunditur, ne quis dupliciter puniatur, vt l. illud. in fi. ff. ad l. Aquil. & no. C. de adulte. l. qui de crimine. per quod patet illum §. non probare, quod
5 Bat. dicit. s. quod † vbi aggressura, & homicidium sunt illicita, inspiciantur locus, & tempus homicidij, vt ibi. Sed si sint licita, locus, & tempus homicidij, vt ibi. Sed si sint licita, locus, & tempus aggressuræ non inspiciantur, vt hic. Sed certe fallum videtur istud dictum. quia ubi sunt illicita, inspicitur initium. ff. de damno infect. l. dāni. §. Sabini. per quod determinatur, si quis fuit aliquem aggressus in platea, & extra plateam fugauit, & occidit, vtrum videatur occisus in platea. quod expedit scire pro accusatorio, in quo oportet ponere locum delicti. Item ob diuersitatem pœnæ. nam interdum maior pœna imponitur pro delicto, quod in platea committitur. Ad, quod dicas, quod si quidam fuit in platea vulneratus mortaliter, licèt extra locum illum mortuus sit, & ex interuallo, eo loco, & tempore mortuus videtur, quo causa mortis illata est vt in d. §. Sabini. & de incen. ru. nau. l. 3. §. ex incendio. Si uero non fuit vulneratus, sed tantum aggressus, tunc aut aggrediens ibat animo interficiendi in platea, sed non potuit, quia ille fugit, & alibi interfecit, & tunc idem puto, vt hic factum videatur, ubi habuit animum occidendi, & initiauit, argu. j. de cap. l. nihil. Sed si animum non habuit puta, quia ipsum de platea extraxit, & alibi interfecit, tunc extra videtur factum. quia voluntas, & propositum &c. l. qui iniuriæ.
a ff. de fur. Vno ictu. &c. no. † quia illud dicitur fieri uno impetu, quod fit etiam ex interuallo, dum tamen non deuertatur alios actus, ut no. gl. in l. si quis in tantam, circa fi. C. vnde vi.

L E X XXIIII.

Marito. Non summatur in gl. domi suæ. ibi. §. is quoq. dic, quod illa loquitur si trina denuntiatio præcessit, quo casu licet in quacunque domo repertum occidere, non extra domum. Sed vbi non præcessit, remanet hæc l. incorrecta. In alia gl. quæ quærit, an adulterum etiam sicut adulteram, non ut omnino non puniatur, sed ut puniatur mitius, ut supra eo. l. nec in ead. in fi. iuncta auth. si quis ei. C. eodem. Notandum &c. omnes illi sunt infames. de his qui not. infam. l. athletas. coniuncta glo.

gl. occidere. in fi. Ibi dicta auth. tu dic, q ibi loquitur quando de- nire an p est t as n tiet incorrectus iste §. In tex. liceat & e. rndeo sic. cum liceat eum ac ac maxi, cum accusatio est tē pore peritura vt j. e. l. si adulterium. in fi & ius occidendi est tē- pore periturum, sed dia to non liceat, cum magistratus non sit vt . . . persona Dy. & Bar. ignominia Quo casu dico, q est tu ac cusare liceat iure mariti. s. eo. l. si vxor. in prin. sed in l. nec in ca. & l. patri. licet sit nupta, est filia. secus si vidua. nam tunc cum ig- nominiosa vidua impune committitur stuprum, vt d. l. si vxor. in fi. princ. & l. nec in ea. § primo. Nupta rñdeo, tunc non, licet cum iure mariti, tunc accusari non possit, vt l. si vxor. §. diuus Notatus est. tunc non licet occidere talibus ignominiosis iure mariti, vel patri non licet accusare, licet iure extranei sic. s. ea. l. in text. & gl. Pau. de Cast.

L E X XXVI.

1 *Personaliter capere num priuatus quem possit. Et an liceat captum retinere. & quandiu.*
2 *Occidere & si licitum non sit, est tamen capere licitum.*
3 *Maritus cum vxore extra domum adulterum loquentem, an capere possit. Et quid ad hoc requiratur.*
4 *Confessio spontanea praecedat, vel sequatur confessionem in tormentis factā. nihil refert. Et idem sine in iudicio, sine extra Et quam in ciuili probationem inducat. & an admittatur probatio in contrarium. nu. 5.*

CApite quinto. Licitum est marito, vel priadulterum cum filia, vel vxore deprehensum per 20 horas retinere, vt ipsum iudici re- presentet. & si semel dimiserit, amplius reducere nō pos-
1 sunt. secus si euaserit. h. d. no. Et† not. casum in quo licet priuatæ personæ aliquem personaliter capere. simile s. de fur. l. si quis in
2 seruitute. & l. interdum. C. de dec. & C. de fal. mo. l. 1. Item no.† q priuato, licet aliquem capere, non tamen licet detinere, nisi per 20. horas. nam iura prædicta debent limitari secundum istam. l. secundum Bar. quod est notandum. Item not. q priuato capere licet, & si semel dimittat, non licet reducere. Sed si fugerit, licitū est eum prosequi, & reducere etiam ex interuallo quod est bene
3 notandum. Item no.† q licet alicui non sit licitum occidere, lici tum est tamen capere. sic etiam iudex qui cognoscere nō potest, vel punire, capere potest, & remittere. s. de custo. reo. l. diuus. & in Auth. de defen ciui. §. audiant. Deprehensum. f. in domo sua,
3 vel extra. Sed si extra domum reperiat eum cum vxore loquentem, non licet sibi capere, nisi terna denunciatio præcesserit, tūc autem poterit tribus adhibitis testibus: quod solum ad condemnationem adulterij sufficiet, vt in Auth. vt liceat mat. & aui. §. is quoq;. & aut. quæ est posita. C. eod. tit. si vero. In gl. accusator. q̄n dicit, cui alias non staretur: dic, cui aliàs non staretur sine noua
4 spontanea confessione. Sic not. † q non refert vtrum spontanea confessio præcesserit, vel sequatur confessionem factam in tormentis, vt illi stetur. Item non refert vtrum illa spontanea cō fessio fuit facta in iudicio, vel extra, vt stetur confessioni factæ in tormentis. Ita debet intelligi, quod habetur in l. si quis ea. C. de custo. re. & in l. prima §. si quis vero. de quæsti. Item nota. confessionem factam extra iudicium in criminali nō prodesse ad probationem, sed ad indicium dumtaxat. Item si ex ea fuit aliquod scandalum secutum, incurrit quis infamiam facti, per quam repellitur a noua dignitate, vt in c. quam sit graue. de excess. prela. dico etiam, q talis confitens non potest in iudicio, vel tormentis a tali confessione recedere, vt no. Inn. in c. per inquisitionem. de ele. In ciuili vero facit plenam probationem. vt l. publia. in fi. supra. de pos. & C. de non nu. pec. l. generaliter. quod dic, vt notatur. supra. de don. l. nuda ratio. per Bar. Adde ad istam gl. aliam similem s de infamib. l. ictus fustium, & C. de libe. causa. l. si quis
5 filium. In † extraiudiciali vero confessione admittitur probatio in contrarium, vt l. cum falsa. C. de iuris. & fac igno. & etiam quando in iudicio est confessus.

L E X XXVII.

1 *Serui depositioni propter probationum inopiam statur.*
2 *Lex Iulia de adulterijs respectu seruorū torquendorū quot specialia habeat.*

SI postulauerint. Non summatur. in tex. de ser uo. s. alieno a serui accusari pstituto verisimiliter iudex scire potest veritatem: vt j. §.
1 haben. cuius † dicto statur propter penuriam probationum. C. de repu. l. consensu. §. super plag. facit. l. j. de quæstio. Dynus. in c. veniens. in fi. de test. non enim creditur talib. vilib. personis seruis, & alijs sine tortura: quia in defectum probationum ēt contra dn̄m admittuntur. & sic familiares c dn̄m suum. ar. hic. qd̄ habeo de facto. Accusato. s. aliquo extraneo. nā si seruus ipse accusaretur, propter torturam non solueretur ab eo simplum. ut j. sequitur, sed duplum. vt j. in §. fi. & s. de cal. l. vlt. Interesse. s. q̄stioni, ut j. sequitur. Aestimari. s. ante. q. & post, vt sciatur inquantum deterioretur. s. usufr. quem ad. caue. l. j. §. recte. & sol. matr. l.
2 si æstimatis. & quod ibi no. In sta† l. Iulia. de adulterijs quātum ad propositū bēt tria. s. q serui æstiment: & deterioratio pstet dño. Item q torqueant. & hoc in §. hēi. usq. ad §. iubet. Item, q ad dn̄m non reuertatur propter rationes hic cōtentas. Item prohibetur alienari in seru . de quo non lic. t d. l. prospexit. s. qui & a quibus. & l. verbo. C. eo. t an a. respon. Paulus.

Versi. Sed dispiciamus. Res dicitur ad illum pertinere, cuius interest ratione alicuius iuris. & si pro parte interest, pro illa dicitur res ad eum pertinere. h. d. pœna deteriorationis, uel æstimatio serui, quæ dicitur pœna respectu soluentis eum nihil adest, sed respectu recipientis non est pœna, quia recipit æstimationem rei suæ. s. de eo per quem fac. est. l. 1. §. si plures. & l. fi. unde sibi pstatur æstimatio, non domino, nisi dominus concurreret secum, q a tunc præfertur. ar. s. de po. bona fides &c.

1 *Liberum corpus non æstimatur.*

§. Si liber. Si quis perit liberum hominem torqueri tanq̄ seruum, tenetur sibi ad interesse, & et actione iniuriarum. h. d. cum gl. Vtilem ad æstimationem operarū amis-
1 sarum, uel medicamentorum si corpus læsum est. † Nam liberum corpus non æstimat. s. si qua. pau. feci. dica. l. ex hac. & l. qua actione. §. 1. ad l. Aquil. & l. fi. de his qui deic. uel effu. qd̄ æstimabit iudicis arbitrio, arg. s. de his qui deic. uel effu. l. 1. §. sed cum homo. Sed competit ēt actio aduersus. s. calumniantem. unde hoc ipso calumniatur. nam liber homo pro testimonio non torquet: hoc probat hæc litera. & l. ex libero. j. de q̄ō. Contra datur utilis. dic ex mente, quia liber homo non torquetur. §. haberi quæritur & sibi si ministerio eius usus sit, puta in agro, uel in uilla. & prohibetur alienari j. 60. dies. s. qui & a quibus l. prospexit. C. eo. l. uerba. serui parentum torquentur, si & aliàs possunt scire ueritatē. nou tamen prohibentur alienari. Pau.

1 *Seruus cum torquetur, an aduocatus dominusq; serui interesse possit. Et quibus actibus interesse possunt. Et si pars interrogetur, an respondere debeat, an aduocatus.*
2 *Seruus non est omnis qui seruit.*

§. Quæstioni. Quæstioni seruorum utraq. pars cū eorum aduocatis interesse pōt & tunc in-
1 terrogandi facultas eis datur. h. d. Et intelligas quæstioni, i. † examinationi an torqueri debeat, uel non. Sed cum torquentur interesse non debent, ut no. in Auth. de testi. §. quia uero. sic etiam interpretat consuetudo in testib. ut partes sint psentes cum iurant, nō cum deponunt. ut l. si q̄n. C. de testi. & ibi notat. sed alii iurisperiti, & patroni non partium, sed causarum bene uocantur, cum testes deponunt. supra. de pub. iud. Custodias. interrogādi. i. interrogatoria faciēdi, ipse uero iudex interrogabit, & no. hic de interrogatorijs, quæ fiunt testib. de quo in c. præsentium. de testib li. 6. Quid si pars interrogat nunqd dēt ipsa rn̄dere, uel aduocatus. dic, q ipse in ppria persona, ut in c. pastoralis. de iud.
2 §. de eo. Not. hic, q non oīs qui seruit, seruus est, qd̄ facit, q non oīs qui est in familiaritate, est familiaris. qd̄ facit p interrogato.
1 *Publicatio bonorum alicuius quando fit, quid in ea veniat.*

§. Iubet. Serui adulteri, uel adulteræ, uel parentum suorū postq̄ torti sunt, publicant, vt securius ueritatem dicant: q si eorum non sunt, sed illi tn̄ in eis ius habent, id tantū ius publicatur: & si reus, uel rea fuerint absoluti, deterioratio ser-
1 uorum per accusatorem eis præstatur. h. d. usq. ad §. fi. No. † q q̄n bona alicuius publicantur, solum debet publicari, quod suum est, & ius suum. l. si finita §. si de uectigalib. s. de dam. infe. & facit, q si inter eas res est aliqua res emphyteutica, quæ publicetur. fiscus recognoscet eam qtum ad hoc. c hoc tn̄ facit. l. si libertū. & l. fi. §. j. de bo. lib. de quo plenè per Doct. in d. §. si de uectig. No. tex. Nedum hic iperant. ēt pro quæstione, de qua quæritur, q si familiaris pro testimonio de domino denuntiat eum spe reuertendi, non ualet, de quo uidebitur. j. de q̄ō. l. 1. & not. per Ioan. Fa. inst. de rest. §. primo.

L E X XXIX.

1 *Delictum in uno solo actu verificatur.*

MAriti. Qui uxorem in adulterio deprehensam nō dimiserit, uel de adulterio damnatam duxerit, uel quæstum ex eius adulterio fecerit, tanq̄ leno p l. Iuliam punit h. d. intelligas eadem pęna, qua adulter, vt s. eod. l. a. Lenocinii. idem in eo q p struprum nō releuādo re-
1 ceperit aliquid. h. d. vsq. ad §. lex mētium. No. † in j. q̄stum, quód delictū uerificat in uno actu solum: qa qui semel fecit furtū fur est. secus est in officiis, & ministris, quia ex uno acto non uerificatur, ut l. 1. §. 1. de exercitor. per qd̄ determinat. q si quis inceperit facere diuersoriū, ut sit caupo, vel hospes, teneat, qdam c. nō obs. iste tex. quia loquitur in nominib. delictum significantibus aliàs aūt in nominib. officiorū nō sufficit semel: qa nō dr̄ mercato. q semel mercatus est. de quo plene per Bar. in l. lega. in prin. supra. de leg. 3. Item no. q iste tex. non corrigitur per auth. Sed hodie. C. eo. qa hoc intelligitur, nisi punita fuerit, postq̄ autem pęnitentiam

tiam fecit, de iure canonico, vicesies sexcies potest sibi parcere. c.
quemadmodum. de iureiur. Pau. de Cast.

2 *Adulteria tot sunt, quot accessus. Et an pro quolibet pœna ciuilis imponatur.*

§. Sex mensium. Sex menses vtiles, qui dātur ad ac-
cusandum adulteram, vel quæ stu
prum commisit, incipiūt currere a die diuortij si nupta erat, qn-
quennium tñ continuum non transgreditur. h. d. vsq. ad § quin
quennium. Vidua. q̃ erat tpe commissi criminis. & dic criminis.
i. stupri. In gl. ult. in fi. quando dicit. ĩ. de pœ. si diutino. & ideo in-
1 cipit currere ab ultima die, vel ab vltimo accessu. Nam † tot sunt
adulteria quot sunt accessus, & pro quolibet datur accusatio le-
gis Iuliæ, licet pœna ciuilis, quæ reiterari nō potest, vt mors vnl-
ca tñ imponatur pro omnib. accessib. ut notatur s. de fur. l. vul
gans. in glo. in uno vñt. Sed pœnitentia reiterabilis pro quolibet
accessu imponitur, ut no. vj. q. j. c. imitare Petrum. & in clem. i. §.
si quis autem. de priuile. Ex quo patet, q̃ respectu primi accessus
incipit tempus currere a prin. in derelictis autem habentib. cām
continuā, incipit currere a die perfecti delicti. s. quod vi, aut clā.
l. semper. §. annus. vbi tex. bonus.

1 *Præscriptio in criminalibus per libelli oblationem interrumpitur.*

1 §. Quinquennium. Postulatus est per oblatio-
nem, s. libelli. Et no. † q̃ in cri
minalib. præscriptio interrumpitur per oblationem libelli. quod
est valde notandum, vbicunq. inuenitur de criminalib. in ciuilib.
autem requiritur interrogatio, vel litis contest. vt no. in l. sicut.
& l. cum notissimi. §. in his. C. de præsc. xxx. vel xl. ann. Et no. s. de
vsuc. l. si alienam.

§. Hoc amplius. Interruptio ciuilis solum prodest
interrumpēti. h. d. tex. cum gl. Not.
fin. huius. l. in ar. q̃ episcopus non possit dispensare de adulterio
commisso cum vi. vt c. at si clerici. de iudi. quod dicit, quod epi-
scopus possit dispēsare, intelligitur de simplici. quod hēo in fcō.

L E X XXX.

1 *Accusans ex officio non de calumnia teneatur. Et vltimum termini diem in termino computari.*

2 *Paria esse si quis dicat a diuortio, & a die diuortij.*

1 PAter. Non † summatur. No. q̃ ille qui accusat ex offi-
cio tenet de calumnia euidenti, nō præsumpta,
vt no. ĩ. de accu. l. 2. Item no. q̃ vltima dies termini com-
putatur in termino. Calumniæ. s. euidentis, ut in gl. No. q̃
† paria sunt dicere, a diuortio, vel a die diuortij. vt hic cōiuncto.
§. sex mensium. s. l. prox. Quod facit pro statutis, vel citationib. q̃
dāt a tali die, &c. quia paria sunt a tali die, vel ab actu commis-
so tali die. Diuortio. hodie vř q̃ a die commissi criminis. cum sta-
tim possit maritus accusare ēt cōstante matrimonio, ut in Aut.
vt liceat ma. §. quia vero pluri. & intellige hic, diuortio. i. ab eo
momento, quo fit diuortium. & sic de momento ad momentū
computatur. Sed supra l. proxi. in §. sex mensium dicitur. q̃ a die
diuortij. Sed idem est dicere a die diuortij, q̃ a diuortio. quod
est notandum. nam paria sunt dicere, q̃ tempus currere incipiat
a tali actu, vel a die quo actus celebratur, nam vtrobique com-
putatur de momento ad momentum. Quod bene no. ad termi-
num statutorum. & iudicis. secundum Bar. Dic. No. q̃ vlti. dies
termini computatur etiam in illo die quo fieri possit id, quod
poterat fieri diebus præcedentibus. Paulus.

L E X XXXI.

Quinquennium. In tempore continuo non com
putantur dies quibus quis impe
ditur agere, vel accusare de iure. h. d. no. Concor. l. prima. in fi. de
anna. Excepti. C. Sed dies quibus impeditur agere de facto bene
computantur. Sed si iusta causa est, conceditur restitutio in inte
grum. s. de ser. ru. prædi. l. Arriciliius. & no. per do. in l. j. C. de bo.
mater. & d. l. j. in fi. de anna. excep.

L E X XXXII.

1 *Accusari duo simul quando dicantur. Et an testes qui deponunt, se successiuè per rimulam hostij vidisse, singulares dici debeant.*

2 *Mandans ac mandatarius simul in eodem libello accusari possunt. Item, & falsos testes producens vna cum ipsis testibus.*

NIhil. Dummodo vtrunq. occidat. Verbis quæ requi
runt vtrunq. occidi. s. eo. l. patri. Seruata. q̃ nō
locum habere etiam si sine vulnerib. filia fugerit, nō tñ
voluntate patris. & no. q̃ paria sunt aliquid fecisse. uel
per eum non stetisse quin fecerit, quod uerum, non solum vt
excusetur a pœna illius actus omissi, sed etiam a pœna alterius
actus commissi, ut hic probatur.

§. Cum altero. Adulter, & adultera simul accusari
non possunt, sed cum altero eorum
bene potest accusari, qui domum præbuit, vel consilium ad ma-
leficium committendum. Finiatur. & ideo non currit tempus
ad accusandum. s. l. prox. Duos. s. in crimine adulterij. s. adulterū,
& adulteram, sed in alijs criminibus secus, nam etiam. x. accusari
possunt eodem tempore, si eiusdem maleficij sint participes. C.
si reus, uel accusator. mor. fu. e. l. j. & ibi no. in l. hos accusare. §. lex
1 Iulia. s. de accus. Et † no. q̃ simul duo dicuntur accusari qñ pen-
dente iudicio, ꝯ vnum accusatur alter, licet eodem libello non
fuerint accusati. Quod facit ad quæstionem testium dicentium,
se per rimulam hostij aliquid uidisse successiue, nam ex hoc non
redduntur singulares: nam simul dicuntur uidisse. licet uiderint
successiue, continuato tamen tpe. de hoc s. de vul. & pu. l. Corn.
2 in fi. melius. ĩ. l. seq. & ibi, est casus. No. † si. tex. in arg. q̃ mandans,
& mandatarius possunt accusari simul in eodem libello, quia
sunt participes eiusdem criminis. Item producens falsos testes si
mul cum testib. accusari potest de falso. Casus est hic in rōne sui.
de quo tamen Cy. multum se inuoluit. in l. j. C. si reus, vel accus.
Sed Bar. determinat per hunc tex. in d. l. hos accusare. §. lex Iulia.
de accus.

L E X XXXIII.

1 *Mulier si cum seruo adulterium commisit, vter accusari prior debeat.*

2 *Testes, vt non sunt ante lit. contest. in alterius præiudicium recipiendi, ita nec aliquis torquendus.*

SI quis adulterium. Si seruus adulterium cō-
mittit, primo debet accu-
sari mulier, q̃ seruus. h. d. vel sic, si adulteriū fuit cum seruo
commissum, est ab adultera incipiendum priusquam ad ser
1 ui torturam veniatur. h. d. est ratio † ne seruus in tortura ad con-
fitēdum afferat aliquod præiudicium mulieri, nam licet eius cō-
fessio plenum præiudicium non facit mulieri, facit tamē aliqua
lem præsumptionem, ut hic pbat. extra. eo. c. significauit. secus in
sñia, quæ lata ꝯ adulterum nullum facit præiudicium adulteræ.
sup. eo. l. denuntiasse. § quæritur. Et no. secundum Iac. de Are q̃
2 † sicut testis ante lit. contesta. non sunt recipiendi, ꝯ aliquem, ita
nec aliquis torquendus est in alterius tale quale præiudiciū añ
lit. contest. quod est notandum. In gl. j. a sñia. Ista est uera. uel &
dic. C. e. si dum. Sed ista nō est vera. sup. de accu. seruos. §. si. Paul.

1 *Princeps mandans castrum diruendum ita mandare videtur, ne postea ædificetur.*

§. Si quis adulterium. Paria sunt adulterum cū
vxore repertum permit-
tere abire: uel ipsum in domo amicabiliter detinere. & mādati
leg. indefinitum intelligitur perpetuum. h. d. notabiliter. Adulte
rum repertum cum vxore non dimittent, s. in quod l. phibet. vt s.
e. l. mariti lenocinium. in princ. Retinuent. s. in domo amicabil.
Nouercam. cum nouerca repertum. In uxorem. s. repertum. Ver
bis. quę loquunť de demittente adulterum cum uxore repertū.
& uxorem detinētem, quod facit pro statutis, qb. cauetur, q̃ syn
dici comitatus debeant malefactorem punire, q̃ si malefacto-
res dimiserint, condemnenť in centum, & syndicus aliquem. po
ne Stichum in maleficio repertum non dimisit abire, sed retinet
eum domi q̃ puniatur ex mente statuti. Verbis. qb. vř satisfacti
dimittendo. Nam. l. præcipit marito q̃ uxorem dimittat. non tñ
vetat quin reducere possit. Sed certe vetare vř ne fraus fiat, ut se
1 quitur. Et est † in ar. s̃m Doct. q̃ si princeps decreuit, aliquod ca-
strum diruendum, vř uetare ne postquam dirutum est, cōstruat.
Pœnæ ergo intelligunť esse perpetuæ: si sine pfinitione tpis in-
ducuntur, quod est verum, qñ imponuntur pro maleficio. s. de
l. seruo. Secus si pro contumacia, quia tūc sunt temporales quo-
usq. durat contumacia. extra de constit. c. ex literis. & adde quod
hř ĩ. de pœ. l. præfinitio Fiat. hodie ꝯ, quia post quam mulier de-
trusa est in monasterium, licet marito eam recuperare. C. eo. cui-
ctus. Sed hodie contra, dic, ut extra. de iureiu. c. quemadmodum.
in fi. & 32. q. j. ca. si quis uxor. cum plurib.

L E X XXXV.

Accusaturus. Libellus malè conceptus potest emen-
dari, & per ipsum non interrumpiť præ
scriptio, q̃ per solam libelli dationem solet interrumpi. h. d. mul-
tum singulariter. Sed in ea quæ interrumpitur per litis contest.
inspicitur, an ipsa litis conte. fuerit legitima, ut mutatur in l. j. C.
de lit. contest. Si tempora. s. quinquennij in gl. ad primum dic, q̃
ibi erat fundus officio suo, hic non, ar. s. de re iud. iudex. ad aliud
dic, quod ibi per electionem ius eligendi expirauit, hic, non.

L E X XXXVI.

Si minor. Post pubertatem. sed etiam si malitia supplet
ætatem. extra de despon. impu. c. puberes. &
adde. de delictis puerorum. Pau. de Cast.

L E X XXXVII.

1 *Veritas spectanda potius, quàm opinio.*

2 *Adulterij pœnam, quæ sunt, quæ totaliter, excusent ac tollant.*

Pani-

3 *Pœnitentiam locum non habere in eo, qui ab accusatore est præuentus. Et nulla ignorantia nupt. incestas confirmat.*

4 *Adulterium cum incestu cum simul committuntur, an duo oriantur delicta & sic duæ actiones. Et quid si ex forma statuti vtrunq. delictum puniri debeat. Et mulierem sicut masculum mortis pœna plecti.*

SI adulterium. Si committatur incestus cum nupta, & sic concurrat cum adulterio, vel cum soluta, & sic concurrat cum stupro quia ambobus casib. datur opera rei illicitæ, punitur fœmina, sicut masculus: & quia duplex est delictum ex uno facto descendens, duplex oritur accusatio h.d. primo vsq. ad versum, quia multum interest. Et supple, nec tunc aliqua datur excusatio mulieri, uel masculo ratione alicuius ignorantiæ cum det operam rei illi-
1 citæ, vt in versi. fratres circa fi. Nam inspicimus potius, † quod est in veritate, q̃ quod est in opinio. s. de iniu. l. cum qui. §. si iniuria. Item supple, φ tūc in nullo mitigatur pœna. Nam mitigatio nō fit, nisi ratione ignorantiæ, vt in versic. nonnunquàm. quæ non incidit in his casib. & sic habes primam partem. Secundo dicit. in ver. quia multum. φ quando contrahitur incestus sub colore matrimonij, & sic dando operam rei licitæ, si quidem ambo ignorant ius, & factum, eis parcitur, si vero sciunt vtrumque tūc nulla datur excusatio, sicut cum datur opera illicitæ rei. Si verò sciant factum. vt puta consanguinitas: Sed ignorant prohibitio
2 nem iuris: tunc pœna intelligitur etiam in masculos. A qua † pœna tria sunt, quę totaliter excusant. s. sexus, & iste non excusat ab ignorantia iuris naturalis, sed positiui tantum. Secundo excusat ætas. nam minor xxv. ann. ab vtraq. ignorantia excusatur. s. iuris nālis, & positiui, postq̃ dat operam rei illicitæ, & sic melioris conditionis est minor, q̃ mulier. Tertio excusat pœnitentia. nam si ꝯhentes incestas nuptias diuertant incōtinenti, anteq̃ accusent:
3 tunc omnis pœna remittit̄ eis. Ex † quo no. pœnitentiam nō habere locum, postq̃ quis ab accusatore ꝑuentus est. Item incidenter dicunt̄ duo, primo, quia pp nullam ignorantiam incestæ nuptiæ confirmari possunt. Scdo φ licet rōne sexus, ætatis, vel pœnitentiæ præsumatur ignorantia iuris. non tñ in aliquo ꝓdest talis error ꝑsumptus: nisi per partem allegat̄. h.d. multum notabilr & magistraliter, & ad istud ultimum sp alleg. ver. Idē Polloni. est enī valde notab. & singularis in hoc, φ ēt eo casu quo pars hēt ꝓ se iuris ꝑsumptionem, nō pōt iudex supplere de facto, sed oportet, φ pars alleget factum super quo fundat̄ iuris præsumptio, tenendum est menti, q̄a non hr̄ alibi. In tex. adulterij pœna. vult dicere, an † vnica tm̄ accusatio oriat̄, puta adulterij tm̄, vel stupri tm̄, vel incestus tm̄, & videbat̄ φ sic, q̄a vnicum fcm̄ est, sed licet sit vnum fcm̄, dicit iurisconsultus, φ est duplex delictum. s. adulterium, & incestus, ex hoc legi̅ determinatio s̄m glo. nam si duplea, ergo duplex accusatio, quæ quidem accusationes possunt eodem tpe a diuersis intentari, non ab eodē, & licet vnus succūbat in vna, nō tñ nocet alteri. C. de accusatio. l. q̄ de crimine. Itē si ex forma statuti, vel cōsuetudinis diuersæ pœnæ, & reiterabiles imponerēt pro vtroq. delicto: tūc licet punitus esset ex vno delicto, nihilominus punireē ex altero, secus si pœna nō est reiterabilis. s. de ferijs, l. vulgaris. & quod ibi no. in gl. Sed si esset vnum fcm̄ ex quo vnum tm̄ delictum oriret̄, φ plurib. legib. puniret̄ alia. s. de accus. l. senatus. & dic, ut ibi. Item noc. in verbo sist. s̄m Bar. & mulier punit̄ pœna mortis, sicut, vir. nec obstat auth. Sed hodie. quia loquitur in adulterio solum. Paulus.

1 *Peccans in principali scienter rei illicitæ operam dando, a iure in omnib. quoque accessorijs in dolo esse præsumitur.*

Versi. Quia multum interest. Hic respōdet tacitæ obiectioni, nam posset opponi ad ꝑdicta, φ mulier pp ignorantiam excusari debeat a pœna incestus, q̄a ꝯhendo incestas nuptias excusat̄ pp ignorantiā. Sed rn̄det̄, φ verū est illud, cum mulier errat in facto, & per ꝯns in iure: secus si scit utrunq. q̄a tunc cōmittit ꝯtumeliam iuris, & sanguinis. Sed in eo casu nr̄o vtrūq. ꝑsumit̄ scire, cū det operā rei illicitæ, & sic ꝯtumelia iuris & san-
1 guinis. Nam † cū peccat in principali sciēter dādo operā illicitæ rei: ius ꝑsumit in oīb. accessorijs in eodem eūdem dolum adesse, ar. C. vñ vi. l. si qñ. & sic nō obst. opp. Quare incidenter q̄ritur, q̄d si sciat factum, & ius? & rn̄detur mulierem excusari totaliter si errat in iure positiuo. Sed si masculus, vel mulier errant in iure naturali: non excusantur totalr̄, sed pp errorē mitius puniūtur, nisi ætas, vel pœnitentia ēt ab hoc excusent. h.d. vsq. ad fi. Pœnā. nam cum ꝯhit̄. s. per iuris ignorantiam naturalis, vel positiui, si masculus minus punitur propter ignorantiam iuris naturalis, ergo fœmina multo fortius. & ita debes intelligere versiculum præcedentem. Fratres, hic ponit exceptionem, quia opponitur de l. j. C. de interdi. matri. dic, vt in gl.

a *Libertus patronum quanquam accusare potest, occidere non potest. Et an filio bannitum patrem ex forma statuti occidere liceat. Et cur non idem in patrono.*

a *Iuri communi per ciuitatis statutum in vniuersum non posse derogari.*

§. Imperatores. Maritus occidens vxorem in adulterio deprehensam, pp iustum dolorē mitius punitur, q̃ si alias homicidiū cōmisisset: q̄a ultimo supplicio non punitur Sed si humilis persona sit, in opus publicum traditur. Si vero honestior in insulā relegatur. h.d. §. liberto. libertus non pōt criminaliter accusāre, nisi in crimine adulterij, uel ubi suam iniuriam prosequeretur. eo tñ casu non permittit̄ sibi patronum occidere, cum eius famæ parcere debeat, multo magis,
1 & uitæ. h.d. In tex. parcēdum. No. † φ licet libertus accusare possit patronum, tñ occidere non pōt: q̄a rōne superioritatis debet sibi reuerētiam exhibere, per quod terminatur s̄m Dyn. φ si per formam statuti bannitus pōt impune occidi, filio nō licebit patrem bānitum occidere pp reuerētiam p̃nalem, sicut non licet huic pp reuerētiam p̃sonalem, ubicūq. igit̄ licentia dat̄ priuato occidēdi ꝑpria authoritate, dēt intelligi de illo cui reuerētiam nō tenet̄ exhibere, & idē s̄m Dy. vr̄ de quocunq. superiore rōne iurisdictionis, q̄d est notandum. Sed ista sunt vera, nisi dictus superior pp delictum ꝑdat ius superioritatis. ut hic, quia licet patronus committat adulterium cū uxore liberti, nō ppea desinit esse patronus. Sed in q̄one de bannito secus est: q̄a cum perdat puta ciuitatē, ꝑdit ius patrię potestatis, q̄ est de iure ciuili, ut Inst. de pa. pot. in prin. & iō cū tūc nō teneat̄ sibi exhibere reuerētiā, pōt impune occidere s̄m Bar. q̄ dicit ita se determinasse Bicordi, & est casus in l. minime. s. de relig. & sump. fun. l. 3. §. trāsfugas. & quod ibi no. ℑ. de sicar. Tu aduerte, nam aut istud bannum fuit illatum a principe, si quidem illatum erat pp delictum ꝯ rempublicam commissum: tunc quia reputatur hostis ciuitatis, licitū est eum interficere, & impune, ut d. l. minime. Si uero propter aliud delictum, uel pp contumaciam: tunc non est licitum alicui priuato interficere. Sed publico executori duntaxat, maxime si non est dānatus ad mortem, sed deportatus, uel alias relegatus s. de custo. reo. l. fi. ver. φ ipse custo. Et quod no. p Dyn. in l. in laqueum. s. de ac. rer. do. & ad l. Iul. maiest. l. cuiuscunq. ver. pen. Secundo uero casu cū illatū est bannū a ciuitate: tunc idem si pp contumaciam, uel delictum ꝯ rempublicam commissum sit dānatus. Sed si fuisset rebellis ciuitati, & pp hoc esset bannitus, tūc, aut q̄ris, an liceat eum interficere iure communi: & dico, φ nō, ut d. l. minime, q̄a pp tale bannum nō perdit ea, q̃ iuris communis sunt. i. vrbis Romanæ, & tenetur sibi reuerentiā exhibere fi-
2 lius, cū nō ꝑdit p̄riā ptātem de iure communi, cui r nō potest per statutū ciuitatis derogari vniuersaliter. Sed rigore statuti permittentis talem occidi, bn̄ posset, q̄a talis bannitus perdit ea, q̃ sunt illius ciuitatis a qua bannitus est: iuxta illa, quæ not. per Iaco. de Are. in l. ex facto. §. ex facto. ad Treb. & per Bart. in quæstione disputata, quæ incipit Lucanæ ciuitatis statuto cauetur &c. Paul.

1 *Necessitate, quæ fiunt, quatenus fieri intelligantur.*

§. Si quis in honore. Magistratus pōt accusari de adulterio, & tenebitur cauere de iudicio sisti. Sed ꝓsequutio accusationis differtur usq. ad finem officij. h.d. Primum dcm̄ est uerum, si accusatio nō erat tpe peritura durante magistratu, aliàs secus s. de offi. præsi. l. senatus. Secundum dcm̄ intellige in crimine adulterij, cuius præscriptio per solam libelli oblationem interrumpitur. s. eo. l. mariti. §. quinquennium: nam tunc dabitur libellus, & stabitur cautioni de iudicio sisti duntaxat, ut hic. sed si esset talis præscriptio, q̃ non interrumperet̄, nisi per lit. contest. tunc etiam lite conte. procedit̄
a ꝯ magistratum: quia † ea, quæ propter necessitatem fiunt, eatenus fiunt, quatenus exegit necessitas, ut d. l. senatus. Item si esset talis, q̄ non interrumperetur, nisi per s̄niam: tunc etiam usq. ad sententiam procederetur. l. sed si restituatur. §. j. s. de iud. Postulante. per dationem libelli. Accusatio. i. accusationis.

LEX XXXIX.

Vim passam. Non summatur. Vide Bal. C. de fide inst. & amis. ubi declarat hanc l.

LEX XL.

Quæsitum. Non prohibetur mulier a marito dimissa illi nubere, quem maritus habet suspectū de adulterio. Item si maritus uxorem propter adulterium dimissam reduxit ius accusandi perdit. h.d. & incidit in crimen lenocinij. s. eo. l. si quis adulterium. §. j. Pau. de Cast.

LEX XLI.

a *Probationes factæ non dato termino ad probandum, an valeant.*

2 *Lex in crimine de adulterijs: quomodo in practica respectu probationum faciendarum reducatur.*

3 *Accusator in crimine adulterij si testes paratos habeat, an statim debeat probationes facere. Et quid in alijs criminibus.*

IN crimine. In crimine adulterij nulla datur dilatio ad probandum, nisi cā cognita. h.d. & tamen habes, φ probationes fiunt in crimine adulterij. sup.
1 eo. l. a. circa fi. & l. capite quinto. propter † quod dn̄t Doc. hic esse causam, φ ualent probationes factæ non dato termino ad probandum. facit ℑ. de q̄ō. l. vnius §. cogniturum. s̄m Iac. & notatur.

tatur ꝟ. de feri. l. fi. Et no. C. de dila. l. j. In alijs aũt criminib. datur 2 vna dilatio sine causæ cognitione: vt d. l. fi. de fer. Et not. † modũ practicandi hanc l. nam si accusator petat terminum ad probandum, iudex interrogabit, vbi sunt testes, vtrum absentes vel præsentes: si quidem sunt absentes, dabit dilationem, vt hic. Si vero sunt præsentes, tunc non dabit: sed expectabit eum quantum sibi videbitur, & si nimis differt, tunc reum absoluet, per quod paret non resultare: absurditatem, q̃ quidam dicunt, videlicet, ꝙ non dato termino ad probandum poterit accusator producere testes ꝟ. totum terminum, quo instantia criminalis durat, & sic ꝑ hoc instantia adulterij fieret longior. quod est ꝯ mentem huius l. nam hoc non est verum, qa iudex expectabit eum quantũ sibi videbit. videlicet ꝟ. tot dies q̄bus poterit probationes adducere, quo non facto reum absoluet, ar. l. hæc ꝯdĩ. ff. de ꝯd. & dem. 3 Et iste est verus intellectus ꝑ Doc. male visus. Vltimo † no ꝙ in crimine adulterij debet accusator adducere probationes, q̃ primum põt, si habet testes paratos. Sed in alijs criminibus non cogitur ducere, nisi termino sibi dato: vnde si daretur potest in toto termino ꝑducere testes, & adde, quod no. in d. l. fin. ꝟ. de feri.

L E X XLII.

1 *Ingenuus, & libertus respectu diuersorum idem haberi censerique potest. Et par in parem imperium non habet.*
2 *Dispensationes alterius subdito ditioni, an possint aduersus ius superioris in ditione operari*

SI Is, qui. Dispensatio alicui concessa sibi non prodest, quo ad suum superiorem, sed quo ad extraneos. sic. h. d. vel sũc, qui ius annulorum aureorum impetrauit reputatur ingenuus, quo ad extraneos, non quo ad suũ patronum, facit l. ẽt, in prin. supra de bo. liber. & supra de iure an- 1 nulo aureo. l. fi. & penultima. Et sic † nota quem reputari, vt ingenuũ, & libertũ respectu diuersorum. Ex hoc sequitur, ꝙ ingenuitatis status non contrariatur statui libertinitatis, alias simul nõ possent in vno concurrere. Sed status libertatis bene ꝯriaẽ statui seruitutis, quia non põt vnus esse liber. & seruus diuersorum. Patet etiam argu. prædictorum, ꝙ si sint duo domini vnius Castri, & vnus vendit partem suam vni subdito de eodem castro ꝙ ille emptor potest dici dñs ex persona venditoris, & subditus ex persona domini alterius, nam ille venditor non potuit vendendo ius consocij sui auferre. C. de ꝯmuni. rer. alienan. l. fallo. & ideo si delinquit, poterit per alium dominum tanquam subditus puniri, licet ille, q vendidit non potuisset, quia nulla ratione subditus erat. Et par in parem non habet imperium, vt l. ille a quo. §. tempestiuum, ad Treb. & c. innotuit. de elec. facit c. ẽt capella. de priui. vbi dr̃, ꝙ eadem capella põt esse subdita, & libera quo ad diuersos, facit l. loci corpus. §. competit. ꝟ. si seru. vend. 2 Item † no. ꝙ si dispensationes alicui subdito alterius conceduntur ꝑ principem, si põt operari circa extraneos, non operantur ꝯ ius superioris. secus si ꝯ extraneos operari nõ possent, & tunc operantur ꝯ superiorem l. ẽt. in prin. de bo. lib. dum loquitur de liberesti factione liberto concessa, nam cum illa non possit operari circa extraneos, operatur contra superiorem, & tene menti.

L E X VLIII.

1 *Occidens bannitum non legitimè, vel de banno extractum, an puniendus sit.*
2 *Stuprum ne an adulterium commisisse dicatur, qui cum nupta coiuit, quam solutam credebat. Et voluntas, & propositum distinguit maleficium. numero 3.*

SI ex lege. Qui ducit in vxorem illam quam putabat a marito iuste repudiatam, licet non esset, 1 de adulterio non punitur. secus si sciebat. h. d. Inducit † in ar. de illo, q occidit bãnitum, q erat extractus de bãno, vel nõ erat legitime bãnitus, vtrũ puniat si statutum dicat, ꝙ bannitus possit impune occidi, & dic, ꝙ si sciebat no iuste bãnitum: tenetur, vt hic, & ar. in l. 4. § condemnatum. ꝟ. de re iud. & ibi ꝑ Dy. Si vero ignorabat, tunc non tenet pœna humicidij, qa caret dolo, vt ꝟ. de sica. l. in l. sed tñ posset puniri extra ordinem arbitrio iudicis. qa fuit in culpa non explorando vtrum legitime bannitus esset, vel non ar. ꝟ. de reg. iu. l. qui cum alio. & l. q cum alterius, 2 ꝟ. de pę. respicieñdũ. §. delinquunt. Facit † ẽt ad q. de illo qui commisit stuprum cum nupta, quam putabat solutam, an dicat commisisse adulterium, vel stuprum tm̃, & dic. ꝙ cõmisit adulteriũ, qa cũ dat opera rei illicitæ inspicitur, qd̃ est in ueritate, non qd̃ est in opinione. ꝟ. de iniu. l. eum qui. §. si iniuria. & uide, quod no. ꝟ. eo. l. si adulterium cum incestu. Sed cum datur opera rei licitæ 3 inspicitur opinio, ut hic, & ita intelligitur † id, quod dr̃ uoluntas, & propositum distinguunt maleficia, sup. de fur. quia iniuriæ. in prin licet illa uideatur cõtra. Sed ne obstet, dic ꝙ uerum est quo ad delinquentem, ibi autem domum frangens non committit furtum, & ista est pulchra limitatio si bene inspiciatur.

De vi publica Rubrica.

L E X PRIMA.

1 *Arma hodie portare habere, uel uendere, an liceat.*

LEge Iulia. Qui tenet arma in domo, uel in uilla pter vsum venationis, itineris, nauigationis, vel commercij tenetur hac l. h. d. cum l. seq. 1 hodie † vero ꝑ Auth. de armis, ẽt ex dictis causis nõ licet tenere, nec ẽt portare, uel vẽdere, nisi q̄busdam personis ad hoc deputatis, sed nec ẽt aĩo se defendendi licitum est portare arma offensibilia, uel defensibilia ꝟ. ciuitatem, uel extra, ut patet per totam consti. de Armis. de iure vero fforum nõ repetitur prohibitum portare arma defensibilia, vt loricas, uel scuta. Sed nec ẽt offensibilia, dum tñ ad sui tutelam. ꝟ. eo. l. pe. §. fi. Sed de consuetudine non seruatur. vt etiam hodie per consti. Fiderici ꝑmissum uiatorib. portare ensem accinctum, uel alligatũ sellæ suæ ad sui defensionẽ x. col. de pace te. & eius viol. § mercator. licet de iure. C. esset penitus prohibitum, & ẽt faciẽdi facultas ꝓhibita, nisi certis ꝑsonis. vt C. de gladia. & vt vsus ar. inicio. prin. Interdic. sit lib. x. Et iõ sunt tria, q̃ inspiciunt primum vtrum sit ꝑmissum portare arma. Secundum utrum sit ꝑmissum tenere, Tertio utrum sit permissum uendere, & distingue secundum diuersa iura fforum. C. & Authẽ. ut dõn ex consuetudine approbatur, & maximè Mediolani, ubi fiunt arma, & uenduntur.

L E X IIII.

In eadem. Hic ponuntur multi casu, quibus quis punitur quando contra statum publicum. §. pterea. ꝟ. ea. l. & quando contra priuatum. & uide per te, quia non expedit summare. Pau. de Cast.

L E X V.

1 *Quæstio ciuilis si in criminali incidat utra prior expediri debeat. Et quid contra.*
2 *Iudices seculares, an de clericis cognoscant. Et qui nuntium sententiam de mandato exequentem impedit, seq. armis defendit lege Iulia de vi publica tenetur.*

1 QVi cætu. In §. si de vi. si † quæstio ciuilis incidat in criminali. prius expeditur criminalis, q̃ ciuilis, ad hoc allegat. Sed quid eꝯ, si criminalis incidat in ciuili? dic, aut incidit ꝑmodum accusationis pnõd patr, & tũc idẽ. C. de or. iu. l. fi. aut ꝑmodum exceptionis, tũc siqdem in cã ciuili prius intẽtata agebaẽ de ꝓprietate, neutra pfert alteri sed utraq. simul expeditur, ut l pe. eo. ti. de or. iud. Sed si agebatur de poss. tune ciuilis præfertur criminali. si criminalis requirit altiorem indaginem. C. de edic. diui Adri. tol. l. 2. Si de ui. si criminalis ut ꝯgruat ti. In §. q uacãtem. l. honestã, uel inhonestã, q̃ ꝯuersa est ad honestam, nam in illis idem est l. imperialis. C. de nupt. si aũt oĩno esset inhonesta, & turpis, tñ rapiens non tenet. sup. de fur. l. verumtamen. & C. de rap. uir. l. prima. in princ. Nota 2 † q̃ño iudices seculares ad ecclesiasticos iudices mittũt clericos qui eos cum mitra uel alio simili puniant, cum de hoc se intromittere nõ dẽant. Bart. & est no. in l. q dolo. Not. ꝙ qui nuntium exequentem sententiam cum mandato impedit, & non pmittit exequi, sed cum armis se defendit, tenetur hac l. hoc verum, si sit certũ, ꝙ sit illius iudicis, & hẽt mãdatum, & modũ non excedat vt l. prohibitum. C. de iure fisci. lib. x. Pa. de Cast.

Ad l. Iul. de ui priuata. Rubrica.

L E X PRIMA.

1 *Pœna ordinaria, & extraordinaria, an pro eodem crimine imponi eidem possit. Et quid de duab. ordinarijs Et an infamis possit esse iudex.*

DE vi priuata. Damnatus hac l. perdit tertiam partem bonorum, & infamis efficitur, propter qd̃ ab honore dignitate repellitur, & in hanc l. incidit, qui ex naufragio dolo malo aliquid accipit. licet etiam ex constitutionibus principum extra ordinem puniat. 1 h. d. Et no. ultimum, quia † per hoc uidetur, ꝙ ex eodem crimine possit alicui imponi pœna ordinaria, & extraordinaria, facit ca. j. extra de calum. & de rap. c. in archiepiscopa. Sed duæ pœnæ ordinariæ imponi non possunt ẽt ex diuersis legib. l. senatus. de offi. præl. Infamib. No. ꝙ infamis non põt esse iudex. & hæc exceptio debet opponi ante litem cõtestatam, si est iudex delegatus. Sed si est ordinarius, non potest contra eum hæc exceptio opponi per subditum, ar. in l. Barbarius. de of. prætο. & l. senatus. de of. præsi. de quo dic. ut no. ꝑ Inn. in c. sciscitatus, de rescrip. de of. del. cum super. p et Bar. in l. q dam consulebant. sup. de re iu. Eadẽ pœna. l.

na. sct repellatur a dign tate vel honnre. Redigsitur, vt sunt om
nes damnati ex causa famosa. ta es enim a dignitate, vel honore
repelluntur. C. de dign. l. neq. famosos, li. 12. hoc vult dicere iste
versiculus, licet gl. multum laboret.

L E X II.

1 *obligatio ad pœnam legis Iul. de vi priuata. unde nasci dicatur: Et qui con-*
sentit in delictum, non consentit in pœnam. Et quid in delictis.

1 HAc lege. Non summatur. Tenetur. i. puniri. nam † ad hanc pœnam non resultat oblõ. quod patet, quia ad ipsam imponendã non intẽtatur actio, sed implorat iudicis officiũ nobile, qđ nõ ꝑsupponit oblõnem. l. g per collusionẽ. ſ. de ac. emp. & de annu leg. l. Quintus Mutius §. Pomponius, & no. ſ. de dã. inf. l. cum postulassent, & hoc est regulare in oi pœna, q̃ resultat ex crime publico. Alij dñt ẽt ad illam eum obligari, qa delinquendo consensit, vt puniat ſ. de postula. l. 1. §. ad bestias. Ex quo consensu orit obligatio.
2 Sed † non placet: qa licet consentiat in delicto, non consentit in pęna, q̃ imponit in eo. In criminib. ãt priuatis bñ resultat oblõ ad pęnam, vt patet ſ. in toto libro de priua. delic. in qb. pœna petit iure actionis: patet ẽt in l. 1. ſ. de act. & obl. quia dicit oblõnem oriri ex delicto. l. in publicis criminib. ad pœnam extraordinariam applicãdã parti rõne sui interesse: sistontur oblõ & actio in scm. j. de fal. l. q̃ ꝑ nole. ſ. pro socio. l. necquicquam, & hanc non puto oriri ex cõsensu, licet ex legis authoritate. Verberet. s. cum dolore pulsaretur. ſ. de inin. l. lex Cornelia. §. inter.

L E X VII.

1 *Debitor uendendo rem alij obligatam, an dominium traditione in emptorem, accipientem transferat. Et quid in iuribus incorporalibus.*
2 *Emptor iuris incorporalis, an impune quasi possessionem propria authoritate apprehendere possit.*

CReditores. Si creditor in bonis debitoris, ꝑpria authoritate. l. sine iudicis licentia ius sibi dicit, ius suum amittit, & si ꝑuiolẽtiã facit, hac lege tenet. h. d. cum l. seq. quod plane decla, vt plenè no: in l. 1. ſ. quod met. cã. Si in rem. i. sibi debitam, vel non: nam anteq̃ sibi tradatur, non dr̃ sua, sed debitoris, licet dicatur sibi debita. Hinc est, ꝙ debitor alteri tradẽdo, & vendendo transfert dñiũ. C. de rei ven. l. quoties. facit l. ex stipłone. de acq. pol. & C. eo. ti. l.
1 minus instructus. hoc est † verum in reb. corporalib. in quib. cadit uera traditio. Sed in iurib. incorporalib. in qb. vera traditio non cadit, ex sola cessione transfertur omne ius, quod qs hẽt. ſ. de pigar. l. 4. & notatur ꝑ Compostella. in c. 1. extra de const. hoc patet in cessione, vel in datione actionum, per q̃ transferuntur utiles ipso iure sine alia traditione, q̃ non in eis cadit. C. de ac. & obl. l. 1. Ex hoc sequuntur duo notabilia. Primo, ꝙ si ius incorporale concedit duob. ille q. est prior, est potior in iure. Scđo si res tradatur, in qua illud ius fundatur, ut l. creditor. §. fi. cum l. seq. ſ. qui pot. in pign. habe. Sed in corporalib. potior est ille, cui prius
2 traditur, ut d. l. quoties. Scđo † sequitur, ꝙ ille cui simile ius venditur, põt propria authoritate occupare. Nec in hanc l. incidit, dũ modo nihil corporale attingat: istam q̃õnem ponit Inn. notabiliter in c. cum nostris, extra de concess. preb. secus si aliquod corporale attingeret, ut in c. licet, de præb. lib. 6 intrauerit, ẽt si ꝑ ip in esset lata iniã: qa non licet propria authoritate executionem facere l. miles §. iudicati. de re iud. Secus si hẽt licentiam a iudice, vt j. subijcitur in uerbo nullo concedente, a contrario sensu, & ſ. de acq. pol. l. iuste possidet, & no. in d. §. iudicati, & C. vnde vi. l. meminerint, per gl. nam talis snia etiam si sit iniusta ipsum excusat. ar. ſ. de suspec. tuto. l. qui testamento.

L E X VIII.

Si creditor. Debitoris occupet. Sed si in re mea quam naturaliter, & ciuilr possideo, tu aliquid facis, licitum est propria authoritate occupare. ſ. ad l. Aquiliam. l. quemadmodum. §. si protectum. & ſ. quod ui, aut clam. l. quod vi. §. si ad ianuam. Idem si tantum ciuiliter possiderem, quia licitum est mihi illam ciuilem possessionem defendere. ſ. uti possi. l. 1. §. interdictum, & ibi no. in gl. Idem si retinerem licet ex decreto iudicis. l. hæc autem. §. fi. sup. de quib. cau. in poss. ea. & notatur per Bar. sup. si mulier ventris nomine. l. 1. §. necessario. Et adde quod no. Inn. in c. 1. extra de immu. ecclesiæ, & per gl. in cle. 2. de censi. & in Spec. de loc. §. nunc aliqua ver. quadragessimo octauo, & d. l. hæc autem. in fin. & dico, ꝙ illum tex. intelligit melius Bar. in l. 1. §. necessario. alleg. quàm aliquis alius.

De sicarijs. Rubr.

L E X PRIMA.

1 *Qualiter puniatur testis, cui falsum deponit in causa capitali.*
2 *Negatiuam quandoque quis probare cogitur.*

LEge Cornelia. Incendium est ẽt si inde non sit secuta mors. Et qualiter puniatur incẽdiarii: Vide qđ plene
1 † no. C. de accu. l. datam, & c. præterea, extra de sententia excom. Qui uel falsum testimonium. Not. istum ver. in causa capitali tenetur hac l. quod intellige, si ex illo testimonio fuerit quis condemnatus, alibi dr̃, ꝙ tenetur pœna talionis, sicut accusator calumniosus, ut hr̃ 33. q. 5. hæc imago, & vide quod no. 2. q. 1. in gl. summæ.

§. Diuus. Absolui. i. totaliter. si casu fecit. C. eo. l. eum. Sed si per culpam non totaliter, sed leuius punit, ve in gl. & j. de pœ. l. respiciendum §. delinquunt, & incumbit sibi onus probandi, ꝙ non fecerit animo interficiendi, quod qualiter probari potest, notatur. C. eo. l. quia probatur ex coniecturis, qa erat amicus suus, uel consanguineus præstito iuramento pur-
2 gationis, ut ibi notatur. Et † sic no. casum, in quo quis tenet probare negatiuam, uidelicet, ꝙ nõ sit dolus, & est rõ, qa cum actus sit de se probatur, præsumitur contra eum. C. de iniur. l. si non conuicij. alias qui dolum allegat, dolum probare tenetur. l. quoties. C. de dolo, & l. qui dolum. ſ. de probatio.

1 *Impunitum esse quod, quis ad sui defensionem facit.*
2 *Sui in substitutione qui dicantur.*
3 *Testatoris verba ad iuris subtilitatem non semper sunt restringenda.*

1 §. Item diuus. Nn. † ſm Iac. de Are. impunitum esse, qđ ad propulsandam iniuriam suam & suorum quis facit: ad ea q̃ notant. in l. ut uim. ſ. de instit. & iur. & dñr sui. oẽs qui ꝯ ipsum testimonium ferre non cogunt. l. vsq. ad septimum gradum, ut no. gl. C. ad Turpil. l. pen. istud facit ad q̃-
2 stion. † cum qs instituit in testõ Titium, & suos. de qb. intelligat. Nam dñt quidam, ꝙ non intelligitur, nisi de filijs in ptãte constitutis. Nam alij sunt extranei. sed ego puto, ꝙ intelligat de oibus agnatis vsq ad gradum octauum, qui põt ad eius successionem uenire, puto tñ eos substitutos ſm ordinem, ut priores in gradu prius uocentur ad substitutionem, arg. de leg. 2. l. peto. §. fratre, &
3 l. cum pater. § pen. & ad Trebe. l. hæredes mei §. peto. quia † non sunt semper uerba testatoris ad subtilem iuris interpretationẽ restringenda. de leg. tertio. l. non aliter, & d. Bart. aliqualiter in l. Gallus. §. primo. & bene ſ. de li. & post.

L E X . III.

1 *Pœna legalis si per statutum alteretur, an punitio remaneat. Et statuta dicentia bannitum interfici posse, bene fundata esse.*

EIusdem legis. In prin. Sed si cã hominis necādi: tũc secura morte punirctur. pęna capitis, alias pęna relegationis: qa illa est mala occatio. j. de pę. si quis aliquid. Pigmẽtarij. i. speciarij, sic cicuta herba pestifera cuius succo mortuus est Socrates. Et facit ad
1 id, quod no. per Bar. in l. 2. ſ. de pub. iud. vbi q̃rit, nunquid si pœna legis alteret ꝑ statutum remaneat punitio? & dicit, ꝙ sic, quia licèt pœna sit mutata, tamen accusatio durat, ut hic est casus lgẽ no. ꝙ statuta dicentia bannitum interfici posse, esse bene fundata ꝑ hunc tex. Transfugas ẽt si sint legitime banniri pro crimine contra rempublicam commisso. Pau. de Cast.

L E X IIII.

1 *Dolus in eo qui in officio delinquit non requiritur, ut puniatur.*
2 *Iudex reum cum excessu torquens, ita, ut inde mors ipsi reo contingat, an sit puniendus, licet dolo careat, & qua pœna.*

1 LEge Cornelia. Si positus in magistratu facit aliquod illicitum contra necẽ hominis, tenetur hac l. h. d. Et no. ꝙ † in eo non requiritur dolus, qui delinquit in officio, ut puniatur etiã totaliter, sed sufficit lata culpa. C. de custo. reo. ad commentariẽsem, & sic grauius punitur, q̃ alij. Secus si delinqueret extra officium, quia tunc punitur mitius etiam si dolo delinquat. j. eod. l. pen. & per
2 istud principium dr̃, ꝙ † si iudex posuerit aliquem ad torturam, & excessiuè torserit, ita ꝙ mors secuta sit, licet dolo careat, quia videtur ad uindictam publicam fecisse. ſ. de iniu. l. quod reipublicæ: tamen debet decapitari, si fuit in lata culpa, quod est notandum secundum Bar. hic, & ita ponitur casus, & no. per Cy. in d. l. ad commentariensem. Pau. de Cast.

1 *Culpa lata in maleficijs, an dolo æquiparetur. Et an quis puniatur pro leui, & leuissima culpa.*

§. Cum quidam. Qui per lasciuiam, aut latã culpam mortis causam alicui præbet,

bet, non punit poena capitis, sed relegat. h.d. & sic mitius punit, q delinquit p culpam, q̃ p dolum. quia lata culpa non æqparat dolo in maleficiis. j. e. l. 3. Et dñt quidam, q nulla culpa facit quẽ ꝯdemnari criminalr, nisi lata, & de hac loqur hic, & no. Cy. in l. si qs non dicam. C. de epi. & cle. Sed tu dic, q ēt pp leuem & leuissimam punitur quis criminalr, licet leuius q̃ p latã. j. de poe. l. respiciẽdum. §. delinquunt. Item no. q tunc punit quis criminaliter ex lata culpa, cum ipsa sẽdit principalr in læsionẽ alterius, alias secus, vt l. si adulteriũ cũ incæstu. §. Imperatores. s. de adul.

1 *Fauori publico an per priuatum renuntiari possit. Et quid, si statutum puniat alium percutientem, an puniet percutientem eum, qui uelit.*

2 *Absens ad mortem damnari potest.*

§. Idem diuus. Non est licitum aliquem ēt volentẽ castrare, vel spadonem facere, ēt si sit seruus, & q hoc fecerint, vel se sponte, ad hoc tradiderint, in hãc Lincidũt, & capite puniũtur, & poterunt in absentia condemnari. Sed qui seruum castrandum tradiderit, dũtaxat in dimidiam bonorum mulctabit. h.d. vsq. ad l. 3. & hoc est statutum in publicum fauorem, vt ciuitas, & imperium liberis repleat. j. de bo. dã.
1 l. fi. §. pe. & sol. mat. l. 1. & † iõ non potest ēt per volẽtem huic fauori renuntiari, vt hic patet, & s. de iniu. l. 1. §. vsq. adeo. licet iniuria priuata remitti possit, ut ibi. Per hoc patet, q si statutum dicit, q percutiens aliquem in tanto puniat, q ēt percutiens volentem incidit in statutum, qa fauorem publicum respicit, & bonos mores, & hoc est verum, quo ad publicam vindictam. Sed ipse pcussus non aget iniuriarum, qa iniuria non infertur in volẽtem. Secus si statutum respiceret tm̃ priuatam vtilitatem, vt si diceret, q nullus ingrediatur possessionem alterius, nam ingrediẽs possessionem volentis non teneẽ, nec quo ad ipsum volentem, nec quoad rem publicam, ar. dict. §. vsq. adeo, & l. 1. §. inde quæritur.
2 s. de nou. ope. nun. & de seruis expor. l. 4. Item † no. casum specialẽ in ver. & q hoc crimine, in quo damnat qs absens ad mortem, & est alius. C. de poe. l. ne diu. fm Bar. est alius in crimine legis Iuliæ maiest. vt hr̃ in quadam noua constitutione Federici, quam edidit in ciuitate Pisarum fm Bar. Gl. tñ hic dicit, q in absentia nõ damnabitur ad mortem sed relegabitur, q̃ poena irrogari põt in absentem. Tu dic ꝯ. Nam illud est verum, cum tale crimen est, ex quo etiam præsenti non veniret imponenda poena capitalis, sed relegationis: vt j. Si autem capitalis veniret imponenda, & tunc in absentia non debet etiam relegationis sententia ferri, vt notatur in l. absentem. j. de poe. per gl. super verbo relegationẽ, quæ contradicit huic, sed illa vera secundum Dy.

LEX VII.

1 *Culpa lata an puniatur, si non sequatur euentus.*

2 *Culpa lata in maleficijs innominatis an dolo æquiparetur, & quid in maleficijs nominatis.*

IN lege. Ad poenam l. Corneliæ imponendam sufficit dolosus animus, licet non sequaẽ euentus maleficij. Sed lata culpa non sufficit, q̃ in maleficijs non æquiparatur dolo, ad hoc alle. Circa primum dic, † q si non sequiẽ euentus, aliqualiter leuius punitur quam si sequereẽ. s. de extraord. crim. l. in princ. & innuit in tex. in l. aut facta. §. euentus. j. de poe. facit quod notaẽ in Spe. de actu. §. j. ver. quid si per actũ fuerit. Circa fm dic, q in maleficijs, vel delictis nominatis lata culpa non æqparatur dolo, siue sint priuata crimina, siue publica. & siue quæratur de poena criminali, siue ciuili, ut est furtum, & iniuria, uel homicidium & crimen falsi. s. de fur. l. j. & l. falsus. §. q alienum. & l. inter omnes. §. rectè ibi, q d in dolo &c. & C. de fal. l. nec exemplum. Sed in maleficijs innominatis, ut cum punit actus, vel factum, qui non cadit in nomen alicuius maleficij, tunc lata
2 culpa † æquiparatur dolo s. si mens. fal. mo. l. prima. §. primo, & si quis testa. liber. esse iussus l. prima. §. non aũt. nam ibi punitur seruus, qui aliquid subtrahit pendẽte ꝯdõne libertatis quod furtum dici non potest, ut l. serui. & filij. s. de fur. ut oriaẽ actio furti. Sed actus est de se malus, & ideo lata culpa æquiparatur dolo, & est ratio in prædictis, quia in maleficijs innominatis imponiẽ poena extraordinaria ad arbitrium iudicis. s. de extraord. criminibus. l. j. § 1. & no. de iniur. l. quod senatus. Sed ad poenam extraordinariam sufficit lata culpa, ut s. eo. l. corporalia. §. primo. Sed in nominatis criminibus imponitur poena ordinaria ad quam rlr requiritur dolus. Cætera dic, vt d. l. prima. §. non autem. si quia testa. liber. Bar. & adde gl. quæ cum ista l. all. in l. in actionib. s. de in litem iurand. l. lata negligentia. Pau.

LEX VIII.

Si mulierem. Si mulier dat cãm, ut abortum faciat, in exilium damnat ex hac l. h.d. hoc est verum, antequam partus sit formatus in utero. ut ante xl. dies, uel fm alios 45. Sed postquam esset in utero formatus, tunc puniret poena capitis. quia esset homicida. j. de pœ. l. si quis aliquid. §. qui abortionis, & no. s. de extraor. crimi. l. diuus, & dic, ut ibi in gl. poenam uero irregularitatis non incurrit, nisi qui partui iam formato mortis cãm præbet. extra de homi. c. sicut Dy. Paul. de Cast.

LEX XII.

1 *Voluntas in maleficijs an spectanda sit, non euentus: Et an voluntas quandoque puniatur. Et quid in eo qui plus delinquit, quàm credidit, aut voluit.*

FVrem. Furem nocturnum, licitum est interficere, si parcere quis ipsi non põt sine periculo suo, vel suarum rerum. h.d.d. tex. cum gl. Furem aũt diurnum non põt quis interficere, nisi timeat piculum psonę, quia telo se defendit, nam piculum rerum timere non põt, quia põt diurnus cito recognosci, & in iudicio conueniri, & idem esset in
1 nocturno, si eadem rõ subesset, fm Doc. Ex prædictis patet † intellectua ad l. 1. C. unde ui, ubi dr̃ q licitum est uim vi repellere cũ moderamine inculpatę tutelę, qd̃ intellige, si alr se defendere nõ põt, ut l. scientiam. §. cum alr. s. ad l. Aqui. Et certe locum hẽt, ēt si timeat periculum rerum suarum. Vnde si uis mihi res meas auferre, & ego timeo ipsas non posse recuperare, quia es potẽs, vel te non cognosco, licitũ est mihi te interficere, & idẽ si velles me uerberare, licet non interficere, nam si permittitur pro periculo rerum irrecuperabilium, fortius pro periculo personę, quod no. perpetuo secundum Bar. & est valde bonum dictum.

LEX XIIII.

1 *Vim vi repellere licere cum inculpata tutela moderamine, qualiter intelligendum sit. Et an verberare, volentem occidere liceat.*

DIuus Adrian. In maleficijs spectatur uoluntas, non euentus. Sed alibi dicitur, q spectatur euentus, ut j. de poen. l. aut facto. §. euentus, & dic, q vtrunque procedit in diuersis casib. & ideo lex ista legitur quatuor modis. Primo, q delinquere noluit, & tamen deliquit, & tunc inspicitur eius uoluntas, de fur. l.
1 qui iniutiæ. in prin. Sed circa hoc dicas, q † aut ipse fuit in culpa, & tunc punitur, sed mitius habita distinctione inter latam culpam, & leuẽ, & leuissimam. s. eo. leg. Cornelia. §. 1. & l. in le. Aut delinquit per casum, & tũc, aut pcessit culpa, & idem per omnia. C. eo. l. 1. & ibi notatur. Sed si nulla præcessit culpa, tũc in nullo tenet, quia casus fortuitus non meretur poenam. C. e. l. eum qui. & j. de poe. l. respiciendum. §. delinquunt, in fin. C. de pig. act. l. q fortuitis. Secundo legiẽ in eo, qui uoluit delinquere, sed non perfecit, vt ex sola volũtate puniat, vt supra e. l. prima. circa prin. & §. diuus. & C. eo. l. is qui cum telo. quod est verum: si processit ad aliquem actum. Secus si staret in finibus solius cognitionis. j. de pę. l. cogitationis. Item est verum in grauiorib. criminib. secus in leuibus, vt l. 1. §. 1. q quisq. iuris. Item est verum, si actus quẽ fecit, est de se punibilis, secus si esset permissus. Nam ēt si delinquere intenderet, non delinqueret. s. de fur. l. falsus. §. qui alienum, & l. inter oẽs. §. recte, versi. per ꝯtrarium, & de iniu. l. apud Leonẽ. §. si quis virgines. his enim omnib. casibus inspicitur euentus, non voluntas. Item posito, q sola voluntas interdum puniatur, tñ mitius punitur, q̃ si sequutus fuisset euentus. s. de extraor. crimini. l. 1. prædicta vera de iure cõi, de consuetudine vero, vel statutis locorum potius inspicitur euẽtus, q̃ voluntas, vt no. in Spe. de accusatore. §. 1. ver. quid si primo actum fuerit, & istæ duę puniuntur, vt in glo. Tertio modo legitur extra glo. in eo qui voluit delinquere, sed plus deliquit, quam voluerit, quo casu dic, q aut plus deliquit circa eandem rem, aut personam, & tunc inspicitur euentus, non voluntas postquam dabat operam rei illicitæ, vt patet supra de adul. l. si adulterium cum incestu. in prin. & de iniurijs. l. eum qui. §. si iniuria. & ideo si credebam tantũ vulnerare, sed occidi, teneor de occiso. Item si credebam furari rem prophanam, & erat sacra, teneor de sacrilegio. Item si credebam verbera re ignobilẽ, & ille erat nobilis, teneor tanquã verberãs nobilem, argu. iurium allega. Si vero plus deliquit circa diuersas res vel personas, q̃ putauerit, tunc aut illud verisimiliter poterat credere, & inspicitur euentus, vt C. ad le. Iulia. de vi pub. l. si quis ad se fundum. Item ille, qui congregat gẽtes ad faciendũ tumultum, tenetur de cæde cuiuscunq. ēt si sit mortuus vnus de parte tua, q tñ non putabat, & ideo si quis disposuit ignem in domo vnius, vt illam tantum ꝯbureret, tenetur etiam si combussisset domum vicinorum, nam euenire posse prospicere debuit. supra ad l. Aquil. l. qui occidit. §. in hac actione. Si vero verisimiliter illud non dẽbat credere, tunc aut deliquit in alias psonas vel res principaliter, vt puta, credebã vulnerare Titiũ tm̃, & vulneraui alium, q se interponebat, vel alium prætereuntẽ, & tunc teneor de vtroq. sup. ad le. Aquil. l. scientiam. §. q cum aliter, puto tamẽ, quod non ad poenam criminalem, sed mitius puniar, quia non

fui in

fui in dolo. Item hoc est verum, quando dabam operam rei licitæ volendo hominem percutere. Sed si dabam operam rei illicitæ, vt quia volebam percutere feram, & percussi hominem prætereuntem, non teneor dummodo non fuerim in aliqua culpa, vt in cau. resp. iciendum. §. delinquunt. in fi. facit l. si putator. ad l. Aqui. Sed si deliqui in aliam personam per personam de qua nõ cogitabam, vt quia credebam percutere patrem fam. & ipse erat filiusfam. & sic deliqui in patrem: non teneor quo ad patrem, & sic inspicitur voluntas, vt est casus. ff. de iniur. l. cum qui. §. fin. Quarto mõ legitur in eo, quod credebam delinquere vno mõ, & vno gñe delicti, & ipse deliqui alio modo, vel alio gñe: vt inspiciatur quod putabat, sed illa lectura non procedit, quia in iure inspicit euẽtus, nõ voluntas, sup. de crimine expil. hæred. l. si & istud est notandum. Pau. de Cast.

L E X XVII.

1 *Occiso vno in rixa eum teneri de occiso, cuius ictu periit occisus, si de eo constet. Et quid si non constet. Et qualiter teneantur socij, si plura intercessĕrint vulnera.*

2 *Delinquentibus plurib. qualiter teneatur vnus ex alterius delicto.*

SI in rixa. Si in rixa fuerit vnus percussus a plurib. dẽt ictus vniuscuiusque cõtemplari. h. d. Sed ad quid dicit gl. quod ille puniatur, qui habuit animum occidendi: alij non. Tu dic clarius, quod † ille teneatur de occiso, cuius
2 ictu periit. Nam si plura fuerunt vulnera, & unum tantum erat mortale, ille punitur de occiso, qui mortale intulit si cõstare potest quis fuerit. Sed alij qualiter punientur? dic. aut quæritur de pœna ciuili, aut pecuniaria, aut de pęna criminali, aut de pœna canonica, vt irregularitatis. Primo casu punientur de vulnere tãtum non inspecto, an voluerit occidere, vel non: nam quo ad illam pœnam magis inspicitur factum, quàm voluntas, & hic est casus in l. item Mela. §. si plures. ad l. Aqui. hoc verum, si vulnera non mortalia præcesserunt mortale. Si vero mortale præcessit: tunc sequentia vulnera, licet ex se non erant mortalia, tamen propter mortale præcedẽs censentur mortalia in hominis debilitate, & sic tenerentur de occiso ſm Bar. ar. ff. ad legem Aquiam. l. io hac actione. § si quis seruum ęgrotum. Sed non videtur verũ: quia ex quo letaliter erat vulneratus, & sic non poterat euadere, sequentia leuia vulnera non dant mortem, licet accelerent eam, vnde videretur dicendum, eos potius mitius puniri tanquã vulnerauerint iam mortuũ, qui de proximo moriturus erat, ar. de testamen. mili. l. ex eo quod. & sup. de dam. infe. l. damni. §. Sabini. Sed dictum Bar. bene procedit, quando præcedens vulnus nõ est mortale, sed propter sequentia efficitur mortale: & sequentia propter præcedens, nam tunc quilibet videtur dare causam mortis, & sic quilibet tenetur de occiso, ac si omnes simul occiderint, & hoc est, quod dicit gl. hic, & hoc puto verius. Secundo casu cum quæritur de pœna criminali: aut illi qui vulnerauerũt non mortaliter venerunt cum animo, & proposito interficiendi, licet unus tantum interfecerit, & tunc perinde tenentur, ac si occidissent. supra eo. l. prima. §. diuus. Sed si hunc animum nõ habuerunt ab initio, vel in ipso actu: tunc tenentur de vulnere tñ, ex quo ipsi non interfecerunt, sed alius: ita dicitur in gl. quæ sic debet intelligi, quod est verum de iure cõi, de consuetudine vero, vel statuto ſm, quod non consideratur animus, sed euẽtus, vt dixi sup. in l. diuus. tunc dic idem per omnia, ut in primo casu dixi. Tertio casu cum quæritur de pœna canonica. s. irregularitatis dic, quod illam non incurrit, nisi qui interfecit, non illi qui vulnerant non letaliter, etiam si habeant animum occidendi: nam & ibi inspicitur exitus, non voluntas, ut extra de homic. significasti. hæc vera, cum cõstat de illo ex cuius ictu periit, sed si nõ cõstat: tunc aut vulnera sunt æqualia, vel vnum non est magis mortale, quàm aliud, tunc omnes tenentur de occiso, ut in glo. & iam dictũ est. Sed si vnum tantum est mortale, non tñ constat quis illud intulit: tũc nullus tenetur de occiso, sed omnes de vulnere, & hoc ne in dubio innocens condemnetur, ff. de pœn. l. absentem, licet Bar. videatur dicere cõtrarium, sed non placet. Et idem est ubi vnus tantum percussit mortaliter: sed non constat quis: nam omnes absoluuntur, h. d. glo. ordinaria, in l. item Mela. in §. sed si plures. in j. glo. quàm Doct. omnes dicunt esse contrariam huic gl. Sed re vera non est, quia illa loquitur, quando unum tantum fuit vulnus mortale, & non cõstat quis intulit. Ista vero loquitur, quando vulnera omnia fuerunt ęqualia, puta, omnia mortalia, vel omnia nõ mortalia per se: nam tunc quilibet videtur dedisse causam mortis: & ideo quilibet tenetur de occiso. Sed gl. cõtraria, vnus tantũ dedit, sed non constat quis, & ideo in dubio sanctius est nocentẽ absoluere, quàm innocentem condemnare, vt in d. glo. quæ debet limitari quo ad alios, qui non dederunt causam rixæ. Ille uero qui causam dedit, tenetur, etiam si non constat quis occidit, ut l. si quis ad se fundum. C. ad leg. Iulia. de vi pub. quod est verum, si non prætextu officij: quia tunc habet locum. §. sed si plures. Sed si prætextu officij, quia tunc multiplicatur vna pęna omnibus. l. tutorum. de admi. nistratione tut. Ex prædictis patet, quod si plures delinquunt quilibet tenetur sua pœna, nec pœna vnius liberat alium. d. §. sed si plures. Sed interdum æqualiter, interdum inæqualiter. & hoc cum non delinquunt sub prætextu officij. nam tunc omnes tenentur vna tantum pœna. ff. de pub. l. si tmtus. & sup. de admi. tuto. l. tutorum. Per quas leges determinatũ fuit, si statutum dicit, quod si custodes carcerum recipiant pecuniam ab incarceratis puniantur pœna quadrupli, & soluendo vnus tantum quadruplum pro omnib. cæteri liberentur: quia delinquũt sub prætextu officij. Item ista vera, cum quæritur qualiter plures
2 delinquentes puniantur. Sed † si quæratur qualiter vnus teneat ex delicto plurium? dic, quod aut ille nõ fuit in dolo: & tenetur vna tantum pœna, & illi plures reputantur pro vno. sup. de pub. l. si cum exegisset, & ff. si fa. fur. fec. dicatur per totum. Si vero fuerit in dolo: tunc aut quæritur qualiter ex persona plurium puniatur, & tenetur pro singulis. l. j. in prin. ff. si fam. fur. fecis. dicatur. Sed si quæritur qualiter teneãtur ex persona sua plures delinquentes dic, quod vna tantum pœna, arg. sup. ad leg. Iul. de vi priua. l. a & ideo si mando plurib. quod faciant vnum maleficium, vna tantum pœna punior ex mandato meo.

L E X VI.

1 *Qualitas in mandatario delictum aggrauat in mandante. Et quatenus id verum sit.*

Ad l. Pompeiam de parricid. Rubr.

VTrum. Filius istius de morte patris tenetur pœna parricidij, & idem in extraneo si consilium dedit, quod filius interficeret patrem. h.
1 d. Si occiderit dic, ut in gl. & † sic no. quod qualitas, quæ est in mandatario aggrauat delictum in mãdante. Nam si mando filio alicuius, quod patrem interficiat, vel si præsto auxilium, vel fauorem, teneor lege Pompeia, sicut ipse filius: & tamen si per meipsum facerem, solũ tenerer l. Cor. de Sicar. istud est verum in qualitate, quæ inerat, in princ. mandatario, sciente ipso mandante: secus in illa, quæ superuenit ex postfacto præter eius propositum, nam illa non aggrauat delictum, sup. de fur. l. is qui opem. vbi dicitur, quod licet ipse fur sit deprehensus in furto: non tamen tenetur furti manifesti: quia illa qualitas ex postfacto superuenit. Ex quibus conclude ad duas quæstiones. Prima est si statutum dicat, quòd popularis vulnerans popularem puniatur in centum, nobilis vero teneatur in duplum: & unus popularis mandat vni nobili, quod aliquem vulneret, certe punietur in duplum, sicut ipse nobilis: quia qualitas illa inerat a princip. Secunda est, ſm statutum plus punitur furtum factum de nocte, quàm de die, pone mandaui tibi, & opem præstiti, vt faceres furtum de die, & tu fecisti de nocte, certe punior, ac si fuisset factum de die. quia præter propositũ meũ, argumen. dictæ l. is qui opem, & dic, vt ibi plene per Bar. Paulus de Castro.

L E X VII.

SI sciente. Non solum filius patrem interficiens hac l. tenetur, sed etiam quilibet extraneus opem præstans filio, & etiam qui fuit causa, vt ille opem præstaret. h. d. In gl. quando dicit no. arg. pro qua gl. facit l. ordine. §. in fraudem. ff. ad municip. & in Auth. de san. epi. §. omnib. colla. 9. in Auth. vt nulli iud. §. si quem adulterii. Sed certe iura ista loquuntur, quũ contractus tendit in præiudicium aliorum, quàm contrahentium, nam tunc adhibitus est, vt proxeneta teneatur illis. Sed casus gl. loquitur quando tendit in præiudicium illius tantum, qui proxenetam adhibuit, unde non videtur, quod illud possit eis impingere, argu. de lega. j. l. si seruus plurium. §. si hæredi. & C. de seruo pig. da. ma. l. 2. & quia nemini officium suum debet esse damnosum. sup. ex quib. caus. ma. l. videlicet. & hoc puto verum. Et si diceres, ſm istam rationem non videtur, quod vsuræ repeti possint etiam a mutuante, respondetur, quod alia ratio est in mutuante, cũ ex mutuo lucrum senserit licitum, quod ab eo extet, vt l. propterea §. meminisse. de inoffi. testam. & de calom. l. in hærede. vnde non potest repetenti turpitudinem imputare, de qua lucrũ sensit, & facit quod no. in l. alias. §. fin. de iureiur. per Bartol. Pœna. Bar. dicit, quod hodie locum habet pœna huius l. per l. j. C. eod. aliæ ll. non leguntur.

Ad leg. Corn. de falsis. Rubr.

1 *Falsum quot modis committatur.*

2 *An magis credatur, testib. quàm notario.*

¶ Iste titulus diuiditur in tres partes. Primo loquitur de vero falso, quod punitur p l. Corne. Secundo de quasi falso, qđ puoitur per senatusconsultum. Tertio ponit, quæ sit pęna falsi, vel quasi
1 simil. Secunda ibi testamenta. Tertia in fi. Et no. † φ falsum cōmittitur septem modis, qui ponuntur vsq. ad §. ad testaměta. Primo cum mutatur veritas cum expressione falsitatis, & de hoc loquitur principium. Secundo vero cū pecunia recipitur, vt mutetur, licèt mutata nō sit, & de hoc loquitur §. item q ob instruēda. Tertia cum veritas ipsa venditur, vt si testis recipiat pecuniā vt etiam verum testimonium dicat, & hoc colligit in versiculo sed & si quis in verbo dicendum, cum glo. Quarto modo cum celatur veritas, non tñ exprimitur falsitas, & hoc dupliciter, nā interdum celatur tacendo, & de hoc in eodem versiculo in verbo, vel non sciendum. Interdum vero ɔmittitur ipsam veritatē corrumpendo, vel peruertendo, & de hoc in versiculo qui rationibus, & prædicta locum habent, cum veritas facti mutatur aut supprimitur. Quinto modo ɔmittitur cum mutatur, vel supprimitur veritas per iuris ministrum, & de hoc in versiculo, sed si iudex. Sexto cum procurator aduocatus, aut iudex reuelat secreta iuris partis vnius alteri, & in versiculo is qui deposita. Septimo committitur cum notarius solennitatem iuris scienter omittit. C. de test. l. iubemus. in fi. vbi ex tex. notabilis casus in principio, φ notarius qui scribit aliter dicta testium, q̃ dixerint, vel aliter
† iudici ostendit q̃ dixerint, pœna falsi punitur. h. d. † Sed qualiter probatur hoc si notarius dicit, φ testes dixerint vnum, & testes dicunt se aliter dixisse cui creditur? & vī dicendum, φ credatur testib. per istam literam, aliter quomodo posset hoc probari? Sed contrarium est verum, quia quilibet testis in suo dicto est singularis, & ideo, sibi non est credendum, vt in c. cum dilectus. de electione. & ideo dic, credendum esse notario, ēt si plures testes ɔ̃trium deponant, casus est in c. ad audientiam. extra de præscrip. & ita determinat Spec. in ti. de testamento. §. j. ver. Sed pone, ecce iudex, & de instr. editione. §. restat. & vide Io. And. versi. quid si cū attestationes, facit, quod no. Inno. in c. cum Ioannes. de fide instr. & fuit questio domini Bar. Brixien. Quomodo ergo probabitur, φ notarius aliter scripserit, quam ipsi dixerint, cum ipsi recipiantur in secreto, vt no. in l. si quando. C. de testi. Respondeo, φ probari pōt per aliam scripturā notarii, puta si in originali scriptura scripsit vnum, postea cum ipsam extēdit, scripserit aliud, nam tunc apparet falsarius, ut j. eod. l. eos; standum est n. originali, in Auth. de Tabel. §. pen. & ar. l. si quis ex argentariis. § fi. s̄. de edē. & quod no. in l. si librarius. j. de reg. iur. per Bar. & per eundem in l. Caius. de leg. a. quod est uerum, si scieter, & dolose ɔ̃trias scripturas confecit ex dictis testium. Secus si per errorē aliqđ verbū obscurum testium in prima scriptura positum exponeret in secunda, & licet hoc facere non debeat, non tamen committit falsum, q̄a sine dolo. C. eo. l. erroris, & istud facit in fine videre meo, Pau. de Cast.

LEX PRIMA.

POena legis.

Item qui ob. Qui pecuniam recipit, vt falsam aduocationē vel testimoniū faciat, vel fieri facit, vel quomodo de hoc pactus sit, punitur per senatusconsu. volusia. De quo habetur in l. ex senatus. s̄. tit. tertio, φ punit illos, qui societatem inter se coeunt aduersus innocentem, adde φ ēt punitur l. Cor. de Fal. ut congruat iste ver. ti. pnīī ēt l. Cor. de sic. vel pœna talionis, si cā erat criminalis. s̄. de sic. l. j. in princ. & §. j. tenetur etiam crimine concussionis. s̄. de concu. l. 2. Paul.

1 *Testimonium verum vendi non debet, sicut nec rectum iudicium.*
Testis, & iudex pro vtraq. consistunt parte. nu. 2.
2 *Aduocatus, & iurisperitus, an patrocinium licitè vendant.*
3 *Iudicem corrupens, ut falsam ferat sententiam, falsum committit. Et tunc, qua pœna puniatur. Et item iudex qui accepta pecunia falsum iudicauit.*

Ver. Sed si quis. Falsum committit notarius, qui pecuniam recipit, ut referat iudici aliquos tulisse testimonium, qui non tulerunt, vel non tulisse. qui tulerunt falsum. Idem in eo qui recipit pecuniam, ut testimoniū dicat, vel non dicat, uel iudicē corrumpat. Item ēt in iudice, qui scienter contra l. pronunciat. h. d. notabiliter. ob Dicendum ēt
1 uerum testimonium. Non † enim licet vendere uerum testimonium, sicut nec iudici licitum est uendere uerum iudicium, & uterque falsum committit. 11. quæ. 3. non licet, & 14 q. quinta. non sane, & sic not. tertium modum committendi falsitatem. s.
2 cum ueritas uenditur. Aduocatus † aut, uel iurisperitus bñ pōt uendere iustum patrocinium, uel iustum consilium, ut d. ca. non licet, nam ipsi pro una tantum parte consistunt, sed iudex, & testis pro utraq. dicit tamen gl. in d. c. non licet. φ si sine magno labore pōt dare consilium, non reuoluendo libros, nec laborādo in perlegendis allegationib. φ gratia tenentur subuenire. Vel nō dicendum. Not. quartum modum committendi falsitatem. s. cū celatur ueritas, hoc uerum est in trib. casib tantum. Primus cū celatur cum periurio, cum testis iuratus veritatem nō dicat, puta, φ dicit se non recordari, cum recordetur. C. de epis. & cler. l. presbyteri. ubi casus. Secundus est cum adhuc non iurauit, sed requiritur, ut testimonium dicat, & non uult, & ueritas aliter non pōt reperiri, quia non sunt alii testes, nam etiam tunc falsum cōmittitur, per Inno. in c. j. extra de fal. in una apostilla. Tertius casus est, cum aliter reperiri potest, sed ipse cœpit pecuniam, ut nō testificetur, nam hoc ipso falsum committit. & iste est casus hic, & h. d. Bar. φ si aliquis non uult uenire ad testimonium ferendum, cautela est, φ iudex faciat inquisitionem ɔ̃ eum, φ pecuniam recepit, ut non testificetur, & ipse hoc timore ductus ueniet, extra hos casus, qui non vult dicere veritatem, non committit falsum, ar. C. de sut. l. in ciuile. cum ibi no. Sed forte alias teneretur crimine stellionatus, uel de dolo ad interesse partis. Corrumpiē. s. dan
3 do pecuniam, ut ueram, uel falsam ferat sniam, † & talis primo committit falsum: vt hic. Itē perdit, quod dedit, ut l. 3. § j. de cōdi. ob tur. causam. Item cater commodo sniæ. C. qñ prouo. non est necesse. l. venales. Qualiter autem puniatur iudex, qui pecuniā recipit, uidebitur in l. j. j. ad l. Iul. pec. Neglexerit. s. scienter, sed si ignoranter, tunc faceret litem suam, & tenetur actione in factum l. j. de ua. & extraor. cognitionib. Pau. de Cast.

§. Ad testamenta. Qui legatum, uel fideicommissum sibi ascribit in testamento ēt militis per senatusc. punitur pœna l. Corn. si testator se postea subscripserit, & legatū approbauerit, quo casu si fuit seruus, vel filius, qui sibi ascripsit, sufficit generalis subscriptio, sed si fuit extraneus, requiritur specialis. h. d. Militum, dic etiam videbaē cōtra per l. j. s̄. de test. mil. ubi milites possunt testari quomodo volunt, & qūo possunt. Sed certe illud priuilegium non extenditē ad extraneos, vt hic. & l. in fraudem. §. si quis. & ibi no. in glo. s̄. de testa. mil. Bar. Legatum, vel quodcunq. aliud emolumentum, vt j. eo. l. si quis legatum. §. institutus. & hoc si sibi, vel alteri per eius persooam acquiratur, alias non, vt j. eo. l. impuberem. p totam. Ascripserunt sine iussu testatoris, alias non esset verum falsum, & non punietur per senatusc. pœna l. Corneliæ, & sic intelige principium gl. quæ incipit, siue extraneus, & hoc verum, si sequatur subscriptio testatoris, nam tūc distinguitur, vt seqtur. In glo. extraneus, quando dicit Sol. vt ibi, dic, φ ibi loquitur in filio emancipato ascribente sibi hæreditatem: quæ sibi erat debita etiam nullo facto testamento, hic in legato, & fideicommisso, quod non est sibi debitū, & idem esset in hæreditate, si plus sibi ascriberet, q̃ deberetur per eandem rationem, Bar In gl. subscriptio. finis gl. est contra tex. expresse, quia tex. nominat psonam, & constitutionem specialem prin. vide l. si quis mihi bona. §. iussum. & l. si Titius. de liber. & postum. per Bartolum. Paulus de Castro.

1 *Vendens rem alij venditam, vel alij obligatam rursus alij obligans in quod crimen incidat, & qua pœna plectendus sit.*

§. Tutores. Illi, quorum bona propter administrationē tutelæ, vel curæ sunt obligata, non debent hoc tacitè cum fisco contrahere, φ si fecerunt per senatusconſ. puniuntur de quasi falso, & hoc si viuit ille, cuius administrationem gesserūt, alias secus. Item qui in fiscalem contractum iure hrđitario successerūt, hac pœna non tenentur. h. d. vsq. ad § fina. Tex. in ver. obrepserit. s. tacendo, nam si mentiendo, tunc punirentur de vero falso. j. eodem l. & si quis. ibi obrepserit, tacēdo, vero non semper committitur falsum, vt dixi eadem. l. versi. sed si quis, in verbo, non dicendū, sed quasi falsum committitur in ca-
1 su speciali, cum fiscus decipitur. Et not. † φ interdum, quis rem vni venditam, vel donatam alteri vendit, & tunc punitur, pœna falsi infra eodem qui duobus. Interdum rem obligatam vni, obligat alteri, vel vendit, & tunc aut asserit nulli fore obligatam, & idem infra eodem l. si a debitore. aut hoc tacet, & tunc tantum in casu speciali istius §. committitur quasi falsum, cum contrahit scilicet cum fisco, & sic bona sua tacite obligando, quæ primo erant tacite obligata propter administrationem tutelæ, vel curæ. Si autem contrahit, seu obligat extraneo, aut ipse primo obligauerat expresse, & punitur crimine stellionatus. supra de crimine stellionatus. l. tertia. Aut erant tacitè obligata, & tunc idem puto, si sciebat ius, & factum. Sed si ignorabat etiā ius tantum, tunc in nullo punitur, quia iuris error excusat a dolo, pro quo tantum imponitur pœna criminis stellionatus. sup. de arbit. l. prima. Et nota. in l. prima. in fin. magnæ glo. si quis ius

dicen.

dicent. non obiemp. Iure eum contrahere, ideo est, quia tacita hypotheca, quam habet pupillus in bonis tutoris, non extendit ad hæredem. ff. de adm. tu. l. ex pluribus. & sic fiscus in nullo decipitur. Paul.

L E X III.

Qui ignorans. Non videtur quis renuntiare iuri, quod ignorat sibi competere. h. d. concord. sunt in gl. s. dist. C. de facto, ex quo te vera testamentum erat falsum. Si autem non erat, sed putabatur, tunc sertia solutiones, quæ ponuntur in prima gl. Prohibetur. Sed quid si sciebat? dic idem, quia non est in eius voluntate approbare, vel improbare, quod falsum est: secus si ex eius voluntate dependeret, ut si essent cause præteritionis, vel exhæredationis, quia tunc consequendo aliquid videtur approbare, hæc distinctio ponitur in l. post legatum. ff. de his quib. ut indig. licet autem non videatur approbare testamentum, videtur tamen repudiare hæreditatem ab intestato ex quo scienter ex inutili testamento legatum consequitur. ff. de acq. hæred. l. Clodius. secundum gl. Pau. de Cast.

L E X IIII.

Si quis. Turpia lucra sunt ab hæred. extorquenda, & quando legata auferuntur ab indigno, quod penes ipsum remansurum erat, remanet penes fiscum, quod autem alteri restiturus erat fiscus restituet. No. quæ dicta sunt.

L E X V.

Senatus. Iussus patris excusat filium a pœna falsi, qui aliquod commodum in testamento sua manu sibi ascripsit.

L E X VI.

Si quis legatum. Licèt legatum vel fideicommissum sit inutile a principio, vel ex postfacto, tamen ascribens sibi punitur pœna falsi, dummodo testamentum fuerit perfectum quo ad solennitatem testium secundum gl. vel quo ad voluntatem, vt l. si is qui. ff. de test. Sed Bar. oo. hic tex. quod testamentum, in quo filius est præteritus, est aliquod, si interuenit ibi solennitas debita. Sed istud est verum quo ad formam, non quo ad substantiam. Effectus primi. s. quo ad formam est, quod habet locum senatusc. pœna, & interdictum de tab. exhiben. vt hic. Effectus secundus est, quod non impeditur ex eo hæreditatem ab intestato deferri, ut l. j. in fi. si ta. test. nullæ exta. Sed alij dicunt, quod valet de iure prætorio, non de iure ciuili. Sed ista est vna truffa, quia si valeret de iure prætorio, competeret ex eo secundum tabu. statim, & per consequens contra tabulas non, quia non concurrit cum secundum tab. l. 2. §. expectandi. de bo. po. secundum tab. & tamen istud est secundum, quia statim datur contra tab. vel l. is qui. ff. de leg. præstan. & l. si duo. non. n. potest eodem iure ualere, & non valere. Sed ex eo, quod datur contra tabu. dicitur non valere de iure prætorio, ergo dicis ipsum valere, contradicis tibi ipsi, & ista est ratio uiua contra multos. Item no. hic maiorem esse defectum formæ, quam substantiæ, quia instituere, vel exhæredare filium est de substantia, non de forma facit l. an inutilis. de acc. & quod ibi no.

§. Si patronus. Ascribens sibi quasi debitum de iure ciuili tantum perdit illud, secus si ascribat sibi verum debitum. h. d. tex. Item secus si ascribat sibi, quasi debitum de iure ciuili, & naturali, ita intelligitur gl. quæ incipit secus, coniuncta gl. quæ est in l. cum emancipata. C. de iuris, & fac. ignor. Præmitte, quod quarta debetur patrono in bonis liberti de iure prætorio tantum. Not. hic circa glos. quod magis debetur quarta patri in bonis filii, quam patrono in bonis liberti, quia patri debetur iure prætorio. & naturali, vt l. eum.

L E X VII.

Nullo modo. Ista l. h. d. serui non possunt esse in iudicio contra dominum, nisi in causa testamenti suppressi, in quo libertas erat eis relicta. h. d. Adde, quod no. in l. his nulla. ff. de iudi.

L E X VIII.

Quicunque. Non summatur. In gl. ad bestias, in fi. dic, ut ibi dic, quod ibi loquitur de falsatorib. s. de falsu fabricantib. ex toto, quo casu si pecunia erat ciuitatis. s. forma punitur pœna l. primæ, sed si erat principis, punitur pœna l. secundæ. Sed hic loquitur de his, qui aliter monetam falsificant secundum Bar.

L E X IX.

a *Aurifabri, qui vasa argentea non pura, & ex argento solida faciunt quæ pro vere argenteis vendunt, qua pœna teneantur.*

LEx Cornelia. Pœna falsi tenetur qui falsificat aurum, vel pecuniam, & qui non prohibet, & idem in eo, qui stanneos nummos stanneos, vel plumbeos emit, aut vendit. hoc dicit vsque ad §. pœna. Vitiis, dic, quia immiscuit aliam materiam: puta argentum.
1 vel auricalchum, ut maior esset massa auri. Et not. † secundum contra aurifices, qui non faciunt vasa de liga, & forma debita, vt teneantur pœna falsi. Item no. contra tabernarios, qui exposuerunt vinum venale immiscentes aquam in dolio, vel aliud non ita bonum vt teneantur pœna falsi. Conformauit, i. fabricauerit, adde dicto superiori l. sacculari: circa prin. ff. de extraor. cri. & de crimine stell. l. 1. §. 1 vel dic fabricauerit. i. destruxit, vt quia bonam monetam de puro argento destruxit, vt reficeret aliam de non puro, Posset, ut quia habebat eum in sua potestate. ff. de nos. l. in delictis. in prin. & de dam. inf. l. fluminum. §. quæsitum. & de insa. l. quid ergo. in prin. uel quia erat alias subditus suus, in quem habebat correctionem. Quid autem si non potest prohibere quis aliquem delinquentem? vide quod no. in l. culpa caret. de reg. iur. & de iul. & iure. l. ut uim. Dolo malo, ut expendantur pro bonis Secus si non dolo, vt puta si emit nummos aptos ad calculandum, dicunt tamen Doct. quod illi nummi non debent fabricari forma publica. Ex hoc patet, quod expendens falsam monetam scienter punitur pœna falsi, quod est uerum si erat plumbea, vel stannea, ut hic: alias punietur extraordinarie l. sacculari. de extraor. crimi. secundum Bar. qui dicit se plures per hoc expuisse a pœna falsi, licet in contrarium facit l. ff. prox. in uerbo, tinxerunt aliter intelligendo, quam gl.

§. Pœna. Committens falsum in aliqua scriptura, et circa testamentum, incidit in l. Corneliam. & idem in his, qui societatem coierunt ad falsa testimonia ferenda. h. d. Et no. quia in primo casu accusatio est publica, s. quando falsum committitur in aliquo instrumento, ut no. in l. j. sup. de publi. iudi. pro instrumento vero suppresso non est accusatio publica, nisi esset instrumentum testamenti, ut infra ead. l.

L E X X.

1 *Filiusfamilias notarius, an pro patre instrumentum conficere possit. Et quid pro matre.*

DE eo. Sicut pœna falsi tenetur qui legatum, vel fideicommissum sibi ascripsit, et si sit alterius potestati subiectus, & sic commodum non sit penes ipsum remansurum: ita etiam si ascribit illi, cuius eiusdem potestate subiectus est. h. d. Ar. huius l. dicit Dy. quod † filiusfamilias notarius non potest conficere instrumentum pro patre, sed pro matre sic, ut infra l. proxi. in fin. Sed istud videtur uerum, quando illud instrumentum esset omnino in fauorem patris, ut puta si sit instrumentum donationis: alias non videtur habere locum ratio legis, & istud puto uerum: vnde bene posset conficere instrumentum, quo pater alteri obligaretur: vel instrumentum uenditionis inter patrem, & alium factæ. No. circa gl. ibi, quod quilibet familiaris tenetur bonum facere, & bene tractare illum, qui eum sustentat.

a *Licitè factum per sequentem casum non efficitur illicitum.*

§. Illud. Qui legatum uel fideicommissum ascribit extraneo, vel illi, per quem sibi non quæritur in senatusc con. non incidit, licet illud in sua potestate post ea redeat. h. d. cum l. se. Ergo. ex isto §. quod † illud, quod licitè factum est, per sequentem
a casum, non efficitur illicitum. Per, quod dicit Dyn. quod si notarius fuit rogatus de aliquo instrumento pro Titio, cui postea successit, potest instrumentum conficere, & eo uti: quia sufficit, quod tempore, quo fuit rogatus ad ipsum emolumentum, non spectabat, quod perpetuo tenemendum secundum dominum Bartolum. Idem Ioan. Fa. C. de testi. l. omnib.

L E X XIII.

Falsi. Qui falsum nomen sibi fraudulenter asseruerat, pœna leg. Cor. tenetur. h. d. & idem in cognomine. h. d.

§. Ordine. Remotus ab ordine, vel deportatus ad certum tempus ob causam falsi instrumenti recitati finito tempore recuperat veterem dignitatem, & ad nouam potest aspirare. h. d. & hoc ideo, quia propter talem causam non debet ita acriter puniri, & ideo videtur secum dispensatum de infamia. Si autem cum eo non esset dispensatum, sed post tempus remaneret infamis: nec veterem recuperaret, neque ad nouam ascenderet. C. de dec. l. infamia. & no. sup. de insa. l. qui debere. §. pœna grauior. in gl. mag. & dic vt ibi, uel dic, quod ratio est, quia accusatus de falso instrumento recitato non est publici iudicii, sicut de suspecto. ff. eo. l. Paul. & ideo damnatus non efficitur infamis: secus si falsum instrumentum fecisset, ut no. sup. de pub. iud. l. i.

L E X XIIII.

Filius. Ista l. cum seq. loquitur de quasi falso hoc dicit. iussus patris non excusat filium emancipatum ascribentem sibi in testamento a pœna l. Corn. quia reputatur extraneus ti-

llus autem in potestate, & seruus propter iussum pr̄is, & dn̄i excusatur a pœna, & si subscriptio subsequať, etiam commodum, quod sibi ascripsit, consequetur. h. d. tex. cum glo. vsque ad §. seq. Q̃d excusantur. s. a pœna criminali. legata tamen non consequẽtur, nisi sequatur subscriptio. C. de his qui sibi ascribunt. l. a. & sic non requirit subscriptio quo ad hoc, vt euitet pœnã, sed ad hoc vt cõsequatur commodum bene requiritur subscriptio s̃m Dy.

1 *Persona principalis in testamento pro non scripta habita nocet omnibus, qui ex consequenti commodum forent asecuturi. Et quid si sint personæ duæ æquè principales.*

§.Sequens. Si ascribat quis seruo communi sibi, & alteri in testamento sub persona serui, tanq̃ pro non scripto legatum non consequitur: quoniam est inutile etiã quo ad socium. h. d. tex. Sed si ascribat sibi, & alteri. tunc est inutile pro portione subscribentis non pro portione alterius, cui acq
1 rit totum iure accrescendi. h. d. glo. Et † sic not. q̃ quando principalis persona cẽsetur pro non scripta, nocet alijs omnib. qui debebant per consequentiam commodum cõseq. Sed si sunt duæ personæ æquè principales, defectus vnius non nocet alteri, per q̃d determinatur, q̃ si notarius conficiat instrumenta principaliter in persona sua tm̃, sicut tale instrumẽtum est inutile sibi, ita, & alijs, qui poterant per consequentiam commodum cõsequi. Secus si conciplat in personam sui, & alterius æquè principaliter: q̃a non est tũc inutile quo ad personam alterius, sed suæ tm̃.

1 *Maritus seruum dotalem rectè manumittit.*
2 *Legatum pro non scripto habitum apud quem remaneat.*

§.Maritus. Patronus ascribens sibi in testõ liberti incidit in senatusc. quo ad pœnam: & legatum vxori p̃dit, nec ex hoc tenebitur, si libertus ille fuerat dotalis seruus, quia cum non consequitur, restituere non tenetur. h. d. Vel sic maritus non tenetur vxori ad legatum, quod in testamento liberti sibi ascripsit, qui fuerat seruus dotalis. h. d. p̃termitte quod habetur in l. dotalem cum plurib. sequentibus s̃. sol. mat. Primo ponit quæstionem. Secundo r̃nsionem. Tertio duas oppositiones, & ad quamlibet r̃ndet. Secunda ibi, responde. Tertia ibi, an.
2 Præmittendum † est etiam, q̃ maritus potest manumittere seruũ dotalem, quia est dñs, & sic est patronus: tamen quicquid consequitur tenetur reddere uxori sol. mat. & etiam quicquid potuit consequi, & non consequutus fuit propter sui negligentiã sine culpa in fraudem. Dic etiam si ascribat sibi debitam portionem vt l. si quis legatum. in fi. s̃. e. secus in filio, si portionem hæreditatis sibi debitam ascriberet, vt sequitur in ver. & filium. In pœnam edicti criminalem, & etiam legatum perdit. Filium emancipatũ, supple qui ascripsit sibi portionem in testamento patris sibi debitam. C. de his quib. si ascr. l. 1. secus si ascriberet sibi legatum, q̃a tunc non valeret, & puniretur, ut s̃. in prin. l. Postit. ſ. de iure ciuili, vt saltem non reddatur testamentum nullum: sed de iure prætorio non, quia competet sibi contra tabulas. Bonorum poss. si ipse se hæredem scripserit. Apud hæredem, cum onere fideicommissi, no. istum finem. Et no. primo, quod cum quis sibi ascribit, non distinguitur, an sit penes eum commodum remansurum, vel non. Sed indistinctè non valet in persona sua: secus est cum alteri ascribit, quia tunc bene distinguitur, an per illum quærať
2 sibi, & non valet, alias secus, vt ĩ. eo. l. impuberem. Vlterius † not. secundo, & tene menti, q̃ legatum pro non scripto remanet penes hæredem cum onere. Sed hoc est verum, quando defectus causatur in persona legatarii in ipso actu legandi: secus si erat prius, vt C. de cad. toll. l. 1. §. in primo. Paul.

L E X XV.

1 *Error iuris quem a quasi delicto non excuset. Et quid in vero delicto.*
2 *Subscriptio testatoris in testõ, quo quis sibi quid ascripsit, quatenus prosit.*

Diuus Claudius. Ista l. loquitur de quasi falso. Casus. Qui ascribit sibi in testamento alterius per se, vel alium ex edicto diui Claudij punitur pœna l. Corneliæ de fals. nec excusať propter ignorantiam iuris, si tamen testatoris subscriptio subsequatur, si quidem specialis est, in totum prodest: si vero generalis, prodest quo ad euitandam pœnam: sed quo ad legatum capiendum non prodest. h. d. usq. ad §. Item senatus. Edicto. i. facto ad confirmationem senatuscon. Liboniani, quo idem cauetur, s̃. eod. l. j. §. ad testamenta. & etiam ad suppletionem eius, ut patet in ea. l. §. Item senatus: versiculo, & quatenus. In uersiculo diuus
1 Pius rescripsit. No. † q̃ error iuris non excusat quem a quasi delicto, & est ratio, quia ibi non requiritur verus dolus, sed præsumptus, a quo dolo præsumpto sola iustissima causa excusat. casus est hic, & sup. de adm. tut. l. tutor qui repertorium. in princ. Sed a vero delicto, vel vero dolo excusat etiam ignorantia iuris, & quælibet causa etiam non iusta s̃. de iurisd. om. iud. l. si quis id q̃d § doli. & de amb. l. 1. & no. gl. in l. 1. in fi. gl. mag. supra si q̃s ius dicẽ. non obtemperauerit. Ignorantia uero facti excusat indistinctè. ĩ. de decretis ab ord. facien. d. l. fi. & quæ qualiter præsumatur uide c. cum tua, qui. ma. accu. poss. & de tur. & fac. igno. l. regula. §. 1. & C. de peri. tut. l. si tutor. Dictãte testatore, & ipso patre. uel domino mandante, ut no. s̃. eo. l. de eo. in prin in maiori gl. circa fi. alias. n. non esset in culpa, si filius, vel seruus sine mandato sibi ascriberet, vnde non puniretur. ĩ. ea. l. versiculo matri quoq. ipse tamen seruus, uel filius sic, d. l. de eo. in princ. Valere, & quo ad pœnam euitandam, & legatum capiendum, ut sup. eod. l. 1. §. in-
2 ter filium. Sed † generalis subscriptio non prodest quo ad legatũ. Sed quo ad ueniam facilius impetrandam a pœna, & hoc verũ in extraneo, sed in filio sufficit generalis quo ad utrunq. vt dicto §. inter filium.

1 *Substitutus Titio, si sine liberis decesserit ex p̃prio corpore natis, an si monasterium ingrediatur Titius, ad substitutionem veniat monasterium quasi substitutum.*

§.Item senatus. Seruus ascribens sibi libertatem & iussu domini non consequitur ipsã, nisi testatoris subscriptio subsequatur, quo casu non solum fideicommissariam, sed nec directam libertatem consequitur: & liberæ personæ propter iussum testatoris non excusantur, nisi necessitatem parendi habuerint, uel in nulla culpa fuerint: vel fuerit tales, quib. licitum sit ignorare ius. h. d. vsq. ad § si quis duob. Primo loquitur de seruo. Secundo de liberis hominib. Secunda ibi, q̃d tamen. Item prima diuiditur in duas, quia primo ponitur illud, quod cauetur in senatusc. secundo id, quod suppletum fuit per edictum diui Pij, secunda ibi, diuus Pius. Item secunda diuiditur, quia ponitur senatusc. uersiculo, quod tamen. Secundo ponunť tres exceptiones, quarum vna est in uersiculo quinto. alia in versiculo matri. alia in versiculo, idem in filia. Libertatem. i. fideicõmissariam, eatenus. i. quate, & idem in directa, ut sequitur. Videtur iste tex. est notabilis, & facit ad quæstionem, q̃ si testator hæredem suum grauauit ad aliquid faciendum, si faciat per alium fecisse, & etiam sua manu, ar. huius tex. & hæc vera in vltimis volũtatibus, quæ recipiunt interpretationem extensiuam, secus esset in statutis, q̃ non recipiunt extensionem. l. cessar. de pub. & l. constitutionib. ad municip. quia staretur uerbis, vt si esset statutum, q̃ tempore guerræ quilibet eat ad guerram in propria persona: si iret per famulum, vel aliam personam incideret in pœnam sta-
1 tuti, ar. l. 3. hæc vero. ff. de neg. gest. Item † facit iste notabilis §. ad quæstionem. primo si quis substituit Titio, si sine liberis decesserit ex proprio corpore procreatis, & ille intret monasterium, q̃ sit substitutum ipsum monasterium, etiam si dixerit ex proprio corpore procreatis, arg. huius tex quod est notandum.

§.Si quis duobus. Qui sibi hæreditatem in tertio gradu substitutionis ascribit, vel sub duab. conditionibus, non incidit in senatusc. h. d.

L E X XVI.

Paulus. Pro instrumento subrepto non est publica accusatio, nisi fuerit testamentum: & in quolibet instrumento, vel scriptura cõmitti potest falsitas circa testm̃ signando falsum, vel surripiendo, aut cẽlãdo, ne voluntas appareat. h. d. vsque ad l. cum quidam. In gl. super verbo, subtrahatur, hoc verũ si subtrahatur respectu certæ personæ, vt illa damnificetur sup. de fut. qui tabulas. sed si subtrahatur simpliciter, vt ueritas non appareat: tunc committitur falsum, vt in fi. l. hæc distinctio probatur in l. 3. §. si quis dolo. sup. de exhiben. In text. signasset: & est tunc accusatio publica. Insti. de pu. iud. §. Item. l. Cor. & not. s̃. de pu. iud. l. 2. in 3. glo. Literis publicis, quæ fidem facerent si essent veræ: alias secus, vt no. C. eo. l. damus. in glo. super uerbo priuata, & s̃. eo. l. si quis legatum. post princ. ibi nam, & falsum testamentum. Resignauerint, i. signum amouerint, vt fidem auferant scripturę, per quod no. q̃ illi, qui auferunt bullam de literis Papalib. dolose, committunt falsum secundum Bar.

L E X XVII.

Cum quidam. Legatum, quod quis sibi ascribit, remanet penes hęredem cum onere. h. d. & est casus, in quo pro non scripto remanet, cum onere tñ regulariter, ĩ. C. de cad. toll. §. in primo, ut dixi. §. eo. l. filius. in fin.

L E X XVIII.

1 *Impuberem ac seruum ad testamentum scribendum, immo quemlibet admitti, sed & fœmina quoque admittitur.*
2 *Pater num pro filio instrumentum conficere queat.*

Vxori

VXori. Maritus ascribens legatum vxori non punitur poena falsi. h. d. l. vsq. quia ista scriptura manu prodent vxori, de quo Dy. facit magnum festû, dicens non alibi ita benè reperiri, quia maritus notarius potest conficere instrumentum pro vxore. Sed tu dic, q nihil facit: nam hic loquitur de adhibito ad scribendum testm in
5 scriptis, in† quo quilibet admittitur & impubes, & seruus, vt j. e. l. impuberem, & s. de testa. l. seruus: & etiam foemina: & tamen prædicti non possunt esse tabelliones, nec conficere instrumentum publicum, cum illud sit officium publicum, quod non cõuenit pdictis, vt j. de reg. iu. l. a. in fin. & l. quod attinet: nam scriptura talium, non est illa, q fidem facit, sed testificatio testium: ipsi aũt vtunt nudo ministerio scripturæ, vt no. in l. a. C. quemadmodum testa. ape. in gl. nec recipit fidem ex ipso scribente: secus in instrumento publico: vnde maritus non posset fidem facere p vxore testificando: vt not. in l. a. C. de testib. sic nec instrumentũ conficiendo: nam & pr̃ filio emãcipato, vel militi ascribere põt. s. eo. l. si pater, & tamen non posset esse testis pro eo: vt C. de test. l. parentes. ergo nec instrumentum conficere: quod plus est. Præ
5 dicta † vera, nisi constaret, q consensu ambarum partium rogatus esset maritus, vel pr̃: quia tunc viderentur ipsum in hoc eligere, nec possent ipsum postea recusare: sicut nec iudex de consensu partium impetratus recusari põt, j. de appel. l. ex consensu, & extra de officio deleg. c. super quæstionem, circa fi.

5 *Arbitri compromissarij velut, & arbitratores si in se compromitti sinant, arbitrari coguntur.*

§.Qui se. Qui se tutorem ascribit, suspectus præsumitur. Si tamen iudex reperiat ipsum idoneum, confirmabit ipsum: & nõ recipiet officium ex testõ, sed ex edicto suo: nec se poterit excusare postq̃ semel consensit. h. d. no. Et adde, q talis non incidit in senatusc. quia non ascribit sibi commodum, sed onus, & hoc facit ad titulum. Præsumitur. non tamen est p̃sumptio iuris, & de iure, benè tamen admittitur probatio in cõtrarium vt statim sequitur. Approbetur. per inquisitionem iudicis ex edicto, & sic non erit tutor testamentarius, sed datiuus. Cõ
5 sensisse. No. † bonum tex ad arbitros compromissarios, uel ad arbitratores, ut si consentiant in se compromitti, arbitrari cogantur. Idem habes in l. 3. §. j. s̃. de arbi. alias autem si non consenseriot, non coguntur iuxta l. Nesennius. §. r. de excu. tute. & plenè no. in l. 1. s̃. de leg. 2. In glos. a. quando dicit fideicommissarium. i. executorem, qui fideicommissarius dicitur. Et no. gl. quæ æquiparat executorem, & tutorem simpl̃r. Gl. habes in l. tutelam plenumq. de tutelis. Et adde pro declaratione gl. q non est executor ex testamento, sed ex edicto prætoris. Et sic erit datiuus, nõ testamentarius: de quo loquitur l. 4. de ali. & cib. leg. Facit etiam istud ad testem, qui uenit sciscitando, q præsumitur suspectus, de quo not. in l. post legatum. de his quib. ut indig.

L E X XIX.

Qui falsam. Quæ sit falsa moneta, dicitur per Inn. in c. authoritate. de inst.

L E X XXI.

Qui duobus. Qui duob. eandem rem insolidum vendit, & qui iudicem corrumpit, falsum cõmittit. Sed leuius punitur, quam alij falsum committentes. h. d. vsq ad l. impube.

L E X XXII.

1 *Impubes notarius, an esse possit.*
2 *Dolus verus in quasi falso non requiritur.*

IMpuberem. Impubes sibi ascribens in testamento poena falsi non tenetur: quia a dolo præsumpto excusatur. h. d. l. impuberem ascribentem sibi in
1 testamẽto, & sic vr̃ q † impubes possit esse notarius: qd quidam dicunt per hãc l. sed falsum est, quia tale officium est publicũ: & ideo non cadit in impuberem. j. de re. iur. l. a. in fi. nec obst. ista litera in testamento in scriptis. adde q potest adhiberi etiam seruus, s̃. de testa. l. scriptura, quia talis scriptura non est publica, nec recipit authoritatem a scribente: sed a subscriptione, & depositione testium: & ideo quilibet admittitur: secus in scriptura publica, quæ accipit authoritatem a Tabellione secundum Dy. facit ad ea quæ dixi. s̃. eo. l. vxori. sed impubes potest esse miles. C. de test. mil. l. fi. Edictum diui Claudij. s̃. eo. l. diuus. Falsi, idest quasi falsi, quo ad propositum ut supra eo. l. j. in fi. per gl. Dolus ma-
2 lus. s. præsumptus. Nam† in quasi falso non requiritur verus dolus, sed præsumptus, ut patet s̃. ea. l. diuus. 2. responso. a quo dolo præsumpto excusatur pupillus, ut hic, & s̃. de eden. l. j. in fi. & no. gl. no. in l. veluti: in prin. eo. ti. quod dicut l. j. §. si aduersus. de no. ope. nun. per Dy. & Bar. & vide, quod ibi notatur omnino.

§.Si ei. Ascribens alteri non punitur si per illam personam sibi lucrum non quæritur, h. d. vsq. ad §. qui codicillos, & ponuntur sex exempla per ordinem. Incidere. Sed contra videtur: quia illud legatum tacitam habet conditionem, si reuertatur ab hostibus: & ideo videtur non incidere. s̃. eo. l. diuus. §. fi. sed ibi duplex erat conditio: hic una tantum, & sic non obstat. Existimetur, quia legatum est inutile, & sic non quæritur, & sic nota, q quando quis ascribit alteri, inspicitur euentus, an sibi q̃rat, vel non. Sed cum ascribit, sibi, inspicitur animus: vnde tenetur, & punitur etiam si legatum sit inutile. s̃. e. l. si quis legatum. Item in adoptionem dato, i. per ipsum ascribentem. Alteri fecerit, scilicet ipse ascribens.

1 *Dare quid alicui, aut eum ab eo quod debet exonerare, paria esse.*
2 *Legatum & ademptio in testamento respectu ascriptionis, an differant.*
3 *Principaliter actum spectandum, & si ex eo inconueniens sequatur.*

§.Qui codicillos. Non qui ascribendo sibi dat, sed qui datum affirmat, & etiam qui ab eo quod dare debebat, se exonerat in senatuscõ. incidit: secus in eo qui rem æstimabilem sibi ascribit. h. d. vsq. ad §. Itẽ non cõtinetur. Incidit. quia confirmando sibi dare videtur. Et sic no. q ille qui confirmat, dat. quod est verum, si datio esset inutilis sine confirmatione, vel si sine confirmatione parum operatur, ut no. in l. legitima. s̃ de pact. & adde bonum tex. cum gl. in l. ex his verbis. C. de don. inter virum & vxorem, & no. in l. r. j. de ver. sig. De
1 dent. No. † q paria sunt alicui dare, vel ab eo quod dare debebat ipsum exonerare, nam vtrobiq. videtur factus locupletior, quod est verum, si dare debebat notario. sup. de do. inter virum, & vxorem. l. qui dant. §. si vxor. secus si conongenter: vt eo. tit. l. si sponsus. §. concessa. Ademerit. quo casu valebit ademptio, si de volũ-
2 tate testatoris fecit, alias secus: vt sequitur. Et no. † differentiam inter legatum, & ademptionem: nam legatum etiam voluntate testatoris ascriptum non valet. sup. eo. l. filius. §. sequens quæstio. & hoc ne delictum suum sibi prosit. Sed ademptio voluntate testãtis facta ualet, licet illam ascribẽs sibi puniatur, & sic cõsequetur commodum ex eo, qd illicitè fecit. Sed hoc iõ ne delictũ suũ alteri, cui testator nocere voluit, principaliter prosit, licet ex illo
3 per pñam commodum sentiat, & † sic inspicitur, quod principaliter agitur, licet ex illo inconueniens sequatur. Pau. de Cast.

1 *Constitutionem poenalem ad casum similem pertrahi.*

§.Item non continetur. Ascribens sibi libertatem in testamẽto alterius non domini, incidit in edictum, sicut si ascribat sibi legatum, quia maior est ratio, licet verba senatusc. hoc non ptineant.
1 h. d. etiam† nota constitutionem poenalem extendi ad casum similem, vbi viget eadem, uel maior ratio, contra tamen hoc facit glo. in §. Item Inst. de act. Verbis. s. senatusc. Poenam. s. criminalẽ, & ciuilem: scilicet, q libertatem non cõsequatur, vt conueniat, quod sequitur. Sed criminalem euitat ex solo iussu sine subscriptione. sup. eo. l. filius. versi. excusatus. Pau. de Cast.

§.Si testamentarius. Quomodocũq. commodũ quis sibi ascribat, siue ex testamento, siue mortis causa capione, incidit in sen. consul. Secus si ascribat sibi damnum: & non videtur commodum sentire, qui rem tanti valoris erogat, quantum accipit h. d. Ad hoc vltimum vide l. ab omnib. in fi. de leg. r. vbi est tex. formalis, de cond. & demon. l. sed si hoc. §. 1. vt quia testator grauabat hæredem, q emeret seruum ipsius testamentarij. i. scribentis, & manumitteret. nam si pro pretio competenti, non sentit commodum ascribẽs: & ideo non punitur: secus si maiori, vt sequitur. Ab eo testamentario. s. per hæredem, in l. impuberem, in fi. in gl. fi. quando dicit. su. de bo. pol. contra tab. l. non pu. §. si quis sua manu. de quo dic, vt plene no. in l. si quando. C. de inoffi. testam. Paul.

L E X XXIII.

Quid sit falsum. Ista lex facit, q si in rescripto aliqd mendacium exprimatur, non cõmittitur falsum. Pau. de Cast.

L E X XXIIII.

1 *Accusari duo sed & plures de eodem crimine simul possunt. Et sic mandans, & mandatarius.*
2 *Sententiam declaratoriam in criminali ferri.*
3 *Accusans testamentum de falso quibus incommodis afficiatur.*
4 *Iudex maleficiorum incidenter de ciuili cognoscere potest.*
5 *Statuto si caueatur, vt accusans non probans plectatur in x. si quis accuset nec probet: iudex in eadem sententia reum absoluere, & accusatorem non probantem poterit condemnare. Et ad cuius petitionem fieri debeat.*

AThaletus. Ista l. est no. & singularis. Qui testm̃ accusat de falso, & non probat, perdit commodum in illo sibi relictum, licet ad instigationem alterius hoc fecerit, qui probationes paratas sibi offerebat, ipse tamen instigator commodum non perdit. hoc dicit nota. Domini. qui duos extraneos hære-

Pau. de Cast. Nouæ prælec. in fi. Nou.

des instituerat in 11. vncijs, & filiam in vna vncia tantum, & gra
uatit institutos in 11. vncijs, vt seruum manumitteretur, & tunc
possessionem hæreditatis sibi restituerent, vt sequitur. Professus,
ex quadam iactantia volens forte complacere filiæ, q̃ conquere-
batur de patre, qui modicum sibi reliquerat, vt duodecimam.
& sic in vna vncia. Et in crimine falsi. i. in accusatione falsi, in qua
requirit subscriptio, vt l. libellorum, de accu. Et Proculum cohæ
a redem, & sic not. q̃ † duo possunt accusari de eodem crimine, &
ad hoc allc. Sed certè ẽt plures C. si reus, vel accusator mortuus
fuerit. l. 1. Et sic facit, q̃ mandans, & mandatarius possint simul
accusari, vt hic, & l. nihil, in fi. ff. de adul. & ibi vr casus. Pronuntia
a uit. per quod vr absoluisse ipsos accusatos, & † sic no q̃ in crimi-
nali fertur snia declaratoria pro reo. sic ẽt contra reũ. j. ad Tur-
pil. l. j. §. si autem, Calumniatorib. sic ẽt in cã reali, ff. de rei vend.
l. & ex diuerso, & si seruit. vend. l. sicuti. §. si quærat; sic ẽt in perso
nali ferri potest. ff. de arbi. l. quid tñ. §. si arbiter, & põt ferri absq.
verbo absoluo, uel condemno. Iussit. Et hoc in eadem sententia.
3 Ex quo † nota quatuor, primo, q̃ accusans testm̃ de falso perdit
commodum ex eo: & est ideo, quia impugnat testatoris uolunta
tem directò: vñ non dẽt ex ea commodum consequi: secus est si
impugnaret fcm̃ hæredis tm̃, vt ff. de lega. 2. l. Lucius. §. Sempro-
nia, quem omnino, vide plenè no. post legatum, de his quibus, vt
indig. per Bar. Secundo no. q̃ etiam legitimam sibi debitam per
dit, nam ista duodecima non poterat esse, nisi debita pro legiti-
ma, & tamen eam perdit: quod est ualde notandum: quo ad l. Pa-
pin. de inoffi. testam. § meminisse. non obstat in Auth. de hæredi.
& Fal. §. si quis autem admonitus & C. de fideicomm. authe. hoc
amplius quia ibi in modo implendi voluntatem testatoris deli-
quit. Sed hic in impugnando: quod plus est. Et istud facit ad illũ,
qui non vindicat necem defuncti vtrum perdit legitimam. Cogi
tabis, puto tamen q̃ non, quia non impugnat voluntatem testa-
toris, sed negligit debitum officium impendere, vt arg. d. authẽ.
hoc amplius, & quia pœnæ sunt restringendæ. Tertio no. q̃ pro-
pter instigationem alterius non excusatur ista filia, quin perdat
relictum. Sed hoc ideo, quia talis erat persona vilis. s. seruus, cui
credere non dẽbat, ar. ff. de eo per quem fac. est. l. j. §. 2. Secus si ho
mo esset grauis, & talis authoritatis, cui credere deberet, q̃a tũc
excusaretur, ut l. qui cum maior. §. fi. de bo. libe. & quod no. gl. in
l. Titio viusfr. de cond. & de. ff. de dolo. si quis affirmauerit. facit
c. cum in tua, extra. de sponsal. ita potest intelligi. l. maiorem. C.
4 eo. tit. Quarto † not. q̃ iudex maleficiorum potest incidenter de
causa ciuili cognoscere, probatur. ff. de fur. l. interdum. §. qui furẽ.
& fin. regund. l. 4. §. si dicatur. & C. de cond. ob turpem causam l.
qd euitandi, & in Authe. de const. prin. §. q̃ si delinquentis. Sed
principaliter non, ut ff. de iudi. l. solemus. §. latrũculator, & de pu.
5 iud. l. defuncto §. 1. Et † sic est hic casus, si statutũ dicat, q̃ accusãs
non probans puniatur in x. q̃ iudex potest in eadem snia reum
absoluere, & accusatorem non probantem condemnare. Et no.
q̃ istud debet fieri ad petitionem partis, si commodum respicit
ipsam, iuxta no. in l. si quis iussum. §. si iudex, de dam. infect. Sed
si respiceret commodum fisci, posset iudex ex suo officio absque
postulatione partis, ut no. in l. fi. C. de bo. vacan. In gl. dum dicit.
Incidit in Turpil. dic, q̃ ibi destitit, hic nõ, vel ibi in Turpil. inci-
dit, sed commodum ex testamento non perdit, ut hic, & sic sunt
casus diuersi, non aduersi.

L E X XXV.

Qui nomine. Qui falsum committit non solum cri-
minaliter punitur. Sed illi, quem lædit
ad interesse tenetur. h. d. Et idem dicunt Doct. in omni crimine
publici iudicij per hanc l. & l. nec quicquid. ff. pro socio. & facit
ista l. contra baiulos, uel seruientes, qui falsam citationem, uel re
lationem faciunt, ut teneantur de falso, & etiam ad interesse par
tis. Pau. de Cast.

L E X XXVI.

Si quis patris. Turpia lucra sunt ab hæredib. extorquẽ
da. h. d.

L E X XXVII.

1 *Testis varius, contrarius, ac vacillans, quid inter se differant remissiuè.*
2 *Testis varius, an statim, quòd uariauit periurus dicatur. Et quid de eo, qui si-
bi contradixit.*
3 *Testis, qui in secunda instantia se ad id quod in priori dixerat, refert, an testi-
monium efficax sit.*

EOs. Testis varius punitur de falso siue variet in eo qđ
dicit in eadem instantia, & inter easdem personas
siue in eo, quod dixerat, & asseruerat extra iudicium, si-
ue in eo, quod dixerat in alia instantia inter diuersas pso
nas eadem tñ causa, h. d. vsq. ad §. qui se, & continet tres partes,
prout sunt tria dicta. Secũda ibi, & eum &c. Tertia ibi, de impru-
dentia &c. Et est notabilis l. valde. §. qui se. non summat. licet no
tabilis. In l. eos, in tex. diuersa, ut puta, q̃a primo negauit, postea
asseruit. Vel q̃a primo deposuit de vno loco, & tpe, & postea de
1 alio. Et † quæ sit dr̃ia inter testem varium, ꝯtrium, vel vacillantẽ,
notat Inno. in c. præterea, de test. coge. Ibi inter se: istud verbum
determinat verbum testimonia, quod sequitur. non uerbũ tox:
vt sit sensus, q̃ diuersitas sit inter dicta unius, & eiusdem testis;
nam si esset inter dicta plurium testium diuersitas, non propte-
rea dicerent falsarij, sed reducerentur ad concordiam, ut in c. cũ
tu. de testi. quod est uerum, si par numerus testiũ esset hinc inde,
aliàs staretur maiori numero, ut no. de offi. deleg. cum cõtingat.
Item hæc vera in dictis plurium testium. Sed dcm̃ partis cum di-
cto testis nunquam reducitur ad concordiam, vt elegãter not.
Inn. in d. c. cum contingat, quem Bar. refert in l. x. §. creditum, si
certum peta. & dic, ut ibi. Quasi falsum, hęc ideo dicit, quia non
constat adhuc in quo dicto sit falsum, tñ q̃a necesse foret alterũ
dcm̃ esse falsum, perinde tenet de falso ac si cõstaret, & hoc ista
2 litera vult, & hęc erat ratio dubitandi. Et per † eandem rationem
dr̃ periurus statim, q̃ variauit, licet non constet in quo falsum di-
xerit, casus est in c. cum dilectus, de temp. ordi. hoc uerum, si ua-
riauit in iudicio. Sed si extra iudicium ab eo, quod dixerat in iu-
dicio, non dr̃ statim falsarius, nisi prius probet, quod probatur,
quia primo dicto statur, & tñ si esset falsarius non staretur, ut in
c. sicut, extra de testi. & quod no. Inn. in d. c. præterea, de test. Pro
nũtiandum. Hoc verum nisi uariaret animo se corrigendi, & iu
stam cãm haberet variandi, quia tunc permittitur, ut in Auth.
de test. & in d. c. præterea. & uide omnino, quod ibi no. Inn. Item
hoc verum si uariat circa substantialia negotij: secus si in narra
di modo, uel circa substantialia, ut extra de uer. sig. c. nihil obstat.
Contra signum, ut puta deposuit, q̃ signum non erat suum, &
probatum fuit postea, q̃ erat suum, & sic constat, q̃ falsum dixit.
Vel pone, q̃ deposuit contra scripturam signo suo signatam. Ex
hoc patet, q̃ non facit pro opin. Bar. Quid dices? q̃ testis contra-
dicens in iudicio ei, quod dixerat extra iudicium tenetur de fal-
so. nam hic loquitur de eo, qui deposuit contra signum, vel sigil-
lum: quod plus est, q̃ contra dictum simplex. Item aduerte, quia
loquitur de eo quem constat dixisse falsum, ut patet in uerbo fal
lum. Sed Bar. loquitur de simpliciter contradicente, cuius dcm̃
etiam alias perspicaci demonstratione ostenditur non procede-
re: nam pone, q̃ extra iudicium dixit falsum: certũ est, q̃ illi dicto
non staretur, quia receptum est sine iuramento. Item ex illo nõ
punitur: tamẽ, quia nõ fuit periurus, nõ tenetur extra iudicium
veritatem dicere. C. de fur. l. in ciuile. & ff. eo. quid sit falsum. Si er
go dicas, q̃ cõtradicẽdo in iudicio falsum committitur seque-
tur, q̃ propter veritatem dicẽdam incurreret falsum. Item seque
retur, q̃ timore pœnæ cogeretur persistere in mẽdacio cum di-
cto. Item sequeretur, q̃ si perseueraret in eodem mẽdacio dicto
extra iudicium, non teneretur de falso: omnia videntur absurda
meo videre, nisi sustinẽdo dicas, q̃ Barto. loquitur quãdo nõ cõ-
stat extra iudicium dixisse mendacium. Quid autem si ab eo, qđ
primo dixerat in iudicio variet extra iudicium? dico, q̃ statur pri
mo dicto, licet aliqualiter minor fides sibi detur, ut in c. sicut, de
testi. & quod no. in dicto c. tua, & c. cum causam, in ultima gloss.
& c. veniens, in gl. pe. eod. tit. & per Inn. in dicto c. præterea. Duo
bus etiam in diuersis instantijs in eadem tamen causa: quod dic,
3 vt d. c. veniens, de testi. per Inno. Sed † quæritur si testis in secun-
da instantia pductus refert se ad id, quod dixerat in alia instãtia,
vtrum valeat testimonium? dic, q̃ sic, si ista duo concurrunt. q̃
sint verba testis se referentis. Item, q̃ referat se ad dictum suum,
vt C. de testib. l. iubemus, circa medium: nam si essent verba no-
tarij, ut puta dicit notarius talis testis interrogatus dicit idem p
oia q̃ prior testis nõ valet: quia notarius facit in hoc se iudicem,
quia non dẽt interpretari, sed formaliter transcribere, vt not.
in c. j. de fide inst. & idem si testis non referat se ad dictum suum,
sed alterius: vt puta si dicit, dico idem p omnia, quod dicit talis,
vr suspectus, quasi dicat eundem meditatumque sermonem, ut
ff. de test. l. 3. §. tu magis. Ita intellige, quod no. Io. And. in d. c. ni-
hil obstat, de ver. sig.

L E X XXIX.

1 *Obreptio, & surreptio in quo differant.*
2 *Sententia contra absentem & indefensum non valet obtenta per obreptio-
nem. Et quid si contra præsentem. Et item quid in iudicis decreto.*
3 *Accusator calumniosus an de falso teneatur.*

SI quis. Qui per falsas allegationes, uel suggestiones sen
tentiam obtinuit, caret commodo sententiæ,
& de falso tenetur, hoc dicit valde notabiliter. Obrepse-
1 rit. Obreptio † consistit in exprimendo falsitatem: sed
subreptio in tacendo veritatem, hanc differentiam ponunt qui
dam in capitulo cum dilecta. extra de rescrip. lib. 6. licet vnum
sumatur pro reliquo communiter, ut patet in c. super literis. p
quo vide tex. in l. sed & si lege. §. patronum. Ibi obreptio. ff. de in
ius voca. & ff. de fideicom. liber. cum uerò. §. subuentum, cum si-
2 milibus. Nihil agit: quia † sententia non ualet, quia lata est con-

tra

tra absentem, & indefensum, vt l.si ptor.§ Marcellus.ff.de iudic.
Sed si lata est p̃ presentem, tũc valet, sed beneficio restitutionis tũc
rescindit, vt ff.de re iu.l.diuus, & de exceptio.l.q agnitis ita intel-
ligitur titu.C.si ex falsis instrumentis, & c.cum venerabilis, de ex
cep. & quæ no.de proba.c.licet ex causa, & hæc sunt vera in sen-
tentiis diffinitiuis. Decreta vero iudicis per obreptionem inter-
posita sunt ipso iure nulla, vt l.Tutor petitus, & l. Seiæ egressæ.
ff. de tuto. & cura.dat.ab his, & l.1 §.hæc verba, ne vis fiat ei q in
3 possel. mis.est.de fideic.liber.l.cum vero § subuentum. Suffetre.
3 Per † hoc dicunt quidam, q calumniosus accusator tenetur de
falso: ita dicit Bar.licet alij contra, pro quo facit gl.in l.3.ff. de cõ-
cussio.& de calum.l.1.Tu dic, q istud est verum in duob.casibus.
Primus est, si obtinuit sententiam calumniosam p subreptionẽ,
vt hic. Secundus si recepit pecuniam pro calumniosa accusatio
ne, vt in l.1.de calum. Sed si nec pecuniam recepit, nec sententiã
obtinuit, tenetur tantum l.Rhemia, de calumniatorib. vt j. ad
Turpill.l.1.§.calumniatorib. & ita reducas ad concordiam. Paul.
de Cast.

L E X XXI.

1 *Rescriptum principis suspectum producenti maior pœna imponitur, quàm qui aliud instrumentum producit, & ei qui instrumentum, quàm qui aliam scripturam.*

2 *Instrumenta suspecta ad quę dignoscantur. Et qualiter instrumentum præsumatur falsum.*

DIuus Pius. Producens in iodicio instrumenta
falsa, nisi probauent ipsa vera, tene-
tur de falso, & s̃m qualitatem criminis interdum gra-
uius, interdum leuius punitur, at si per errorem fece-
1 rit, sibi parcitur. h.d. Pro mentura. Quia † maior pœna imponitur
producenti rescriptum principis suspectum, q̃ aliud instr̃m. Item
maior pœna instr̃m pducenti, q̃ aliã scripturã, ar. extra e.ti.c.fal-
fariorum. nam licet pœna falsi rꝭ sit deportatio, vt ff.ea.l.1.in fi.
interdũ tñ mitigat̃ arbitrio iudicis, vt ff.eo.q duob.& not.in d.l.
2 j.in fi.Instr̃a. Scilicet † suspecta: & sine forma, vel in spectione. vel
quia cancellata, vt l.fi.C.de edic.diui.Adr.tollen.l.si vnus, vel qa
nõ ptinẽt debitã solennitatẽ.C.de numerarijs, & actuarijs.l.qui
cunq lib.12. & de testamen.l.iubemus, in fi. vel qa non concor-
dãt cum prothocollo, vt in Authen.de tabellio.§.fi.nã his casib.
no dat̃ fides tali scripturæ, postq̃ ex sui forma est suspecta, ut hic,
& C.de proba.l.iubemus. Sed si suspicio non apparet ex forma
scripturæ, puta, si notarius fuisset rogatus de instr̃o futuro: nã
tũc ɔ̃ instr̃m præsumit̃, ar.l.fi.de ritu nup. & de admin.tuto.l. nõ
existimo. & extra de clandestina despon.c.fi. & in c.ut nostrum,
vt ecclesiastica bñfi. tñ quia suspicio non apparet ex forma scri-
pturæ, sed ab ex̃ venit, stat̃ scripturæ, nisi pbet falsã, ita notatur in
Spe.de inst.edi.§.2.ver.& no. q si tabellar. & tũc non hr̃et locũ
l.ita, qa nõ tenet̃ pducẽs fidẽ imponere tali scripturæ. Alios mo
dos qb scriptura dr̃ suspecta habes, in dicta l.iubemus. C de pro-
ba.per gl. & Doct. & quãr instrumentum præsumat̃ falsum ha-
bes in l.a.C.de summa Trin.& l.3.C.de plagia. Pau.de Cast

L E X XXXII.

1 *Mensura publica in ciuitatibus de cuius mandato proponi debent.*

HOdie si. Qui corrũpit edictum ptoris tenet̃ de
falso, & idem si corrumpit mensuras pu
blice approbatas: q tenetur etiam ad duplum eius, q
interest alterius, & pro crimine relegatur. Condem-
natus. Declara istum tex.per ea quæ notant̃.ff.de dolo l. in arbi-
1 trio.§.de eo.& † adde q tales mensuræ poni debent de mandato
principis, vel ciuitatis.C.de suscep.& arca l.modus, & debẽt po-
ni in loco publico, ut in Auth.de colla.§.sinaurem. Et nullus, ni
si princeps potest statuere, uel mutare mensuras. C. de flumine
Alexandrino in l.2.lib.11. Et ciuitas de ꝑhe.emp.l. Imperatoris.

L E X XXXIII.

§.Si quis falsis. Ille qui alleg.l.falsam, vel constitutio
nem tenet̃ de falso: nõ tñ dicas, q pp
hoc accu..tiudex, si p imperitiam iudicauit. Imo facit litẽ suã
vt l.si iudex de uarijs, & extraor.cogn. Ad hoc facit quod dixi, su
pra.e.l.Athaletus.no.hic ex gl.contra illos, qui alleg.apostil.& di
cta tanquam aliquorum Doct.q̃ tñ nunq̃ fuerunt, & hoc quan-
do non habent ab aliquo insigni Docto. qui publice dicebat, q
erant dicta talis Doctoris: nam aliàs excusarem eum.

Ad l.Iul.repetundarum. Rubrica.

L E X PRIMA.

EX Iulia. Magistratus, vel alij in publico
officio positi si pecuniã a subdi-
tis recipiant. l.Iul.repe.tenent̃. Fallit, si recipiãt a
consanguineis, uel cognatis. h.d. Accepit etiã a
sponte dantib. nam si ab inuitis vel per iniuriam
extorqueant, tenentur crimine concussionis, ut
supra de concussion. per totum. Vxoreve. In casu quo licita est
donatio inter virum & vxo.ut supra de do. inter uir. & uxor.l.si
sponsus.§ concessa s̃m quosdã. Tu dic, q non quæritur hic de ui
ribus donationis, sed an recipiens puniatur. Paulus de Cast.

L E X II.

DAtur. Actio in factum ex hac l. descendens ad repetendũ
quod datum est, uel interesse contra hæredes datur
intra annum.h.d. Datur actio. ẽt si ad eos nihil peruenit, & ante
lit.contest.quod est speciale: & ideo non datur, nisi j.annum tã
tum, quia cum unum sit contra eum, aliud est pro eo, ut ff.de iu-
reiur.l.eum qui.In gl.1.ibi actioni factum.hæc uera, ut ff.ti.3.l.qui
nomine. Pau. de Cast.

L E X VI.

EAdem. In principio non summatur. hac l. prohibetur.
Sed notarius esse potest secundum Bar. quia of-
ficium illud non est dignitas, sed munus, ut l.fin.C. qui milit. non
po.& ibi gl.a quo non repelluntur infames. C. de dec.l. infames
quod est uerum de notario simplici. Sed notarius principis esse
non potest: quia illud est dignitas.C.de man.princ.l.1.nec potest
esse notarius ad banchum: quia est officium in publico, a quo re
pelluntur infames, ut l.2.§.miles, de his qui no.infa. Bart. Acci-
piat. Vt puta, si uadat ad senatum, ut proponat pro me data pe-
cunia.tene menti pro illis, qui uocãtur a Cardinalibus, quia nõ
debent accipere pecuniam, ut pro altera partium consulant, &
si recipiant tenentur hac l.ut in gl.& idem in aduocato, qui reci
pit pecuniam ad aduocandum, uel non aduocandum. §.si quis
non.in fine.

L E X VII.

1 *Iudex iuris defensiones non admittens qualiter puniatur.*

2 *Iudex, vel in publico officio constitutus donum, vel munus quando accipere possit.*

3 *Titulus de calumniatoribus quid differt à titulo de falsis, & concussionibus. & quid inter se.*

4 *Accusationes criminales se inuicem tollunt.*

5 *Iudex pro sententia ferenda pecuniam num accipere debeat. Et quid in decreti interpositione.*

Lex Iulia.

§.Hodie. Non debuerant qui habebant defensionẽ iu-
ris, puta qa occiderat bannitũ, quẽ licebat im-
1 punè occidi ex forma statuti. No.† ergo, q iudex qui non admit-
tit defensiones iuris, perinde punitur, ac si nõ admitteret defen
siones ueræ innocentię. quod tene menti, & ita alleg. dñs Bald.
istum tex.in l.presbyteri.C.de epi.& cle.& adde, q sicut occidẽs
innocẽtẽ dẽt decapitari, ut hic, ita ẽt iudex qui non admittit ex-
2 ceptionem innocentiæ ut C.ne sact.bap.iteretur.l.2.uel 3. Et † ut
scias, quando ille iudex qui in aliquo officio constitutus est, pos
sit aliquod munus, uel donum recipere: dic, q aut recipit rõne
officij: & tunc nõ est ei licitũ ab aliquo recipere, ut hr̃ in litera.ff.
eod.l.1. Aut non recipit rõne officij, sed aliquis uult ei dare tanq̃
suo amico, & tunc põt recipere ab extraneo sibi amico, usq.ad
centum aureos.ff.eod.l.eodem §.fin. a cognatis uerò, & consan-
guineis suis potest accipere, ut hic, in l.lex Iul.§.apparet, ut ff.eo.
3 l.1.all.de arbi. Vltimo † no.ad intellectum huius ti.q titulus de ca
lumniatoribus loquitur, qñ iudex recipit pecuniam, ut aliq d fa-
ciat, uel non faciat calumniosè. Sed iste loquitur qualitercunq.
recipit. Item ille locum non tantum habet in iudice, sed etiã in
priuato. Sed iste locũ non habet, nisi in iudice, uel alio constitu-
to in publico officio, ut ff.in l.1. Item etiam ex illo edicto princi-
paliter orit̃ accusatio ad pœnam pecuniariam, sed ex isto prin-
cipaliter procedit accusatio criminalis, ut l.lex Iulia.§.fi.licet etiã
secũdario prodeat ex eo accusatio ad pœnam pecuniariam, ut l.
2.ff.eodem. Item differt hic tit.a titulo de concussionib. nam il-
le loquit̃ cũ pecuniam accipit a partib.timore percussis, & sic ab
inuitis. Sed iste loquit̃ qualitercunq.recipiat, etiam a sponte sol-
uente. Item illud est crimen priuatũ, & sic non competit accu-
sacio cuilibet. Item ex illo datur actio, ex isto accusatio. Con-
uenit aũt dictus tit. cũ dicto de calũniatorib. qa ex utroq. datur
actio utriq. ad quadruplũ. Sed in hoc differt, qa ex illo de calũ-
niatorib. tot quadruplũ applicat̃ danti, vt quia non fuit in tur-
pitudine, aut fisco, quando in turpitudine, vt notatur supra in l.
secunda in gl. Sed ex illo de concus. medietas quadrupli applica
tur fisco, & medietas exacto, vel expoliato. C.de asse.l.3. Item dif-
fert hic tit.a l.1.in §.3.ff.de sica.nam l.1.loquitur, cum iudex pecu-
niam recipit, ut innocentem qualitercunque condemnet. Sed
iste loquitur generaliter, ẽt cum simpliciter recipit, vt condem
4 net, vel absoluat. Et no. † q istæ accusationes criminales tollunt
se adinuicem: ut l.senat. de accus.& sic accusatus hac lege non
accusatur: sed leg. Corn. de sicar. uel de fals. Sed cum ed cto

de calumniatorib. & cum tit. de concus. benè concurrunt: quia illæ sunt criminales accusationes, istę vero ciuiles, & sic vna per aliam non tollit, licet simul proponi non possint: sed vna post aliam. C. quando criminalis actio. l. j. Et adde circa hunc tit. tres casus, nam interdum datur iudici pecunia contemplatione officii, & hoc non licet cuicunq. etiam a consanguineo: nec in aliqua quantitate. Interdum dat͂ propter cõsanguinitatem, quod præsumitur cum dat consanguineus: nisi contrarium probetur, & tunc sic in infinitum, vt s. eo. l. j. in fi. & lex Iulia, §. apparet interdum dubitatur qua contemplatione detur: & tunc licitũ est recipere vsq. ad centum aureos in anno, vt s. eo. l. j. in fi. Quod intellige, dummodo non detur ab vna psona, & simul, sed separatim, & a diuersis psonis, & p minutas dationes, aliàs psumeretur fraus, ar. in l. cum §. Lucius, de his quæ in fraud. credito. Item hoc verum de iure isto, & etiam hodie in ordinariis iudicib. qui non habent salarium de publico: aliàs si habent, nihil penitus recipere põt, vt in Authen. scriptum est exemplar. in fine secunda coll. etiam esculenta, & poculenta, vt notat gl. in l. plebiscito. de offic. præsid. Sed Guliel. de Cugno. in esculentis, & poculentis distinguit, q dicit in hoc non corrig. ll. antiquas per dictam Auth. & p istam distinctionem, an habeat salarium, vel non, concordantur gl. contrariæ. quarum vna dicit, & ordinarios nihil hodie posse capere, vt in Auth. de manda. prin. §. opus. Aliàs ꝯ in Authen. de iud. §. ne autem labor. in Auth. vt iudex sine quoquo suffra. §. eos & in Aut. iusi. quod præstatur ab his. §. j. delegatus autem iudex de iure ciuili capere potest duos aureos in principio, & duos in fine cãa vt dicto. §. ne autem labor. Sed de iure cano. nihil nisi habeat proficisci de vrbe, vel de suo domicilio, de resc. c. statutum. c. insuper. li. 6. 18. dist. non facit. & tunc modicas expensas. quod dicitur in dicto §. insuper. Item arbiter accipere potest salarium a partib. quia non repeıitur hoc prohibitum, ar. ad hoc. s. fi. reg. l. 4. §. j. & C. de proximis sacr. sacri. l. j. §. scias. verb. apud arbitrum,
5 & de prin. agen. in reb. l. fi. li. 12. Item † adde, q sicut pro sententia ferenda non debet iudex accipere [illegible] uniam: sic nec pro decreti interpositione, vt s. eo. l. 3. in verbo, [illegible] tnendum, & C. de nup. l. si furiosi, & de epi audie. l. tam dement. 5, & no. C. vbi cau. fisca. l. ad fiscum.

1 Peculatus crimen generale esse, & sub se quæ comprehendat.
2 Pecunia publica num in alium, quàm destinata sit vsum consumi possit. Et si pecunia legata pro re aliqua comparanda iuxta seriem legati non sufficit, quid fieri debeat.

Ad l. Iuliam peculatus. Rubrica.

1 Dic q † peculatus crimen est generale comprehendẽs sacrilegiũ & de residuis. Et locum hẽt in ambobus: nam de residuis locum habet cum quis pecuniam subripit publicam ex administratione, quam habet. j. l. 2 & 4 §. leg. Iul. sed peculatus tam ex administratione, quàm sine, vt j. l. j. quæ indistinctè loquit͂, & C. eod. l. j. Item sacrilegium est, cum sacrum aufertur de sacro, non aliter, vt no. j. eo. diuus. Sed peculatus cum de sacro, vel non sacro, ut d. l. j. & l. 4. in prin. Lex j. non summatur. In l. 2. in fi. ibi cum dicit.
2 faciat, &c. Sed † vtrum potest in aliquem vsum publicũ consumi quam destinatum sit? dico, q non, nisi de mandato principis. ut l. legatum. de admini. rerum ad ciui. pertin. & vide eam omnino cum ibi no. & l. 1. eod. tit. & in cle. quia contingit, de relig. domi. pro quo l. si quis ad declinandam. C. de epi. & cler. §. fi. & vide qd̃ ibi notatur. fallit in trib. casib. in quib. sufficit solus consensus ciuit. Primus si vsus ad quem destinabatur erat, vel illicitus, vel impossibilis, vt l. legatum. s. de vsusfr. lega. Secundus si ad illum vsum non sufficiebat, vt dicta l. legatum. §. 1. de admi. rerum ad ciuit. pertin. Tertius si magis expediebat reipublicæ in alium vsũ conuerti. de oper. publicis. l. fina. in principio. C. eodem & adde quod plene no. Bart. in d. l. legatum. supra de vsusfr. lega. Et nota pro illis, qui legant ecclesiæ, vt ematur calix, vel aliquid simile, si pecunia non sufficit. potest destinari ad alium vsum, & hoc de mandato principis, & summi Pontificis, alias non, vt dicta clem. quia contingit, de relig. do. & d. l. legatum. §. primo. j. de admini. rerum.

LEX PRIMA.

1 Inquisitio generalis quo iure commissa sit. Et quid de speciali. Et item generalis quotuplicitér dicatur.
2 Iudex de delicto commisso in loco non sibi subdito, num inquirere possit contra suum subditum.
3 Iudex secularis de crimine sacrilegij, & si ecclesiasticum sit inquirit, sed & episcopus quoque idem potest.
4 Accusatio pro sacrilegio coram quo institui debet. Et quæ sint communia ecclesiastica, de quibus coram vtroq. iudice ecclesiastico, scilicet, & seculari agi possit.

LEge Iulia peculatus. §. Mandatis. Iudices seculares debent inquisitionem generalem facere ad reperiendum sacrilegos, & latrones, & eos repertos debitẽ punire. h. d. notabiliter. Latrones. Quæ sit [illegible] ria inter latrones, & fures: dic, vt no. s. pro soci. l. cum duob. §. damna. in gl. & in auth. sed nouo iure. C. de fur. Inquirãt, & est ista inquisitio generalis quo ad delicta, & psonas, quia de incertis delictis inquiritur, & incertas
1 personas comprehendit. Et † no. tria singulariter in hoc §. 1. q de iure communi commissa est inquisitio generalis: Quid autẽ de speciali? dic, vt s. de adul. l. 2. §. si publico, & dr specialis, quando de certo delicto inquiritur contra certam personam, in qua seruatur ordo iuris, & præcedere debet infamia, vt c. cũ apparear, & c. qualiter, & quando. de accu. & sequitur ex ea punitio, & est odiosa: quia via est extraordinaria, ut l. rescripto. §. si quis authoritatem non habens. j. de mu. & hon. Sed generalis dr̃ tripliciter, primo quo ad crimina, & personas, ut hic, & l. congruit, de offic. præsid. Secundo quo ad crimina, non quo ad personas, ut cum de incer. criminib. inquiritur ꝯ publicam personam, vt contra suspectum tutorem, vel priuatam, vt in c. cum l. & A. de re iu. Tertio quo ad personas, non quo ad crimina, ut cum de certo crimine, quod constat commissum, non tamen constat per quẽ inquiritur, vt reperiatur delinquẽs, & istæ omnes generales sunt permissæ ar. hic, ut d. l. congruit, & in eis nõ seruatur ordo iuris: quia recipiuntur testes in absentia partis, & dicuntur præparatoriæ ad specialem inquisitionem, & testes, & eis receptis proceditur in speciali inquisitione, & ita seruat totus mundus s̃m Inno. qui ita notat de elec. c. bonæ. super verbo, testis, & illæ voci-
2 tur hodie secretæ informationes. Secundo † no. q iudex inquirere potest de delicto commisso in loco sibi non subdito, nam sacrilegium committitur in ecclesia, quæ non est subdita iudici seculari, & tamen secularis iudex inquirit, vt hic, & l. si quis in hoc. C. de epi. & cle. per quas ll. disputando determinat Cyn. in quæstione, quæ incipit rector ciuitatis: q iudex potest inquirere contra subditum delinquentem extra territorium suum, & ita tenuit Bar. Dy. ꝯ, per multas rõnes in materia maleficiorum, & Io. And. in Spe. ti. de compe. iudi. in additione, dicẽtes, q inquisitio fit principaliter pp iniuriam illatam reipublicæ. Sed si subditus vnius iudicis alibi delinquit, non est offensa respublica illius iudicis, cuius subiectus est, ideo non potest inquirere, licet ibi possit accusare: quia via accusationis est ordinaria. C. vbi de crimine agi opor. l. j. Tu dic primam opi. veram, si delictum erat vtrobiq. punibile, vt furtum, vel homicidium: secus in loco delicti s̃m puta ratione specialis statuti, vel cõsuetudinis, quæ inducit delictũ, quod alibi non esset, nam illud statutum, vel consuetudo, nõ extenditur vltra territorium, vt l. fi. de iuris. omnium iudi. & tunc
3 esset uera secunda opinio. Vltimò † no. q iudex secularis inquirit de crimine sacrilegii, quod est ecclesiasticum: episcopus & inquirere potest, vt in c. cum sit generale, extra de foro compet. & est locus prȩuentioni, ut l. si quis postea. de iudi. & d. l. si quis in hoc genus. Sed accusatio coram quod debet institui pro sacrilegio, dic q aut agitur ad pœnam merè temporalem, ut ad pœnam capitis, quæ pro sacrilegio imponitur, ut j. eo. sacrilegii, tunc agetur coram seculari, cum ecclesiasticus non possit illam imponere, ut in c. sententiam. ne clerici, uel monachi. Interdum agitur ad pœnam merè spiritualem, ut q excommunicetur: & tunc agit coram ecclesiastico, ut in c. conquestus, de foro compet. interdum agitur ad rei restitutionem, quæ potest fieri per utrunque & tũc electio est actoris coram quo malit conuenire, ita intelligi dẽt c. cum sit generale. de fo. compet. Extra ordinem. Nam extraordinaria dicitur executio pœnæ, quæ imponitur sacrilegis: quia potest uariari ad arbitrium iudicis ex uariis causis, ut j. eo. sacrilegii pœnam. Sed ipsa pœna in genere est ordinaria, q̃a est capi-
4 talis. j. eo. sacrilegii, in prin. & sic tollitur contrarium gloss. Quia autem † sint alia crimina ecclesiastica de quib. potest agi coram utroque iudice? dic, ut in d. c. cum sit generale, & est crimen hæresis, & symoniæ.

LEX II.

Lege Iulia. Lege Iulia de residuis tenetur, qui ex administratione cui præest, pecuniam publicam subripit: & thesaurus absconditus non est religiosus, nec locum religiosum facit: & ideo surripiens crimen peculatus non committit. Sed qui pecuniam ciuitatis Romanæ surripit, peculatus crimine tenetur. h. d. usq. ad finem. Pau.

LEX V.

1 Sacrilegium quid sit.

DIui. Sacrilegiũ nõ ꝯmittit͂, sed furtũ, si non sacrũ aufertur de sacro. h. d. tex. Secus si sacrum auferat͂ de sacro, ut j. de pœ. l. scã. §. locus. h. d. gl. Sacrilegii. Nã
1 † sacrilegiũ est sacrę rei uiolatio, ut no. 17. q. 4. c. r. Sd̃ hic nulla sacra res fuit uiolata, nam ædes sacra nõ fuit effracta. Item res surreptæ nõ erãt sacræ. Sed si l cm̃ fuisset furtũ cũ effractura sacræ ædis: crederet ẽ esse sacrilegiũ, ẽt s̃m legẽ, licet res subtractæ nõ essent sacræ, ut j. l. prox. in prin. uer. sed moderãda, in uerbo effregerit. Nec obst. quod ibi legẽ, & dona dei. &c. q̃a nõ oia dona sunt ꝯsecrata, & adde qd̃ dicã j. e. l. sacrilegii. in prin. Paulus.

LEX

LEX VI.

1 *Specialia tria in furto publicæ pecuniæ.*

L Sacrilegij pęnam.

§. Qui cum in moneta. Subripiens pecuniam, vel aurum publicum,
non pmittit falsum, & tñ ipse, q̃ præstãs opem tenet in quadru-
plũ, & efficit pstans opem infamis ipso iure, ac si ɔdẽnatus esset.
1 h.d. vsque ad finem. Et no. tria specialia in furto pecuniæ publi-
cæ Primo in principali furtum committẽre, qa tenetur in qua-
druplum, nõ distincto palam, vel occulte subripuerit. Secũdum
est in præstãtẽ opem, quia tenetur simplr in quadruplum, ac si
esset manifestus fur. Sed in alio furto indistinctè non tenetʀ furti
manifesti, vt l. si qui opem. s̃. de fur. Tertium est, qꝫ efficiẽ qs infa
mis ipso facto, ac si condemnatus esset. sed in alio furto reqritur
snĩa, vt l. j. s̃. de infa. Vltimo nn. gl. magnam circa med. q̃ e aponit
tex. dum dicit pinde. non tñ per omnia idem ad statuta, quæ dñt
talem forensem, qui habitauit tanto tpe haberi perinde, ac si es-
set ciuis, vel pro ciue, & tñ reperitur vnum aliud statutum, ĩ qun
denegaẽ sibi aliquod priuilegium ciuilitatis. Nã primũ statutũ
limitatur per fm, vt habeatur pro ciue, non tamẽ per oĩa, & sic
primum statutum nõ corrigitur per fm. sed restringitur. quod
est valde menti tenendum. Condemnet. & hoc ideo, qa subripit
de pecunia incorporata fisco. Sed si non esset incorporata, tene
retur ad duplum, vel. aufertur. §. j. de iure fisci. Paul.

LEX IX.

1 *Sacrilegium verum, quod sit. Et circa quid committatur.*
2 *Sanctum a sacro quid differat. Et quot modis sanctum dicatur.*
3 *Sacrilegium committit qui regis saluam guardiam rumpit. Et qualiter id sit intelligendum.*

SAcrilegij capite. Pœna sacrilegij capitalis est, &
verum sacrilegium committiẽ
in rebus sacris ad vsum publicum consecratis, sed quasi sa-
crilegium committitur in sacris consecratis ad vsum priua
tum, & magis punitur verum sacrilegium, q̃ quasi sacrilegium,
& consideratio inter vtrunque spectat ad iudicem. h.d. tex. cum
gl. Capite. Et sic est pœna ordinaria in specie genere. Sed execu-
tio diuersimode fit iudicis arbitrio, & sic est extraordinaria. s̃. eo.
l. sacrilegij in prin. & ita contrarium. tollitur l. 4. §. fi. s̃. eo. & per
hoc tollitur contra gl. Publica sacra. i. ad vsum publicũ cõsecra-
ta, vt sunt ecclesiæ cum vestib. & vasis consecratis ad vsum po-
puli, & istud dr̃ verum sacrilegium. Sed quod j̃. sequitur, dicitur
1 quasi sacrilegium. Vnde no. qꝫ verum sacrilegium est violatio sa-
cræ rei ad vsum publicum consecratæ, & istud committitur in-
terdum circa locum tñ, vt cum templum, vel ecclesia frangiẽ,
quod intelligo ẽt si nihil subripiatur, vt s̃. eod. l. diuus. Secundo
circa res, vt cum sacrum auferẽ fm Legistas, sed fm Canonistas
etiam si de non sacro, vt no. in d. l. diui. Tertio circa personas, vt
cum infertur violentia, vel iniuria ministris intra ecclesiam diui
nis vacantib. vt l. si quis in hoc genus. de epi. & cle. Sed fm ea nn
nes vbicunque fiat, & in quibuscunque vacent. & idem in qui-
buscunque ecclesiasticis personis non solum in sacerdotibus vt
in c. suadente. 17. q. 3. de snĩa excom. c. peruenit. Et quæ sunt ec
clesiastica personæ no. in c. duo sunt genera Christianorum. 17.
2 q. 1. Sed † quasi sacrilegium dr̃ violatio rei sacræ, vel sãctæ ad vsũ
priuatum consecratæ. Circa quod nn. qꝫ sanctum differt a sacro
quia sacrum dr̃. i. consecratum. Sed sanctum dr̃ dupliciter, primo
id, quod sanctione quadam subnixum est, vt sunt, ll. diuinæ vel
humanæ, quæ si offendantur scienter, vel ignoranter, committiẽ
quasi sacrilegium, ut probatur s̃. de re. diui. l. sacra. §. proprie. cõ-
iuncta. l. j. C. de crimine sacrile. Idem est in eo, quod princeps fa-
cit. Nam omne factum principis dr̃ sanctione subnixum, qa vim
l. habet. C. de don. inter virum, & vxorem. l. don. & s̃. de publ. l. Cę
sar. & ideo dubitare, an illud sit recte factum, & de principis po-
tentia quasi sacrilegium est, vt C. de crimine sacri. l. instar. Secun
do modo dr̃ sanctum, quod est ab iniuria hominis securum, &
alienum, vt sunt muri, & portæ ciuitatis, quos nullus lædere dẽt,
alias quasi sacrilegium committitur, vt s̃. de rerum diui. l. sanctũ
in prin. & l. fi. Et idem est in reb. ecclesiasticis non consecratis, ut
in possessionibus, & domibus, quæ cum debeant esse ab iniurijs
hominum immunes, occupans illas committit quasi sacrilegiũ.
12. q. 2. nulli liceat. & c. prædia. & de foro compe. c. cum questus. &
idem in legatis hostium, qui dñr habere securitatem de iure gen
tium, & nullus debet eos offendere, vt j̃. de leg. l. si alias commie-
teret quasi sacrilegium, qa rem sanctam violat. Idem in his, quæ
hñt securitatem a iure ciuili, vt uenientes ad nundinas. C. de nũ-
dinis. l. j. vel in eo, qui habet securitatem a principe. vt no. in l. j. in
prin s̃. ad l. Iul. maiestatis. per Bar. idem in illo quem princeps re-
cipit sub sua protectione, ut patet in c. si Papa. de priuile. lib. 6. In
his. n. omnibus putn quasi sacrilegium committi, quasi sacra rea
3 offendatur. Per † hoc ẽt patet, qꝫ rumpens saluam guardiam regis
committit sacrilegium, quod intelligo, si Rex aliquem sub spãli
protectione recipit, secus si sub generali salua guardia, sub qua
sunt omnes de regno. alĩ. n. committeret sacrilegium alter alte-
rum offendendo, cum omnes sint sub principis protectione ge-
nerali. j̃. de pœn. l. capitalium. §. ad statuas. Et ad hunc effectum
intelligendum vide in c. recipimus. in gl. in ver. protectionis. ex-
tra de priuileg. ibi dum dicit, & aliqua reuerentia &c. & adde qđ
hr̃ 17. q. 4. per totum. Priuata. i. ad vsum priuatum, vt vnius domi
ni temporalis, vel ecclesiastici, quia retinet capellã in domo sua
cum alijs pertinentijs ad vsum suum tantum. Bar.

§. Labeo. Crimine peculatus non tenetur qui pecuniam
sacram, vel publicam ex officio, quod hẽt sub-
trahit, sed tenet. l. Iul. de residuis, in eo q. secus pecuniã fisco debi
tam simulans se fisci creditorem retinet. Et idem si publicarum
tabularum pecuniam capit sine licentia illius, qui ei rei pẽst. h. d.

LEX X.

1 *Personaliter pro debito fiscali capi num quis possit. Et in quibus casib. idem liceat.*
2 *Citatio verbalis quot modis fiat. Et an mulier personaliter capi debeat. nu. 3.*

CVm eo. Debitor fisci licet sit in mora soluẽdi, non
tenetur. l. Iul. de residuis. nisi post annum.
Potest tamen cogi ad soluẽdum per captionem pigno-
rum, & retentionem personæ, & per mulctæ indictio-
1 nem. Corpus retinendo. No. † qꝫ pro debito fiscali põt quis perso
naliter capi. ad hoc quotidie alle. nñ tñ poneẽ in carcere, nisi sit
in magna contumacia. C. de exacto. trib. lib. x. l. nemo carceri. Sed
tñ repræsentabitur iudici, vt litiget si negat, vel si confiteẽ, sta-
tim cõpellaẽ soluere. Item est & alius casus, in quo qs citaẽ reali
ter p capturã psonæ. s. in cã criminali, vt in l. 3. in fi. C. de Cust reo.
& poterit ẽt extrahi de domo. vt no. j̃. de reg. iur. l. nemo de do-
mo. & s̃. de in ius voc. l. sed is. An aũt ponaẽ statim in carcere, di-
stinguitur, an sit præsumptio ɔ eum, vel non, & utrum sit graue
crimẽ de quo accusatur, vt s̃. de custo. reor. l. j. & l. diuus. in prine.
Est & tertius. s. in cã ciuili, postq̃ quis est cõdemnatus, qa põt ca-
pi psonaliter, & incarcerari, nisi cedat bonis. vt l. 1. C. qui bo. ced.
po. Est & quartus. s. in cã ciuili. s. post litem contest. licet condem
natus non sit, qa põt capi psonaliter, licẽt non incarcerari. l. cõ-
sentaneum. C. quõ, & qn iud. Et iste est casus, in quo põt hr̃e locũ
remissio in cã ciuili. Regulariter ẽ. vt no. in l. hæres absens. de iu-
di. Quintus casus est in eo qui alienauit bona sua in frau. credi.
s̃. quæ in fraud. credi. l. fi. in fi. & ibi notatur in gl. extra istos ca-
sus in cã ciuili, non hẽt locum citatio psonalis p capturam per-
sonæ, sed citaẽ verbalr. Et si non venit, fit missio in possessionem
ex primo decreto, vt probatur s̃. de lib. hn. exhib. l. fi. in fi. Citatio
2 † vero verbalis fit tripliciter. primo p edictũ, & istud non pmittiẽ
delegato, sed ordinario. tñ, vt in Auth. de exhib. reis. §. si vero. C.
quõ & qñ iudex. auth. qui semel. Secũdo per vocem præconis.
Tertio p nuntium, vel epistolam, & hæc duplex, nam interdum,
vt qs personalr cõpareat, & istud fieri nõ põt ab inferiore a prin
cipe, nisi in cã criminali, vel ciuili p veritate dicenda, vel iuramẽ
to pstando, vt in c. 1. de iud. lib. 6. Secunda, vt compareat per se,
vel per procuratorem, & ista vocatur citatio legitima, & cõmu-
nis atque regularis, vt in c. cum dilecti. de dolo, & cont. & ibi no.
de istis citationibus habes gl. magistram. 10. collat. in feud. in ca.
vnico. de milite vasallo qui contumax est, & de in ius voc. l. ple-
3 rique. & l. sed in his. Et † adde, qꝫ mulier non debet personaliter
capi, vt C. de offi. diuer. iud. l. prima.

Ad leg. Iul ambitus. Rubrica.

LEX VNICA.

1 *Lex Iulia de ambitu num in principe locum habeat. Et electio in quo spectetur.*
2 *Ius ciuile, an Imperator pecuniam pro honore, aut dignitate dando accipiẽdo tollere possit. Et qui dat pecuniam pro honore habendo, in quod crimen incidat. nu. 3.*
4 *Simoniacus, & ambitiose promotus in quo distent.*

HÆc lex. Non expedit summare. In tex ibi fa-
uorem, & electionem, dic, qꝫ verba. l.
Iuliæ loquuntur de illo qui dat pecuniam vt eli-
1 gatur ad magistratum. & † ideo non habet locum
in principe, qui non dr̃ eligere sed creare, vel in-
stituere, nam electio non dr̃, nisi penes plures, ut
notaẽ in c. gratũ. de postula. licet largo modo possit dici qun ad
vnũ, vt in c. ecclesia. Vulterana de elect. per hoc patet, qꝫ ista l. nõ
facit p canonistis, q dñt, qꝫ non cõmittiẽ symonia, si datur pecu-
nia Papæ pro bñficio, nam symonia committiẽ indistincte cum
daẽ tpale p spirituali. Sed l. Iul. de ambitu, nec eius verba loquũ
tur, nisi quando datur p electione, q̃ non consistit in principe.
2 præterea l. Iul. de ambitu, & † eius prohibitio est de iure ciuili,
quod Imperator tollere non potest pecuniã recipiẽdo scienter.
arg. ff. de excu. tutor. l. idem Vlpianus. §. sunt qdam. Sed accipere
tempo-

temporale pro spirituali prohibirum est a lege diuina & p apo-
stolum, vt hr̃ in actibus apostolorum de beato Petro, qui redar-
guit Symonem magum primum authorem huius sceleris, & di-
cendo pecunia tua tecum sit in perditionem, q̃a existimasti do-
num Dei pecunia possideri. Legem aũt diuinam, vel apostoli tol
lere non põt. 25. q. 1. sunt qũdam. & no. in c. cum ad monasteriũ.
de statu mo. & in cle. Romani. in prin. de iureiu. & istud tenent
theologi uerius. Centum aureos ista est pœna legis. Iu. de ambi-
tu. alia pœna imponitur in l. fi. in fi. C. ad l. Iul. & alia per Auth. vt
3 iudi. sine quoquo suffra. §. cogitatio. Et † sic no. q̃ qui pecuniam
dat pro adipiscendo honore, incidit primo in l. si quem quàm
C. de episc. & cler. Secundo in hac l. Tertio in vitium symoniæ.
In gl. ibi cum dicit. ff. de post. l. 1. Tu dic, q̃ ibi loquitur, cum datur
pro dignitate habente administrationem, hic pro non habente,
& est ratio, quia cum hẽt administrationem, timor est, q̃ pecu-
niam q̃ dedit, extorqueat a subditis, quod facere non põt, si ad-
ministrationem non hẽt, hæc ratio colli̇t in d. §. cogitatio. Ibi vr̃.
Tu dic, q̃ aut loquitur in temporali dignitate, & licitum est eã
petere, sed ordine. i. vt sibi detur sine pecunia, arg. l. vt gradatim,
de mune. & hono. Alias esset ambitiosus. Aut in ecclesiastica, &
tunc non licet petere in specie, sed in genere potest quis petere
beneficium, si est idoneus, & indiget, alĩs committit symoniam,
vt no. in c. tuam. de æta. & qual. Ibi decretistæ & c. tu dic, q̃ talis
erat symnniacus s̃m decretistas, & sic non dr̃ criminosus, licèt di
4 catur symoniacus, sed dr̃ ambitiosè promotus. Et † quæ sit drĩa
inter ista duo, dic, vt habetur in c. fi. de elect.

Ad leg. Flauiam de plagiarijs. Rubrica.

LEX PRIMA.

1 *Plagium quot modis committatur.*

SI liberum. Qui vẽdit, vel emit liberum hominem sciẽter, crimẽ pla-
gij committit. h. d. no. Et no. q̃ iste titulus diui-
ditur in tres partes. Primo ponit casus in quib.
plagium committatur. Secundo ponitur drĩa
inter plagium, & furtum. Tertio ponitur. q̃ sit
pœna plagij. Secunda. in l. non statim. Tertia.
1 in l. fi. Circa † primum dic, q̃ committi̇ in quatuor modis. Primo
cum quis uendit, uel emit liberũ hoĩem scienter. vt hic. Nã iste
plagam. i. dolorẽ, & impietatẽ committit circa talẽ vendõnem.
Secundo committitur cum quis vendit seruum suum existentẽ
in fuga. & de hoc loquitur l. 2. & quæ sit ratio, dicam ibi in fine.
Tertio cum quis celat seruum alienum, ut l. 3. Quarto, cum ce-
lat filium, uel fratrem alienum, vt C. eo. l. fi. Et per hãc l. dicit Bar.
q̃ non ualet statutum, quo cauetur, q̃ ille qui ducit liberũ ho-
minem in fortiam communis, dẽat habere præmium, quia con-
tinet in se plagium, & impietatẽ, nisi ille esset hostis publicus, vt
l. non omnes. §. fi. de re mili. Sciens. Ideo dicit, quia secus si igno-
rans In gl. a plaga. Item dr̃ plaga. i. regio seu quædam pars agri. ff.
de le. 3. l. vxor. §. agri plagam. & est bonus §. Dy. Item dr̃ plaga la-
queus, uel rete, quo animalia capiuntur, ut l. exemplo. in fi. ff. de
act. emp. & C. eod. in rubrica. In gl. sed an idem. ibi, si animum cæ
landi. dic s. principaliter, licèt secundario habeat animum lucrã-
di. Et no. q̃ ista gl. ponit veram drĩam inter plagium, & furtũ. cũ
quis surripit seruum alienum, nam tunc est plagium, qñ princi-
paliter intendit dño celare, vt puta, dñs diligebat ualde seruum
& ipse ut dolorem inferat domino principaliter intendebat ce-
lare, quod poterit constare per eius confessionem, vel per uerba
dicta ante, uel post, vt in l. apud Celsum. in prin. ff. de doli except.
& l. Fulci. §. quid sit latitare. quibus ex cau. in pos. ea. sed furtum
committitur cum principaliter intendit serui lucrum facere, nõ
aũt inferre dolorem domino. Ita intelligitur l. non statim. j. eo.
ti. Sed aliam drĩam ponit glo. C. de fur. l. si abducta. quæ dicit, q̃d
plagium distinguitur a furto per consuetudinem, ut dicaẽ pla-
giarius, qui consueuit furari seruos alienos. Sed fur, qui non con
sueuit. Sed ista est uerior, quam tenet Azo in summa.

LEX II.

1 *Abesse non dicitur, qui redeundi animum habet.*
2 *Litigiosam rem quis recte vendere potest, cum obtinuerit in causa. Et an em-
phyteuta vel emphy. uendere possit sub conditione si dominus noluerit, nec in
commissum incidat.*
3 *Criminis inquisitio num ad Imperatorem spectet.*

SCiendum. Qui seruum suum in fuga existentem
vẽdit, plagium committit, secus, si non
erat in fuga, licet esset absens. Item secus, si vendit ipsum
postq̃ fuerit adductus, uel deprehensus. In fuga. nam abes-
se non dr̃, cum habet animum redeundi, sed in fuga dr̃, cum non
habet animum redeundi, vt l. quis sit fugitiuus. in princ. de ędil.
1 edic. Et no. q̃ ille qui hẽt animum redeundi, non dr̃ abesse, quia
vbi est animus tuus ibi fingitur esse corpus tuum. j. de c. l. nihil.
& de leg. 3. l. huiusmodi. §. legatum. in fi. Text. ibi cessare sen. cõs.
no. ex istis duobus versib. q̃ venditio facta tpe prohibito si con-
feratur in tp̃s permissum, valet. facit l. in tp̃s. de hær. inst. & de do.
2 ante nup. C. l. quod sponsæ. Ex † hoc determinatur. q̃ põt q̃s rem
litigiosam vendere cum obtinuerit in cã. Item emphyteuta põt
rem emphyt. uendere sub conditione, si dominus consenserit,
& per hoc non incidit res in commissum, licèt consensus domi-
ni non accedat, quia nulla iniuria sibi facta fuit. facit optime l.
si q̃s locuples. de ma. test. §. 1. patet etiam ex hoc, q̃ res subiecta
restitutioni eueniente certa conditione potest alienari sub con
ditione, si illa conditio deficiat. facit etiam. q̃ valet testm̃ in quo
pater filio pręterito instituit extraneum sub conditione, si filius
præteritus noluerit esse hæres ab intestato. Ad quod facit d. l. si
quis locuples. & de hære. instit. l. si quis ita hæres instituatur. de
qua q̃one no. per Bar. in l. Gallus. in princ. de liber. & posthum.
& dic, vt ibi dixi. Vendiderint. Et quæ sit ratio ponitur. C. eo. l. in
fugæ. Tu potes dicere, q̃ rõ est, quia dñi venderent tales seruos
in fuga exñtes, & pro modico, & aliquibus fortè impijs, & crude
libus, qui seruos deprehensos flagellarent, vel interficerent, &
sic mouerentur ex quadam crudelitate, & impietate ɔ̃ seruos
suos pp̃ fugam, quod facere non debent. ff. de his qui sunt sui. vel
alie. iur. l. 1. & Inst. eo. §. fi. Nam ex hoc quædam plaga, seu vulnus
vel dolor infligitur seruis, quod facere domini non debent, ut
ibi no. In l. fi. ibi in metallum da. hæc pœna capitalis non impo-
nitur secundum quosdam, nisi illis qui assueti sunt committere
plagium. vt C. eod. l. quoniam, & no. in l. fi. aliàs forte puniretur
pecuniariter, & ad arbitrium iudicis. C. e. l. in fuga. vel dic, quód
locum habet pœna capitalis, quando committitur plagium cir
ca liberum hominem, sed si circa seruum minus punitur, vt in
d. l. in fuga. No. † in l. non statim. supra eo. q̃ scrutatio criminis
non pertinet ad Imperatorem, sed ad iudicem. nam dicit hic Im
perator, non me consuli, sed quod verissimum, & cętera sequi
iudicem oportet. &c. ita potest allegari hic text.

Ad Senatusconsul. Turpillia. de abolitionibus. Rubrica.

LEX PRIMA.

ACcusatorum. Quia per istud senatus-
consult. punitur temeri
tas accusatorum desistẽrium ab accusatione in-
cepta sine abolitione. Et accusatorum temeritas
est multiplex, ideo ne procedat sub æquiuoco,
declarat iurisconsul. quotuplex sit. Et primo po
nitur vna distinctio trimembris, secundo illam sub compendio
declarat. Tertio singula membra latius prosequitur. Secunda
ibi, calumniari. Tertia ibi, calumniatorib. Desistere. s. sine aboli
tione. & hoc est, q̃ ponitur per hunc senatusconsul. & de hoc p-
sequitur per totum istum titulum. Et no. q̃ temeritas accusato
rum tunc punitur, cum cadit in aliquem de istis tribus specieb.
alias secus vt j. ea. l. §. quæri posset, & not. 2. q. iij. in summa. Paul.

1 *Lex Rhemia num sit publicorum iudiciorum. Et quis potest accusare de ca-
lumnia.*
2 *Calumnia quæ pœna sit, vsque ad nu. 6. Et quid in denuntiatore. Item quid in
eo qui excipit de crimine calumniæ. nu. 3.*
4 *Calumnia, quot modis puniatur.*
5 *Edictum de calumniatoribus, quid distet a lege Rhemia.*
6 *Calumniosus non semper præsumitur, qui non probat. Et de calumnia quando
pronunciari possit.*
7 *Iudici nota dicuntur, quæ in actis continentur. Et nullitas ex actis si appareat
iudici, an de illa etiam, & a parte non requisitus pronuntiare possit.*
8 *Errorem qui allegat probare debet aliàs calumniosus præsumitur. Et qualiter
quis ad accusandum prosiluisse per errorem se probabit.*
9 *Non probare facile esse.*
10 *Furtum plagium, & similia delicti nomina sunt, quæ non possunt sine dolo ue-
rificari.*
11 *Sententia declaratoria super crimine, an ualeat.*
12 *Temeritas non omnis calumniam continet.*

§. Calumniatoribus. Notabilis est, & quotidie
etiam alle. §. iste. Et diuidi
tur in quatuor partes. primo qua l. puniatur calumniator. Secũ-
do quis est modus procedendi contra eum, & qualiter calum-
niosus dicatur. Tertio quis est modus pronuntiandi super calũ-
nia. Quarto mouet vnum dubium. Secũda ibi, sed non vtique.
Tertia ibi, quarum alterum Quarta in §. Quæri posset, & h. d. ca-
lumniator punitur per l. Rhemiam. & licèt non probet, non tñ
necessario sequitur, quòd calumniatus fuerit. vnde admittit, si
velit probare cõtrarium, q̃ per errorem ductus fuerit ad accu
sandum, & iudex debet inquirere de calumnia, etiam absoluto
reo, &c

reo, & si tamen criatur accusatorem errasse, non puniet eũ, secus si
reperiat eum in euidenti calumnia. Et si pnũtiauerit tñ eũ non
probasse, vt ipm absoluere. Idem si pronuntiauerit eum temere
accusasse. Sed si pnũtiat eum calumniatũ fuisse, de calumnia eũ
condemnasse vr. h. d. vsque ad §. præuaricatorem. Irrogatur. sed
5 †quærit de trib. & primo vtrũ lex Rhemia sit publicorũ iudicio
rum gl. rñdet cũ distinctione, aut calũnia descẽdit ex publico cri
mine, aut ex priuato. Sed Dy. andistinctè dicit, ꝙ est priuati iudi-
cij, qđ uerius vr. primo, qa non enumerat hæc l. inter alĩs, q̃ publi-
ci iudicij sunt, vt l. j. s̃. de pub. iud. Secundo per l. palam. §. quæ ca
lumniæ. de ritu nup. vbi vr casus, licet glo destruat. Tertio vr ex-
pressum. in l. i. verũ. qui publico iudicio. s̃. de infa. dum dicit, qui
publico iudicio calumniæ, vel præuaricationis causa, & sic cri-
men calumniæ, & præuaricationis ponuntur vt diuersa a crimi-
nibus publici iudicij, alias frustra subijceretur de calumnia, & p̃-
uaricatoribus, & istud placet quicquid dicat Bart. Nec ob. ratio
sua, quia per hoc non vr connnere similitudinem supplicij, si de
scendens ex publico crimine non est publici iudicij, quia simili-
tudo supplicij attenditur penes ipsam pœnam, non penes modũ
proponendi. argu. s̃. de pub. iud. l. ordo. Per hoc patet, ꝙ non oẽs
possunt accusare de calumnia, sed ille tantum qui passus est. Se-
2 cundo †quæritur quæ sit pœna calumniæ? respondet gl. ꝙ simi-
litudo supplicij, sed istud est uerum, si calumniator se subscripse-
rit ad pœnam talionis, iuxta l. fi. C. de accu. & extra de procur. c.
tuæ. Idem puto si se non subscripserit. quia illa subscriptio non fa
cit eum teneri ad pœnam talionis, cum ad pœnam corporalem
se obligare non possit, vt l. liber homo. s̃. ad l. Aquil. & not. s̃. de
custo. reo. l. si quis reum. Sed sua calumnia facit eum teneri. qd
autem operetur subscriptio, dic ut l. si cui. de accusa. Item hoc ve
rum in accusatore calumnioso. Sed quid in denuntiatore? dic, ꝙ
nõ punitur similitudine supplicij, sed extra ordinem ad arbitriũ
iudicis, vt l. diuus. de custo. reo. & j. eo. ab accusatione. §. nuntia
torum. & de calum. c. fi. quod est uerum in illis, qui non tenentur
prosequi, alias facerent partem, & sic sufficeret eos condemnare
3 in expensis. extra de pœnis. ca. calumnia. Item † quid in illo, qui
excipit de crimine calumniæ? dic, ꝙ aut ad repellendum quẽ ab
accusando, vel testificando, & sufficit, ꝙ condemnetur in expen
sis de dolo, & contu. c. finem litibus. Sed si opponit, ꝙ repellatur
a dignitate obtinenda, tunc si quidem ante confirmationẽ, pu-
nitur pœna. c. primi, de elect. lib. 6. quæ est si non probat, ꝙ dẽat
suspendi a beneficio, si post confirmationem punitur extra or-
dinem, & grauius de accusa. c. super his. in fi. Idem si opponat ad
puniendum in casu, quo potest. i. cum crimen, quod opponit, ꝯ-
tingit primum crimen, vt l. 2. §. si publico. s̃. de adul. & de excep.
c. j. iudex autem, qui crimen de quo inquirit, non reperit, non vr
posse dici in calumnia, cum inquisitionem præcedere dẽat infa-
mia, quæ ipsum excusat a calũnia, vt l. miles. §. mulier. s̃. de adul.
de acq. hær. l. cum quidam. §. quod dicitur. Sed si inquireret non
præcedente infamia, puniretur extra ordinem arbitrio iudicis.
4 extra de accu. cum oporteat. Tertio † quæritur quot modis pu-
niatur calumnia? respondeo alijs modis. Nam interdum quis p
calumniam obtinet falsam sententiam, & tunc punitur l. Cor-
nelia. de fal. ut s̃. de fal. l. si quis obrepserit. in fi. Interdum recipit
pecuniam, vt calumniam faciat in iudicio criminali, vel ciuili, &
tunc punitur criminaliter de falso, ut s̃. de fal. l. j. Item ciuiliter
3 ex edicto de calumniatoribus, vt s̃. de calum. l. prima. Et †nota ꝙ
edictum differt a lege Rhemia in quatuor. Primo, quia edi-
ctum locum habet, cum pecunia recipitur, vt calumnia fiat.
Sed l. Rhemia non requirit receptionem pecuniæ. Secundo, qa
edictum locum habet tam in ciuili, quàm in criminali, vt l. j. §. j.
de calum. sed l. Rhemia in criminali tantum. Tertio quia illud lo
cum habet, etiam si calumnia non fiat. sufficit eñi recepisse pe-
cuniam, ut fiat, ut dixi in l. j. §. j. s̃. de fals. Sed lex Rhemia requirit,
ꝙ qs processerit ad accusationem calumniosam. Quarto differt
in pœna, nam p illud imponitur pęna ciuilis. s. quadrupli, sed p
l. Rhemiam imponit pœna criminalis. s. similitudo supplicij. Se-
6 quitur secunda pars ibi protinus. i. non sp, † qa fallit in qbusdam
casibus, in quibus non probãs non p̃sumitur calumniari, qui po
nuntur per gl. in l. alle §. calumniator. de his qui no. infam. & hũc
intellectum ponit hic gl. vel dic protinus. i. non necessario. licet
eñi præsumatur calumniari, q nõ probat, vt l. j. C. de aduo. diuer
iudic. & C. de accu. l. fi. & de calum. l. vlti. 2. q. 3. qui non probaue
rit. illa tamen non est p̃sumptio iuris, & de iure, quia probatio in
ꝯtrium admittitur, si probare vult accusator, ꝙ per errorem du-
ctus fuit ad accusandum, non per calumniã: & ideo iudex de hoc
debet inquirere, & terminum ad hoc probandum statuere, ut j.
sequitur. ibi reo absoluto. no. ꝙ de calumnia cognoscitur tripli-
citer. Primo durante iudicio super crimine instituto, ut eadem
sñia reus absoluatur, & de calumnia pronunnetur. C. de calũ.
l. j. & tunc idem iudex de vtroque pnunuabit, licet non sit iudex
accusatoris, sed accusati tñ, tum quia vr illa quædam recõuen-
tio, arg. C. quomodo, & quando iudex. l. cum dam. tum, quia vr il
la quædam incidẽs qõ, de qua potest idẽ iudex cognoscere, licet
non principalr posset. C. de iud. l. quoties, & fiet hoc ad instãtiã
accusati hoc petentis, ut d. l. j. Potest etiã de calumnia pronũtia-
ri in continenti reo absoluto eadem die. arg. l. Paulus. de re iud. &
bi est in gl. quæ incipit incõtinẽti. Secundo modo cognosci pot
ex interuallo p modum accusationis principaliter institutæ sup
calumnia. & tunc oportebit, ꝙ instituatur accusatio coram iudi
ce ipsius accusatoris, & sic etiam poterit coram alio, q̃ fuerit pri-
ma accusatio, ut no. 2. q. 3. in summa. Tertio cognosci poterit p
modum inquisitionis, etiam ex interuallo, vt absoluto reo iudex
formet inquisitionem super calumnia principaliter, ut hic ẽ ca-
sus, & totondus sm Bar. Ex quo sequitur coniuncto. §. calũnia-
tor. in l. alle. de insa. ꝙ damnatus ex inquisitione sit infamis, si-
cut si per accusationem. de hoc per Bar. in l. infamẽ. de pub. iud.
Dicit ẽt, ꝙ si de calũnia cognoscat ille iudex, coram quo fuit cõ
missa, non requiruntur aliæ probationes super ea, quia notoria
est sibi, ut iudici, postquam est coram eo commissa. sufficit ergo,
ꝙ petat super eo pronuntiari secundum Bar. quod no. arg. C. de
7 testi. l. nullum. & quod notatur s̃. de testi. qui falso. Ex † hoc no. ꝙ
omnia, quæ continentur in actis, dicuntur nota iudici, ut iudici.
Ideo potest iudex ex illis supplere, licet pars hoc non alle. facit ꝙ
notat Inn. de testi. c. cum clamor. Et ideo si nullitas sententiæ ap
paret ex actis, licet pars non alleg. illam causam nullitatis q̃ con
stat ex actis, potest tamen iudex pronunnare ipsam nullam, si
pars hoc petat. facit, quod no. supra quod cum eo. in l. Titianus
q̃ est l. dñi Bal. & ibi est bona glossella. & de acq. hæredi. si is ad
quẽ. & ita de facto respondi istis diebus domino Archiepiscopo
8 Astensi. Iustum errorem, quem † q allegat, probare dẽt, alias sibi
non prodesset, vt s̃. de adul. l. si adulterium cum incestu. §. idem
Pollioni. in fi. Item probare debet, alias præsumeret in calumnia
hoc ipso, ꝙ non probauit. nisi in casib. qui no. in d. §. calũniator.
probabit autẽ multipliciter se p errorẽ ad accusationem proces-
sisse. Primo p iuramentum suum, & aliorum compurgatorum
iuxta iudicis arbitrium, vt in ca. 2. & quod ibi p Inno. de calum.
nam si iurm de calumnia præsumpta in futurũ excusat, vt l. 3. §.
penul. supra de iureiur. & si vẽtris. no. l. prima. §. primo. ergo, & p̃
ꝯtrium post excusat a calũnia p̃sumpta multo magis arg. l. auxi-
lium. supra de min. & qđ no. in l. j. §. si aduersus. de no. ope. nunt.
Secũdo probabit si de illo crimine, de quo accusauit erat publi
ca uox, & fama. nã ex hoc excusat a dolo p̃sumptio, ut s̃. de adul.
ciuiles. §. mulier. & de acq. hær. cum quidam. §. quod dr. Tertio
pbatur, si aliqui pmiserunt testificari p ipso, & postea nõ fece-
runt. 2. q. 3. c. Paulus. & ibi per gl. Quarto si aliqui fide digni ali-
quid sibi asserebant, quibus credere poterat uerisimr. ar. extra de
spon. cum in tua. secus si nõ erãt fide digni, ut dixi s̃. de fal. l. Atha
letus. Quinto si probãt crimen saltem p unum testem arg. C. de
iureiu. in bonæfidei. & extra co. n. c. fi. vltimo si testes, quos pro-
duxit, fuerunt reprobati, ut no. in Spe. de calumniator. in fin. In
tex. ibi pepercit ei. no. ergo ex hoc singulariter, ꝙ licet ille, q non
probat, p̃sumat iuris præsump. calũniari. C. de aduo. diuer. iud. l.
j. non tñ ex præsumpta calumnia punitur, nisi iudex super illa ex
presse pronuntiauerit. Et idem vr ubicunque præsumit dolus a
iure, ut non sufficiat pronuntiari super facto, sed debeat pnun-
9 tiari expresse super dolo. nam † non pbare facti est, & põt intelli-
gi, & cum calumnia, & sine. ut dẽt in dubio intelligi sine calum
nia, ut fiat interpretatio in benigniorem partẽ. ar. j. de pœ. l. si p̃-
ses. per quod dicit Bart. ꝙ si iudex pronũtiat aliquem occidisse,
uel uulnerasse, uel incendium commisisse, non ur ille condẽna
tus de maleficio, qa ista sũt uerba facti, & de necessitate nõ im-
portant dolum, qa potuit occidere, uel uulnerasse ad sui defen-
sionẽ, & in hãc partem dẽt fieri interpretatio, ut hic sm eum, se-
10 cus si pronunnaret furtũ commisisse, qa † ista sunt nomina deli-
cti, nec pñt uerificari sine dolo, ut statim sequit in uersi. sin autẽ.
in uerbo calumniatus es. Sed primum dictum non ur uerum, qa
cum quis confitet se occidisse, vel uulnerasse, ur confessus male-
ficium, nisi probet ad sui defensionem fecisse, quia ista uerba in-
cludunt dolum a iure præsumptum, ut hr C. de iniur. l. si nõ con
uitij. & quod ibi no. & ad l. Corne. de sica. l. 1. extra de accu. cum
dilecti. ergo idem uẽ in cõdemnatione, uel in uerbis iudicis. nec
obstat istud, ꝙ non probare non est delictum, nec ex illo oritur
pręsumptio doli, quia delictum est calumniose accusasse, & istud
11 ur uerius. Nihil est pœna. Ex † hoc tex. dicimus, ꝙ super crimine
ualet sñia mere declararatoria, quod dic, ut dixi in l. Athaletus. su.
de fal. Item ꝙ in criminali accusatione non est necesse conclude
re ad certam pœnam, sed sufficit accusatorem petere, ꝙ pronun
tietur tale delictum commisisse, nam si nõ est necesse, vt iudex de
pœna pronunnet, nec accusatori, ꝙ petat, cum sentẽtia debeat
esse conformis libello. C. de fideicom. liber. l. fin. facit l. ordine. in
prin. j. ad mun. & de iure fisci. l. aufertur. in princip. & de diuers.
& tempora. præsc. l. uitia. §. j. in uerbo, deletur. & instit. de pu. iu.
in princip. In tex. ibi facti quidam. i. condemnare, uel absoluere.
nam iudicare, uel non iudicare, non est in eius arbitrio, ut l. mu-
netum. §. iudicandi. de mun. & hon. quia iudicare tenetur omni-
tio. Sed condemnare, uel absoluere hoc est in eius arbitrio. Per
hoc

3 hoc tollitur ꝯtrium gl. magnæ. in ver. quæri posset. Ibi calumniæ
vitio. No. ergo, ꝙ non omnis temeritas continet calumniā. Est
enim hoc uerbum generale, vt patet hic coniuncto princ. huius
l. Per quod determinatur, ꝙ licet iusm calumniæ excuset ab ex-
pensis litis rationæ præsumptæ calumniæ, in l. 4. §. pe. s̄. de iureiu.
non tñ excusat ab expensis, q̄ ueniunt rōne temeritatis, vt ſ. de
iud. l. eum quem temere. Sed an expēsæ veniant in cā ciuili? Bart.
hic examinat, & dicas, ꝙ sic, per l. qui crimen. C. qui accu. no pos.
& l. fi. C. de fruc. & lit. expen. & no. extra de pœ. c. calumniam.

1 *Præuaricatio non in accusatore solum locum habet. Et de præuaricatione qualiter quæri potest.*

2 *Pronunciationem super præuaricatione publici iuris esse. Et an ex illa punia tur præuaricator.*

§. Præuaricatorem.

Præuaricator est, q colludit cum accusatore ueras pbōnes dimittendo, & falsas admittendo, & canonistæ appellāt istū
1 collusorem, ut patet extra de collu. dete. per totum. & † non solū
habet locum in accusatore, sed ēt in iudice inquirente c. eo. ti. c. fi.
& utrum talis accusatio prosit accusato? dic, vt in c. 1. & 2. eo. ti. &
C. de transa. l. transigere. & de ista præuaricatione quærit duob'
vel trib. modis, primo per modum replicationis, vt si quis excipit
se non posse accusari, quia fuit alias accusatus de eodem crimi-
ne ab alio, replicabitur de præuaricatione illius qui pronuntia-
3 uit, & † talis pronuntiatio facta super præuaricatione est publici
iud. s̄. de p̄ua. l. 3. Et no. ꝙ ex illa pronuntiatione non puniet̄ p̄ua
ricator, q̄a non ad hoc principaliter agitur, sed ad iustificādum
accusationem. ad hoc. s̄. de insa. l. Lucius. Item q̄ritur de p̄uari-
catione per modum accusationis, & inquisitionis ꝯ ipsum præ
uaricantem principaliter institutæ, & tunc puniet̄ extra ordinē.
l. 2. de p̄ua. & talis accusatio semper est priuati iudicij, etiam si de
scendat ex crimine publici iud. unde non poterit institui, nisi p
illum cuius interest. Ista vr̄ intentio. l. 3. s̄. de damno infecto. licet
aliter intelligatur per alios. Paul. de Cast.

1 *Iudicis officio nobili, quæ expediuntur delegabilia non esse. Et an id perpetuo verum.*

2 *Abolitio vna num pluribus criminib. sufficiat. Et quid si quis sit pluribus excommunicationibus excommunicatus, an sufficiat vna absolutio.*

Versi. Si quis.

Tergiuersator dr̄, qui desistit ab accusatione sine abolitione, quæ abolitio si pri
uata est, debet a iudice impetrari, & cum cognitione cōcedi, nec
delegari potest, & tot sunt abolitiones petendæ, quot fuerunt cri
mina instituta. h. d. usque ad §. accusationem. Demandare potest
1 quia iudicis officio nobili expeditur, & † omnia quæ iudicis offi
cio nobili expediunt̄, sunt non delegabilia. fallit in restōne in in-
tegrum, quæ conceditur minori fauore ætatis minoris, & in cau
tione damni infecti pp celeritatem negotij, ut l. j. de dam. infe. &
ibi no. ita intelligitur l. nec quicquam. §. ubi decretum. de offic.
proconsul. & lega. Nec vr̄ bona rō, quia cognitionem requirit.
nam etiam causæ pecuniariæ requirunt causæ cognitionem, &
tñ delegantur. C. de peda. l. placet. In tex. §. si plura. si ex diuersis
factis descendentia. secus si ex uno facto descenderent, quia tūc
vnus nō posset, plures sic, ut C. de acc. l. qui de crimine. & de bis
potest quis accusari eodem libello. s̄. de accus. l. libellorum. §. sed
& si aliud. & tot dicuntur accusationes, quot sunt crimina, licet
unus sit libellus. & ideo ab omnibus est petenda abolitio, ut hic
facit. l. scire debemus. s̄. de uerb. obl. per quod patet. ꝙ si statutū
dicit, ꝙ si accusator vult desistere, soluat certam quantitatem, q
accusauerit de plurib. criminib. ꝙ pro quolibet crimine dēt illā
2 quantitatem soluere ob abolitionem, sed † si de omnib. petita es
set, sufficeret una abolitio pro omnibus. ar. s̄. pro soci. l. cum duo
bus. §. si plures nam excommunicatus pluribus excommunica-
tionibus, si petit se ab omnibus absolui, sufficit una absolutio p
omnib. ut no. in c. ex parte. de offi. ord. Sic ēt bannitus ex plurib.
delictis, uel pluribus bannis sufficit, ꝙ petat se ab omnibus rebā
niri, & una rebannitio sufficit. Sed in contrarium facit l. de pu-
pillo. §. si plurium. de operis nou. nuntia in fine. Sed intellige, ꝙ
una rebannitio vim habet plurium rebannitionum. & dic, ut ibi
no. per Dy. & Bar.

1 *Desistens ab accusatione nulla quando in senatuscons. Turpil. incidere dicatur. Et ratio cur ita. nu. 2.*

3 *Episcopus plures excommunicans, ut puta populum, si ipsi non parent sententijs, an ex hoc iurisdictionis quasi posses. dicatur possidere. Et episcopum, non possidere nisi labia sua.*

4 *Mulier, & minor licitè desistunt ab accusatione nulla, nec incidunt in Turpil. Et eis licitum esse iura ignorare.*

§. Accusationem.

Licet accusatio sit nulla desistens tñ sine abolitione. incidit
in Turpil. Facit in muliere, & minore. h. d. usque ad §. suspecti. &
diuidi in tres partes. Primo ponit thema & qō. & opponit̄ ad v-
tranq. partē. Tertio ponit̄ solutio ad utrāq. partem. Scda ibi mo-
uet. Tertia circa fi. merito. itaq. Istē scda subdiuidit̄. Nā primo ar-
guit p unam rōnem, ꝙ non incidat p̄cisē. Secundo p aliam p̄cisē
incidat. Tertio pbat p authoritatem Papi. ꝙ aliqñ incidat, aliqñ
nō. Quarto opponit ꝙ indistinctè dēat incidere. Secūda. ibi cꝫ.
Tertia ibi, at quin. Quarta ibi, quod. n. Ista quarta diuidit̄ i duas.
Nā primo pbat, ꝙ casus quē excipit Pap. non differat ab alijs. Se
cundo, ꝙ casus in quo Pap. fatet̄, quem incidere expsse, nō diffe-
rat a casu, quem excipit, nec ab alijs. Secunda vt in tex. at quin.
3 Idē. Er † no. tres casus, nam interdum pposita exceptione an litē
ꝯtestatam iudex repellit accusationem nullam, & tūc desistens
non incidit in Turp. vt j. ea. l. q̄rebatur. Interdum nulla fuit pro
posita exceptio ꝯ accusationem nullam, nec iudex eam adhuc
repellit. Si añ litem ꝯtestatam, & sic opponi & repelli pōt, tunc
non dēt accusans desistere sine abolitione, als incidit in Tur. ut
hic, interdum lis conte. est, & nulla fuit proposita exceptio. & sic
amodo nō pōt opponi, ut s̄ de adul. l. si maritus. §. p̄scriptiones,
& tunc indubitanter desistens incidit, q̄a censet̄ ip fuisse ltima
accusatio, & ualida, postq̄ de nullitate nō pōt exceptio opponi.
differt tñ iste tertius casus a secundo. nam in hoc tertio si desi-
stens vult petere abolitionem, & desistere, hēt probare se per er-
rorē accusasse, sicut si fuisset accusatio ualida ip, als si fallaciter
accusasset, non conceditur abolitio. C. de abo. l. fallaciter. Sed ī
casu secundo sufficit petentem aboli. allegare nullitatem accusa
tionis, q̄ si iudex proponit, dēt concedere abolitionem indistin-
ctè. Si tñ fallaciter accusasset, & p dolum, credo, ꝙ iudex posset
ipm ex ordinem punire, ar. j̄. eo. l. & in priuatis. Item tenet parti
actione iniuriarum. s̄. de iniur. l. iniuriarum. §. si quis per iniuriā,
& l. apud Labeonem. §. si qs libello. Item in hoc tertio casu non
conceditur abolitio indistinctè, q̄a fallit in q̄busdam criminib',
vt d. l. fallaciter. in fi. Sed in secundo pp nullitatem accusationū
concederetur indistinctè. Ex p̄dictis igit̄ sequit̄. ꝙ desistēs añ litē
ꝯtestatam sine abolitione, incidit in Turp. excepta muliere, & mi
nore. qđ est uerum, nisi datus esset fideiussor de lite prosequen-
da, uel reus esset citatus. C. eo. l. j. & no. j̄. eo. l. quæsitum. Est † aūt
2 rō, cur desistens ab accusatione nulla incidit in Turp. q̄a de tali
nullitate non est ipse iudex, sed superior, vñ præsumi vr̄, ꝙ ualeat
quousque sit declaratum non valere. Faciunt ad qōnem de illo,
qui positus est ad denuntiandum maleficia. ut debeat denuntia
re illa, quæ non sunt punibilia, vt si quis occidit bannitum, qui
pōt impune occidi ex forma statuti, & nisi denuntiet puniatur,
q̄a non spectat ad eum cognoscere, vtrum delictum sit punibile,
vel non, de qua qōne notat̄ p Bar. in l. fi. §. dinus. de publica. & l.
si quis in grau. §. si maritus. s̄. ad Sylla. Scda rō, q̄a postq̄ accusa-
tio est p̄sentata iudici, si desisteret sine abolitione, uideret ipsi iu
dici illudi. qđ fieri nō dēt. s̄. de infa. l. debuit. 1. & 21. C. de test. l. nul
lū & ex. de postul. p̄la. c. bonæ. in mag. gl. ubi postq̄ postulatio est
p̄sentata superiori, nō licet ab ea discedere, ne colludat̄. ꝙ est ue-
tū in cāsis publicis, uel q̄ publicā respiciūt utilitatē. Sed in priua
tis licitū est desistere, ēt iudice nō reqsito, ut s̄. fa. erc. l. fi. ubi cas'
tio. & de no. ope. nun. l. j. §. & post opus. in fi. facit l. iurisgentiū. §.
si paciscar. s̄. de pac. Processister. nā iste dupl̄r peccat. s. accusādo
cum nō possit. & desistēdo. Sed ille q accusat de uero crīe, & est
ualeat accusatio, si desistit, nō peccat, nisi desistendo. Voce dūta
xat. s. dicere, ꝙ q̄dam uerbalis accusatio. Et no. p uerbo Inno. qđ
3 ponit in c. cū olim. de test. spol q dicit, ꝙ † si eps plures excōicat,
ut puta aliquē populū, & ipsi nō parēt sentētijs, ꝙ ex hoc nō ac-
q̄rit eps quasi possessionem iurisdōnis, q̄a nō possidet nisi labia
sua, sicut accusatio nulla dr̄ tm̄ uocalis. Excepta muliere. Isti
4 † duo excipiunt̄. q̄a licitum est eis ignorare iura, & pp errorem iu
ris excusant̄ a pœna, ut hic, & s̄. de fal. l. diuus. §. pen. quod est ue
rū in his, q̄ sunt prohibita de iure positiuo, secus si essent prohi
bita de iure naturali, qđ nō licet eis ignorare, ut s̄. de min. l. auxi-
liū. & l. si ex causa. §. nunc uidendum. & de iur. & fac. igno. l. r̄ia.

1 *Accusatio suspecti tutoris quādo priuati iudicij dicatur, & quando publici.*

§. Suspecti.

Desistens ab accusatione priuati criminis non incidit in Turp. h. d. & ponit duo exēpla, unū in accusatione suspecti tutoris ad pœnam criminalem,
aliud in accusatione Turp. q̄ ambæ sunt priuati iudicij. In glos.
ibi l. cognitio. dic s̄m Doc. ꝙ hic loquit̄ de accusatione crīali, q̄
instituit ad puniēdū tutorem dolosum, ut l. j. in fin. cum l. seq. de
suspec. tut. & ista est priuati iudicij, vt hic. Sed ꝯtrium loquitur de
accusatione ciuili, q̄ instituit̄ ad remouendum tutorem ab admi-
nistratione, & ista est publici iudicij, non ꝙ descendat ex l. publi
corū iudiciorū, sed q̄a ꝯpetit cuilibet de pupulo, ut l. 3. §. ꝯñs. de
suspec. tut. & in ista dic. ꝙ q̄dā est remotio legalis, q̄ fit eo ipso, ꝙ
accusatur, q̄a statim interdicit̄ sibi administratio. C. de suspe. tut.
l. eū quem. Et istā pōt declarare delegatus, pconsul. uel p̄tor, q̄a
non ipse facit eam, sed lex. Quædam est remotio, q̄ fit p sñiam, &
de ista pōt cognoscere ēt delegatus proconsul. uel p̄tor. ut in ꝯ-
rio, & l. j. §. q̄ autem. de suspec. tut. als delegatus pronuntiare nō
potest, sed solus prætor, proconsul. uel præses. Sed quòd hic nō
loquatur de illa criminali, ur̄, quia tunc remittitur puniēdus ad
præfectum. ut d. l. j. in fi. de offi. præfec. l. uidetur. §. solent. sed hic
dicit de præside, ꝙ pronuntiat, sed respondeo, ꝙ illud est uerum
in urbe, in qua solus præfectus cognoscit de maleficijs. Sed in p-
uincia cognoscit etiam præses, ut j̄. de pœ. l. si præses.

§. Incidit.

§. Incidit. Si accusator desistit sine abolitione, non solũ ꝓpterea Turpill. incidit, sed etiam qui submisit ipsum, & instigator, vel mandator: aliàs qui instigauit, uel mandauit. & ẽt ille, qui fuerit in prædictis nuntius, punitur hoc edic. No. singularem tex. ꝯ nuntios, qui portant literas de aliquo maleficio, vel tractatu committendo, ut puniantur sicut principales: quod est uerum, si sciunt contenta in litera, vel scire potuerunt, aliàs cum non essent in dolo non punientur. facit ad hoc gl. in l. vtrum. s̄. de parricid.

§. Reus. Si reus condẽnatus appellauerit, tenetur accusator causam appellationis prosequi. & desistẽs sine abolitione incidit in Turpil. h. d. Extinguitur. dic, ꝙ si in causa appellationis pronuntiatur, siue confirmetur prima sententia, siue infirmetur, apparet pronuntiatum fuisse extinctum per appellationem, quod patet, nam etiam si confirmetur, non oritur actio ex prima sñia, sed ex secunda. vt l. furti. §. 1. de in. la. Sed si nõ pronuntiatur, vt puta quia deserit applõ, apparet non fuisse extinctam primam sñiam, sed suspẽsam: quia remanet valida prima sñia, ac si nõ esset appellatũ: & post iudex mittet eam ad executionem, ut l. tale pactum. §. qui prouocauit. s̄. de pact.

LEX V.

Quæsitum. Qui porrexit supplicationem principi narrans se velle accusare, licet postea non accuset, non incidit in Turp. hoc dicit. Est ratio, quia non uidetur talis desistere ab accusatione, quia nõ inchoauit. Nam per supplicationem datam principi non inchoatur accusatio, ut l. quãuis. s̄. de iniur. Si uero datus esset libellus iudici, & postea desisteret ab accus. ante litem contestatam, vtrum incidat in Turp. disputat hic gl. Tu dic secundum Docto. ꝙ incidit, si dedit executores de lite exercenda, vt C. eo. l. 1. & idem si reus fuit citatus, & comparauit. C. quomodo, & quando iudex. auth. qui semel. fallit in muliere. & minore, quibus licẽt desistere in l. 1. §. accusationem. s̄. eo. alias non incidit.

LEX VI.

1 *Desistens ab accusatione, an de calumnia teneatur, sicut in turpill. anum incidit.*

Ab accusatione. Destitisse vr̃ ab accusatione, qui cum accusato transigit, vel accusationi expresse renuntiauit, uel tacitè non prosequendo. ĩ. terminum sibi datum a iudice. Sed si si non prosequeretur in termino sibi dato a lege. s. ĩ. biennium, tunc punitur per tı. C. vt ĩ. certum tp̃s crimina terminẽtur. Sed si non est lapsus aliquis terminus datus, ad accusationẽ finiendã, sed accusator contumax fuit in veniendo, tunc punit̃ pœna extraordinaria iudicis arbitrio. C. q accusa. non poss. l. qui crimen.

1 Sed † quæritur, vtrum desistens teneatur de calumnia, sicut incidit in Turpill. dic, ꝙ sic, si fuit in euidenti calumnia. Sed si quæratur, vtrum teneatur de præsumpta, quod est eo ipso, ꝙ non ꝓbat, & tunc si desistet ante litem contestatam, non tenetur: quia probationes non sunt fiendæ ante litem contestatam.

Prælectionum Auenionens. Finis.

ADVERTE LECTOR HVIC IAM OPERI FINIS DABATVR, cùm perlata est ad nos sequens hæc Pauli Cast. inl. Post contractum crimen, De donatio. facilis admodum prælectio Paduana, quæ (tametsi nec libro, nec titulo conueniat lex ipsa) quoniam tamen maximè argumento, & tractatione præcedentibus conuenire titulis visa est: & item quoniam nec dum typis data fuerat, maluimus hoc loco manibus tuis teri, quàm à vermibus corrodi. Et quòd in his minutis tibi lubenter inseruimus, coniecturam facito, in grauioribus nos tibi in posterum minimè defuturos.

1 *Donatio facta ab eo, qui delinquit, num secuta condemnatione reuocetur, & quo remedio.*
2 *Testamentum factum ab eo, qui ob crimen admissum postea ad ciuilem naturalemve mortem condemnatur, num secuta condemnatoria rumpatur. Et quid in donatione causa mortis.*
3 *Donatio in fraudem fisci, seu simulata, quando præsumitur, & quot casibus, Et quid tunc. num. 4.*
4 *Donatio num in fisci fraudem, sicut & in creditorum alienatio fieri possit, & tunc quibus actionibus creditoribus, ac fisco succurratur.*
5 *Fraudem in donatione interuenisse quomodo præsumatur.*
6 *Donatio, in qua interuenit fraus, ut reuocetur, an sit necesse donatarium fraudis participem, esse.*
7 *Donationem factam ab eo, qui crimen læsæ maiestatis commisit, etiam si occultum sit, ipso iure non valere.*

Post contractum. Donatio facta a criminoso antequã sit de crimine cõdemnatus valet, ẽt si erat tale crimen, ꝓpter quod bona sua veniebant confiscãda.
1 h. d. nec † postea reuocatur ipso iure, licẽt sequat̃ sñia condemnatoria, & ẽt cõfiscatio bonorum quia facta fuit ab eo, qui erat dñs, & habebat administrationem bonorum suorũ, ut patet in l. reo criminis. ĩ. de fosu. & de iur. fisci. l. aufertur. §. in reatu. concordat c. scm̃ ltimè. de reg. iur. li. 6. Si tñ facta fuit in fraudẽ fisci reuocabitur, sicut ẽt alienationes factæ in fraud. cre. proposita reuocatoria ꝯ donatarium, vt Inst. de actio. §. item si quis in fraudẽ. iuncta l. in fraudẽ. in prin. ĩ. de iur fisc. & iste est intellẽs gl. hic. Sed Odoff. aliter intellexit. s. ꝙ talis donatio sit in pendenti, & si sequatur sñia ꝯdẽnatoria cum confiscatione bonorum, & ex tunc apparet donationem ipso iure non ualuisse, vel si valuit, ipso iure reuocari. sed ꝓcedens lectura, & intellectus verior est ꝓp rationem, q̃ s̄. dixi, q̃ necessario concludit, ꝙ ipso iure non reuocetur cã superueniẽte. In tex. ibi, nisi ꝯdemnatio fuerit secuta. s. añ factam donationem, quia tunc ablata est sibi administratio, & ẽt dñm bonorum suorũ. vnde non potuisset in aliũ trãsferre s̃m primum intellẽm. vel dic, nisi ꝯdemnatio secuta sit. s. post donationẽ factã, vt quia nõ fuisset accusatus, vel si fuit accusatus fuit absolutus: sed si sit secuta, ex tunc apparet donationem non ualere s̃m intellẽm Odofr. & dẽt intelligi, ut dixi, quando bona ueniebant confiscanda, aliàs etiã post condemnationẽ posset donare donatione inter viuos non causa mortis, sicut nec testari, nam & testamẽtum prius factum rumpitur, si testator postea condemnetur ad mortem ciuilem, vel naturalem, etiam si bona non fuciunt confiscata. per l. eius qui. ff. de test. & donatio causa mor. habet vim vltimę volũtatis: de hoc est casus. infra tit. primo l. si aliquis. nõ ergo posset donare causa mortis post ꝯdemnationem: ergo donatio iam facta ꝓ ꝯdemnationem irritatur. Quid autem in donatione inter cõiuges, quæ dr̃ inter viuos, licẽt quantum ad effectum habeat similitudinem cum donatione causa mortis, quia non habet effectum viuente donante, licẽt morte eius ꝯfirmetur, an erit idẽ, quod in donatione inter viuos: & idem, quod in donatione causa mortis? dic ꝙ seruatur media via, quia inspicitur, quæ pœna fuerit interposita C. de donatio. inter virũ, & uxorem l. res vxoris. & ibi vide bonam gl. distinguentem. hic autem solum inspicitur, an bona fuerint ꝯfiscata, vel non, seu veniant cõfiscanda: quia donatio inter viuos statim sortitur effectum suũ, vnde inspicitur principium quando fit, an sit facta ab eo, qui erat dominus, & habebat administrationem bonorũ suorũ, non autem inspicitur, quod postea euenit. l. ꝙ auferantur. Aduertendum, ꝙ
3 † aut donatio fuit facta ab aliquo antequam crimen committeret: & postea commisit crimen, ꝓp quod bona veniebant confiscanda, & tunc si donauit metu futuri criminis, quod proposuerat committere, perinde est, ac si donasset post crimen commissum. Quo autem iure id fiat, statim dicam. Præsumitur namque hoc fecisse ea intẽtione, qñ incontinenti tale crimen commisit. arg. in l. si ventri. §. in bonis. in fin. ĩ. de priui. cred. vel si suberat causa, vt quia erat suus inimicus capitalis, licẽt ex interuallo crimen postea commiserit. Si autem non erat, sed ex interuallo commisit, non præsumitur donasse ꝓp futurum crimen, nec in fraudem fisci, ideo donatio firma ꝑmanet, nec reuocatur quoquo modo, si aliter defectus nõ esset, & vide ad prædicta, quod solẽniter disputando determinat Spec. in tit. de dona. §. 1. v. casi. item pone aliquis. supra de admin. tuto. l. chirographis. §. fi. Si uero donauit post crimen commissum, uel etiam ante, propter tamen committendum, quod præsumitur in prædictis casibus, tũc interdum donatio præsumitur ficticia, & simulata, & sic ipso iure nulla l. imaginaria. de reg. iur. nec expedit tamen eam reuocare proposita reuocatoria, quia habet locũ, quando est ualida, ita ꝙ ex ea dñium sit trãslatum. Sed qñ est ficticia non est valida,
4 ut l. nuda. supra de contrahen. emp. Et † hoc contingit in tribus casibus, ut præsumatur simulata, scilicet quãdo donasset omnia

bona

bona l. omnes. §. Lucius ff. quæ in frau. credi. & in simili not. per
Doc. in l. a. C. de repud. hære. de hærede, qui repudiauit hæredi-
tatem, & postea emit omnia bona hæreditaria, nam ex hoc præ-
sumitur repudiatio simulata, ut ibi no. per Cy. Secundo quando
non omnia, tamen ipse donans criminosus semper remansisset
in possessione bonorum donatorum, vt l. sicut. §. superuacuum.
§. quibus mod. pig. vel hypo. solui. Tertius casus est, quando do-
nasset coniunctæ personæ. ar. in l. data. C. eod. tit. & in exemplo,
quod ponit Spe. in dicto versi. item pone. quando emancipauit
filium, & post factam donationem ipse commisit delictum.
Extra istos casus non præsumitur simulata, vel fictitia, sed vera.
5 Tamen † poterit fieri in fraudem fisci, sicut & quilibet debitor
potest alienare bona sua in fraudem creditorum, & ualet aliena
tio, & transfertur dominium, tamen reuocatur proposita actio
ne reuocatoria. s. Pauliana, vel Caluisiana, ut j. in. de his, quæ in
fraud. creditor. & Institutio. de actio. §. item. si quis in fraudem.
hoc casu loquitur l. in fraudem. in princi. ff. de iure fis. hic autem
tantum præsuminir quando de crimine iam erat accusatus, uel
inquisitus, & pendebat processus contra eum, uel quando non-
dum erat accusatus, sed notorium erat crimen, si autem occul-
6 tum, secus, nisi probetur fraus. Potest † autem probari per uerba
quæ fuissent ab eo prolata. iuxta no. per gl. in l. Fulcinius. in § quod
si autem latitare. j. quibus ex caus. in pos. ea. & l. apud Celsum. in
7 prin. de doli except. Et † in donatione non requiritur ad hoc, ut
possit reuocari, quod donatarius participauerit fraudem, sed si uen
didisset, bene esset necessarium probare, quod emptor participasset
vt j. quæ in fraud. l. quid autẽ. §. simili mõ, & prædicta in criminib.
in quibus non fit confiscatio ipso iure, sed per sententiam.
8 Si † autem ipso iure, ut in crimine læsæ maiestatis, tunc donatio
facta post crimen commissum, etiam si foret occultum, esset ip-
so iure nulla, quia facta ab eo, qui non erat dominus, nec habe-
bat administrationem illorum bonorum, ut hic in gl. & in l. alle
gata per eam. & idem in causa fiscali. ar. l. Imperatores. j. de iur.
fisc. & idem in manumissione serui. quia cum sit retractabilis, vt
quando confiscatio est fienda per sententiam non ualebit facta
a criminoso. j. de manu. l. qui pœna. & quod no. in simili. C. de
condi. ob. cau. l. ea lege. Et uide hic per Barto. cuius dicta semper
melius intelliges per prædicta, quia ipse aliter loquitur, & male
declarat non faciendo differentiam inter simulatum, & in frau-
dem, quæ tamen est facienda, & miscet ipse casus simulatos cum
casibus fraudis, quod non est faciendum.

Paulus de Castro Paduæ.

F I N I S.

R E G I S T R V M.

A. &A B C D E F G H I K.

Omnes sunt quaterniones, præter A, & D, qui est quinterniones: & K, est ternio.

Venetijs. M D XCIIII.

SILLABUS RERUM, AC SENTENTIARUM MEMORABILIUM,

Notatuque dignissimarum in Auenionicas Prælectiones Pauli Castrensis, cum doctus, cum tersus, maximeq; accuratus, in quo ea locorum ac numerorum ratio habita fuit, vt nihil adeo abstrusum, vt non vel securè quęrenti omnia primo obtutu palam peruiaque fiant.

Delitera A.

De litera B.

¶ Bo-

Dubita-

De litera E.

De litera L.

Legata

num

De litera M.

De litera N.

De litera O.

De

De litera P

Pos-

Index

De

De litera Q.

De litera R.

De litera S.

De litera T.

De litera V.

FINIS.